

Fonologija i morfologija čakavskih ekavskih govora Labinštine

---

Nežić, Ivana

Doctoral thesis / Disertacija

2013

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:188:434138>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka Library - SVKRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Ivana Nežić

**FONOLOGIJA I MORFOLOGIJA
ČAKAVSKIH EKAVSKIH GOVORA
LABINŠTINE**

DOKTORSKI RAD

Rijeka, 2013.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Ivana Nežić

**FONOLOGIJA I MORFOLOGIJA
ČAKAVSKIH EKAVSKIH GOVORA
LABINŠTINE**

DOKTORSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Silvana Vranić

Rijeka, 2013.

UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ivana Nežić

**PHONOLOGY AND MORPHOLOGY OF
ČAKAVIAN EKAVIAN IDIOMS OF
LABINŠTINA**

DOCTORAL THESIS

Rijeka, 2013.

Mentorica: prof. dr. sc. Silvana Vranić

Doktorski rad obranjen je dana 31. listopada 2013. na Filozofskom fakultetu u Rijeci, pred povjerenstvom u sastavu:

1. izv. prof. dr. sc. Sanja Zubčić,
2. prof. dr. sc. Silvana Vranić,
3. dr. sc. Irena Miloš, znanstveni suradnik.

beseda

beseda

CA

ta beseda,

ot mojega mesa,

tela,

ta beseda

CA,

ot moje krvi,

ta beseda

CA,

beseda moja

Josip Pino Knapić

KAZALO

1. UVOD	1
1. 1. Uvodne napomene	1
1. 2. Cilj i zadatci istraživanja	4
1. 3. Metodologija istraživanja	6
1. 3. 1. Korpus istraživanja	6
1. 3. 2. Metode istraživanja	9
1. 3. 3. Terenski upitnik za ispitivanje čakavskih ekavskih govora Labinštine	12
2. RASPRAVA	16
2. 1. Dosadašnja istraživanja govora Labinštine	16
2. 1. 1. Znanstveni i stručni dijalektološki radovi	16
2. 1. 2. <i>Gonan po nase</i> i <i>Vadin po nase</i> – rječnici labinskoga govora	31
2. 2. O nekim značajkama govora Labinštine provjeravanima <i>Terenskim upitnikom za ispitivanje čakavskih ekavskih govora Labinštine</i>	35
2. 2. 1. Refleks zapadnojužnoslavenskoga fonema šva	36
2. 2. 2. Refleks jata	41
2. 2. 3. Dvojnost zamjene prednjega nazala * <i>e</i>	49
2. 2. 4. Različite preoblake stražnjega nazala * <i>o</i>	50
2. 2. 5. Preinake slogotvornoga sonanta * <i>l</i>	56
2. 2. 6. Povećan broj vokalskih jedinica kao dio tendencije jake čakavske vokalnosti	58
2. 2. 7. Zatvaranje kratkoga <i>o</i> pred akcentom	63
2. 2. 8. Status fonema / <i>í</i> /	65
2. 2. 9. Rezultati jotacije dentala <i>d</i>	66
2. 2. 10. Čakavizam	68
2. 2. 11. Prijelaz <i>g > γ</i>	77

2. 2. 12. Protetski sonanti <i>j</i> i <i>v</i>	78
2. 2. 13. Razvoj dočetnoga slogovnog <i>l</i>	80
2. 2. 14. Akcenatski sustav	82
2. 2. 14. 1. Uvodne napomene	82
2. 2. 14. 2. Akcentuacija govora Labinštine u dosadašnjim istraživanjima	84
2. 2. 14. 3. Akcenatski sustav južnih labinskih govora	85
2. 2. 14. 4. Akcenatski sustav sjevernih i sjeveroistočnih labinskih govora	87
2. 2. 14. 5. Akcenatska duljenja u govorima Labinštine	91
2. 2. 14. 6. O novim tendencijama u prozodiji govora Labinštine	94
2. 2. 14. 6. 1. Napomena o naglasnoj tipologiji u govorima Labinštine	94
2. 2. 14. 6. 2. Generacijsko raslojavanje akcenatskih sustava u govorima Labinštine	98
2. 2. 15. Gramatički morfem za I jd. ž. r. imeničkih riječi.....	98
2. 2. 16. Djelomično održanje deklinacije nepalatalnih osnova	101
2. 2. 17. Ništični gramatički morfem u G mn. imenica svih triju rodova	104
2. 2. 18. Gramatički morfem <i>-i</i> u G mn. imenica m. r.	106
2. 2. 19. Nejednakost gramatičkih morfema DLI mn. imenica svih triju rodova	107
2. 2. 20. Unifikacija <i>o</i> ili <i>u</i> na dočetu gramatičkoga morfema 3. l. mn. prezenta	110
2. 2. 21. Zaključak o značajkama govora Labinštine provjeravanima <i>Terenskim upitnikom za ispitivanje čakavskih ekavskih govora Labinštine</i>	111
2. 3. Fonologija čakavskih ekavskih govora Labinštine	115
2. 3. 1. Uvodne napomene	115
2. 3. 2. Vokalizam čakavskih ekavskih govora Labinštine	117
2. 3. 2. 1. Vokalski sustav južnih labinskih govora (<i>V₁</i>)	117
2. 3. 2. 1. 1. Inventar	117
2. 3. 2. 1. 2. Podrijetlo	119
2. 3. 2. 1. 3. Ostvaraji	124
2. 3. 2. 1. 4. Distribucija	128

2. 3. 2. 2. Vokalski sustav sjevernih i sjeveroistočnih labinskih govora (V ₂)	130
2. 3. 2. 2. 1. Inventar	131
2. 3. 2. 2. 2. Podrijetlo	134
2. 3. 2. 2. 3. Ostvaraji	141
2. 3. 2. 2. 4. Distribucija	147
2. 3. 3. Konsonantizam čakavskih ekavskih govora Labinštine	151
2. 3. 3. 1. Konsonantski sustav K ₁	151
2. 3. 3. 1. 1. Konsonantski sustav starijih generacija govornika (K _{1a}) – govora s klasičnim čakavizmom	152
2. 3. 3. 1. 1. 1. Inventar	152
2. 3. 3. 1. 1. 2. Distribucija	154
2. 3. 3. 1. 2. Konsonantski sustav mlađih generacija govornika (K _{1b})	161
2. 3. 3. 1. 2. 1. Inventar	161
2. 3. 3. 1. 2. 2. Distribucija	163
2. 3. 3. 2. Konsonantski sustav K ₂	169
2. 3. 3. 2. 1. Konsonantski sustav starijih generacija govornika (K _{2a}) – govora s modifikacijom klasičnoga čakavizma	169
2. 3. 3. 2. 1. 1. Inventar	169
2. 3. 3. 2. 1. 2. Distribucija	171
2. 3. 3. 2. 2. Konsonantski sustav mlađih generacija govornika (K _{2b})	175
2. 3. 3. 2. 2. 1. Inventar	175
2. 3. 3. 2. 2. 2. Distribucija	177
2. 3. 3. 3. Konsonantski sustav K ₃	181
2. 3. 3. 3. 1. Konsonantski sustav starijih generacija govornika sjeveroistočnih labinskih govora (K _{3a})	182
2. 3. 3. 3. 1. 1. Inventar	182
2. 3. 3. 3. 1. 2. Distribucija	183

2. 3. 3. 3. 2. Konsonantski sustav mlađih generacija govornika sjeveroistočnih labinskih govora (K _{3b})	187
2. 3. 3. 3. 2. 1. Inventar	187
2. 3. 3. 3. 2. 2. Distribucija	189
2. 3. 4. Prozodija čakavskih ekavskih govora Labinštine	193
2. 3. 4. 1. Prozodijski sustav južnih labinskih govora (P ₁)	193
2. 3. 4. 1. 1. Inventar	193
2. 3. 4. 1. 2. Podrijetlo	193
2. 3. 4. 1. 3. Distribucija	194
2. 3. 4. 2. Prozodijski sustav sjevernih i sjeveroistočnih labinskih govora (P ₂)	194
2. 3. 4. 2. 1. Inventar	195
2. 3. 4. 2. 2. Podrijetlo	195
2. 3. 4. 2. 3. Distribucija	196
2. 3. 5. Zaključak o fonologiji čakavskih ekavskih govora Labinštine	197
2. 4. Morfologija čakavskih ekavskih govora Labinštine	199
2. 4. 1. Uvodne napomene	199
2. 4. 2. Imenice	201
2. 4. 2. 1. Sklonidbene vrste imenica u govorima Labinštine	206
2. 4. 2. 2. Nastavci u pojedinim sklonidbenim vrstama i njihove alternacije	208
2. 4. 2. 3. Sklonidba nepravilnih imenica	232
2. 4. 2. 4. Morfonološke alternacije	235
2. 4. 2. 4. 1. Proširene osnove imenica	235
2. 4. 2. 4. 2. Alternacije dočetnoga konsonanta osnove	236
2. 4. 2. 4. 3. Nepostojano <i>-a-</i>	237
2. 4. 2. 4. 4. Promjene izazvane nepostojanim <i>-a-</i>	238

2. 4. 2. 4. 5. Izostanak sibilizacije i palatalizacije	238
2. 4. 2. 4. 6. Obezvučenje dočetnoga konsonanta te zamjene dočetnih $v > f$ i $g > h$ ..	239
2. 4. 2. 4. 7. Alternacija $-m > -n$	239
2. 4. 2. 4. 8. Izostavljanje okluziva t i d u dočetnim skupinama $-st / -št, -št / -št$ i $-zd / -žd$	239
2. 4. 2. 4. 9. Prozodijske alternacije (kvantitete) u sjevernim i sjeveroistočnim govorima Labinštine s dvoakcenatskim sustavom	240
2. 4. 2. 5. Distribucija alternativnih nastavaka	242
2. 4. 2. 5. 1. I. vrsta, m. r.	242
2. 4. 2. 5. 2. I. vrsta, s. r.	244
2. 4. 2. 5. 3. II. vrsta, ž. r.	246
2. 4. 2. 5. 4. III. vrsta, ž. r.	248
2. 4. 3. Zamjenice	250
2. 4. 3. 1. Lične zamjenice za 1. i 2. lice i povratna zamjenica	252
2. 4. 3. 2. Upitne i odnosne zamjenice za značenje 'živo' ($kî / kî'$) i 'neživo' ($cà / cã / cã' / cã' // cô / cõ / cõ' / cõ'$) i njima tvorene zamjenice	253
2. 4. 3. 3. Pridjevske zamjenice	256
2. 4. 3. 3. 1. Lične zamjenice za 3. lice	256
2. 4. 3. 3. 2. Upitno-odnosna pridjevska zamjenica $kî / kî', kã / kã', kô / kô'$ i njome tvorene zamjenice	257
2. 4. 3. 3. 3. Posvojne zamjenice, posvojno-povratna zamjenica i neodređene zamjenice	259
2. 4. 3. 3. 4. Pokazne zamjenice	262
2. 4. 3. 3. 5. Zamjenica $sã / sã' / sã', sõ / sõ' / sõ', sã / sã' / sã' ('sav')$ i samostalan lik $së / sè / sè'$	265
2. 4. 3. 3. 6. Zamjenički pridjev $sôm / sôm' / sôm', sômo / sômo' / sômo', sôma / sôma' / sôma'$	266

2. 4. 4. Brojevi	268
2. 4. 4. 1. Glavni brojevi	269
2. 4. 4. 1. 1. Broj <i>jedôn / jedòn, jenò / jenò, jenà / jenà</i>	269
2. 4. 4. 1. 2. Broj <i>dvô / dvò, dvê / dvê; òba dvô / òba dvò, òba dvê / òba dvê; trì / trì i</i> <i>četiri / četiri / cetiri / četiri, cetire / četire / cetire / četire</i>	271
2. 4. 4. 2. Redni brojevi	272
2. 4. 4. 3. Brojevni pridjevi	273
2. 4. 5. Pridjevi	274
2. 4. 5. 1. Pozitiv	276
2. 4. 5. 1. 1. Osnova i nastavak	277
2. 4. 5. 1. 2. Određeni lik	277
2. 4. 5. 1. 3. Neodređeni lik	284
2. 4. 5. 1. 4. Uporaba određenih i neodređenih pridjeva	287
2. 4. 5. 1. 5. Morfonološke alternacije u pozitivu	287
2. 4. 5. 1. 5. 1. Nepostojano <i>-a-</i>	287
2. 4. 5. 1. 5. 2. Ostale alternacije	289
2. 4. 5. 1. 6. Prozodijske alternacije (kvantitete) u pozitivu u sjevernim i sjeveroistočnim govorima Labinštine s dvoakcenatskim sustavom	290
2. 4. 5. 2. Komparativ i superlativ	291
2. 4. 5. 2. 1. Osnova i nastavak	291
2. 4. 5. 2. 2. Morfonološke alternacije u komparativu	293
2. 4. 5. 2. 2. 1. Status sufikasa <i>-ok-</i> i <i>-(a)k-</i>	293
2. 4. 5. 2. 2. 2. Pokraćivanje vokala osnove u komparativu u sjevernim i sjeveroistočnim govorima Labinštine s dvoakcenatskim sustavom	294
2. 4. 5. 2. 2. 3. Mijene konsonanata na početku osnove	295
2. 4. 5. 2. 3. Komparativi s različitim osnovama	295
2. 4. 5. 3. Prilozi	295

2. 4. 6. Glagoli	297
2. 4. 6. 1. Glagolski oblici u govorima Labinštine	298
2. 4. 6. 2. Spregovne vrste	299
2. 4. 6. 3. Prefiksi u glagola	303
2. 4. 6. 4. Infinitiv	306
2. 4. 6. 4. 1. Osnova i nastavci	306
2. 4. 6. 4. 2. Akcentuacija	307
2. 4. 6. 5. Present	308
2. 4. 6. 5. 1. Present glagola po spregovnim vrstama	309
2. 4. 6. 5. 1. 1. Distribucija alternativnih nastavaka za tvorbu 3. l. mn. prezenta	310
2. 4. 6. 5. 1. 2. Primjeri glagola s prvim tipom prezentskih obličnih nastavaka	310
2. 4. 6. 5. 1. 3. Primjeri glagola s drugim tipom prezentskih obličnih nastavaka	313
2. 4. 6. 5. 1. 4. Primjeri glagola s trećim tipom prezentskih obličnih nastavaka	318
2. 4. 6. 5. 2. Nastavci i spregovne vrste	321
2. 4. 6. 5. 2. 1. Prva spregovna vrsta	322
2. 4. 6. 5. 2. 2. Druga spregovna vrsta	326
2. 4. 6. 5. 2. 3. Treća spregovna vrsta	327
2. 4. 6. 5. 2. 4. Četvrta spregovna vrsta	328
2. 4. 6. 5. 2. 5. Peta spregovna vrsta	329
2. 4. 6. 5. 2. 6. Šesta spregovna vrsta	330
2. 4. 6. 5. 2. 7. Sedma spregovna vrsta	332
2. 4. 6. 5. 2. 8. Osmo spregovna vrsta	333
2. 4. 6. 5. 3. Glagoli koji se sprežu po izdvojenim pravilima	334
2. 4. 6. 5. 3. 1. Glagoli sa supletivnim osnovama	334
2. 4. 6. 5. 3. 2. Glagoli s prezentskim nastavkom <i>-u</i> za 1. l. jd.	336

2. 4. 6. 5. 3. 3. Glagoli s dvosložnim infinitivom	336
2. 4. 6. 5. 3. 4. Glagoli s jednosložnim infinitivom osnova kojih završava konsonantom -s- / -ś- ili s nastavkom -ć	337
2. 4. 6. 5. 3. 5. Glagoli s jednosložnim infinitivom osnova kojih završava vokalom	337
2. 4. 6. 5. 4. Morfonološke alternacije	340
2. 4. 6. 5. 5. Akcentuacija	342
2. 4. 6. 6. Glagolski prilog	344
2. 4. 6. 6. 1. Osnova i nastavci	344
2. 4. 6. 6. 2. Akcentuacija	346
2. 4. 6. 7. Glagolski pridjev radni	347
2. 4. 6. 7. 1. Osnova i nastavci	347
2. 4. 6. 7. 2. Morfonološke alternacije	349
2. 4. 6. 7. 3. Akcentuacija	349
2. 4. 6. 8. Glagolski pridjev trpni	353
2. 4. 6. 8. 1. Osnova i nastavci	353
2. 4. 6. 8. 2. Morfonološke alternacije	357
2. 4. 6. 8. 3. Akcentuacija	359
2. 4. 6. 9. Imperativ	361
2. 4. 6. 9. 1. Osnova i nastavci	361
2. 4. 6. 9. 2. Morfonološke alternacije	365
2. 4. 6. 9. 3. Akcentuacija	366
2. 4. 6. 10. Relikti imperfekta glagola <i>bit</i> u južnim govorima Labinštine	368
2. 4. 6. 11. Složeni glagolski oblici	369
2. 4. 6. 11. 1. Futur I.	369
2. 4. 6. 11. 2. Futur II.	369
2. 4. 6. 11. 3. Perfekt	369
2. 4. 6. 11. 4. Pluskvamperfekt	369

2. 4. 6. 11. 5. Kondicional I.	370
2. 4. 6. 11. 6. Kondicional II.	370
2. 4. 7. Zaključak o morfologiji čakavskih ekavskih govora Labinštine	370
3. ZAKLJUČAK	373
3. 1. Klasifikacija čakavskih ekavskih govora Labinštine	373
4. SAŽETAK	381
4. 1. Summary	382
5. LITERATURA	384
6. PRILOZI	395
6. 1. Popis obavjesnika koji su sudjelovali u istraživanju za potrebe doktorskoga rada	395
6. 2. Ogledi govora čakavskih ekavskih govora Labinštine	397
6. 2. 1. Ogled govora Bartića	397
6. 2. 2. Ogled govora Brgoda	398
6. 2. 3. Ogled govora Brovinja	399
6. 2. 4. Ogled govora Drenja	400
6. 2. 5. Ogled govora Kapelice	401
6. 2. 6. Ogled govora Labina	403
6. 2. 7. Ogled govora Marića	404
6. 2. 8. Ogled govora Molih Golja	405
6. 2. 9. Ogled govora Nedešćine	407
6. 2. 10. Ogled govora Plomina	408
6. 2. 11. Ogled govora Presike	409

6. 2. 12. Ogled govora Rapca	410
6. 2. 13. Ogled govora Raše	411
6. 2. 14. Ogled govora Repende	412
6. 2. 15. Ogled govora Snašića	413
6. 2. 16. Ogled govora Svetoga Lovreca	414
6. 2. 17. Ogled govora Svetoga Martina	415
6. 2. 18. Ogled govora Škitace	416
6. 2. 19. Ogled govora Škvaranske	418
6. 2. 20. Ogled govora Štrmca	419
6. 2. 21. Ogled govora Trgetara	420
6. 2. 22. Ogled govora Vineža	421
6. 2. 23. Ogled govora Zartinja	422
6. 2. 24. Ogled govora Županića	423
6. 3. Popis nepoznatih i manje poznatih riječi i izraza	425
6. 4. Karte	468
6. 4. 1. Položajno-dijalektološka karta čakavskih ekavskih govora Labinštine	468
6. 4. 2. Čakavski ekavski govori Labinštine	469
6. 4. 3. Naglasni sustavi u labinskim govorima	470
6. 4. 4. Status fonema /ǃ/ u labinskim govorima	471
6. 4. 5. Odras stražnjega nazala *ǃ u A jd. ž. r. imeničkih riječi i 3. l. mn. prez. glagola u labinskim govorima	472
6. 4. 6. Gramatički morfem za I jd. ž. r. imeničkih riječi u labinskim govorima	473
6. 4. 7. Unifikacija morfema za 3. l. mn. prez. glagola u labinskim govorima	474
6. 4. 8. Status fonema /č/ u labinskim govorima	475
6. 4. 9. Klasifikacija čakavskih ekavskih ekavskih govora Labinštine	476
6. 5. Terenski upitnik za ispitivanje čakavskih ekavskih govora Labinštine	477

1. UVOD

1. 1. Uvodne napomene

U svom je članku *O strukturalnim i genetskim kriterijima u klasifikaciji hrvatskosrpskih dijalekata* Dalibor Brozović 1960. godine iznio kako zamišlja hijerarhijsku strukturu dijalekatskih fenomena. Njegova shema, odnosno ljestvica dijalektoloških kategorija izgledala je ovako: I grupa dijalekata; Ia podgrupa dijalekata; II dijalekt; IIa poddijalekt; III grupa govora; IIIa podgrupa govora; IV govor; IVa varijanta govora (Brozović 1960: 77). Isti autor (Brozović 1970a: 12) mjesni govor određuje kao jedinu konkretnu kategoriju organskih idioma (onih koji su se razvili u okvirima konkretne jezične zajednice i zadovoljavaju „potrebe konkretne etničko-civilizacione zajednice“ te postoje samo za zadovoljavanje tih potreba; Brozović 1970a: 11), dok su skupina govora, dijalekt i skupina dijalekata, koji se također nalaze na ljestvici organskih idioma, apstraktni (pri čemu su na najnižoj razini apstrakcije skupine govora, slijede dijalekti, a na najvišem su stupnju skupine dijalekata). Polazeći od Brozovićeve klasifikacije, Milan Moguš nudi četverostupanjsku razdiobu koja je osnovna u dijalektologiji: 1. mjesni govor → 2. grupa govora → 3. dijalekti → 4. narječje; pri čemu mjesni govor, koji je osnovicom dijalektoloških istraživanja, i grupe govora određuje konkretnima, a dijalekte i narječja apstraktnim jedinicama (Moguš 1977: 2-3).

Narječja su „one skupine dijalekata koje posjeduju vlastita autonomna jezična svojstva najviše distinktivne razine“ (Lukežić 1999a: 137) i njih je „moguće utvrditi samo u onim jezicima u kojima se mogu definirati opozicije između najmanje dvaju djelomice jezično individualiziranih autonomnih podsustava ranga narječja, a kojima su dijalekatske sastavnice povezane gustom mrežom zajedničkih izoglosa“ (Lukežić 1999a: 138). Na dijalektološkom je planu utvrđeno da su „sastavnice hrvatskoga jezika tri međusobno opozitna podsustava apstraktnoga ranga narječja, svaka strukturirana od određenoga broja sastavnica nižega apstraktnoga ranga dijalekata“ (Lukežić 1996b: 224), a to su čakavsko, kajkavsko i štokavsko narječje.

Čakavsko se narječje kao cjelovit apstraktan jezični sustav odlikuje vlastitostima koje povezuju sve njegove dijalekte, ujedno ih odjeljujući od dijalekata drugih hrvatskih narječja (Lukežić 2012: 225). Čakavsko narječje koje se drži najrahaičnijim i najkonzervativnijim sustavom hrvatskoga jezika tradicionalno se u hrvatskoj dijalektologiji dijelilo na šest

dijalekata (Brozović – Ivić 1988: 87-88; Lisac 2009¹): buzetski ili gornjomiranski, jugozapadni istarski ili štakavsko-čakavski, sjevernočakavski ili ekavskočakavski, srednjočakavski ili ikavsko-ekavski čakavski, južnočakavski ili ikavskočakavski te lastovski ili jekavskočakavski dijalekt². Osim ove, poznata je i nešto drugačija klasifikacija čakavskoga narječja koja se zasniva na akcenatskim kriterijima, a utemeljio ju je W. R. Vermeer 1982. godine. Čakavsko se narječje tu ponajprije dijeli na tri kompleksa: sjeverozapadni, jugoistočni i središnji (na kojem se dodiruju prva dva; Vermeer 1982: 289-290, Lukežić 2012: 227-232), a zatim dalje na sedam predmigracijskih dijalekata: sjevernočakavski ekavski, sjevernočakavski ikavsko-ekavski, sjevernočakavski buzetski, sjevernočakavski ikavski, južnočakavski ikavski, južnočakavski jekavski i srednjočakavski ikavsko-ekavski (Lukežić 2012: 233-251), te jedan migracijski: jugozapadni istarski (Lukežić 2012: 292).

Dva su čakavska dijalekta, srednjočakavski ili ikavsko-ekavski te sjevernočakavski ili ekavski³, bila podvrgnuta temeljitim monografskim istraživanjima (Lukežić 1990, Vranić 2005) te su u njima utvrđene i hijerarhijski niže klasifikacijske jedinice, odnosno poddijalekti (koje je, teorijski, u svojoj hijerarhijskoj strukturi bio ponudio već Brozović). Tako se unutar srednjočakavskoga ikavsko-ekavskog dijalekta diferenciraju tri podsustava: primorski, kopneni i rubni poddijalekt (Lukežić 1990: 105-117), a četiri su poddijalekta sjevernočakavskoga ekavskog dijalekta: sjeveroistočni istarski, središnji istarski, primorski i otočni (Vranić 2005: 324-353). Slijedeći tu metodologiju, Josip Lisac u knjizi *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje* ponudio je i podjelu ostalih čakavskih dijalekata na poddijalekte: u buzetskom dijalektu razlikuju se većinski sjeverni i manjinski južni dio (Lisac 2009: 46), u jugozapadnom su istarskom dijalektu posebne cjeline glavnina dijalekta te vodička oaza i premantursko područje (Lisac 2009: 63-65), a u južnočakavskom dijalektu otočni, kopneni i gradišćanski poddijalekt (Lisac 2009: 161-165).

Već spomenuta sveobuhvatna istraživanja ikavsko-ekavskoga i ekavskoga čakavskog dijalekta pokazala su da ni poddijalekti nipošto nisu monolitne jedinice i da se i unutar njih razlikuju još manji sustavi, odnosno skupine govora (što su teorijski utemeljili Dalibor Brozović i Milan Moguš). Tako je unutar središnjega istarskoga ekavskoga čakavskog dijalekta utvrđeno pet skupina govora koje su međusobno teritorijalno odvojene, ali se i

---

¹ Osnovni kriteriji pri toj podjeli bili su „refleks jata, a uza nj još starohs. skupine *št'*, *žd'* i naglasak, ali samo uvjetno“ (Brozović – Ivić 1988: 87) ili, kako piše J. Lisac, „kontinuant praslavenskoga jata, uz to suglasnički kriterij (šćakavizam, štakavizam) i prozodija“ (Lisac 2009: 30).

² U knjizi *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje* izdvojeni su sljedeći dijalekti: buzetski, jugozapadni istarski, sjevernočakavski, srednjočakavski i južnočakavski dijalekt (izostavlja se, dakle, iz naziva odrednica koja opisuje refleks jata) te lastovska oaza (usp. Lisac 2009).

³ Zadržavamo se ovdje na starijoj, tradicionalnoj klasifikaciji čakavskoga narječja.

razlikuju dijelom svojih jezičnih značajki⁴. Radi se o pazinskima, motovunskima, boljunskima, žminjskima i labinskim govorima (Vranić 2005: 334). Upravo će labinska skupina govora biti predmetom istraživanja ovoga doktorskog rada – unatoč utvrđenim velikim sličnostima i podudarnostima koje omogućuju povezivanje tih govora i u jezičnu, a ne samo teritorijalnu/geografsku cjelinu, u njima ipak postoje i određene diferencijacije koje upućuju na to da je unutar same skupine govora moguće izdvojiti još manje sustave, podskupine govora (odnosno podgrupe, kako ih je definirao Dalibor Brozović) u koje bi se prema određenim izoglosama svrstavali pojedini konkretni mjesni govori.

---

⁴ Već je M. Maček govore koje naziva centralnima istarskima podijelio u tri različita tipa ili podvrste: žminjsko-pazinski, boljunski i labinski tip (Maček 2002: 48). I W. R. Vermeer unutar skupine govora koju naziva središnjim istarskim sjeverozapadnočakavskim govorima razlikuje govore Žminjštine, Pazinštine, Boljunštine i Labinštine (Vermeer 1982: 316-318). Više o tome v. u poglavlju 2. 1. o dosadašnjim istraživanjima govora Labinštine.

1. 2. Cilj i zadatci istraživanja

Tema je ovoga doktorskog rada sadržana u samu njegovu naslovu: *Fonologija i morfologija čakavskih ekavskih govora Labištine*. Labinski su čakavski ekavski govori prepoznati kao zasebna skupina govora u literaturi objavljenoj prije početka istraživanja za potrebe ovoga rada: od najranijih radova, primjerice, A. Belića (1912) i M. Mačekog (1929, 1930), do onih najrecentnijih, npr. S. Vranić (2005) i S. Zubčić (2006a, b)⁵. Cilj je ovoga doktorskog rada dati potpun, detaljan i precizan dijalektološki opis labinskih ekavskih čakavskih govora na fonološkoj i morfološkoj razini, čime će se pokušati opravdati njihovo povezivanje u zasebnu dijalekatnu jedinicu te, budući da su već i raniji radovi, rasprave i studije, obrađujući i prikazujući poneke segmente ove skupine govora, upućivali na njihovo diferenciranje prema određenim jezičnim značajkama, ponajprije onima fonološke i morfološke naravi, ponuditi daljnju klasifikaciju ove skupine govora u određene podskupine.

U okviru ovoga se cilja postavljaju sljedeći pojedinačni zadatci:

- detaljno istražiti i analizirati fonološke i morfološke značajke ekavskih govora Labištine apostrofirane u dosadašnjoj literaturi;
- istražiti fonološke i morfološke jezične značajke dosad neistraženih ili nedovoljno istraženih labinskih govora;
- objediniti već postojeće podatke s onima dobivenima ovim istraživanjem, analizirati prikupljeni materijal i potvrditi opravdanost izdvajanja labinskih ekavskih govora u zasebnu skupinu/tip te utvrditi njihovu preciznu stratifikaciju, odnosno granicu sa susjednim govorima;
- potpunijim opisom ovih dijalektoloških punktova i uključivanjem dosad neistraženih doprinijeti popunjavanju dijalektološke slike ne samo središnjega istarskog poddijalekta već i ekavskoga dijalekta čakavskoga narječja u cjelini;
- na temelju cjelokupne prikupljene građe i njezine analize definirati i opisati određene sustave nižega dijalektološkog ranga unutar labinske skupine govora – podskupine govora, pri čemu se kao osnovni kriterij klasifikacije u ranijim istraživanjima nametnula akcentuacija (pojava jednoakcenatskoga sustava u južnim labinskim govorima naspram dvoakcenatskoga sustava u sjevernim govorima; Kalsbeek 1983,

---

⁵ Pregled svih dosadašnjih istraživanja čakavskih ekavskih govora Labištine donosi se u posebnom poglavlju (2. 1.) ovoga rada.

Vranić 2005, Zubčić 2006a, b), a provedeno će istraživanje potvrditi ili opovrgnuti i niz drugih kriterija fonološke (u vokalizmu: primjerice, otvoreni i zatvoreni vokali kao fonemi i alofoni, različiti refleksi stražnjega nazalnog vokala *ɔ i slogotvornoga *ʎ i sl.; u konsonantizmu: npr. različit doseg provođenja cakavizma) i morfološke naravi (npr. gramatički morfem I jd. imenica ž. r., gramatički morfem G mn. imenica svih triju rodova, gramatički morfemi DLI mn. imenica svih triju rodova itd.) koji bi mogli biti relevantni pri daljnjoj klasifikaciji.

1. 3. Metodologija istraživanja

1. 3. 1. Korpus istraživanja

Labinski se ekavski čakavski govori prostiru duž istočne obale istarskoga poluotoka, počevši od Zagorja kao najsjevernijega punkta. Prvo sljedeće naseljeno mjesto od Zagorja prema sjeveru – Zagori – pripada sjeveroistočnomu istarskomu ekavskom čakavskom poddijalektu, dakle drugomu podsustavu ekavskih čakavskih govora (Vranić 2005: 325). Labinskoj skupini govora pripadaju svi obalni govori prema jugu sve do Koromašna kao najjužnije točke, a jugozapadna je granica ove skupine govora zapravo prirodna: teče od poluotoka Ubaša do ušća rijeke Raše u istoimenom zaljevu. Rijeka je Raša granica koja dijeli labinske govore od jugozapadnih istarskih čakavskih govora – labinski su govori oni na desnoj, a jugozapadni istarski na lijevoj obali rijeke Raše⁶. Na zapadu krajnja su labinska naselja smještena nad Raškom dragom: Kunj, Moli i Veli Turini, Marići, Paradiš, zatim Vela i Mola Čamporovica i Frkalonci, zaseoci Svetoga Martina, te Ružići⁷. S mjesnim govorima Grašića, Gornjega Kraja i Blaškovića (zaselaka Šumbera) koji su dijelom ikavsko-ekavskoga čakavskog dijalekta⁸ graniče najsjeverniji labinski govori Kroj Drage, Jurazina i Eržišća. Dakle, na većem dijelu svoga prostiranja labinska je skupina zapravo fizički, geografski odvojena od ostalih skupina i tipova govora: na istoku i jugu Jadranskim morem, na jugozapadu Raškim kanalom i dalje na zapadu rijekom Rašom i njezinom dolinom, tj. Raškom dragom, što je zasigurno bio jedan od čimbenika koji su utjecali na to da se labinski govori oblikuju kao zasebna skupina.

Dosad najobuhvatnije istraživanje labinskih ekavskih čakavskih govora⁹ provela je (za potrebe svoje doktorske disertacije (1999a), a kasnije i monografije naslovljene *Čakavski*

---

⁶ Na lijevoj je obali rijeke Raše i dio domaćinstava naselja Most Raša, a o tom naselju i njegovu isključivanju iz korpusa labinskih govora v. u bilješci 27 ovoga rada. Prvo sljedeće naseljeno mjesto nakon Most Raše je Barban govor kojega pripada jugozapadnomu istarskomu čakavskom dijalektu (usp. Pliško 2000: 29, 68).

⁷ U radu će se rabiti nazivi naseljenih mjesta kakvi su uobičajeni u lokalnoga stanovništva, a koji se često, ponajprije svojim fonološkim sastavom, razlikuju od službenih naziva. Kad se pak prikazuju spoznaje o labinskim govorima do kojih su došli drugi istraživači, nazivi se naselja donose onako kako su ih navodili ti autori.

⁸ Usp. Lukežić 1990: 23-24, 111-116, Peršić 2011: 7, 118.

⁹ Na prostoru Labinštine postoje i dijalektološki punktovi koji ne pripadaju čakavskom ekavskom dijalektu, a njihova je pripadnost drugomu sustavu čakavštine dokazana ranijim istraživanjima (Lukežić 1990, Vranić 1999a, Peršić 2011). Labinštinom se, naime, može smatrati teritorij nekadašnje Općine Labin koji danas pripada općinama Kršan, Raša i Sveta Nedelja te Gradu Labinu. U literaturi je potvrđena pripadnost ikavsko-ekavskom čakavskom dijalektu mjesnoga govora Šumbera koji je dijelom Općine Sveta Nedelja te većega broja mjesnih govora Općine Kršan: Blaškovića, Boljevića, Čambarelića, Jasenovika, Kostrčana, Kožljaka, Kršana, Lanišća, Lazarića, Letaja, Nove Vasi, Čepića, Čepić Polja, Potpićna, Purgarije Čepić, Šušnjevice, Veljaka, Zankovaca i Zatke Čepić (usp. Lukežić 1990: 23-24, 111-116, Peršić 2011: 7, 118). Mjesni su govori Kostrčana, Šušnjevice i Nove Vasi istrorumunjski, no njihovo stanovništvo u komunikaciji sa stanovnicima okolnih mjesta rabi ikavsko-

ekavski dijalekt: sustav i podsustavi (2005)) i njegove rezultate predstavila Silvana Vranić. Autorica se pri određivanju korpusa svojega istraživanja služila popisom naseljenih mjesta u knjizi Jurja Hrženjaka *Društvena struktura naselja u SR Hrvatskoj* (1983)¹⁰. Na temelju rezultata svojih istraživanja, kao i istraživanja drugih autora koja su prethodili njezinima¹¹, ekavsku je čakavštinu potvrdila u ukupno 65 naselja Labinštine koja se navode slijedom kojim ih je navela i autorica (Vranić 2005: 38-39): to su Zagorje, Plomin, Plomin Luka, Vozilići, Ripenda Kosi, Ripenda Vrbanci, Ripenda Kras, Nedeščina¹² (i sva okolna mjesta: Juražini¹³, Ržišće¹⁴, Strmac¹⁵, Stepčići, Vrećari¹⁶, Santalezi, Cere, Markoči, Martinski¹⁷), Kraj Draga, Ružići, Županići, Paradiž, Francići, Veli Turini, Mali Turini, Kunj, Mali Golji, Veli Golji, Snašići, Marići, Marceljani, Vinež, Vicani, Barbići, Breg, Letajac, Raša, Topid¹⁸, Kapelica, Labin, Presika, Rogočana, Rabac, Gornji Rabac¹⁹, Gondolić²⁰, Kranjci, Bartići, Duga Luka, Marina²¹, Crni, Drenje, Brgod, Krapan, Gora Glušići, Polje, Trget, Trgetari, Stanišovi, Ravni, Brovinje, Skitača, Skvaranska²², Koromačno, Diminići²³, Viškovići²⁴ i

---

-ekavsku čakavštinu čepičkoga tipa (usp. Lukežić 1990: 25), a ista je situacija i s Jasenovikom, Letajem i Zankovcima (usp. Vranić 1999a: 63-64).

¹⁰ Kako i sama autorica ističe, ovo je izdanje knjige odabrano kao polazišno jer se u novijem izdanju naslovljenom *Lokalna samouprava i uprava u Republici Hrvatskoj* (1993) istoga autora smanjuje broj zabilježenih naseljenih mjesta, tj. nekoliko se dijalektoloških punktova svodi na jedan (Vranić 2005: 13). U posljednjem, najnovijem izdanju pod naslovom *Lokalna i regionalna samouprava u Republici Hrvatskoj* (2004) uopće nema popisa naseljenih mjesta kakvi su se nahodili u prethodnim dvama izdanjima, već se donose tablični popisi općina i naselja svih županija Republike Hrvatske u kojima je naveden samo broj naselja iz svake općine, odnosno grada.

¹¹ V. Vranić 2005: 37-38, kao i poglavlje 2. 1. o dosadašnjim istraživanjima govora Labinštine.

¹² U drugom izdanju Hrženjakove knjige stoji *Nedeščina* (Hrženjak 1993: 107).

¹³ Hrženjak u drugom izdanju piše *Jurazini* (Hrženjak 1993: 107).

¹⁴ Lokalno stanovništvo ovo mjesto zove *Eržišće* i taj je naziv uobičajen za nj pa će se dalje koristiti u ovom radu.

¹⁵ U izdanju iz 1993. naselje se naziva *Štrmac* (Hrženjak 1993: 108). Taj je naziv uobičajen i u lokalnoga stanovništva pa će se on dalje koristiti u ovom radu.

¹⁶ U drugom izdanju Hrženjakove knjige stoji naziv *Vrećari* (Hrženjak 1993: 108).

¹⁷ Zanimljivo je da se u izdanju iz 1993. navode naselje *Martinski* i naselje *Sv. Martin* (Hrženjak 1993: 107-108), što je zacijelo pogreška jer se radi o istom naselju, a najvjerojatnije je do nje došlo jer su u međuvremenu (od 1983. do danas) zbog promjena političkih prilika naseljima vraćena stara, cjelovita imena. U ovom će se radu rabiti naziv Sveti Martin jer je on uobičajen u lokalnoga stanovništva.

¹⁸ U izdanju iz 1983. stoji *Topit* (Hrženjak 1983: 282), a isti naziv rabi i lokalno stanovništvo pa će se on dalje koristiti u ovom radu.

¹⁹ Gornji se Rabac ne nalazi na popisu naseljenih mjesta ni u jednom izdanju Hrženjakovih knjiga, ali je označen na pripadajućoj karti u prvom izdanju (v. Hrženjak 1983: 285). Na istoj su karti označeni i *Katuri* koji se ne nalaze na popisu naseljenih mjesta, a riječ je zapravo o jednoj četvrti grada Labina.

²⁰ Ovo je naselje svima na Labinštini poznato pod nazivom u množinskom obliku – *Gondolići* – te će se taj naziv dalje rabiti u ovom radu.

²¹ U drugom izdanju iz 1993. piše *Sveta Marina* (Hrženjak 1993: 102); usp. i bilješku 17 ovoga rada.

²² Uobičajen lokalni naziv ovoga mjesta glasi *Škvaranska* pa će se on dalje koristiti u ovom radu.

²³ Do Drugoga svjetskog rata naziv *Diminići* rabio se za gornji dio naselja, dok se donji dio zvao *Sveti Lovreč* (a postoje još i *Kobavići* kao najjužniji zaselak). Nakon Drugoga svjetskog rata čitavo se naselje naziva Diminićima, da bi devedesetih godina prošloga stoljeća naselju bilo vraćeno staro ime Sveti Lovreč Labinski koje je i danas u službenoj uporabi, a taj će se naziv u ovom radu rabiti za to naselje i njegov mjesni govor, u lokalnoj (čakavskoj) inačici *Sveti Lovrec*.

²⁴ Hrženjak u izdanju iz 1993. ima naziv *Viškovci*.

Salakovci.²⁵ Taj je popis labinskih punktova²⁶ bio polazištem za određivanje područja koje će biti zahvaćeno ovim istraživanjem. Budući da predmetom istraživanja ovoga rada nisu bili govori Labinštine koji nisu dijelom ekavskoga čakavskog dijalekta, dalje će se u ovom radu sintagme *govori Labinštine*, *labinski govori* ili *labinska skupina govora* rabiti isključivo za ekavske čakavske govore Labinštine.

Iz daljnjih su istraživanja za potrebe ovoga rada u potpunosti izuzeti sljedeći punktovi²⁷: Gora Glušići, Polje i Krapan. U prvim dvama mjestima živi još samo po jedna nedomicilna obitelj²⁸, dok je Krapan još uvijek naseljen, ali isključivo nedomicilnim stanovništvom²⁹. Za ranijih se istraživanja Koromašno³⁰ nije promatralo kao zaseban dijalektološki punkt (usp. Vranić 2005: 39, a to se kasnije slijedilo i u nekim drugim istraživanjima južnih labinskih govora, usp. npr. Nežić 2010: 213, Nežić 2012: 340). Radi se o naselju koje je nastalo razvojem industrije nakon što je 1926. godine podignuta tvornica cementa i koje su naselili stanovnici iz okolnih mjesta³¹. U ovom se radu i Koromašno drži dijalektološkim punktom jer kao naseljeno mjesto postoji već gotovo devedeset godina i već i četvrta generacija pojedinih obitelji živi kontinuirano u tom mjestu. Usto, obližnja Raša, koja je sagrađena 1937. godine, dakle deset godina kasnije, a također je naseljena stanovništvom iz okolnih sela (Borbića, Kunja, Letajca, Topida itd.) koje je danas u manjini, već je ranije bila određena dijalektološkim punktom (usp. Vranić 2005: 38), stoga nema razloga da se i Koromašnu ne pripíše taj status – štoviše, za razliku od Raše, stanovništvo Koromašna gotovo je u potpunosti domicilno i nečakavskih je doseljenika daleko manje nego u Raši.

---

²⁵ Istraživani govori danas pripadaju četirima različitim jedinicama lokalne samouprave: Općini Kršan (Plomin, Plomin Luka, Stepčići, Vozilići, Zagorje), Gradu Labinu (Bartići, Breg, Duga Luka, Gondolići, Gora Glušići, Kapelica, Kranjci, Labin, Marceljani, Presika, Rabac, Ripenda Kosi, Ripenda Kras, Ripenda Vrbanci, Rogočana, Salakovci, Vinež), Općini Raša (Barbići, Brgod, Brovinje, Crni, Diminići, Drenje, Koromačno, Krapan, Kunj, Letajac, Most Raša, Polje, Ravni, Skitača, Stanišovi, Sveti Bartul (odnosno Vicani, v. dalje u ovom radu), Sveta Marina, Škvaranska, Topit, Trget, Trgetari, Viškovići) te Općini Sveta Nedelja (Hrženjak 1993. piše *Sveta Nedilja*, a 2004. *Sveta Nedjelja*; Cere, Eržišće, Frančići, Jurazini, Kraj Drage, Mali Golji, Mali Turini, Marići, Markoci, Nedeščina, Paradiž, Ružići, Santalezi, Snašići, Sveti Martin, Štrmac, Šumber, Veli Golji, Veli Turini, Vrećari, Županići). Usp. Hrženjak 1993: 100-102, 107-108.

²⁶ Naselje je svako naseljeno mjesto bez obzira na broj stanovnika i infrastrukturu. Termini mjesto i dijalektološki punkt u ovom se radu rabe kao istoznačnice.

²⁷ Već je S. Vranić (Vranić 2005: 38) iz korpusa svoga istraživanja isključila naselje Most Raša koje se nalazi na Hrženjakovu popisu jer u njemu nema domicilnoga stanovništva. Kako autorica piše, još je 1991. godine prema podatcima iz Hrženjakove knjige tamo živjelo svega desetak Hrvata.

²⁸ Neki su osnovni podatci o govoru Polja (da bi se detektiralo, primjerice, je li u njemu bio pristuan čakavizam) dobiveni od dvojice ispitanika koji su rođeni u tom mjestu i tamo su proveli svoje djetinjstvo, no već dugi niz godina žive u Viškovićima, odnosno Brovinju i nitko iz njihovih obitelji već dulje vrijeme ne prebiva na djedovini.

²⁹ Prema podatcima dostupnima u Hrženjakovoj knjizi već je prema popisu stanovništva iz 1991. godine od dvjestotinjak stanovnika Krapna bilo samo tridesetak Hrvata.

³⁰ Službeni je naziv naselja Koromačno, no lokalno stanovništvo rabi isključivo ovaj naziv.

³¹ V. Milevoj 2003: 111-112.

U ovo su istraživanje uključeni i neki punktovi koji su ostali izvan popisa naseljenih mjesta u Republici Hrvatskoj, osobito u područjima gdje govori Labinštine graniče s govorima drugih čakavskih dijalekata i poddijalekata, kako bi se što preciznije odredila granica njihova prostiranja. Ponajprije je riječ o zaseocima koji se nalaze na sjevernom području prostiranja Labinštine, a čija dijalekatska pripadnost određenim sustavima čakavskoga narječja u dosadašnjim istraživanjima nije bila precizirana: Rašanima, Grašićima i Gornjem Kraju³², ali i krajnjim sjeveroistočnim zaseocima koji su dijelom Zagorja i graniče sa sjeveroistočnim istarskim ekavskim čakavskim poddijalektom: Donadićima, Paronima, Stipanima i Baćima³³.

1. 3. 2. Metode istraživanja

Nakon određivanja korpusa koji će biti zahvaćen istraživanjem, pristupilo se konkretnomu prikupljanju građe. Temeljna je metoda u prikupljanju materijala za ovaj rad bilo ciljano ispitivanje obavjesnika na terenu, ali u obzir su se uzeli i podatci iz dostupne literature i rukopisa³⁴. Ciljana su ispitivanja, općenito pogodna u studijama koje obuhvaćaju veći broj mjesnih govora, provođena isključivo u dijalektološkim punktovima³⁵, a obavjesnici su birani prema u tradicionalnoj dijalektologiji uobičajenim kriterijima: u ispitivanje su uključeni autohtoni, izvorni govornici koji nisu dulje napuštali mjesto govor kojega se ispituje i koji su bez govornih mana³⁶. Građa je prikupljana u izravnom kontaktu s obavjesnicima u duljem vremenskom razdoblju i kroz nekoliko faza: s prikupljanjem jedne vrste podataka (snimanjem zvučnih zapisa ogleđa govora) započelo se 2008. godine, a posljednja su ciljana ispitivanja (anketiranjem, tj. primjenom upitnika) provedena u proljeće 2013. godine. Osim toga, gdje je to bilo moguće, korišteni su i materijali (zvučni zapisi ogleđa govora te ispunjeni

---

³² Preliminarna ispitivanja koja su uključivala značajke poput refleksa jata pokazala su da su Rašani dio ekavske skupine labinskih govora, kao i ostali zaseoci Svetoga Martina, a Grašići i Gornji Kraj pripadaju čepićkoj skupini govora ikavsko-ekavskoga dijalekta te su isključeni iz daljnega istraživanja za potrebe ovoga rada.

³³ Za sve je te mjesne govore potvrđena pripadnost labinskoj skupini govora te su podatci prikupljeni u njima uključeni u rad (najčešće se navode objedinjeni pod nazivom Zagorje, bez isticanja pojedinih zaselaka jer se radi o istom tipu govora).

³⁴ U rukopise se ubrajaju upitnici i drugi slični materijali te doktorske, magistarske i diplomatske radnje dostupne u knjižnicama.

³⁵ Stoga su iz istraživanja i isključena naselja bez domicilnoga stanovništva o kojima je ranije u radu bilo riječi.

³⁶ Ranije se obično smatralo da je idealni govornik žena starije životne dobi, bez većega formalnog obrazovanja, koja nije dulje boravila izvan svoga mjesta i čiji je bračni partner iz istoga mjesta, međutim u današnje je vrijeme veoma teško pronaći osobu koja bi zadovoljavala takve uvjete, a pokazalo se da oni nisu ni nužni. Obavjesnici uključeni u ovo istraživanje različita su spola i dobi (v. i popis obavjesnika priložen ovom radu), što je ponegdje ovisilo o strukturi stanovništva u pojedinom naselju (tj. koliko je stanovnika i kojega profila danas uopće prisutno), a ponegdje i o sugestijama sumještana ili poznanika (koji su procjenjivali, i to najčešće veoma kvalitetno, tko među njima „najbolje“ čuva svoj materinski idiom i tko bi bio najboljim kandidatom za ispitivanje ovoga tipa).

upitnici) koji su prikupljeni tijekom ostalih istraživanja autorice ovih redaka o labinskim govorima koja nisu bila izravno vezana uz izradu ovoga rada³⁷.

Na temelju dosadašnjih spoznaja o govorima Labinštine (kako onih iz postojeće literature, tako i vlastitih iskustvenih³⁸) zaključeno je da neće biti potrebno prikupljati dijalektološku građu u svakom pojedinačnom mjestu Labinštine za koje je ranije utvrđeno da pripada ovoj skupini govora jer u mnogima od njih ne postoje gotovo nikakve relevantne jezične razlike. Stoga je smanjen prvotni broj punktova koji će biti podvrgnut istraživanju. Konkretno, digitalnim su snimačem (u vremenskom razdoblju od ljeta 2008. godine do jeseni 2012. godine) snimljeni zvučni zapisi ogleđa govora u trajanju od 45 do 120 minuta u sljedećim punktovima (navedenima abecednim redoslijedom): Bartićima (isti je tip govora u obližnjem naselju Salakovcima pa je ono isključeno iz daljnjih istraživanja)³⁹, Brgodu⁴⁰, Brovinju, Drenju (istomu tipu pripadaju, prema rezultatima ranijih istraživanja, vlastitim opservacijama i informacijama obavjesnika, i govori Rovnih, Crnih i Svete Marine)⁴¹, Kapelici (istomu tipu pripada i govor obližnjega Brega), Labinu, Marićima⁴² (isti je tip govora i u obližnjem Paradižu), Molim Goljima (govor susjednih Velih Golja pripada istomu tipu, kao i govor naselja Markoci), Nedešćini (mjesni govori obližnjih naselja imenom Cere, Eržišće, Jurazini, Santalezi i Vrećari istoga su tipa), Plominu (isti tip govora nahodi se u Plomin Luci, Stepčićima, Vozilićima i Zagorju)⁴³, Presici (istomu tipu pripadaju i govori Prtloga, Kranjaca i Rogocane)⁴⁴, Rapcu⁴⁵, Raši⁴⁶, Rependi⁴⁷, Snašićima (govori Molih i Velih

---

³⁷ Radi se o istraživanjima podatci iz kojih su predstavljeni u Repac 2007, Vranić – Nežić 2008, Nežić 2010, 2012.

³⁸ Budući je autorica ovoga rada izvorni govornik jednoga labinskoga mjesnog idioma te da je prvih 19 godina svojega života provela na tom prostoru (s prebivalištem od 1981. do 1991. godine u Koromašnu, a nakon 1991. u obližnjim Viškovićima) u neprestanom i neposrednom kontaktu sa stanovništvom iz raznih dijelova Labinštine, veći joj je dio labinskih mjesnih govora u dobroj mjeri poznat.

³⁹ Govor nekadašnjega stanovništva danas gotovo napuštene Gore Glušića, prema informacijama mojih obavjesnika, nije se znatnije razlikovao od govora mještana ovih dvaju naselja.

⁴⁰ Osim u zaseocima koji pripadaju Brgodu isti se tip govora može pronaći u obližnjim naseljima imenom Reburici i Rovinježi, a moji obavjesnici tvrde da je i govor danas praktički napuštenoga Polja bio toga tipa.

⁴¹ U svim je ovim mjestima danas domicilno stalno stanovništvo malobrojno. Radi se, naime, o naseljima turističkoga tipa (tu se nalaze auto-kamp, apartmansko naselje i mnogobrojne kuće za odmor) koja su slabo naseljena i, izuzev u ljetnim mjesecima, poprilično pusta.

⁴² Na popisu naseljenih mjesta zasebno se navode Marići i Frančiči, no Frančiči su zapravo samo jedan zaselak Marića i u njima nalazimo isti tip govora.

⁴³ U Plomin Luku stanovništvo se doseljavalo iz obližnjega Plomina i njegovih zaselaka (kao što su Ivanići, Malini, Gorenji i Dolenji Klavar, Krševanići, Zustovići). Nazivom Zagorje obuhvaćeni su međusobno dosta udaljeni i raštrkani zaseoci: Baći, Donadići, Fonovići, Jurasi, Jurkovci, Kamenjari, Kušari, Načinovići, Paroni, Stipani i Šimuni.

⁴⁴ U Dugoj Luki, tj. Prtlogu praktički nema stalnoga domicilnog stanovništva (slična je situacija kao i s ranije spomenutim naseljima: Crnima, Drenje, Rovnima i Svetom Marinom, v. bilješku 41 ovoga rada).

⁴⁵ U popisima naselja Labinštine iz ranijih istraživanja zasebno se navode Rabac i Gornji Rabac (v. ranije u ovom radu). Lokalno stanovništvo i danas razlikuje nazive ovih dvaju naselja, premda su se oni u potpunosti spojili i između njih više nema nikakve fizičke granice. Stoga će se u ovom radu za te idiome rabiti jedinstveni naziv Rabac. U dijelu naselja koje pripada Gorenjemu Rapcu, odakle je i moj obavjesnik, stanovništvo je većim

Turina pripadaju istomu tipu), Svetom Lovrecu (Labinskom; istomu govornom tipu pripadaju i govori Viškovića i Stanišova), Svetom Martinu, Škitaci⁴⁸, Škvaranskoj⁴⁹, Štrmcu, Trgetarima (istoga je tipa i govor obližnjega Trgeta), Vinežu⁵⁰, Zartinju⁵¹ (istomu tipu govora pripadaju i Borbići, Letajac, Kunj i Vicani, odnosno Sveti Bortul) i Županićima (govori Ružića i Kroj Drage pripadaju istomu tipu). Svi su ti zvučni zapisi zatim detaljno preslušani, a veći je dio snimljenih oglada govora transkribiran i iz njih su ekscerpirani podatci koji su služili za analizu relevantnih fonoloških i morfoloških jezičnih osobitosti.

Nakon analize materijala prikupljenoga ogledima govora, pristupilo se sljedećemu koraku, odnosno metodi istraživanja: primjeni upitnika⁵² sastavljenoga za usmjereno prikupljanje određenih fonoloških i morfoloških činjenica koje su se, što za ranijih istraživanja, što u građi ekscerpiranoj iz oglada govora snimljenih za potrebe za ovoga rada, pokazale različitim u pojedinim podskupinama labinskih govora. Upitnik je primijenjen i ispunjen u razgovoru s izvornim govornicima samo u dijelu punktova uključenih u prvu fazu prikupljanja podataka jer se analizom transkripata zvučnih zapisa oglada govora došlo do spoznaja o grupiranju pojedinih govora u određene tipove te je dio govora mogao biti izostavljen iz daljnjih istraživanja, odnosno moglo se izdvojiti govore koji su bili reprezentanti za određenu (pod)skupinu govora. U drugu su fazu istraživanja i ispitivanja uključeni mjesni govori (navedeni abecednim redoslijedom) Bartića, Brgoda, Drenja, Labina, Molih Golja, Nedešćine, Plomina, Raše, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske, Zartinja i Županića. Primjena je usmjerenoga upitnika u pojedinom punktu trajala od tri do četiri sata, ovisno o različitoj dobi obavjesnika, stupnju njihova formalnog obrazovanja, koncentraciji i

---

dijelom domicilno, no sa samim Rapcom (nekad poznatim i kao Dolenji Rabac, Luka Rabac, Porat) situacija je ponešto drukčija. Ovo nekad malo i slabo naseljeno ribarsko mjesto danas je središte turizma na Labinštini, prepuno hotela i apartmana, a domicilno je stanovništvo u manjini.

⁴⁶ O podrijetlu manjinskoga čakavskog stanovništva u Raši v. ranije u ovom radu.

⁴⁷ Rependa je naziv većega područja koje se proteže od iznad Plominskoga zaljeva sve do iznad Rapca i do Labina, a sastoji se od niza zaselaka kao što su Bembići, Boljevići, Breh, Knapići, Kras, Maconji, Mikoti, Moli i Veli Kosi, Morati, Verbanci i Vicani. Od njih se kod Hrženjaka mogu pronaći tri koja se imenuju kao Ripenda Kosi, Ripenda Vrbanci i Ripenda Kras. Svi ti zaseoci pripadaju istomu govornom tipu, a moj je obavjesnik iz Krasa.

⁴⁸ Škitaca, mjesto koje je nekad imalo tristotinjak stanovnika, danas praktički nema stalnoga stanovništva. U njoj češće borave još samo dvojica braće, Ivan i Vjekoslav Fonović, no ni oni nisu tu stalno naseljeni. Obavjesnicom mi je za ovaj govor bila jedna od sestara spomenute braće koja već nekoliko desetljeća živi u Viškovićima, no veoma je dobro sačuvala svoj materinski mjesni govor i svjesna je razlika između toga govora i govora mjesta u kojem danas živi.

⁴⁹ Škvaranska je danas nenaseljeno mjesto, koje tijekom ljeta posjećuju nekadašnji stanovnici, njihovi potomci i turisti te tamo borave u kraćim vremenskim razdobljima. Do 2012. godine u njoj je stalno prebivala jedna govornica koja se zbog zdravstvenih poteškoća preselila k svojoj kćerci u Brovinje gdje sam je i posjetila i ispitala.

⁵⁰ Marceljani su zapravo dio Vineža i u njima je isti tip govora.

⁵¹ Ovo se naselje ne nalazi na popisu naseljenih mjesta, ali ono pripada, prema tumačenju mojih obavjesnika, čitavomu području koje se naziva Topit, a koje se sastoji od više zaselaka.

⁵² Više o koncepciji i izradbi samoga upitnika v. u sljedećem poglavlju ovoga rada.

općenito psihofizičkoj sposobnosti. Pritom se s obavjesnicima u svim situacijama nastojalo komunicirati kojim od labinskih idioma kako bi im se što više približilo (nikad im, naravno, ne nudeći gotova „rješenja“ nego samo sugerirajući, pojašnjavajući, precizirajući i sl.).

1. 3. 3. Terenski upitnik za ispitivanje čakavskih ekavskih govora Labinštine

Upitnik za ciljano ispitivanje labinskih govora sastavljen je na temelju podataka iz dostupne literature, ponajprije studija čakavskih govora, ali i praslavenskih, staroslavenskih i etimologijskih rječnika (npr. Derksen 2008, Hamm 1971, Kopečný 1981, *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije* 1991-1996, Skok 1971-1974), uzimajući u obzir jezične kriterije za određivanje pripadnosti čakavskom narječju i njegovim podsustavima koje su isticali D. Brozović (1960, 1963, 1970b, Brozović – Ivić 1988), B. Finka (1971, 1973a, 1973b, 1979), Z. Junković (1973), I. Lukežić (1990, 1996a, 1998a, Lukežić – Turk 1998, Lukežić – Zubčić 2007), M. Moguš (1967a, 1969, 1971, 1973, 1977a, 1977b, 1982, 1987) i S. Vranić (2002b).

Prvim su se dijelom upitnika provjeravale neke fonološke (vokalske i konsonantske) značajke koje su u dosadašnjim istraživanjima upućivale na diferenciranje različitih govora Labinštine i koje bi mogle biti osnovom za daljnju klasifikaciju ovih govora:

1. refleks zapadnojužnoslavenskoga⁵³ fonema šva u priloga u značenju 'gdje' i 'danas' jer su u dijelu labinskih govora (jedino u tim primjerima) primijećena odstupanja od uobičajenoga refleksa *a*⁵⁴;

2. dvojnost zamjene općeslavenskoga prednjeg nazala (*ɛ > *a* iza *j*, *č*, *ž*; *ɛ > *e* iza nepalatala) u različitom broju primjera u različitim labinskim govorima⁵⁵, a uz to vezan i prijeglas općeslavenskoga i zapadnojužnoslavenskog jata u *a* iza palatala (koji je već za

---

⁵³ U ovom se radu slijedi periodizacija povijesti hrvatskih organskih idioma predstavljena u knjizi *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija* Ive Lukežić (2012) koja obuhvaća sljedeća razdoblja: 1. slavenski zametci hrvatskoga (od 6. do 8. st.; s dvama podrazdobljima: starijim praslavenskim tijekom 6. i 7. st. te mlađim općeslavenskim tijekom 8. st.), 2. starohrvatsko razdoblje (od 9. do kraja 15. st.; s dvama podrazdobljima: starijim podrazdobljem unutar zapadnojužnoslavenskoga dijalekta od 9. do kraja 11. st. i mlađim starohrvatskim podrazdobljem od 12. do kraja 15. st.), 3. srednjohrvatsko razdoblje (od kraja 15. do početka 18. st.; s dvama podrazdobljima: starijim od kraja 15. do sredine 16. st. i mlađim od sredine 16. st. do početka 18. st.), 4. novohrvatsko razdoblje (od 18. st. do danas) (Lukežić 2012: 12-13). U skladu s time rabe se i termini *općeslavenski* i *zapadnojužnoslavenski* pri imenovanju određenih jezičnih jedinica koje su pripadale tim sustavima (kao što su, primjerice, fonem šva, jat, nazalni vokali i sl.).

⁵⁴ Usp. Vranić 2005, Vranić – Nežić 2008.

⁵⁵ Usp. Maček 1930, Moguš 1977, Vranić 2005, Vranić – Nežić 2008.

ranijih istraživanja bio istican kao specifikum labinskih govora naspram ostalih središnjoistarskih govora)⁵⁶;

3. različit refleks općeslavenskoga stražnjeg nazala *ɔ ovisno o kategoriji (refleks *u* ili *o* u leksičkim morfemima imenica te gramatičkim morfemima A jd. imenica i riječi zamjeničke deklinacije te 3. l. mn. prezenta glagola)⁵⁷;

4. različit refleks zapadnojužnoslavenskoga fonema *ʃ;⁵⁸

5. zatvoreni i otvoreni vokali te diftonzi na razini fonema i alofona⁵⁹;

6. prisutnost fonema /*ɫ*/ u konsonantskom inventaru⁶⁰;

7. postojanje protetskih sonanata *j* i *v*⁶¹;

8. (ne)provođenje cakavizma i njegove modifikacije⁶².

U ovom se dijelu upitnika provjeravala ovjera pojedinih leksema, odnosno ispitanicima su ponuđeni standardnojezični oblici leksema koji sadrže neku od ispitivanih značajki (a gdje je to bilo moguće, i više njih), a ispitanici su trebali dati ekvivalent tomu leksemu koji se rabi u njihovu mjesnom govoru. U primjeni se upitnika nastojalo dobiti ovjeru traženih oblika unutar rečenica kao viših jezičnih jedinica, odnosno od ispitanika se tražilo da ponove ili sastave neku rečenicu, ili barem dopune dio rečenice, na svom materinskom idiomu.

Podatci o akcenatskim sustavima labinskih govora (koji također ulaze u domenu fonologije) nisu usmjereno ispitivani ovim upitnikom jer je procijenjeno da je dovoljno građe i podataka o njima dobiveno ekscerpiranjem iz dostupne literature, iz ranije snimljenih zvučnih zapisa ogleđa govora (onih napravljenih za potrebe ovoga rada, ali i ostalih, kao što je to ranije bilo istaknuto) te, gdje je to bilo moguće, iz akcentuiranih primjera prikupljenih pomoću upitnika.

---

⁵⁶ Usp. Ivić 1961, Kalsbeek 1983, Vranić 2005, Vranić – Nežić 2008.

⁵⁷ Usp. Belić 1912, Maćecki 1930, Vermeer 1982, Kalsbeek 1983, Vranić 2005, Vranić – Nežić 2008.

⁵⁸ Usp. Vranić 2002b, Vranić 2005.

⁵⁹ Usp. Belić 1912, Maćecki 1930, Jurišić 1956, Ivić 1961, Kalsbeek 1983, Vranić 2005, Zubčić 2006a, Vranić – Nežić 2008.

⁶⁰ Usp. Maćecki 1930, Vranić 2005, Vranić – Nežić 2008.

⁶¹ Usp. Ivić 1961, Vranić 2005, Vranić – Nežić 2008.

⁶² Usp. Belić 1912, Maćecki 1929, 1930, Jurišić 1956, Ivić 1961, Vranić 2005, Zubčić 2006a, Vranić – Nežić 2008.

Drugim se dijelom upitnika nastojalo dobiti potpune podatke o morfološkim sustavima labinskih govora, odnosno dopuniti spoznaje o sklonidbi imenica, pridjeva, zamjenica i brojeva te sprezanju glagola dobivene ekscerpiranjem podataka iz transkribiranih ogleđa govora. Posebna je pozornost posvećena dijelu morfoloških značajki koje su se za ranijih istraživanja pokazale različitim u pojedinim labinskim mjesnim govorima i koje su razmatrane kao osnova za njihovu potencijalnu daljnju klasifikaciju (ponajprije je tu riječ o gramatičkom morfemu u I jd. imenica i imeničkih riječi⁶³ ž. r. te o gramatičkim morfemima G te DLI mn. imenica svih triju rodova⁶⁴, kao i o gramatičkim morfemima G jd. i NAV mn. imenica ž. r.⁶⁵, te o posebnom glagolskom obliku, svojevrsnom reliktu imperfekta glagola *bit* koji sudjeluje u tvorbi pluskvamperfekta⁶⁶).

Taj je dio upitnika koncipiran nešto drugačije od prvoga dijela kojim su ispitivane fonološke značajke: ovdje se govornicima nisu „nudili“ pojedinačni leksemi nego su unaprijed sastavljene cjelovite rečenice na hrvatskom standardnom jeziku koje sadrže pojedini traženi oblik (primjerice, deklinabilne riječi u pojedinim padežima i sl.), a obavjesnici su trebali izgovoriti te rečenice na svojim lokalnim idiomima. Ovaj se dio istraživanja pokazao veoma zahtjevnim jer je, primjerice, za pojedine imenice trebalo ovjeriti gramatičke morfeme za sve padeže jednine i množine, što je značilo po 14 različitih rečenica samo za jednu imenicu, a primjena takvoga upitnika zahtjevna je i iscrpljujuća i za ispitanike i za ispitivača. Kako bi se ispitanicima olakšao i čim više pojednostavnio proces ispitivanja, a ujedno i barem donekle skratilo cjelokupno vrijeme ispitivanja, pokušalo se kreirati rečenice kojima bi se istovremeno moglo provjeravati više morfoloških činjenica (primjerice, uz imenicu su nuđene i određene zamjenice, pridjevi i/ili brojevi u istom padežu, a nastojalo se u različitim rečenicama ujedno ispitati i sprezanje određenih glagolskih oblika), a čim bi se kod ispitanika primijetio i manji zamor, tražilo se samo dopunjavanje određenih dijelova rečenica, umjesto njihova cjelovita ponavljanja, na materinskom idiomu. Ti su se postupci pokazali uspješnim i učinkovitim jer se njima doista uspijevalo dobiti više potrebnih i korisnih jezičnih informacija upotrebom samo jedne rečenice iz upitnika, ali pojedina je pitanja obavjesnicima ponekad valjalo podrobnije objasniti i prilagoditi kako bi se došlo do traženih ovjera⁶⁷.

---

⁶³ Usp. Belić 1912, Maček 1930, Ivić 1961, Vranić 2005, Dornik 2007, Poldrugovac 2011.

⁶⁴ Usp. Ivić 1961, Vranić 2005, Dornik 2007, Poldrugovac 2011.

⁶⁵ Usp. Maček 1930, Vranić 2005, Dornik 2007, Poldrugovac 2011.

⁶⁶ Ovaj je oblik opserviran već u prvim istraživanjima južnih labinskih govora koje je provodila autorica ovoga rada, usp. Repac 2007.

⁶⁷ Zbog svoje složenosti i obima ovaj je dio upitnika obavjesnicima bio veoma zahtjevan i tražio je njihov veći psihofizički angažman te se pokušavalo napraviti barem jednu ili dvije pauze tijekom njegova popunjavanja (kad bi se primijetio zamor ili pad koncentracije u ispitanika) kako bi dobiveni podatci bili što vjerodostojniji i

Terensko je istraživanje za potrebe ovoga rada završilo primjenom upitnika u odabranim punktovima⁶⁸, a nakon toga pristupilo se analizi prikupljenih podataka.

Naposljetku, uslijedili su objedinjavanje i interpretacija svih podataka prikupljenih za ovoga istraživanja labinskih govora, cjelokupni rezultati kojega će biti prezentirani u ovom radu.

---

kvalitetniji. S ispitanicima starije životne dobi nije bilo moguće samo u jednom posjetu primijeniti čitav upitnik pa se s nekima ovaj tip ispitivanja odvijao kroz dva, pa čak i tri susreta.

⁶⁸ V. prethodno poglavlje ovoga rada.

2. RASPRAVA

2. 1. Dosadašnja istraživanja govora Labinštine

2. 1. 1. Znanstveni i stručni dijalektološki radovi

Prvi tiskani zapis rezultata dijalektoloških istraživanja provedenih na teritoriju Labinštine predstavlja *Izveštaj Državnom Savetu o pribiranju dijalektološke građe, potpomognutom sredstvima iz „Velimirijanuma“ Aleksandra Belića (1912)*. U ovom radu autor izvještava o svom boravku u središnjoj i južnoj Istri od 6. kolovoza do druge polovice rujna 1912. godine i o spoznajama do kojih je došao istražujući različite tipove govora na koje je naišao. Već u govoru Zagorja (kraj Brseča) Belić zamjećuje „neke crte srednjeistarskih govora koje ovde još nisu sasvim tipične“ (Belić 1912: 226), ponajprije je riječ o „drugom tempu govora“ i skraćivanju zanaglasnih duljina, ali i o razvitku labijalizacije glasa *a* koja se javlja i u obliku različitih diftonga (Belić 1912: 226). Boraveći u Sv. Nedelji⁶⁹ „u sredini teritorije koju reka Raša, koja ističe iz Čepićkog jezera i uliva se u zaliv svoga imena, odvaja od ostalog dela središnje Istre na zapad“ (Belić 1912: 226), istražio je mjesne govore toga mjesta i okolice te govore naselja imenom Lučići⁷⁰, Šumber⁷¹ i Dubrova⁷², zatim Repende⁷³ (pokraj mora, Belić 1912: 228) sjeveroistočno od Labina i Sv. Lovreča⁷⁴ na jugozapadu, „najudaljenijega čakavskoga mjesta“ (Belić 1912: 228), gdje je prikupio obiman i vrijedan dijalektološki materijal. Za sve je ove govore, prema Beliću, karakterističan bogatiji vokalizam nego što je to u drugih čakavskih govora, a akcentuacija se uglavnom slaže s onom ostalih čakavskih govora, ali pokazuje i mnogo svojih crta (Belić 1912: 227). Na čitavom teritoriju od završetka prostiranja kastavske skupine govora pa sve do granice s govorima koje naziva štokavsko-ikavskima na zapadu Belić utvrđuje jedan tip srednjeistarskih govora među kojima ima razlika, ali i dosta sličnih crta. Svim je tim govorima zajedničko čuvanje samo prednaglasnih duljina, a neravnomjerno i nejednako je, ali ipak u velikoj mjeri, zastupljeno i zatvaranje dugih vokala i njihova diftongizacija. Za govore južno od Labina tvrdi se da se poslije diftongizacije labijalnih vokala vrši „delabijalizacija tako da se dobijaju različne veze glasova“ (Belić 1912: 237), npr. *nvüć*, *tvüi*, *dvör* i sl. Sve srednjeistarske govore povezuje

⁶⁹ U Hrženjakovu popisu naseljenih mjesta to se naselje naziva Nedešćinom, a Sveta Nedelja današnji je naziv općine koja obuhvaća 23 naselja. Više v. u bilješci 25 ovoga rada.

⁷⁰ Naselje toga imena ne nalazimo u Hrženjakovu popisu naseljenih mjesta u Republici Hrvatskoj, ali zaselak naselja Santalezi lokalno stanovništvo naziva Lučići.

⁷¹ Šumber je dijelom ikavsko-ekavskoga dijalekta (Lukežić 1990: 24).

⁷² Ni Dubrova se ne spominje u Hrženjakovu popisu, a riječ je o naselju koje se nalazi između labinske četvrti Marcilnice i Štrmea.

⁷³ V. bilješku 47 ovoga rada.

⁷⁴ V. bilješku 23 ovoga rada.

još jedna izrazito važna jezična crta: zamjena nazala $\bar{q}$ različitim glasovima (dok „u svima drugim srpskohrvatskim govorima daje uvek u “; Belić 1912: 238). Prema razvoju stražnjega nazala Belić srednjeistarske govore dijeli u tri različita tipa, u svakom od kojih se nalaze i neki od istraženih mjesnih govora Labinstine. U prvoj grupi govora $\bar{q} > uo$ (npr. $m\bar{u}ok\bar{a}$, $m\bar{u}o\check{z}$), dok $\check{q} > o$ (npr. $r\bar{u}oko$, $\check{z}en\bar{o}$), a tu se ubrajaju govori Pazina, Lindara, Žminja, Gračišća i njihovih okolica te govori južno od Labina. Za drugu je skupinu u koju se ubrajaju govori Škopljaka i okolice te Repende karakteristično da $\bar{q} > \bar{u}$ (npr. $r\bar{u}k\bar{a}$, $m\bar{u}k\bar{a}$), osim na kraju riječi kad je $\bar{q} > uo$ (npr. $pek\bar{u}o$), a na kraju sloga $\check{q} > \check{o}$ (npr. $\check{z}en\bar{o}$, što donekle vrijedi i za prethodnu, prvu skupinu; Belić 1912: 239). Govori treće skupine samo u pojedinim izoliranim primjerima imaju zamjenu $\bar{q} > o$ (poput $g\bar{o}lob$, $pos\bar{o}da$), a u svim ostalim primjerima i dugo i kratko $\bar{q} > u$. Ta se skupina dalje dijeli na dva tipa: svetonedeljski ekavski i svetoivanjski ikavsko-ekavski tip. Prvi se tip, po Belićevim riječima, prostire na sjeveru do Šumbera, na zapadu do rijeke Raše, a na istoku i jugu do visoravni koja Sv. Nedelju odvaja od Repende, odnosno od Labina. Za govore toga tipa karakterističan je ekavski refleks jata (za razliku od svetoivanjskoga ikavsko-ekavskog refleksa), a pokazuju sličnosti sa sjeveroistočnim istarskim (u akcenatskim i glasovnim osobinama)⁷⁵ i sa sjevernocreskim govorima (u izgovoru frikativnih suglasnika i sibilanata te u izgovoru akcenata) te je potrebno preciznije istražiti veze ovih triju skupina govora (Belić 1912: 241-242). Osim srednjeistarskih, u svom je *Izveštaju* Belić prikazao i ostale istarske govore koje je detektirao za toga istraživanja: govore koje naziva štokavskim ikavskima⁷⁶ te govore Fućaka⁷⁷ i Čića⁷⁸.

Rasprava Josipa Ribarića *Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri* objavljena je 1940., ali napisana je znatno ranije⁷⁹. Govore koji se danas nazivaju labinskima Ribarić spominje već u uvodnom poglavlju nabrajajući naselja stanovništvo kojih je djelomice ili sasvim potalijančeno: ističe kako tu ne pripadaju mjesta koja su prema službenim

⁷⁵ Od sjeveroistočnih se istarskih govora srednjeistarski svetonedeljski tip razlikuje morfemom $-o$ u 3. l. mn. prezenta glagola i morfemom $-u$ u I jd. imenica ženskoga roda (za razliku od sjeveroistočnoistarskoga $-on$; Belić 1912: 241).

⁷⁶ Ovdje Belić navodi govore Premanture, Kanfanara, Grdosela itd. (Belić 1912: 246-254).

⁷⁷ Nabrajaju se sljedeći mjesni govori: Draguč, Grimalda, Hum, Roč, Račice, Vrh, Sovinjak, Buzet itd. (Belić 1912: 254).

⁷⁸ Okarakterizirao ih je kao ikavske govore slične govoru Drage (Belić 1912: 255).

⁷⁹ Već je Belić (1912) spomenuo da je od J. Ribarića dobio podatke o *ćićkom dijalektu*. Ribarićeva je rasprava bila zamišljena kao doktorska disertacija na bečkom sveučilištu i pisana je do 1916., ali zbog ratnih prilika nije bila obranjena, a objavljena je kasnije kao deveta knjiga *Srpskoga dijalektološkog zbornika* (v. *Proslav* u Ribarić 2002). Za potrebe ovoga rada korišteno je novije izdanje rasprave objavljeno 2002. godine pod naslovom *O istarskim dijalektima. Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri s opisom vodičkog govora* (v. u popisu literature).

dokumentima „pretežno ili posve talijanska, kao okolica Labina, naime naselja Brdo⁸⁰, Blato⁸¹, Krapan, Cimolići⁸², Frata⁸³, Glaubolnici⁸⁴, Podvinje⁸⁵, Rogočana Mala, Sv. Duh⁸⁶ i Vinež u labinskoj općini jer se tamo govori čisti čakavski“ (Ribarić 2002: 23). Dalje autor izdvaja tri tipa starosjedilačkih južnoslovenskih dijalekata u Istri, kajkavski, kajkavsko-čakavski i sjevernočakavski dijalekt, a potonji definira kao „dijalekt starosjedilačkih Hrvata u Liburniji i središnjoj Istri, koji se nastavlja na sjevernočakavsko narječje Hrvatskoga primorja i kvarnerskih otoka“ (Ribarić 2002: 44). Premda se dalje nigdje u tekstu ne spominju labinski govori, može se pretpostaviti da su uključivanjem središnjega istarskog prostora i oni promatrani kao dio toga dijalekta. Ribarić ističe kako dijalekt Liburnije i dijalekt središnje Istre nisu posve jedinstveni, a za sjevernočakavski dijalekt središnje Istre govori kao o „pretežno ekavskom (djelomice iekavskom) dijalektu“ (Ribarić 2002: 45). I dok čakavštinu Liburnije smatra pravom riznicom s obzirom na akcentuaciju, drži da bi akcentuaciju središnje Istre još trebalo pobliže istražiti, ali sigurno je da se „kvantitetska dužina iza naglašenoga sloga (...) nije sačuvala“ (Ribarić 2002: 45), a nema ni „onoga posebnoga rečeničnoga akcenta koji je Belić ustanovio u Novom i koji je posve isti i u liburnijskom dijalektu“ (Ribarić 2002: 45). Ribarić donosi i neka karakteristična obilježja zajednička cijelomu teritoriju ovoga dijalekta, među kojima se ističe i „posvemašnje čuvanje stare akcentuacije (tj. staroga mjesta glavnoga tona)“ (Ribarić 2002: 46).

Mieczysław Małecki 1929. objavljuje raspravu *Cakawizm z uwzględnieniem zjawisk podobnych (z mapą)*⁸⁷ u kojoj donosi rezultate istraživanja cakavizma na cjelokupnom čakavskom teritoriju i pokušava objasniti podrijetlo i dosege ove jezične pojave. Detaljno prikazuje rasprostiranje cakavizma u nekoliko geografskih zona: Dalmaciji, sjevernom hrvatskom primorju i Istri (Małecki 2007: 21). Istra je, piše Małecki, u to vrijeme „s dijalektološkoga gledišta uglavnom još *terra ignota*“ (Małecki 2007: 34), ali svojim će radom pokušati bar malo rasvijetliti situaciju na terenu. Uzimajući u obzir geografski položaj i dijalektalnu pripadnost istraživanih prostora, autor rasprostranjenost cakavizma u Istri

---

⁸⁰ Pod tim je nazivom poznat zaselak koji se nalazi između staroga grada Labina i njegova predgrađa Presike, a ne nalazimo ga u Hrženjakovu popisu naseljenih mjesta. U rasvjetljavanju ovoga i ostalih toponima koje nalazimo u Ribarića (v. bilješke 81-86 ovoga rada) uvelike mi je pomogao Marijan Milevoj i na ovom mu mjestu na tome zahvaljujem.

⁸¹ Riječ je o starom nazivu dijela današnjega naselja Kapelica.

⁸² Naziv se odnosi na dio današnjega naselja Presika, a nastao je prema nadimku obitelji koje su ga nastanjivale.

⁸³ Ovo je stari naziv naselja Presika.

⁸⁴ Također je riječ o dijelu naselja Presika, nazvanomu tako prema nadimku tamošnje obitelji Milevoj.

⁸⁵ Radi se o danas nenaseljenom području između staroga grada Labina i Gondolića na kojem lokalno stanovništvo ima vrtove, a nekad je imalo samo jedan kućni broj.

⁸⁶ Pod tim je nazivom poznat dio Presike oko istoimene crkvice.

⁸⁷ Za potrebe ovoga rada korišten je prijevod spomenute rasprave naslovljen *Cakavizam i njemu slične pojave*, objavljen u *Čakavskim studijama* 2007. godine.

predstavlja kroz četiri zone: istočnu obalu Istre (tzv. liburnijski dijalektalni tip), središnju Istru (središnji dijalekti), zapadnu obalu Istre (štokavski i štokavsko-čakavski dijalekti) te sjevernu Istru (štokavsko-čakavski govori te govori Fućaka i Čića) (Małecki 2007: 36). Među labinskim govorima izrijekom se spominju Plomin, Labin, Vozili⁸⁸, Donji Rabac, Gornji Rabac⁸⁹, zaselak Vičani⁹⁰ na Ripendi i Kranjsko Selo⁹¹. Plomin i Labin su, piše Małecki, dva najveća gradića južno od Zagorja s talijanskim stanovništvom i neznatnim udjelom hrvatskoga elementa u kojima se čakavizam pojavljuje veoma dosljedno, a osim samoga grada Plomina, čakavizam je „prodro preko zidina i obuhvatio domaćinstva hrvatskoga stanovništva koja su se smjestila na padinama plominskoga gorja“ (Małecki 2007: 38). Na ovom je području autor potvrdio drugi tip čakavizma u kojima se *š, ž, č* zamjenjuju sa *ș, ȝ, c*, a već je obližnje mjesto Vozili čakavsko, tj. u njemu nije potvrđen čakavizam. U Labinu je situacija nešto drugačija, stanovništvo „miješa suglasnike *š, ž, č* i *c, z, s*, ali na način u kojem nisam mogao pronaći neki sustav“ (Małecki 2007: 38). U Donjem Rapcu stanovništvo dosljedno *caka*, a otuda se čakavizam vjerojatno proširio i u Gornji Rabac – u tim je punktovima potvrđen prvi tip čakavizma u kojem se *š, ž, č* zamjenjuju sa *s, z, c*. No već u zaseoku Vičani, svega jedan kilometar udaljenom od Gornjega Rapca, autor ne pronalazi čakavizma, a ista je situacija i u selima južno od Labina (navodi primjere iz već ranije spomenutoga Kranjskoga Sela). Na samom kraju rasprave priložen je abecedni popis mjesta u kojima se pojavljuje hrvatski čakavizam i tu pronalazimo labinske punktove Rabac Dolenji, Rabac Gorenji i Vinež kod Labina koji se ranije u raspravi ni na jednom mjestu ne spominje. Slijedi *Opći popis mjesta* na kojem se nalaze sva ranije spomenuta labinska naselja (Kranjsko Selo, Labin, Plomin, Rabac Dolenji, Rabac Gorenji, Vičani, Vozili), a na priloženoj su karti kao čakavske točke označeni Labin, Plomin i Rabac.

U raspravi *Przegląd słowiańskich gwar Istri* (1930)⁹² Mieczysław Małecki utvrđuje da su u Istri prisutne tri osnovne dijalektalne skupine: čakavska, štokavska i slovenska te mješoviti i prijelazni čakavsko-štokavski i čakavsko-slovenski dijalekti (Małecki 2002: 19). Pišući o području koje zauzima čakavska skupina govora, autor ističe da „istočnu granicu čini Jadransko more do ušća Rečine (Fiumara) na jugu čak do Ubasu, t. j. do južnog kraja

---

⁸⁸ Naselje je u Hrženjakovu popisu naseljenih mjesta zabilježeno kao Vozilići.

⁸⁹ I danas lokalno stanovništvo razlikuje nazive ovih dvaju naselja, premda su se oni u potpunosti spojili i između njih više nema nikakve fizičke granice. Kod Hrženjaka zabilježen je samo naziv Rabac. Usp. bilješku 45 ovoga rada.

⁹⁰ Riječ je o jednom od mnogobrojnih zaselaka koji se nalaze na poluotoku Rependa, a samo ih se manji dio nalazi u Hrženjakovu popisu naseljenih mjesta (ovaj o kojem je riječ izostavljen je). V. bilješku 47 ovoga rada.

⁹¹ Radi se o naselju imenom Kranjci prema Hrženjakovu popisu naseljenih mjesta.

⁹² U ovom se radu citati donose prema prijevodu navedene rasprave *Slavenski govori u Istri* objavljenom 2002. godine.

Labinštine. Dalje granica ide uzduž kanala i rijeke Raše (Canale dell' Arsa, fiume Arsa) (...)“ (Maćecki 2002: 39) – dakle labinski su govori nedvojbeno uključeni u tu skupinu. Nakon izdvajanja nekih značajki svih istarskih čakavskih govora, autor ovu skupinu dijeli na četiri dijalekta: liburnijski govor, centralne govore, čepički govor i ćićki govor (potonji s dvama tipovima, munskim tipom i skadanskim govorom). Unutar centralnih se govora izdvajaju tri međusobno poprilično različita tipa ili podvrste (Maćecki 2002: 48): žminjsko-pazinski, boljunski i za ovaj rad važan labinski tip koji se podudara s područjem općine Labin (Albona). Labinski tip govora nalazi u sljedećim mjestima (navedenima abecednim redoslijedom): Diminić⁹³, Kalanci⁹⁴, Kranjsko Selo, Letajac ad Barbić⁹⁵, Pališki⁹⁶, Polje⁹⁷, Rabac Gorenji, Sv. Lucija⁹⁸ i Vičani. Labinskomu tipu Maćecki pripisuje dvadesetak značajki fonološke, morfološke i leksičke naravi koje ovi govori većinom dijele s ostalim centralnim istarskim govorima⁹⁹. Svojoj je raspravi Maćecki priložio i popis mjesta (na kojem se nalaze labinska naselja Diminić, Kranjsko Selo, Labin, Letajac ad Barbić, Plomin, Polje, Rabac Gorenji, Sv. Lucija, Sv. Nedelja i Vičani) te nekoliko karata. Prva karta prikazuje dijalektalne tipove u Istri, a prostor koji pripada čakavskom labinskom tipu iscrtan je debljim okomitim crtama i na njemu su posebno označeni sljedeći punktovi (od sjevera prema jugu): Plomin,

⁹³ V. bilješku 23 ovoga rada.

⁹⁴ Iz dviju karata priloženih raspravi koje prikazuju određene akcenatske i vokalske izoglose može se iščitati da se ovaj lokalitet nalazi između Diminića, tj. Sv. Lovreca i Polja. Danas se više taj naziv uopće ne rabi i lokalnomu je stanovništvu nepoznat, a prema smještaju na karti mogla bi biti riječ o jednom od današnjih mjesta Vlakovo (gotovo je napušteno), Knapići ili Stanišovi, od kojih se samo posljednje nalazi u Hrzenjaka.

⁹⁵ U Hrzenjakovu popisu naseljenih mjesta nalaze se Barbići i Letajac kao zasebna naselja.

⁹⁶ Pod ovim se nazivom vjerojatno krije jedan od zaselaka na poluotoku Rependa, v. bilješku 47 ovoga rada.

⁹⁷ Danas je ovo mjesto gotovo napušteno i u njemu živi samo jedna nedomicilna obitelj (v. u poglavlju 1. 3. 1. ovoga rada).

⁹⁸ Domicilno stanovništvo rabilo je ranije ovaj naziv, a inače je mjesto poznato (i u Hrzenjaka zabilježeno) pod imenom Skitača, dok ga lokalno stanovništvo naziva (čakavski) Škitaca.

⁹⁹ Riječ je o sljedećim značajkama: $a > \hat{a}$, odnosno $\hat{a}$ ili $o\grave{a}$ ili $o\grave{a}$ (ovisno o kvaliteti govora informatora i tempu razgovora, osjetljivosti uha promatrača i vremena kojim raspolaže; Maćecki 2002: 48), što se opisuje kao tendencija diftongizacije i labijalizacije (npr. *znán, d'án, stóar, moála*); $\bar{o} > \hat{o}$, odnosno $\bar{o}$ (npr. *p'ól, z góron*); razvoj $*\bar{o} > o$ dosljedno samo u gramatičkim kategorijama, „tj. u akuzativu i instrumentalu jednine ženskoga roda i u 3. l. mn. sadašnjega vremena“ (Maćecki 2002: 49; npr. *mūkà, pút, za rìbo, pítajo*); $\bar{e} (< *ě, *e, *ę) > e$ ili ponekad *ię*, odnosno postoji tendencija prema laganom sužavanju (npr. *cělo, měso, žěń*); $*ě > e$ (npr. *zgorělo, prěko, nedě'l'a*); završno *l* u načelu „nestaje, ostavljajući iza sebe kao trag dužinu prethodnog samoglasnika“ (Maćecki 2002: 50, npr. *vidě, mērī*); *l'* ostaje bez promjene (npr. *zeml'ā, krāl'*); u tragovima sačuvana prepozicija *vi-*; lokativ jednine muškoga i srednjeg roda završava na *-e* (npr. *va Plomīne*); genitiv jednine ženskoga roda ima nastavak *-i* (npr. *prez rukī, vodī*); dativ jednine završava na *-e* zbog prijelaza $*ě > e$ (npr. *kozě, rībe*); u instrumentalu jednine ženskoga roda u načelu se pojavljuje nastavak *-o*, ali „u sjevernome dijelu labinskoga tipa oblici *-o* i *-on* pojavljuju se paralelno, možda čak i s prevagom toga posljednjeg oblika što znači da je već tu došlo do analognog izjednačavanja s instrumentalom muškog roda“ (Maćecki 2002: 51; npr. *z bārko, z gospodarīco, z gōron, pod zēm'l'on*); lokativ jednine ženskoga roda završava na *-e*; u nominativu množine ženskoga roda nastavak je *-i* (npr. *rībi, đfci, ženī*); značajan broj izraza koji su zajednički sa slovenskim dijalektima; za Labinštinu je znakovito postojanje brojnih posuđenica iz venecijanskoga dijalekta. Osim ovih osobina koje naziva lokalnima, Maćecki navodi i prijelaz $*ę > a$ u primjeru *zajīk* (ali *jěčmīk*), a za naglasni je sustav karakteristično prilično dobro čuvanje staroga stanja sa zadržavanjem oksitoneze, uz povremeni prijelaz $\bar{a}\bar{a} > \hat{a}\hat{a}$ (npr. *mūkà, zvězdà, nāzlo*). Autor bilježi postojanje prednaglasnih, ali sporadično i znanaglasnih duljina u istraživanim labinskim govorima (npr. *rūkà, zvězdà, krādě, vidě, mērī*).

Sv. Nedelja, Labin, Rabac, Polje, Sv. Lucija i Diminić. Na kartama *Razvoj praslaven. ě, Razvoj -l* i posljednoj o upitno-odnosnoj zamjenici za 'neživo' označeni su od labinskih govora samo Plomin i Labin.

Šest godina kasnije (1935) Maček u *Jadranskom kalendaru* objavljuje članak *Slavenski govori u Istri*¹⁰⁰ gdje na svega nekoliko stranica donosi sažetak spoznaja predstavljenih u gore prikazanoj raspravi. Na ovom mjestu autor tvrdi da „najinteresantniji tip čakavskih govora predstavljaju središnji dijalekti u okolini Boljuna, Labina, Pazina i Žminja“ (Maček 2002: 160) u kojima se javlja labijalizacija i diftongizacija dugih vokala *a, e, o* i neobičan razvoj nazalnoga *ɔ* u *o*.

Godine 1956. Blaž Jurišić objavljuje *Opažanja o govornim osobinama zapadne Istre s otocima*. Premda se to na temelju geografskih odrednica iz naslova rasprave ne bi očekivalo, u rad je uključeno i jedno mjesto s Labinštine – Jurišić ga naziva Traget¹⁰¹, a smješta na obalu „na unutr. kraju kanjona rijeke Raše“ (Jurišić 1956: 407). U desetak redaka teksta autor donosi primjere kojima potvrđuje neke fonološke značajke toga govora¹⁰², a iz šturih bilježaka o akcentuaciji dade se iščitati da je Jurišić u tom govoru utvrdio troakcenatski sustav¹⁰³ u kojem akcenti čuvaju neizmijenjeno staro mjesto (Jurišić 1956: 406, 407).

U članku *Prilozi poznavanju dijalekatske slike zapadne Hrvatske* (1961) Pavle Ivić u četvrtom poglavlju naslovljenom *Nekoliko čakavskih govora u Istri* donosi i analizira jezični materijal iz Lindara, Zarečja, pazinskih zaselaka Pilata, Krasa i Marečića, Lupoglava, Semića, Floričića s Pićanštine te Gorenjega Rapca, Prkloga¹⁰⁴ i Kosa¹⁰⁵ s Labinštine. U istraživanim je idiomima Ivić zabilježio i oprimjerio niz jezičnih značajki koje se najvećim dijelom odnose na fonologiju tih govora, no ima i nešto morfoloških i leksičkih osobina¹⁰⁶. Nakon popisa i opisa

---

¹⁰⁰ Za potrebe ovoga rada korišten je pretisak spomenutoga članka objavljen u *Čakavskim studijama* 2002. godine.

¹⁰¹ Radi se o naselju imena Trget (usp. Hrženjak 1983; Hrženjak 1993).

¹⁰² To su ekavski refleksi jata (*Beřina, Pesäk*), *a* kao refleksi općeslavenskih *ъ, ъ* (*Gradäc*), zamjena dugoga *ā* glasom koji bilježi kao *a^o*, a kasnije određuje kao zatvorenu realizaciju (Jurišić 1956: 405; *mā^ocäk*); ostvarivanje slogotvornoga *r* bez popratnoga vokala (*Krnica, přšt*); čuvanje fonema */l/* (*Škūlina*); cakavizam (premda autor ne rabi taj termin, sve se navedene pojave mogu podvesti pod nj; više o cakavizmu v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada) uslijed kojega *č* prelazi u *c*: *mā^ocäk*, ali može biti i neizmijenjeno: *Skitäca*; skupina *čr* zamjenjuje se skupinom *cr*: *Crna pūnta*; na mjestu *s* i *š* nalazi se *ś*: *lešica, Kaštěl*; *ž* može biti zamijenjeno sa *z*: *nozič*, ali i sa *ž*: *Šázūni*, a *ž* se može javiti i na mjestu *z*: *žrno*) te zamjenu zvučnih konsonanata bezvučnima na kraju riječi (*Bläs, Mutàlat*).

¹⁰³ J. Kalsbeek svoju sumnju u Jurišićevo bilježenje zavinutoga naglaska argumentira Jurišićevim pogrešnim nalaskom istoga naglaska na Susku. Usp. Kalsbeek 1983: 250, Zubčić 2006a: 98.

¹⁰⁴ U Hrženjakovu popisu ne pronalazimo mjesto toga naziva. Riječ je zapravo o naselju koje lokalno stanovništvo uobičajeno naziva *Prtlog*, dok je službeni naziv mjesta *Duga Luka*, koji nalazimo i u Hrženjaka.

¹⁰⁵ Radi se o naselju koje je u Hrženjakovu popisu zabilježeno kao Ripenda Kosi. V. i bilješku 47 ovoga rada.

¹⁰⁶ Iz čitava niza značajki navode se samo one koje je P. Ivić potvrdio primjerima za koje je istaknuto da su iz labinskih govora, dok su izostavljene sve one koje se javljaju samo u ostalim istraženim govorima (ili nekima od

tih značajki u članku slijedi opis vokalskih sustava govora koji su bili predmetom istraživanja, iz kojih će se ovom prigodom izostaviti prikaz pazinskih govora te govora Floričića, Lupoglava i Semića, a veća će se pozornost posvetiti labinskim govorima. U govoru Kosa Ivić je utvrdio postojanje pet dugih vokala: *i, u, e, ö, o*; pri čemu je $\bar{o} > \ddot{o}$, a $\bar{a} >$ (zatvoreno) *o*, dok je inventar kratkih vokala sljedeći: *e, o, ε, ϕ, a* (nekadašnji $i > e, u > o, e > ε, a > ϕ$; Ivić 1961: 207). U govoru Gornjega Rapca uslijed čestoga skraćivanja naglašenih i nenaglašenih duljina u naglašenom se položaju dobiva sustav s osam vokala: *i, u, e, ö, o, ε, ϕ, a* (izjednačene su kontinuantе kratkog *i* i dugog *e* u *e* te kratkog *u* i dugog *a* u *o*), dok sustav kratkih nenaglašenih vokala ima samo četiri jedinice: *i, o, e, a* (gdje je $a < o$; Ivić 1961: 208). U govoru Prkloga nije došlo do otvaranja visokih kratkih vokala pa je tamo sustav osmeročlani: *i, u, e, ö, o, ε, ϕ, a*. I u Gornjem Rapcu i u Prklogu Ivić je često, osobito u mladih, zamijetio izgovor *ö* kao *o* (za što se pita je li utjecaj susjednih govora ili književnoga jezika; Ivić 1961: 208). Naposljetku Ivić izdvaja određen broj izoglosa koje „daju posebno mesto govorima u Labinštini“ (Ivić 1961: 208): $a < \acute{e}$ iza palatala, a ispred tvrdoga dentala u većem broju primjera (npr. *ño:zl̩', ná'dra, ja'dra, poja'la, uja'la, j'odan, razjo:di:'*); refleksi *o* stražnjega nazala samo u gramatičkim nastavcima (*-o*, odnosno *-ö* u A i I jd. ž. r. te u 3. l. mn. prezenta) te u korijenu pojedinačnih leksema, ali s *-nu-* u infinitivnih osnova glagola (npr. *kl'e'knula, γ̩'lop, γ̩:s*); cakavizam; promjena $l > l'$ u skupinama *kl'e, γl'e, hl'e* (npr. *kl'e'knula, γl'e'dala, hl'e'p*); protetsko *v-* ispred *o-* (npr. *v̩'ce, v̩'sa, v̩'sce*); *k-* u leksemu *ku'sćerica*; promjena $\acute{c} > \acute{s}$ ispred nekih suglasnika (npr. *ma'ska, slove'k, je'smik, p̩'snela*); promjena *-v > -h* (npr. *zdroh, kroh, zr'noh*); promjena $vc > sc$ (npr. *osca, vo'sce*); promjena $rv > rb$ u primjeru *pecu'rbi*; čuvanje *-n̩-* u infinitivnoj osnovi glagola s prezentom na *-ne-*. U zaključnom dijelu članka Ivić navodi i neke leksičke razlike zamijećene na istraživanom terenu, a za sve ranije navedene karakteristike labinskih govora tvrdi da ukazuju na „tešnje veze govora labinskoga kraja sa prosečnim čakavskim tipovima, naročito kvarnerskim“ (Ivić 1961: 209). Labinski su govori, završava Ivić, u pogledu fonetske strukture (akcentuacije,

---

njih) i one kod kojih se ne nabrajaju nikakva opimjerenja: akcenatski sustav u kojem je izgubljena intonacija (tako je u Prklogu i Gornjem Rapcu; Ivić 1961: 203); u istim punktovima skraćuju se zanaglasne duljine, fakultativno i prednaglasne, te čak i „akcentovane“ (Ivić 1961: 205); u ponekim primjerima dugi akcent na mjestu metatonijskoga kratkoga, ali i duljenja kratkih akcenata; nepoznata ili gotovo nepoznata diftongacija dugih vokala *e* i *o*; čest prijelaz prednaglasnoga kratkog *o* u *u*; čuvanje vokalnoga *r*, uz gubljenje njegove kvantitete (koja je u Labinštini „uopšte poljuljana“; Ivić 1961: 203); prisustvo nekih leksičkih ikavizama; gubljenje *v* u primjerima tipa *četrti, rabac* i *storit*, u *vs-* > *s-* i drugim primjerima ispred konsonanta, ali u pojedinim primjerima i zamjena s *u-*; prijedlog *u* glasi *va*, ali može i izostati; zamjena *čr > cr* u govoru Gornjega Rapca; široko ostvareno novo jotovanje; detalji u konsonantizmu kao u primjerima tipa *dvajsti*, ali i *sedamnajs*; čuvanje kraćih oblika akuzativa ličnih zamjenica u vezama; čuvanje nastavka *-o* u 3. l. mn. prezenta kod glagola; uporaba prijedloga *z* umjesto *iz* i *s*; niz leksema zajedničkih čitavomu istraživanom području.

vokalizma i konsonantizma) najintenzivnije izmijenjeni među govorima koje je istraživao, što on objašnjava „najneposrednijom izloženošću venecijanskim uticajima“ (Ivić 1961: 209).

Božidar Finka na svojoj karti (objavljenoj uz tekst *Čakavsko narječje* Stjepana Babića u *Jeziku* 1965., kasnije pretisnutoj u *Čakavskom narječju* 1971. i u raspravi *O govorima na zadarskom otočju* 1972.) kao ekavske govore obilježava one od Bakra na sjeverozapad do rijeke Mirne u Istri i zapadno od rijeke Raše, a južno do Koromačna, te creske govore, iz čega je razvidno da je tu uključen i prostor labinskih govora.

U raspravi *Dijalekatska slika srpskohrvatskoga jezičnog prostora* (1970b) Dalibor Brozović uključuje istarski prostor Labinštine do Koromačna, zapadno do rijeke Raše, u sjevernočakavski (ekavski) dijalekt. Istomu dijalektu pridružuje creske i sjevernoloišinske govore, sjeverozapadne govore do Bakra, preko Rijeke i punktova u riječkom zaleđu, prostor nekadašnje Liburnije, a sjeverozapadno do buzetskih govora.

Božidar Finka i Milan Moguš na *Karti čakavskoga narječja* (1977a; 1981) prikazuju govore s različitim stupnjem „čakavnosti“ prema određenim kriterijima¹⁰⁷. Znakom koji obilježava govore „1) koji imaju sve navedene osobine, 2) koji imaju ča odnosno ca, 3) koji nemaju ča odnosno ca, a imaju zač, čakavsku akcentuaciju i čakavski refleks ě“ (Finka – Moguš 1977a: 103) obilježeni su labinski punktovi Koromačno, Labin, Plomin, Podlabin, Rabac, Raša, Štalije¹⁰⁸ i Vozilići.

U poglavlju *Smještaj* u knjizi *Čakavsko narječje. Fonologija* Milan Moguš piše kako „za središnji i istočni dio Istre nikada nije bilo spora da pripada čakavštini“ (Moguš 1977a: 6); premda se Labinština nigdje izravno ne spominje, ona se nalazi na tom neupitno čakavskom prostoru. U istoj knjizi u poglavlju o refleksu jata autor izdvaja nekoliko geografskih zona prema različitoj artikulaciji jata (Moguš 1977a: 37-44), a za „istočno i središnje područje Istre – što na svojoj južnoj strani dopire do rijeke Raše i Žminja, a na zapadu do Tinjana, Motovuna i Buzeta“ zaključuje da je ekavsko, potvrđujući to primjerima, između ostaloga, i iz Gornjega Rapca (Moguš 1977a: 38).

Willem Roelof Vermeer u članku *On the Principal Sources for the Study of Čakavian Dialects with Neocircumflex in Adjectives and e-Presents* (1982) na temelju akcenatskih

---

¹⁰⁷ V. Moguš 1977a: 99-104.

¹⁰⁸ Štalije se ne nalaze na Hrženjakovu popisu naseljenih mjesta; riječ je o lokalitetu kojim je prolazila nekadašnja industrijska željeznička pruga Lupoglav – Štalije i na kojem već desetljećima nema stalnoga domicilnog stanovništva (trenutačno je tamo nastanjena jedna obitelj doseljenika koja se bavi stočarstvom). Najbliža su naseljena mjesta Most Raša sa sjeverne te Trget s južne strane.

kriterija (ovjerenosti „neocirkumfleksa“ i sjevernočakavske metatonije), ali i refleksa jata, dijeli čakavske govore u sjeverozapadnu, središnju i jugoistočnu čakavsku grupu. Sjeverozapadnu čakavsku grupu koja ima „neocirkumfleks“ ili provedenu sjevernočakavsku metatoniju autor dalje dijeli na istarsku i neistarsku sjeverozapadnočakavsku skupinu, pri čemu je glavni kriterij refleks stražnjega nazala * ϱ : u istarskim su govorima naime prisutni primjeri u kojima je * $\varrho > o$ (Vermeer 1982: 315). Taj tip refleksa može se pronaći već od Plomina i okolnih naselja, u okolici Nedešćine/Sv. Nedelje te na poluotoku Ripendi (u punktovima Ripenda – Kosi, Gornji Rabac). Ovaj tip govora Vermeer naziva prijelaznim jer u njima prevladava refleks *u* nekadašnjega * ϱ . Istarska se pak podskupina dalje dijeli u dvije podpodskupine: središnju istarsku sjeverozapadnočakavsku (*Central Istrian NWČ*), kojoj se pridružuju ranije izdvojeni prijelazni govori sjeverne Labinštine, i sjevernoistarsku sjeverozapadnočakavsku (*North Istrian NWČ*). U prvoj je podpodskupini * $\varrho > o$, a u drugoj * $\varrho > a$ (Vermeer 1982: 315-316). Središnji istarski sjeverozapadnočakavski govori obuhvaćaju prostor Žminjštine, Pazinštine i Boljunštine, te ovdje posebno zanimljive govore Labinštine koji se prostiru istočno od rijeke Raše, od Koromačna na sjever sve do prostora oko Nedešćine/Sv. Nedelje i Plomina. Još jednom na ovom mjestu autor ističe kako je sjeverna, a možda i čitava Labinština prijelazno područje između sjeverozapadnih središnjih istarskih govora i tzv. sjeverozapadnočakavskih kastavskih ekavskih govora (Vermeer 1982: 316), a granica tih dviju skupina zapravo je nejasna¹⁰⁹. U ovoj su raspravi istraživanjem obuhvaćena sljedeća naselja Labinštine: Diminići, Gornji Rabac, Kranjci, Letajac, Nedešćina, Polje, Prklog¹¹⁰, Rabac¹¹¹, Ripenda – Kosi, Skitača¹¹² te Vicani¹¹³. Na popratnoj karti nisu upisani pojedinačni punktovi nego su samo pregledno naznačeni ranije istaknuti čakavski dijalekti, odnosno skupine.

U kraćem tekstu koji prethodi zapisima oglada istarskih govora u trećem dijelu *Čakavisches-deutsches lexicon* Reinholda Olescha i Petra Šimunovića (Šimunović – Olesch 1983) opisuje se nekoliko osnovnih jezičnih značajki središnjih istarskih govora Žminja, Lindara i Pazina, dok se labinski govori uopće ne spominju. Na popratnoj karti u istoj knjizi (Šimunović – Olesch 1983: 281) nijedan labinski mjesni govor nije ucrtan kao ekavski punkt,

¹⁰⁹ Autor se i sam pita je li ona u Zagorama, Zagorju ili Plominu (Vermeer 1982: 326).

¹¹⁰ Vermeer ističe da se ovo naselje nalazi blizu Duge Luke (Vermeer 1982: 326). V. i bilješku 104 ovoga rada.

¹¹¹ Vermeer piše Rabac Luka (Vermeer 1982: 326)

¹¹² Autor piše i Sv. Lucija na Skitači (Vermeer 1982: 326), kako to naselje nazivlje još Mačeki (v. ranije u ovom radu).

¹¹³ Vermeer u zagradama navodi da se naselje zove i Vičani, a u blizini je Ripende – Krasa. V. bilješku 47 ovoga rada.

no prostor jugoistočne Istre uz rijeku Rašu do mora pa uz obalu sjeveroistočno sve do punktova u zaleđu Rijeke iscrtan je okomitim crtama kojima su označeni ekavski govori¹¹⁴.

Janneke Kalsbeek u *Prilogu proučavanju vokalnih sustava sjeverozapadnočakavskih govora u Istri* (1983) preuzima Vermeerovu podjelu istarskih sjeverozapadnočakavskih govora na sjevernu i centralnu skupinu, a potonju, koju karakterizira izjednačavanje refleksa *q i *o, dijeli u četiri grupe (u početku isključivo prema geografskim kriterijima; usp. Kalsbeek 1983: 248): Žminjštinu, Pazinštinu, Boljunštinu i ovdje važnu Labinštinu. Nakon kratkoga pregleda istraživanja govora Labinštine do toga trenutka, autorica donosi rezultate vlastitih istraživanja provedenih u Cerovici¹¹⁵ i Diminićima. U obama punktovima, zaključuje Kalsbeek, izgubljena je i tonska i kvantitetska opreka (Kalsbeek 1983: 251-252), a kvantitetska se opreka djelomično pretvorila u kvalitetsku zatvaranjem dugih vokala: dugo je *ē* vrlo zatvoreno, a fakultativno se ostvaruje i diftonški kao [i^he], dugo *ā* zamijenjeno je s *o*, a dugo *ō* s *ö* (koje je „dosta prednje“, Kalsbeek 1983: 251, ali se često događa i zamjena *ö* s *o*), a javlja se i otvoreno *ε*¹¹⁶. U zaključku autorica ističe da se ne zna gotovo ništa ni o srednjem ni o jugozapadnom dijelu govora labinske grupe pa zadatak za budućnost ostaje prava interpretacija podudarnosti ove grupe govora s kastavskom grupom s jedne, a sjevernoistarskom grupom s druge strane. Na *Preglednoj karti sjeverozapadnočakavskih govora* označava (od juga prema sjeveru) Diminiće, Target, Cerovicu, Prklog, Gorenji Rabac, Labin, Kose i Plomin (koji smješta izvan Labinštine, tj. iznad samoga sjevernog ruba toga prostora).

U članku *Mozaik istarskih govora* (1985) Petar Šimunović donosi tekst umnogome sličan onomu objavljenomu u *Čakavisches-deutsches lexiconu*, obogaćen još s ponekim primjerima i kraćim zapisima ogleđa reprezentativnih govora. Ponovno se nigdje izrijekom ne spominju labinski govori, no na prvoj od dvaju priloženih karata (naslovljenoj *Mozaik istarskih govora*; Šimunović 1985: 69) ponovno je prostor Labinštine označen kao ekavski (samo što je na ovoj karti taj tip govora iscrtan vodoravnim crtama).

Na shematskoj *Dijalektološkoj karti čakavskoga narječja Dalibora Brozovića* (objavljenoj u knjizi *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, 1988) posebno je

¹¹⁴ Autori na toj karti postavljaju granice još i jugozapadnih ekavskih govora, sjeverozapadnih ikavskih govora, buzetskoga tipa govora i ikavsko-ekavskih govora. Uz već spomenuti, kao prostor ekavskih govora označava se i područje zapadno od pazinskih i žminjskih govora te zapadnije od zaleđa Rijeke.

¹¹⁵ Cerovice nema na Hrženjakovu popisu naseljenih mjesta, a nalazi se između Škitice i Škvaranske, od potonje udaljena svega kilometar do dva. Danas su u tom mjestu trajno nastanjene samo dvije osobe, a govor pripada istomu tipu kao i onaj Škvaranske.

¹¹⁶ Svim ovim promjenama nakon gubljenja kvantitetske opreke dobiva se sistem s vokalima *i*, *u*, *e*, *ö*, *o*, *ε*, dok su izvan akcenta *e* i *ε* izjednačeni (Kalsbeek 1983: 251).

označen sjevernočakavski ili ekavski dijalekt. Iako se ne izdvaja nijedan zaseban punkt, taj se dijalekt kontinuirano prostire u istočnoj Istri od Koromačna uz Rašu do liburnijskoga prostora te u središnjoj Istri do buzetskih govora (što je prostor na kojem su smješteni i svi labinski govori), a istočnije na prostoru do Rijeke i Bakra, uključujući otok Cres i sjeverni dio Lošinja.

Istraživanjem za rad *Realizacija finalnoga slogovnoga /l/ u govorima čakavskoga narječja* (1997) Silvane Vranić obuhvaćeni su i labinski mjesni govori Nedeščine, Malih Turina, Golja, Sv. Martina, Paradiža, Ružića, Županića, Kraj Drage, Plomina, Vozilića, Labina, Gondulića, Brovinja, Skvaranske, Cerovice, Ravnih, Drenja, Crnih i Sv. Marine. U svim je tim govorima autorica opservirala redukciju završnoga *l* ($-l > \emptyset$) u kategoriji glagolskoga pridjeva radnoga u jednini m. r., dok u finalnom slogu osnova imenica, pridjeva, priloga i prijedloga te u medijalnom slogu osnove imenica, pridjeva, priloga i glagola završno *l* ostaje neizmijenjeno (Vranić 1997: 283-285).

U članku *Podsustavi unutar čakavskoga ekavskoga dijalekta* Silvana Vranić (2001) izdvaja podsustave, odnosno poddijalekte toga dijalekta: primorski, središnji istarski, sjeveroistočni istarski i otočni. Labinski su govori uključeni u središnji istarski poddijalekt prema četirima glavnim kriterijima: 1. dosljednoj ekavskoj susptituciji jata u kategorijama leksičkih (korijenskih i tvorbenih) te oblikotvornih morfema¹¹⁷; 2. pretežitosti stare ili starije akcentuacije¹¹⁸; 3. djelomičnom zadržavanju alomorfa prajezičnih a-osnova, odnosno pretežitosti nepalatalnoga alomorfa u G jd., NAV mn. imenica ž. r.¹¹⁹; 4. oblikotvornim morfemima u G mn. imenica m. i s. r.¹²⁰ Osnovna su obilježja toga poddijalekta „blaga evolucija u obliku tendencija u morfološkome sustavu i s rijetkim sinkopama u njegovim rubnim govorima, u kojima su zapažene i jače, tipično čakavske, inovacije u vokalskome i prozodijskome inventaru“ (Vranić 2001: 656).

U članku *Općehrvatska jednadžba /q/ > V < /l/ u govorima ekavskoga dijalekta čakavskoga narječja* (2002a) ista autorica zamjećuje diferenciranje među istraživanim labinskim govorima. U jednoj je skupini refleks *q* jednoznačan, tj. on je dosljedno zamijenjen vokalom *u* u svim kategorijama i ti govori slijede spomenutu općehrvatsku jednadžbu prema kojoj *l* i *q* daju isti rezultat. U tu skupinu ulaze, prema autoričnim spoznajama, mjesni govori

¹¹⁷ U središnjim istarskim govorima izostaju ikavski ostvaraji u oblikotvornim morfemima, ali postoji određen broj stalnih korijenskih ikavizama (Vranić 2001: 653).

¹¹⁸ Utvrđen je stariji dvoakcenatski sustav u sjevernim labinskim govorima, a jednoakcenatski na razini jezika u južnim labinskim govorima naselja Skvaranska, Brovinje, Viškovići, Drenje i Crni (Vranić 2001: 654).

¹¹⁹ U dijelu labinskih govora u ovim padežima dominira nepalatalno *-i* bez obzira na dočetak osnove, a iznimke su moguće u osnova s dočelnim *c* (Vranić 2001: 654).

¹²⁰ U najvećem broju ekavskih govora, pa tako i u većini središnjih istarskih, uključujući i labinske, u ovim padežima alterniraju morfemi *-ø* i *-i*, a morfem je *-i* pretežit u sjevernim labinskim govorima (Vranić 2001: 655).

Nedešćine, Strmca, Vozilića i Plomina (Vranić 2002a: 599-560, 564). U drugoj je skupini, u kojoj se ne slijedi općehrvatska jednadžba, *o* zamijenjen vokalima *o*, *u*, često ovisno o kategoriji, a u toj su skupini labinski idiomi Gornjega Rapca, Ripende Kosa, Diminića, Skvaranske, Crnih, Drenja, Brovinja, Viškovića, Gondolića, Raše i Vineža (Vranić 2002a: 560-562, 564-565). U trećoj su skupini govori Malih Turina, Velih Golja, Paradiža, Županića i Kraj Drage koji također ne slijede općehrvatsku jednadžbu, pri čemu su za oba fonema, *o* i *l*, zabilježeni dvojaki rezultati, *o* ili *u* (Vranić 2002a: 562, 565).

Monografija *Čakavski ekavski dijalekt: sustav i podsustavi* (2005) Silvane Vranić donosi dosad najveći broj spoznaja i podataka o labinskim govorima¹²¹. Terenskim je upitnikom za utvrđivanje čakavskih ekavskih govora autorica obuhvatila govore Plomina, Vozilića, Nedešćine, Strmca, Vineža, Martinskog, Paradiža, Velih Golja, Malih Turina, Županića, Kraj Drage, Gondolića, Brovinja, Viškovića, Skvaranske i Crnih, a na kasetofonsku su traku snimljeni ogledi govora Raše, Labina (tj. Kranjaca), Nedešćine, Gondolića, Skvaranske i Marceljana (Vranić 2005: 38). U trećem poglavlju o teritorijalnom kontinuitetu ekavskoga čakavskog dijalekta autorica nabroja ukupno 65 čakavskih ekavskih punktova Labinštine.¹²² Središnji dio knjige *Čakavski ekavski dijalekt* sastoji se od osamnaest poglavlja, od kojih je svako posvećeno zasebnoj jezičnoj značajki koja se potvrđuje u čakavskim ekavskim govorima¹²³. U svakom se poglavlju pojedini mjesni govori svrstavaju u skupine prema istom ostvaraju analizirane jezične značajke uz detaljno oprimjerenje za svaki govor, pa su tako uključeni mnogobrojni primjeri zabilježeni u labinskim mjesnim govorima. Posljednje poglavlje knjige, *Čakavski ekavski govori na razini dijalekta i njegovih poddijalekata*, utvrđuje pretpostavljeni ekavski dijalekt čakavskoga narječja. Ekavski se čakavski dijalekt raščlanjuje na četiri hijerarhijski niže klasifikacijske jedinice – poddijalekte (već ranije spomenuti sjevernoistočni istarski, središnji istarski, primorski i otočni poddijalekt), a svakomu od tih podsustava autorica određuje geografski smještaj i izdvaja zajedničke fonološko-fonetske i prozodijske te morfološke značajke. Središnjemu istarskom poddijalektu, uz ostale govore, pripadaju i „svi govori istočno od Raše, tj. mjesni idiomi Labinštine koja se proteže uz rijeku Rašu do njezina ušća, svi obalni i zaobalni mjesni idiomi do govora sjevernijih naselja imenom: Ružići, Kraj Draga, Juražini, Ržišće i Vozilići te nešto

¹²¹ Monografija je za objavljivanje prilagođena istoimena autoričina doktorska disertacija, obranjena na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci 1999. godine.

¹²² Više v. u poglavlju 1. 3. 1. o korpusu istraživanja ovoga rada.

¹²³ Neke su od fonoloških značajki koje se opisuju u pojedinim poglavljima, primjerice, refleksi jata i poluglasa, zamjene nazala /ɛ/ i /ɔ/, refleksi fonema /l/, realizacija diftonga i zatvorenih samoglasnika, akcentuacija, status finalnoga slogovnog /l/ i fonema /l/, status finalnih zvučnih konsonanata itd., a uključene su i morfološke značajke, preciznije gramatički morfemi G jd., NAV mn. imenica ž. r., gramatički morfem I jd. imenica ž. r. te gramatički morfemi G mn. i DLI mn. imenica m. i s. r. Više v. u Vranić 2005.

južnijega Plomina“¹²⁴ (Vranić 2005: 334). U posebnoj mapi naslovljenoj *Dodatak ove monografije nalazi se i Karta čakavskoga ekavskoga dijalekta i njegovih poddijalekata*, na kojoj je obilježeno svih ranije spomenutih 65 labinskih dijalektoloških punktova, pri čemu svakako valja istaknuti da su govori Plomina, Plomin Luke, Vozilića i Zagorja označeni posebnim znakom kojim se upućuje da su to govori središnjega istarskog poddijalekta sa značajkama rubnosti¹²⁵.

Iz istraživanja za doktorsku disertaciju *Akcentatski tipovi imenica i glagola u sjeverozapadnim čakavskim govorima (dijakronijski i sinkronijski aspekt)* Sanja Zubčić (2006a) isključila je, na temelju prethodnih, ali i vlastitih spoznaja, južne labinske govore Skvaranske, Brovinja, Viškovića, Drenja, Marine, Crnih¹²⁶, Diminića, Cerovice¹²⁷, Skitače i Ravnih u kojima je potvrđen jednoakcentatski sustav na razini jezika¹²⁸. Autorica ističe kako je na temelju tih podataka „moguće zaključiti da je na prostoru toga uskoga rta smještena između uvale Prklog i zaljeva Raše u tijeku ili je već završio proces gubitka opreke po kvantiteti u naglašenim slogovima“ (Zubčić 2006a: 99). Govore Plomina, Vozilića, Nedešćine, Labina, Malih Golja i Gornjega Rapca autorica je sama istražila (Zubčić 2006a: 108), a prema dostupnoj joj literaturi toj je skupini pribrojila još tridesetak labinskih punktova¹²⁹. Napominje kako bi trebalo istražiti govore smještene južnije od Labina koji su neistraženi ili o kojima u literaturi postoje oprečni stavovi: govore Trgeta, Trgetara, Brega, Gore Glušića, Bartića, Duge Luke, Brgoda, Polja, Stanišova, Ravnih i Salakovaca (Zubčić 2006a: 110). Sjevernočakavsku je metatoniju, koja je također bila predmetom njezina istraživanja, autorica potvrdila i oprimjerila u mjesnim govorima Nedešćine, Malih Golja, Labina i Gornjega Rapca (Zubčić 2006a: 124) te u dvama rubnim sjevernim labinskim govorima Vozilića i Plomina¹³⁰ (Zubčić 2006a: 129). U poglavlju o akcentatskom inventaru i distribuciji naglašenih prozodema u sjeverozapadnim čakavskim govorima istraživani se labinski govori uključuju u govore sa starijom akcentuacijom, preciznije, one sa starijim

¹²⁴ Sama autorica u bilješci ističe kako je granični punkt zapravo Zagorje (Vranić 2005: 334).

¹²⁵ Autorica je naime tijekom svoga istraživanja utvrdila da se navedena četiri mjesna govora dijelom svojih značajki razlikuju od ostalih govora labinske skupine (primjerice, u njima u načelu izostaje pojava vokala zatvorene ili otvorene artikulacije i diftonga, a u I jd. imenica i imeničkih riječi ž. r. javlja se morfem *-un* analogijom prema istome padežu istih riječi u m. i. s. r., što ih povezuje sa susjednim im sjeveroistočnim istarskim govorima i sl.). Više v. u Vranić 2005.

¹²⁶ Ovi su punktovi izuzeti iz daljnjega istraživanja na temelju podataka prezentiranih u radovima S. Vranić (usp. Zubčić 2006a: 98).

¹²⁷ Te je punktove autorica isključila služeći se rezultatima istraživanja J. Kalsbeek (usp. Zubčić 2006a: 98).

¹²⁸ „Na razini govora još se sporadično razlikuju duljina/kračina naglašena sloga prema govornici jednom u govoru ostvaruju naglasak jedne, a potom druge kvantitete. Stalno je i nepromjenjivo samo mjesto naglasaka“ (Zubčić 2006a: 98).

¹²⁹ Podatci su preuzeti iz ranije predstavljenih istraživanja i radova S. Vranić.

¹³⁰ U ovim se dvama govorima, u zaključku rasprave piše autorica, preklapaju izoglose metatonije u glagola i pridjeva (Zubčić 2006a: 365).

dvoakcenatskim sustavom, s reliktnim ostvarajima prednaglasnih duljina. To je poglavlje popraćeno opsežnim bilješkama u kojima autorica opisuje i svoje spoznaje i opažanja o fonološkim sustavima istraživanih mjesnih govora Vozilića, Plomina, Labina, Nedešćine, Malih Golja i Gornjega Rapca (usp. Zubčić 2006a: 149-151)¹³¹. Posebnu je pozornost S. Zubčić posvetila i duljenjima naglašenoga vokala, a taj je dio disertacije kasnije zasebno objavljen pa se njegov detaljniji prikaz (Zubčić 2006b) donosi nešto kasnije. U središnjem dijelu rasprave autorica je proučavala zastupljenost akcenatskih tipova imenica i glagola u sjeverozapadnim čakavskim govorima. Iz prezentiranih je rezultata razvidno da je 12 akcenatskih podtipova i podpodtipova imenica potvrđeno u govoru Gornjega Rapca, 10 je akcenatskih podtipova i podpodtipova ovjereno u govorima Plomina, Nedešćine i Malih Golja, a 9 akcenatskih tipova i podpodtipova u govorima Vozilića i Labina, čime su se labinski govori pokazali monolitnijima u akcenatskoj tipologiji (za razliku od, primjerice, pazinskih govora koji se zajedno s njima ubrajaju u lingvističku cjelinu središnjih istarskih govora; usp. Zubčić 2006a: 273). Labinske govore, uz one motovunskoga tipa, S. Zubčić okarakterizirala je kao najinovativnije prema broju ovjerenih akcenatskih podtipova imenica (Zubčić 2006a: 373). Kad se govori o zastupljenosti akcenatskih tipova glagola, 12 je njihovih podtipova i podpodtipova potpuno ovjereno u svim proučavanim labinskim govorima (Zubčić 2006a: 345).

Sanja Zubčić u članku *Duljenja naglašenoga vokala u sjeverozapadnim čakavskim govorima* (2006b) donosi rezultate svojih istraživanja koja su, između mnogobrojnih ostalih, uključila i labinske mjesne govore Gornjega Rapca, Labina, Malih Golja, Nedešćine, Plomina, Ravnih, Skitače i Vozilića. U istočnim labinskim govorima Vozilića, Plomina, Nedešćine i Labina autorica je zabilježila duljenja kratkoga vokala u završnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi (Zubčić 2006b: 337). U govorima Malih Golja i Gornjega

---

¹³¹ U govorima Plomina i Vozilića autorica primjećuje da se na mjestu svakoga dugoga *a* ostvaruje dugo *o* (npr. *vrôta*), a dugo se *e* zatvara (npr. *dête*). Nisu opservirani diftonzi, a zabilježeno je gotovo sustavno otvoreno *e* na mjestu naglašenoga *e* koje nije refleks jata (npr. *pijêmo*, *kafê*; *mêsto*), dok se samo sporadično bilježi ostvaraj labijaliziranoga *ö* (npr. *kônâc*, *stô*) (Zubčić 2006a: 149). U govoru Labina svaki se dugi naglašeni *a* ostvaruje kao vokal *o* zatvorenije artikulacije (npr. *kopômo*), a zabilježen je i primjer s diftongom *ua* (npr. *čûâj*); naglašeno se *e* u dugom slogu najčešće artikulira zatvorenije (npr. *sêde*, ali i *lêpo*), no zabilježeni su i sporadični diftonzi (npr. *driêvo*); u kratkim se slogovima *e* nesustavno ostvaruje otvorenije (npr. *mêsec*, *vremêna*); autorica bilježi i pojavu cakavizma (Zubčić 2006a: 149-150). U govoru Nedešćine dugi se vokal *a* zatvara do *o* (npr. *glôs*), dugo *e* ostvaruje se zatvorenije ili kao diftong *ie* (npr. *dête*, *piêt*), javlja se i diftong *uo* (npr. *škuôla*), a kratki se naglašeni *e* koji nije od jata sporadično otvara (npr. *spêkla*) (Zubčić 2006a: 150). Isti se zatvoreni vokali i diftonzi mogu pronaći i u govoru Malih Golja (npr. *peťâk*, *ziênsko*, *plôce*, *saluâte*), gdje je također zabilježena otvorenija realizacija vokala *e* (npr. *mêsto*), ali i labijalizirani *ö* (npr. *brôt*, *kônçä*), a govor je cakavski. U mjesnom govoru Gornjega Rapca znatne su promjene u vokalskom i konsonantskom sustavu: javljaju se zatvoreni vokali i diftonzi podrijetlom od dugoga naglašenog *e* i dugoga *a* (npr. *klêt*, *ziênske*, *narônca*, *kopômo*), primijećena je otvorenija artikulacija kratkoga naglašenog *e* (npr. *mêsec*), a potvrđen je i cakavizam (Zubčić 2006a: 150-151).

Rapca potvrđeno je duljenje vokala *a* u početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi te u središnjem slogu trosložnih i višesložnih riječi (Zubčić 2006b: 339), u govorima Plomina, Vozilića i Nedešćine dulje se vokali *a* i *e* u početnom i središnjem slogu (Zubčić 2006b: 340), dok se u mjesnom govoru Labina načelno obvezatno dulje vokali *a* i *e* u nefinalnim otvorenim slogovima, a fakultativno se dulje i ostali vokali (Zubčić 2006b: 340). U gotovo svim mjestima nešto južnije od Labina¹³² postupno se produljuju svi vokali u svim slogovima, a posljedica je sustav s potpunim dokinućem opreke po kvantiteti na naglašenim vokalima u kojem je relevantno samo mjesto naglaska (Zubčić 2006b: 343).

Rad *Fonološke napomene o govoru Brovinja u Istri*¹³³ Silvane Vranić i Ivane Nežić (2008) donosi prikaz fonološkoga sustava toga južnolabinskoga mjesnoga govora (inventar i distribuciju u vokalskom i konsonantskom sustavu te napomene o naglasnom sustavu) i njegovu klasifikaciju kojom se dokazuje njegova pripadnost središnjemu istarskom poddijalektu ekavskoga čakavskog dijalekta.

Autorica ove disertacije objavila je nekoliko radova o govorima koji pripadaju labinskoj skupini u kojima se bavila ponajprije leksikološkim temama: *Romanizmi u frazemima južnih labinskih govora* (2010), *Romanizmi u semantičkoj sferi domaćinstva i gastronomije u južnim labinskim govorima* (2012). U postupku je objavljivanja njezin rad rječotvorbene tematike naslovljen *O tvorbi imenica u govoru Brovinja*, a prikupila je i analizirala frazeološku građu mjesnoga govora Brovinja (rad je u rukopisu).

---

¹³² Uz Skitaču i Ravne, koje je obuhvatila svojim istraživanjima, autorica navodi i one punktove koje su prije nje istražile S. Vranić i J. Kalsbeek: Skvaransku, Brovinje, Viškoviće, Drenje, Marinu i Crne te Diminiće i Cerovicu, i zaključuje da se radi o govorima koji se „nalaze na rubnim dijelovima poluotoka smještena između uvale Prklog i zaljeva Raše“ (Zubčić 2006b: 343).

¹³³ Rad je temeljen na istraživanjima provedenima za diplomsku radnju *Fonologija govora Brovinja* koju je 2007. godine pri Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci izradila i obranila autorica ovoga rada pod djevojačkim prezimenom Repac. Iste su godine pri istom odsjeku istoga fakulteta izrađene i obranjene još dvije diplomske radnje koje su dijalektološki obrađivale određene segmente nekih labinskih mjesnih govora: to su *Fonologija govora Zartinja kraj Labina* Jelene Tenčić i *Sklonidba u mjesnome govoru Vozilića* Silvie Dornik. Godine 2011. na istom je odsjeku istoga fakulteta Karla Poldrugovac obranila diplomsku radnju *Govor Svetoga Bortula kraj Labina*.

2. 1. 2. *Gonan po nase i Vadin po nase* – rječnici labinskoga govora

Osim svih ovih ranije navedenih i prikazanih istraživanja znanstvenoga i stručnog tipa, govoreći o labinskim govorima svakako je važno i vrijedno istaknuti i prikazati prinose Marijana Milevoja, labinskoga novinara i zaljubljenika u labinski govor i labinsku povijest i sadašnjost. Godine 1992. ovaj autor izdaje knjigu *Gonan po nase* s podnaslovom *Rječnik labinskoga govora*. Rezultat je to njegova dugogodišnjeg prikupljanja, kako sam piše, „riječi i fraza labinskoga narječja“ (Milevoj 1992: 6), a sam autor svoju knjigu definira kao rječnik koji nije klasičan nego je „zbirka starih, gotovo zaboravljenih riječi“ (Milevoj 1992: 6), odnosno „svojevrsni muzej arhaizama labinske cakavice“ (Milevoj 1992: 6). Riječ je o knjizi, ističe se, koja je prije svega namijenjena „običnom puku“, a s čijom je realizacijom autor žurio te je svjestan da u njoj ima mnogo nedostataka, u njezinoj kvaliteti, ali i opsegu. U kratkom se uvodnom dijelu koji prethodi popisu riječi saznaje kojemu području pripada prikupljeni fond riječi: rječnik je to „samo uže Labinščine u kojoj se uglavnom koristi cakavica. Na zapadu je rubno razmeđe Raška dolina, rijeka Raša, a prema jugu Raški zaljev. Istočnu granicu Labinščine oplakuje Kvarner – od Plominskoga zaljeva do Ubasa“ (Milevoj 1992: 6). Autor nudi i popis mjesta koja su, prema njegovim zapažinjama, cakavska: Ripenda, Rabac, Strmac, Nedeščina, Vrećari, Santalezi, Cere, Markoči, Moli i Veli Golji, Snašići, Topit, Moli i Veli Turini, Kunj, Marciľjani, Marciľnica, Vicani, Sveti Bortol¹³⁴, Ćemporovica, Sveti Martin, Letajac, Kapelica, Borbići, Vinež, Salakovci, Brgod, Trget, Trgetari, Staniševi, Diminić, Višković, Brovinje, Koromačno, Stonje, Perčić, Polje, Skrpoči, Ivanošići, Burjaki¹³⁵. Ćakavski su pak govori Skitaće, Skvaranske, Cerovice, Rovnih, Drenja, Crnih, Svete Marine i Duge Luke na istočnoj labinskoj obali, te mjesta Marić, Paradiš, Źupanić, Ružić i Kraj Draga na zapadnom dijelu Labinštine.¹³⁶ Specifičan labinski vokalizam predstavljao je autoru rječnika velik problem jer nije znao na koji način bilježiti pojedine

---

¹³⁴ Autorica ovoga rada iz različitih je izvora dobila različite informacije o naseljima imena Sveti Bortul i Vicani (od kojih se samo drugo nahodi na Hrženjakovu popisu naseljenih mjesta) – od onoga da je riječ o dvama zaseocima (što bi se dalo iščitati i iz Milevojeva popisa), do prihvatljivijega tumačenja (dobivena i od lokalnoga stanovništva) da je naselje Sveti Bortul od 1953. do 1991. godine nosilo ime Vicani (usp. i Poldrugovac 2011: 3). Budući da je lokalno stanovništvo sklonije prvomu, starijem nazivu, on se za to naselje rabi u ovom radu. Zanimljivo je da na prostoru Labinštine postoji još jedno naselje imena Vicani na području Repende koje su posjetili i istražili M. Maćecki i W. R. Vermeer (v. ranije u ovom radu), a o kojim je Vicanima riječ, razvidno je i iz komentara samih autora koji ih smještaju u Rependu, kao i iz priloženih karata kod Maćeckog (v. na više mjesta ranije u ovom radu). Karla Poldrugovac u svojoj je diplomskoj radnji pogrešno zaključila da su Vicani koje spominje Maćecki Sveti Bortul (v. Poldrugovac 2011: 6).

¹³⁵ Na Hrženjakovu popisu naseljenih mjesta ne nalaze se sljedeća naselja: Marciľnica (sjeverni dio grada Labina prema Vinežu i Dubrovi), Sveti Bortol, Ćemporovica (kraj Svetoga Martina), Stonje, Perčić, Skrpoči, Ivanošići i Burjaki (riječ je o zaseocima naselja Brgod i Trgetari).

¹³⁶ Autorove opservacije o dosegima provođenja cakavizma ipak nisu posve točne, što će pokazati i ovaj rad u kojem će se preciznije odrediti u kojoj se mjeri i u kojem obliku u pojedinim labinskim govorima danas provodi ova pojava.

glasove posebne artikulacije (posebno ističe cakavicu te „poluglasove ili mukle glasove“; Milevoj 1992: 7). Glas O za koji smatra da je „vrlo blizak glasu U“ bilježio je znakom Ô, a glas „između I i E“ piše znakom Î. Također, u mnogim riječima „Labinjani ne izgovaraju (...) čisto, normalno O, nego približno kao Nijemci Ö; usta postave kao da će izgovoriti O, a u posljednji trenutak pokušaju izgovoriti U“ (Milevoj 1992: 7) – taj se glas bilježi znakom Ö. Naglasak i duljinu sloga autor obilježava masnim slovom. Premda ne udovoljava svim „uvjetima“ koje suvremena dijalektalna leksikografija postavlja pred potencijalne rječnike organskih idioma¹³⁷, ovaj je rječnik vrijedan izvor građe iz labinskih govora, pogotovo svojim mnogobrojnim neartificijelnim oprimjerenjima¹³⁸.

Godine 1994. Marijan Milevoj izdao je *Vadin po nase. Rječnik labinskog govora* koji se u nekoliko segmenata razlikuje od netom prikazane knjige. Riječ je o knjizi manjega obima koju je autor zamislio kao „priručnik za sve one koji žele što prije naučiti, obnoviti ili učvrstiti znanje labinske cakavice“ (Milevoj 1994: 5). Rječniku, koji je zapravo samo popis riječi u kojem se abecednim redosljedom navode leksemi iz hrvatskoga standardnog jezika te njihovi ekvivalenti na labinskoj cakavici, prethode *Osnove gramatike* u kojima autor donosi neka opažanja o fonologiji i morfologiji labinskih govora. Labinski je govor cakavski, s „glasovima koji se izgovaraju između z i ž, odnosno s i š“ (Milevoj 1994: 7), a karakteriziraju ga i „dvoqlasi i diftonzi“ (iz autorova se opisa dade zaključiti da je riječ o zatvorenijoj realizaciji vokala o, tj. o, zatim labijaliziranom ö te zatvorenijem izgovoru e – e – koje je podrijetlom od jata). Svi se ti vokali bilježe kao i u prvom objavljenom autorovu rječniku, a isti je i način bilježenja akcentuacije. Novost u odnosu na knjigu *Gonan po nase* jest (veoma kratak) prikaz nekih morfoloških osobitosti labinskih govora. Autor donosi gramatičke nastavke i paradigmatičke obrasce za osobna imena muškoga i ženskoga roda te za, kako ih on naziva, „ostale imenice“¹³⁹ u jednini i množini muškoga roda te u jednini srednjega roda¹⁴⁰. Slijedi prikaz pridjeva gdje je oprimjerena deklinacija pridjeva svih triju rodova u jednini i

---

¹³⁷ Primjerice, natuknice nisu uvijek u kanonskom obliku; autor se kod dijela primjera dotiče i njihove etimologije, ali ne čini to sustavno; u potpunosti su izostale gramatičke odrednice; nedosljednost je prisutna i kod bilježenja frazema koji se negdje navode kao posebne natuknice, a negdje pod natuknicom koje od svojih sastavnica. Nedostatno je rješenje bilježenje samo naglasnoga mjesta, što je zapravo jedina informacija koju se dobiva o akcentuaciji iz rješenja kojemu je autor pribjegao. Također, radi se zapravo o rječniku skupine govora, što znači da je nužno navesti potvrde iz pojedinih mjesnih govora koje se međusobno razlikuju, što svojim vokalskim ili konsonantskim inventarom, što svojom akcentuacijom.

¹³⁸ Veliko su bogatstvo ovoga rječnika oprimjerenja koja nisu izostala ni za jednu natuknicu, ali im je osnovni nedostatak autorovo rješenje bilježenja akcentuacije.

¹³⁹ Riječ je zapravo o svim ostalim imenicama izuzev osobnih imena, tj. općim imenicama.

¹⁴⁰ Kod imenica srednjega roda autor piše kako njihove množine nema, što nikako nije točno, a imenice su ženskoga roda na ovom mjestu potpuno izostavljene.

množini¹⁴¹ te prikazano njihovo stupnjevanje. Kod glagola uključen je infinitiv te glagolska vremena i načini (prezent, perfekt, aorist¹⁴², imperativ, futur, kondicional sadašnji i prošli), pridjevi radni¹⁴³ i trpni i prilog sadašnji. U poglavlju o zamjenicama prikazana je sklonidba osobnih¹⁴⁴, povratne¹⁴⁵, upitnih¹⁴⁶, prisvojnih¹⁴⁷, pokaznih¹⁴⁸ i (ponovno) upitnih¹⁴⁹ zamjenica. Poglavlje o brojevima donosi sklonidbu glavnoga broja *jedan* u jednini svih triju rodova.

Dvanaest godina kasnije (2006) izlazi drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje rječnika *Gonan po nase. Rječnik labinske čakavice*. Prema autorovim riječima, ovo je izdanje za gotovo 3,500 natuknica bogatije od prvoga (u prvom ih je bilo oko 4,000). Novost su ovdje zasebna uvodna poglavlja naslovljena *O čakavici* te *Dvoglasni i naglasci*, a prije samoga rječnika priložene su i osnove gramatike iz knjige *Vadin po nase*. U poglavlju o čakavici autor donosi svoja opažanja o postojanju slične jezične pojave (glasova „koji se izgovaraju između z i ž, odnosno s i š, dakle kao meki ž i š“; Milevoj 2006: 11) u govorima Visa, Brača, Trogira, otoka Cresa, Ilovika i Krka te o povezanosti labinskih govora s čakavskim narječjem uopće. Donosi spoznaje o književnumjetničkom stvaralaštvu pisanom kojim od labinskih govora koje je započelo sedamdesetih godina prošloga stoljeća, navodeći pojedine književnike i njihova objavljena djela. Ovdje Milevoj nudi nešto drugačiju stratifikaciju labinskih govora: „Uz obalu se čakavica govorila od Ripende preko Rapca do Prtloga, Gore Glušići, Bartići ili Salakovci, dok je čakavica govora stanovnika Svete Marine, Drenja, Crni, Ravni, Škvaranske, Skitače i Brovinja ali i sjevernijih Kranjci i Rogočane, te u Ružićima nedaleko od Svetog Martina (...). Uz Raški se kanal, od Viškovići, Svetog Lovreča do Trgeta, odnosno Trgetari, Perčići i Brgoda, Vlaške ili Reburici¹⁵⁰ opet govori čakavica. Čakavci su i u selima iznad Krapanske vale Kapelici, Brigu, ali i na drugoj strani u Topidu, Zartinju, Snašićima,

¹⁴¹ Ovdje je zanimljivo istaknuti da se iz autorovih zapisa iščitava da je u DLI množine pridjeva svih triju rodova došlo do sinkretizma (za m. r. i s. r. na morfem *-en*, a za ž. r. na morfem *-emi*), što ne odgovara stanju na terenu i što će pokazati i rezultati analize podataka prikupljenih za potrebe ovoga rada.

¹⁴² Za ovo glagolski vrijeme autor ističe da je Labinjani „poznat samo u pomoćnom glagolu biti“ (Milevoj 1994: 15), a radi se zapravo o posebnom glagolskom obliku za tvorbu kondicionala karakterističnomu za čakavske govore.

¹⁴³ Veoma je interesantan način kojim je autor pokušao razriješiti i objasniti status finalnoga slogovnog *l* koje se u jednini muškoga roda ovoga glagolskog pridjeva u labinskim govorima reducira: tvrdi da se tvori nastavkom *-o* za muški rod, ali se „*a* ispred završetka *o* često gubi, a (isto tako) ponekad nestaje *o* ispred *a*“ (Milevoj 1994: 17). Nešto dalje u tekstu pak autor piše da „vrlo često nema nastavka *o*“ (Milevoj 1994: 17).

¹⁴⁴ Uključene su zamjenice *ja, ti, on, ona, ono, mi, vi, oni, one, ona*.

¹⁴⁵ Riječ je o zamjenici *sebe*.

¹⁴⁶ Radi se o zamjenicama *ki 'tko'* i *ca 'što'*.

¹⁴⁷ Donosi se sklonidba zamjenice *moj* u jednini muškoga, ženskoga i srednjeg roda.

¹⁴⁸ Oprimjeren je sklonidba zamjenice *ta(isti)* 'taj' u jednini svih triju rodova.

¹⁴⁹ Prikazana je sklonidba zamjenica *ki 'koji'* i *cegof 'čiji'* u svim trima rodovima jednine, a napomenuto je da se tako mijenjaju i neodređene zamjenice te zamjenice *njegof, njejni* i *kokof*.

¹⁵⁰ Radi se o zaseocima smještenima između Polja i Trgeta koji se ne nalaze na Hrženjakovu popisu naseljenih mjesta (Perčići su dio Trgetara, a Vlaška dio Brgoda).

Marićima, Velim i Malim Turinima, Tomovima, Svetom Martinu, Žnjidarima, Županićima, Brnjcima, Tomažićima, Stepančićima, Kraj Drage, Becićima, Marcijanima, Svetoj Nedelji, ali i plominskim zaselcima Malini i Klavar¹⁵¹. Eržišće i Stepčići su granična područja s čakavicom, kojoj pripada Šumberščina te Kršan¹⁵², odnosno Plominščina i Labinu gravitirajući Čepić“ (Milevoj 2006: 14)¹⁵³. Poglavlje o dvoglasima i naglascima donosi ponešto modificirane spoznaje iz prvoga autorova rječnika: ono što bilježi znakom ô definira kao glas „najsličniji njemačkom glasu ü“ (Milevoj 2006: 16), a dvoglas je î „mješavina, odnosno simbioza samoglasnika i i e“ (Milevoj 2006: 16), ali Labinjani ponekad umjesto njega izgovaraju i pišu *e*, no nikada *i*. Za naglaske zaključuje da su vrlo često „na zadnjem slogu riječi“, ali „mnogo riječi ima naglasak na prednjem slogu“ (Milevoj 2006: 16). U ovom izdanju rječnika autor se odlučuje za novo rješenje u bilježenju naglasaka pa rabi znakove „ – za dugouzlazni i ` za kratkosilazni“¹⁵⁴ (Milevoj 2006: 16). Što se samoga rječnika i njegove strukture tiče, sa stajališta se dijalektalne leksikografije može ustvrditi isto što i za njegovo prvo izdanje¹⁵⁵, no to ne umanjuje njegovu vrijednost kao izvora građe koja dijalektolozima može biti itekako dragocjena¹⁵⁶, uz naknadnu provjeru nedostatnih ili dvojbjenih podataka¹⁵⁷ u izvornih govornika.

---

¹⁵¹ Tomovi, Žnjidari, Brnjci, Tomažići, Stepančići, Becići, Malini i Klavar ne nahode se kod Hrženjaka. Tomovi su pokraj Marića, Žnjidari blizu Županića, Brnjci pokraj Nedeščine, Tomažići i Stepančići blizu Santaleza, Becići pokraj Vicana, a Malinari i Klavar smješteni su između Plomina i Plomin Luke.

¹⁵² Prostori koje Milevoj nazivlje Šumberščinom te Kršan i Čepić dijelom su ikavsko-ekavskoga čakavskog dijalekta. V. Lukežić 1990: 23-24.

¹⁵³ O (ne)provođenju čakavizma u navedenim punktovima v. bilješku 136 ovoga rada.

¹⁵⁴ Budući da je riječ o laiku koji nema praktički nikakvih znanja o akcentuaciji, ovdje se neće ulaziti u daljnje kritike njegovih određivanja naziva naglasaka i načina njihova bilježenja.

¹⁵⁵ V. bilješku 137 ovoga rada.

¹⁵⁶ Autorica ovoga rada u sva je svoja dosadašnja istraživanja labinskih govora, posebice ona koja su se bavila leksikološkim temama, uključivala i građu iz ovoga rječnika (dakako, u oblicima u kojima bi bila potvrđena nakon ispitivanja izvornih govornika).

¹⁵⁷ Ponajprije je tu riječ o akcentuaciji, ali i drugim vokalskim i konsonantskim specifičnostima pojedinih labinskih govora.

2. 2. O nekim značajkama govora Labinštine provjeravanima *Terenskim upitnikom za ispitivanje čakavskih ekavskih govora Labinštine*

Dijalektologija je jezična disciplina koja se „bavi istraživanjem, opisivanjem, tumačenjem, klasificiranjem i rangiranjem jezičnih razlikovnosti među apstraktnim i konkretnim podsustavima istoga jezika“ (Lukežić 1998a: 12). Osnovna je jedinica dijalektoloških istraživanja i opisivanja mjesni govor koji je konkretna jedinica uređenoga inventara i strukture (Brozović 1970a: 12), a mjesni se govori pomoću određenih jezičnih razlikovnosti klasificiraju u apstraktne nadređene im jedinice: skupine govora, poddijalekte, dijalekte i naposljetku narječja¹⁵⁸.

U suvremenoj dijalektologiji pojam jezične razlikovnosti obuhvaća razlikovne kriterije različitoga hijerarhijskog ranga koji su se razvili „samo u određenu podsustavu ranga narječja ili dijalekta, ili u određenu arealu, skupini organskih govora, pojedinome organskome idiomu“ (Lukežić 1998a: 13). Najveća jezična posebnost, razlikovnost koja je obilježje samo jednoga narječja kao lingvističkoga sustava i pripada hijerarhijski najvišemu rangu uobičajeno se naziva alijetetom¹⁵⁹. Alijetet je „čista drugost“, odnosno „drugost od više njih“ (Moguš 1977a: 20), to je „unikatni jezični znak“ (Lukežić 1998a: 13) koji obilježava određeni sustav ranga narječja i dostatan je za dokazivanje pripadnosti tomu sustavu. Značajke koje nisu svojstvene samo jednomu narječju, već i nekome od ostalih podsustava istoga jezičnog sustava ili njegovim dijelovima – nisu, dakle, vezane za određeni sustav ni podsustav, „nego su nazočne u mnogima, ali ne i svima“ (Lukežić 1998a: 13) – poznate su kao alteriteti¹⁶⁰, odnosno „drugosti od dvojice“ (Moguš 1977a: 20) i njima se ne može jednoznačno odrediti pripadnost određenomu apstraktnom podsustavu. Zaključivši da se alijetetima i alteritetima ne iscrpljuje razlikovnost unutar istoga jezika, Iva Lukežić dodaje i kriterije još nižega ranga, arealne i lokalne jezične razlikovnosti. Ova posljednja dva tipa razlikovnosti predstavljaju pomoćne kriterije u dijalektološkoj klasifikaciji jer su to „razlikovne činjenice u organskim govorima koje odaju pripadnost govorima u određenom geografskome, povijesnome i kulturnome arealu, te razlikovnosti svojstvene određenoj skupini govora ili samo određenu mjesnomu govoru“ (Lukežić 1998a: 14).

¹⁵⁸ Usp. Brozović 1960, Moguš 1977a, Lukežić 1998a: 12-14.

¹⁵⁹ Termin je, prema definicijama Žarka Muljačića, uveo Milan Moguš, usp. Moguš 1977a: 20.

¹⁶⁰ V. prethodnu bilješku.

Takav razlikovni pristup najzastupljeniji je u dijalektološkim raspravama koje opisuju mjesne govore i skupine govora. U ovom će poglavlju biti predstavljene neke značajke govora Labinštine provjeravane *Terenskim upitnikom za ispitivanje čakavskih ekavskih govora Labinštine*, kao i dio značajki opserviran prilikom obradbe građe prikupljene transkripcijom zvučnih zapisa ogleđa govora, a pri čemu će biti primijenjeni i razlikovni kriteriji preuzeti iz rasprava Božidara Finke (1971, 1973a), Milana Moguš (1973, 1977a), Dalibora Brozovića (Brozović – Ivić 1988), Ive Lukežić (1996a, 1998a, 2012), Ive Lukežić i Marije Turk (Lukežić – Turk 1998), Ive Lukežić i Sanje Zubčić (Lukežić – Zubčić 2007), Silvane Vranić (2002b, 2005) i Sanje Zubčić (2006a). Cilj je ovoga poglavlja potvrditi već utvrđenu pripadnost labinske skupine govora sustavima višega hijerarhijskog ranga (ponajprije ekavskomu čakavskom dijalektu i njegovu središnjemu istarskom poddijalektu) te pokazati kojim se značajkama istraživana skupina diferencira od ostalih sustava istoga ranga (preciznije, ostalih skupina govora iz istoga poddijalekta: pazinskih, žminjskih, boljunskih i motovunskih govora) i čime se sve može opravdati njezino izdvajanje u zasebnu jedinicu. Usto, u ovaj će prikaz biti uključene i one jezične činjenice u kojima se labinski govori međusobno diferenciraju i na temelju kojih se grupiraju u određene podskupine, što će biti temeljem za njihovu daljnu klasifikaciju koja će biti predstavljena u zaključnom poglavlju (3. 1.) ovoga rada.

2. 2. 1. Refleks zapadnojužnoslavenskoga fonema šva

a) Refleks fonema šva

Zapadnojužnoslavenski je fonem *ə nastao iz općeslavenskih poluglasova *ʙ i *b¹⁶¹. Nakon 11. st. poluglas se u „jakim“ položajima zamijenio nekim punim vokalom¹⁶².

¹⁶¹ Gubljenje fonetske razlike između općeslavenskih poluglasova stražnjega *ʙ i prednjeg *b te slijevanje njihove artikulacije u jedan poluglas – zapadnojužnoslavenski šva – započinje već u 9. st., a sve zapadnojužnoslavenske protojedinice (čakavska, štokavska, kajkavska i slovenska) njome su zahvaćene do kraja 11. st. (Lukežić 2012: 48-49).

¹⁶² Odrazi su poluglasa u hrvatskim narječjima bili jednoznačni, dvoznačni i višeznačni: jednoznačan refleks *ə > a očuvan je u čitavom štokavskom narječju, u najvećem dijelu čakavskoga narječja te u kajkavskim pokupskim i plješivičkim govorima (Lukežić 2012: 137). U čakavskim je govorima moguć dvojak, pa i trojak refleks. Dvojak se refleks *ə, ovisno o njegovoj kvantiteti i podrijetlu, javlja u krčkim dobrinjskim govorima (u kojima je *ə i *ə vokaliziran u „slabu“ položaju > a, a *ə > o), u krčkim omišaljskim i vrbničkim govorima te creskim i sjevernolobinskim govorima (u kojima je *ə i *ə vokaliziran u „slabu“ položaju > a, a *ə > e; iznimno i *ə > o u brojevima i 1. l. jd. prez. glagola *biti*), dok je trojak refleks potvrđen u govoru Brdca (gdje je *ə > a, a *ə je neizmijenjen, osim u položaju ispred *u* gdje je prešao u *o*) (Lukežić 2012: 139-140). U kajkavskom je narječju moguće sljedeće: jednoznačan refleks *ə > e (u najvećem dijelu govora); jednoznačan refleks *ə > e (na varaždinsko-ludbreškom području, u najzapadnijim međimurskim i srednjozagorskim govorima); dvojaka zamjena s e i a (u plješivičkoprigorskim, bilogorskim,

Supostojanje dvaju ili triju različitih odraza zapadnojužnoslavenskoga fonema *a, uz mogućnost zadržavanja njegove neizmijenjene fonološke i artikulacijske vrijednosti, smatra se značajkom novije rubnosti (Lukežić 1998a: 137).

U labinskim je govorima zapadnojužnoslavenski *a zamijenjen vokalom *a* koji je, ako je bio produljen, kao i svaki drugi *ā*¹⁶³, bio zamijenjen vokalom *o*: *bācva* (Pl, Re) / *bāčva* (Bg)¹⁶⁴, *bācvi* (Sm, Vi, Žu) NA mn.; *četrtāk* (Ne, Re, Vi) / *četrāk* (Pl) / *četrtāk* (Bg); *čėsān* (Br, Ka); *dāske* (Žu) L jd., *dāski* (Re, Vi) / *dāski* (Bg, Br) NA mn.; *dōn* (La, Mg, Ne, Pl, Pr, Rš, Re, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *dōn* (Ba, Bg, Ka, Sl, Šk, Šv); *dōš* (Ne, Pr, Rš, Za) / *dōs* (Pl, Re, Št) / *dōs* (Ba, Tr); *jānjac* (Mg) / *jānjac* (Šv); *jedōn* (La, Mg, Pl, Re, Rš, Sn, Za, Žu) / *jedōn* (Ka, Sl, Šv) N jd.; *lāhka* (Št) N jd. ž., *lāhko* (La, Pl, Pr, Rš, Vi, Za, Žu) / *lāhko* (Br, Sl, Šv, Tr) pril., *lāhkega* (Ne, Za, Žu) G jd. m.; *maglā* / *maglā*, *maglē* (Re, Žu) L jd.; *ōsan* (Ma, Mg, Ne, Pl, Rš, Sn, Sm, Za, Žu) / *ōsan* (Rb, Re) / *ōsan* (Dr, Ka, Sl); *otāc* (Ma, Mg, Re, Sn) / *otāc* (La, Ne, Pl, Pr, Vi, Za) / *otāc* (Br, Dr, Šk); *ovōc* (Ne, Pl, Rš, Sm, Št, Vi) / *ovōc* (Ba, Bg, Br) / *uvōc* (Tr) G mn.; *prosāc* (Mg, Pl) / *prosāc* (Št) / *prosāc* (Br), *prosōc* (Ba) G mn.; *sēdan* (La, Mg, Pr, Rš, Sn, Za, Žu) / *sēdan* (Ne) / *sēdan* (Pl, Št, Vi) / *sēdan* (Br, Ka, Šk, Šv, Tr); *stāze* (Ne) / *stāze* (Vi) / *stāze* (Bg) L jd., *stāzi* (Ma) N mn., *stāzīcah* (Rš) L mn.; *ugōnj* (Ne, Pl, Re, Št, Vi, Za, Žu) / *ugōnj* (Br, Šk)¹⁶⁵.

Međutim, u svim je govorima Labinštine u prilogu u značenju 'gdje' (< *kade) potvrđen vokal *e* na mjestu **a*¹⁶⁶: *kedē* (u svim govorima s dvoakcenatskim sustavom) / *kedē*

podravskim i sjevernomoslavačkim govorima); zadržavanje poluglasa uz zamjenu s *a* (u plješivičkoprigorskim i ozaljskim govorima); te višestruka zamjena – od zadržavanja poluglasa do refleksa *o* i *e* (u gorskokotarskim govorima) (Lukežić 2012: 140-142).

¹⁶³ Više o tome v. u poglavlju 2. 3. 2. o vokalizmu govora Labinštine.

¹⁶⁴ U zgradama se donose kratice punktova u kojima je pojedini primjer ovjeren (v. dalje u ovoj bilješci). Kratice u zgradama ne donose se kod primjera ovjerenih u svim labinskim govorima. Kosom se crtom odvajaju ovjere zabilježene u labinskim govorima koje se razlikuju svojim fonološkim sastavom, bilo da se radi o primjerima iz govora s različitim akcenatskim sustavima (v. poglavlje 2. 2. 14. ovoga rada), bilo da je riječ o razlikama konsonantske ili vokalske naravi. Ako primjer nije ovjeren u kanonskom obliku, nakon njega donose se odgovarajuće gramatičke odrednice (usklađene s onima uobičajenima u *Fonološkim opisima Hrvatskoga jezičnoga atlasa*): za imenice padež i broj, za pridjeve, zamjenice i redne brojeve padež, broj i rod, za glavne brojeve padež, broj i rod, odnosno samo padež i rod, za glagole broj i lice te kratice glagolskoga vremena, odnosno načina (*prez.*, *imper.*), za glagolske pridjeve radne rod i broj (uz kraticu *pr. r.*), a prilozi se opisuju kraticom *pril.*

Dalje će se u radu rabiti sljedeće kratice za svaki pojedini idiom: Bartići – *Ba*, Brgod – *Bg*, Brovinje – *Br*, Drenje – *Dr*, Kapelica – *Ka*, Kronjci – *Kr*, Kunj – *Ku*, Labin – *La*, Marići – *Ma*, Moli Golji – *Mg*, Nedeščina – *Ne*, Plomin – *Pl*, Presika – *Pr*, Rabac – *Rb*, Raša – *Rš*, Rependa – *Re*, Rovni – *Ro*, Snašići – *Sn*, Sveti Lovrec – *Sl*, Sveta Marina – *Sv*, Sveti Martin – *Sm*, Škitaca – *Šk*, Škvaranska – *Šv*, Štrmac – *Št*, Trget – *Tg*, Trgetari – *Tr*, Vinež – *Vi*, Viškovići – *Vš*, Zartinj – *Za*, Županići – *Žu*. Te će se oznake navoditi nakon pojedinih primjera da bi se naznačilo u kojim su govorima ovjereni.

¹⁶⁵ Značenja se nepoznatih i manje poznatih riječi i izraza iz leksičkoga fonda labinskih govora donose u posebnu popis (v. prilog 6. 3.) koji je priložen ovomu radu.

¹⁶⁶ Koji je ovdje pošteđen od zamaknuća u „slabu položaju“, odnosno dijelom je nepreventivnih vokalizacija slaboga poluglasa; v. u točki b) ovoga poglavlja.

(u svim govorima s jednoakcenatskim sustavom), a u mjesnim je govorima Labina, Molih Golja, Raše i Zartinja zabilježena i veoma zanimljiva alternacija *denàs* (La, Mg, Za) / *denàs* (Rš) // *danàs* (La, Mg, Za) / *danàs* (Rš) (< *dənəs), gdje je u prvim dvama primjerima *ə zamijenjen dvojako: jednom s *e*, a drugi put s *a*, a u drugim je dvama primjerima ovjerena jednoznačna (i u labinskim govorima pretežita) zamjena *ə s *a*.

b) Čakavska nepreventivna vokalizacija slaboga poluglasa¹⁶⁷

Već je u 8. st. započelo fonetsko slabljenje fonema šva u „slabim“¹⁶⁸ položajima, tj. njegovo postupno zamuknuće (koje je završeno do 11. st.; Lukežić 2012: 63), no u čakavskim, štokavskim i kajkavskim sustavima preventivno su zadržani i postupno fonetski jačani „slabi“ fonemi šva u pozicijama u kojima bi njihovo utrnuće dovelo do gomilanja konsonantskih sljedova (u primjerima tipa *stəza, *daska, *snəha, *məgla, *otəc, *dobər, *mozəg i sl.)¹⁶⁹, a pošteđeni su i fonemi šva na dočetu jednosložnih zamjenica *tə, *čə, *sə i prijedloga *və (Lukežić 2012: 58-59, 136-137). U čakavskim su govorima preinake „slaboga“ fonema šva u puni vokal bile širega zahvata nego u preostalim dvama narječjima hrvatskoga jezika¹⁷⁰, a među najizrazitije primjere takve preinake ubraja se i zamjenica *ča* sa svojim razvojem *čb > *čə > *ča* / *če* / *čo*¹⁷¹ koja predstavlja „samosvojnu kombinaciju arhaizma i inovacije“¹⁷² (Lukežić 2012: 226).

U labinskim se govorima realiziraju sljedeći oblici zamjenice *ča* u značenju i funkciji upitne i odnosne zamjenice za značenje 'neživo:

– *čä* (koji alternira s *cä*¹⁷³) u mjesnim govorima Kranjaca, Kunja, Marića, Plomina i Svetoga Martina: *Čä si rěka?* (Ma); *Së cä si starëji, više rivôš kăpit.* (Ma); *Nëki pûti jă ne*

¹⁶⁷ Pod ovim je nazivom u literaturi poznata čakavska preinaka „slabih“ fonema šva u puni vokal, usp. Lukežić 1996a: 159, Lukežić 1998a: 24-29, Lukežić – Turk 1998: 23-24, Lukežić – Zubčić 2007: 12-13, Vranić 2002b: 42, Vranić 2005: 169, Lisac 2009: 18, itd. Ova je pošteta, odnosno nepreventivna vokalizacija „slaboga“ poluglasa, dio čakavske tendencije jake vokalnosti, zajedno s još nekim drugim značajkama, poput povećanoga broja vokalskih fonema te realizacije slogotvornih sonanata *r* i *l* kao dvofonema. U labinskim je govorima uz nepreventivne vokalizacije zamijećen i povećan broj vokalskih jedinica (o tome više v. u poglavlju 2. 2. 6. ovoga rada).

¹⁶⁸ U „slabim“ su položajima bili oni fonemi šva koji su prethodili slogu s punim vokalom i oni na samom kraju riječi (Lukežić 2012: 52).

¹⁶⁹ Ovaj je tip poštete fonema šva poznat u literaturi i kao preventivna vokalizacija.

¹⁷⁰ Više o tome v. dalje u ovom poglavlju.

¹⁷¹ O ostvarajima *če* / *čo* v. u bilješci 162 ovoga rada.

¹⁷² Arhaična je općeslavenska osnova *č-* obogaćena inovacijom: „vokalizacijom 'slaboga' poluglasa“ (Lukežić 2012: 226).

¹⁷³ Ovaj je oblik zamjenice *ča* posljedica čakavizma, također alijetetne značajke čakavskoga narječja, o kojoj će više riječi biti u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada.

znôn cã bin stòrila. (Pl); Bòže dràgi, cã je tò bìlo? (Pl); I tò je tò cã se tìče baròna. (Sm); Dèlaju se nõve kùci, cã se nì dèlalo lèt i lèt. (Sm);

– *čà* u mjesnim govorima Brgoda, Drenja i Škvaranske, koji alternira s *cà* u govoru Trgeta: *Ljùdi šo živèli od onèga cã šo dòma dèlali. (Bg); Ne znôn cã ce bit. (Dr); Vecìno šo ljùdi kopàli cã šo više mogli. (Šv);*

– *cà* u govorima Labina, Molih Golja, Nedešćine, Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Štrmca, Vineža, Zartinja i Županića: *Sè cã son cù, tò son zapisò. (La); Mì više dèlamò nego cã so stòri prvo dèlali. (Mg); Sè cã ìmamo, sè propàda. (Ne); Cã me ne kàpiš? (Pr); Ne znôn cã je tàmò bilò. (Rb); Je bilò pùnò, pùnò više snèga nego cã je sàdà. (Re); Bùdi onò cã sí vājka bì. (Rš); Onì vòlo sè cã š njìmi dèlaš. (Sn); Òn te ne pìta ni cã sí kùhala. (Št); Jedìni nì kàpi cã smo gonàli. (Vi); Žòl mi je cã ce cùda, cùda domòceh besèt umrèt. (Za); Nì se tòncalo kako cã vì danàs tòncate. (Žu);*

– *cà* u govorima Bartića, Brovinja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace i Trgetara: *D'ordàno, cã dèlate? (Ba); A pìtaj me cã son cèra jàla! (Br); Njìn recès cã ròbi stòrit, i tò je tèško stòrit! (Ka); Žamìte cã cète! (Sl); Sàkega je bilò cã jà znôn. (Šk); Nèka dèla vanè cã ce! (Tr).*

U funkciji neodređene zamjenice za 'neživo' rabe se oblici *čò*¹⁷⁴ (koji alternira s *cò*; Kr, Ku, Ma, Pl, Sm), tj. *čò* (Bg, Dr, Šv; koji alternira s *cò*: Tg), odnosno *cò* (La, Mg, Ne, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Št, Vi, Za, Žu) ili *cò* (Ba, Br, Ka, Sl, Šk, Tr): *Bèci je bilò, a nì bilò cò kupit. A sàdà nì ni bèci ni cò kupit! (Ba); Mì bèsemo cò pojàle ku je bilò. (Br); Šon mišlila da je mòbitel želà, da grè cò govorit. (Bg); Jà son vājka bì màlo dàlje i promàtra ljùdi, kù son rivo cò videt. (Dr); A kàt je bilò za kosit, nì bilò cò popit. (Mg); Cã menè cò dòš? (Ne); Ne znôn ku son cò požabìla. (Pl); Onipùt son pisò keđè mi je kì cò rèka. (Pr); Ti trèba prnès cò? (Rb); Je hi cò i pošpijät! (Rš); Ne däj Bòh da sí doznò cò! (Re); Da je cò cù da je pùknulo, ali nì nìc. (Sl); Bin bi šò poli njìh cò pojès (Za); Nèceš imèt cò stàvit ku sè sàdà pojìš. (Žu).*

Labinski se govori međusobno diferenciraju i akcenatskim sustavima koji su u njima potvrđeni: postoje govori s dvoakcenatskim sustavom i oni s jednoakcenatskim sustavom. Više o tome v. u poglavljima 2. 2. 14. i 2. 3. 4. o prozodiji govora Labinštine.

¹⁷⁴ Neodređena je zamjenica u mnogim sjevernočakavskim govorima naglašena dugim naglaskom, dok je upitna i odnosna naglašena kratkim (usp. Lukežić 2001: 23, 28, 32). U labinskim se govorima dugi vokal *a* redovito zamjenjuje vokalom *o*, a u govorima s jednoakcenatskim sustavom kvaliteta današnjega vokala *o* potvrđuje kvantitetu negdašnjega dugog vokala *a*. Više o tome v. u poglavlju poglavlju o akcenatskom sustavu (2. 2. 14.) ovoga rada, kao i u dijelovima o vokalizmu (2. 3. 2.) i prozodiji (2. 3. 4.) poglavlja o fonologiji govora Labinštine.

Osim nominativa zamjenice *ča*, poštedom od zamuknuća fonema šva u „slabim“ položajima i njegovim jačanjem u čakavskim je govorima zahvaćen i čitav niz drugih primjera. Tako je zapriječen početni slijed **mš-* u primjeru **maša* (< lat. *missa*), zatim početni slijed **kd-* u primjeru **kade* (prilog u značenju 'gdje'), početni sljedovi *v +* zvučni šumnik (**vz-*, **vž-*, dio primjera s **vd-*), dio primjera s početnim slijedom **vv-* (< **vəv-*), a u nekih primjera i početni sljedovi sonant + sonant kao što su *ml-* (< **məl-*) i *mn-* (< **mən-*) te već spominjani prijedlog **və*.¹⁷⁵

U labinskim su govorima ovjereni sljedeći primjeri koji potvrđuju ovu alijetetnu čakavsku značajku:

– imenica *măša* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *măsa* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *mása* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr);

– prilog *kedè* / *kedé* (< *kədə* < *kədě*);

– imenica u značenju 'Uskrs': *Vazôm* (Ne) / *Vázôm* (Pl); zabilježeni su za ovoga istraživanja još i ostvaraji *Ozôm* (La, Ma, Pr, Sn, Sm, Za) / *Ožôm* (Rš, Re, Št) / *Ozôm* (Br, Dr, Sl, Šk, Šv, Tr) / *Uzôm* (Mg) / *Užôm* (Vi) (< *vəzəmə* < *vəzəmb*) koji su nastali tipičnim labinskim mehanizmom zamjene dugoga vokala *a* vokalom *o*¹⁷⁶ i izostavljanjem početnoga *v* (primjeri iz Molih Golja i Vineža naknadnim zatvaranjem prednaglasnoga *o* u *u*¹⁷⁷);

– glagol *važgät* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *važgät* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *važgät* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) (< *vəžəgati* < *vəžəgati*);

– prilog *vädne* / *vädne* (< *vədnə* < *vədně*)¹⁷⁸;

– prilog *văjk(a)* / *văjk(a)* (< *vəvek* < *vəvėk*) te *văvek* 'uvijek' (u govoru Plomina te njemu blizih govora Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja; ali sporadično i *văjk*)¹⁷⁹;

– imenica *mălin* / *mălin* (< *məlinə* < *məlin*);

¹⁷⁵ V. Lukežić 2012: 72, 86, 92, 95-96, 100, 138. Riječ je o primjerima poput *maša*, *kade* / *kadi* / *kede*, *Vazan*, *vaze(s)t*, *važgat*, *vavek* / *vavik* / *vajk*, *malin*, *D mane*, *I manon* / *manun* i sl. (usp. Moguš 1977a: 21, Lukežić 1996a: 159, Lukežić 1998a: 24-29, Lukežić – Turk 1998: 24, Vranić 2002b: 42-43, Lukežić – Zubčić 2007: 12-13, Lisac 2009: 18).

¹⁷⁶ Više o tome v. u poglavlju 2. 3. 2. o vokalizmu govora Labinštine.

¹⁷⁷ Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 7., kao i u poglavlju 2. 3. 2. o vokalizmu govora Labinštine.

¹⁷⁸ Taj se primjer u mlađega stanovništva rjeđe koristi, a kod starijih je govornika uobičajen.

¹⁷⁹ U govoru je Svetoga Lovreca iznimno zabilježena i uporaba oblika *văvek*.

Tijekom ovoga istraživanja ovjeren je u istom značenju i oblik bez prefiksa *va*: *vėka* (Ma, Rb, Rš, Sn) / *vėka* (Ba, Bg, Ka, Šk).

– instrumental zamjenice *ja*: *mànon* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *mànun* (Pl) / *mànon* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) (< *mànojo* < *mьnojo*);

– prijedlog *va* (< *və* < *vъ*) u svim labinskim govorima¹⁸⁰.

Ostali primjeri kojima se u nekim čakavskim govorima također potvrđuju nepreventivne vokalizacije slaboga fonema šva (npr. D zamjenice *ja*: *mane* / *mani*, G jd. imenice *pas*: *pasa*, glagol u značenju 'sisati': *sasat*, pridjev *zli*: *zali*; usp. Moguš 1977a: 21, Lukežić – Turk 1998: 24, Lukežić 1998a: 25-29, Lukežić – Zubčić 2007: 12-13) nisu zabilježeni za ovoga istraživanja.

2. 2. 2. Refleks jata

U vokalskom je inventaru praslavenskoga jezika (6.–8. st.) postojao vokal sa širokim vokalskim lukom¹⁸¹ koji se tradicionalno naziva jatom i bilježi kao *ě*. Tijekom općeslavenskoga je razdoblja monoftongizacijom diftonga nastao i sekundarni *ě* (podrijetlom od diftonga) koji se sa „starim“ jatom objedinio u jedinstven fonem artikulacija kojega se postupno definirala i različito stabilizirala na slavenskim prostorima (Lukežić 2012: 144). Na zapadnojužnoslavenskom prostoru uslijed pojave poznate kao uženje jata njegova je artikulacija zaustavljena između **e* i **i* te je dobiven starojezični jat, obično bilježen kao **ę*. Od početka 12. do 13. st. u starohrvatskom se razdoblju istovremeno transformiraju poluglasovi u „jakim“ položajima i jat. U kajkavskom narječju **ę* nije promijenilo artikulaciju

¹⁸⁰ Osim lika *va* u labinskim je govorima ovjeren i prijedlog *o* u značenju 'u' (koji je nastao, nakon prethodnoga produljenja vokala *a*, u labinskim govorima tipičnom zamjenom svakoga dugog *ā* > *o*, a izostavljeno je početno *v*): *Jenà šeštrà mi je o Fràncuške, drùga je o Njèmačke.* (Ba); *Jà son vèka hodila po spēžo tu o Pòlje.* (Bg); *Ali ne do kàšno però o pòl nòči ši mòrala dòma bit.* (Br); *Ìmamo màško, takòvo nimate nàanke vi o Koromàšnen.* (Ka); *Kàd son bì o škòle...* (La); *Sì pijàti so šlì zdòlunka o nèki dolàc.* (Ma); *Žàjno o petàk je sò.* (Pl); *Trèbalo bi više o škòle dèlat.* (Pr); *Njemù se pišàlo kako da je sò o kòvo.* (Rš); *O pèti ràžred se hodìlo Labìn.* (Re); *Rèmo o Trš!* (Sl); *Sì pijàti so mi šlì o dolàc.* (Sn); *Sadà hi je o selè petnàjs decè, o Svèten Martìne.* (Sm); *Šadà dèla o Tòlije.* (Šk); *Šàmo dòma o kùce je bì pìr.* (Šv); *Ši vìdela kùco njihovo o Ràpce?* (Št); *Kad jà rèn o vrt, jà sè zòbin.* (Tr) *Škrpèti bi bilè skrìle o bús.* (Za). Veoma je često i izostavljanje toga prijedloga: *Ši dèla po sà dòn i peljò Labin.* (Ba); *Danàška se rè butègo.* (Bg); *Jà son ga pòkle cùda lét videla Labinè.* (Br); *Pèti ràžred son već sò Labin.* (Dr); *Da se vídimo tù, Labinè, jà ga ne požnòn.* (Ka); *Dobrò da ìmamo tù Labinè tò decè od vrtìca.* (La); *Tò nesì šlà nedèljo spàt.* (Mg); *Onà je s mojò sestrà škòlo hodìla.* (Ma); *Sìn je sò Labìn.* (Ne); *Mì se nòjdemo sàko jùtro oštarije.* (Pl); *Poli nàs Labinè po zimè nìmaš nìc.* (Pr); *Jà son rojèn Labinè, stòren gròde Labinè.* (Rb); *Kàt se je tornò, onapùt je sò kòvo.* (Rš); *O pèti ràžred se hodìlo Labìn.* (Re); *Onipùt ni prihjàla korjèra vàlje Koromàšno.* (Sl); *Kàd si prìša Labìn, tò je već bilò drugòšlje.* (Sm); *Milijo je Labinè.* (Šk); *Nèki je hodì ànke Koromàšno na dèlo.* (Šv); *Ali kùco nì prìša.* (Št); *Od Brgòda sò hodìli Ràšo.* (Tr); *Cemo pòc subòto jùtro na òsan ùr.* (Za); *Nàs snèh Labinè nìkat nì bi bèli.* (Žu). U mlađih se govornika sve češće potvrđuje i prijedlog *u* nastao preinakom **və* u vokal *u*, no još uvijek je prijedlog *va* dominantan u uporabi u svih generacija govornika na Labinštini.

¹⁸¹ Više v. u Lukežić 2012: 144.

zapadnojužnoslavenskoga jata¹⁸², dok je u čakavskim i štokavskim govorima „zamijenjen jednim artikulacijski najbližim vokalom: visokim *i* ili srednjim *e* ili u određenim okolnostima obama, ili kombinacijama obaju, ponekad u vezi s tadašnjim položajem jata u fonološkome okružju, ili s tada aktualnim morfološkim promjenama u određenim kategorijama“ (Lukežić 2012: 145). Ekavski su odrazi nekadašnjega jata zabilježeni u čakavskim i štokavskim govorima¹⁸³, dvojni ikavsko-ekavski u čakavskima i štokavskima¹⁸⁴, ikavski u čakavskima, kajkavskima i štokavskima¹⁸⁵, diftonški ostvaraji u čakavskima i štokavskima¹⁸⁶, a potvrđene su i različite kontinuate jata u štokavskim i čakavskim govorima¹⁸⁷. Refleks jata kao strukturalni kriterij ima ključnu ulogu u klasificiranju čakavskih govora¹⁸⁸.

Kao što je već prikazano u poglavlju o dosadašnjim istraživanjima govora Labinštine ovoga rada, istraživači su u ovoj skupini govora prepoznavali ekavski odraz općeslavenskoga i starojezičnog jata, odnosno njegovu dosljednu zamjenu vokalom *e* u svim položajima i kategorijama. Stoga su labinski govori i pridruženi ekavskomu čakavskom dijalektu, naravno, uz primjenu i niza drugih, dodatnih jezičnih kriterija¹⁸⁹.

Tijekom ovoga je istraživanja prikupljena građa u kojoj je bogato zastupljen dosljedan ekavski odraz jata u leksičkim korijenskim i tvorbenim te gramatičkim morfemima, a ovdje se donosi samo jedan manji dio ovjerenih primjera.

---

¹⁸² Više o tome v. u Lukežić 2012: 145-148. U dijelu je zapadnoštokavskih govora slavonskoga dijalekta također sačuvan jat neizmijenjene artikulacije (Lukežić 2012: 148).

¹⁸³ Preciznije, u sjeverozapadnim čakavskim govorima, u istočnim štokavskim dijalektima (šumadijsko-vojvođanskom i kosovsko-resavskom) te torlačkim dijalektima (prizrensko-južnomoravskom, svrljiško-zaplanjskom i timočko-lužničkom) i srpskom standardnom jeziku, a potvrđen je i u dijelu zapadnoštokavskoga slavonskog dijalekta (Lukežić 2012: 149-151).

¹⁸⁴ U čakavskim se govorima ikavsko-ekavski refleks jata provodi prema pravilu Jakubinskoga i Meyera (više v. u Lukežić 2012: 151-155), a takav je odraz prisutan i u kajkavsko-čakavskim ozaljskim govorima. Dvojni odraz jata u zapadnoštokavskim govorima slavonskoga dijalekta ovisio je o kvantiteti (v. Lukežić 2012: 155-156).

¹⁸⁵ Ikavski su govori južnoga čakavskog dijalekta te govori Klane i Studene, kajkavski donjosutlanski govori te govori zapadnoga štokavskoga ikavskog dijalekta (i njihove migracijske dijaspore; v. Lukežić 2012: 156-162).

¹⁸⁶ U čakavskom govoru otoka Lastova te u dijelu dubrovačko-mljetskoga štokavskog dijalekta zabilježen je jekavski refleks jata, a dvojak, jekavski i ijekavski, u istočnohercegovačkom, istočnobosanskom i dubrovačko-mljetskom dijalektu (v. Lukežić 2012: 162-171).

¹⁸⁷ U slavonskom štokavskom dijalektu zabilježene su različite kontinuate jata: ikavski, ekavski, „miješani“ i ikavsko-ekavski odraz te nezamijenjen jat, dok su u buzetskom sjeverozapadnočakavskom dijalektu prisutni višeznačni odrazi *e „koji potječu od položaja jata u vrijeme njegove preinake u odnosu na kvantitetu i naglasak“ (Lukežić 2012: 172). Više v. u Lukežić 2012: 171-172.

¹⁸⁸ Bilo da se govori o „tradicionalnoj“ podjeli na šest dijalekata koje nalazimo kod Dalibora Brozovića (Brozović – Ivić 1988; v. i u *Uvodnim napomenama* ovoga rada) i kasnije, bilo o onoj recentnoj Ive Lukežić na sedam predmigracijskih i jedan migracijski dijalekt (Lukežić 2012: 233-251; v. i u *Uvodnim napomenama* ovoga rada).

¹⁸⁹ Više v. u Vranić 2005.

A) Ekavski odraz jata u korijenskom morfemu

béli (Vi, Za, Žu) / *bèli* (Br) N jd. m., *bèla* (Rš, Re) / *bèla* (Tr) N jd. ž., *bèlo* (Mg, Vi) N jd. s.; *besèda* (Mg, Pr) / *bešèda* (Rš, Št) / *bešèda* (Br, Dr), *besèdi* (Ma, Ne, Pr, Sm, Žu) / *bešèdi* (Rš, Št) / *besèdi* (Za) / *bešèdi* (Vi) N mn.; *bežat* (La); *Brèh* (Re) / *brèh* (Vi) / *Brèh* (Ba, Bg) / *brèh* (Br, Ka); *brèmen* (Št, Vi, Žu) / *brèmen* (Bg, Sl, Tr); *cedilo* (Bg); *cèli* (La, Mg, Rb, Re, Sn, Št, Žu) / *cèli* (Br, Sl) N jd. m., *cèla* (Sm) / *cèla* (Ka) N jd. ž., *cèlo* (Pr, Vi) / *cèlo* (Bg, Br, Ka) N jd. s.; *crèkva* (Sm) / *crèkva* (Sk); *čovèk* (Pl) / *šlovèk* (La, Ma, Ne, Pr, Sn, Za, Žu) / *šlovèk* (Rš, Št) / *šlovèk* (Br, Ka, Šk, Tr); *crèpnja* (Žu); *cvèti* (Pl) N mn.; *crèšnja* (La, Za, Žu), *crèšnjice* (Vi) N mn.; *dèlat* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *dèlat* (Ba, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Tr), *dèlo* (Mg, Pr, Št, Vi, Žu) / *dèlo* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Šk, Šv), *dèlovac* (Sl), *dèlovci* (La, Vi) / *dèlovci* (Sk, Šv) N mn., *nedèlja* (Ne, Sm, Št) / *nedèja* (Pl) / *nedèlja* (La, Vi, Za) / *nedèlja* (Br), *ponedèljak* (La, Ne, Št, Za), *škudèla* (Ne); *raspodelīt* (Ne), *raždelīt* (Št); *detè* (Pr, Rš), *decà* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *decà* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr); *drèn* (Vi); *drèvo* (Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Re, Sm) / *drèvo* (Ba, Sl, Šk, Šv, Tr), *grèhi* (Rš, Vi) NA mn.; *gusènica* (Ne) / *gušènica* (Pl); *jès* (La) / *jès* (Vi) / *jès* (Sl, Šk, Tr), *najès* (Rš) / *najès* (Bg), *pojès* (La, Za) / *pojès* (Rš) / *pojès* (Ba, Šk), *ujès* (Ba), *ubèt* (Mg, Pl, Vi, Žu); *kjèsća* (Pl); *krèpak* (Rš) N jd. m., *krèpka* (Tr) N jd. ž., *krèpko* (Ma, Rš, Žu) / *krèpko* (Sl) pril.; *lèpi* (La, Pr) / *lèpi* (Br, Sk, Sl) N jd. m., *lèpa* (La, Rš, Sm, Št, Žu) / *lèpa* (Sl) N jd. ž., *lèpo* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *lèpo* (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Šk, Šv, Tr) pril.; *lèto* (La, Ma, Ne, Pl, Re, Sn, Sm, Za) / *lèto* (Ba, Bg, Dr, Sl, Za); *lèvo* (La, Pl, Pr, Rš) / *lèvo* (Bg) pril., ali i *livo* (Ma, Mg); *mèh* (La, Vi, Za, Žu) / *mèh* (Ba, Bg, Šv); *mèrit* (Vi); *mèsec* (Mg, Pr, Žu) / *mèsec* (Pl, Re) / *mèsec* (La, Ne, Za) / *mèsec* (Pl, Št, Vi) / *mèsec* (Ka, Tr); *mesīt* (Sn) / *mešīt* (Bg, Šk), *umešīt* (Br), *zamešīt* (Šv); *mèsto* (Žu) / *mèsto* (Rb, Rš) / *mèsto* (La, Ne, Za) / *mèsto* (Pl, Vi) / *mèsto* (Br, Sl, Tr); *mlekò* (Ne, Re, Vi, Žu) / *mlekò* (Br, Ka, Šk, Tr); *mlèt* (Mg, Žu); *mrèzi* (Ri, Vi) N mn.; *nevèsta* (Ne, Žu) / *nevèsta* (Br); *orèh* (Ne) / *urèh* (Vi, Za); *petèh* (Ne), *petehì* (La, Vi) / *Petèhi* (Ba) N mn., *petešìc* (Ne) / *petešìc* (Št); *nàpret* (Ma, Rš, Vi, Za) / *nàpret* (Ba, Sl, Tr), *sprèda* (La, Mg, Ne, Sn, Sm, Za) / *šprèda* (Pl, Rb, Št, Vi) / *šprèda* (Bg, Šv, Tr); *prèku* (La, Ma, Mg, Re, Št) / *prèku* (Dr, Šv, Tr); *Rekì* (Pl) G jd., *Rekù* (Pl) / *Rekò* (Šv) A jd., *Rekè* (Vi) / *Rekè* (Ka, Tr) L jd., ali i *Rikì* (La, Mg, Rš) G jd., *Rikè* (Ne, Sn, Št) L jd., *Rikò* (Rš) A jd., *Rikù* (La) I jd.; *rètko* (Ne, Pr, Vi) / *rètko* (Ba, Bg, Ka, Tr) pril.; *rèz* (La), *rèzat* (Sl); *šéc* (Bg), *pošéc* (Sl); *pošèjat* (Vi); *šèmen* (Br); *sedèt* (Rb, Vi), *sès* (Žu), *šusèt* (Bg, Ka, Šv), *susèda* (Za) / *šusèda* (Re) / *šusèda* (Bg, Dr, Šk, Šv, Tr), *susèdi* (Mg, Ne, Sn, Sm, Za, Žu) / *šusèdi* (Rš, Št, Vi) / *šusèdi* (Dr, Šv) N mn.; *sèno* (Ma, Mg, Sn, Za) / *sèno* (Rb, Vi) / *sèno* (Ba); *slèp* (Žu) N jd. m.; *šmèh* (Vi) / *šmèh* (Br), *šmejät še* (Šk, Tr),

našmejāt (Sl, Tr); *šmrēka* (Vi), *šmrēkovnice* (Šk) N mn.; *snēh* (Ma, Sn, Za, Žu) / *snēh* (Re, Vi) / *snēh* (Bg); *srēca* (Mg, Ne) / *srēca* (Pl, Vi) / *srēca* (Ba, Br, Sl), *nesrēca* (Žu); *srēt* (La, Za, Žu) / *srēt* (Rb, Vi) / *srēt* (Dr), *srēda* (Ne); *stēna* (Ma) / *stēn* (Vi) / *stēn* (Šk); *strēla* (La) / *strēla* (Rš); *svečã* (Za) / *svečã* (Vi) / *svečã* (Br, Šv); *švēt* (Sl, Tr); *tēlo* (Rš, Vi, Žu); *tēsto* (Žu) / *tēsto* (Vi); *umrēt* (Ne, Pl, Rš, Št, Vi, Za) / *umrēt* (Sl, Tr); *vēka* (Ma, Rb, Sn) / *vēka* (Ba, Bg), *odvēka* (Ba), *vāvek* (Pl) / *vāvek* (Sl), *žavēka* (Ba); *vērvat* (Vi) / *vērvat* (Dr, Tr); *vētar* (Rš, Žu) / *vētar* (Br); *vrēci* (Br, Sk) NA mn.; *vrēme* (La, Ma, Pr, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *vrēme* (Ba, Br, Dr, Ka, Sl, Šv, Tr); *žvērić* (Št); *žvēzdi* (Pl, Vi) N mn.; *želžēni* (Vi) N jd. m.; *žlebãc* (Rš).

Budući da ni u jednom dijalektu zamjena jata nije bila posva jednoznačna, i u dijalektima s prevladavajućim jednim odrazom mogu se pronaći tragovi drugih odraza (Lukežić 2012: 173). Tako su i u labinskim govorima potvrđeni tzv. stalni leksički ikavizmi u korijenskom morfemu, odnosno određen broj leksema s ikavskim odrazom jata u korijenu¹⁹⁰: *jîn* (Ne) 1. l. jd. prez., *jî* (Mg, Sn, Št, Za) / *ji* (Sl) 3. l. jd. prez., *jimò* (Za) 1. l. mn. prez., *pojîš* (Žu) 2. l. jd. prez., *pojido* (Šk, Tr) 3. l. mn. prez., *pojìdat se* (Br); *lijak* / *lijak* (primjer je ovjeren u svim labinskim govorima), *livàt* (Žu), *livàlo* (Št, Vi) pr. r. s. jd., *zalìvan* (Za) 1. l. jd. prez.; *mihûr* / *mihûr* (primjer je ovjeren u svim labinskim govorima), *mihurìci* (Vi) N mn., *mihurìce* (Vi) N mn.; *Rikì* (La, Mg, Rš) G jd., *Rikò* (Rš) A jd., *Rikè* (Ne, Sn, Št) L jd., *Rikù* (La) I jd.; *tìrat* / *tìrat* (primjer je ovjeren u svim labinskim govorima), *stìra* (Ka) pr. r. m. jd.¹⁹¹

B) Ekavski odraz jata u tvorbenom morfemu

a) u imenica: *kolèno* (Ne, Pl, Za) / *kolèno* (Br, Sl), *kolèna* (Pl, Rš, Za) N mn.; *kòren* (Rš, Vi) / *kòren* (Bg, Br); *kušêr* (Vi) / *kušêr* (Br); *kudèlja* (Vi); *sopèla* (La, Žu) / *sopèla* (Vi);

¹⁹⁰ S. Vranić za svojih je istraživanja utvrdila da se u labinskim govorima broj ikavizama u ispitivanim korijenskim morfemima kreće od 0 do 18 (usp. Vranić 2005: 127).

¹⁹¹ Podatci ranijih istraživača upućivali su na to da je u dijelu labinskih govora prisutna ikavska zamjena jata. P. Ivić naime piše da je u govoru Ripende Kosa i Gornjega Rapca svaki kratki naglašeni vokal *i* „pretvoren u uski *e*“ (Ivić 1961: 207), a njegove primjere navodi i J. Kalsbeek (Kalsbeek 1983: 250-251), zbog čega je S. Vranić dio primjera koje navodi P. Ivić pripisala ikavskoj zamjeni jata (Vranić 2005: 65). M. Moguš u *Upitniku za srpskohrvatski/hrvatskosrpski dijalektološki atlas* ispunjenomu u Gornjem Rapcu 1966. bilježi nekoliko primjera s vokalom *i* na mjestu jata, u primjerima poput *divojka*, *lijak*, *mihur*, *mihurica*, *scidit*, *smrika*, *snih*, *zalipilo*, dok je u dijelu primjera s jatom zabilježio *ê* (npr. *drêvo*, *ređak*, *sređa*, *têlo*, *žlebãc*), a alternacije je zapisao u primjerima *çel* i *cil*, *çen* i *cin*, *leñ* i *lin* (ali *lina*); u svim je ostalim primjerima odraz jata ekavski. Usto je na kraju *Upitnika* istaknuta napomena da se vokali pod dugim naglaskom zatvaraju, što objašnjava ostvaraje s *ê*, ali isto tako i primjere s *i* na mjestu jata (uz dio zabilježenih primjera koji se pribraja tzv. stalnim leksičkim ikavizmima). I kasnije Moguš ističe sljedeće, navodeći dio primjera iz Gornjega Rapca: „Što će se ovdje čuti *šino* 'sijeno', *šnih* 'snijeg', *lîn*, *lîp*, nije ikavizam nego posljedica tendencije da se vokali pod $\hat{\text{}}$ naglaskom ili nenaglašenom duljinom zatvaraju“ (Moguš 1977a: 38).

Primjeri zabilježeni tijekom ovoga istraživanja pokazuju da se u labinskim govorima, izuzev gore navedenih ovjera, ne nalazi mnogo primjera s ikavskom zamjenom jata, no često se na mjestu jata realizira [ê], ali samo kao alofon, a ne kao fonem. Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 6. o povećanom broju vokalskih jedinica, kao i u poglavlju 2. 3. 2. o vokalizmu govora Labinštine.

b) u infinitivnim osnovama glagola: *bolèt* (Ne, Žu), *bolèlo* (Ma) / *bolèlo* (Sl) pr. r. s. jd., *obolèla* (Rb) pr. r. ž. jd., *zabolèt* (Žu); *gorèt* (Rš), *gorèlo* (Mg) / *gorèlo* (Bg, Dr, Šk) pr. r. s. jd., *zgorèlo* (Žu) / *žgorèlo* (Pl) / *žgorèlo* (Bg) pr. r. s. jd.; *žagrmèlo* (Re) pr. r. s. jd.; *imèt* (La, Ne, Pl, Pr, Rš, Sn, Št, Vi, Za, Žu) / *imèt* (Ba, Dr, Šk), *imê* (La, Ma, Mg, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *imè* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) pr. r. m. jd., *imèli* (La, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *imèli* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) pr. r. m. mn.; *letèt* (Žu) / *letèt* (Tr), *poletèt* (Vi); *sedèt* (Za) / *sedèt* (Rb, Vi), *sedê* (Pl, Rš) / *sedè* (Tr) pr. r. m. jd.; *škrbèle* (Vi) pr. r. ž. mn.; *šmrdèla* (Tr) pr. r. ž. jd.; *šumèlo* (Vi) pr. r. s. jd.; *trpèt* (La) / *trpèt* (Sl); *umèt* (Žu), *umê* (Rš, Vi) pr. r. m. jd.; *utê* (La, Ne, Pl, Rš, Sn, Vi, Za) / *utè* (Dr, Sl, Šk, Tr) pr. r. m. jd., *utèli* (Rš, Sn, Žu) / *utèli* (La, Ne) / *utèli* (Bg, Br, Sk) pr. r. m. mn.; *vìdet* (La, Ma, Rš, Re, Št, Vi, Žu) / *vìdet* (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Šk, Tr), *vìde* (Re, Sn, Sm, Št, Za) / *vìde* (Ba, Tr) pr. r. m. jd., *vìdela* (Ne, Pl, Sn, Št) / *vìdela* (Br, Šk, Šv) pr. r. ž. jd.; *vrtèt* (Rš, Žu), (Vi, Žu) / *vrtèlo* (Bg) pr. r. s. jd.; *živèt* (Ne, Sm, Za) / *živèt* (Rš, Re, Vi) / *živèt* (Sl, Šk), *živê* (Sm) / *živê* (Rš) / *živè* (Šv) pr. r. m. jd., *živèla* (Mg, Za) / *živèla* (Br, Sl, Šv) pr. r. ž. jd., *živèli* (Ma, Pr, Za) / *živèli* (Re, Vi) / *živèli* (Ba, Šk, Šv) pr. r. m. mn., *oživèt* (Žu), *preživèt* (Re);

c) u prezentskim osnovama glagola: *živêjen* (Za) 1. l. jd. prez., *živêje* (Re) / *živêje* (Dr, Ka, Šv) 3. l. jd. prez., *živêjemo* (Rš) 1. l. mn. prez., *živêjo* (Sm) / *živêjo* (Dr) 3. l. mn. prez.;

d) reliktni morfema duala: *dvê* (Ma, Mg, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Za, Žu) / *dvè* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) N ž., *dvèsto* (La) / *dvèsto* (Re);

d) na dočetu priloga: *dòkle* (Mg, Ne, Pr, Št) / *dòkle* (Bg, Br, Šk, Šv), *dòle* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *dòle* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *gòre* (La, Ma, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *gòre* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Tr) / *gòreka* (Šv), *jùtre* (Ne, Pl, Sm, Vi, Za, Žu) / *jùtre* (Ka), *kedè* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *kedè* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv), *lône* (Pl, Vi), *nèdere* (La, Ne, Rš, Re, Za) / *nèdere* (Ba, Bg, Br, Šk, Tr), *nìdere* (La, Ne, Pl, Sm) / *nìdere* (Ba, Br, Sl), *nùtre* (Mg, Ne, Pl, Re, Sm, Vi) / *nùtre* (Bg), *òkole* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Sm, Za, Žu) / *òkole* (Ba, Br, Ka, Sl, Šk, Tr), *ondè* (Vi, Žu) / *ondèka* (Pl, Za) / *undè* (Št) / *ondè* (Šk, Šv) / *ondèka* (Ba) / *undèka* (Sl), *pòkle* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *pòkle* (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Šk, Šv, Tr), *sàdere* (La, Ne, Žu) / *sàdere* (Pl, Rb, Re) / *sàdere* (Ka, Sl), *tutèka* (Sl, Šk) / *tutè* (Tr), *udè(ka)* (Mg, Rb, Rš, Re, Sm, Vi, Za, Žu) / *udè(ka)* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) / *odèka* (Ne), *vanè* (La, Mg, Ne, Pl, Rb, Sn, Vi) / *vanè* (Ka, Tr), *vònke* (Sl, Tr).

I u tvorbenim su morfemima zabilježeni neki ikavizmi u govorima Labinštine¹⁹², i to u infinitivnim osnovama glagola: *d̄imit / d̄imit, f̄alit / f̄alit, m̄slit / m̄slit / m̄slit, ost̄arit / ost̄arit / ost̄arit, požolit se / požolit se / požolit se, stepl̄it / stepl̄it / stepl̄it* (primjeri su ovjereni u svim govorima labinske skupine), te u prijedlogu *poli* 'kod' koji se u svim labinskim govorima ovjerava isključivo u tom obliku.

C) Ekavski odraz jata u gramatičkom morfemu¹⁹³

a) u DL jd. imenica ž. r., ličnih zamjenica i povratne zamjenice

D jd. imenica: *famėje* (Dr), *hcerè* (Št, Žu) / *hcerè* (Br), *Jivane* (Šv), *màme* (Pl, Rš) / *màme* (Dr), *màše* (Mg) / *màše* (Pl, Vi) / *màše* (Br, Šv), *màtere* (Mg, Št, Žu), *nevèste* (Ne), *nūke* (Št), *otrocice* (Žu), *Pjerīne* (Št), *prētelice* (Ne), *šékrove* (Bg), *sestrè* (Ne) / *šeštrè* (Pl), *sàrte* (Vi), *ženè* (Sm, Za) / *ženè* (Br);

L jd. imenica: *besēde* (Za)¹⁹⁴, *bòlnice* (Ne, Za) / *bòlnice* (Dr, Sl, Šk), *bònde* (La, Rš, Sm, Vi, Žu) / *bònde* (Ka), *butēge* (Ma, Pl, Pr, Sn, Vi, Žu) / *butēge* (Br, Sl, Šk, Tr), *cēste* (La, Ma, Ne, Pr) / *cēste* (Pl, Re) / *cēste* (Ba, Bg, Br, Sl), *crēkve* (La, Pl, Sm) / *crēkve* (Sl), *famėje* (Mg, Št, Vi, Za) / *famėje* (Br, Šv), *glovè* (Ne, Re, Št, Vi, Žu), *kàmare* (Mg, Re) / *kàmare* (Bg, Br, Sl), *kampànje* (Rš) / *kampànje* (Ma, Mg, Žu) / *kampànje* (Dr, Šv), *kòve* (La, Ma, Mg, Pr, Rb, Rš, Sm, Vi, Za, Žu) / *kòve* (Ba, Bg), *kùce* (La, Ma, Ne, Pl, Rb, Re, Sn, Št, Za, Žu) / *kùce* (Ba, Bg, Sl, Šk, Šv, Tr), *Labīnšćine* (La, Sm, Za), *maglè* (Re, Žu), *marēnde* (La, Št), *nòce* (Mg, Rš, Re, Vi, Za), *nogè* (Pl, Št), *oštarije* (Žu) / *oštarije* (Pl, Vi), *pēnzije* (Mg) / *pēnzije* (Re) / *pēnzije* (Ka), *plàce* (La, Ne, Za, Žu), *Ràše* (Ma, Mg, Za) / *Ràše* (Vi), *Rekè* (La, Ma, Pl, Vi) / *Rikè* (Ne, Sn, Št) / *Rekè* (Br, Tr), *rukè* (Pl, Žu), *siromàšćine* (Žu) / *siromàšćine* (Vi), *Škitàce* (Ba, Br, Šk) / *Škitàce* (Dr, Šv), *stàze* (Ne) / *stàze* (Bg), *stronè* (Mg, Sn, Za, Žu) / *stronè* (Rš) / *stronè* (Br), *škòle* (Mg, Ne, Pr) / *škòle* (Pl, Rb, Re, Vi) / *škòle* (Bg, Dr, Sl, Šk), *vodè* (Pl) / *vodè* (Tr), *vòjske* (Vi) / *vòjske* (Bg), *zimè* (Mg, Pr, Sm) / *zimè* (Rb, Re, Vi) / *zimè* (Sl, Šk, Šv, Tr);

DL zamjenica: *menè* (La, Ma, Ne, Pl, Pr, Rš, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *menè* (Ba, Br, Sl, Šv, Tr), *tebè* (Št) / *tebè* (Br), *sebè* (La, Za, Žu) / *sebè* (Br, Dr);

¹⁹² Najmanje je ikavizama u istraživanim tvorbenim morfemima među središnjim istarskim ekavskim čakavskim govorima zabilježeno upravo u labinskoj skupini: prema istraživanjima S. Vranić, od 0 do 4 (usp. Vranić 2005: 141).

¹⁹³ Kategorije u kojima se pojavljuje ekavski odraz jata u gramatičkom morfemu preuzete su prema S. Vranić 2005: 144-158.

¹⁹⁴ Na ovom se mjestu navodi samo dio primjera zabilježenih za ovoga istraživanja; svi prikupljeni primjeri navode se u poglavlju 2 4. 2. 2. o sklonidbi imenica u govorima Labinštine.

b) u L jd. imenica m. i s. r.¹⁹⁵

m. r.: *brêge* (Pl, Re) / *brêge* (Br, Šk, Tr), *Břgode* (Št) / *Břgode* (Bg, Br, Sl, Tr), *brkòne* (Bg, Br, Sl), *dvorè* (Mg) / *dvorè* (Sl), *d'îre* (Ne) / *d'îre* (Ka), *gròde* (La, Rb, Sm), *hlòde* (Mg, Za), *Juncè* (Ba, Šk) / *Juncè* (Dr), *kàmike* (Rš, Vi) / *kàmike* (Žu) / *kàmiće* (Ne), *kanolè* (Rš) / *kanolè* (Bg), *kràje* (La, Rš, Sn, Sm, Št, Vi) / *kràje* (Bg, Br, Šv), *Labinè* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *Labinè* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv), *mèsece* (Sn) / *mèsece* (Pl), *mîre* (Mg, Ne, Št) / *mîre* (Ka), *ocè* (Št, Za), *panjaròle* (Vi, Žu), *pròhe* (Re, Za), *pûte* (Mg, Sn) / *pûte* (Tr), *snège* (Re) / *snège* (Sk), *svète* (La, Sm, Za, Žu) / *svète* (Rš), *škafetîne* (Vi) / *škafetîne* (Ka), *tònce* (Vi) / *tònce* (Šv), *ugnjè* (Vi, Žu), *vrhè* (Št, Žu) / *vrhè* (Bg, Št), *vròte* (Žu) / *vròte* (Br), *vřte* (Br, Sl, Tr), *zèpè* (Pl, Vi), *životè* (Ma, Žu) / *životè* (Št) / *životè* (Šk);

s. r.: *lète* (Ma, Mg, Pr, Rb, Re, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *lète* (Dr, Ka, Šk, Šv, Tr), *mèšte* (Za) / *mèšte* (Rš), *môre* (Pl, Vi) / *mòre* (Br), *njozlè* (Žu) / *njozlè* (Vi), *ràmene* (Rš) / *ràmene* (Sl, Šk), *selè* (Ma, Mg, Sm, Za) / *selè* (Re, Št, Vi) / *selè* (Ba, Br), *sûnce* (Žu) / *sûnce* (Vi), *tlè* (Ma, Mg, Žu), *ugnjîšće* (Mg, Žu) / *ugnjîšće* (Vi) / *gunjîšće* (Rb), *ùlje* (Vi) / *vùlje* (Šv);¹⁹⁶

c) u DL jd. zamjenica, pridjeva (i brojeva) ž. r. prema nekadašnjoj imeničkoj deklinaciji

D jd. ž. r.: *mlòde* (Žu), *mojè* (Ne, Sm, Št), *njè* (Ne, Sn) / *njè* (Tr), *onaîšte* (Št), *sàke* (Žu), *svojè* (Ne, Žu) / *švojè* (Št) / *švojè* (Dr), *tè* (Br), *žènske* (Sm);

L jd. ž. r.: *cèle* (Ma, Ne, Za), *cřne* (Vi), *drùge* (Vi) / *drùge* (Ka), *jedîne* (Tr), *jenè* (Mg, Re, Št, Za), *lèdene* (Pl), *mojè* (Re, Žu) / *mojè* (Šk), *nàše* (Za), *nèke* (La, Za), *njè* (Žu), *onè* (Ne, Re, Sm, Št), *sèjne* (Ne) / *sèjne* (Re), *sòme* (Žu), *štarèje* (Re), *Švète* (Št) / *Švète* (Dr), *tè* (Za, Žu), *tùje* (Vi);

d) u GL mn. svih triju rodova riječi sa zamjeničkom deklinacijom

¹⁹⁵ Sporadično je u tom padežu zabilježen i gramatički morphem *-u* preuzet prema nekadašnjim *u*-osnovama; češće u imenica srednjega, a tek iznimno u onih muškoga roda. Više o tome v. u poglavlju 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica govora Labinštine. Na ovom se mjestu navodi samo dio primjera prikupljenih tijekom istraživanja, a ostali se nalaze u spomenutom poglavlju 2. 4. 2. 2. ovoga rada.

¹⁹⁶ U lokativu množine muškoga i srednjeg roda u labinskim se govorima ovjerava isključivo morphem *-ah* koji je rezultat tendencije ujednačavanja oblika muškoga i srednjeg roda prema obliku L mn. imenica ženskoga roda (usp. Vranić 2005: 310). Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 19. ovoga rada o gramatičkim morfemima DLI mn. u labinskim govorima, kao i u poglavlju 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica u govorima Labinštine.

četireh (Št) / *cetirèh* (Sl) / *cetireh* (Ba) / *četirèh* (Bg)¹⁹⁷, *dobrèh* (Rš, Vi) / *dobrèh* (Br), *domôceh* (Vi, Za, Žu), *drùgeh* (Pl, Re, Rš, Sn, Vi, Za, Žu) / *drùgeh* (Šk, Tr), *gr̃deh* (Vi, Žu), *jenèh* (Rš) / *jenèh* (Tr), *lășneh* (Žu) / *lășneh* (Vi), *lêpeh* (Ma, Vi), *mîceh* (Vi) / *mĩceh* (Šk), *mlôdeh* (Sn, Sm, Žu) / *mlôdeh* (Br), *mojèh* (Rš) / *mojèh* (Br, Tr), *môleh* (Ma, Sn, Za, Žu) / *môleh* (Šv), *mřtveh* (Rš, Vi, Žu), *nășeh* (Ne, Žu) / *nășeh* (Rš, Vi), *nèkeh* (Ma, Sn, Za) / *nèkeh* (Bg), *nòveh* (La, Za), *onèh* (Re, Vi) / *onèh* (Br, Sl), *prôzneh* (Ma) / *prôzneh* (Re), *sèh* (Ma, Ne) / *sèh* (Vi) / *śèh* (Šk), *stôreh* (Ma, Za) / *stôreh* (Rš, Vi) / *stôreh* (Ba), *tèh* (Ma, Ne, Pl, Rš, Re, Sm, Vi) / *tèh* (Br, Ka, Tr), *tvojèh* (Rš, Vi) / *tvojèh* (Br), *vêleh* (Ma, Mg, Vi, Za) / *vêleh* (Šk), *zâdnjeh* (Sm) / *zâdnjeh* (Vi), *žêdneh* (Žu) / *žêdneh* (Vi);

e) u I mn. svih triju rodova riječi sa zamjeničkom deklinacijom

cřnemi (Vi), *drùgemi* (Br, Tr), *dvèmi* (Sm, Vi) / *dvèmi* (Br, Sl), *kèmi* (Sn, Žu), *kròtkemi* (Sl), *lêpemi* (Vi), *mîcemi* (Sn, Vi), *mlôdemi* (La), *mojèmi* (Ne) / *mojèmi* (Br), *môlemin* (Pl), *nășemi* (Mg, Ne), *onèmi* (Za) / *onèmin* (Pl) / *onèmi* (Ba, Br), *opletènemi* (Žu), *pašànemi* (Vi), *piturànemi* (Vi), *pr̃vemi* (Rš), *sèmi* (Za) / *sèmi* (Vi), *stôremi* (La), *svojèmi* (Sm, Žu) / *śvojèmi* (Rš, Vi), *tèmi* (La, Ma, Pr, Re, Sn) / *tèmi* (Ba, Br, Ka), *tr̃demi* (Vi), *vășemi* (Št);

f) u tvorbi komparativa

bogatèji (Za) / *bogatèji* (Br) N jd. m., *bolnèji* (Sm) N jd. m., *cenèje* (Br, Tr) pril., *debelèji* (Ne) N jd. m., *kašnèje* (Ma, Sn) / *kašnèje* (Pl, Re, Vi) / *kašnèje* (Ba, Bg, Ka, Šk) pril., *kuntentèji* (Mg) N jd. m., *pametnèja* (Bg) N jd. ž., *ranèje* (Pl, Pr) / *ranèje* (Bg) pril., *slabèje* (La) / *slabèje* (Pl, Re, Vi) pril., *starèji* (La, Pr, Za) / *starèji* (Rš, Št, Vi) / *starèji* (Bg, Br, Dr, Ka, Tr) N jd. m., *starèja* (Sm, Za) / *starèja* (Rb) / *starèja* (Sl, Šv) N jd. ž., *starèje* (Ma) / *starèje* (Re) N mn. ž., *teplèje* (Vi) pril., *zdravèje* (Mg) / *zdravèje* (Tr) pril.; *nâjcistèji* (Žu) N jd. m., *nâjcrnèji* (Vi) N jd. m., *nâjdebuleji* (La) N jd. m., *nâjfortèja* (Žu) N jd. ž., *nâjšretnèji* (Re) N jd. m., *nâjstarèji* (Dr) N jd. m., *nâjstarèja* (Št) / *nâjstarèja* (Ba) N jd. ž., *nâjvažnèje* (Sn, Sm) pril.

¹⁹⁷ Na ovom se mjestu navodi samo dio primjera zabilježenih za ovoga istraživanja; svi prikupljeni primjeri navode se u poglavljima 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o sklonidbi pridjevskih zamjenica, 2. 4. 4. o sklonidbi brojeva te 2. 4. 5. o sklonidbi pridjeva u govorima Labinštine.

Kao što je vidljivo i iz primjera izdvojenih iz građe prikupljene ovim istraživanjem, u gramatičkim je morfemima u labinskim govorima ekavska zamjena jata apsolutna, odnosno nije zabilježena nijedna ikavska zamjena jata u gramatičkim morfemima¹⁹⁸.

2. 2. 3. Dvojnost zamjene prednjega nazala *ɛ

Artikulacija prednjega nazalnog vokala *ɛ tijekom općeslavenskoga se razdoblja kretala u zoni vokala *a, *e, *i, a njegova je denazalizacija (kao i stražnjega nazalnog vokala *ɔ) na većem dijelu zapadnoga južnoslavenskog područja provedena u 10. st. (Lukežić 2012: 131). Dosljedan prijelaz, odnosno denazalizacija *ɛ > *e* potvrđena je u čakavskim, kajkavskim i zapadnoštokavskim organskim idiomima, no u govorima čakavskoga narječja ta zamjena ipak nije bila jednoznačna kao u ostalim slavenskim sustavima¹⁹⁹: „prijelaz *ɛ > *a* s odrazom starijega prijelasa *ɛ iza palatalnih suglasnika č, ž, š i protetskoga *j- zahvatio je (...) čakavsku protojedinicu“ (Lukežić 2012: 131)²⁰⁰.

Većina je primjera sa zamjenom *ɛ > *a* iza palatalnih konsonanata na kopnenim čakavskim prostorima podlegla ujednačavanju s frekventnijim odrazom *e*, ali u svakom se čakavskom govoru održao pokoji primjer kao arhaizam (Lukežić 2012: 132). Veći je broj primjera s odrazom *ɛ* > *a* očuvan jedino u otočkim govorima (Lukežić 1998a: 32, Lukežić 2012: 131), no slaba frekventnost primjera sa zamjenom prednjega nazala s *a* ne umanjuje vrijednost ove jezične pojave i ne opovrgava njezinu pripadnost najvišem razlikovnom rangu, alijetetima čakavskoga narječja.

U svim je labinskim govorima zamjena *ɛ s *a* potvrđena u reliktnom primjeru *zaj̃ik* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *žaj̃ik* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *žaj̃ik* (Ba, Br, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), dok je u svim ostalim primjerima *ɛ zamijenjen s *e*: *jěšmik* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *jěsmik* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi)²⁰¹ / *jěsmik* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) (u govorima Labinštine isključivo u značenju 'ječmenac'); *jětra* / *jětra*; *žēja* (Mg, Sn,

¹⁹⁸ Isto je na temelju građe iz labinskih govora prikupljene svojim istraživanjem zaključila i S. Vranić (Vranić 2005: 160).

¹⁹⁹ U literaturi se obično govori o dvjema fazama denazalizacije *ɛ, pri čemu se zamjena *ɛ > *a* drži starijom promjenom, a zamjena *ɛ > *e* novijom. Usp. Moguš 1977a: 35, Lukežić 1996a: 30-32, Vranić 2002b: 43-44, Vranić 2005: 177, Moguš 2010: 38.

²⁰⁰ Sporadični su primjeri sa zamjenom *ɛ > *a* potvrđeni i u kajkavskim i zapadnoštokavskim hrvatskim govorima (npr. u zapadnim kajkavskim idiomima *ječmen*, u kajkavskima i zapadnoštokavskima *žalec* / *žalac*, u zapadnoštokavskim ikavskim govorima *jamit*, *najat*, *pojat*, *prijat*, *zajat*, *ječmak* / *ječmik* i sl.), no samo je u čakavskim govorima potvrđena sustavnost ove zamjene u većem broju primjera (Lukežić 2012: 132).

²⁰¹ Za ranijih je istraživanja (usp. Vranić 2005: 179-180) u govorima Gorenjega Rapca i Ripende Kosa zabilježen ostvaraj *jašmik*, no on za ovoga istraživanja nije ovjeren.

Za, Žu) / *žēja* (Pl, Rš, Re) / *žēja* (Br, Šk); *žèt* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *žèt* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *žèt* (Ba, Br, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr); *děset* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Žu) / *děset* (Pl, Re, Vi) / *děset* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Tr); *děvet* (Mg, Pl, Rš, Sn, Št, Za) / *děvet* (Bg, Br, Ka, Sl, Šk); *měso* (La, Ma, Mg, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *měso* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *měso* (Ba, Bg, Br, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *měsa* (Ne) / *měsa* (Dr) G jd.; *pět* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *pět* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr); *Světi* (Pr, Sm) / *Švěti* (Bg, Sl, Tr) N jd. m., *švéta* (Šk) N jd. ž., *Švéte* (Dr, Šv) L jd. ž., i sl.

Uz zamjenu *ę s *a* uobičajeno se povezuje i prijeglas općeslavenskoga jata u *a* iza palatalnih konsonanata²⁰². U hrvatskom su jeziku sačuvani mnogi leksemi s odrazom praslavenskoga jata u *a* iza palatala, npr. glagoli *kričati*, *ležati*, *slušati*, *bučati*, *mučati*, *ručati*, *trčati*, *pružati*, *češati* i sl., imenice *čađa*, *čar*, *čas*, *žaba*, *žar* i sl., te primjeri na početku riječi iza protetskoga *j:- zamjenica *ja*, *jasno*, *jasle* i sl. (Lukežić 2012: 144). U čakavskim je govorima sačuvan još veći broj takvih primjera, a govorima Labinštine potvrđene su sljedeće ovjere s prijeglasom *ě > *a*: *jádro* (Br), *jàdra* (Rb, Rš, Re, Vi) / *jàdra* (Ba, Bg, Šk, Šv, Tr) N mn. *jô* (Sm) pr. r. m. jd., *jàla* (Mg, Št, Za) / *jàla* (Br) pr. r. ž. jd., *jàlo* (Za) pr. r. s. jd., *jàli* (La, Ma, Mg, Re, Sn, Sm, Žu) / *jàli* (Tr) pr. r. m. mn., *jàle* (Vi) pr. r. ž. mn., *najàli* (Tr) pr. r. m. mn., *najàle* (Žu) pr. r. ž. mn., *pojô* (Mg) pr. r. m. jd., *pojàlo* (La) pr. r. s. jd., *pojàli* (Ne) / *pojàli* (Ba, Br, Dr) pr. r. m. mn., *pojàle* (Rš, Za, Žu) / *pojàle* (Br, Ka) pr. r. ž. mn.; *jodīt se* (Ne, Žu) / *jodīt se* (Ka, Sl, Šv), *jôdi* (Št) pr. r. m. jd. *jodīla* (Ne, Rš) pr. r. ž. jd., *jôd* (Žu), *jôdon* (Vi) I jd., *jôdan* (Ne, Pl) / *jôdan* (Ba, Br, Dr, Šk) N jd. m., *jodnà* (Tr) N jd. ž., *najodīli* (Br) pr. r. m. mn., *ražjôdiš* (Vi) 2. l. jd. prez., *ražjôdimô* (Rš) 1. l. mn. prez.; *njàdra* (Mg, Ne, Pl, Pr, Št, Vi, Žu) / *njàdra* (Br, Sl, Šk, Šv, Tr); *njozlò* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *njozlò* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *njozlò* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr).

2. 2. 4. Različite preobliske stražnjega nazala *ǫ

Artikulacija se nosnoga vokala *ǫ tijekom općeslavenskoga razdoblja kretala u zoni vokala *a, *o, *u, na što upućuju odrazi toga glasa u slavenskim jezicima (Lukežić 2012: 133). U sustavima hrvatskoga jezika stražnji je nazal mogao u svim kategorijama biti

²⁰² Usp. Moguš 1977a: 35, Vranić 2005: 177, Moguš 2010: 38.

zamijenjen jednoznačno²⁰³, a postojala je i mogućnost dvojakoga njegova refleksa u različitim kategorijama istoga sustava²⁰⁴.

Već je za najranijih istraživanja labinskih govora u njima bila zamijećena dvojaka zamjena općeslavenskoga nazala *o s *u* i *o* (vezana uz određene gramatičke kategorije)²⁰⁵, karakteristična za dio središnjih istarskih govora: osim u većini labinskih²⁰⁶, potvrđena je i u središnjima pazinskima, svima žminjskim govorima, u govoru Vele Učke te u rubnim govorima Škalnice, Rupe i Brdca (Vranić 2005: 185-191). Osim toga, u ekavskima čakavskima motovunskima, boljunskima i dijelu pazinskih govora potvrđena je trojaka zamjena *o (Vranić 2005: 188-191), a dvojakost se i trojakost odraza stražnjega nazala javlja i u i buzetskim govorima, no u tom sustavu ta višestrukost nije posljedica različitih gramatičkih kategorija nego nekih drugih zakonitosti²⁰⁷.

U labinskim je govorima u a) korijanskim morfemima imenica, b) u infinitivnim osnovama glagola s nerelacijskim morfemom *no* te u c) osnovi svršenoga prezenta glagola *bit* *o jednoznačno zamijenjen vokalom *u*. To potvrđuju i sljedeći primjeri:

a) *gusènica* (Ne, Pl) / *usènica* (Br), *usènice* (Ba) A mn.; *kùk* (Št); *kùs* (Ne, Sm, Žu) / *kùs* (Rb, Re), *kùsi* (Pr, Za) NA mn.; *mukà* (Pl, Vi, Žu); *mùž* (Ma) / *mùš* (Mg, Ne, Sn) / *mùs* (Pl) / *mùž* (Ba) / *mùs* (Bg, Br, Sl, Šk, Šv), *mùža* (Bg, Br) G jd., *mùžen* (Ba) I jd., *mùži* (Žu) / *mùži* (Vi) N mn.; *pùt* (Mg, Pl, Pr, Sm, Št, Vi, Za), *pùta* (Sl) G jd., *pùti* (La, Ma, Rb, Re, Sn, Vi) / *pùti* (Dr, Ka, Šk, Šv, Tr) G mn., *putiči* (Vi) A mn.; *rukà* (Ne, Rš, Št) / *rukà* (Br), *rùko* (Pl, Št, Vi) / *rùko* (Ba) A jd., *rukè* (Žu) L jd., *rùki* (Mg, Pl, Rb, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *rùki* (Ba,

²⁰³ Jednoznačni su refleksi stražnjega nazala u sustavima hrvatskoga jezika mogli biti različiti, a različito su i distribuirani. Prijelaz *o > *u* u osnovama riječi i nastavcima potvrđen je u svim štokavskim dijalektima, u svim čakavskim dijalektima izuzev buzetskoga dijalekta i središnjega istarskog poddijalekta ekavskoga čakavskog dijalekta, u dijelu rubnih kajkavskih dijalekata (glogovničko-bilogorskoga, vukomeričko-pokupskoga, podravskoga) i na samoborskom području te u nekim gorskokotarskim govorima. Prijelaz *o > *u* u svim kategorijama i položajima potvrđen je u dijelu kajkavskih govora (na istoku međimurskoga i podravskog dijalekta te u istočnim gorskokotarskim govorima). Dosljedan prijelaz *o > *o* potvrđen je na većem, južnom dijelu kajkavskoga područja (u varaždinsko-ludbreškom, središnjem zagorskom, gornjolonjskom i turopoljskom dijalektu, u južnom dijelu podravskoga dijalekta te u istočnim gorskokotarskim govorima). Zamjena *o > *o* zabilježena je na sjeveru kajkavskoga područja: u istočnom dijelu međimurskoga dijalekta i u većini govora podravsko-virovskoga poddijalekta. Odras *o > *a* (> *ua* / *oa*) u svim kategorijama i pozicijama potvrđen je u buzetskom čakavskom dijalektu i u zapadnokajkavskom govoru Huma na Sutli. Usp. Lukežić 2012: 133-134.

²⁰⁴ Osim dvojakoga refleksa koji je ovjeren u labinskima i dijelu drugih središnjih istarskih ekavskih čakavskih govora, a o kojem će više riječi biti u integralnom tekstu rada koji slijedi, različit je refleks stražnjega nazala prisutan i u dijelovima štokavskih, čakavskih i kajkavskih dijalekata u infinitivnim osnovama glagola (odnosno, potvrđeni su dvojaki sufiksi: *-ni-* i *-nu-* / *-no-* / *-na-* u glagolima IV. vrste). Usp. Lukežić 2012: 135.

²⁰⁵ Više v. u poglavlju 2. 1. o dosadašnjim istraživanjima govora Labinštine.

²⁰⁶ U mjesnim govorima Nedešćine, Štrmca, Vozilića i Plomina S. Vranić zabilježila je jednoznačnu zamjenu *o > *u* u svim kategorijama i pozicijama (Vranić 2005: 184-185), a isto je ovjerala i S. Dornik u govoru Vozilića (Dornik 2007: 13).

²⁰⁷ Usp. Lukežić 1998a: 137. Višestrukost odraza stražnjega nazalnog vokala *o drži se arealnom značajkom (Lukežić 1998a: 136-137, Lukežić 2012: 229, 235).

Bg, Dr, Sl, Šv, Tr) NA mn., *rúk* (La, Vi) G mn., *rukámi* (Vi, Žu) I mn., *rúciće* (Rš, Vi) N mn.; *súdi* (Ne, Žu) / *śúdi* (Šv) N mn.; *susèd* (La) / *śusèd* (Bg) / *śusèt* (Br, Šv), *susèdi* (Mg, Rš, Sm, Žu) / *śusèdi* (La, Vi) N mn., *śusèda* (Re) / *śusèda* (Dr, Šk, Tr), *susèdi* (Ne, Sn, Za, Žu) G jd., *śusèdo* (Št) A jd., *śusèdan* (Pl) D mn., *śusèdami* (Vi) I mn.; *zûp* (Pr) / *zûb* (Pl) / *zûp* (Re, Št), *zûbi* (Ne) / *zûbi* (Vi) / *zûbi* (Br) N mn.;

b) *bùgnut* (Rš), *bušnùt* (Ne, Žu) / *bušnùt* (Št) / *bušnùt* (Br, Sl); *dìgnut* (Pl, Sn, Za); *opočinut* (Dr); *potahnùt* (Rš, Za); *prkinut* (Ka); *pùknut* (Ma, Sm) / *pùknut* (Br); *stìšnut* (Mg) / *stìšnut* (Re, Vi) / *stìšnut* (Tr); *taknùt* (Vi); *žvrnùt* (Br, Šv);

c) *bûden* / *bùden* 1. 1. jd. prez., *bûdeš* / *bûdeś* / *bùdeś* 2. 1. jd. prez., *bûde* / *bùde* 3. 1. jd. prez., *bûdemo* / *bùdemo* 1. 1. mn. prez., *bûdete* / *bùdete* 2. 1. mn. prez., *bûdo* / *bùdo* // *bûdu* 3. 1. mn. prez.

S obzirom na zamjenu *o u gramatičkim morfemima, preciznije u A jd. ž. r. imenica i imeničkih riječi te u 3. 1. mn. prezenta glagola²⁰⁸, labinski se govori, na temelju materijala prikupljena za ovoga istraživanja, polariziraju u dvije skupine: u jednoj je *o u ovoj kategoriji dosljedno zamijenjen vokalom *o* pa je u njima prisutan dvojak refleks toga glasa (*u* i *o*, ovisno o kategoriji), a u drugoj je skupini u spomenutim gramatičkim morfemima zabilježena alternacija vokala *o* i *u*.

U prvu se skupinu ubrajaju južni labinski govori Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske, Trgetara i dio sjevernih labinskih punktova: Presika, Rabac, Raša, Rependa, Snašići, Vinež i Zartinj. U tim je govorima dakle odraz stražnjega nazala u korijenskim morfemima dosljedno *u* (što je ranije oprimjereno), a u spomenutim gramatičkim morfemima isključivo *o*:

a) A jd. ž. r.: *armòniko* (Bg) / *ramòniko* (Br), *besèdo* (Za) / *beśèdo* (Šk), *biciklèto* (Rš) / *bičiklèto* (Bg), *bištèko* (Ka), *bòlnico* (Sl), *bôrko* (Re) / *bòrko* (Dr), *brènto* (Šk), *bukalèto* (Rb, Vi) / *bukalèto* (Tr), *butègo* (Vi) / *butègo* (Ba, Br), *cenìco* (Ba, Šk), *crèkvo* (Ba, Sl, Šv), *crèpnjo* (Šk), *ćìko* (Bg), *Dubrôvo* (Vi, Za), *fàbriko* (Br), *famèjo* (Rš), *fjônđo* (Re), *fôrco* (Rš), *fôžo* (Vi), *glôvo* (Rš), *grôno* (Rš), *hòrto* (Bg), *intrôdo* (Vi, Za) / *intròdo* (Br), *jábuko* (Tr), *kalànico* (Re, Za) / *kalànico* (Šk, Šv), *kámáro* (Br, Šv), *kampânjo* (Re, Za) / *kampànjo* (Ba, Ka, Sl, Šv, Tr), *kandrègo* (Sl), *Kapèlico* (Ka), *kolàno* (Br), *kômbo* (Rš), *korjèro* (Dr), *kòro*

²⁰⁸ U labinskim je govorima zabilježeno poopćenje, odnosno unifikacija nastavka 3. 1. mn. prezenta na morfem *-o*, odnosno *-u*, o čemu više v. u poglavlju 2. 2. 20. ovoga rada. Refleks je stražnjega nazala prisutan i u gramatičkom morfemu I jd. ženskoga roda, a o tome više v. u poglavlju 2. 2. 15. ovoga rada.

(Rš), *kovacijo* (Vi), *kôvo* (Rš, Sn, Za), *kôžo* (Šk), *kràvo* (Pr, Re, Vi) / *kràvo* (Tr), *kr̂po* (Dr), *kùco* (Pr, Re, Sn, Za) / *kùco* (Ba, Dr, Šk, Šv), *litro* (Bg), *lopàto* (Re), *lumbrelò* (Ba), *màceho* (Br), *maněstro* (Sn) / *maněstro* (Šk), *Marijico* (Bg), *màsko* (Ka), *màso* (Sl), *Mèriko* (Re) / *Mèriko* (Dr, Sl, Tr), *mlôdo* (Za), *mrèžo* (Sn), *munêdo* (Vi), *neděljo* (Šk, Šv), *nevěsto* (Za) / *nevěsto* (Vi), *nevěstico* (Rš), *nògo* (Sl), *nùcico* (Vi), *njivo* (Br), *oštarijo* (Sn) / *oštarijo* (Ba, Šk), *palènto* (Re) / *palènto* (Br, Šk, Šv), *paucino* (Vi), *pènzijo* (Bg), *plèvo* (Vi), *plóco* (Vi, Za) / *plóco* (Dr, Šk), *pogáčo* (Šv) / *pugàco* (Vi), *polnòcnico* (Vi), *prèjo* (Vi, Za), *prèslico* (Šv), *rabašpànjo* (Rš), *Ràšo* (Rš, Re) / *Ràšo* (Bg, Br), *rèpo* (Vi), *Rekò* (Rš) / *Rekò* (Br, Šv), *ribo* (Bg, Šk), *ròbo* (Za) / *ròbo* (Tr), *Rogocàno* (Ka), *ròzico* (Tr), *rùko* (Šk), *šeštrò* (Sl), *Škitàco* (Ba, Br, Šk, Šv), *šmrèko* (Vi) / *šmrèko* (Bg), *štèljo* (Vi), *štomànjo* (Bg), *subòto* (Za) / *šubòto* (Sl, Šk, Šv), *sùžo* (Vi) / *sùžo* (Tr), *šetemòno* (Sn, Za) / *šetemòno* (Ka), *škòlo* (Za) / *škòlo* (Rš, Vi) / *škòlo* (Bg, Br, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *škrinjo* (Tr), *Škvàransko* (Šv), *špèzo* (Vi), *špino* (Re, Vi), *trukinjo* (Re) / *trukinjo* (Br, Sl, Šk, Šv), *učinèto* (Vi), *udovico* (Vi), *Ŭlišnico* (Vi), *ùro* (Ka, Šv), *vecèro* (Br), *vèrico* (Vi), *vòdo* (Re, Sn) / *vòdo* (Bg, Br, Šk, Šv), *vòjsko* (Pr) / *vòjsko* (Vi), *vòljo* (Pr) / *vòljo* (Br), *vrèco* (Rb), *vùno* (Vi), *zemljò* (Sn) / *zemljò* (Rb) / *zemljò* (Tr), *žikvo* (Vi), *ženò* (Za) / *ženò* (Vi) / *ženò* (Sl), *žènsko* (Vi); *bèlo hòrto* (Vi), *bèlo pèno* (Vi), *blàtno rùko* (Ba), *cèrno zemljò* (Vi), *dobrò jùho* (Tr), *domòco bešèdo* (Rš), *drùgo bòndo* (Re) / *drùgo bòndo* (Ba), *drùgo ženòsko* (Br), *jenò boršèto* (Br), *jenò tavàjo* (Bg), *jenò domòco šcòrico* (Rš), *jenò štòro biciklèto* (Ba), *jenò vetùro* (Dr), *kòvarsko famèjo* (Rš), *míco boršètico* (Sn), *mojò nečakinjo* (Bg), *nàšo krvòvo zemljò* (Vi), *nèko bàlico* (Ka), *onò ròbo* (Br), *onò zìmo* (Dr), *pùno bukalèto* (Vi), *šàko neděljo* (Vi), *slòno srdèlo* (Šk), *šò famèjo* (Šk, Šv), *svojò famèjo* (Sn), *švojò mèhko puštèljo* (Vi), *tò besèdo* (Pr) / *tò besèdo* (Br), *vèlo i mòlo šopèlo* (Rš), *vèlo njivo* (Sl), *vèlo srèco* (Za), *vèlo teràco* (Šv), *vèlo žèljo* (Vi), *vràžjo fòrco* (Ba), *živo žèljo* (Br, Sl);

b) 3. 1. mn. prezenta glagola²⁰⁹: *abadòjo* (Sn), *bolò* (Br), *bùdo* (Sn) / *bùdo* (Ka), *cùjo* (Vi), *dávajo* (Tr), *dèlajo* (Sn) / *dèlajo* (Sl), *dobljjo* (Dr), *donešò* (Tr), *držò* (Sl), *glèdajo* (Re), *gojò* (Ba), *gònajo* (Za), *govòro* (Ba, Bg, Tr), *hòdo* (Za) / *hòdo* (Ba, Ka), *igròjo* (Sn), *ìmajo* (Rš, Sn) / *ìmajo* (Ba, Dr, Ka, Sl, Tr), *jidò* (Ba), *kantòjo* (Rš, Vi), *kùhajo* (Šk), *letò* (Vi), *mèšajo* (Dr), *mòro* (Ba, Br), *navàdo* (Sn), *nesò* (Pr, Rš, Sn, Za) / *nesò* (Re) / *nesò* (Bg, Dr, Sl, Šk, Tr), *nìmajo* (Za), *nòjdo* (Rb, Vi), *pasòjo* (Pr, Za) / *pasòjo* (Sl), *peljòjo* (Sn, Vi), *pensòjo* (Vi), *pèro* (Šk), *pitajo* (Dr), *plóco* (Ba), *plòto* (Sl), *pràvo* (Ba), *pojido* (Šk, Tr), *popijò* (Tr), *prìdo* (Sn) / *prìdo* (Ba, Ka, Šk, Tr), *prodávajo* (Ka), *recò* (Pr) / *recò* (Ba, Br, Tr) / *rečò* (Dr),

²⁰⁹ Na ovom se mjestu navodi samo dio primjera zabilježenih za ovoga istraživanja; svi prikupljeni primjeri navode se u poglavlju 2. 4. 6. 5. o prezentu glagola u govorima Labinštine.

spòlo (Sl), *rivôjo* (Vi), *stímôjo* (Rš, Vi), *tornîvajo* (Rš), *tornôjo* (Rš, Vi), *trpò* (Br), *ûjdo* (Rb, Sn), *vàdo* (Vi), *vèrvajo* (Sl), *vòlo* (Sn), *žgorò* (Šv), *znôjo* (Za) / *znôjo* (Rš) / *znôjo* (Br), *zovò* (Za) / *zovò* (Ba, Bg, Dr, Ka, Tr), *žuštòno* (Rš), *žèno* (Šk), *živèjo* (Br, Dr).

Drugoj se pak skupini labinskih govora s obzirom na odraz stražnjega nazala u tim gramatičkim kategorijama pridružuju preostali sjeverni mjesni govori Labinštine, preciznije govori Labina, Marića, Molih Golja, Nedeščine, Svetoga Martina, Štrmca i Županića, kao i sjeveroistočni mjesni govor Plomina. U tim govorima stražnji nazal u tim gramatičkim kategorijama nije jednoznačno zamijenjen, a prema tome mogu se dalje podijeliti u tri podskupine.

Prvu podskupinu čine mjesni govori Labina i Štrmca u kojima u A jd. imenica i imeničkih riječi ž. r. alterniraju vokali *o* i *u* bez neke zamjetne pravilnosti, pri čemu je *o* ipak mnogo češći: *cenìco* (Št), *crékvo* (La), *fěšto* (La), *glôvo* (Št), *intrôdo* (Št), *jûho* (Št), *kalànico* (Št), *kàmaro* (Št), *korjêro* (Št), *kùco* (Št), *pàšto* (Št), *pênzijo* (Št), *Picônšćino* (Št), *rûko* (Št), *šàlšo* (Št), *šusèdo* (Št), *šcôrico* (La), *šetemôno* (La), *škôlo* (Št), *televîzijo* (La), *trukìnjo* (Št), *vitùro* (La), *vòdo* (La), *zàdaço* (La), *cêlo pàd'ino* (La), *drùgo bôndo* (La), *jenò kàmaro* (Št), *krvôvo fiço* (Št), *mojò nevèsto* (Št), *nèko šupidèco* (La), *nòvo škvàdro* (La), *tò ròbo* (La), *tò kùco* (Št), *vêlo glôvo* (La), *Vêlo Šubòto* (Št), ali i *fěštu* (La), *hàlju* (La), *neděljju* (La), *nùku* (Št), *plovaniju* (La), *polìtiku* (La), *šùžu* (Št), *vetùru* (Št), *ženù* (La), *švojù ženù* (Št), *tù folšarìju* (La); dok je u 3. l. mn. prez. glagola *o jednoznačno zamijenjen vokalom *o*: *cûjo* (La), *dopeljôjo* (La), *gônajo* (La), *igrôjo* (Št), *ìmajo* (La, Št), *kantôjo* (La), *kritikôjo* (Št), *maškarôjo* (La), *môrajo* (La), *navigôjo* (La), *nesô* (La) / *nesô* (Št), *nôjdo* (La), *oprô* (La), *poznôjo* (La), *prìdo* (La), *rivôjo* (La), *znôjo* (La) / *znôjo* (Št) itd.

U drugoj su podskupini mjesni govori Marića, Molih Golja, Nedeščine, Svetoga Martina i Županića u kojima je ovjerena alternacija *o* i *u* kao odraza *o u objema kategorijama (pa čak i u jednom te istom primjeru kod istoga govornika), također bez nekoga jasnog pravila:

a) A jd. ž. r.: *bôlnico* (Ne), *butêgo* (Žu), *cenìco* (Mg), *crékvo* (Mg), *frantôjo* (Ma), *glôvo* (Ma, Mg, Žu), *ìglo* (Mg), *kàmaro* (Žu), *kampánjo* (Ma), *kànto* (Ne), *kôvo* (Žu), *kòžo* (Mg), *křpo* (Ne), *kùco* (Mg, Žu), *kumpanìjo* (Žu), *maněstro* (Ma), *narônco* (Ne), *neděljjo* (Mg), *Opatìjo* (Ma), *pênzijo* (Mg, Ne), *pěšo* (Ne), *plàco* (Ne), *pòšto* (Ne), *rabašpànjo* (Ne), *ròbo* (Ne), *verdùro* (Mg), *sestrò* (Ma), *srèco* (Sm), *subòto* (Mg), *svecò* (Žu), *šegôlo* (Ma), *šetemôno* (Sm), *škôlo* (Ma, Ne, Sm) / *škôlo* (Mg), *špèzo* (Mg), *štàlo* (Mg), *trukìnjo* (Mg, Sm),

vòdo (Mg, Ne, Žu), vòjsko (Mg), žarnòdo (Žu), jenò pàd'ino (Ma), jenò susèdo (Ne), mòlo crèkvico (Sm), svojò kàmaro (Mg), tò kampànjo (Sm), tò kùco (Ne), ali i bòršu (Ma), butègu (Mg), cenìcu (Ma, Mg), crèkvu (Mg), famèju (Ne), fjòndu (Ma), kalànicu (Ma), kampànju (Ma, Mg, Ne, Sm, Žu), kanavàcu (Žu), kljucànicu (Ne), koserìcu (Ne), kràvicu (Ne, Sm), kùcu (Mg, Sm), kurjèru (Ma), manèštru (Žu) / manèštru (Mg), marèndu (Ne), naròncu (Žu), nedèlju (Ne, Žu), oštarìju (Sm), palèntu (Mg), prèšlicu (Mg), pustèlju (Žu), rakiju (Sm), rùku (Žu), sestrù (Ne) / šeštrù (Mg), subòtu (Mg), stàzu (Sm), šegòlu (Ma), Škitàcu (Ma), škòlu (Ne), štàlu (Mg), tavèrsu (Žu), trukìnju (Ma), vitùru (Ma, Ne), vòdu (Mg), vùnu (Sm), ženù (Ne), jenù kàmaru (Ne), jenù kòtulu (Žu), jenù udovìcu (Sm), lèpu kùcu (Sm), nèku kràvu (Sm), nèku žènsku (Ma), njihovu kùcu (Ne), sàku drùgu nedèlju (Ma), sàku mòlu štàlicu (Sm), stòru kùcu (Ne);

b) 3. 1. mn. prezenta glagola: bolò (Žu), dèlajo (Ne, Žu), dòjo (Ne), govòro (Mg), fermòjo (Žu), igròjo (Žu), ìmajo (Mg, Ne, Sm), kantòjo (Žu), konšeljòjo (Žu), kumpanjívajo (Žu), mòro (Ne, Sm), nesò (Ma, Mg, Ne, Žu), nìmajo (Sm), nòjdo (Mg), pijò (Mg, Žu), pìtajo (Mg, Ne), poznòjo (Ne, Žu), prebìrajo (Žu), prìdo (Mg, Ne, Sm), recò (Ne), rivòjo (Sm), sopò (Vi), ùjdo (Žu), ustòno (Sm), zapìrajo (Sm), znòjo (Ne, Žu), živèjo (Sm), ali i çùju (Ma), dèlaju (Ne), hìtaju (Žu), ìmaju (Ne, Žu), išcu (Žu), mòru (Žu), nìmaju (Sm, Žu), prìdu (Ma, Ne).

Trećoj podskupini pripada istraživani sjeveroistočni govor Plomina (zajedno s njemu blizim govorima Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja, u kojima su, prema informacijama mojih obavjesnika, ove jezične značajke identične s onima zabilježenima u Plominu) u kojem u A jd. imenica i imeničkih riječi ž. r. alterniraju odrazi *o* i u stražnjega nazalnog vokala (i ovdje bez neke posebne zakonitosti), pri čemu je *u* ipak nešto frekventniji: *kàmaru, kùcu, kùhinju, nedèju, nùku, oštarìju, padèlicu, postèju, rakijìcu, ràšpu, Rekù, šeštrù, šubòtu, škòlu, spìnu, vèricu, vòdu, vòjsku, zemjù, jenù kràvu, jenù kùcu, mlàju šeštru, nõvu vitùru, njeğòvu ženù, tvoju šeštrù*, ali i *alèrgijo, fèbro, kàpjo, klàšo, mólbo, nedèjo, pàšo, rùko, škòlo, ùro, vèrico, mícò crèkvico, onò pùmpo, vèlo glòvo*; a u 3. 1. mn. prez. glagola ovjeren je jedino *u*: *cùju, dòju, prìdu, tornívaju, znòju* itd.

Detaljna analiza građe prikupljene za ovoga istraživanja nije u skladu s opservacijama iz ranijih istraživanja labinskih govora. Naime, S. Vranić u mjesnim je govorima Nedešćine, Štrmca, Vozilića i Plomina utvrdila jednoznačnu zamjenu *o > *u* u svim kategorijama (Vranić 2005: 184-185; isto je za govor Vozilića utvrdila i S. Dornik, Dornik 2007: 13,15), a u ostalim labinskim govorima dvojaku zamjenu *s* u ili *o*, ovisno o gramatičkim kategorijama (*u*

u leksičkim morfemima, a *o* u relevantnim gramatičkim kategorijama; Vranić 2005: 187-188). Mnogobrojna oprimjerenja prikupljena za potrebe ovoga rada pokazuju kako ni u jednom labinskom govoru ne postoji jednoznačna zamjena stražnjega nazala nekim od vokala. Objašnjenje ovih nepodudarnosti može ležati u činjenici da je *i* u drugim jezičnim segmentima²¹⁰ zamijećeno svojevrsno, pa makar i djelomično, približavanje rubnih labinskih govora koji su nekim svojim značajkama odstupali od jezgre ovih govora²¹¹ s onim što je u ovoj skupini pretežito: za većinu je labinskih govora tipična dvojaka zamjena stražnjega nazala pa su *i* u rubnim mjesnim govorima vjerojatno nastupile izmjene u svrhu ujednačavanja s ostalim govorima iz iste skupine.

Štoviše, u čitavoj se labinskoj skupini govora na temelju odraza stražnjega nazala diferenciraju dvije podskupine: veća, u kojoj je $*\varrho > u$ u korijenskim morfemima, a $*\varrho > o$ u svim relevantnim gramatičkim kategorijama, i manja, u kojoj je, kao i u prvoj, $*\varrho > u$ u korijenskim morfemima, dok u A jd. imenica i imeničkih riječi ž. r. dolazi do alternacije *o* i *u*, a u 3. l. mn. prez. glagola moguće je trojako rješenje: ista takva alternacija, jednoznačna zamjena s *o* ili pak jednoznačna zamjena s *u*.

2. 2. 5. Refleks slogotvornoga sonanta $*l$

Preinake slogotvornih sonanata $*r$ i $*l$ ²¹² događaju se u svim hrvatskim narječjima pred kraj starojezičnoga razdoblja (koncem 15. st.). Slogotvorno je $*l$ u hrvatskim sustavima moglo ostati neizmijenjeno²¹³ ili je bilo zamijenjeno nekim od vokala (vokalom *u* ili nekim od vokala *o*-tipa²¹⁴). U pojedinim idiomima²¹⁵ međutim mogu supostojati primjeri s dva ili tri

²¹⁰ V. i poglavlje 2. 2. 15. ovoga rada.

²¹¹ U svojoj raspravi o čakavskom ekavskom dijalektu S. Vranić ističe da je rubnost „svojstvo ne samo govora koji zarubljuju ekavski dijalekt već i (...) obilježje govora koji su udaljeniji od središnjega dijela svakoga prepoznatoga poddijalekta“ (Vranić 2005: 423), i dalje: „Među jedinicama se pojedinoga poddijalekta razlikuje jezgra, središte poddijalekta, u kojem su sačuvane jezične značajke tipične za taj poddijalekt, i periferni pojasi različitih stupnjeva rubnosti“ (Vranić 2005: 243). Ista je metodologija primjenjiva i na skupine govora, hijerarhijski niže jedinice od dijalekata i poddijalekata, u kojima se također mogu razlikovati središnji i rubni dijelovi, što pokazuju i rezultati ranijih, kao i ovoga istraživanja.

²¹² Slogotvorni su sonanti r i l nastali iz sekvencija sastavljenih od sonanta i poluglasa ($*br$, $*bl$, $*br$, $*bl$) u dijelovima štokavske, čakavske i kajkavske protojedinice, dok je u drugim njihovim dijelovima poluglas opstao ispred sonanta i dalje slijedio razvitak poluglasa (prijelaz u $*\partial$, a zatim gubljenje u „slabim“ položajima ili preinaka u odgovarajući puni vokal u „jakim“ položajima; Lukežić 2012: 173). O razvoju slogotvornoga r u organskim idiomima hrvatskoga jezika više v. u Lukežić 2012: 173-174.

²¹³ Neizmijenjeno je slogotvorno l potvrđeno u naseljima na istočnom dijelu otoka Krka te u rudimentima na jugu i jugozapadu istoga otoka. Usp. Lukežić – Turk 1998: 38-40, 59-60, Lukežić 2012: 175.

²¹⁴ Zamjena $l > u$ potvrđena je u većini štokavskih i većini čakavskih te u dijelu kajkavskih dijalekata. Na južnom kajkavskom prostoru (u varaždinsko-ludbreškom, središnjem zagorskom, gornjolonjskom, turapoljskom i plješivičko-prigorskom dijalektu, u južnom dijelu podravske dijalekta te u istočnim gorskokotarskim govorima) zabilježena je zamjena $l > o$, dok je na manjem sjevernom dijelu kajkavskoga prostora (u istočnom

različita refleksa slogotvornoga *l (*u, o, uo*), a pokoji se od njih može potvrditi u samo jednom do dva leksema (Lukežić 1998a: 137).

S. Vranić u svojim je istraživanjima labinskih govora u idiomima Malih Turina, Velih Golja, Martinskoga, Paradiža, Županića i Kraj Drage ovjerila dvojaku zamjenu *l*, s vokalom *o* i s vokalom *u*, npr. *boha, soza, vona*, ali *puž / puž, sunce, vuk, jabuka, mus* (Vranić 2005: 195-196), dok je u ostalim labinskim idiomima prema njezinim spoznajama *l* jednoznačno zamijenjen s *u*.

Za ovoga su istraživanja međutim svi ispitivani leksemi ovjereni isključivo s vokalom *u* u svim labinskim govorima: *bùha / bùha; jàbuka* (Ma, Ne, Pr, Sn, Sm, Vi) / *jábuka* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka), *jàbuko (Žu) / jábuko* (Tr, Sl) A jd., *jàbuki* (La, Pl, Rb, Rš, Re, Št, Za) / *jábuki* (Šk, Šv) N mn., *jàbuk* (Vi) G mn., *jàbucici* (Mg) N mn.; *mùs* (Mg, Ne, Sn, Sm) / *mùs* (Pl, Rb, Rš, Vi) / *mùs* (Ba, Bg, Ka, Sl, Šv), *mùzlo* (Pr, Žu) pr. r. s. jd., *mùzli* (Re, Št) pr. r. m. mn., *pomùs* (Dr, Šk, Tr), *pomùza* (Za) pr. r. m. jd., *pomùzla* (Ma) p. r. ž. jd., *pomùzle* (Br) pr. r. ž. mn.; *pùž* (Pr, Sn) / *pùš* (La, Ma, Ne, Sm, Za, Žu) / *pùs* (Mg, Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *pùs* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr); *sùnce / sùnce / sùnce; sùza* (La, Mg, Pr, Sn, Za) / *sùza* (Pl, Rb, Rš, Re, Vi) / *sùza* (Bg, Dr, Ka, Sl, Šv), *sùzo* (Vi) / *sùzu* (Št) / *sùzu* (Ma, Sm, Žu) / *sùzo* (Ba, Šk, Tr) A jd., *sùz* (Žu) / *sùz* (Vi) G mn., *sùzami* (Žu) / *sùzami* (Vi) I mn., *sùzice* (Ne) N mn.; *vùk* (La, Ma, Sn, Sm, Vi, Za) / *ùk* (Mg, Pr, Rb, Št) / *vùk* (Dr, Sl) / *ùk* (Bg, Ka, Šk, Šv, Tr), *vùki* (Ne, Pl, Žu) / *ùki* (Rš, Re) / *vùki* (Ba) N mn.; *vùna* (La, Ma, Pl, Pr, Sn, Sm, Vi, Žu) / *ùna* (Rb, Re, Za) / *vùna* (Br, Šk) / *ùna* (Dr, Ka, Šv), *ùni* (Mg, Rš, Št) / *ùni* (Bg, Sl) G jd., *vùno* (Vi) / *vùnu* (Ne) / *vùno* (Ba, Tr) A jd.

Zbog apsolutne se ujednačenosti odraza slogotvornoga sonanta *l u svim primjerima prikupljenima za ovoga istraživanja ta značajka ne može smatrati relevantnom za eventualnu daljnju klasifikaciju labinske skupine govora (kao što se to pretpostavljalo prije početka istraživanja).

---

dijelu međimurskoga dijalekta te u većini govora podravsko-virovskoga poddijalekta) *l* zamijenjen s *o*. Usp. Lukežić 2012: 175-176.

²¹⁵ U rubnim čakavskim ekavskim govorima Bartola, Kaldira, Brkača, Brdca i u ikavskom govoru Klane ovjereni su dvojake zamjene *l > *o* / *u*. Na kvarnerskim je otocima situacija nešto drukčija: u njima nije bilo uspostavljeno slogotvorno *l nego sekvencija *al u kojoj se prvi član razvijao kao poluglas u „jaku“ položaju. U creskim su tako govorima zabilježeni ostvaraji *el* i *al*, a odraz *al* zabilježen je (pa makar i u reliktima) i na Iloviku, Unijama, Lošinju i Silbi te na sjevernozadarskim otocima Olibu i Premudi. Na otoku Krku zabilježeni su refleksi *al* (u Baški), *el* (u Vrbniku), *e* (s gubljenjem *l* iz slijeda *el*, u Omišlju) i *o* (s gubljenjem *l* iz slijeda *ol*, u Dobrinju). Usp. Lukežić 2012: 177-178.

2. 2. 6. Povećan broj vokalskih jedinica kao dio tendencije jake čakavske vokalnosti

Tendencija se jake čakavske vokalnosti, osim u primjerima nepreventivnih vokalizacija „slaboga“ poluglasa, ostvaruje i na druge načine, „u prvom redu u povećanom broju samoglasničkih fonema“ (Moguš 1977a: 23). Temeljni se peterovokalski sustav čakavskoga narječja naime u mnogim govorima širi pojavom dugih vokalskih fonema u prednaglasnom ili naglašenom slogu (vokalima otvorene ili zatvorene artikulacije, diftonzima), ali i monofonškim i diftonškim varijantama (ostvarajima, alofonima) pojedinih fonema. Iva Lukežić pojavu diftonga *i* ili zatvorenijih jedinica na mjestu dugih vokala te promjene kratkih nenaglašenih vokala naziva inovacijama u vokalizmu i smješta ih u srednjojezično razdoblje (od kraja 15. do početka 18. st.; Lukežić 2012: 285)²¹⁶.

Već su u najranijim istraživanjima labinskih govora jezikoslovci detektirali vokale posebne artikulacije u pojedinim govorima te skupine koje su proučavali, a takva su opažanja i podatci bilježeni i u recentnim raspravama. Ne ulazeći ovdje u detalje (poput u kojim su mjesnim govorima zabilježeni koji vokali ili ostvaraji²¹⁷), u labinskim su govorima osim osnovnih vokala *a*, *e*, *i*, *o*, *u* istraživači zabilježili i sljedeće: *ɤü*, *ɤö*, *ɤo*, *uo* (A. Belić)²¹⁸; *ǎ*, *oǎ*, *ǎa*, *ǎö*, *ö*, *ɛ*, *iɛ* (M. Mačeki)²¹⁹; *a^o* (B. Jurišić)²²⁰; *ö*, *ɔ*, *ɛ*, *ie*, *uo*, vrlo zatvoreno *e* i *o* (Ivić)²²¹; vrlo zatvoreno dugo *e*, [*i*ɛ], *ö*, *ɛ* (Kalsbeek)²²²; [*ɔ*], [*ɛ*], [*ɛ*], [*y*], [*ǎ*], [*ɔ*], [*ö*], [*ü*], [*ə*], [*uo*], [*ie*], [*ua*] (S. Vranić)²²³; *ɛ*, *ɛ*, *ɔ*, *ö*, *ua*, *uo*, *ie*, uz napomenu da je opservirana tendencija otvaranja kratkih vokala i vokala u postakcenatskom položaju (S. Zubčić, Zubčić 2006a: 149-151)²²⁴; [*ö*], [*uo*], [*əo*] (J. Tenčić)²²⁵; [*ɔ*], [*ɛ*], [*y*] (I. Repac; K. Poldrugovac)²²⁶.

²¹⁶ Te su pojave različitim intenzitetom zahvatile sva hrvatska narječja i njihove dijalekte, a intenzivne su na rubovima svih čakavskih dijalekata te u kajkavskim i zapadnoštokavskim dijalektima (Lukežić 2012: 285-286). Zatvaranje i eventualna diftongizacija dugih vokala *ā*, *ē*, *ō* bili su ranije u literaturi uvrštavani među insularizme, pojave koje „suprotstavljaju otočne govore obalnima, pri čemu se s otočnima obično slažu i neki istarski, ali neke se otočne osobine pojavljuju opet i u mnogim govorima u unutrašnjosti i dijaspori“ (Brozović – Ivić 1988: 84).

²¹⁷ Više o tome v. u poglavlju 2. 1. o dosadašnjim istraživanjima govora Labinštine.

²¹⁸ A. Belić zabilježene glasove *uo*, *uo* opisuje kao diftonge (Belić 1912: 237), a *ɤü* i *ɤö* su diftonzi koji su naknadno delabijalizirani (Belić 1912: 237).

²¹⁹ Kod Mačekog nalazi se ovakav opis glasova: *oǎ*, *ǎa*, *ǎö* i *iɛ* su diftonzi, *ɛ* je sužen glas, a *ǎ* i *ö* su labijalizirani glasovi (Mačeki 2002: 48-49).

²²⁰ B. Jurišić glas *a^o* opisuje kao zatvoreni (Jurišić 1956: 405).

²²¹ P. Ivić donosi sljedeći opis ovih glasova: *ɔ* i *ɛ* otvoreni su glasovi, *ie* i *uo* su diftonzi, a izostaje opis glasa *ö* (Ivić 1961: 207-208).

²²² J. Kalsbeek opisuje glasove kako slijedi: [*ie*] kao diftonški ostvaraj, *ö* kao „dosta prednje“, a *ɛ* se „ostvaruje otvoreno“ (Kalsbeek 1983: 251).

²²³ S. Vranić ovako opisuje zabilježene glasove: [*ɔ*] i [*ɛ*] vokali su zatvorene artikulacije; [*ǎ*], [*ɛ*] i [*ɔ*] otvoreni su vokali; [*y*] ima nižu artikulaciju; [*ö*] i [*ü*] su labijalizirani; [*ə*] je reduciran; dok su [*uo*], [*ie*] i [*ua*] diftonzi (Vranić 2005: 205, 212-216).

²²⁴ Kod S. Zubčić nalazi se ovakav opis glasova: *ɛ* i *ɔ* zatvoreni su glasovi, *ɛ* je otvoren, *ö* je labijaliziran, dok su *ua*, *uo* i *ie* diftonzi (Zubčić 2006a: 149-151).

²²⁵ J. Tenčić donosi sljedeći opis ovih glasova: [*ö*] je bilabijalni glas, a [*uo*] i [*əo*] su diftonzi (Tenčić 2007: 17).

Na temelju podataka iz dostupne literature formirana je pretpostavka da bi prisutnost vokala posebne artikulacije (zatvorenih, otvorenih ili labijaliziranih te diftonga; na fonemskoj razini, ali i na onoj alofonskoj) mogla biti jedan od ključnih kriterija u daljnjoj klasifikaciji govora Labinštine.

Za ovoga su istraživanja u svim labinskim govorima opservirani ostvaraji vokalskih jedinica (alofoni) kojima se proširuje osnovni peteročlani vokalski trokut: [a] (zatvorena varijanta vokala *a*), [ɛ] (zatvorena varijanta vokala *e*), [ɛ̞] (otvorena varijanta vokala *e*), [y] (izgovara se uže od *i* jer se jezik pri artikulaciji povlači prema sredini usne šupljine), [ɔ] (zatvorena varijanta vokala *o*), [ö] (labijalizirana varijanta vokala *o*), [ü] (labijalizirana varijanta vokala *u*). Njihovo će podrijetlo i distribucija te zastupljenost u pojedinim labinskim punktovima biti detaljno predstavljene u poglavlju 2. 3. 2. o vokalizmu govora Labinštine, a na ovom se mjestu donosi samo dio zabilježenih primjera:

– u govoru Bartića: [a], npr. *Kop̣ac*; [ɛ]: *Bṛɛh*, *göṿɛt* G mn., *kaṣ̌ṇɛje* pril., *ṃɛh*, *ṭɛṭɛ*, *ṿɛka* pril.; [ɛ̞], npr. *uṣɛ̞nice* A mn.; [ɔ], npr. *ḍɔn* G mn., *dṿɔ*, *ḳɔve* L jd.; [ö], npr. *baḷön*, *bḷögo*, *droẓ̌ök* G mn., *göṿɛt* G mn., *n̄öna*, *peḷj̄ö* pr. r. m. jd., *pok̄öj̄ni* N mn. m., *rec̄ö* 3. l. mn. prez., *š̄c̄örice* A mn., *šk̄öla*, *t̄ö* N jd. s., *traht̄ör*, *v̄öpra* pr. r. m. jd., *žov̄ö* 3. l. mn. prez.; [ü], npr. *b̄übrej̄i* N mn.;

– u govoru Brgoda: [ɛ̞], npr. *bṛɛh*, *buṭɛ̞go* A jd., *c̣ɛ̞lo* N jd. s., *dṛɛ̞va* G jd., *dṿɛ̞*, *iṃɛ̞li* pr. r. m. mn., *ḷɛ̞t* G mn., *ḷɛ̞po* pril., *p̣ɛ̞t*, *pḷɛ̞salo* pr. r. s. jd., *sp̣ɛ̞žo* A jd., *ṿɛ̞ka* pril.; [ɛ̞], npr. *bṛɛ̞men*, *ḍɛ̞lali* pr. r. m. mn., *ṇɛ̞kadoṣ̌nje* N mn. ž.; [y]: *byḷä* pr. r. ž. jd., *goṇȳlo* pr. r. s. jd., *govoṛȳli* pr. r. m. mn.; [ɔ], npr. *Bṛȳɔt*, *bṛɔt*, *m̄öza* G jd., *ok̄ölice* L jd., *šop̄el* G mn.; [ö], npr. *b̄önjki* A mn., *but̄ön*, *k̄öl*, *k̄övari* N mn., *n̄j̄ö* I jd. ž., *p̄öc̄*, *p̄öl*, *škapul̄ö* pr. r. m. jd., *šk̄ölo* A jd., *žat̄ö*, *žöv̄ö* 3. l. mn. prez.; [ü], npr. *š̄ǖc̄*, *žap̄ǖš̄c̄eno* N jd. s.;

– u govoru Brovinja: [ɛ̞], npr. *b̄ɛ̞li* N jd. m., *ḷɛ̞po* pril., *nevṛɛ̞me*; [y], npr. *premȳš̄lile* pr. r. ž. mn.; [ɔ], npr. *bṛɔt*, *k̄öle* L jd., *n̄öc̄*, *r̄öbo* A jd., *š̄öl*, *šk̄öla*, *t̄ö* N jd. s.;

– u govoru Drenja: [ɛ̞], npr. *m̄ɛ̞sajo* 3. l. mn. prez.; [ɔ], npr. *bṛɔt*, *k̄ökoši* A mn.; [ö], npr. *kamj̄önon* I jd., *p̄öpi* pr. r. m. jd., *t̄ö* N jd. s.;

---

²²⁶ I. Repac opisuje te glasove na sljedeći način: [ɔ] i [ɛ̞] zatvoreni su vokali, a [y] ima nižu artikulaciju (Repac 2007: 14). K. Poldrugovac ne donosi opis tih glasova.

W. R. Vermeer nigdje izrijekom ne navodi vokalske jedinice labinskih govora koje je istraživao, no ističe da su u toj skupini govora prisutne radikalnije transformacije vokalskoga sustava (parafrazirano prema Vermeer 1982: 318).

– u govoru Kapelice: [ɛ], npr. *cɛla* N jd. ž., *dɛlilo* pr. r. s. jd., *drɛva* G jd., *dvɛ*, *imɛ* pr. r. m. jd., *lɛt* G mn., *mɛsa* G jd., *Rɛkɛ* L jd., *vɛdimo* 1. l. jd. prez., *vɛka* pril., *vrɛme*; [o], npr. *stɔri* N jd. m., *setemɔno* A jd.; [ö], npr. *blɔga* G jd., *pjezɔ* 3. l. jd. prez., *pomidɔri* A mn., *rɔbit*, *sɔma* N jd. ž., *škɔlo* A jd., *tɔliko*, *vɔz*; [ü], npr. *drugo* A jd., *tü*;

– u govoru Labina: [ɛ], npr. *bežat*, *cɛli* N jd. m., *deca*, *imɛ* pr. r. m. jd., *lɛpo* pril., *lɛt* G mn., *lɛvo* pril., *mɛh*, *pɔcɛlo* pr. r. s. jd., *rɛtkeh* G mn. m., *rɛz*, *svɛte* L jd., *šɛs*, *štɛjen* 1. l. jd. prez., *vɛra* N jd. ž., *vɛdet*, *vrɛme*; [y], npr. *dobyt*, *hytit*, *krecyt*, *molyt*, *opyrat*, *raspustyła* pr. r. ž. jd.; [o], npr. *kɔhale* pr. r. ž. mn., *kɔkoši* A mn., *koštɔ* 3. l. jd. prez., *oštɔ*, *oɔkolo*, *onɛ* N mn. m., *rɔbo* A jd., *stɔ*, *žbɔla*; [ö], npr. *poznɔjo* 3. l. mn. prez., *šcɔrice* A mn., *tɔ* N jd. s., *zasprɔvlje* pril.; [ü], npr. *cüt*, *küpüt*;

– u govoru Marića: [ɛ], npr. *dɛbul* N jd. m., *drɛvo*, *kašnɛje* pril., *lɛpo* pril., *lɛt* G mn., *pɛt*, *porɛže* 3. l. jd. prez. *sɛno*, *starɛje* N mn. ž., *tɛte*, *žɛto*; [y], npr. *govoryt*, *šyt*; [o], npr. *proscɛ* N mn.; [ö], npr. *bɔršu* A jd., *brɔj*, *grɔjze*, *kamjɔn*, *mɔleh* G mn. ž., *nɔni* G jd., *pɔc*, *pɔl*, *šcɔrice* A mn., *škɔlo* A jd., *tɔ* N jd. s., *vɔsce* A mn., *žɔl*;

– u govoru Molih Golja: [ɛ], npr. *cɛli* N jd. m., *drɛvo*, *dvɛ*, *kɛseli* N mn. m., *lɛpo* pril., *sɛno*, *spɛzo* A jd., *tɛta*, *ubɛt*, *vrɛda* pril., *zɛnske* N mn. ž.; [ɛ], npr. *tɛšari* N mn.; [y], npr. *domyslin* 1. l. jd. prez., *gojyli* pr. r. m. mn., *hodyla* pr. r. ž. jd., *kobasyce* A mn., *pyt*, *plotyla* pr. r. ž. jd., *stysnut*, *ubyla* pr. r. ž. jd.; [o], npr. *jɔko* pril., *ozgɔra*, *proscɛ* G jd., *skɔhala* pr. r. ž. jd., *strɔnɛ* L jd., *veçerɔ* A jd., *vɔsce* A mn.; [ö], npr. *blɔga* G jd., *bɔmbi* N mn., *grɔjzen* I jd., *hlɔde* L jd., *jɔnca* G jd., *kɔli* G mn., *kɔve* L jd., *mižɔl*, *nɔna*, *ɔnɔ* N jd. s., *pirɔn*, *pɔc*, *pɔl*, *rɔbi* G jd., *sɔl*, *stɔ*, *škɔla*, *tɔ* N jd. s., *vɔjško* A jd., *zdɔlun*;

– u govoru Nedešćine: [ɛ], npr. *bɛlu* A jd., *bežite* 2. l. mn. prez., *debɛl* N jd. m., *deɔli* pr. r. m. mn., *lɛpo* pril., *mɛsa* G jd., *mɛkɔ*, *pɛt*, *plɛs*, *srɛda*, *šɛs*, *zɛt*; [ɛ], npr. *Vrɛćari*; [y], npr. *být*, *cetyri* N mn., *dobyt*, *fynila* pr. r. ž. jd., *govoryla* pr. r. ž. jd., *gubýt*, *hodyla* pr. r. ž. jd., *myslila* pr. r. ž. jd., *plotyt*, *prešyškati*, *razbyt*, *storyt*; [o], npr. *kɔhan*, *mɔlit* 1. l. jd. prez., *ɔnɔ* N jd. s., *ɔvɔc* G mn., *poznɔjo* 3. l. mn. prez., pril. *tɔka*; [ö], npr. *bilɔ* pr. r. s. jd., *jɔje*, *kɔl*, *mlɔdo* I jd. ž., *pɔc*, *postɔl*, *poznɔn* 1. l. jd. prez., *profesɔra* A jd., *rɔžice* A mn., *tɔ* N jd. s.; [ü], npr. *potegnüt*, *rücak*;

– u govoru Plomina: [ɛ], npr. *dɔlɛ* pril., *dvɛ* N ž., *kumɛdiji* A mn., *lɛt* G mn., *lɛvo* pril., *mɛšili* pr. r. m. mn., *mɛšo*, *pɛc*, *pɛt*, *plɛsi* A mn., *šɛs*; [y], npr. *cetyre* N ž., *dogodylo* pr. r. s. jd., *goryćicu* A jd., *hodyt*, *rodyla* pr. r. ž. jd.; [o], npr. *brkɔn*, *kɔkoši* G jd., *kɔliko*, *loncɛ* N mn.,

mizôl, *môlîli* pr. r. m. mn., *onò* N jd. s., *ocìstit*, *šôm* N jd. m., *stoîlî* G mn., *škôlu* A jd., *toîlîko*; [ö], npr. *kamjôni* N mn., *mizôli* A mn., *pôlne*, *prosôc* G mn.;

– u govoru Presike: [ɛ], npr. *besêd* G mn., *pêc*, *pêt*, *rêtko* pril., *vrême*; [ɛ], npr. *stôžer*; [y], npr. *naložÿt*; [ö], npr. *bôl*, *kôve* L jd., *nônota* G jd., *onò* N jd. s., *pržôn*, *šcôrice* N mn., *takô*, *tô* N jd. s.;

– u govoru Rapca: [ɛ], npr. *cêli* N jd. m., *dvê* N ž., *lêpo* pril., *lêt* G mn., *pêt*, *sêno*, *vêka* pril.; [ɛ], npr. *šedêt*; [y], npr. *hodÿlo* pr. r. s. jd., *kupyli* pr. r. m. mn., *lytar* G mn., *maštÿli* pr. r. mn. m., *solÿli* pr. r. m. mn.; [o], npr. *obolêla* pr. r. ž. jd.; [ö], npr. *cô*, *yônjîsêce*, *grôde* L jd., *kôve* L jd., *nakô*, *tô* N jd. s., *tôlîko*, *vôlî* A mn., *vôrät*;

– u govoru Raše: [ɛ], npr. *Brêga* G jd., *dêhat*, *detè*, *dvê* N ž., *kumêdiji* A mn., *lêpo* pril., *lêt* G mn., *pêt*, *švête* L jd., *šês*, *vêka* pril., *žêdni* N mn. m., *živêjemo* 1. l. mn. prez.; [y], npr. *bÿt*, *hÿta* pr. r. m. jd., *Jurÿna*, *nosÿt*, *prebÿrat*, *promÿšli* 3. l. jd. prez., *osúsÿt*, *vÿdet*; [o], npr. *grôt*, *koîlîko*, *mokrî* N mn. m., *ondâ*, *ovôc* G mn.; [ö], npr. *Bôh*, *fôrco* A jd., *kantadôr*, *kôlôr*, *kôvari* N mn., *môre*, *môtôrah* G mn., *nôno*, *nemôjmo* 1. l. mn. imper., *nôc*, *onò* N jd. s., *pôc*, *pofôlît*, *rôbi* G jd., *šcôrica*, *škôli* G jd., *tô* N jd. s., *tôlîko*, *uzgôra*, *vôšce* N mn., *zatô*, *zđôlunka*, *žgrôjeno* N jd. s.; [ü], npr. *ÿni* G jd.;

– u govoru Repende: [ɛ], npr. *Brêh*, *cêsta* N jd. ž., *cetêre* N ž., *dôlêka*, *dvê* N ž., *lêt* G mn., *pêt*, *preživêt*, *snêh*, *šêba* pr. r. m. jd., *vêde* pr. r. m. jd., *žê* pr. r. m. jd., *živêje* 3. l. jd. prez.; [ɛ], npr. *kušerÿcu* I jd.; [y], npr. *storÿt*; [o], npr. *kôhala* pr. r. ž. jd., *koîlîko*, *mocäk*, *mocîli* pr. r. m. mn., *škokâli* pr. r. m. mn., *stô*; [ö], npr. *kôvi* G jd., *motôri* N mn., *škôla*, *tô* N jd. s.;

– u govoru Snašića: [ɛ], npr. *dvê* N ž., *lêt* G mn., *pêt*, *mešit*, *sêno*, *snêh*, *šês*, *têta*, *vêka* pril.; [y], npr. *gojÿla* pr. r. ž. jd., *hÿtat*; [o], npr. *koğô*, *kôkoši* N mn.; [ö], npr. *bôršo* A jd., *fôrši*, *kôvo* A jd., *môra* G jd., *nôna*, *njô* I jd. ž., *onò* N jd. s., *pôl*, *pôc*, *škôla*, *tô* N jd. s., *zazđôlun*;

– u govoru Svetoga Lovreca: [a], npr. *Lovran*; [ɛ], npr. *cêl* N jd. m., *gore* pril., *pêc*, *šês*, *žeci* N mn.; [ɛ], npr. *brêmen*, *dêvet*, *frêsko* pril., *krêpko* pril., *nêka*, *tutêka*, *vrêmena* G jd.; [y], npr. *storÿli* pr. r. m. mn., *Vysković* G mn.; [o], npr. *korjêrami* I mn., *môre*, *môs*, *napôl*, *oštarija*, *prevôra* pr. r. m. jd., *rôbo* A jd., *šcôrico* A jd., *škòle* L jd.; [ö], npr. *bôlnico* A jd., *hôdi* pr. r. m. jd., *körjêro* A jd., *plôti* 3. l. jd. prez., *pomidôri* N mn., *tô* N jd. s., *tôlîko*, *trahtôron* I jd., *zđôlu*; [ü], npr. *drûgo* I jd. ž., *verdÿri* G jd., *vetÿri* N mn.;

– u govoru Svetoga Martina: [ɛ], npr. *deřlil* pr. r. m. mn., *drěvo*, *gredãh* L mn., *lěpo* pril., *lět* G mn., *pět*, *rěd*, *sprěda*, *šěsto*, *špěži* G jd., *živě* pr. r. m. jd.; [y], npr. *γradŷna*, *sodyt*, *ugosŷlo* pr. r. s. jd.; [o], npr. *γosit*, *grõt*, *rivõjo* 3. l. mn. prez.; [ö], npr. *nõc*, *šcõrica*, *škõla*, *tõ* N jd. s., *võlĩ* I mn.;

– u govoru Škitace: [a], npr. *blãgo*, *lavěc*, *taliko*, *Žvãne*; [ɛ], npr. *mešit*, *věka* pril.; [ɛ], npr. *děklo* A jd., *šmrěkovnic* G mn., *špěh*; [y], npr. *hodŷlo* pr. r. s. jd.; [o], npr. *Ivõno* A jd., *kvõs*, *Ozõm*, *põnti* G jd., *tõ* N jd. s.;

– u govoru Škvaranske: [a], npr. *lavěčice* L jd., *vãnka* pril.; [ɛ], npr. *drěvo*, *gõrěka*, *lěpo* pril., *měh*, *pět*, *utěla* pr. r. ž. jd., *živěje* 3. l. jd. prez.; [ɛ], npr. *fěco* A jd., *gljědat*, *kapěla*, *majěstri* N mn., *plascěnica*, *prěšlico* A jd., *šědan*, *sprěda*; [y], npr. *bylõ* pr. r. s. jd., *sodylo* pr. r. s. jd.; [o], npr. *brõt*, *kõkõsi* N mn., *kõl*, *mõla* N jd. ž., *poŷãcõ* A jd.; [ö], npr. *bilõ* pr. r. s. jd., *jõje*, *kõvarica*, *kõzi* G jd., *mõlega* G jd. m., *škõlo* A jd., *tõ* N jd. s., *võprla* pr. r. ž. jd., *võzõn* I jd.; [ü], npr. *kũhano* N jd. s., *kũc* G mn., *ũliki* N mn.;

– u govoru Štrmca: [ɛ], npr. *běštra* N jd. ž., *cěli* N jd. m., *ceñit*, *dvě* N ž., *hcěr* A jd., *lěpo* pril., *lět* G mn., *měšo*, *ocěštit*, *pět*, *pogrešila* pr. r. ž. jd., *razdelit*, *reŷãli* pr. r. m. mn., *šusět* G mn., *těti* A mn., *věnet*, *žvěric*; [y], npr. *byt*, *dogodylo* pr. r. s. jd., *molŷt*, *nošŷt*, *nošŷla* pr. r. ž. jd., *oženŷla* pr. r. ž. jd., *rodŷt*; [o], npr. *prošãc*, *skõhala* pr. r. ž. jd., *šõmã* N jd. ž.; [ö], npr. *bõlnã* N jd. ž., *glõvo* A jd., *gnõj*, *mõj* N jd. m., *motõr*, *nõc*, *nõna*, *peljõ* pr. r. m. jd., *plõtĩt*, *põc*, *pokõjna* N jd. ž., *põlne*, *poštõl*, *šestõ*, *škõlo* A jd., *telefõn*, *tõ* N jd. s., *tõlĩko*, *znõs* 1. l. jd. prez., *zõl*; [ü], npr. *štũc*;

– u govoru Trgetara: [a], npr. *Borbãri*, *žãd*; [ɛ], npr. *drěva* G jd., *lěpo* pril.; [ɛ], npr. *hljěp*, *kuntěnat* N jd. m., *nědere* pril.; [o], npr. *brõt*, *butõni* A mn., *kõgumo* A jd., *kõkõ*, *kõkõs* G mn., *kõkõsi* A mn., *kõl*, *õnõ* N jd. s., *põnti* G mn., *rõki* N mn., *trõvo* A jd., *uvõc* G mn., *võž*, *žatõ*; [ö], npr. *blõgo*, *hrõno* A jd., *fõzo* A jd., *jõje*, *dõn*, *rõt*, *tõ* N jd. s.;

– u govoru Vineža: [a], npr. *najžũt* pril.; [ɛ], npr. *bežãle* pr. r. ž. jd., *butěge* L jd., *cělo* N jd. s., *dvě* N ž., *gredĩ* A mn., *jěš*, *lět*, *měh*, *mlěkõ*, *pět*, *rětko* pril., *šněh*, *špězo* A jd., *tělo*, *zamešili* pr. r. m. jd., *žapovědãt*, *žě* pr. r. m. jd., *žěca* G jd., *žědan* N jd. m.; [y], npr. *dogodylo* pr. r. s. jd., *domŷšlin* 1. l. jd. prez., *kupŷla* pr. r. ž. jd., *molŷlo* pr. r. s. jd.; [o], npr. *dvõ* N m., *glõvě* L jd., *mlõdi* N mn. m., *nekořĩko*, *škõkãla* pr. r. ž. jd., *štõreh* L mn. m., *vlõsi* A mn.; [ö], npr. *dõlã* pr. r. ž. jd., *glõs*, *jõje*, *jõko* pril., *kõvari* N mn., *mõre*, *nõna*, *peljõ* pr. r. m. jd., *penšõjo* 3. l. mn. prez., *šõm* N jd. m., *rõzicami* I mn., *šõl*, *šcõrice* A mn., *võli* N mn., *žlõta* G jd., *žõbĩt*;

– u govoru Zartinja: [ɛ], npr. *besêd* G mn., *cěsti* N mn. m., *drêva* G jd., *dvê* N ž., *govêt* G mn., *lêpo* pril., *lêt* G mn., *mêh*, *pêt*, *rêva* pr. r. m. jd., *snêh*, *svêcà*, *šês*, *tête*, *vezàt*, *žênske* G jd. ž.; [y], npr. *bÿrali* pr. r. m. mn., *brojÿt*, *dobÿt*, *mÿslin* 1. l. jd. prez.; [o], npr. *môle* L jd. ž., *sômega* G jd. m.; [ö], npr. *Bôh*, *bôlnice* L jd., *brkôn*, *ÿnôj*, *jôko* pril., *kôla* N mn., *kôvara* G jd., *môj* N jd. m., *nesô* 3. l. mn. prez., *nôno*, *nôs*, *njô* I jd. ž., *ônò* N jd. s., *pôc*, *pokôjni* N jd. m., *pôl*, *popôlne*, *rôbo* A jd., *rôžice* A mn., *stô*, *stôl*, *šcôrica*, *škôlo* A jd., *tô* N jd. s., *trahtôri* N mn., *vôs*, *zdôlun*, *zvô* pr. r. m. jd.;

– u govoru Županića: [ɛ], npr. *butêge* L jd., *deřili* pr. r. m. mn., *drêvo*, *lêpo* pril., *mêh*, *mlekò*, *pêt*, *plêsi* N mn., *sêra* G jd., *snêh*, *svête* L jd., *šêla* pr. r. ž. jd., *têsto*, *umêšila* pr. r. ž. jd., *zgorê* pr. r. m. jd., *žêdneh* G mn. s., *žeto*; [ɛ], npr. *šêšula*; [y], npr. *dogodÿt*, *kupÿt*, *rodÿlo* pr. r. s. jd.; [o], npr. *Božič*, *grôt*, *koncè* L jd., *Mikôla*, *ondè*, *stronè* L jd.; [ö], npr. *bôl*, *devestô*, *facôl*, *jôjen* I jd., *kantôjo* 3. l. mn. prez., *kôvari* N mn., *mižôl*, *pôl*, *rôbi* G jd., *sôme* L jd. ž., *tô* N jd. s., *vôs*, *zakôn*; [ü], npr. *cûda* pril.

Na ovom mjestu valja još istaknuti da je u idiomima govornika starije životne dobi zastupljenost ostvaraja vokala posebne artikulacije još uvijek znatna, a u mlađih su govornika takve realizacije sve rjeđe, ponekad i izrazito rijetke te gotovo i nisu zabilježene. Diftonški ostvaraji uopće nisu zabilježeni u ispitanika uključenih u ovo istraživanje, a broj i čestotnost realizacije monoftonga koji proširuju osnovni peteročlani vokalski trokut vidljivo su manji od onih zabilježenih za ranijih istraživanja labinskih govora. Te činjenice upućuju na eliminiranje diskriminanti – kakve su i alofoni specifične artikulacije – i pojednostavnjivanje i ujednačavanje vokalskoga inventara u labinskoj skupini govora kao sustavu.

2. 2. 7. Zatvaranje kratkoga *o* pred akcentom²²⁷

Središtem se ove pojave smatraju istarski govori, ali podrijetlo joj je istroromansko. Uslijed nje djelomično se ili sustavno primarno kratki (ili pokraćeni) vokal *o*, uglavnom u prednaglasnom položaju, zamjenjuje vokalom *u*.²²⁸

²²⁷ Iva Lukežić ovu značajku uvrštava među značajke novije rubnosti međudijalekta sjeverozapadnoga areala (Lukežić 1998a: 35), ali ova se pojava također smatra alteritetnom jer je razvijena u dijelovima svih hrvatskih podsustava, pa i u nekim dijalektima drugih jezika (usp. npr. Pliško 2000: 98, Vranić 2002b: 65).

²²⁸ U pojedinim se hrvatskim govorima zatvara i svaki drugi neakcentirani vokal *o* (primjerice, u buzetskim govorima, u govoru Brdca, govoru Rupe), a u nekima i kad je akcentiran (npr. u nekim gorskokotarskim govorima; usp. Barac-Grum 1993: 48-50, Vranić 2002b: 65).

U labinskim su govorima zabilježene mnogobrojne potvrde ove značajke, od kojih se donosi sljedeći izbor: *bukalèta* (La, Pr, Ma, Ne, Pl, Vi, Za), *bukalèti* (Mg, Vi, Žu) / *bukalèti* (Br) G jd.; *dulà* (Rš) pr. r. ž. jd.; *ku 'ako'*; *kukò* (La, Mg, Rš, Re, Vi, Za) / *kukò* (Sl, Tr), *kukòvo* (Za) A jd. ž., *kukòve* (Št) N mn. ž.; *kulìko* (Sm); *kumèdiji* (La, Pl, Ne, Št, Za, Žu) / *kumèdiji* (Ba, Br, Dr, Sl, Tr) A mn.; *kumpanìjo* (La, Vi, Žu) A jd., *kumpanìje* (Vi, Za) L jd.; *kuntentèco* (Za) A jd., *kuntènta* (Pl, Žu) / *kuntènta* (Br, Tr) N jd. ž., *kuntènti* (La, Mg, Ne, Pl, Sm, Vi) / *kuntènti* (Sl, Šk) N mn. m.; *kušì* (Ka) pr. r. m. jd.; *pugàco* (Vi) A jd.; *pukrì* (Tr) pr. r. m. jd., *pukrìla* (Vi) pr. r. ž. jd., *pukrìjeno* (Re) A jd. ž., ali i *pokrì* (Vi) pr. r. m. jd.; *tulìko* (Pl); *ubêljen* (Vi) N jd. m.; *ubèt* (Mg, Pl, Vi, Žu); *ubràs* (Vi); *ubrìlo* (Rš) pr. r. s. jd.; *ucírki* (Vi) N mn.; *udè(ka)* 'ovdje' (Mg, Rb, Rš, Re, Sm, Vi, Za, Žu) / *udè(ka)* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Tr); *udôr* (Vi); *ugnjìšće* (Ma, Mg, Pr, Sm, Žu) / *ugnjìšće* (Pl, Rš, Re, Vi) / *gunjìšće* (Rb) / *ugnjìšće* (Bg, Sl, Šk, Šv, Tr) / *gunjìšće* (Br); *ugônj* (Ne, Pl, Ri, Št, Vi, Za, Žu) / *ugônj* (Br, Šk, Tr); *ukò* 'ovako' (Žu) / *ukò* (Sl); *undà* (Rš); *undè* (Št) / *undè* (Sl); *unò* (La, Mg) / *unò* (Tr) N jd. s., *unèga* (Rš) G jd. m.; *upletèna* (Vi) N jd. ž., *uplè* (Rš) pr. r. jd. m.; *upràt* (Mg, Za) / *upràt* (Bg); *urèh* (Vi, Za) / *urèh* (Br, Sl, Šk, Tr); *ušila* (Bg, Tr) pr. r. ž. jd.; *ústarija* (Šv), ali i *oštarija* (Šv); *žústàt* (Št), *zústònen* (La) / *ústònen* (Rb) 1. l. jd. prez., *ústòne* (Vi) / *žústòne* (Ka) 3. l. jd. prez., *ustòno* (Sm) / *ústòno* (Ba) 3. l. mn. prez., *ustò* (Sm) / *ústò* (Rš, Re) / *zústò* (Za) / *žústò* (Št, Vi) / *ústò* (Šk, Tr) / *žústò* (Br, Sl) pr. r. m. jd., *ustàla* (Ne) / *ústàla* (Vi) / *zustàla* (La) / *žústàla* (Re) / *žústàla* (Br, Sl) pr. r. ž. jd., *zustàlo* (Mg, Za) / *ústàlo* (Tr) / *žústàlo* (Ka) pr. r. s. jd., *ustàli* (Ma, Ne, Št) / *žústàli* (Rš) / *ústàli* (Šk) pr. r. m. mn., *ustàle* (Pr) / *ustàle* (La) pr. r. ž. mn., ali i *ostàt* (Ne), *ostàne* (Ba) 3. l. jd. prez., *ostò* (Ne) pr. r. m. jd., *ostàla* (Ba) pr. r. ž. jd.; *pustèlji* (Žu) / *puštèlji* (Vi) / *puštèlji* (Br, Sl, Šk, Šv) G jd., *puštèljo* (Vi) A jd.; *upònki* (Šv) N mn.; *utê* (Ne, Pl, Rš, Sn, Vi, Za) / *utè* (Dr, Šk) pr. r. m. jd., *utèla* (Rš) / *utèla* (Pl) / *utèla* (Br, Tr) pr. r. ž. jd., *utèli* (Žu) / *utèli* (La, Ne) / *utèli* (Bg) pr. r. m. mn., ali i *otê* (Ne) pr. r. m. jd.; *utròk* (Št) / *utròk* (Br, Sl, Šv), ali i *otròk* (La, Mg, Ne, Pl, Rb, Rš, Re, Št) / *otròk* (Ba, Br, Dr, Tr); *uvòc* (Tr) G mn., ali i *ovòc* (Ne, Pl, Rš, Sm, Št, Vi) / *ovòc* (Ba, Bg, Br) G mn.; *uzdòla* (Sl); *Uzòm* (Mg) / *Uzòm* (Vi), ali i *Ozòm* (La, Ma, Pr, Sn, Sm, Za) / *Ozòm* (Rš, Re, Št) / *Ozòm* (Br, Dr, Sl, Šk, Šv, Tr); *uzèni* (Sl, Šv) 3. l. jd. prez., *uzènjena* (Ba) N jd. m., *uzènjena* (Št) / *uzènjena* (Bg) N jd. ž., ali i *ozènjena* (Ba) N jd. ž.; *uzgòra* (Mg) / *uzgòra* (Rš, Re) / *uzgòra* (Dr); *uzìdana* (Rš) N jd. ž.; *uzòda* (Bg).

Zatvaranje je *o* do *u* u labinskoj skupini govora sporadično zabilježeno i u zanaglasnom položaju: *nèkukor* (Sn, Za) / *nèkukor* (Tr), *nìkukor* (Br), *poprèku* (Ma, Žu) / *poprèku* (Br), *prèku* (La, Ma, Mg, Re, Št) / *prèku* (Dr, Šv, Tr), *śakukor* (Tr), *sàkukovo* A jd. ž. (Sn) i sl.

2. 2. 8. Status fonema /l/

Status je fonema /l/ u čakavskim govorima različit: postoje čakavski govori u kojima je taj fonem stabilan dio konsonantskoga inventara, kao i govori u kojima je on podvrgnut promjenama, odnosno zamjenama s *j* i/ili *l*. Prvi je vid promjene, zamjenu $\acute{l} > j$ ²²⁹, D. Brozović uvrstio među adrijatizme²³⁰, značajke tipične za govore primorja i zaobalja, kako čakavske, tako i one drugih hrvatskih narječja ili dijalekata drugih jezika. Drugi je pak vid promjene, prava depalatalizacija ili zamjena $\acute{l} > l$, sustavan ponajprije u kajkavskim govorima (Lončarić 1996: 92-94), ali je zabilježen i u sjevernočakavskim govorima (usp. Vranić 2005: 249).

Za ranijih je istraživanja labinske skupine govora opservirana polarizacija tih govora s obzirom na status fonema /l/: S. Vranić ustvrdila je da se u sjeveroistočnim labinskim mjesnim govorima Plomina i Vozilića sustavno provodi zamjena $\acute{l} > j$, dok je u ostalim labinskim govorima $\acute{l}$ stabilan član konsonantskoga sustava – izuzev nekoliko primjera zabilježenih u svim labinskim govorima u kojima se $\acute{l}$ zamjenjuje s *l* (Vranić 2005: 250-251).

Tijekom ovoga se istraživanja potvrdio nejednak status fonema /l/ u govorima Labinštine. U svim je južnim i sjevernim labinskim mjesnim govorima $\acute{l}$ zadržan i stabilan u konsonantskom sustavu: *kljûc* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *kljûč* (Ma, Pl, Sm) / *kljuc* (Ba, Br, Ka, Sl, Šk, Tr) / *ključ* (Bg, Dr, Šv), *ljûdi* / *ljudi* N mn., *miljôr* / *miljôr*, *nedëlja* / *nedělja* (La, Vi, Za) / *nedělja*, *peljät* / *peljät*, *provljät* / *provljät*, *škûlja* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *škûlja* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *škulja* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *zemljà* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *zemljà* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *zemljà* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *žëlja* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *žëlja* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *želja* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), uz rijetke primjere prave depalatalizacije, poput *prêtel* / *prêtel*, *prêtelica* / *prêtelica*, *ùlika* / *ùlika*, *vàlda* / *vàlda*, i s delateralizacijom samo u primjeru *famèja* / *famèja*. U sjeveroistočnim je pak mjesnim govorima Plomina, Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja fonem /l/ samo periferan, zabilježen jedino u primjerima iz onomastičke građe: npr. *Gôlji*, *Ljiljàna*, *Ljùbica*,

²²⁹ Premda se ta zamjena naziva depalatalizacijom, taj se termin može uzeti samo uvjetno jer jer riječ o zamjeni jednoga palatalnog fonema drugim, također palatalnim fonemom, ali se u konsonantskom inventaru kao posljedica toga ipak nalazi jedan palatal manje. V. i Vranić 2005: 249.

Zamjena $\acute{l} > j$ naziva se delateralizacijom.

²³⁰ Među adrijatizme Brozović još ubraja i „prijelaz dočelnoga *-m* u *-n* u nastavcima i nepromjenljivim riječima, npr. *vidin*, *sedan*, (...), gubljenje zatvora kod *č* i *c* ispred zatvornog suglasnika, npr. *maška*, *jašmik*, *osta* (genitiv jednine od *ocat*) i skraćivanje dugoga *r*“ (Brozović – Ivić 1988: 84). Iva Lukežić adrijatizme uvrštava među pojave potaknute jezičnim dodirima u srednjohrvatskom razdoblju, zajedno s insularizmima, štokavizmima, rubnim značajkama te hungarizmima, germanizmima i turcizmima (Lukežić 2012: 287-291).

Ljêrka i sl., dok je u ostalim primjerima provedena delateralizacija, tj. *l̥* je zamijenjen s *j*: *bðje* pril., *famèja*, *jûdi* N mn., *kjûc*, *mijôr*, *nedèja*, *pejât*, *poštèja*, *škûja*, *vàje* pril., *zdrôvje*, a mogao je biti i depalataliziran u *l*: *prêtel*, *prêtelica*, *ùlika*, *vàlda*. Tom se jezičnom značajkom ovi labinski govori približavaju susjednim im sjeveroistočnim istarskim ekavskim čakavskim govorima²³¹.

2. 2. 9. Rezultati jotacije dentala *d*

Praslavenskom jotacijom u općeslavenskom razdoblju na čitavom je slavenskom području slijevanjem dentalnoga konsonanta **d* s *j* dobiven palatalni plozivni konsonant **d'* u dvjema kategorijama: 1. **d* ispred **j* > **dj* > **d'*; 2. **d* iza frikativa **z* u skupini **zdj* > **žd'* te **g* ispred frikativa **z* i ispred **e* ili **ě* (**zge*, **zgeě*) > **žd'*; no ubrzo je on dobio različite sekundarne odraze na različitim slavenskim područjima²³² (Lukežić 2012: 34-35, 42-43). Zajedničkom se inovacijom čakavskih, zapadnih kajkavskih i dijela zapadnih štokavskih te slovenskih dijalekata drži odraz **d' > j* (u primjerima poput *meja*, *tuji*, iz prve kategorije praslavenske jotacije), a zajednička je čakavska, zapadnokajkavska i slovenska inovacija odraz **žd' > žj* (u primjerima kao što su *možjani*, *dažja* i sl., iz druge kategorije praslavenske jotacije) (Lukežić 2012: 43-44). Drugom su, novom, starojezičnom jotacijom dentala *d* u položaju **-daj-* (u primjerima poput **rodajak*, **grozdaje*) dobiveni isti odrazi kao i pri prvoj jotaciji (Lukežić 2012: 197).

U govorima Labinštine rezultati *j* i *žj* kao sekundarni odrazi praslavenske jotacije dentala *d* ovjereni su u sljedećim primjerima: *gràjani* (Pr) N mn.; *gřji* (La) / *gr̥ji* (Šk) N jd. m.; *mlàji* (La, Mg, Ne, Rš, Št, Vi) / *mlàji* (Bg, Dr, Sl, Tr) N jd. m., *mlàjega* (Ka, Sl) G jd. m., *mlàja* (Re, Sm, Za) N jd. ž., *mlàjo* (Sn) / *mlàju* (Pl) A jd. ž., *mlàje* (Ma, Sl) N mn. ž., *mlàjeh* (Vi) G mn. m., *nàjmlàja* (Bg) N jd. ž.; *ogrôjena* (La) N jd. ž., *žagrôjeno* (Sl) N jd. s., *žgrôjeno* (Rš) N jd. s.; *poglàjena* (Vi) N jd. ž.; *posujêvali* (Ne) pr. r. m. mn.; *ponùjat* (Tr), *ponujàla* (Tr) pr. r. ž. jd.; *pošòjen* (Šk) N jd. m., *pošòjeno* (Rš) / *pošòjeno* (Sl, Tr) N jd. s.; *prèjo* (Rš, Vi, Za) A jd.; *ràje* (Ne, Sm, Vi) / *ràje* (Br, Ka, Šk, Tr) pril., *najràje* (La, Ne, Pl, Št, Vi) pril.; *rojên* (La, Pl, Pr, Rb, Re) / *rojên* (Ba, Sl) N jd. m., *ròjena* (Ne, Št, Vi, Žu) / *ròjena* (Bg, Sl, Šk) N jd.

²³¹ Fonem *l̥* nije dijelom konsonantskoga inventara središnjih govora sjeveroistočnoga istarskog poddijalekta te je supstituiran fonemom */j/*, a *l̥* je dijelom konsonantskoga inventara u rubnim sjeveroistočnim istarskim mjesnim govorima Lipe, Škalnice, Rupe i Brdca te u govoru Rukavca. Usp. Vranić 2005: 330.

²³² Prvotni se odraz **d'* održao do danas ponegdje u slovačkom jeziku (u drugoj kategoriji), na hrvatskom čakavskom otoku Lastovu, a sporadično i drugdje u čakavskim dijasporama iz starojezičnoga razdoblja (Lukežić 2012: 43, 188). Više o ostalim sekundarnim odrazima **d'* na slavenskom prostoru v. u Lukežić 2012: 43-44.

ž., *ròjeni* (Št) N mn. m., *rojênja* (Rš) G jd.; *sàja* (Žu), *śàji* (Br, Sl, Šk, Tr) N mn., *sàjah* (Žu) G mn.; *ślàja* (Vi) N jd. ž., *slàje* (La, Mg, Ne, Sm, Za) / *ślàje* (Pl, Rš, Re) / *ślàje* (Br, Sl, Šk, Tr) pril., *nàjslāja* (Vi) N jd. ž.; *tr̥ji* (Vi, Za) / *tr̥ji* (Br, Sl, Šk) N jd. m.; *tùja* (Sn) N jd. ž., *tùje* (Sm, Vi) / *tùje* (Dr, Šk) N jd. s., *tùjen* (Br) L jd. s., *tujîna* (Vi); *zbûjen* (Ma) N jd. m., *zbûjena* (Vi) N jd. ž., *zbûjeni* (La) N mn. m.; *žêja* (Mg, Sn, Za, Žu) / *žêja* (Pl, Rš, Re) / *žêja* (Br, Šk); *dožljà* (La, Mg, Za, Žu) / *dožljà* (Rb, Vi) / *dožja* (Pl) / *dožljà* (Br, Ka, Sl, Šk, Šv) G jd.; *mòžljeni* (Br) N mn.; ali i *med* (Ba, Bg, Br, La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rš, Re, Sn, Sm, Šk, Št, Vi, Za, Žu).

Rezultat starojezične jotacije metatizirana je skupina *jz*: *grôjze* (La, Ma, Sn, Sm, Za, Žu) / *grôjze* (Pl, Št, Vi) / *grôjze* (Bg, Br, Ka, Sl, Šk, Šv), *grôjza* (Ma) / *grôjza* (Tr) G jd., *grôjzu* (Ba) L jd., *grôjzen* (Mg) / *grôjzen* (Vi) I jd.; ali i *sûdi* (Mg, Ne, Sn, Za, Žu) / *sûdi* (Pl) / *sûdi* (Br, Sl, Šk, Tr) N mn.

U čakavskim je govorima koji u svom inventaru imaju konsonant t^{233} zabilježena svojevrsna naknadna revitalizacija praslavenskoga *d'*, osobito u primljenica (što onih iz talijanskoga, što iz hrvatskoga standardnog jezika; Lukežić 2012: 43, 188). Budući da je konsonant *t'* ovjeren u svim govorima Labinštine, štoviše, stabilan je član njihovih konsonantskih sustava (više o tome v. u poglavlju 2. 3. 2. ovoga rada), u njima su potvrđeni i primjeri primljenica u kojima se javlja *d'*: *d'aka* (Br, Ka, Tr); *d'ardîni* (Vi) N mn.; *d'elàto* (Pr, Vi, Za) / *d'elàto* (Dr, Šk); *d'elôza* (Vi) N jd. ž., *d'elozija* (Sl, Šk), *d'eloziji* (Žu) G jd.; *d'inàštiki* (Šv) G jd.; *d'îr* (Ne, Št), *d'îra* (Pl) G jd., *d'îre* (Ka) L jd., *d'îri* (Vi) G mn.; *d'îto* (Vi) A jd.; *d'ôg* (Rš), *d'ôge* (Vi) L jd.; *d'ogàtol* (Žu), *d'ogàtoli* (Vi, Žu) N mn.; *d'ordàni* (Za) N mn.; *d'ornàl* (Rš, Vi, Za) / *d'ornàl* (Dr), *d'ornalîsta* (La); *feštad'ali* (Žu) pr. r. m. mn.; *pad'èli* (Vi) N mn.; *pàd'ino* (Ma) A jd., *pàd'ini* (Rš, Žu) N mn.; *pid'àmah* (Vi) L mn.; *pošlovòd'a* (Bg); *red'ipèt* (Ma); *ròd'endan* (Sn, Št), ali i *kurôj* (Žu), *kuràja* (La, Mg, Ne, Pl, Sm, Za) / *kuràja* (Ba, Sl, Šk, Tr) G jd., *kurôjon* (Vi, Žu) I jd.; *ônjel* (Vi); a velik broj takvih primjera dio je onomastičke građe (posebice antroponimi, ali i toponimi): *D'àni* (Ma, Re) / *D'àni* (Ba, Šk), *D'ina* (Br), *D'ino* (Ba), *D'ineton* (Tr) I jd., *D'ordàno* (Za) / *D'ordàno* (Ba), *D'ulija* (Ba), *D'urd'a* (Mg) / *D'urd'a* (Sl, Šk), *Remid'o* (Šv), *Śèrd'o* (Ba); *D'ènova* (Rš), *D'irîne* (La, Rb) L jd.

²³³ Više o konsonantu *t'* v. u poglavlju 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine.

2. 2. 10. Cakavizam

Cakavizmom se smatra specifično svođenje dvaju ili triju konsonantskih nizova na jedan: zamjena fonema /č/, /ž/, /š/ fonemima /c/, /z/, /s/ u prvom tipu te zamjena fonema /č/ fonemom /c/, fonema /ž/ i /z/ fonemom /z/ te fonema /š/ i /s/ fonemom /s/ u drugom tipu (Moguš 1977a: 66). Ovi se tipovi zamjena smatraju „klasičnim“ cakavizmom, ali postoje i različite njegove modifikacije. Već su prvi dijalektolozi koji su izučavali čakavštinu zamijetili cakavizam, a još 1929. godine objavljena je i prva opsežna studija o toj pojavi na čakavskom prostoru Poljaka Mieczysława Małeckog. U početku se smatralo da je cakavizam rezultat isključivo mletačkoga utjecaja na čakavske idiome, ali je kasnije dokazano da je on nastao unutarjezičnim razlozima, a venecijanski je utjecaj samo potpomogao samosvojni čakavski razvoj.²³⁴ Radi se o značajci koja je isključivo čakavska²³⁵ i stoga ima alijetetni, najviši rang jezične razlikovnosti, no danas je ta pojava u konkretnim čakavskim organskim idiomima u znatnom uzmicanju.

Gotovo su svi istraživači labinskih govora u njima zamjećivali cakavizam²³⁶. Značajka je to koju čak i jezični laici najprije primijete u susretu s kojim od labinskih idioma, a koju i sami izvorni govornici Labinštine ističu kao osnovno obilježje tih govora. Cakavizam, međutim, pokazalo se tijekom ovoga istraživanja, u svim labinskim govorima nije uvijek istoga tipa i jednakoga intenziteta. Budući da je već za ranijih istraživanja (što tuđih, što autorice ovih redaka) bilo opservirano da se u manjem dijelu labinskih govora ne provodi zamjena č s c²³⁷, jedan je od ciljeva ovoga istraživanja bio ispitivanje dosega provođenja cakavizma u labinskim govorima.

Analiza materijala prikupljena za potrebe ovoga rada pokazala je da se u jugoistočnim labinskim mjesnim govorima Crnih, Drenja, Rovnih, Svete Marine i Škvaranske te

---

²³⁴ Opsežan povijesni pregled tumačenja cakavizma, njegova razvitka i uzroka nastanka (od M. Małeckog preko A. Belića i M. Hraste do J. Hamma i naposljetku Ž. Muljačića) donosi Milan Moguš (više v. u Moguš 1977a: 67-74), koji je i dokazao, krećući od teorijskih postavki Ž. Muljačića, da je cakavizam autonomna čakavska značajka. Tumačenje cakavizma kao vida depalatalizacije J. Hamma, smatra Moguš, ne objašnjava drugi tip cakavizma, stoga on pretpostavlja „treći, jotirani niz“ č, ž, š koji egzistira uz palatalni niz č, ž, š i spirantni niz c, z, s. Postojala su „prazna mjesta“ između s i š te z i ž koja su, potpomognuti utjecajem mletačkoga dijalekta, popunili š i ž. Više v. u Moguš 1977a: 74-78.

²³⁵ Cakavizam je opserviran i u kajkavskom gorskokotarskom govoru Prezida (Barac-Grum 1993: 147), no najnovija su istraživanja pokazala da je on tamo u mlađih govornika izgubljen, a čuvaju ga samo govornici starijih generacija (usp. Malnar – Vukša 2012: 323-324). Pretpostavlja se da je cakavizam u govoru Prezida posljedica migracija slovenskoga stanovništva jer je takav tip cakavizma zabilježen u snažnijem intenzitetu oko naselja Nemška Rovt u sjevernoj Sloveniji (Malnar – Vukša 2012: 324).

²³⁶ Više o tome v. u poglavlju 2. 1. o dosadašnjim istraživanjima govora Labinštine.

²³⁷ Što je, dakako, samo jedan segment cakavizma koji ne govori ništa o sudbini glasova ž i š, odnosno z i s, no ipak je indikator koji upućuje na mogućnost (ne)provođenja cakavizma u konkretnom mjesnom govoru.

jugozapadnom govoru Brgoda²³⁸ ne provodi zamjena fonema /č/ fonemom /c/, odnosno da se fonem /č/ u njima veoma dobro čuva u svim pozicijama: *báčva* (Bg), *bičiklèto* (Dr) A jd., *bičiklèti* (Bg) N mn., *čà* (Bg, Dr) / *čá*²³⁹ (Šv), *čekat* (Bg, Dr), *čèra* (Bg), *čèsti* (Dr) / *čèšti* (Šv) G jd., *četiri* (Bg, Dr) / *čètiri* (Šv) N m., *četire* (Bg) N ž., *četrtàk* (Bg), *čìstila* (Bg) pr. r. ž. jd., *črèpnja* (Bg, Dr), *črèpnjo* (Šv) I jd., *črèsnji* (Bg, Dr) / *črèsnji* (Šv) N mn., *črn* (Bg) N jd. m., *črni* (Dr, Šv) N mn. m., *črnika* (Bg, Dr), *čùda* (Bg, Dr) / *čùda* (Šv) pril., *čùjen* (Dr) 1. 1. jd. prez., *čùješ* (Šv) 2. 1. jd. prez., *čùla* (Bg) / *čùla* (Šv) pr. r. ž. jd., *čùli* (Dr) pr. r. m. mn., *čuvàt* (Šv), *čuvàla* (Bg) pr. r. ž. jd., *Junáč* (Dr), *ključ* (Dr), *kolačìci* (Bg) N mn., *Lòncari* (Bg), *Lovrèc* (Bg), *močìli* (Šv) pr. r. m. mn., *mùčili* (Dr) pr. r. m. mn., *nič* (Bg, Dr) / *nič* (Šv), *opočivalo* (Bg) pr. r. s. jd., *otočìlo* (Šv) pr. r. s. jd., *pogáčò* (Šv) A jd., *rečè* (Dr) 3. 1. jd. prez., *rečèmo* (Bg, Dr) 1. 1. jd. prez., *rečò* (Dr) 3. 1. mn. prez., *Škitàca* (Dr), *šviče* (Bg) 3. 1. jd. prez., *vèčer* (Bg) / *vèčer* (Šv), *zàčepìlo* (Bg) pr. r. s. jd. U govornika starijih generacija²⁴⁰ gotovo se redovito umjesto *š*, *s* te *ž*, *z* javljaju fonemi /š/, /ž/:

– u govoru Brgoda: *danàs*, *dèšet*, *držò* pr. r. m. jd., *dvájšti*, *dvanajš*, *mèšo*, *mùža* G jd., *nešò* 3. 1. mn. prez., *òšan*, *òstarìja*, *prìša* pr. r. m. jd., *šèkrova*, *šès* 'šest', *škòlo* A jd., *šmèštìlo* pr. r. s. jd., *špèžo* A jd., *štàlo* A jd., *štàže* L jd., *ugnjìšće*, *ušìla* pr. r. ž. jd., *užènjena* N jd. ž., *užòda*, *važgè* 3. 1. jd. prez., *Vlàški* G jd., *vòžon* I jd., *zàčepìlo* pr. r. s. jd., *zapušćeno* N jd. s., *zatò*, *zèt*, *žgorèlo* pr. r. s. jd., *žnòn* 1. 1. jd. prez., *žvò* pr. r. m. jd., *ženì* pr. r. m. jd., *žèp*, *živèlo* pr. r. s. jd., *žòs*, *žrnòdah* L mn.;

– u govoru Drenja: *benžini* G jd., *bešèda*, *brže* pril., *danàs*, *gušti* N mn., *kòkoši* N mn., *kòže* 3. 1. jd. prez., *ležìn* 1. 1. jd. prez., *mènži* G jd., *mèša* G jd., *mèšajo* 3. 1. mn. prez., *mùžon* I jd., *požnò* pr. r. m. jd., *pržòn*, *pušćat*, *šàkakor*, *šèjno* pril., *štarèji* N jd. m., *štàva* pr. r. m. jd., *štò* pr. r. m. jd., *štrùji* G jd., *šùseda*, *šès* 'šest', *šèzdešèt*, *škòle* L jd., *škùlji* N mn., *šò* pr. r. m. jd., *štufàlo* pr. r. m. jd., *tèži* N jd. m., *užgora*, *Višković* G mn., *žajik*, *žàma* 3. 1. jd. prez., *žàprten* I jd. m., *žìkve* L jd., *žìmo* A jd., *žovò* 3. 1. mn. prez., *žèja*, *ženà*, *žìf*, *živèjo* 3. 1. mn. prez.;

²³⁸ To naravno ne znači da u tim mjestima ne postoji i cakavsko stanovništvo, međutim ono je doseljeno iz drugih, cakavskih mjesta Labinštine. Vrijedi i obrnuto: u cakavskim se punktovima mogu naći i govornici koji dobro čuvaju fonem /č/, ali tada se također radi o doseljenicima.

²³⁹ U govoru se Škvaranske na mjestu *č* često ostvaruje palatalni bezvučni afrikat *č*, pri čijoj artikulaciji „vrh jezika slabo dodiruje prednje alveole i gornje zube, dakle je negdje na pola puta između donjih zuba (što je karakteristično za štokavsko *ć*) i uzdignutog položaja prema alveolama (što je karakteristično za *č*)“ (Moguš 1977a: 65). Više o tome v. i u poglavlju 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine.

²⁴⁰ Starijim se govornicima ovdje određuju oni iznad 50-60 godina starosti i stariji, ali ta je dobna granica određena aproksimativno, na temelju dobi ispitanika uključenih u ovo istraživanje te na osnovi vlastitoga iskustvenog poznavanja labinskih govora (i njihovih govornika različite životne dobi) autorice ovoga rada, i ne može se uzeti kao potpuno pouzdana. Više o tome v. u zaključnom dijelu ovoga poglavlja.

– u govoru Škvaranske: *brīzan* N jd. m., *fūži* A mn., *grōjže*, *jūsto* pril., *kōzi* G jd., *majēstri* N mn., *māsa*, *mizōl*, *mūžu* D jd., *nōsa* pr. r. m. jd., *Ozōm*, *petnājs*, *prēšlico* A jd., *Rāši* G jd., *ražmoči* 3. l. jd. prez., *śedan*, *śekrof*, *śeštrā*, *śpāt*, *śtorci* N mn., *śuboto* A jd., *śvečā*, *śkolo* A jd., *śli* pr. r. m. jd., *ślovēka* G jd., *śpehā* G jd., *ugnjīśće*, *uženī* pr. r. m. jd., *vōzon* I jd., *zamešit*, *zemplji* G jd., *zela* pr. r. ž. jd., *zgorō* 3. l. mn. prez., *zimē* L jd., *znō* pr. r. m. jd., *zarāvico* A jd., *željili* pr. r. m. mn., *živēli* pr. r. m. mn., *živōt*.

U mlađih govornika²⁴¹ svih spomenutih mjesnih govora danas se ovjeravaju isključivo fonemi /ž/ i /š/ te /z/ i /s/ u svim pozicijama.

U sjevernim govorima Kranjaca, Kunja, Marića i Svetoga Martina, sjeveroistočnom govoru Plomina te jugozapadnom govoru Trgeta²⁴² alterniraju primjeri s č i s c, ali u mlađih se govornika č češće čuva, a kod starijih se češće zamjenjuje s c: *bācva* (Pl), *bācvi* (Sm) A mn., *cūda* (Pl) pril., *cīšti* (Pl) 3. l. jd. prez., *crēpnjun* (Pl) I jd., *crēšnja* (Pl), *crēšnjice* (Sm) N mn., *crnīka* (Pl), *cřn* (Pl) N jd. m., *cuvō* (Sm) pr. r. m. jd., *čā* / *cā* (Ma, Pl, Sm), *čāj* (Pl), *čenīcu* / *cenīcu* (Ma) A jd., *četřri* (Ma, Pl, Sm) N m., *četřtāk* (Pl), *čřēšnji* (Ma, Sm) N mn., *čūda* (Sm) pril., *čūje* (Ma) 3. l. jd. prez., *kjūc* (Pl), *ključi* (Ma) N mn., *mocāk* (Pl), *mucāt* (Pl), *ocuvāt* (Sm), *otročice* (Pl) N mn., *otročic* / *otrocic* (Ma) G mn., *plōčemo* (Sm) 1. l. mn. prez., *pōče* (Pl) pr. r. m. jd., *pōcelo* (Sm) pr. r. s. jd., *pecē* (Pl) 3. l. jd. prez., *rečē* (Ma) 3. l. jd. prez., *vēčer* (Ma, Sm), *zōc* (Ma). Ipak, u starijih je generacija govornika i u tim punktovima zamijećena zamjena ž i š te z i s sa ž i ś:

– u govoru Marića: *dvājšti*, *grōjža* G jd., *nāšen* L jd. s., *prēšlicu* I jd., *śējno* pril., *ślověk*, *śō* pr. r. m. jd., *zapūšćene* N mn. ž., *znōn* 1. l. jd. prez., *zēnska*, *zivotē* L jd., *zōl*, ali i *besēda*, *břže* pril., *kašnēje* pril., *poznō* pr. r. m. jd., *sōs*, *sēno*, *śēs*, *śit*, *zajřk*, *zēt*, *žito*, *živēli* pr. r. m. mn.;

– u govoru Plomina: *dēšet*, *držō* pr. r. m. jd., *grōjže*, *gušēnica*, *jedanājs*, *jēsmik*, *māsa*, *mizōl*, *śēs*, *śeštrē* D jd., *ślabēje* pril., *śkōla*, *śpažič*, *vāzga* pr. r. m. jd., *zgorēla* pr. r. ž. jd., *zvēzdi* N mn., *znōn* 1. l. jd. prez., *zūbi* A mn., *zivotē* L jd., ali i *ležin* 1. l. jd. prez., *oštarija*,

²⁴¹ V. prethodnu bilješku.

²⁴² Zanimljivo je da se svi ovi mjesni govori, kao i ranije izdvojeni govori Crnih, Drenja, Rovnih, Svete Marine, Škvaranske i Brgoda koji u svom sustavu dosljedno čuvaju fonem /č/, nalaze na rubnim dijelovima – što labinskih govora općenito, što unutar podskupine južnih, odnosno sjevernih govora kojoj pripadaju (to se posebice odnosi na mjesne govore Trgeta i Brgoda koji se nalaze na rubnom teritoriju južnih labinskih govora). Međutim, uzme li se u obzir konfiguracija prostora na kojem su smješteni labinski govori, a o čemu je bilo riječi u poglavlju 1. 3. 1. ovoga rada, za dobar se dio labinskih govora može zaključiti da su oni, barem u nekom smislu i u nekom suodnosu, rubni.

plêsi N mn., *postôl*, *sàdere* pril., *šlà* pr. r. ž. jd., *špînu* A jd., *vilêzla* pr. r. ž. jd., *zemjù* A jd., *zelà* pr. r. ž. jd., *žepè* L jd., *živê* pr. r. m. jd.;

– u govoru Svetoga Martina: *majèštra*, *nîš*, *Paradiža* G jd., *prošôc* G mn., *stàžu* A jd., *súsa*, *susèdi* N mn., *škòda*, *žaraščên* N jd. m., *ženè* D jd., *živèt*, *žrnôdi* A mn., ali i *srèci* G jd., *petnàjs*, *òsan*, *prîša* pr. r. m. jd., *škòla*, *špèži* G jd., *ugnjîšce*, *zajîk*, *zimè* L jd., *žênske* D jd. ž., *živêjo* 3. l. mn. prez..

Sve je to dokaz da i u tim mjesnim govorima postoji neka modifikacija cakavizma. S govornicima mlađih generacija situacija je identična onoj ranije spomenutoj kod govora koji dosljedno čuvaju *č*: u njihovim se idiomima javljaju isključivo fonemi /ž/ i /š/ (te /z/ i /s/) u svim pozicijama.

U svim ostalim labinskim punktovima: Bartićima, Brovinju, Kapelici, Labinu, Molim Goljima, Nedešćini, Presici, Rapcu, Raši, Rependi, Snašićima, Svetom Lovrecu, Škitaci, Štrmcu, Trgetarima, Vinežu, Zartinju i Županicima zabilježena je zamjena *č* s *c* u svim generacijama izvornih govornika: *bàcva* (Rb), *bàcvo* (Šk) A jd., *bàcvi* (Vi, Žu) N mn.; *bèci* (Sn) / *bèci* (Ba) N mn.; *bòcico* (Tr) A jd.; *cà* (La, Mg, Ne, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Št, Vi, Za, Žu) / *cà* (Ba, Br, Ka, Sl, Šk, Tr); *cabrići* (Vi) N mn.; *cèkat* (Žu) / *cèkat* (Br, Sl), *cèka* (Mg, Rb, Rš, Žu) / *cèka* (Šk) 3. l. jd. prez., *cèkajo* (Rš) 3. l. mn. prez., *cèkaj* (Rš, Za) 2. l. jd. imper., *cèkajte* (Sl) 2. l. mn. imper., *cèkalo* (Rš) / *cèkalo* (Ba) pr. r. s. jd., *cèkali* (Vi) pr. r. m. mn., *cèkale* (Žu) / *cèkale* (Br) pr. r. ž. mn., *docèkat* (Žu) / *docèkat* (Sl), *docèkala* (Tr) pr. r. ž. jd.; *cenico* (Ba, Šk) A jd., *cenice* (Sl) L jd.; *cèra* (Rš, Žu) / *cèra* (Ba, Sl), *prèkcera* (Rš); *cèšan* (Vi) / *cèšan* (Ka); *cetiri* (La, Mg, Ne, Rš, Re, Sn, Št, Vi) / *cetiri* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr) N m., *cetrnàjs* (Rš, Re), *ceřti* (Ne, Za) N jd. m.; *cišta* (Re) / *cišta* (Tr) N jd. ž., *cišto* (Šk) N jd. s., *cištít* (Št), *cištíla* (Sl) pr. r. ž. jd., *cištíli* (Re) pr. r. m. mn.; *crèpnja* (Žu), *crèpnji* (Vi) G jd., *crèpnjo* (Šk, Tr) I jd.; *crèšnja* (La, Za, Žu) / *crèšnja* (Rš, Št, Vi) / *crèšnja* (Br, Ka, Tr), *crèšnje* (Sn) L jd., *crèšnji* (Ne, Sn) / *crèšnji* (Rb, Vi) / *crèšnji* (Sl, Šk) N mn.; *cřn* (Ne, Žu) / *cřn* (Ba) N jd. m., *cřno* (La, Mg, Sn, Št, Vi, Za) / *cřno* (Sl) N jd. s., *cřnega* (Rb, Vi) G jd. s., *cřni* (Rš, Žu) / *cřni* (Ba, Ka, Šk, Tr) N mn. m., *cřneh* (Vi) G mn. m., *crnîka* (La, Mg, Rš, Sn) / *crnîka* (Br, Ka, Sl, Šk, Tr); *cùda* (Mg, Št, Za, Žu) / *cùda* (Ba, Br, Ka, Sl, Tr) pril.; *cùt* (La, Rš, Vi, Za, Žu) / *cùt* (Br, Sl), *cûjen* (Vi, Žu) 1. l. jd. prez., *cûješ* (Ne) / *cûješ* (Ka) 2. l. jd. prez., *cûje* (La, Žu) / *cûje* (Sl) 3. l. jd. prez., *cûjo* (Vi) 3. l. mn. prez., *cû* (Pr, Re) / *cû* (Ba, Sl) pr. r. m. jd., *cùla* (Sl) pr. r. ž. jd.; *cuvàt* (Mg, Ne, Vi, Za) / *cuvàt* (Ka), *cuvàla* (Br) pr. r. ž. jd., *ocuvàt* (Žu), *ocûvaj* (Re, Št) 2. l. mn. imper.; *hljepcići* (Tr) N mn.; *jàbucići* (Mg) N mn.; *jôncići* (Ne) N mn.; *kljúc* (Št) / *kljúc* (Br), *kljucà* (Žu) G jd., *kljucèn* (Vi) I jd., *kljucř* (Vi) A mn., *kljucànîcu* (Ne) A jd.;

kolacići (La, Mg, Žu) N mn., *kolacić* (Vi) G mn.; *kolcić* (Rš); *kovaciija* (Vi); *kupcići* (Žu) N mn.; *lăcan* (Žu) N jd. m.; *Lôncari* (Tr); *lôvcari* (Ba) N mn.; *mešecîna* (Vi) / *mešecîna* (Tr), *mesecîni* (Rš) G jd.; *mocăk* (Re, Vi) / *mocăk* (Tr); *močit* (Šk), *močili* (Re) pr. r. m. mn., *namocilo* (Tr) pr. r. s. jd., *umòci* (Žu) 3. 1. jd. prez., *zmocît* (Žu), *zmocila* (Tr) pr. r. ž. jd., *zmocilo* (Mg) pr. r. s. jd.; *muci* (La, Sn, Št) / *muci* (Br) 2. 1. jd. imper.; *mùcan* (Za) N jd. m., *mùci* (Št) / *mùci* (Sl) pr. r. m. jd., *mùcili* (La) pr. r. m. mn.; *nùcico* (Vi) A jd.; *opocîvan* (Rš) 1. 1. jd. prez., *opocinule* (Br) pr. r. ž. mn.; *otrocîca* (Mg, Ne, Vi), *otrocîce* (Vi, Za, Žu) N mn., *otrocîc* (Vi, Za), *otrocîc* (Ba) G mn.; *paucîna* (Žu), *paucîno* (Vi) A jd.; *plôcen* (Vi) 1. 1. jd. prez., *plôceš* (Vi) 2. 1. jd. prez., *plôce* (Žu) 3. 1. jd. prez., *plôco* (Ba) 3. 1. mn. prez.; *pocetăk* (La), *pòce* (Rš, Št, Vi, Za) pr. r. m. jd., *pòcela* (Re) / *pòcela* (Br) pr. r. ž. jd., *pòcelo* (La, Vi) / *pòcelo* (Tr) pr. r. s. jd., *pòceli* (Za) / *pòceli* (Ba) pr. r. m. mn.; *potucò* (La) 3. 1. mn. prez., *stucên* (Rš) N jd. m.; *prascîca* (Mg) G jd.; *pugăco* (Vi) A jd.; *racûn* (Rb, Re, Žu), *racunăt* (Vi), *racuni* (Sl) N mn., *racunălo* (Rš) pr. r. s. jd., *racunăli* (La) pr. r. m. mn.; *recên* (Sn) / *recên* (Sl, Tr) 1. 1. jd. prez., *recés* (Ka) 2. 1. jd. prez., *recè* (Pr, Rš, Št) 3. 1. jd. prez., *recèmo* (Ne, Rš) / *recèmo* (Ba, Br, Tr) 1. 1. mn. prez.; *rûcice* (Rš, Vi) N mn.; *specè* (Vi) 3. 1. jd. prez., *specèmo* (Tr) 1. 1. mn. prez., *specên* (Vi) N jd. m.; *tecè* (Ne, Žu) 3. 1. jd. prez.; *tòckice* (Šk) A mn.; *tucè* (Vi, Žu) 3. 1. jd. prez., *stucè* (Št) 3. 1. jd. prez.; *vècer* (La, Mg, Rš, Re, Vi, Za, Žu) / *vècer* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr), *vecerăs* (Vi) pril., *vecèri* (Vi) A mn.; *zacavlò* (Tr) pr. r. m. jd.; *zakracunăli* (Vi) pr. r. m. mn.; ali i *čekali* (Žu) pr. r. m. mn., *četîre* (La, Mg, Sn, Vi) N ž., *četîrti* (La) N jd. m.

To ipak ne znači da *č* u tim govorima nije dio konsonantskoga inventara: on se gotovo redovito javlja u posuđenicama romanskoga podrijetla (kao što su *čelèšte* (Vi) pridj. nepromj., *čénto* (u sintagmi *čénto in bôka*; Br), *centrîn* (Mg, Ne, Št) / *centrin* (Šk, Tr), *čerçôr* (La, Re), *čîne* (La, Mg, Pr, Rb, Re) / *čîne* (Br, Sl, Tr), *ličêncò* (Vi) A jd., *mărča* (Pr, Re, Vi, Za), *prečîzi* (Št) N jd. m., *rančăti* (La) G jd., *učinèto* (Vi) A jd., *vinč* (Ba), i sl.), a sve češće i u primljenicama iz hrvatskoga standardnog jezika (kao u primjerima *čitat* (Ne, Sn, Št, Vi) / *čitat* (Br)²⁴³, *Očenăs* (Sl, Šk) i sl.), što daje dovoljno argumenata da mu se pripíše status fonema (makar i rubnoga) i u tim govorima²⁴⁴.

Situacija je sa *ž* i *š* te *z* i *s* u tim govorima nešto drugačija – tu se, naime, javlja već ranije isticana snažna generacijska raslojenost. U govornika starijih generacija u tim

²⁴³ Stariji govornici rabe glagol *štèt* u ovom značenju, ali i kod njih se sve češće ovjerava oblik *čitat* / *čitat*, koji je u mlađih govornika jedini potvrđen.

²⁴⁴ Više o tome v. i u poglavlju 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine.

punktovima ovjeren je drugi tip „klasičnoga“ cakavizma u kojem se gotovo dosljedno svaki ž i z zamjenjuju sa ź i svaki š i s sa ś:

– u govoru Bartića: *kožò* pr. r. m. jd., *śějno* pril., *piše* 3. l. jd. prez., *śrèca*, *śés* 'šest', *škòla*, *ušénice* A mn., *užénjen* N jd. m., *žèt*, *žnò* pr. r. m. jd., *žito*, *živèli* pr. r. m. mn.;

– u govoru Brovinja: *nevèšta*, *raštrkat*, *ražbežàt*, *šlabèji* N jd. m., *štròh*, *šešnàjś*, *šlà* pr. r. ž. jd., *žakòn*, *žazidàt*, *žèljo* A jd., *žènska* N jd. ž., *živèt*,

– u govoru Kapelice: *Lukèzi*, *mèšec*, *škòlo* A jd., *šlovèk*, *šlùšaj* 2. l. jd. imper., *štarèji* N jd. m., *pjezó* 3. l. jd. prez., *požnò* pr. r. m. jd., *vòž*, *žèt*, *živèje* 3. l. jd. prez.;

– u govoru Labina: *bežàt*, *pomešàlo* pr. r. s. jd., *šlovèk*, *pažùl*, *rašpustìla* pr. r. ž. jd., *žapisò* pr. r. m. jd., *žaspròvlje* pril.;

– u govoru Molih Golja: *kòžo* A jd., *màše* L jd., *ošùsi* 3. l. jd. prez., *Paradiže* L jd., *Ràše* L jd., *šnòpi* A mn., *šlovèka* G jd., *trinàjś*, *vòžon* I jd., *žmocìlo* pr. r. s. jd., *žnòš* 1. l. jd. prez., *žènske* N mn. ž.;

– u govoru Nedešćine: *petešìc*, *mešàli* pr. r. m. mn., *petnàjś*, *štàza*, *štorìt*, *škòle* L jd., *žamì* 2. l. jd. imper., *žrùšilo* pr. r. s. jd., *žvò* pr. r. m. jd., *ženì* G jd., *živèt*, *žòl*;

– u govoru Presike: *jedanàjś*, *kùsi* N mn., *naložìt*, *pržòn*, *šlovèk*, *špjegò* pr. r. m. jd., *žimè* L jd., *žè* pr. r. m. jd.;

– u govoru Rapca: *břže* pril., *dvàjsti*, *mòžo* 3. l. mn. prez., *Ràsi* G jd., *škòle* L jd., *špekli* pr. r. m. mn., *štufàlo* pr. r. s. jd., *třši* N mn., *vòžami* I mn., *žemljò* A jd., *žnòn* 1. l. jd. prez., *živè* pr. r. m. jd.;

– u govoru Raše: *šòš*, *šusìt*, *škòlo* A jd., *špàhar*, *štèt*, *žgròjeno* N jd. s., *žnàt*, *žuštò* pr. r. m. jd., *žèdni* N mn. m., *židàt*, *živè* pr. r. m. jd., *žrnòdo* A jd.;

– u govoru Repende: *dvèsto*, *kašnèje* pril., *kušerìcu* A jd., *mèšec*, *pènzije* L jd., *prìša* pr. r. m. jd., *šešnàjś*, *špàhare* L jd., *špùžva*, *užgòra*, *ždržò* pr. r. m. jd., *žèt*, *živèt*;

– u govoru Snašića: *fòrsi*, *mrèžo* A jd., *mùžu* D jd., *śějno* pril., *šlovèk*, *zaròš*, *žemljì* G jd., *žnòn* 1. l. jd. prez.;

– u govoru Svetoga Lovreca: *bròški* N jd. m., *držàt*, *jès*, *Koromàsno*, *križè* L jd., *śés*, *škòle* L jd., *štàroš*, *žàprli* pr. r. m. mn., *žè* pr. r. m. jd., *ždòlu*, *živèt*;

– u govoru Škitace: *kòkosi* N mn., *manèstri* G jd., *mènza*, *mèso*, *oženila* pr. r. ž. jd., *Ožòm*, *sekiro* A jd., *šini* N mn., *seždešet*, *zìmo* A jd., *ženit*, *zìva* N jd. ž.;

– u govoru Štrmca: *grôjze*, *jèsmik*, *osnožit*, *selò*, *škòlo* A jd., *stìšne* 3. l. jd. prez., *šusèd*, *šlovèk*, *žajik*, *žnàla* pr. r. ž. jd., *žbaljò* pr. r. m. jd., *životè* L jd.;

– u govoru Trgetara: *cìsta* N jd. ž., *klòsi* A mn., *kokòs* G mn., *ležàt*, *mèsec*, *mùsno* pril., *pokožò* pr. r. m. jd., *spòh*, *zatò*, *židic*, *žeràvico* A jd., *Županèti*;

– u govoru Vineža: *cèšti* G jd., *selè* L jd., *oštarij* G mn., *oženì* pr. r. m. jd., *puštìt*, *seždešèt*, *Ràša*, *Vìneže* L jd., *žajik*, *žapovedàli* pr. r. m. mn., *žè* pr. r. m. jd., *željís* 2. l. jd. prez.;

– u govoru Zartinja: *pensò* pr. r. m. jd., *šesnàjs*, *škòlo* A jd., *stò*, *vòze* L jd., *zasòs*, *žbaljò* pr. r. m. jd., *živèt*;

– u govoru Županića: *grôjze*, *lèpsa* N jd. ž., *sopèla*, *šlovèk*, *štròhe* L jd., *žajik*, *žènska* N jd. ž., *živèlo* pr. r. s. jd.

Ovjereni su međutim u svim tim govorima i ostvaraji [ž] i [š], kako na mjestima ž i š, tako i na mjestima z i s:

– u govoru Bartića: *mùž*, *žvòli* pr. r. m. mn., *pòšte* L jd., *štànico* A jd.;

– u govoru Brovinja: *žbaljät*, *žájno* pril., *šòldi* N mn., *šir*;

– u govoru Kapelice: *ženì* G jd., *žajik*, *màški* A mn., *korš*;

– u govoru Labina: *Žejànah* L mn., *žnòjo* 3. l. mn. prez., *šès*, *šìromàhi* N mn.;

– u govoru Molih Golja: *mižòl*, *pènžije* L jd., *štàlo* A jd., *šèdan*;

– u govoru Nedešćine: *važgät*, *žòš*, *cùješ* 2. l. jd. prez., *šùnce*;

– u govoru Presike: *žepì* A mn., *blìžu* pril., *škòle* L jd., *štarèji* N jd. m.;

– u govoru Rapca: *žbaljät*, *žvò* pr. r. m. jd., *šès*, *šàdere* pril.;

– u govoru Raše: *brìžan* N jd. m., *žvòli* pr. r. m. mn., *šlovèk*, *muštàci* I mn.;

– u govoru Repende: *preživèt*, *žagrmèlo* pr. r. s. jd., *šìba* pr. r. m. jd., *škocìt*;

– u govoru Snašića: *preživèli* pr. r. m. mn., *zaždòlun*, *bòrša*, *štronè* L jd.;

- u govoru Svetoga Lovreca: *žila*, *žnòs* 1. l. jd. prez., *oštarjja*, *štòrili* pr. r. m. mn.;
- u govoru Škitace: *vazgò* pr. r. m. jd., *žimá*, *špèh*, *umešila* pr. r. ž. jd.;
- u govoru Štrmca: *oženila* pr. r. ž. jd., *žòs*, *šèšto*, *prošàc*;
- u govoru Trgetara: *brìžan* N jd. m., *žamerljiva* N jd. m., *škùro* pril., *uštálo* pr. r. s. jd.;

- u govoru Vineža: *preženî* pr. r. m. jd., *žnôn* 1. l. jd. prez., *škòle* L jd., *vôjška*;
- u govoru Zartinja: *žênska* N jd. ž., *žnôjo* 3. l. mn. prez., *šlovèk*, *štràmicah* L mn.;
- u govoru Županića: *vàžgali* pr. r. m. mn., *žgorê* pr. r. m. jd., *šila* pr. r. ž. jd., *přš*.

Katkad se i [z] i [s] javljaju na mjestima ž i z, tj. š i s:

- u govoru Bartića: *Rùzićen* D mn., *zalévaj* 2. l. jd. imper., *cùjes* 2. l. jd. prez., *pojès*;
- u govoru Brovinja: *mùza*, *zdròvlje*, *slovèk*, *sirota*;
- u govoru Kapelice: *drzò* pr. r. m. jd., *zèli* pr. r. m. mn., *cèsan*, *nàspa* pr. r. m. jd.;
- u govoru Labina: *zbaljät*, *rèz*, *kostô* 3. l. jd. prez., *òsan*;
- u govoru Molih Golja: *zr̀noh*, *zimè* L jd., *pòsnela* pr. r. ž. jd., *sòl*;
- u govoru Nedešćine: *ròzice* N mn., *znôn* 1. l. jd. prez., *přisa* pr. r. m. jd., *srèća*;
- u govoru Presike: *zbaljô* pr. r. m. jd., *zgubìt*, *nôsa* pr. r. m. jd., *dèset*;
- u govoru Rapca: *zřf* N jd. m., *zùp*, *spîna*, *sèdan*;
- u govoru Raše: *zlebàc*, *zatô*, *znòs* 2. l. jd. prez., *kàsno* pril.;
- u govoru Repende: *zbìca*, *pròzan* N jd. m., *mesàla* pr. r. ž. jd., *snèh*;
- u govoru Snašića: *bezàli* pr. r. m. mn., *gròjze*, *kasnèje* pril., *sèno*;
- u govoru Svetoga Lovreca: *zená*, *zòc*, *obòsa* pr. r. m. jd., *hrvòski* N jd. m.;
- u govoru Škitace: *drzàli* pr. r. m. mn., *gròjze*, *ugnjisíce*, *sèdan*;
- u govoru Štrmca: *zivèlo* pr. r. s. jd., *zvèrića* G jd., *slà* pr. r. ž. jd., *nosìt*;

- u govoru Trgetara: *zùlji* N mn., *voziće* L jd., *sljivi* N mn., *dàska*;
- u govoru Vineža: *zênsko* A jd. ž., *zgûbi* pr. r. m. jd., *nôsa* pr. r. m. jd., *jedanàjs*;
- u govoru Zartinja: *zenò* A jd., *zajika* G jd., *fòrsi*, *susèda*;
- u govoru Županića: *nozìcon* I jd., *zàme* 3. l. jd. prez., *prìsa* pr. r. m. jd., *sìra* G jd..

Radi se, dakle, o jednoj specifičnoj modifikaciji cakavizma u starijim generacijama govornika. U mlađih su govornika dijelom konsonantskoga inventara *ž* i *š* te *z* i *s* u svojim uobičajenim položajima, a pojava je [ž] i [š] iznimno rijetka²⁴⁵.

Vidljivo je, iz svega predstavljenoga, da i u labinskim govorima slabi intenzitet cakavizma²⁴⁶, što se uklapa u već istaknuto uzmicanje te konsonantske pojave na cjelokupnom čakavskom terenu. Sigurno je ipak da će Labinjani svoj cakavizam i dalje čuvati (pa makar i ovaj njegov modificirani vid, samo sa zamjenom *č* > *c* kako je u mlađih govornika) i isticati kao specifičnost svojih mjesnih govora i dio svoga identiteta te će i to biti jedan od nesumnjivih dokaza njihove čakavnosti.

Na temelju podataka i analize prezentiranih u ovom poglavlju razvidno je da je u labinskim govorima moguće izdvojiti čak tri podskupine govora promatraju li se samo zastupljenost i modifikacije cakavizma, a u svakoj od te tri podskupine moglo bi se govoriti o dvama podtipovima s obzirom na generacijsku pripadnost govornika. U prvu bi podskupinu ulazili jugoistočni labinski mjesni govori Crnih, Drenja, Rovnih, Svete Marine i Škvaranske te jugozapadni govor Brgoda, drugu bi podskupinu sačinjavali sjeverni labinski mjesni govori Kranjaca, Kunja, Marića i Svetoga Martina, sjeveroistočni mjesni govori Plomina, Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja te jugozapadni govor Trgeta, a trećoj bi podskupini pripadali svi preostali južni i sjeverni labinski mjesni govori. Zbog značajne disperzije ove jezične značajke i njezine nepodudarnosti s drugim razlikovnim izoglosama zamijećenima u labinskim govorima²⁴⁷, pokazalo se da cakavizam ipak nije pogodan kriterij za daljnju

²⁴⁵ I zapravo uvjetovana fonološkim okruženjem (javljaju se uz palatal), što mogu potvrditi i primjeri poput *šćipat* / *šćipat*, *šćinka* / *šćinka*, *drugòslji* / *drugòslji* N jd. m., *dožljà* / *dožljà* G jd., i sl.

²⁴⁶ Zbog svega dosad navedenoga, u ovom će se radu primjeri donositi u onom obliku u kojem su zabilježeni u ispitanika, dakle sa *ž* i *š* ako su ih ovjerali govornici starijih generacija, odnosno sa *z* i *s* ako su ovjere dobivene od mlađih govornika.

²⁴⁷ O tome će više riječi biti u zaključnom poglavlju (3. 1.) ovoga rada.

klasifikaciju labinskih govora u podskupine, ali eventualno može biti relevantan za definiranje pojedinih tipova u podskupinama dobivenima pomoću drugih kriterija²⁴⁸.

Neprikladnost cakavizma kao jednoga od osnovnih klasifikacijskih kriterija govora Labinštine proizlazi i iz snažne generacijske raslojenosti zabilježene u njegovim modifikacijama za ovoga istraživanja, no i dobna granica koja je ovdje postavljena može se uzeti samo sa zadržkom. Zamijećeno je naime da i u starijih govornika s većim formalnim obrazovanjem izostaju konsonanti *ś* i *ź*, kao i u starijih govornika koji obitavaju u sredini koja je više urbanizirana (poput grada Labina i jednoga njegova predgrađa, Presike, dok je u drugom predgrađu – Kapelici – zabilježena pojava *ś* i *ź* čak i u nešto mlađih ispitanika). S druge strane, primjerice, u južnolabinskim se govorima *ś* i *ź* bilježe i u mlađega stanovništva. Za preciznije određivanje dobne granice stanovništva u kojega se provodi taj tip cakavizma, kao i dosega cakavizma u govorima Labinštine općenito, valjalo bi provesti istraživanje koje bi bilo utemeljeno na sociolingvističkim postavkama i s metodologijom primjerenom toj jezikoslovnoj disciplini (pri čemu bi se, osim dobi, u obzir trebali uzeti i svi ostali važni čimbenici, poput ruralnosti, odnosno urbaniziranosti sredine i razine formalnoga obrazovanja ispitanika), što ostaje zadatkom za neka buduća istraživanja.

2. 2. 11. Prijelaz *g > γ*

Općeslavenski je velar *g u jezicima poteklim iz zapadnojužnoslavenskoga jezika zajednički konsonantski arhaizam, ali u dijelu slovenskoga jezika te u sjeverozapadnim čakavskim govorima moguća je interna inovacija *g > γ*, očuvana danas uglavnom kao položajna inačica konsonanta *g* (Lukežić 2012: 50)²⁴⁹.

---

²⁴⁸ Tako bi se u podskupini južnih govora moglo izdvojiti prvi podtip s drugim tipom cakavizma kakav se nahodi u mjesnim govorima Bartića, Brovinja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace i Trgeta, te drugi podtip u mjesnim govorima Brgoda, Crnih, Drenja, Rovnih, Svete Marine i Škvaranske, a zaseban bi bio govor Trgeta sa značajkama obaju podtipova. U podskupini sjevernih labinskih govora jedan bi podtip činili mjesni govori Kranjaca, Kunja, Marića i Svetoga Martina, dok bi svi preostali sjeverni govori ulazili u drugi podtip. Sjeveroistočna podskupina bila bi pak po tom pitanju jedinstvena, bez podtipova.

²⁴⁹ Tijmen Pronk je u listopadu 2012. godine na *Znanstvenom skupu o hrvatskim dijalektima* u Zagrebu održao izlaganje naslovljeno *Podrijetlo slabljenja velara u čakavskim govorima* u kojem je iznio tezu da se u čakavštini ne radi o inovaciji *g > γ* već je ta pojava – lenicija – zapravo zadržana stara značajka. U vrijeme pisanja ovoga rada Pronkov rad još nije bio objavljen te se ovdje ne donosi prikaz njegovih spoznaja i zaključaka.

U mnogim se ekavskim čakavskim govorima, prema istraživanjima S. Vranić, zvučni okluziv g može ostvariti i kao zvučni velarni frikativ [ɣ] u svim pozicijama osim u finalnoj²⁵⁰ (Vranić 2005: 285).

U svim su labinskim govorima i za ovoga istraživanja zabilježeni mnogobrojni primjeri koji to potvrđuju, od kojih se na ovom mjestu navodi samo manji dio: *Bṛγod, búbreyi* N mn., *γardīna, jedīneya* G jd. m. (Ba); *drūyega* G jd. m., *zaynát, zboy* (Bg); *Bṛγod, γóli* N jd. m., *Bòyu* D jd., *γòre* pril., *duyo* pril., *láylje* pril. (Br); *γòre* pril., *γorèlo* pr. r. s. jd., *γrè* 3. l. jd. prez., *nèmoγuće* pril. (Dr); *ayrarija, brèya* G jd., *drūye* L jd. ž., *mèdiyi* N mn. (Ka); *γrôdon* I jd., *γṛji* N jd. m., *mòya* pr. r. m. jd., *oyrôjena* N jd. ž. (La); *γrôjzen* I jd., *ỳlo* A jd. ž., *poγṛàbit, uynjĩšće* (Mg); *butêye* L jd., *γòre* pril., *sèya* G jd. s., *šeyóli* G jd. (Ma); *γlovè* L jd., *γusènica, nèydere* pril., *važyàt* (Ne); *brêye* L jd., *γrên* 1. l. jd. prez., *noγè* L jd., *zγorèla* pr. r. ž. jd. (Pl); *γòre* pril., *špjeyô* pr. r. m. jd., *γrên* 1. l. jd. prez., *uynjĩšća* G jd. (Pr); *boyàštvo, γrôt, naynūt* (Rb); *drūyi* N jd. m., *γorĩ* G jd., *uzyôra, zyrodĩla* pr. r. ž. jd. (Rš); *drūyeh* G mn. ž., *γrmäh* L mn., *mòya* pr. r. m. jd., *snèye* L jd. (Re); *butêye* L jd., *γofĩla* pr. r. ž. jd., *iyrôjo* 3. l. mn. prez. (Sn); *Bṛγoda* G jd., *γòre* pril., *γrè* 3. l. jd. prez., *inyordicijo* A jd., *moγlá* pr. r. ž. jd. (Sl); *γòre* pril., *γrôde* L jd., *nòyi* A mn. (Sm); *bláγdan, drūye* A mn. ž., *γòre* pril. (Šk); *γi* A mn., *nèyo, nòyi* N mn., *poγáčó* A jd. (Šv); *blôyo, γòre* pril., *ruyàt, spàruyi* N mn. (Št); *Brèye* L jd., *Bṛγode* L jd., *γòre* pril., *zyùbiš* 2. l. jd. prez. (Tr); *butêyo* A jd., *γòre* pril., *naviyô* pr. r. m. jd., *zyùbi* 3. l. jd. prez. (Vi); *boγatèji* N mn. m., *γnôj, kaštiyàla* pr. r. ž. jd., *zyrodĩlo* pr. r. s. jd. (Za); *butêyo* A jd., *γṛdeh* G mn. ž., *ỳyljeni* I mn., *zγorèlo* pr. r. s. jd. (Žu).

2. 2. 12. Protetski sonanti j i v

Predmetanje poluvokala/polukonsonanata *j* i *v* početnim vokalima u riječi pojava je praslavenskoga podrijetla koja je u općeslavenskom razdoblju postala obveznom zbog „zakona otvorenih slogova“. Djelovanjem su toga zakona riječi uglavnom završavale nevokalom, a predmetanjem spomenutih poluvokala/polukonsonanata na početku morfološke riječi zaprečavao se hijat ili zijev (Lukežić 2012: 191). U razdoblju je pak nakon utruća fonema šva, prestankom djelovanja „zakona otvorenih slogova“, dotadašnji mehanizam proteza postao izlišan, a stari su se protetski poluvokali/polukonsonanti u međuvremenu

²⁵⁰ „Tamo se realizira bezvučni velarni frikativ [h] ili njegova varijanta izrazitije frikacije i artikulacije pomjerene prema prednjemu dijelu nepca“ (Vranić 2005: 285).

potpuno konsonantizirali i fonemizirali u sonante *j* i *v* u svim položajima, pa tako i onima protetskima (Lukežić 2012: 192).

U dijalektima čakavskoga i kajkavskog narječja²⁵¹ i dalje funkcionira mehanizam proteza, ali s novom distribucijom: u kajkavskim govorima „dosljedno kao /v/ ispred inicijalnoga /u/, kao /j/ ispred inicijalnih /a/ i /o/“, a u čakavskim govorima „djelomice kao /j/ ispred inicijalnoga /i/“ (Vranić 2005: 265). Tijekom ranijih su istraživanja govora Labinštine u dijelu idioma opservirani primjeri s protetskim sonantima *j* i *v*. S. Vranić zabilježila je u mjesnim govorima Gornjega Rapca, Ripende Kosa, Škvaranske, Brovinja, Gondolića, Raše, Labina, Vineža, Malih Turina, Velih Golja, Martinskoga, Paradiža, Županića i Kraj Drage nedosljednu pojavu protetskoga *j* ispred vokala *i* te protetskoga *v* ispred vokala *o* i *u*, s alternacijama primjera s protetskim sonantima i onih bez njih (usp. Vranić 2005: 268). U govoru Svetoga Bortula kod starijih je stanovnika zamijećena pojava protetskoga *v* (usp. Poldrugovac 2011: 16), dok u govoru Zartinja i u kasnijem istraživanju govora Brovinja nisu ovjereni primjeri s protetskim sonantima u novoj distribuciji (usp. Tenčić 2007: 34; Repac 2007: 24, Vranić – Nežić 2008: 45).

Tijekom ovoga istraživanja zabilježena je u govoru starijega stanovništva pojava protetskoga *j* ispred vokala *i*, ali i *a*: *jìme* (La, Ma, Ne, Pl, Rš, Vi, Za, Žu), *jìmena* (Bg) G jd., *jìman* (Ne, Re, Sn, Št, Za) 1. l. jd. prez., *jìmaš* (Vi) 2. l. jd. prez., *jìma* (Mg, Rš, Re, Sm, Št, Žu) / *jìma* (Bg, Sl, Šv) 3. l. jd. prez., *jìmamo* (Mg, Rš, Sm) 1. l. mn. prez., *jìmajo* (Ne, Rš, Št, Za) 3. l. mn. prez., *jimê* (Za) / *jimè* (Šk) pr. r. m. jd., *jìškro* (Rš) A jd., *jìštino* (Sl) A jd., *Jìvane* (Šv) D jd., *Jìveti* (Ba); *jànka* (Mg, Sn, Sm, Vi) / *jànke* (La, Ma, Ne, Za) / *jánke* (Ba, Bg, Br, Sl, Šk, Šv); odnosno pojava protetskoga *v* ispred vokala *o* i *u*: *vòkole* (Ne) / *vòkale* (Vi), *vòko* (Št, Vi), *vòkon* (Št) I jd., *vòce* (Rš, Št, Vi) / *vòce* (Šk) N mn., *vôn* (Mg, Ne, Rš, Št, Za) / *vòn* (Ba, Bg, Sl) N jd. m., *vondà* (Bg) pril., *vòpra* (Za) / *vòpra* (Ba) pr. r. m. jd., *vòprla* (Šv) pr. r. ž. jd., *vòprta* (Mg) N mn. s., *voràt* (Rb), *vòre* (Mg) / *vorè* (Za) 3. l. jd. prez., *vòra* (Šv) pr. r. m. jd., *vòralo* (Sm, Za) pr. r. s. jd., *vòrali* (Mg) pr. r. m. mn., *vorêh* (Št) G mn., *vòsce* (Ma, Mg) / *vòsce* (Rš, Št, Vi) NA mn., *vot 'od'* (Šv), *vudêka* (Ba) pril., *vùliki* (Šv) NA mn., *vùlikami* (Šv) I mn., *vùlje* (Šv) L jd., *vùrah* (Vi) L mn., *vùs* (Ba) G mn., *vuženî* (Mg) pr. r. m. jd. Često međutim protetski sonanti izostaju, pa čak i u istih primjera u istom govoru: *ìglo* (Mg) A jd., *ìme* (Rš) / *ime* (Br), *imèt* (La, Ne, Pl, Pr, Rš, Sn, Št, Vi, Za, Žu) / *imèt* (Ba, Dr, Sl, Šk), *ìman* (Ma, Mg, Ne, Rb) / *ìman* (Ka, Sl) 1. l. jd. prez., *ìma* (Mg) 3. l. jd. prez., *ìmajo* (Ne) 3. l. mn.

²⁵¹ Sporadično je pojava novijega protetskog sonanta *j* ispred *o* zabilježena i u štokavskim govorima (usp. Lukežić 1999a: 124; Lukežić 2012: 193-196).

prez., *imê* (La, Ma, Mg, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Vi, Žu) / *imé* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) pr. r. m. jd., *imèli* (La, Ma, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *iméli* (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Šk, Tr) pr. r. m. mn., *Ivòno* (Šk) A jd., *òce* (Sl, Šk) N mn., *ôn* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Žu) / *òn* (Ba, Br, Bg) N jd. m., *oràt* (Šv), *òvce* (Pl, Sn) NA mn., *ovôc* (Pl, Rš, Sm, Št, Vi) G mn., *udèka* (Ba) pril., *ùliki* (Rb) / *ùliki* (Br, Sl, Šk, Šv) NA mn., *ùlik* (Ba, Šk, Šv) G mn., *umrèt* (Ne, Pl, Rš, Št, Za) / *umrèt* (Br, Sl, Tr, Tr), *ùmra* (Ma, Št, Vi) pr. r. m. jd., *ùmrla* (Sn, Št, Za) pr. r. ž. jd., *ûr* (Ma, Mg, Pl, Rb, Sn, Sm, Št, Za) / *ûr* (Ba, Bg, Br, Ka, Sl, Tr) G mn., *urèh* (Vi, Za), *ûs* (Mg) G mn., *úse* (Br, Šk) N mn., *uženî* (Mg) pr. r. m. jd. Mlađi govornici južnih labinskih govora nikad ne ostvaruju primjere s protetskim sonantima *j* i *v*, a mlađi govornici sjevernih i sjeveroistočnih govora ostvaruju ih vrlo rijetko ili ih uopće ne ostvaruju.

Zanimljivi su u ovom kontekstu i primjeri *ûk* (Mg, Pr, Rb, Rš, Re, Št) / *ùk* (Bg, Ka, Šk, Šv, Tr) te *ûna* (Mg, Rb, Rš, Re, Št, Za) / *ùna* (Bg, Dr, Ka, Sl, Šv) zabilježeni isključivo kod starijih govornika, no ni oni se ne ovjeravaju dosljedno nego alterniraju s *vûk* / *vùk*, odnosno *vûna* / *vùna* (oblicima koji su u preostalim istraživanim labinskim idiomima jedini i zabilježeni). Pojava takvoga izostavljanja početnoga *v* prisutna je mjestimično u govorima čakavskoga narječja (usp. Kalsbeek 1998: 42-43; Lukežić 2012: 195).

2. 2. 13. Razvoj dočelnoga slogovnog *l*

Dočetno slogovno *l*²⁵² nalazilo se na dočetu finalnoga sloga u imenica, pridjeva, priloga i prijedloga, na dočetu jednine m. r. glagolskoga pridjeva radnoga te na dočetu medijalnoga sloga imenica, pridjeva, priloga i glagola (Vranić 2005: 241). U sustavima hrvatskoga jezika moguć je razvoj ove jedinice na alijetetnoj i alteritetnoj razini²⁵³, pri čemu je za čakavsko narječje najvišega hijerahijskog ranga jedino njegova redukcija: *l* > $\emptyset$, zabilježena u dijelu čakavskih govora²⁵⁴.

U labinskim je govorima prisutna polarizacija realizacije dočelnoga slogovnog *l* ovisno o kategoriji u kojoj se ono nalazi: na jedan je, alijetetni način razriješen kad se nalazi

²⁵² Polazni su oblici *lb*, *lb* izmijenjeni u *lɔ*, a redukcijom „slaboga“ fonema šva u dočetnoj poziciji dobiveno je *l* u dočetnoj poziciji koje je priključeno prethodnomu slogu (Vranić 1997, Vranić 2005: 241).

²⁵³ U konzervativnim je sustavima – većem dijelu kajkavskoga, velikom dijelu čakavskoga i manjem dijelu štokavskoga narječja dočetno slogovno *l* ostalo neizmijenjeno; zamjena dočelnoga *l* vokalom *a* potvrđena je u dijelu čakavskoga i u dijelu štokavskoga narječja, a zamjena *l* > *o* u najvećem dijelu štokavskoga narječja. Poznata je i promjena *l* u poluvokal *u* koji se može konsonantizirati u *v* i u *f* u dijelu kajkavskoga i čakavskog narječja. V. Vranić 1997; Vranić 2005: 241-242.

²⁵⁴ M. Lončarić bilježi da je i u nekim varaždinskim kajkavskim govorima te u govoru Ruševca na Bilogori finalno slogovno *l* moglo biti reducirano (Lončarić 1996: 112).

na dočetu jednine m. r. glagolskoga pridjeva radnoga, a na drugi, alteritetni, u preostalim dvjema kategorijama.

Naime, završno je *l* reducirano samo u jedнинi m. r. glagolskoga pridjeva radnoga u svim labinskim govorima²⁵⁵: *bî / bi, cëka* (Mg) / *cëka* (Šk), *cîšti* (Pl), *cû* (La, Pl, Pr, Re) / *cû* (Ba) / *čû* (Dr), *cépô* (Ne, Re) / *cépô* (Ka), *däva* (Sm) / *däva* (Bg), *dëla* (Ma, Ne, Pl, Pr, Rb, Re, Vi) / *dëla* (Ba, Bg, Br, Šv), *dô* (Pl, Rš, Št, Vi) / *dô* (Ba, Bg, Br, Ka, Šk), *döbi* (Pl, Re, Vi, Za) / *döbi* (Ba, Dr), *donësa* (Mg) / *donësa* (Bg), *držô* (Ma) / *držô* (Pl) / *držô* (Br, Ka, Sl), *fermô* (Pr) / *fermô* (Sl, Šv), *fîni* (Rš, Re, Sn, Vi) / *fîni* (Br, Šk, Šv), *hodî* (Ma, Pr, Rb, Re, Sn, Št, Vi, Žu) / *hodî* (Ba, Bg, Šv), *imê* (La, Ma, Mg, Pr, Rš, Re, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *imê* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *iskô* (La, Žu) / *iskô* (Ka), *jô* (Ma, Ne, Sm) / *jô* (Ka, Sl), *kantô* (Pr) / *kantô* (Ba), *kûpi* (Ne, Pr, Rb, Št, Za) / *kûpi* (Dr, Šv, Tr), *môga* (Ma, Pl, Pr, Rb, Re, Št, Vi) / *môga* (Bg, Dr, Šk, Šv), *molô* (Žu) / *molô* (Sl), *môra* (Ma, Sm, Vi, Za, Žu) / *môra* (Ba), *navädi* (Pr) / *navädi* (Dr), *navigô* (Vi) / *navigô* (Bg, Dr, Šv), *nosî* (Ma) / *nošî* (Rš, Vi) / *nošî* (Sl), *nôša* (La, Pr) / *nôša* (Vi) / *nôša* (Br, Šv), *oženî* (Sm) / *ozeni* (Br, Sl, Šv), *pàda* (Pl, Rš, Re, Žu), *pasô* (Ma, Žu) / *pasô* (Rb, Št, Vi) / *pasô* (Ka, Sl), *peljô* (Ma, Rb, Rš, Ree, Št, Vi) / *pejô* (Pl) / *peljô* (Ba, Br, Šk), *pensô* (Za) / *pensô* (Vi), *pläka* (Re) / *pläka* (Dr), *pô* (Re, Sn) / *pô* (Dr), *pöce* (La, Rb, Rš, Vi, Za, Žu) / *pöce* (Pl, Sm) / *pöce* (Sl) / *pöce* (Bg), *pojô* (Mg, Ne, Žu), *pöpi* (Mg, Št) / *pöpi* (Bg, Dr), *pošôdi* (Ba, Sl), *poznô* (Ma) / *poznô* (Pl) / *poznô* (Ba, Dr, Ka, Sl, Tr), *prîša* (Ma, Ne, Sn, Sm, Za, Žu) / *prîša* (Pl, Re, Vi) / *prîša* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv), *prôda* (Pr, Sm) / *prôda* (Šv, Tr), *prodäva* (Ma) / *prodäva* (Šk), *provljô* (Vi, Žu) / *provljô* (Br), *pûsti* (Za) / *pûsti* (Vi) / *pûsti* (Šk), *razbî* (Ma, Sn, Sm) / *razbî* (Ba, Št) / *razbî* (Sl), *rëka* (La, Ma, Pl, Pr, Rš, Re, Št, Vi, Za) / *rëka* (Ba, Br, Dr, Sl, Tr), *sê* (Pl) / *sê* (Tr), *sedê* (Pl, Rš) / *sedê* (Tr), *söpa* (Za) / *söpa* (Vi) / *söpa* (Bg), *stävi* (Rš) / *stävi* (Šk, Tr), *störi* (Mg, Ne, Sm, Za, Žu) / *störi* (Št, Vi) / *störi* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šv, Tr), *šô* (Ma, Sn) / *šô* (Pl, Št) / *šô* (Ba, Br, Sl, Šk, Šv, Tr), *špôra* (Pr) / *špôra* (Bg), *štê* (La) / *štê* (Rš), *tëka* (Mg, Pl) / *tëka* (Dr), *tônca* (Žu) / *tônca* (Br), *tornô* (Rš, Sm, Za) / *tornô* (Ba, Dr, Šv), *ustô* (Sm) / *ustô* (Re) / *ustô* (Šk, Tr) / *zustô* (Za) / *zustô* (Rš, Št) / *zustô* (Br, Sl) / *ostô* (Ma) / *ostô* (Vi), *ûša* (Sm) / *ûša* (Sl), *utê* (La, Ne, Pl, Rš, Sn, Za) / *utê* (Dr, Sl, Šk, Tr), *vîde* (La, Pr, Re, Sn, Sm, Št, Za) / *vîde* (Ba, Dr, Ka, Sl, Tr), *zê* (Pr, Za, Žu) / *zê* (Re, Št, Vi) / *zê* (Br, Sl), *znô* (La, Žu) / *znô* (Rš, Vi) / *znô* (Ba, Šv),

²⁵⁵ Na ovom se mjestu navodi samo dio primjera zabilježenih za ovoga istraživanja; svi prikupljeni primjeri navode se u poglavlju 2 4. 6. 7. glagolskom pridjevu radnom u govorima Labinštine.

zvô (Sm, Za) / *zvo* (Pl, Rb) / *zvo* (Bg, Br, Sl, Tr), *zbaljô* (Pr, Za) / *zbaljô* (Rš, Št) / *zbaljô* (Br), *živê* (Sm) / *živê* (Rš) / *živê* (Šv) itd.²⁵⁶

Budući da se u ovoj kategoriji redukcija dočelnoga slogovnog *l* događa sustavno i beziznimno, možemo govoriti o potvrđenosti ovoga alijeteta u govorima Labinštine.

Na dočetu finalnoga sloga u imenica, pridjeva, priloga i prijedloga te na dočetu medijalnoga sloga imenica, pridjeva, priloga i glagola dočetno je *l* u govorima Labinštine zadržano bez izmjene: *càval* (Rb, Re, Vi, Za) / *cával* (Ba, Br, Šk), *cóndul* (Vi), *d'ogàtol* (Žu), *d'ornàl* (Rš, Vi, Za) / *d'ornál* (Dr), *facôl* (La, Mg, Rš, Vi, Za, Žu) / *facól* (Br, Sl, Šk, Šv, Tr), *ferôl* (Vi), *kacjôl* (Žu), *kotôl* (Pl), *mižôl* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *mizôl* (Pl, Re, Rš, Vi) / *mizól* (Šv), *ônjel* (Vi), *ospidôl* (Vi), *pakôl* (Vi), *pažûl* (La) / *pažûl* (Pl, Rš, Vi) / *pažûl* (Br, Sl, Šk, Šv, Tr), *pòpel* (Vi), *postôl* (Ma, Ne, Sm, Žu) / *poštôl* (Rš, Št) / *poštól* (Br, Ka, Šk), *prêtel* (Pl, Re, Vi, Za) / *prétel* (Ba, Bg, Ka, Sl, Tr), *regôl* (La, Vi) / *regól* (Bg), *sôl* (Mg) / *sól* (Vi) / *sól* (Br, Šk, Tr), *senjôl* (Vi), *sôntul* (Vi), *vêl* (Žu); *cêl* (Sl) N jd. m., *debêl* (Ne, Pl, Št) / *debêl* (Br, Dr, Sl, Tr) N jd. m., *kîsel* (Mg) N jd. m., *tèpal* (La, Mg, Vi, Žu) / *tèpal* (Br, Sl, Šk, Tr) N jd. m., *vèsel* (Pr, Žu) / *vèsel* (Ka, Sl, Šk) N jd. m.; *pôl* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Re, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *pól* (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Tr) pril., *žôl* (La, Ma, Ne, Pr, Za) / *zól* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *zól* (Ba, Br, Dr, Ka, Sl, Šv, Tr) pril.; *dolcè* (Mg, Pr, Vi, Za, Žu) / *dolcè* (Ba, Bg, Ka) L jd., *fàldi* (Žu) A mn., *kolcì* (Ma, Mg, Re, Sn, Sm, Za) / *kolci* (Ba, Br, Ka, Sl) N mn., *kolcič* (Rš), *koltrîna* (Žu), *koltrîni* (Vi) G jd., *polnòčka* (La) / *polnòčka* (Sl), *polnòcnico* (Vi) A jd., *puhòlnico* (Vi) I jd., *telcì* (Ne, Pl, Št) / *telci* (Ka) N mn., *šôldi* (La, Mg, Za, Žu) / *sólđi* (Pl, Rš, Re, Št, Vi) / *sólđi* (Ba, Br, Šk, Šv, Tr) N mn., *šoldîn* (Žu), *vólta* (Vi).

2. 2. 14. Akcenatski sustav

2. 2. 14. 1. Uvodne napomene

Čakavska je akcentuacija, promatra li se u okvirima hrvatskoga jezika, najarhaičnija i najkonzervativnija te omogućuje rekonstrukciju razvoja suvremenih akcenatskih sustava i smjerova akcenatskih promjena (Zubčić 2001: 5).

²⁵⁶ U primjerima poput *ùmra* / *ùmra*, *òpra* / *òpra*, *zàpra* / *zàpra* / *zàpra* (: *ùmrla* / *ùmrla*, *òprla* / *òprla*, *zàprla* / *zàprla* / *zàprla* u jd. ž. r.; primjeri su ovjereni u svim govorima labinske skupine) slogotvorno je *r* koje se našlo u dočelnom položaju nakon gubitka dočelnoga *l* uklonjeno na poseban način: primarnomu se *r* u takvom položaju dodaje paradigmatški analoški vokal *a*. Usp. Finka 1971: 22; Kalsbeek 1998: 31-32, 59. Zabilježeni su ipak i primjeri u kojima se ne uklanja takvo slogotvorno *r*, npr. *potř* (Pr, Sn, Vi), *stř* (La, Ma, Mg, Pr, Za, Žu) / *stř* (Pl, Rb, Rš, Re, Št) / *stř* (Šv), *tř* (Pr, Ne, Sm) / *tř* (Ba). O tome v. i u poglavljima 2. 3. 2. o vokalizmu i 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine.

Akcentatski se sustavi u hrvatskoj dijalektologiji tradicionalno uobičajeno klasificiraju prema kriterijima koje je inaugurirao Milan Moguš²⁵⁷, a koji uključuju inventar i distribuciju akcentatskih jedinica. Prema tim se kriterijima akcentatski sustavi dijele na *stare*, *starije*, *novije* i *nove*. Govori sa starom akcentuacijom podudarni su u mjestu, broju i vrsti naglasaka sa starohrvatskom akcentuacijom: inventar njihovih naglasnih sustava čine tri naglasaka (kratkosilazni *ǎ*, dugosilazni *â* i starohrvatski akut *ǣ*²⁵⁸) koji se mogu ostvarivati u svim pozicijama u riječi, a pojedini se tipovi takvih govora međusobno razlikuju distribucijom nenaglašenih duljina²⁵⁹. Kod govora sa starijom akcentuacijom dolazi do akcentatskih promjena (metatonija) na starim naglasnim mjestima, a postupno i do dokidanja opreke po intonaciji u dugim naglašenim slogovima. U dijelu takvih govora postoji distribucijsko ograničenje za ostvaraj starohrvatskoga akuta u finalnoj poziciji te se on tu zamjenjuje dugosilaznim naglaskom, a u drugoj je skupini takvih govora akut neutraliziran i u inicijalnoj poziciji. U oba slučaja govori se o starijim troakcentatskim sustavima. Ako je došlo do neutralizacije akuta i u medijalnoj poziciji, razvija se stariji dvoakcentatski sustav. Kao i stari, i stariji se akcentatski sustavi međusobno razlikuju prisutnošću nenaglašenih duljina. Djelomičnim regresivnim pomakom siline, odnosno retrakcijom²⁶⁰ iz starijih se akcentatskih sustava razvijaju noviji koji mogu biti dvoakcentatski ili troakcentatski – u potonjima se pri pomaku kratkoga naglasaka na prednaglasnu duljinu ili kračinu ponovno aktualizira akut. Novi akcentatski sustavi nastali sustavnim pomakom siline sa svih starih mjesta²⁶¹ nisu karakteristični za čakavsko narječje, ali zabilježeni su u nekim čakavskim govorima. Takvi su sustavi dvoakcentatski bez prednaglasnih duljina, a zanaglasne su duljine u njima dobro očuvane.

Alijetetna je čakavska značajka, razlikovnost najvišega hijerarhijskog ranga za čakavsko narječje, prisutnost u mjesnim govorima nekoga od sljedećih akcentatskih sustava: staroga troakcentatskoga sustava, starijega troakcentatskoga ili dvoakcentatskog sustava,

---

²⁵⁷ Više v. u Moguš 1967a, 1971, 1973, 1977a.

²⁵⁸ Poznat u literaturi i kao neoakut i zavnuti akcent.

²⁵⁹ U konzervativnijim se sustavima ostvaruju prednaglasne i zanaglasne duljine, u inovativnijima samo duljine iza naglasaka, a postoje i takvi govori bez nenaglašenih duljina, odnosno s oprekom po kvantiteti samo u naglašenim slogovima.

²⁶⁰ Retrakcija svakoga naglasaka ima nekoliko faza: prvo se pomiče silina s otvorene ultime na prednaglasnu duljinu, zatim s otvorene ultime na prednaglasnu kračinu, nakon toga sa zatvorene ultime na prednaglasnu duljinu pa sa zatvorene ultime na prednaglasnu kračinu, a naposljetku se pomiče silina i s medijalnoga sloga, i to najprije na prednaglasnu duljinu te, konačno, na prednaglasnu kračinu. Retrakcija najprije zahvaća kratki naglasak, a potom i dugi. Usp. Lukežić 2012: 220.

²⁶¹ Kod govora sa novijom akcentuacijom govori se o parcijalnoj retrakciji koja je mogla zahvatiti samo kratki naglasak od prve do zadnje faze (v. prethodnu bilješku), ali i dugi naglasak, s izuzetkom zadnje faze. Pri generalnim pomacima kojima nastaju novi akcentatski sustavi retrakcija je dosljedno zahvatila oba naglasaka i dosljedno je provedena u svim fazama (Lukežić 2012: 221).

novijega dvoakcenatskoga ili troakcenatskog sustava te novijega dvoakcenatskoga ili troakcenatskoga sustava.

2. 2. 14. 2. Akcentuacija govora Labinštine u dosadašnjim istraživanjima

U istraživanjima labinskih govora do pred kraj 20. stoljeća karakteristike su njihovih akcenatskih sustava većinom bile samo naznačene ili kratko komentirane, a uglavnom se zaključivalo da je u njima prisutan stariji dvoakcenatski sustav, ponegdje još s reliktima zavanutog akcenta²⁶². Pavle Ivić je 1961. godine, pišući o kvantiteti slogotvornoga *r*, skoro pa uzgred zabilježio da je na Labinštini „kvantitet uopšte poljuljan“ (Ivić 1961: 203). Janneke Kalsbeek 1983. godine prva je ukazala na različito stanje u akcentuaciji labinskih govora: primijetila je da u dvama južnim labinskim govorima Cerovice i Diminića koji su bili predmetom njezina istraživanja „više nema tonske opreke, kao ni kvantitetske“ (Kalsbeek 1983: 251), odnosno da je „barem južniji dio istočne 'Labinštine' izgubio kvantitetsku i tonsku opreku“ (Kalsbeek 1983: 259). Istraživanja su labinskih govora koja su uslijedila nakon toga pokazala da se labinski govori polariziraju s obzirom na svoju akcentuaciju: u većem se, sjevernom dijelu govora javlja stariji dvoakcenatski sustav, a u južnim je govorima stariji jednoakcenatski sustav na razini jezika. Tu je podvojenost ove skupine govora istaknula Silvana Vranić (Vranić 2005: 234-236): u govorima Škvaranske, Brovinja, Viškovića, Drenja i Crnih utvrdila je stariji jednoakcenatski sustav, a u govorima Malih Turina, Velih Golja, Paradiža, Martinskoga, Kraj Drage, Županića, Štrmca, Nedešćine, Labina (tj. Kranjaca), Raše, Vineža, Marceljana, Vozilića, Plomina, Gornjega Rapca, Ripende Kosa i Gondolića stariji dvoakcenatski sustav s neutraliziranim nenaglašenim duljinama²⁶³. Sanja Zubčić potvrdila je takvo akcenatsko razilaženje među labinskim govorima te utvrdila prisutnost starijega dvoakcenatskog sustava u Vozilićima, Plominu, Labinu, Nedešćini, Malim Goljima i Gornjem Rapcu²⁶⁴ (Zubčić 2006a: 149-151), a stariji jednoakcenatski sustav, uz punktove koje je navela S. Vranić, i u Ravnima i Škitaci (Zubčić 2006a: 98-99). Kasnija istraživanja spomenutih južnih labinskih govora²⁶⁵ samo su učvrstila tvrdnje o dokidanju i opreke po kvantiteti u njihovim akcenatskim sustavima, a u sjevernom je labinskom govoru Zartinja koji

²⁶² Više v. u poglavlju 2. 1. o dosadašnjim istraživanjima govora Labinštine.

²⁶³ U govorima je Raše, Vineža i Marceljana autorica zabilježila i sporadične prednaglasne duljine, a reliktnu ostvaraje prednaglasnih duljina ovjerila je i u Vozilićima (Vranić 2005: 234).

²⁶⁴ S. Zubčić u Vozilićima, Plominu i Nedešćini bilježi i reliktnu, nesustavno očuvane prednaglasne duljine (Zubčić 2006a: 149).

²⁶⁵ Usp. Repac 2007, Vranić – Nežić 2008, Nežić 2010, 2012.

nije bio zahvaćen ranijim istraživanjima potvrđen stariji dvoakcenatski sustav²⁶⁶. Istraživanje govora Svetoga Bortula donijelo je i neke nove zanimljive spoznaje o generacijski uvjetovanoj raslojenosti tamošnje akcentuacije: u starijih je govornika prisutan stariji dvoakcenatski sustav s neutraliziranim nenaglašenim duljinama, a mlađi govornici ovjeravaju stariji jednoakcenatski sustav na razini jezika (Poldrugovac 2011: 22).

Sve su te spoznaje upućivale na nužnost daljnjega istraživanja i opisivanja akcentuacije labinskih govora, ponajprije da bi se utvrdilo koji su točno mjesni govori zahvaćeni dokinućem opreke po kvantiteti (odnosno koje karakterizira spomenuti jednoakcenatski sustav), a koji govori još uvijek čuvaju tu opreku (i imaju dvoakcenatski sustav), a zatim i pokazalo je li akcenatski kriterij doista ključan u daljnjoj klasifikaciji labinske skupine govora (kao što se to pretpostavljalo zbog njihove dosadašnje očite polarizacije u dvije podskupine).

2. 2. 14. 3. Akcenatski sustav južnih labinskih govora

Ovo je istraživanje potvrdilo i utvrdilo prisutnost jednoakcenatskoga sustava na razini jezika u mjesnim govorima Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara (a isto je i u njima blizim govorima Brega, Crnih, Koromašna, Rovnih, Salakovaca, Stanišova, Svete Marine, Trgeta i Viškovića)²⁶⁷. U svim se tim punktovima na razini govora još uvijek razlikuju duljina i kračina naglašena sloga, no oni više nemaju distinktivnu ulogu: u njima je distinktivna samo silina (dakle, funkcionira samo opreka po silini: naglašenost/nenaglašenost), a ne i trajanje i intonacija naglašenoga vokala (ne funkcionira više opreka po kvantiteti: duljina/kračina, ni opreka po intonaciji: silaznost/uzlaznost).

Prozodijske su jedinice u sustavima tih mjesnih govora akcent *á* i nenaglašena kračina *ǎ* (prozodijska jedinica bez siline i intonacije koja se ostvaruje u slogu ispred i iza naglašenoga)²⁶⁸:

---

²⁶⁶ Usp. Tenčić 2007.

²⁶⁷ U Crnima, Drenju, Škvaranskoj, Rovnima, Škitaci, Brovinju, Viškovićima i Svetom Lovreću samo je potvrđen taj akcenatski sustav utvrđen za ranijih istraživanja, a u mjesnim je govorima Bartića, Brgoda, Kapelice i Trgetara prvi put utvrđen za ovoga istraživanja.

²⁶⁸ Svi silabemi u tim govorima (vokali *a, e, i, o, u* te slogotvorno *r*) mogu biti naglašeni i nenaglašeni, odnosno svaki od njih može biti nositeljem svake od dviju prozodijskih jedinica (više v. u poglavlju 2. 3. 2. 1. o vokalizmu južnih govora Labinštine).

– u govoru Bartića: *dvájšti, Koromášno, šadá, kašnéje pril., sréca; dèset, nevrème, potucè* 3. 1. jd. prez.; *videt, cetiri* N m., *hodi* pr. r. m. jd., *živeli* pr. r. m. mn.; *pòkle, pokòjni* N mn. m., *karbòn, létò; ùmra* pr. r. m. jd., *veturi* N mn., *prebùc, potucè* 3. 1. jd. prez., *Šikuli; Štrmac, cetřte* G jd. ž., *Škrpoci*;

– u govoru Brgoda: *mláji* N jd. m., *pomešáli* pr. r. m. mn., *decá, Labin, dèlat, brèmen, vrtèlo* pr. r. s. jd., *šuséd, mešit, šviče* 3. 1. jd. prez.; *mišlin* 1. 1. jd. prez., *ugnjíšće, ženi* pr. r. m. jd., *živèlo* pr. r. s. jd.; *rojèna* N jd. ž., *govòrimo* 1. 1. mn. prez., *navigò* pr. r. m. jd.; *škulji* A mn., *menùti* N mn., *lancùn, ugnjíšće, škátulah* L mn.; *Břgod, četřti* N jd. m., *škrpèti* N mn.;

– u govoru Brovinja: *máter, kalánice* L jd., *šeštrá, cèkat, sékrov, puštèlji* G jd., *šlovèk, cenica, gòre* pril.; *žito, udovica, hodit, živòt, vrèci* N mn.; *òvce* N mn., *popòlne, utròk, mèšto; jùtro* pril., *obùkla* pr. r. ž. jd., *bušnùt, zarinut; vrte* L jd., *četřti* N jd. m., *brkòn, najprvo* pril.;

– u govoru Drenja: *plávat, baráka, Junáč; dèset, bešèda, Labinè* L jd.; *mišlin* 1. 1. jd. prez., *dobijo* 3. 1. mn. prez., *plotit, imèt; škòla, kamjòn* I jd., *dopeljò* pr. r. m. jd.; *ùroki* N mn., *vetùro* A jd., *obùc, šusèda, prèku; trt, četřti* N jd. m., *brkòn*;

– u govoru Kapelice: *šádere* pril., *Šalákovci, pašát, bònda; vrème, kašnéje* pril., *šuséd, delilo* pr. r. s. jd., *vanè* pril.; *príša* pr. r. m. jd., *lenobija, govorit, íškò* pr. r. m. jd., *kráji* N mn.; *gòre* pril., *njegòvo* A jd. ž., *pježò* pr. r. m. jd., *toliko; búdo* 3. 1. mn. prez., *kompjùtori* I mn., *obrnù* pr. r. m. jd., *cuvát, mèndula; trši* A mn., *četřti* N jd. m., *hrvòški* N jd. m.;

– u govoru Svetoga Lovreca: *štároš, pandešpanjo* A jd., *našmeját, lèpa* N jd. ž.; *dèvet, nedèlja, trpèt; nimaš* 2. 1. jd. prez., *ingordicijo* A jd., *racuni* N mn.; *bòlnice* L jd., *konòba, kalò* pr. r. m. jd., *šèjno* pril.; *kùhinje* L jd., *zagùši* 3. 1. jd. prez., *povùc, umrèt, zdòlu* pril.; *mřkvo* A jd., *četřta* N jd. ž., *pršùti* N mn., *žáprli* pr. r. m. mn.;

– u govoru Škitace: *fàbrika, prodáva* pr. r. m. jd., *jedanájs; dèlat, šusèda, pojèš, šmeját, videt; cišto* pril., *cenica, mešit, živeli* pr. r. m. mn.; *òkole, šubòta, tovòr; nùtra* pril., *komuška* N jd. ž., *obùc, ugònj, špàrugi* N mn.; *žrnof, cetřte* G jd. ž., *potřt, brštulàna* N jd. ž.;

– u govoru Škvaranske: *jánjac, žaràvico* A jd., *šveća; večer, škrpèti* A mn., *imè* pr. r. m. jd., *decá; jima* 3. 1. jd. prez., *òstarija, oženi* pr. r. m. jd., *živèla* pr. r. ž. jd., *dvájšti; gròjže,*

U integralnom se tekstu za svaki od silabema donose primjeri s njegovim ovjerama u naglašenom, prednaglasnom i zanaglasnom položaju, navedeni abecednim redoslijedom. Ako je u jednom primjeru isti vokal ovjeren u naglašenom i u prednaglasnom i/ili zanaglasnom položaju, primjer se ne navodi više puta.

upònki N mn., *Ozòm*, *měšo*; *ùliki* N mn., *verdùra*, *pažùl*, *šusěda*, *prèku*; *trdo* pril., *četr̀ti* N jd. m., *trbùhon* I jd.;

– u govoru Trgetara: *nàpret* pril., *ponujàla* pr. r. ž. jd., *našmejàt*; *měsec*, *famèja*, *tutè* pril., *vònke* pril.; *mišlin* 1. l. jd. prez., *trukinjišće*, *kožlic*, *trinàjs*; *pòcelo* pr. r. s. jd., *domòco* N jd. s., *mlekò*; *mùšno* pril., *pokušìn* 1. l. jd. prez., *oškuš*, *ugnjišće*, *šakukor* pril.; *žrna* A mn., *cèr̀te* G jd. ž., *pršùt*.

Analiza građe prikupljene za ovoga istraživanja potvrdila je ono što je zaključila Sanja Zubčić: da je „na prostoru uskoga rta smještena između uvale Prklog i zaljeva Raše u tijeku ili je već završio proces gubitka opreke u kvantiteti u naglašenim slogovima“ (Zubčić 2006a: 99), jer se doista svi ti punktovi nalaze na rubnim dijelovima spomenutoga poluotoka, te da se može govoriti o teritorijalnoj kompaktnosti labinskih govora s jednoakcenatskim sustavom.

2. 2. 14. 4. Akcenatski sustav sjevernih i sjeveroistočnih labinskih govora

U svim je ostalim govorima obuhvaćenima ovim istraživanjem Labinštine potvrđen dvoakcenatski sustav: u Labinu, Marićima, Molim Goljima, Nedeščini, Plominu, Presici, Rapcu, Raši, Rependi, Snašićima, Svetom Martinu, Štrmcu, Vinežu, Zartinju i Županićima (a isto je i u govorima njima blizih mjesta: Borbića, Cera, Eržišća, Gondolića, Jurazina, Kroj Drage, Kranjaca, Kunja, Letajca, Molih i Velih Turina, Marceljana, Markoca, Paradiža, Plomin Luke, Rogocane, Ružića, Santaleza, Stepčića, Svetoga Bortula, Vozilića, Vrećara i Zagorja). U tim mjesnim govorima funkcionira opreka po silini (naglašenost/nenaglašenost) te samo u naglašenu slogu i opreka po kvantiteti (duljina/kračina). Tri su prozodijske jedinice u njihovu prozodijskom inventaru: kratki ($\grave{a}$)²⁶⁹ i dugi akcent ($\hat{a}$)²⁷⁰ te nenaglašena kračina $\check{a}$ (koja se ostvaruje u slogu ispred i iza naglašenoga). Distribucija je svih triju prozodijskih

²⁶⁹ Kratki akcent koji se javlja u ovakvim naglasnim sustavima pogrešno je nazivati kratkosilaznim jer se na naglašenim vokalima ne ostvaruje opreka po intonaciji, no taj je naziv uobičajen u našoj dijalektologiji jer je dijelom tradicije, a i zbog toga što je kratki akcent fonetski silazne intonacije (usp. Zubčić 2006a: 133). U ovom će se radu kratki akcent bilježiti uobičajenim znakom za kratkosilazni akcent: $\grave{a}$, kako bi se razlikovao od oznake za silinu u jednoakcenatskim sustavima: $\acute{a}$.

²⁷⁰ U dvoakcenatskim sustavima neispravno je govoriti o dugosilaznom akcentu jer je u njima izgubljena opreka po intonaciji, no taj je akcent ipak fonetski silazne intonacije. Za njega će se, radi preglednosti, u ovom radu rabiti znak uobičajen za dugosilazni akcent: $\hat{a}$, a ne znak $\acute{a}$ primjereniji fonološkomu zapisu (usp. Zubčić 2006a: 133).

jedinica u labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom slobodna: svaki se od njih može ostvariti u svakoj poziciji u riječi (u početnom, središnjem i dočetnom slogu)²⁷¹:

– u govoru Labina: *Ràpce* L jd., *pulàštar*, *pocetàk*, *kolacići* N mn.; *vècer*, *ponedèljak*, *šlovèk*; *vrème*, *butèga*, *imè* pr. r. m. jd.; *hìtit*, *kumpanìja*, N mn. *petehì*, *pitô* pr. r. m. jd.; *bìzi* N mn., *televìzijo* A jd., *škalìn*; *kòrak*, *utòrak*, *škartòc*, *hotèl*, *sèjno* pril.; *bònda*, *ogrôjena* N jd. ž., *regòl*; *štrùte* L jd., *menùti* G mn., *ženù* A jd., *lušèje* pril., *nedèlju* A jd.; *cùjen* 1. l. jd. prez., *zamùknu* pr. r. m. jd., *pažùl*; *grìji* N jd. m., *umřškani* N mn. m., *trpèt*;

– u govoru Marića: *škàtuli* G jd., *smejàlo* pr. r. s. jd., *decà*, *zajìk*, *môra* pr. r. m. jd.; *mèhko* pril., *manèštra*, *osandesèt*, *čùje* 3. l. jd. prez.; *drèvo*, *kurjèru* I jd., *imè* pr. r. m. jd.; *tìci* A mn., *četìri* N m., *proscì* N mn., *živòt*; *sìni* N mn., *taìsti* N jd. m., *nosì* pr. r. m. jd.; *mòga* pr. r. m. jd., *depòšti* pril., *sestrò* A jd., *šlovèk*, *lèpo* pril.; *vòzi* N mn., *šegòlo* A jd., *ostò* pr. r. m. jd.; *pùno* pril., *vitùru* A jd., *pršùt*, *kurjèru* I jd.; *čùje* 3. l. jd. prez., *zapùšćene* N mn. ž., *prfùm*; *třsi* A mn., *cetřti* N jd. m., *ùmrlì* pr. r. m. mn.;

– u govoru Molih Golja: *jàbucići* N mn., *siromàšćina*, *dvanàjs*; *dèlo*, *nedèlja*, *kedè*, *vàdne* pril.; *sèno*, *kurjèra*, *imè* pr. r. m. jd.; *trìsti*, G jd. ž. r. *trukìnji*, *kosìt*, *živèla* pr. r. ž. jd.; *vìda*, *ćikarìni* A mn., *veštìd*; *òsan*, *govòro* 3. l. mn. prez., *onò* N jd. s.; *hlòde* L jd., *pijòdi* G jd., *pojò* pr. r. m. jd.; *nùka*, *pršùti* A mn., *menùt*, *ugnjìšće*, *zgòrun* pril.; *stùkla* pr. r. ž. jd., *ošùši* 3. l. jd. prez., *lancùn*; *křpi* G jd., *cetřta* N jd. ž., *vrtèle* pr. r. ž. mn., *òprta* N mn. s.;

– u govoru Nedešćine: *stàze* L jd., *kljucànìcu* A jd., *važgàt*, *srèda*; *dèset*, *susèdi* N mn., *petèh*; *rètko* pril., *Santalèzi*, *utè* pr. r. m. jd.; *fìnìla* pr. r. m. jd., *nećakìnja*, *gubìt*, *živèt*; *nìma* 3. l. jd. prez., *čokolatìni* A mn., *molì* pr. r. m. jd.; *ròjena* N jd. ž., *govòri* 3. l. jd. prez., *jenò* A jd. ž., *lèpo* pril.; *jòncići* N mn., *popòlne*, *poznòn* 1. l. jd. prez.; *lùštre* N mn. ž., *menùti* G mn., *potegnùt*, *umrèt*, *bèlu* A jd. ž.; *zgùbi* pr. r. m. jd., *limùna* G jd., *vitùr* G mn.; *křpo* A jd., *cetřti* N jd. m., *vrtìn* 1. l. jd. prez., *sèkrva*;

– u govoru Plomina: *šàdere* pril., *Krsàne* L jd., *mocàk*, *ranèje* pril., *fèšta*; *dèlat*, *gušènica*, *imèt*, *nedèju* A jd., *vàvek* pril.; *žvèzdi* N mn., *kumèdija*, *sedè* pr. r. m. jd.; *lìpah* L

²⁷¹ Svi silabemi u tim govorima (vokali *a*, *e*, *i*, *o*, *u* te slogotvorno *r*) mogu biti naglašeni i nenaglašeni; kratki vokali *i*, *u*, *e*, *o*, *a* mogu biti naglašeni i nenaglašeni (mogu dakle biti nositelji kratkoga naglaska ili nenaglašene kraćine), a dugi vokali *i*, *u*, *e*, *o* mogu biti samo naglašeni (dakle nositelji dugoga naglaska). Na vokalu *a* u tim se govorima ne može ostvariti dugi naglasak jer je svaki dugi vokal *a* zamijenjen vokalom *o*. Slogotvorno je *r* u svim pozicijama kratko – može biti nositeljem kratkoga naglaska ili nenaglašene kraćine. Više v. u poglavlju 2. 3. 2. 2. o vokalizmu sjevernih i sjeveroistočnih govora Labinštine

U integralnom se tekstu za svaki od silabema donose primjeri s njegovim ovjerama u naglašenom, prednaglasnom i zanaglasnom položaju, navedeni abecednim redosljedom. Ako je u jednom primjeru isti vokal ovjeren u naglašenom i u prednaglasnom i/ili zanaglasnom položaju, primjer se ne navodi više puta.

mn., *rodila* pr. r. ž. jd., *stolčić*, *mizól*, *jěsmik*; *d'ira* G jd., *panini* G mn., *ležin* 1. l. jd. prez.; *dõbi* pr. r. m. jd., *govõrin* 1. l. jd. prez., *onõ* N jd. s., *lêvo* pril.; *jõdan* N jd. m., *hrvõski* N jd. m., *kotól*; *cũda* pril., *pršũti* A mn., *šesũrũ* A jd., *gušẽnica*, *nedẽju* A jd.; *zũbi* A mn., *prebũkla* pr. r. ž. jd., *pažũl*; *crũno* N jd. s., *cetũtega* G jd. m., *šmrðelo* pr. r. s. jd., *ũmrli* pr. r. m. mn.;

– u govoru Presike: *vãjka*, *navãdi* pr. r. m. jd. *jedanãjs*; *dẽset*, *ranẽje* pril., *kedẽ*; pril. *lêvo*, *butẽge* L jd., *besẽd* G mn.; *trĩsti*, *ugnjĩšće*, *zajĩk*, *imẽli* pr. r. m. mn.; *nĩmaš* 2. l. jd. prez., *taĩsta* N jd. ž., *hodĩ* pr. r. m. jd.; *prõda* pr. r. m. jd., *konõba*, *jenõ* A jd. ž., *lêvo* pril.; *nõno*, *pasõjo* 3. l. mn. prez., *pisõ* pr. r. m. jd.; *kũpi* pr. r. m. jd., *pranũki* N mn., *menũt*, *ugnjĩšće*, *stĩsnut*; *ljũdi*, *pretũka* pr. r. m. jd., *kalkũn*; *tũdo* pril., *cetũta* N jd. ž., *potũ* pr. r. m. jd., *pržõn*:

– u govoru Rapca: *bãcva*, *šũfãlo* pr. r. s. jd., *ženã*, *štarẽja* N jd. ž.; *dẽlat*, *mešeci* G mn., *vanẽ* pril., *põcela* pr. r. ž. jd.; *sẽno*, *kurjẽri* G jd., *imẽ* pr. r. m. jd.; *lĩtar* G mn., *maštĩli* pr. r. m. mn., *špekĩli* pr. r. m. mn., *imẽli* pr. r. m. mn.; *špĩna*, *kunfĩni* N mn., *hodĩ* pr. r. m. jd.; *dõle* pril., *govõri* 3. l. jd. prez., *žemljõ* A jd., *mẽšto*; *võzami* I mn., *šapõni* A mn., *pasõ* pr. r. m. jd.; *cũda* pril., *pogũtnut*, *pršũt*, *šũfãlo* pr. r. s. jd.; *žgũbi* pr. r. m. jd., *lancũni* A mn., *racũn*; *tĩši* A mn., *cetũtega* G jd. m.;

– u govoru Raše: *mlãdoš*, *racunãlo* pr. r. s. jd., *važgãt*, *nũka*; *dẽvet*, *besẽda*, *pedesẽt*; *šẽjno* pril., *kurjẽrah* G mn., *živẽ* pr. r. m. jd.; *pĩpo* A jd., *tolĩko*, *nošĩt*, *imẽ* pr. r. m. jd., *cũdit*; *šĩni* N mn., *telefonĩni* G mn., *prenošĩ* pr. r. m. jd.; *põce* pr. r. m. jd., *govõro* 3. l. mn. prez., *Rekõ* A jd.; *zgrõjeno* N jd. s., *pržõne* L jd., *kolõr*; *drũgi* N jd. m., *vitũrah* G mn., *potahnũt*, *racunãlo* pr. r. s. jd., *ždõlunka*; *žbũdiš* 2. l. jd. prez., *žapũšćeni* N mn. m., *pažũl*; *crũna* N jd. ž., *cetũti* N jd. m., *vrtẽt*;

– u govoru Repende: *špãhar*, *mešãla* pr. r. ž. jd., *cetrnãjs*, *štarẽja* N jd. ž.; *cẽka* pr. r. m. jd., *šusẽda*, *preživẽt*, *mõren* 1. l. jd. prez.; *prẽtel*, *palẽnto* A jd., *imẽ* pr. r. m. jd.; *drĩto* pril., *mocĩli* pr. r. m. mn., *žajĩk*, *žimẽ* G jd.; *žĩdi* N mn., *vaĩšto* A jd. ž., *hodĩ* pr. r. m. jd.; *mõren* 1. l. jd. prez., *Mikõti*, *šesũrõ* A jd., *tolĩko*; *bõrka*, *motõri* A mn., *kombinõ* pr. r. m. jd.; *špũžva*, *pokũsi* pr. r. m. jd., *potegnũt*, *kušerĩcu* I jd.; *nũtra* pril., *napũšćene* L jd. ž., *racũn*; *tũda* N jd. ž., *cetũti* N jd. m., *žagrmẽlo* pr. r. s. jd.;

– u govoru Snašića: *pãšta*, *Koromãšno*, *sedomnãjs*, *kašnẽje* pril.; *crẽšnja*, *preživẽli* pr. r. m. mn., *devedesẽt*; *drẽvo*, *butẽge* L jd., *utẽ* pr. r. m. jd.; *slĩkah* L mn., *cetĩri* N m., *mesĩt*, *imẽt*; *lišće*, *vaĩsti* N jd. m., *sedĩn* 1. l. jd. prez.; *nõhti* N mn., *pomõren* 1. l. jd. prez., *jenõ* A jd., *drẽvo*; *škõrnji* N mn., *salõti* G jd., *zarõs*; *mũci* 3. l. jd. prez., *pranũki* A mn., *pršũt*, *susẽdi* N

mn., *zazdôlun* pril.; *rûki* N mn.; *angûriji* G jd., *lancûn*; *mîkvi* G jd., *cetrti* N jd. m., *potr* pr. r. m. jd., *škrpêtah* L mn., *ùmrla* pr. r. ž. jd.;

– u govoru Svetoga Martina: *mâša*, *Koromâšno*, *decà*, *starèja* N jd. ž.; *smèstit*, *nedèlja*, *kedè* pril., *vådne* pril.; *crêkvica*, *podèli* 3. l. jd. prez., *imê* pr. r. m. jd.; *nîdere* pril., *oštarîja*, *volî* I mn., *vitûrah* G mn., *nôci* G jd.; *sînon* D mn., *Labînšcine* L jd., *razbî* pr. r. m. jd.; *òsan*, *konòbe* L jd., *onò* A jd. ž., *lèto*; *vôzon* I jd., *ustôno* 3. l. mn. prez., *prosôc* G mn.; *jùtre* pril., *vitûrah* G mn., *menùt*, *kurjêru* I jd.; *ljûdi* N mn., *napûšcali* pr. r. m. jd., *kalkûn*; *třsi* A mn., *cetrti* N jd. m., *žrnôdi* A mn., *òprli* pr. r. m. mn.;

– u govoru Štrmca: *lâhka* N jd. ž., *Koromâšnén* L jd., *decà*, *zajîk*; *brèmen*, *besèda*, *šlovèk*; *mêso*, *marênde* L jd., *utê* pr. r. m. jd.; *štîšne* 3. l. jd. prez., *nošîla* pr. r. ž. jd., *razdelît*, *imèt*, *jèsmik*; *sînon* D mn., *onaîšte* D jd. ž., *razbî* pr. r. m. jd.; *mòren* 1. l. jd. prez., *konòbi* G jd., *jenò* A jd. ž., *nošîla* pr. r. ž. jd., *mêso*; *grôjze*, *kritikôjo* 3. l. mn. prez., *nemôj* 2. l. jd. imper.; *cûda* pril., *vetûru* A jd., *ženù* A jd., *utròk*; *bûden* 1. l. jd. prez., *zagûsi* 2. l. jd. prez., *lancûn*; *Štrmce* L jd., *cetrtèga* G jd. m., *grmèlo* pr. r. s. jd., *ùmrla* pr. r. ž. jd.;

– u govoru Vineža: *mlàji* N jd. m., *zâpovedàli* pr. r. m. mn., *jedanàjs*, *mòga* pr. r. m. jd.; *mèsto*, *kašnèje* pril., *sezdesèt*; *prêtel*, *butêgo* A jd., *óšlepê* pr. r. m. jd.; *čîtat*, *oštarija*, *Bofkî*, *Viškòviç* G mn.; *sîni* N mn., *taîšti* N mn. m., *ození* pr. r. m. jd.; *gòre* pril., *Viškòviç* G mn., *mlekò*, *kolîko*; *góna* 3. l. jd., *poznôjo* 3. l. mn., *ostô* pr. r. m. jd.; *bùšto* I jd., *stahnùla* pr. r. ž. jd., *napuhnùt*, *opocînut*; *nùtre* pril., *prebûka* pr. r. m. jd., *pažûl*; *křpi* G jd., *cetrti* N jd. m., *potr* pr. r. m. jd., *strnîšna*, *ùmrla* pr. r. ž. jd.;

– u govoru Zartinja: *lâhkega* G jd. m., *d'ordàni* N mn., *vezàt*, *zajîk*, *cèkaj* 2. l. jd. imper.; *dèvet*, *majèštra*, *sedèt*; *sèjno* pril., *kurjêro* I jd., *utê* pr. r. m. jd.; *vîdelo* pr. r. s. jd., *otrocice* N mn., *storît*, *vitûro* I jd., *vřti* N mn.; *šcînkah* G mn., *kumpîri* A mn., *hodî* pr. r. m. jd.; *pòlitiko* A jd., *govòrin* 1. l. jd. prez., *ženò* A jd.; *gónajo* 3. l. mn. prez., *šetemôna*, *napisô* pr. r. m. jd.; *mùcan* N jd. m., *potahnùlo* pr. r. s. jd., *obrnùt*, *ugônj*, *nèkukor* pril.; *kûsi* N mn., *zapûšceno* N jd. s., *kantûn*; *vřti* N mn., *cetrti* N jd. m., *brkôn*, *ùmrla* pr. r. ž. jd.;

– u govoru Županića: *vâžgali* pr. r. m. mn., *siromâšcine* L jd., *škapulât*; *cèkat*, *nesrèca*, *menè* D, *sàdere* pril.; *snêh*, *butêge* L jd., *imê* pr. r. m. jd.; *njîmi* I, *umesîla* pr. r. ž. jd., *postolî* A mn., *živèlo* pr. r. s. jd.; *pîri* N mn., *onaîsti* N mn. m., *smejîn* 1. l. jd. prez.; *stòri* pr. r. jd., *govòrin* 1. l. jd. prez., *mlekò*, *mèsto*; *grôjze*, *petrôljka*, *devestô*; *cûda* pril., *menùti* G mn., *nagnùt*, *ugnjîšce*, *rûku* I jd.; *nùtra* pril., *lancûni* N mn., *obûc*; *grèdeh* G mn. ž., *ocřnjeni* N mn. m., *držîn* 1. l. jd. prez., *òprla* pr. r. ž. jd.

2. 2. 14. 5. Akcenatska duljenja u govorima Labinštine

Već su za ranijih istraživanja u govorima Labinštine zabilježena i različita duljenja²⁷², za koja se pretpostavlja da su bila uzrokom dokinuća opreke po kvantiteti u naglašenim slogovima u govorima s jednoakcenatskim sustavom (Zubčić 2006b: 345). Tijekom ovoga su istraživanja u labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom zabilježena sljedeća duljenja: u središnjem i dočetnom slogu zatvorenu sonantom, u slogu zatvorenu konsonantom u završnom slogu dvosložnih riječi, u nefinalnom otvorenu slogu te sjevernočakavska metatonija.

a) Duljenje u slogu zatvorenu sonantnom (u središnjem i dočetnom)

Taj se tip duljenja gotovo sustavno provodi u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima, što potvrđuju i sljedeći primjeri:

A) duljenja u središnjem slogu zatvorenu sonantom: *bônjkah* (Vi), *grôjze* (La, Ma, Sn, Sm, Za, Žu) / *grôjze* (Pl, Št, Vi), *grôjza* (Ma) G jd., *grôjzen* (Mg) / *grôjzen* (Vi) I jd., *jônci* (Pl) N mn., *jônci* (Ne, Vi) N mn., *môlbo* (Pl) A jd., *nêmški* (La) N jd. m., *sêjno* (La, Ma, Mg, Ne, Sn, Za, Žu) / *sêjno* (Pl, Rš, Re, Št) pril., *stôrci* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *stôrci* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) N mn., *sûnce* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *sûnce* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi), *škêrci* (Pr) N mn., *tônice* (Vi) L jd., *tônci* (La, Rš, Sn) A mn., *tôncah* (La, Vi) L mn., *vêrvat* (Vi), *vêrvan* (La, Rš, Vi, Žu) 1. 1. jd. prez., *vêrvaj* (Št) 2. 1. jd. imper., *žênska* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *žênska* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) N jd. ž.; *Krôsônci* (Pl) N mn., *petrôljka* (Žu), *puhôlnico* (Vi) I jd., *šperônci* (Rš), *šperônci* (Vi) G jd., *ucîrki* (Vi) N mn., *utôrka* (Vi) G jd., *zasprôvlje* (La) pril.;

B) duljenja u dočetnom slogu zatvorenu sonantom: *debêl* (Ne, Pl, Št) N jd. m., *jedôn* (La, Ma, Pl, Re, Rš, Sn, Sm, Št, Za, Žu) N jd. m., *kljucên* (Vi) I jd., *kotôl* (Pl), *krvôv* (Št) N jd. m., *kušêr* (Vi), *ostôr* (Vi), *Ozôm* (La, Ma, Pr, Sn, Sm, Za) / *Ozôm* (Rš, Re, Št) / *Uzôm* (Mg) / *Uzôm* (Vi) / *Vazôm* (Ne) / *Vazôm* (Pl), *pakôl* (Vi), *poštên* (Za) / *poštên* (Re, Vi) N jd. m., *rojên* (La, Pr) N jd. m., *specên* (Vi) N jd. m., *storên* (Sm, Za) N jd. m., *ugônj* (Ne, Pl, Re, Št, Vi, Za, Žu), *zarašcên* (Sm) N jd. m., *žôl* (La, Ma, Ne, Pr, Za) / *žôl* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi)

²⁷² Ponajprije se ovdje misli na istraživanja i radove Sanje Zubčić (Zubčić 2006a, 2006b). Više v. u poglavlju 2. 1. o dosadašnjim istraživanjima govora Labinštine.

pril.²⁷³; ali i *jedanàjs* (Pr, Sn) / *jedanàjs* (Pl, Št, Vi), *dvanàjs* (Mg, Ne, Za) / *dvanàjs* (Rš, Št), *trinàjs* (Mg), *cetrnàjs* (Ne) / *cetrnàjs* (Rš, Re, Št) / *cetrnàjs* (Pl), *petnàjs* (La, Mg, Ne, Sm, Za) / *petnàjs* (Pl, Re, Št, Vi), *šešnàjs* (La, Za) / *šešnàjs* (Pl, Re), *sedomnàjs* (Sn), *devetnàjs* (Vi) i sl., *čàj* (Pl), *dvàjsti* (La, Ma, Mg, Ne, Sn, Sm, Za, Žu) / *dvàjsti* (Pl, Rb, Re, Št), *Frànčìci* (Ma), *kànta* (Ne), *vàjk(a)*²⁷⁴ te u superlativima, npr. *nàjcrnèji* (Vi) N jd. m., *nàjcistèji* (Žu) N jd. m., *nàjdebulèji* (La) N jd. m., *nàjfortèja* (Žu) N jd. ž., *nàjkomotnèje* (Za) pril., *nàjsretnèji* (Re) N jd. m., *nàjstarèja* (Št) N jd. ž., *nàjstarèjega* (Ma) G jd. m., *nàjvažnèje* (Sn, Sm) pril.²⁷⁵

b) Duljenje u slogu zatvorenu konsonantom u završnom slogu dvosložnih riječi

U sjevernim mjesnim govorima Labina, Nedešćine, Presike, Vineža i Zartinja te sjeveroistočnom govoru Plomina (a tako je i u mjesnom govoru Vozilića; usp. Zubčić 2006b: 337) zabilježeni su primjeri kao što su *dolàc*, *kolàc*, *konàc*, *lonàc*, *otàc*, *telàc*²⁷⁶, ali i *mocàk*, *ocàt*, *petàk*, *živòt* / *živòt* (primjeri su ovjereni u svim navedenim govorima). Taj tip duljenja nije sustavan u labinskim govorima u kojima je zabilježen (v. i Zubčić 2006b: 337-338).

c) Duljenje u nefinalnom otvorenu slogu

1) U središnjem slogu trosložnih i višesložnih riječi u govorima Marića, Molih Golja, Presike, Rapca, Repende, Snašića, Svetoga Martina i Županića dulji se samo vokal *a*, npr. *kámik*, *kampánja*, *kopála* pr. r. ž. jd. (svi su prethodni primjeri ovjereni u svim navedenim govorima), *decámi* (Ma, Mg, Sm) I mn., *rukámi* (Ma, Sm, Žu) I mn., *ustáli* (Ma) pr. r. m. mn., *zustálo* (Mg) pr. r. s. jd., *ženámi* (Sm) I mn. Taj tip duljenja također nije sustavan.

²⁷³ Tragovi toga tipa duljenja vidljivi su u dubinskoj strukturi i u južnim labinskim govorima s jednoakcenatskim sustavom gdje se iz kvalitete vokala iščitava njihova nekadašnja kvantiteta – ponajprije se tu misli na dugi vokal *a* koji je u labinskim govorima zamijenjen vokalom *o*. Primjeri koji slijede pokazateljem su da se duljenje u slogu zatvorenu sonantom provodilo i u južnim govorima Labinštine: *bónjki* (Bg) A mn., *jónci* (Br) G mn., *pròvljan* (Br) I. I. jd. prez., *štòrci* (primjer je ovjeren u svim govorima s jednoakcenatskim sustavom), *tónce* (Šv) L jd. *šperónca* (primjer je ovjeren u svim govorima s jednoakcenatskim sustavom); *jedòn* (Ka, Sl, Šk, Šv) N jd. m., *Ožòm* (Br, Dr, Sl, Šk, Šv, Tr), *tovòr* (primjer je ovjeren u svim govorima s jednoakcenatskim sustavom), *ugónj* (Br, Šk, Tr) i sl.

²⁷⁴ Primjer je ovjeren u svim govorima s dvoakcenatskim sustavom izuzev govora Plomina, u kojem se rabi prilog *vàvek*. V. i u poglavlju 2. 2. 1. a) ovoga rada.

²⁷⁵ Ta su odstupanja posljedica nemogućnosti ostvarivanja dugoga naglaska na vokalu *a* u labinskim govorima; v. bilješku 271 ovoga rada.

²⁷⁶ Rezultat toga duljenja nije ni kvantitetom ni intonacijom jednak dugomu naglasku u sustavu pa se taj fonetski ostvaraj bilježi znakom *á*. Usp. Zubčić 2006b: 337.

2) U početnom i središnjem slogu u govorima Plomina, Nedešćine i Štrmca dulje se vokali *a* i *e*: npr. *kámić* (Ne), *kampánja* (Ne, Št), *ustála* (Ne) pr. r. ž. jd., *nogámi* (Pl) I mn., *rukámi* (Št) I mn., *sestrámi* (Ne) I mn., *měsec* (Ne) / *měsec* (Pl, Št), *město* (Ne) / *město* (Pl, Št)²⁷⁷, *sědan* (Ne) / *šědan* (Pl, Št), *ustáli* (Ne) pr. r. m. mn., *utěla* (Pl) pr. r. ž. jd., *utěli* (Ne) pr. r. m. mn. S. Zubčić ustvrdila je, a ovo istraživanje potvrdilo, da je duljenje vokala *a* u središnjem slogu u tim govorima načelno obvezatno, dok su ostala duljenja nesustavna, s alternacijom primjera s duljenjem i bez njega (Zubčić 2006b: 340).

3) U govorima Labina, Vineža i Zartinja dulje se vokali *a* i *e*, ali i ostali vokali: npr. *kampánja*, *kopáli* pr. r. m. mn., *zustála* (La, Za) / *uštála* (Vi), *kokošámi* (La, Za) / *kokošámi* (Vi) I mn., *besěda* (La, Za) / *bešěda* (Vi), *měsec* (La, Za) / *měsec* (Vi), *město* (La, Za) / *město* (Vi), *nedělja*, *šědan* (Vi), *utěli* (La) pr. r. m. mn., *ceńica*, *rívat*, *konóba*, *subóta* (La, Za) / *šubóta* (Vi) itd. Prema mišljenju S. Zubčić, u tim se govorima vokali *a* i *e* načelno obvezatno dulje u nefinalnim otvorenim slogovima, a fakultativno se dulje i ostali vokali (usp. Zubčić 2006b: 340), što je potvrđeno i za ovoga istraživanja.

d) Sjevernočakavska metatonija

Poseban tip duljenja predstavlja sjevernočakavska metatonija, jedinstvena akcenatska izoglosa ograničena na sjeverozapadne čakavske govore. W. R. Vermeer opisao ju je kao duljenje koje se javlja u prezentima glagola *e*-tipa i u određenim pridjevima (Vermeer 1982: 290), a S. Zubčić definirala ju je kao pojavu novoga cirkumfleksa u prezentskim osnovama glagola s nastavcima *-em* / *-en*, *-eš*, *-emo*, *-ete*, *-u* koji imaju stalno mjesto naglaska na vokalu osnove i u određenu liku pridjeva s nepromjenjivim mjestom naglaska na osnovi ili na nastavku u neodređenu liku (Zubčić 2006a: 87-88, 91-92).

U svoje je istraživanje o dosezima provođenja sjevernočakavske metatonije S. Zubčić uključila i dio labinskih govora²⁷⁸, one u kojima je potvrđen dvoakcenatski sustav, dok su južni labinski govori s jednoakcenatskim sustavom na razini jezika bili isključeni iz toga dijela istraživanja²⁷⁹. Za toga je istraživanja sjevernočakavska metatonija u prezentskim

²⁷⁷ Kod toga se primjera može postaviti pitanje radi li se u njemu o duljenju u slogu zatvorenu konsonantom – a što bi pretpostavljalo slogorazdjel *mes-to* – ili se pak radi o duljenju u slogu iza kojega slijedi slog s konsonantskom skupinom u inicijalnom pojasu – što pretpostavlja drugačiji slogorazdjel: *me-sto* (v. i Zubčić 2006a: 165). Ovdje je primijenjeno drugo tumačenje pa je stoga primjer uključen u ovo poglavlje.

²⁷⁸ Više o tome v. u poglavlju 2. 1. o dosadašnjim istraživanjima govora Labinstine.

²⁷⁹ V. prethodnu bilješku.

osnovama glagola bila ovjerena u svim ispitivanim labinskim govorima²⁸⁰, a opservirana je i za ovoga istraživanja u istim govorima – u svima s dvoakcenatskim sustavom (dakle, u govorima Labina, Marića, Molih Golja, Nedešćine, Plomina, Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Svetoga Martina, Štrmca, Vineža, Zartinja i Županića koje je istraživanje obuhvatilo), u primjerima poput *čūt* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *čūt* (Ma, Pl, Sm) : *cūjen* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *čūjen* (Ma, Pl, Sm) 1. 1. jd. prez., *dīgnut* : *dīgne* 3. 1. jd. prez., *lājat* : *lōje* 3. 1. jd. prez., *lēc* : *lēgnen* 1. jd. prez., *plàkat* : *plōce* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *plōče* (Ma, Pl, Sm) 3. 1. jd. prez., *potěžat* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *potěžat* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) : *potêžen* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *potêžen* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) 1. 1. jd. prez., *pūknut* : *pūkne* 3. 1. jd. prez., *rězat* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *rězat* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) : *rēže* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *rēže* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) 3. 1. jd. prez., *sēs* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *šēs* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) : *sēdne* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *šēdne* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) 3. 1. jd. prez., *šīt* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *šīt* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) : *šīje* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *šīje* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) 3. 1. jd. prez.

Premda se u govorima s jednoakcenatskim sustavom ne može govoriti o provođenju metatonije jer je u njima izgubljena opreka po kvantiteti, u njihovoj se dubinskoj strukturi ipak dade iščitati pripadnost sjeverozapadnim čakavskim govorima: u primjerima tipa *plàkat*²⁸¹ : *plōce* (Ba, Br, Ka, Sl, Šk, Tr) / *plōče* (Bg, Dr, Šv) 3. 1. jd. prez., *lājat* : *lōje* 3. 1. jd. prez., *štāt* : *štōne* 3. 1. jd. prez., *mážat* : *mōže* 3. 1. jd. prez. iz kvalitete je vokala vidljiva njihova negdašnja kvantiteta (jer je, kako je već više puta bila isticano, u govorima Labinštine svaki dugi vokal *a* bio zamijenjen vokalom *o*; v. i Zubčić 2006a: 126-127).

2. 2. 14. 6. O novim tendencijama u prozodiji govora Labinštine

2. 2. 14. 6. 1. Napomena o naglasnoj tipologiji u govorima Labinštine

U suvremenoj je slavistici danas općeprihvaćena naglasna tipologija promjenjivih vrsta riječi prema kojoj se za svaku vrstu riječi određuju posebni naglasni tipovi, pri čemu je osnovni kriterij mjesto naglaska (usp. npr. Houtzagers 1985, Kalsbeek 1998, Kapović 2007a,

²⁸⁰ Više v. u Zubčić 2006a: 121-124.

²⁸¹ Svi su navedeni primjeri ovjereni u govorima svih južnih labinskih punktova obuhvaćenih istraživanjem: Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara, izuzev onih kod kojih je drugačije naznačeno.

2007b, 2008, 2010, 2011a, 2011b, Langston 2006, Lukežić – Zubčić 2007, Stang 1965, Stankiewicz 1993, Vranić 2011 itd.). Ta je tipologija utemeljena na naglasnoj tipologiji praslavenskoga jezika, a čakavsko je narječje „uz ruski jezik dobro očuvalo praslavensko mjesto naglasaka sa zanimljivim odnosom naglasaka među morfemima riječi koji se drži bitnom odrednicom slavenske akcentuacije“ (Lukežić – Zubčić 2007: 66). Osnovni su kriteriji pri određivanju naglasnih tipova promjenjivih vrsta riječi mjesto naglasaka, koje se rabi pri definiranju naglasnoga tipa, te vrsta naglasaka, koja pomaže pri razlikovanju podtipova u konkretnom naglasnom tipu.

U recentnoj je slavističkoj, pa tako i kroatističkoj akcentološkoj i dijelu dijalektološke literature uobičajena klasifikacija sklonjivih vrsta riječi (uključujući i glagolske pridjeve radne i glagolske pridjeve trpne, v. Zubčić 2001: 50, Zubčić 2006a: 289-290, Lukežić – Zubčić 2007: 90, Vranić 2011: 135) u tri osnovna naglasna tipa: 1) naglasni tip *a* sa stalnim mjestom naglasaka na vokalu osnove²⁸²; 2) naglasni tip *b* sa stalnim mjestom naglasaka na vokalu nastavka; 3) naglasni tip *c* s alternirajućim mjestom naglasaka na vokalu osnove i na vokalu nastavka. Za određivanje naglasnih tipova glagola rabi se mjesto naglasaka u trima jednostavnima glagolskim oblicima – infinitivu, prezentu i imperativu, a tri su temeljna naglasna tipa glagola: 1) naglasni tip *a* s naglaskom na istom vokalu osnove u infinitivu, prezentu i imperativu; 2) naglasni tip *b* s naglaskom na vokalu nastavka u infinitivu i imperativu te naglaskom na vokalu osnove u prezentu; 3) naglasni tip *c* s naglaskom na vokalu nastavka u infinitivu, prezentu i imperativu.

Naglasni su tipovi promjenjivih vrsta riječi u recentnim dijalektološkim monografskim raspravama uključeni u prikaze morfološkoga sustava (usp. Houtzagers 1985, Kalsbeek 1998, Vranić 2011). Budući da među ciljevima i zadacima ovoga rada nije predviđen i prikaz naglasne tipologije u govorima Labinštine, takvoj se analizi neće pristupiti u poglavlju 2. 4. o morfologiji te skupine govora, no na ovom se mjestu ipak donosi osvrt na tu problematiku. Naime, u nekim se ranijim dijalektološkim radovima (usp. Lukežić 1990, Vranić 2002b) u okviru akcenatske problematike govorilo o nedosljednim pomacima siline koji se svode na morfonološke intervencije radi sređivanja i akcenatskoga ujednačavanja nekih paradigmi u kojima je prije takvoga pomaka neki od oblika „odudarao od akcenatskoga ponašanja većine ostalih oblika u paradigmatskom stupcu, ili od akcenata jakog/jakih oblika“ (Lukežić 1990: 44). Za te se sporadične pomake tvrdilo da se očituju u slabije ili jače izraženim tendencijama

---

²⁸² Termini se *osnova* i *nastavak* uobičajeno rabe pri analizi naglasnih tipova, usp. Stankiewicz 1993, Kalsbeek 1998, Langston 2006, Lukežić – Zubčić 2007, Vranić 2011 i sl.

za pomak siline s nastavka na osnovu, da se svode na određene morfološke kategorije i da su izazvani morfonološkim razlozima (v. Lukežić 1990: 44-45, Vranić 2002b: 52). Uzme li se u obzir međutim naglasna tipologija promjenjivih vrsta riječi, razvidno je da se u takvim primjerima ne radi o „nedosljednim pomacima siline“, već da je riječ ponajprije o prelasku pojedinih primjera iz jednoga naglasnog tipa u drugi.

Stoga se primjeri koje slijede, zabilježeni u svim govorima Labinštine, ne tumače kao nedosljedni pomaci siline (kao što je to bilo u ranije spomenutoj literaturi) već, u skladu sa spoznajama o naglasnim tipovima, prelaskom određenih primjera u drugi naglasni tip:

– imenice srednjega roda u jednini, npr. *drêvo* / *drêvo*²⁸³, *lice* / *lice* (primjeri su iz tipa *b* prešli u tip *a*), *rêbro* / *rêbro* (primjer je iz tipa *c* prešao u tip *a*). Primjeri poput *selò* / *selò* / *selò* ranije su isticani kao primjeri u kojima nije došlo do pomaka siline, a radi se zapravo o zadržavanju primjera unutar istoga tipa *b*;

– L jd. imenica tipa *brod* i *grad*, npr. *na brêge* / *na brêge*, *na bròde* / *na bròde*, *po glòse* / *po glòse* / *po glòse*, *va gròde* / *va gròde*, *po nõse* / *po nõse* / *po nõse*, *po snêge* / *po snêge* / *po snêge*, *po svête* / *po svête* / *po svête*, *na vròte* / *na vròte* – u svim se primjerima radi o imenicama koje su iz tipa *c* prešle u tip *a*;

– oblici tipa *pût*, G jd. *pûta*, DL jd. *pûte*, npr. G jd. *pûža* / *pûža* / *pûža*, *smêha* / *smêha* / *smêha*, *žulja* / *žulja* / *žulja* / *žulja* (svi su navedeni primjeri prešli iz tipa *b* u tip *a*); G jd. *špôga* / *špôga* / *špôga*, *zûba* / *zûba* / *zûba* (primjeri su iz tipa *c* prešli u tip *a*). Primjeri tipa G jd. *gospodorà* / *gospodorà* / *gospodorà*, N mn. *kljucì* / *kljucì* / *kjucì* / *kljucì* / *kljucì*, *kolocì* / *kolocì* / *kolocì*, *kovocì* / *kovocì* / *kovocì* / *kovocì*, *rukovì* / *rukovì* koji su se navodili kao primjeri u kojima nije došlo do pomaka siline zadržavaju se zapravo unutar istoga tipa *b*;

– imenice tipa *daska*, npr. *dàska* / *dàska* / *dàska*, *ìgla* / *ìgla*, *òvca* / *òvca* / *vòsca* / *vòsca* / *vòsca*, *strêla* / *strêla* / *strêla* (svi su navedeni primjeri prešli iz tipa *c* u tip *a*); *kòza* / *kòza* / *kòza*, *sramòta* / *sramòta* / *sramòta*, *žêja* / *žêja* / *žêja* (svi su navedeni primjeri prešli iz tipa *b* u tip *a*). Primjeri koji su se navodili kao oni u kojima nije došlo do pomaka siline pripadaju i

²⁸³ Primjeri koji se donose u ovom poglavlju ovjereni su u svim govorima Labinštine, stoga se u zagradama ne donose kratice punktova u kojima su zabilježeni. Kosom se crtom odvajaju ovjere iz govora s dvoakcenatskim sustavom od ovjera iz govora s jednoakcenatskim sustavom. Također se kosom crtom odvajaju i primjeri koji se razlikuju svojim fonološkim sastavom, konkretno čakavskim fonemima *ś* i *ž*, odnosno necakavskima *s*, *š*, *z* i *ž*, pri čemu se za sve govore s jednoakcenatskim sustavom bilježe *ś* i *ž*, a od govora s dvoakcenatskim sustavom takvi su primjeri zabilježeni u Plominu, Rapcu, Raši, Rependi, Štrmcu i Vinežu, dok se u govorima Labina, Marića, Molih Golja, Nedešćine, Presike, Snašića, Svetoga Martina, Zartinja i Županića bilježe *s*, *š*, *z* i *ž*. Konsonant se *č* javlja u primjerima ovjerenima u mjesnim govorima Brgoda, Drenja, Marića, Svetoga Martina i Škvaranske, a u svim je ostalim istraživanim govorima na njegovu mjestu zabilježen konsonant *c*. U Plominu su zabilježeni primjeri u kojima je *l̂ > j*.

dalje istomu naglasnom tipu: *gorà / gorá, maglà / maglá* (i dalje su dijelom naglasnoga tipa *b*), odnosno *nogà / nogá, vodà / vodá, zemljà / zemljá / zemljá* (i dalje su dijelom naglasnoga tipa *c*);

– imenice tipa *brada*, npr. *brôda / bròda, pèta / pèta, srêda / srêda / srêda* (svi su navedeni primjeri prešli iz tipa *c* u tip *a*), N mn. *rûki / rûki* (primjer pripada tipu *c*), *sùzi / sùzi / sùzi* (primjer pripada tipu *a*). Primjeri koji su se navodili kao oni u kojima nije došlo do pomaka siline pripadaju i dalje istomu naglasnom tipu: *dušà / dušà / dušá, glavà / glavá, juhà / juhá, rukà / ruká, zimà / zimà / zimá* (i dalje su dijelom tipa *c*), *mukà / muká, Rekà / Reká, svečà / svečà / svečá* (i dalje su dijelom tipa *b*). Primjeri *gronà / groná* i *trovà / trová* zabilježeni u idiomima starijih govornika²⁸⁴ pripadaju tipu *b*, dok mlađi govornici ovjeravaju primjere *grôna / grôna* i *trôva / trôva* koji su prešli u tip *a*;

– jednina ženskoga roda glagolskoga pridjeva radnoga prema ostalim oblicima te kategorije, npr. *pòcela / pòčela / pòcela / pòčela, trêsla / trêsla / trêsla, ùmrla / ùmrla* (primjeri pripadaju tipu *a*). Primjeri koji su se navodili kao oni u kojima nije došlo do pomaka siline pripadaju i dalje istomu naglasnom tipu (konkretno tipu *c*): *bolà / bolá, peklà / peklá, pilà / pilá, plelà / plelà, stolà / stolà / stolá, zvolà / zvolà / zvolá*. Primjeri *kljelà / kjelà / kjelá, prolà / prolá* i *tuklà / tuklá* zabilježeni u idiomima starijih govornika pripadaju tipu *c*, dok mlađi govornici ovjeravaju primjere *kljèla / kjèla / kljèla, pròla / pròla* i *túkla / tukla* koji su prešli u tip *a*;

– sporadično još neke kategorije, primjerice G mn. nekih imenica: *sîni / sîni / sîni* (primjer je dijelom tipa *a*), *pîri / pîri* (primjer je prešao iz tipa *c* u tip *a*); prezent nekih glagola, npr. *pôden / pòden, pèren / pèren* 1. l. jd. prez. (primjeri su prešli iz tipa *c* u tip *a*). Primjeri koji su se navodili kao oni u kojima nije došlo do pomaka siline pripadaju i dalje istomu naglasnom tipu (konkretno tipu *c*): *pijên / pijèn, umrên / umrèn, zovên / zovên / zovèn* 1. l. jd. prez.

---

²⁸⁴ Starijim se govornicima ovdje određuju oni iznad 50-60 godina starosti i stariji, ali ta je dobna granica određena aproksimativno, na temelju dobi ispitanika uključenih u ovo istraživanje te na osnovi vlastitoga iskustvenog poznavanja labinskih govora (i njihovih govornika različita životne dobi) autorice ovoga rada, i ne može se uzeti kao potpuno pouzdana. Više v. u sljedećem potpoglavlju (2. 2. 14. 6. 2.) ove radnje, kao i u poglavlju 2. 2. 10. o cakavizmu govora Labinštine.

2. 2. 14. 6. 2. Generacijsko raslojavanje akcenatskih sustava u govorima Labištine

Ovo je istraživanje potvrdilo ranije utvrđenu polarizaciju govora labinske skupine govora na temelju akcentuacije: južni se govori s jednoakcenatskim sustavom razlikuju od sjevernih i sjeveroistočnih govora u kojima je zabilježen dvoakcenatski sustav.

No već su neka ranija istraživanja labinskih govora pokazala da čak unutar jednoga mjesnoga govora mogu postojati dva različita akcenatska sustava: K. Poldrugovac u govoru je Svetoga Bortula detektirala stariji dvoakcenatski sustav u starijih govornika, a stariji jednoakcenatski sustav u mlađih govornika toga idioma (Poldrugovac 2011: 22-24, 42). Slična je tendencija zamijećena i za ovoga istraživanja u govornika sjevernih i sjeveroistočnih labinskih govora: u mlađih je generacija opservirano postupno gubljenje funkcije opreke po kvantiteti u naglašenim slogovima. To ne znači da se u tih govornika više ne realiziraju duljine i kraćine u naglašenim slogovima, ali veoma je često razlika između dugoga i kratkog naglaska teško određiva, odnosno ostvaruje se svojevrsna „srednja“ kvantiteta. Uzrok tomu mogu biti duljenja u otvorenu slogu ovjerena u labinskim govorima, kao što je to ustvrdila S. Zubčić i kao što je već istaknuto u poglavlju 2. 2. 14. 5., koja vode do dokinuća opreke po kvantiteti u naglašenim slogovima.

Tu bi tendenciju te njezin doseg i opseg valjalo detaljnije istražiti, a u takvo bi istraživanje trebalo uključiti mnogo veći broj govornika, pripadnika različitih generacija, iz različitih puktova, pri čemu bi najprimjereniji bili sociolingvistički pristup, metode i analiza podataka (a ne oni tradicionalne dijalektologije koji su primjereni u ovom radu), kako bi se naposljetku dobila preciznija i obuhvatnija slika prozodije labinskih govora. Sve to ostaje zadatkom za neka buduća istraživanja, a na ovom su mjestu prezentirani podatci kakvi su dobiveni od ispitanika uključenih u ovo istraživanje.

2. 2. 15. Gramatički morfem za I jd. ž. r. imeničkih riječi

U ishodišnom je jeziku morfem I jd. ženskoga roda imao morfeme *-oǰ* ili *-eǰ*, ovisno o (ne)palatalnosti dočetka osnove. Nakon gubitka nazalnoga vokala **ǰ*, ovisno o njegovu odrazu u pojedinim sustavima hrvatskoga jezika, dobiveni su sljedovi *oǰo*, *oǰu*, *eǰo*, *eǰu* koji su se, zbog slabe konsonantnosti *ǰ*, stegnuli²⁸⁵, čime su nastali morfemi *-o* ili *-u*²⁸⁶ za I jd.

²⁸⁵ I. Lukežić piše da je nastavak **-ǰ* u I jd. „vrlo rana izoglosa, provedena do konca 9. st.“ koja se „proširila na zapadu slavenskoga područja u češkome, zapadnoslovačkom, slovenskom, te u zapadnim dijelovima hrvatskih

ženskoga roda. Ovjeranost tih morfema bez analoškoga dočetka *m*, odnosno *n*²⁸⁷ smatra se značajkom koja potvrđuje rubnost pojedinih dijelova čakavskih sustava²⁸⁸.

Ova je jezična značajka već ranije opservirana u pojedinim (ali ne svim) istraživanim labinskim govorima²⁸⁹, a za ovoga je istraživanja potvrđena u južnim mjesnim govorima Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara te sjevernim mjesnim govorima Presike, Rapca, Raše, Snašića, Vineža i Zartinja (u kojima je ovjeren isključivo gramatički morfem *-o*), kao i u sjevernim govorima Labina, Marića, Molih Golja, Nedešćine, Repende²⁹⁰, Svetoga Martina, Štrmca i Županića (u kojima je zabilježena alternacija morfema *-o* i *-u*, bez neke utvrđene pravilnosti): *kampànjo*, *Lòžo*, *valìžo*, *tò vetùro* (Ba); *armòniko*, *bičiklèto*, *brènto*, *korjèro*, *lopàto*, *njò*, *tovàrico* (Bg); *drùgo*, *korjèro*, *onò ròbo*, *ramòniko*, *tò mlòdo*, *tò trukìnjo*, *Tòlijo* (Br); *bičiklèto*, *korjèro* (Dr); *korjèro*, *motòrno pìlo*, *njegòvo*, *ženò* (Ka); *Tòlijo* (Rb); *glavìco*, *mùko*, *pìpo*, *zèmljò*, *žùkvo*, *pùno valìžo*, *vèco fòrco* (Rš); *bòršo njèno*, *màmo*, *nòno*, *njò*, *vitùro* (Sn); *drùgo*, *famèjo*, *jenò nògo*, *korjèro*, *lampadìno*, *nèko*, *njò*, *prvo ženò*, *vetùro* (Sl); *dèklo*, *jenò tètò*, *kampanjòlo*, *kòžo*, *šèstrò*, *šèkiro*, *tò omladìno*, *vòdo* (Šk); *črèpnjo*, *onò zàràvico*, *teplò vodò* (Šv); *cùro*, *jenò crèpnjo*, *njò*, *vetùro* (Tr); *biciklèto*, *bladònjsko tavàjo*, *bùsto*, *cenìco*, *debèlo ìglo*, *fèco*, *frèško vòdo*, *jenò vèlo šùžo*, *kàpljico*, *koltrìno*, *kòvarico*, *krijòncijo*, *krvòvo hòrto*, *kumpanìjo*, *lupìno*, *mìco rùko*, *nàpo*, *nòno*, *puhòlnico*, *slòno srdèlo*, *třto* (Vi); *biciklèto*, *famèjo*, *kurjèro*, *polìtiko*, *vitùro* (Za); *frèco*, *jenò kumpanìjo*, *kandèlo*, *pikulèco*, *sàko subòto*, ali *ffòndu*, *jenù Rekù*, *Opatìju*, *tù*

---

dijalekata, na većem dijelu KAJK. i na sjeverozapadu ČAK. narječja“ (Lukežić 2012: 33; v. i Lončarić 1996: 18).

²⁸⁶ O odrazu je općeslavenskoga stražnjeg nazala ovisilo koji će od tih dvaju morfema prevladati. Budući da je u dijelu labinskih govora u gramatičkim kategorijama ova jedinica zamijenjena vokalom *o*, tako je u istim govorima i u I jd. ž. r. morfem *-o*, a u govorima u kojima je u tim gramatičkim kategorijama prisutna alternacija *o* i *u* ista je alternacija zabilježena i u I jd. ž. r., izuzev u govoru Repende, o čemu više v. u bilješci 290 ovoga rada. Više o refleksu stražnjega nazalnog vokala u labinskim govorima v. u poglavlju 2. 2. 4. ovoga rada.

²⁸⁷ U najvećem je dijelu idioma hrvatskoga jezika nakon kontrakcije, analogijom prema dočetku I jd. imenica i imeničkih riječi muškoga i srednjeg roda, ustavljen dočetak *m* ili *n* (potonji kao posljedica adrijatizma, odnosno fonetske neutralizacije dočelnoga *m* u *n*) pa su u I jd. ženskoga roda dobiveni morfemi *-om*, *-on*, odnosno *-um*, *-un*. Prisutnost morfema *-o* ili *-u* u I jd. ž. r. u pojedinim jezičnim sustavima drži se arealnom jezičnom značajkom (Lukežić 1998a: 129-132, Lukežić 2012: 229, 236, 239, 242, 244).

²⁸⁸ Ti su morfemi potvrđeni u govorima rubnoga poddijalekta ikavsko-ekavskoga čakavskog dijalekta (Lukežić 1990: Tabela 2. u prilogu, Lukežić – Turk 1998: 179, 184, 201, 206, 223, 227, Lukežić 1998a: 129-130), u većini čakavskih ekavskih govora na otoku Cresu i u rubnim ekavskim govorima Rupe, Lipe, Škalnice, Vele Učke, Brdca i Lisca (Vranić 2005: 299-300), u prigorskom kajkavskom dijalektu, sjeveroistočnoj kajkavštini i u gorskokotarskim govorima (Lukežić 1998a: 131) te u dijelu buzetskih čakavskih govora (gdje se u I jd. mogu pronaći morfemi *-u*, *-o*, *-a* te diftonzi *-uo* i *-ua*; Lukežić 1998a: 132).

²⁸⁹ Usp. Lukežić 1998a: 131. S. Vranić u mjesnim je govorima Vozilića i Plomina zabilježila u I jd. gramatički morfem *-un*, u govorima Gondolića, Nedešćine i Štrmca morfem *-on*, u Gornjem Rapcu alternaciju morfema *-on* i *-o*, u govorima Martinskoga, Paradiža, Županića i Kraj Drage morfem *-u*, a u svim ostalim istraživanim labinskim govorima morfem *-o* (Vranić 2005: 299-301). S. Dornik u govoru je Vozilića ovjerala samo morfem *-un* (Dornik 2007: 13-14).

²⁹⁰ U govoru je Repende stražnji nazal u svim ostalim kategorijama (u leksičkim morfemima te u gramatičkim morfemima A jd. ž. r. i 3. l. mn. prez. glagola) dosljedno zamijenjen vokalom *o* (v. poglavlje 2. 2. 4. ovoga rada), a jedino se u I jd. ž. r. javlja alternacija *o* i *u*.

kompanju (La); *biciklêto, njô, onô kampanjôlo*, ali *prêslicu, kurjêro / kurjêru* (Ma); *kurjêro* (Mg); *biciklêto, bôršo, mămô, mlôdo, Nedêšćino*, ali *mojû prêtelicu, mojû sestrû, njû* (Ne); *kôvo, tô kurjêro*, ali *jenû šibicu, kusericu* (Re); *kampãnju, kurjêru, njegòvu famèju, ženû* (Sm); *kampãnjo, kô, korjêro, mojô nùko, vrêco*, ali *njô / njû, jenû vetùru, svojû šeštrû* (Št); *karòco, mojô kumpanjo, mojô Marjo*, ali *fôrcu, korjêru, pakljunàcu, rûku, škùlju, trukìnju* (Žu).

U sjeveroistočnom govoru Plomina (a tako je i u blizim mu govorima Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja) zabilježena su čak četiri različita morfema u I jd. ženskoga roda: *-o, -u, -un* i *-on*, pri čemu su prva dva ovjerena jedino u spontanom govoru, a ciljanim ispitivanjem pomoću upitnika dobivene su isključivo potvrde morfema *-on* i *-un*: *biciklêto; vitùru; korjêron, prêtelicon, svojôn glôvon, vòdon; bešêdun, crèpnjun, jenûn štàkun, kàmarun, kràvun, rôzicun, ùlikun, zàbun; nògun / nògon, smòkvun / smòkvon*.²⁹¹

Iz svega navedenoga vidljivo je da rezultati dobiveni ovim istraživanjem nisu u potpunosti podudarni s onima ranijih istraživanja (kao što je to bilo i s razvojem stražnjega nazala; v. poglavlje 2. 2. 4. ovoga rada). Ponajprije se može uvrđiti da je u znatno manjem broju punktova potvrđena uporaba morfema *-on* (on je zabilježen jedino u sjeveroistočnim labinskim govorima, onima koji neposredno graniče s govorima sjeveroistočnoga istarskoga ekavskog poddijalekta²⁹², što je vjerojatnim pokazateljem njihova utjecaja na te labinske govore i dokazom rubnosti tih punktova), a u većem je broju punktova smještenih na sjevernom dijelu Labinštine ovjerena alternacija morfema *-o* i *-u*. Najzastupljenijim se morfemom u tom padežu pokazao morfem *-o* koji je zabilježen u svim južnim labinskim govorima te u zapadnom dijelu sjevernih govora i ta je izoglosa gotovo u potpunosti podudarna s izoglosom odraza stražnjega nazala u labinskoj skupini govora²⁹³. Ovime je potvrđena hipoteza da bi ta jezična značajka mogla biti jednim od kriterija daljnje klasifikacije labinskih govora, a nepodudarnost s rezultatima ranijih istraživanja može se protumačiti tendencijom k ujednačavanju svih labinskih govora (poglavitito onih rubnih prema onim središnjima, jezgrenima) i u ovoj jezičnoj činjenici, kao što je to bilo naznačeno i u poglavlju 2. 2. 4. ovoga rada.

²⁹¹ O morfemu I jd. imenica i imeničkih riječi ženskoga roda bit će riječi i u poglavljima 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o sklonidbi pridjevskih zamjenica i 2. 4. 5. o sklonidbi pridjeva u govorima Labinštine.

²⁹² U tom ekavskom poddijalektu u svim se središnjim njegovim govorima javlja gramatički morfem *-un* s analoškim izmjenama prema istom padežu istih riječi m. i s. r., dok je u rubnim govorima Lipe, Rupe i Škalnice ovjeren morfem *-u*, a u isto tako rubnom govoru Brdca morfem *-o*. Usp. Vranić 2005: 333.

²⁹³ S izuzetkom mjesnoga govora Repende, o čemu v. i bilješku 290 ovoga rada.

2. 2. 16. Djelomično održanje deklinacije nepalatalnih osnova

I. Lukežić ovu pojavu u G jd. i NAV mn. imenica ženskoga roda te A mn. imenica muškoga roda smatra morfološkim arhaizmom jedinstvenim među južnoslavenskim jezicima (Lukežić 2012: 228). Značajka je to koja se u literaturi drži snažnim obilježjem ekavskih čakavskih govora (Lukežić 1996a: 161), odnosno, uz dosljednost ekavskoga refleksa jata, tipičnom jezičnom značajkom čakavskoga ekavskog dijalekta u odnosu na druge čakavske dijalekte (Vranić 2005: 295-296)²⁹⁴.

Glavna je deklinacija imenica ženskoga roda u ishodišnom morfološkom sustavu bila podvojena na palatalnu i nepalatalnu varijantu, pri čemu su osnove koje su završavale na palatal u G jd. i NAV mn. imale morfem *-e* (koji je zamijenjen s *-e* nakon nestanka općeslavenskih nazala), a osnove koje su završavale nepalatalom imale su morfem *-y* (koji je zamijenjen s *-i*). U većini organskih sustava hrvatskoga jezika prevladala je nekadašnja palatalna sklonidba, odnosno njezini alomorfi, ili je zadržana podvojenost s obzirom na palatalni/nepalatalni dočetak osnove (Vranić 2005: 295).

Već su ranija istraživanja (usp. Vranić 2005) pokazala da je ovom značajkom labinska skupina podudarna s većinom ostalih čakavskih ekavskih govora²⁹⁵. Zabilježene su u njima dvije mogućnosti: prevladavanje morfema *-i* iz nekadašnje nepalatalne deklinacije bez obzira na dočetak osnove u svim četirima padežima imenica ženskoga roda ili prevladavanje nekadašnjega nepalatalnog alomorfa *[-i]* uz zadržavanje nekadašnjega palatalnog alomorfa *[-e]* u imenica s dočekom na *c*²⁹⁶ (usp. Vranić 2005: 290-291).

Prevladavanje morfema *-i* iz nepalatalne deklinacije, slično ovomu opisanomu u G jd., NAV mn. imenica ženskoga roda, javlja se i u A mn. imenica muškoga roda.

Tijekom ovoga su istraživanja ovjereni mnogobrojni primjeri u svim labinskim govorima koji potvrđuju da je u njima prevladao morfem *-i* u spomenutim padežima imenica ženskoga roda²⁹⁷:

---

²⁹⁴ I. Lukežić (1996a) i S. Vranić (2005) pišu o djelomičnom zadržavanju, odnosno pretežitosti nekadašnjega nepalatalnog alomorfa ponajprije u G jd. te NAV mn. imenica ženskoga roda, ali kasnije I. Lukežić (2012) tu priključuje i A mn. imenica muškoga roda.

²⁹⁵ U dijelu je ekavskih čakavskih govora zabilježeno i narušavanje ujednačenosti morfema u navedenim četirima padežima imenica ženskoga roda, pa i prevladavanje nekadašnjega palatalnog alomorfa. Više v. u Vranić 2005: 289-296.

²⁹⁶ Dakako, nijedna od ovih mogućnosti ne isključuje i određena odstupanja u pojedinačnim primjerima.

²⁹⁷ Na ovom se mjestu navodi samo dio primjera zabilježenih za ovoga istraživanja; svi prikupljeni primjeri navode se u poglavlju 2 4. 2. 2. o sklonidbi imenica u govorima Labinštine.

a) G jd.: *besèdi* (Ne) / *bešèdi* (Rš), *bòndi* (Pl, Rš, Re, Sn, Žu) / *bòndi* (Br, Dr, Ka, Sl, Tr), *brènti* (Vi), *butègi* (Vi, Žu) / *butègi* (Sl), *cèsti* (La) / *cèšti* (Vi) / *cèšti* (Br, Sl) / *čèšti* (Dr, Šv), *crèkvi* (La, Mg, Sm, Vi, Žu) / *crèkvi* (Šk), *crèpnji* (Vi) / *crèpnji* (Tr), *fàbriki* (Dr, Sl, Šk), *fòrci* (Vi, Žu), *Gorì* (Rš) / *Gorì* (Br), *famèji* (Sm, Vi, Za) / *famèji* (Sl, Šk), *glòvì* (Št, Za), *intròdi* (Št, Žu), *kampànji* (Mg, Pr, Rb, Sn, Sm, Žu) / *kampànji* (Bg, Br, Sl, Šk), *kokošì* (Žu) / *kokošì* (Pl), *kòvi* (Rš, Re, Vi, Žu), *kràvi* (Šk, Tr), *křpi* (Mg, Sm), *kùci* (La, Pl, Rb, Rš, Re, Sn, Št, Vi, Žu) / *kùci* (Ba, Br, Sl, Šv), *manèštri* (Žu) / *manèštri* (Vi) / *manèštri* (Šk), *marèndi* (Sn, Žu), *Marìji* (Sm) / *Marìji* (Šv), *màteri* (Ma, Ne, Pl, Pr, Vi, Za) / *màteri* (Sl), *oštariji* (La, Sm) / *oštariji* (Pl), *palènti* (Vi) / *palènti* (Br), *plòci* (Ne) / *plòci* (Dr), *pustèlji* (Žu) / *puštèlji* (Vi) / *puštèlji* (Sl), *Ràši* (Vi, Za) / *Ràši* (Mg, Rb, Rš) / *Ràši* (Bg, Br, Šv), *Rekì* (La, Mg, Pl, Rš, Za), *ròbi* (Mg, Rš, Vi, Žu) / *ròbi* (Br), *sèkrvi* (Pl) / *sèkrvi* (Br) / *sèkrovi* (Bg), *sestrì* (Za) / *sestrì* (Pl), *srèci* (Sm, Žu) / *srèci* (Pl, Re, Vi), *šegòli* (Ma) / *šegòli* (Vi), *škòli* (La, Žu) / *škòli* (Pl, Rš, Re), *trukìnji* (Mg, Rb, Št, Vi) / *trukìnji* (Bg, Tr), *ùni* (Rš) / *ùni* (Tr), *vodì* (La, Mg, Pl, Rb, Re, Sm, Vi, Za) / *vodì* (Šk, Šv), *vòjski* (Št) / *vòjski* (Br), *zemlji* (Ma, Sn, Žu) / *zemlji* (Vi) / *zemlji* (Sl, Šv), *zìmi* (Žu) / *zìmi* (Vi) / *zìmi* (Sl), *ženì* (Ne, Za, Žu) / *ženì* (Re) / *ženì* (Ka);

b) N mn.: *besèdi* (Ma) / *besèdi* (Za) / *bešèdi* (Vi), *butègi* (Sm) / *butègi* (Bg), *cùri* (Žu), *dàski* (Re) / *dàski* (Bg), *famèji* (La, Ma, Ne, Re, Za, Žu) / *famèji* (Ka, Sl), *fèšti* (Sn, Sm), *hcèri* (Ma, Vi), *kràvi* (Ma, Mg, Sm), *kùci* (Re, Vi, Za) / *kùci* (Dr, Šv), *kurjèri* (Pl, Rš) / *korjèri* (Ba), *màteri* (Ne, Rš, Sm) / *màteri* (Tr), *nògi* (Vi, Žu) / *nògi* (Br), *oštariji* (La) / *oštariji* (Vi), *rùki* (Pl, Žu), *sestrì* (Mg) / *sestrì* (Bg, Sl, Šv), *sùzi* (Št, Vi), *škrpèti* (Sn) / *škarpèti* (Žu) / *škarpèti* (Vi) / *škrpèti* (Bg), *škùlji* (Ne, Žu) / *škùlji* (Pl), *vitùri* (Sm, Za) / *vetùri* (Vi) / *vetùri* (Sl);

c) A mn.: *bàli* (Sm) / *bàli* (Ba), *besèdi* (Pr, Sm, Žu) / *bešèdi* (Št), *bòndi* (La, Vi, Žu), *crèšnji* (Vi) / *črèšnji* (Ma), *dàski* (Pl, Vi) / *dàski* (Br), *fèšti* (Sn, Žu) / *fèšti* (Pl), *fèti* (Vi) / *fèti* (Br), *hòrti* (La, Ma, Pl, Za), *kòkoši* (La, Mg, Ne, Sn) / *kòkoši* (Pl) / *kòkoši* (Dr, Šk, Šv, Tr), *kòzi* (La, Ma) / *kòzi* (Vi) / *kòzi* (Sl, Tr), *kràvi* (Ma, Rb, Re, Sn, Št, Za) / *kràvi* (Bg, Ka, Šk, Šv), *kùci* (Ma, Rš, Sn, Sm) / *kùci* (Ba), *nògi* (La, Ne, Pl, Rš, Re, Sm, Št) / *nògi* (Šk, Šv), *rìbi* (Pl, Rš) / *rìbi* (Dr, Šk), *rùki* (Mg, Rb, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *rùki* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šv, Tr), *škrpèti* (Za) / *škrpèti* (Mg) / *škarpèti* (Vi) / *škrpèti* (Šk, Šv), *škùlji* (Bg, Dr), *špàrugì* (Ne) / *špàrugì* (Tr), *ùliki* (Rb) / *ùliki* (Sk, Sl), *vetùri* (Št) / *vitùri* (Sn) / *vetùri* (Ba).

Zabilježena su i odstupanja u imenica s dočekom osnove na *c* kod kojih se javlja morfem *-e*, što je u potpunosti podudarno s rezultatima ranijih istraživanja²⁹⁸:

a) G jd.: *Brùnice* (Šk), *ceníce* (Vi) / *čeníce* (Ma) / *šeníce* (Ne) / *ceníce* (Sl), *Ceròvice* (Šv), *crékvice* (Vi), *Fòškice* (Ma), *kalànice* (Re) / *kalànice* (Bg, Dr, Šv, Tr), *Kapèlice* (Rš, Vi) / *Kapèlice* (Ba, Ka), *Maríce* (Ba) / *Màrice* (Bg), *nevèštice* (Rš), *otrocice* (Žu), *padèlice* (Vi), *pećice* (Pl), *prèšlice* (Rš), *prètelice* (Vi), *vèrice* (Vi), *Tùnarice* (Ba), *vùnice* (Rš), ali i *lušèci* (Vi), *pikulèci* (Žu), *Škitàci* (Ma) / *Škitàci* (Dr, Šk, Šv), *užònci* (Vi) / *užònci* (Sl);

b) N mn.: *čikarice* (Vi), *kalànice* (Šk), *kòvarice* (Rš, Re, Vi), *lòmnicice* (Vi), *mihurice* (Vi), *mřvice* (Vi), *mùsice* (Vi), *otrocice* (Vi, Za, Žu) / *otročice* (Pl), *pešćice* (Vi), *vòsce* (La, Ma, Mg, Žu) / *vòsce* (Rš) / *òvce* (Br), *prètelice* (Ne, Sn, Št, Vi, Žu), *ròžice* (Rš), *rùcice* (Rš, Vi), *šcòrice* (Pr), *škòrice* (Ne), *vèrice* (Vi), *žènskice* (La), *živice* (Rš), ali i *karòci* (Vi), *štràci* (Bg);

c) A mn.: *crèšnjice* (Vi), *kalànice* (Re), *kasèlice* (Žu), *kobasice* (Mg) / *kobašice* (Pl) / *kobašice* (Tr), *kùčice* (Ma, Mg, Vi), *làtice* (Mg), *nùcice* (Vi), *òvce* (Sn) / *òfce* (Pl) / *vòsce* (Št, Vi) / *òfce* (Šk, Šv, Tr), *otrocice* (Za), *padèlice* (Pl), *pašutice* (Šk), *pùpice* (Ma), *rìlice* (Vi, Žu), *ròžice* (Ne, Za) / *ròžice* (Pl, Rš, Vi) / *ròžice* (Br), *šmrèkovnice* (Šk), *šcòrice* (La, Ma, Sm) / *šcòrice* (Rš, Vi) / *šcòrice* (Ba), *štrùcice* (Ne), *tràkice* (Žu), *udovice* (Vi), *usènice* (Ba), *vijòlice* (Ne, Vi), *žbùlice* (Rš), *žlice* (Šk), ali i *bòci* (Vi), *pikulèci* (Vi), *štràci* (Vi), *štrùci* (Vi), *štupidèci* (Za), *užònci* (Vi).

U A mn. imenica muškoga roda također je u svim labinskim govorima potvrđen isključivo morfem *-i*²⁹⁹: *bròdi* (Rb, Rš), *grèhi* (Rš, Vi), *klòši* (Re) / *klòši* (Tr), *ključì* (Vi) / *ključì* (Ma), *kòreni* (Rš, Vi), *kòvari* (Pr, Rš), *kunìci* (Ne) / *kunìci* (Sl), *kupòni* (Ne) / *kupòni* (Br), *lancunì* (Mg) / *lancùnì* (Žu), *òblaki* (Vi, Žu), *pijāti* (Ma, Sn), *pìri* (Žu) / *pìri* (Bg), *postolì* (Za, Žu) / *poštolì* (Pl, Vi) / *poštolì* (Šk), *prèteli* (Sn, Vi, Za, Žu), *proscì* (Ma) / *prošci* (Šv), *pršùti* (Mg) / *pršùti* (Pl), *snopì* (Ma) / *snopì* (Mg, Re, Vi), *tìci* (Ma, Sm), *třsi* (Ma, Sn, Sm, Žu) / *třsi* (Mg, Rb, Št, Vi) / *třsi* (Ka, Sl, Tr), *volì* (Mg, Rb, Sm) / *volì* (Ka), *vřti* (Za) / *vřti* (Tr), *žûbi* (Pl, Vi), *žepì* (Pr, Žu).

²⁹⁸ Na ovom se mjestu navodi samo dio primjera zabilježenih za ovoga istraživanja; svi prikupljeni primjeri navode se u poglavlju 2 4. 2. 2. o sklonidbi imenica u govorima Labinstine.

²⁹⁹ Na ovom se mjestu navodi samo dio primjera zabilježenih za ovoga istraživanja; v. i prethodnu bilješku ovoga rada.

2. 2. 17. Ništični gramatički morfem u G mn. imenica svih triju rodova

Gramatički se morfem G mn. imenica svih triju rodova u dijalektološkoj literaturi smatra pokazateljem konzervativnosti ili revolucionarnosti morfološkoga sustava (Vranić 2005: 303). U idiomima koji čuvaju najstarije stanje u ovom je padežu prisutan $-\emptyset$ gramatički morfem nastao zamuknućem fonema šva u „slabu“ položaju, a u istim govorima nije razvijen ni nerelacijski morfem *ov* ili *ev* u jednosložnih i dijela dvosložnih imenica. I dok su morfemi $-a$ ³⁰⁰ ili $-iju$ ³⁰¹ obilježjem jedino štokavskih govora, u idiomima čakavskoga narječja, ali i konzervativnijima štokavskima, može se pronaći noviji morfem $-i$ (o kojemu će više riječi biti u sljedećem poglavlju ovoga rada), ili morfem $-ih$ iz zamjeničko-pridjevske deklinacije³⁰².

Prema opservacijama I. Lukežić s cjelokupnoga čakavskog terena, gramatički je morfem $-\emptyset$ čvršći u G mn. imenica srednjega i ženskog roda, a u imenica muškoga roda najčešće opstaje uz brojeve³⁰³. Ranija su istraživanja labinskih govora³⁰⁴ pokazala da se ništični morfem čuva u većem dijelu tih idioma. U govorima u kojima je ovjeren alternira najčešće s $-i$ u imenica muškoga i srednjega, pa i ženskog roda, a zabilježeno je i supostojanje triju morfema ($-\emptyset$, $-i$ i $-ah$ ³⁰⁵) u G mn. imenica svih triju rodova³⁰⁶.

³⁰⁰ I. Lukežić podrijetlo morfema $-a$ u štokavskim govorima tumači na sljedeći način: u štokavskoj je protojedinici zadržan te postupno jačan i produljen svaki „slabi“ fonem šva na dočetu oblika G mn. o -osnova muškoga roda, vjerojatno radi izbjegavanja gramatičke homonimije s N jd. istih imenica, a to se zatim proširilo na oblik G mn. imenica svih triju rodova. Budući da je u svim štokavskim govorima svaki zadržani fonem šva zamijenjen vokalom a , tim je mehanizmom u štokavskim govorima dobiven nastavak $-ā$ u G mn. (Lukežić 2012: 59, 63-64). M. Kapović donosi argumente koji opravdavaju tumačenje morfema $-a$ kao arhaizma, a koji se podudaraju s tumačenjem I. Lukežić: iz pretpostavljenoga se dugoga šva u G mn. može izvesti štokavski morfem $-ā$ (Kapović 2010: 102-103). Isti autor izlaže i argumente na temelju kojih se morfem $-a$ može smatrati inovacijom: dijalektološki gledano, taj se morfem javlja samo u govorima koji i inače imaju inovativnu morfoloiju (poput morfema $-ma$ u DLI mn.), a u arhaičnim ga govorima nema; u mnogim je govorima južne Hrvatske, istočne Hercegovine i Crne Gore u G mn. zabilježen morfem $-āh$ ili $-āh$, što može ukazivati na izvorno $-h$ koje se zatim izgubilo (bilo zbog toga što je to uobičajeno u tim govorima, bilo analogijom prema drugim genitivnim morfemima $-ī$, $-ū$). Taj se morfem $-ah$ može povezati s nastavkom za L mn. i - i u -osnova, a između G i L postoje brojne poveznice te je takvo miješanje morfema moguće (oblici G mn. *gostiju*, *noktiju*, *očiju*, *nogu*, *ruku* izvorno su G i L mn. i dvojine, a u zamjenica su G i L mn. i dvojine također izvorno bili jednaki). Sve to upućuje na mogućnost da se kod novoštokavskoga morfema $-a$ zapravo izvorno radi o morfemu L mn. i - i u -osnova koji se proširio i na G mn. (Kapović 2010: 104-105).

³⁰¹ Koji je kontinuant općeslavenskoga morfema $*-iju$ iz G dvojine i -osnova muškoga i ženskog roda, a uveden je u štokavskim govorima pretežno u imenica koje znače dijelove ljudskoga tijela (npr. *prstiju*, *noktiju*, *zubiju*, *ušiju*, *očiju*; v. i Kapović 2010: 104).

³⁰² Ti su morfemi uvedeni da bi se spriječila gramatička homonimija G mn. i N jd. imenica muškoga roda koja je nastala zamuknućem „slaboga“ fonema šva (usp. Vranić 2005: 303).

³⁰³ Parafrazirano prema Vranić 2005: 307.

³⁰⁴ Usp. Vranić 2005, Dornik 2007, Poldrugovac 2011.

³⁰⁵ Gramatički se morfem $-ah$ ponajprije javlja u G mn. imenica ženskoga roda, ujednačavanjem prema L mn. (što je tendencija preuzeta iz nekadašnje dvojine u kojoj je postojao sinkretizam G i L), a analogijom je, ponajprije u ekavskim čakavskim govorima, mogao biti preuzet i u imenica muškoga, pa i srednjeg roda. Usp. Vranić 2005: 306, Kapović 2010: 104.

³⁰⁶ Više v. u Vranić 2005: 304-306, Dornik 2007: 10-11, 13-15, 17-18, Poldrugovac 2011: 27-29, 30-31.

O svim će gramatičkim morfemima G mn. imenica svih triju rodova i njihovoj distribuciji više riječi biti u poglavlju 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica u govorima Labinštine, a na ovom se mjestu donosi dio ovjerenih primjera s ništičnim gramatičkim morfemom u G mn. imenica svih triju rodova:

a) m. r.: *Banjòl* (Sl), *Barèlić* (Ba), *Bartìć* (Št) / *Bartić* (Ba), *Becîć* (Vi, Za), *bukonîć* (Vi), *Bontaùlić* (Ba), *Bòrbić* (Mg, Sn, Vi) / *Bòrbić* (Ba), *Bòrtul* (Re), *bròt* (Št), *Bròvinj* (Tr), *cigarèt* (Pl), *dèlovac* (Sl), *dīnar* (Žu), *dòlar* (Ne), *dòn* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *dòn* (Ba, Bg, Ka, Sl), *Faragûn* (Vi), *Frànčić* (Ma), *Fucòk* (Sm), *hèktar* (Rb), *kilòmetar* (Ma, Pl, Sm, Za) / *kilòmetar* (Ka, Sl), *Kljunić* (Ba), *Knàpić* (Ma, Vi) / *Hnàpić* (Za), *kolacîć* (Vi), *Kòs* (Ri), *Kranjòc* (Za) / *Kranjòc* (Ba), *kròj* (Vi), *kunić* (Sl), *librèt* (Rš), *Marceljòn* (Vi), *Màrić* (Ma, Mg, Pr) / *Màrić* (Ba), *mesèc* (Ka), *mètar* (La, Mg, Ne, Pl, Sm, Za) / *mètar* (Ba, Bg), *mladić* (Br), *Mòrčak* (Bg, Ka), *Muròt* (Ba), *nùcić* (Vi), *Pèrciće* (Tr), *Priponj* (Br), *prosòc* (Sm) / *prosòc* (Pl) / *prosòc* (Ba, Sl), *Reburić* (Sl), *Ròvan* (Šv), *Rùžić* (Za), *Šalàkovac* (Št) / *Šalàkovac* (Ba, Bg), *Serotić* (Za), *Snàšić* (La, Ma, Mg, Sn, Za), *Stèpančić* (Bg), *Stèpcić* (Št), *susèt* (Za), *svòt* (Št), *Šćuròk* (Za), *Tomažić* (Vi), *tovòr* (Bg), *trš* (Št) / *trš* (Sl, Šv, Tr), *Turîn* (Ma, Sn), *vašèl* (Za), *Vicòn* (Vi), *Viškòvić* (Vi) / *Viškòvić* (Ba, Br, Dr, Sl, Šk, Šv, Tr), *vorèh* (Št);

b) ž. r.: *besèd* (Pr, Za, Žu) / *besèd* (Vi), *biciklèt* (Rš), *bòc* (Pl), *drozòk* (Ba), *famèj* (Ma, Re, Vi) / *famèj* (Br), *jàbuk* (Vi), *kalànic* (Šv), *kàmar* (Re) / *kàmar* (Sl), *kandèlic* (Vi), *kìl* (La, Št, Vi) / *kìl* (Ba, Bg, Br, Tr), *kokòš* (Ne) / *kokòs* (Tr), *kràv* (Sm) / *kròf* (Pl) / *kràv* (Bg), *křpic* (Vi), *kùc* (Ma, Ne, Pl, Re, Za) / *kùc* (Sl, Šv), *kùn* (Ne, Št) / *kùn* (Tr), *lîr* (Rb), *lîtar* (Rb) / *lîtar* (Bg, Dr), *lòmnic* (Vi), *Mèrik* (Sl), *mocòk* (Tr), *nòh* (Vi, Žu), *otrocîc* (Ma, Vi, Za), *ovòc* (Ne, Pl, Rš, Sm, Št, Vi) / *ovòc* (Ba, Bg, Br) / *uvòc* (Tr), *òstarîj* (Vi), *pìpic* (La), *rîb* (Vi), *rìgic* (Vi), *ròžic* (Rš, Vi), *rùk* (Vi), *šmrèkovnic* (Šk), *strànic* (Tr), *štrmîn* (Br), *šusèd* (Št), *sùz* (Žu) / *sùz* (Rš, Vi), *škàtul* (Pl), *špàruh* (Tr), *stròc* (Tr), *štupidèc* (La, Žu) / *štupidèc* (Vi), *tòckic* (Šk), *tonelòt* (Rš), *ùlik* (Vi, Žu) / *ùlik* (Ba, Šk, Šv), *ûr* (La, Ma, Mg, Pl, Rb, Sn, Sm, Šr, Za) / *vûr* (Vi) / *ûr* (Ba, Bg, Ka, Sl, Tr), *vijòlic* (Vi), *vitûr* (Ne), *zbîc* (Rš);

c) s. r.: *govèt* (Vi, Za) / *govèt* (Ba), *jòj* (Žu), *lèt* (La, Ma, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za) / *lèt* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *pèr* (Tr), *ûs* (Mg) / *vùs* (Ba), *ûstic* (Vi), *vròt* (Št, Vi) / *vròt* (Tr).

2. 2. 18. Gramatički morfem *-i* u G mn. imenica m. r.

Ovaj se gramatički morfem u mnogim čakavskim govorima uvodi radi sprječavanja gramatičke homonimije N jd. i G mn. imenica muškoga roda (nastale zamuknućem „slaboga“ fonema šva; usp. Vranić 2005: 303), a dobiven je pod utjecajem pridjevskoga nastavka *-ih* i G mn. *i*-osnova na *-ī* (Kapović 2010: 70). U ranijim istraživanjima labinskih govora³⁰⁷ morfem je *-i* bio zabilježen kao pretežit morfem u dijelu govora (Vranić 2005: 304), dok je u drugim govorima potvrđena njegova alternacija s *-∅* (Vranić 2005: 306, Dornik 2007: 10-11) ili već ranije spomenuto supostojanje triju morfema: *-∅*, *-i* i *-ah*³⁰⁸ (Vranić 2005: 306, Poldrugovac 2011: 27).

U poglavlju 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica u govorima Labinštine bit će predstavljeni svi gramatički morfemi koji se javljaju u G mn. imenica svih triju rodova i njihova distribucija, pa tako i morfem *-i*, stoga se ovdje donosi samo dio zabilježenih potvrda toga morfema u G mn. imenica muškoga roda u svim labinskim govorima: *Banići* (Ba), *bēci* (Ne, Re, Za), *blāgdani* (La), *bōški* (Sn), *brkōni* (Št) / *barkōni* (Vi), *Brōvnji* (Ba, Br), *cigarēti* (Bg), *dēlovci* (La) / *dēlovci* (Šk), *Dmīnici* (Br), *dōhtori* (Pl), *Dūndeti* (Ka), *d'ardīni* (Vi), *d'īri* (Vi), *d'ogātoli* (Žu), *fažolēti* (Sl), *Fažolīni* (Ne), *fōji* (Bg), *Frkalōnci* (La), *frmenōnti* (Bg), *frūti* (Št, Vi), *fūži* (Žu), *glōsi* (Vi), *Gōlji* (Mg, Ne, Za), *Hnāpići* (Za), *Hrvatīni* (Ba), *Ivānici* (Pl), *Jadrēški* (Sl), *jōnci* (Br), *jōncići* (Vi), *kantadōri* (La), *kapōti* (Vi), *kilōmetri* (Ne, Re, Sm) / *kilōmetri* (Ba, Bg, Sl), *kōli* (Mg) / *kōli* (Tr), *kōraki* (Vi), *kōreni* (Vi), *Kōsi* (Za) / *Kōsi* (Re), *kōvari* (Vi), *krāfi* (Žu), *krāji* (La, Sn, Vi), *Kronjci* (Pr), *krovī* (Vi), *kršīni* (Vi), *kupōni* (Br), *kūsi* (Pr, Za), *Labinjāni* (Vi), *Letiši* (Za), *librēti* (Rš), *ljūdi* (La, Ma, Mg, Pr, Rš, Re, Sn, Sm, Vi, Žu) / *ljūdi* (Bg, Dr, Ka, Šk, Tr) / *jūdi* (Pl), *Macarīni* (Bg), *menūti* (La, Ne, Za, Žu) / *menūti* (Bg), *mesēci* (Za) / *mesēci* (Pl, Rb, Re, Št) / *mesēci* (Ba, Bg, Dr, Ka, Sl, Tr), *mētri* (Ne) / *mētri* (Bg), *Milevōji* (Ba), *miljāri* (Ne, Rš, Št, Za) / *miljāri* (Ba), *mižōli* (Mg), *mladići* (Vi) / *mladići* (Br), *Mrkōni* (Ba), *nūki* (Vi), *Pahljīni* (Za), *Palīski* (Za), *panīni* (Pl), *Pērīci* (Št), *plēsi* (Žu), *pomidōri* (Pl) / *pomidōri* (Sl), *pōnti* (Tr), *poštoļi* (Pl, Vi), *pranūki* (Šv), *prošci* (Šk), *pūti* (La, Ma, Ne, Pl, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Vi, Žu) / *pūti* (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Šk, Tr), *razredi* (Dr), *rēdi* (Mg), *Rovinježi* (Sl), *Salākovci* (Ma) / *Šalākovci* (Rš) / *Šalākovci* (Ka), *Santalēzi* (Ne), *šīni* (Vi), *siromāhi* (La), *Štanišovi* (Ba), *Štepančići* (Bg), *šīci* (Pl), *šusēdi* (Vi) / *šusēdi* (Dr), *stoļi* (Pl), *švāti* (Šk), *Šikuli* (Ba), *Škrpōci* (Za), *šōldi* (Br, Sl), *Šōteti* (Ne), *telefonīni* (Rš), *Tēšćići*

³⁰⁷ V. bilješku 304 ovoga rada.

³⁰⁸ U govoru Svetoga Bortula bio je ovjeren i gramatički morfem *-ih* u G mn. imenica muškoga roda (Poldrugovac 2011: 27, 30). Taj je morfem, kao što je već rečeno, uveden prema zamjениčkoj sklonidbi (Lukežić 1998a: 94-95), odnosno „pod utjecajem pridjevskoga nastavka *-ih*“ (Kapović 2010: 70). Tijekom ovoga istraživanja taj morfem nije ovjeren ni u jednom labinskom govoru.

(Ba), *tići* (Ba), *tônci* (La, Rš, Sn), *tovàri* (Šk), *Trgetòri* (Bg, Tr), *třsi* (Ma, Pr) / *tršci* (Sl), *turišti* (Sl), *ucîrki* (Vi), *Vicàni* (Za), *vlôsi* (Št), *vôli* (Rš), *vòli* (Pl) / *vòli* (Ba), *Vožličci* (Pl), *Vrècari* (Ne), *vûki* (Žu), *žajiki* (Rš, Vi), *žèci* (Ba), *židi* (Vi), *žulji* (Vi).

2. 2. 19. Nejednakost gramatičkih morfema DLI mn. imenica svih triju rodova

U organskim idiomima hrvatskoga jezika koje karakterizira arhaičnost i konzervativnost relacijski su morfemi D, L i I mn. imenica svih triju rodova nesinkretizirani, odnosno u njima je zadržano stanje uspostavljeno nakon fonoloških i morfoloških mijena (ponajprije gubitka zapadnojužnoslavenskoga fonema šva i općeslavenskoga jata). U imenica muškoga i srednjeg roda u D mn. javljaju se u takvim govorima morfemi *-om*, *-em*, odnosno *-on*, *-en*, u L mn. *-ih*, *-eh* ili *-i* (pri čemu su prva dva rezultat različitih refleksa jata), a u I mn. *-i*, dok su za imenice ženskoga roda tipični morfemi *-am*, odnosno *-an* u D mn., *-ah* u L mn. te *-ami* u I mn.

U idiomima Labinštine koji su bili predmetom ranijih istraživanja³⁰⁹ zamijećene su različite mogućnosti u ovim trima množinskim padežima: od čuvanja neizmijenjenih različitih morfema u svim trima padežima (ponajprije u imenica muškoga i srednjega, ali i ženskog roda; v. Vranić 2005: 309-316), preko govora koji, uz zadržavanje najstarijega stanja u D i I, imaju u L imenica muškoga i srednjeg roda morfem *-ah*, preuzet analogijom prema imenicama ž. r. (ponegdje uz zadržavanje izvornoga starijeg morfema, a ponegdje je *-ah* jedini potvrđeni morfem), do govora u kojima su, uz zadržavanje ishodišnoga stanja, mogući i analoški oblici u imenica muškoga i srednjeg roda prema imenicama ženskoga roda u dvama ili svim trima padežima (dakle, u D mn. *-en*, *-on*, ali i *-an*, u L mn. *-eh* i *-ah*, a u I mn. *-i* i, rjeđe, *-ami*)³¹⁰. Ponegdje je, sporadično, u najsjevernijim rubnim labinskim govorima bila zabilježena i tendencija ujednačavanja morfema svih triju padeža u imenica muškoga roda, a još više ženskoga roda, na gramatički morfem *-ami*³¹¹.

Budući da će gramatički morfemi DLI mn. imenica svih triju rodova, njihova ovjerenost i distribucija biti detaljno prikazani i analizirani u poglavlju 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica u govorima Labinštine, na ovom će se mjestu samo ustvrditi i oprimjeriti da je u govorima labinske skupine zadržana njihova ishodišna nejednakost:

³⁰⁹ V. bilješku 304 ovoga rada.

³¹⁰ V. Vranić 2005: 309-313.

³¹¹ V. Dornik 2007: 10-11, 13-15, 17-18.

a) D mn.

m. r.: *Becìcan* (Za), *Bôrbićen* (Ma, Sn, Za), *Bontàulićan* (Ba), *bràton* (Ne), *Faragùnnon* (Vi), *Fažolìnnon* (Ne), *Glùsićen* (Ba), *kôvaron* (Vi), *ljûden* (Mg, Sm, Vi), *Marceljànnon* (Vi), *Màrićan* (Br), *nùkon* (Vi), *prêtelen* (Pl, Vi), *proścèn* (Šk), *Rùzićen* (Ba), *Salàkovcen* (Ba), *Santalêzon* (Ne), *sînon* (Sm) / *sînon* (Št, Vi), *Snàšićan* (Mg) / *Snàšićen* (Mg), *śusêdan* (Pl), *śkovacînon* (Vi), *Śkrpocèn* (Ba), *telcôn* (Št), *Tomažičen* (Vi), *Viškòvićan* (Šk) / *Viškòvićen* (Br, Tr);

ž. r.: *dušôn* (Žu), *hcèran* (Vi), *kokošôn* (Ne) / *kokošôn* (Št), *koščôn* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *koščôn* (Pl, Rš) / *koščôn* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *kràvan* (Št, Za), *kunjòdan* (Bg), *nòćan* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *nòćan* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *nùkan* (Vi), *otrocìcan* (Vi, Za), *sestrôn* (Ne) / *seštrôn* (Pl, Št), *sràkan* (Sm), *žvêždan* (Vi), *ženôn* (Sm);

s. r.: *govèdan* (Mg, Pl, Rb, Re, Sm, Vi, Za) / *govèdan* (Ba, Br, Ka, Šv), *mèstan* (Pr, Ma, Žu) / *mèstan* (Rš) / *mèstan* (La) / *mèstan* (Bg, Dr), *plûćan* (Rš, Re, Vi) / *plûćan* (Bg, Sl, Tr) // *plûćami* (La, Ne, Sn) / *plûćami* (Br, Šk), *selàmi* (La, Pr, Za, Žu) / *selàmi* (Rš, Vi) / *selàmi* (Ka), *tèlan* (Rš, Vi, Žu) / *tèlan* (Bg, Sl), *ûstan* (Mg, Ne, Žu) / *ûstan* (Vi) / *ûstan* (Bg, Šk, Šv, Tr) // *ûstami* (Ma, Sm) / *ûstami* (Dr);

b) L mn.

m. r.: *Bartićah* (Ba), *Benêcah* (Ma), *bônjkah* (Vi), *bòškah* (Ma) / *bòškah* (Vi), *brêgah* (Pl), *brkônah* (Mg), *bròdah* (Re), *Bròvnjah* (Br, Sl, Šv, Tr), *Cèpićah* (Pl), *dokumêntah* (Rš), *dolcàh* (Br), *d'îrah* (Vi), *d'ornàlah* (La), *glòšah* (Vi), *Gôljah* (Mg), *gròdah* (Pr, Vi), *grmàh* (Re), *hotèlah* (La), *Jadrèškah* (Sl), *kantunàh* (Ne), *kantunìćah* (Vi), *kloncìćah* (Vi), *kolôrah* (Žu), *kušètah* (Žu), *litràtah* (Vi), *Màrićah* (Br), *mesècah* (Sl), *partizànah* (Br, Šk), *pensêrah* (Vi), *pîrah* (Žu), *postolàh* (Žu) / *poštolàh* (Vi), *pùtah* (Vi) / *pùtah* (Sl), *rùdnikah* (Mg), *snopàh* (Vi), *stolàh* (Vi), *skalînah* (Ne, Za), *śkanjètah* (Vi), *śkarpônah* (Rš), *stajônah* (Vi), *śtrmàcićah* (Tr), *tôncah* (La, Vi), *Vozìlićah* (Ka);

ž. r.: *bàcvah* (Vi), *Banjòlah* (Sl), *baràkah* (Vi), *besèdah* (Pr, Žu), *bòlnicah* (Tr), *brêntah* (Mg, Vi), *brgèšah* (Rš, Vi), *bròjdah* (Mg, Vi, Za), *bròškvah* (Vi), *cavàtah* (Št) / *cavàtah* (Tr), *cùrah* (Vi), *drnjùlah* (Vi), *famèjah* (Sl) // *famèjamin* (Pl), *fèštah* (Žu), *fîrmah* (Pr), *gredàh* (Sm), *grônah* (Vi), *hòrtah* (Ma, Za) / *hòrtah* (Ba), *kalànicah* (Dr), *kamènicah* (Rb), *kašèlah* (Vi), *kašètah* (Za), *Katùrah* (Št), *komòštrah* (Re, Vi), *kòntah* (Vi), *koščàh* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *koščàh* (Rš) / *koščàh* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) // *koščàmin* (Pl), *krabùljah*

(La), *kràšah* (Vi), *kùcah* (La, Ma, Pl, Vi) / *kùcah* (Bg), *lìpah* (Pl), *Livàdah* (Ne), *màškarah* (La), *Mèrikah* (Šk), *mùkah* (Vi), *nòcah* (La, Mg, Ne, Rš, Za, Žu) / *nòcah* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) // *nòcamin* (Pl), *nogàh* (Pl, Št, Vi) / *nogàh* (Bg, Šv, Tr) // *nogàmin* (Pl), *njìvah* (Re) / *njìvah* (Tr), *oštarìjah* (La) / *oštarìjah* (Vi), *papàrtah* (Mg), *pecùrbah* (Ba), *pekàrah* (La), *pid'amah* (Vi), *pînah* (Mg) / *pînjah* (Sm), *pòlicah* (Tr), *Pripanjah* (Br), *rezonàncah* (Ka), *ribàricah* (Rb), *rukàh* (Pl, Rš, Za, Žu) // *rukàmin* (Pl), *sànjah* (Vi), *sardìcah* (Vi), *slikah* (Sn), *smòkvah* (Vi) / *smòkvah* (Br), *smrèkah* (Sl), *stažìcah* (Rš), *stenàh* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *stenàh* (Pl, Rš) / *stenàh* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *sùzah* (Vi), *ścòricah* (Vi), *škàtulah* (Bg), *škòlah* (Sn) / *škòlamin* (Pl), *škòrnjah* (Sn), *skrìlah* (Pl), *škrpètah* (Sn, Za) / *škrpètah* (Vi), *Štalìjah* (Vi) / *Štalìjah* (Tr), *štòhnjah* (Žu), *štrànìcah* (Za), *tabèlah* (Sm), *trpìjah* (Vi), *Vilètah* (La), *vřstah* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *vřstah* (Pl, Rš) / *vřstah* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *zgràdah* (La), *Žejànah* (La), *zìlah* (Vi), *žrnòdah* (Bg);

s. r.: *drèvah* (Rb), *kòlah* (Za), *kolènah* (Rš), *kolicah* (Sl), *kopìšcah* (Rš, Vi), *krèlah* (Vi), *lètah* (Vi) / *lètah* (Sl, Tr), *mèstah* (Ma, Sm) / *meštàh* (Rš), *njàdrah* (Vi, Žu), *přsah* (Sl), *sèlah* (Ma, Sm) / *selàh* (Vi), *sřcah* (Rš), *ùstah* (Žu), *vròtah* (Žu) / *vròtah* (Br);

c) I mn.

m. r.: *bàci* (Rš), *barkončìci* (Vi), *bèci* (Ne, Rš), *bràti* (Ne), *bùsići* (Vi), *cèpi* (Vi), *cepàmi* (Sk), *žìpi* (Ba), *glòsi* (Vi), *gùšti* (Vi) / *gùšti* (Dr), *kamènjami* (Pl), *kamjònamì* (Pl), *klabukì* (Ba), *kompjùtori* (Ka), *konjàmì* (Sm), *kredìti* (Sl), *lužèri* (Vi), *ljùdi* (Vi), *muštàci* (Rš), *mùzi* (Rš), *nòhti* (Žu), *ocàmì* (Rš), *ognji* (Br), *pensèri* (Vi), *petehàmì* (La), *poštòli* (Bg) // *poštòlami* (Rb), *prèteli* (Za) // *prètelami* (Sm), *prosci* (Šk) // *proscàmì* (Pl), *přsti* (Žu), *rìzi* (Vi), *rukovì* (La) / *rukòvi* (Sl), *sìni* (Ne) / *sìni* (Vi), *susèdi* (Za) / *šusèdi* (Rš, Št) // *šusèdami* (Št), *štajòni* (Vi), *tòti* (Ri), *ucìrki* (Vi), *ùgljeni* (Žu), *volì* (Pl) / *volì* (Ba) // *volàmì* (Sm) / *volàmì* (Ba), *vòzi* (Vi) // *vòzami* (Rb), *zùlji* (Vi);

ž. r.: *biciklètami* (Rš) // *bičiklèti* (Ba), *brèntami* (Tr), *crèšnjami* (Vi), *crèšnjicami* (Sm), *ffòndami* (Za), *hòljovami* (Rš), *hòrtami* (Žu), *ìglami* (Vi), *kìtami* (Žu), *kokošàmì* (La, Za) / *kokošàmì* (Vi), *korjèramì* (Sl), *koščàmì* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *koščàmì* (Rš) / *koščàmì* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) // *koščàmin* (Pl) // *kòsti* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *kòsti* (Pl, Rš) / *kòsti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *kòvaricami* (Rš), *krabùljami* (Vi), *kràvami* (Mg, Pl) / *kràvami* (Bg, Šk) // *kràvi* (Br, Ka) // *kràvamin* (Pl), *màteri* (Rš), *mešnicàmì* (Rš), *nogàmì* (Pl), *ovcàmì* (Br) / *ofcàmì* (Tr), *otrocìcami* (Za), *ribami* (Šv), *ròzicami* (Vi), *rukàmì* (Ma, Sm, Št, Vi, Žu) / *rukàmì* (Bg), *sestràmì* (Ne), *smòkvami* (Žu), *šopèlami* (Rš), *spònami* (Za), *stenàmì* (La, Mg,

Ne, Za, Žu) / *štenàmi* (Rš) / *štenàmi* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) // *štenàmin* (Pl) // *stenì* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *stenì* (Pl, Rš) / *steni* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *śusèdami* (Vi) // *śusèdamin* (Pl), *sùzami* (Žu) / *śùzami* (Vi), *śvečàmi* (Vi), *śkòrnjamin* (Pl), *śpàrugami* (Vi), *śtòhnjami* (Vi), *ùlikami* (Vi) / *vùlikami* (Šv), *vìlami* (Vi), *vetùrami* (Ka) // *vetùri* (Št), *vòlaricami* (Rš), *ženàmi* (Sm);

s. r.: *bremèna* (Bg, Šk), *drèvami* (Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *drèvami* (Ba, Bg, Sl, Šk, Šv) // *drèva* (La, Mg) / *drèva* (Dr, Ka), *govèdi* (Vi), *jòji* (Vi) // *jòjami* (Br, Sl, Šk) // *jòja* (La, Ne) / *jòja* (Dr, Ka), *lèti* (Vi), *selàmi* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *selàmi* (Pl, Rš) / *selàmi* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) // *selà* (Ne) / *selà* (Bg, Dr), *śvrđlami* (Rš), *ústami* (La, Sm, Žu) / *ústami* (Rb, Re) / *ústami* (Bg, Dr, Šv) // *ústa* (Ma, Ne, Za) / *ústa* (Vi) / *ústa* (Br, Ka), *vròtami* (Ne, Pl, Rš, Žu) / *vròtami* (Ba, Bg, Šv, Tr) // *vròta* (La, Mg, Sn, Za) / *vròta* (Br, Ka, Sl, Šk).

2. 2. 20. Unifikacija *o* ili *u*³¹² na dočetu gramatičkoga morfema 3. l. mn. prezenta

Poopćenje morfema 3. l. mn. prezenta općejezična je pojava u hrvatskom jeziku potvrđena u organskim govorima svih triju narječja (Lukežić 1998a: 144). U starorvatskom su razdoblju, po završetku fonoloških i morfonoloških mijena, usustavljene tri prezentske paradigme s trima različitim relacijskim morfemima (odnosno alomorfima) za 3. l. mn.: 1. *-u*, *-o* ili *-a* (kao posljedica različita refleksa općeslavenskoga stražnjeg nazala); 2. *-ju*, *-jo* ili *-ja* (gdje se ispred tematskoga morfema mogao nalaziti dočetni korijenski ili tematski vokal; Lukežić 1998a: 143-144); i 3. *-e*. Dio hrvatskih organskih idioma nasljeđuje i zadržava ovakvo stanje, a u dijelu se teži eliminaciji ove razlikovnosti: bilo ukidanjem samo najrazlikovnijega alomorfa *-e* (pri čemu se on izjednačuje s *-u* ili *-o*, ovisno o odrazu stražnjega nazala), bilo unifikacijom jedinstvenoga relacijskog morfema.

Ovaj je posljednji pravac razvoja karakterističan i za južne i sjeverne labinske govore, a za ovoga je istraživanja zabilježen u mnogobrojnim primjerima³¹³: *abadôjo* (Sn), *bolô* (Žu) / *bolô* (Br), *bûdo* (Sn) / *bûdo* (Ka), *cèkajo* (Rš), *cûjo* (Vi) / *čûjo* (Ma), *dàvajo* (Tr), *dèlajo* (Ne, Rš, Sn, Žu) / *dèlajo* (Sl) // *dèlaju* (Ne), *dobijô* (Dr), *donešô* (Tr), *držô* (Sl), *glèdajo* (Re), *gojô* (Ba), *govôro* (Mg) / *govôro* (Ba, Bg, Tr), *hìtajô* (Žu), *hòdo* (Ba, Ka), *igrôjo* (Sn, Žu), *ìmajô*

³¹² Obično se kod ove jezične značajke govori o unifikaciji *u* na dočetu toga gramatičkog morfema (usp. Lukežić 1998a: 143-145, Vranić 2002b: 28-29). U labinskim govorima riječ je o unifikaciji *o* ili *u* uslijed specifičnoga razvoja nazalnoga vokala stražnjega niza *o u gramatičkim morfemima A jd. imenica i imeničkih riječi ž. r. i 3. l. mn. prezenta glagola. Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 4. ovoga rada.

³¹³ Na ovom se mjestu navodi samo dio primjera zabilježenih za ovoga istraživanja; svi prikupljeni primjeri navode se u poglavlju 2. 4. 6. 5. o prezentu u dijelu rada o morfologiji glagola u govorima Labinštine.

(Mg, Ne, Rš, Sn, Sm) / *imajo* (Ba, Dr, Ka, Sl, Tr) // *imaju* (Ne, Žu), *išču* (Žu), *kantôjo* (Rš, Vi, Žu), *kùhajo* (Šk), *letô* (Vi), *mêsajo* (Dr), *mòro* (Ne, Sm) / *mòro* (Ba, Br) // *mòru* (Žu), *navàdo* (Sn), *nesô* (Ma, Mg, Ne, Pr, Rš, Sn, Žu) / *nesô* (Re) / *nesò* (Bg, Dr, Sl, Šk, Tr), *nîmajo* (Sm) // *nîmaju* (Sm, Žu), *nôjdo* (La, Mg, Rb, Vi), *pasôjo* (Pr) / *pasôjo* (Sl), *peljôjo* (Sn, Vi), *pensôjo* (Vi), *pèro* (Šk), *pijô* (Mg, Žu), *pîtajo* (Mg, Ne) / *pitajo* (Dr), *plòco* (Ba), *plòto* (Sl), *pràvo* (Ba), *pojido* (Šk, Tr), *popijò* (Tr), *poznôjo* (Ne, Žu), *prebîrajo* (Žu), *prîdo* (Mg, Ne, Rš, Sn, Sm) / *prîdo* (Ba, Ka, Šk, Tr) // *prîdu* (Ma, Ne), *prodávajo* (Ka), *recô* (Pr, Ne) / *recò* (Ba, Br, Tr) / *reçò* (Dr), *rivôjo* (Sm, Vi), *sopô* (Žu), *spòlo* (Sl), *šîbajo* (Rš), *stîmôjo* (Rš, Vi), *tôncajo* (Rš), *tornôjo* (Rš, Vi), *trpò* (Br), *ûjdo* (Rb, Sn, Žu), *ustôno* (Sm) / *zústôno* (Rš), *vàdo* (Vi), *vèrvajo* (Sl), *vôlo* (Sn), *žakopôjo* (Rš), *zapîrajo* (Sm), *žgorò* (Šv), *znôjo* (Ne, Žu) / *znôjo* (Rš) / *znòjo* (Br), *zovò* (Ba, Bg, Dr, Ka, Tr), *zànjo* (Rš), *zéno* (Šk), *živêjo* (Sm) / *živèjo* (Br, Dr).

U sjeveroistočnim je labinskim mjesnim govorima Plomina, Plomin Luke, Stepčiča, Vozilića i Zagorja izostalo takvo poopćenje morfema za 3. l. mn. prezenta, odnosno zadržani su različiti alomorfi: *bolê*, *brojê*, *cûju*, *dôju*, *dopejôju*, *drzê*, *govòre*, *hîtajju*, *hîte*, *hòde*, *igrôju*, *jòde*, *jòve*, *krepôju*, *kùhaju*, *làžu*, *letê*, *lezê*, *lôju*, *mêsaju*, *mîšle*, *mòle*, *mòšu*, *muçê*, *navàde*, *nòše*, *pasôju*, *pensôju*, *pîšu*, *plàvaju*, *plòçu*, *plòte*, *pôrte*, *potêžu*, *pràve*, *prîdu*, *rèžu*, *roštû*, *šmrdê*, *špê*, *špòle*, *šrbê*, *štîšnu*, *storê*, *tênde*, *tôncaju*, *tornîvaju*, *trpê*, *vîde*, *vînu*, *vòle*, *žakopôju*, *žaprû*, *žbodû*, *žgûbe*, *znôju*, *zòbe*, *živêju*³¹⁴ itd.

2. 2. 21. Zaključak o značajkama govora Labištine provjeravanima Terenskim upitnikom za ispitivanje čakavskih ekavskih govora Labištine

U prethodnom su poglavlju predstavljene neke značajke provjeravane Terenskim upitnikom za ispitivanje čakavskih ekavskih govora Labištine, ali i neke koje nisu izravno ispitivane upitnikom, a podatci o njima mogli su se ekscerpirati iz prikupljene građe (poput, primjerice, informacija o akcentuaciji), kao i dio značajki koje su dobivene iz transkripata zvučnih zapisa ogleđa govora i procijenjeno je da su važne za postizanje cilja i ostvarivanje zadatka ovoga poglavlja: potvrđivanja već utvrđene pripadnosti labinske skupine govora sustavima višega hijerarhijskog ranga (ponajprije ekavskomu čakavskom dijalektu i njegovu središnjemu istarskom poddijalektu) te prezentacije značajki kojima se istraživana skupina diferencira od ostalih sustava istoga ranga (preciznije, ostalih skupina govora iz istoga

³¹⁴ Svi su navedeni primjeri ovjereni u mjesnom govoru Plomina koji je obuhvatilo ovo istraživanje.

poddijalekta: pazinskih, žminjskih, boljunskih i motovunskih govora) i čime se sve može opravdati njezino izdvajanje u zasebnu jedinicu, a usto i prikaza onih jezičnih činjenica u kojima se labinski govori međusobno diferenciraju i na temelju kojih se grupiraju u određene podskupine, što će biti temeljem za njihovu daljnu klasifikaciju koja će biti predstavljena u zaključnom poglavlju (3. 1.) ovoga rada.

Sljedećim je predstavljenim značajkama potvrđena opravdanost uključivanja govora Labinštine u ekavski čakavski dijalekt i njegov središnji istarski poddijalekt:

- refleksom jata (v. poglavlje 2. 2. 2., kao i Vranić 2005: 45-168);
- dvojnošću zamjene prednjega nazala *e (v. poglavlje 2. 2. 3., kao i Vranić 2005: 177-181);
- različitim preoblikama stražnjega nazala *o (v. poglavlje 2. 2. 4., kao i Vranić 2005: 183-191);
- povećanim brojem vokalskih jedinica (v. poglavlje 2. 2. 6., kao i Vranić 2005: 199-217);
- zatvaranjem kratkoga *o* pred akcentom (v. poglavlje 2. 2. 7., kao i Vranić 2005: 189, 209, 212);
- statusom fonema /*l*/ (v. poglavlje 2. 2. 8., kao i Vranić 2005: 249-253);
- prijelazom *g > γ* (v. poglavlje 2. 2. 11., kao i Vranić 2005: 285-287);
- postojanjem protetskih konsonanata *j* i *v* (v. poglavlje 2. 2. 12., kao i Vranić 2005: 265-269);
- razvojem dočetnoga slogovnog *l* (v. poglavlje 2. 2. 13., kao i Vranić 2005: 241-248);
- gramatičkim morfemom I jd. ž. r. (v. poglavlje 2. 2. 15., kao i Vranić 2005: 297-302);
- djelomičnim održanjem deklinacije nepalatalnih osnova (v. poglavlje 2. 2. 16., kao i Vranić 2005: 289-296);
- prisutnošću ništičnoga gramatičkog morfema u G mn. imenica svih triju rodova (v. poglavlje 2. 2. 17., kao i Vranić: 303-307);

– ovjerenošću morfema *-i* u G mn. imenica m. r. (v. poglavlje 2. 2. 18., kao i Vranić 2005: 303-307);

– nejednakošću gramatičkih morfema DLI mn. imenica svih triju rodova (v. poglavlje 2. 2. 19., kao i Vranić 2005: 309-316).

Sve su ove jezične činjenice potvrđene i u ostalim govorima (ili barem dijelu govora) sustavā višega ranga kojima pripada labinska skupina govora.

S druge strane, dijelom se značajki labinski govori izdvajaju od ostalih sustava različita hijerarhijskoga ranga, a unutar sebe pokazuju ujednačenost s obzirom na te karakteristike. Radi se o:

– refleksu zapadnojužnoslavenskoga fonema šva (v. poglavlje 2. 2. 2., kao i Vranić 2005: 169-176);

– refleksu jata (v. poglavlje 2. 2. 2., kao i Vranić 2005: 45-168);

– refleksu slogotvornoga sonanta **l̥* (v. poglavlje 2. 2. 5., kao i Vranić 2005: 193-198);

– rezultatima jotacije denatala *d* (v. poglavlje 2. 2. 9.);

– razvoju dočetnoga slogovnog *l* (v. poglavlje 2. 2. 13., kao i Vranić 2005: 241-248).

Vidljivo je da je dio značajki naveden i kao dokaz pripadnosti labinskih govora određenim sustavima višega hijerarhijskog ranga, ali i kao argument njihove cjelovitosti i izdvojenosti u zaseban sustav, a to se metodološki opravdava time što su te činjenice karakteristične samo za pojedine dijelove dijalekta, odnosno poddijalekta dio kojih su i govori Labinštine, a ovu skupinu govora karakteriziraju u cijelosti.

Treću skupinu značajki čine one kojima se labinski govori međusobno diferenciraju i odjeljuju u sustave nižega hijerarhijskog ranga, odnosno podskupine govora. To su:

– različite preoblike stražnjega nazala **ɔ* (v. poglavlje 2. 2. 4.);

– status fonema */l̥/* (v. poglavlje 2. 2. 8.);

– cakavizam (v. poglavlje 2. 2. 10.);

– akcenatski sustav (v. poglavlje 2. 2. 14.);

– gramatički morfem I jd. ž. r. (v. poglavlje 2. 2. 15.);

– unifikacija *o* ili *u* na dočetu gramatičkoga morfema 3. l. mn. prezenta (v. poglavlje 2. 2. 20.).

Ponovno se može zamijetiti da je dio tih karakteristika bio rabljen i kao argument opravdanosti uključivanja labinske skupine govora u sustave višega hijerahijskog ranga jer je opserviran i u drugim sustavima koji su dijelom tih jedinica, no u govorima je Labinštine prisutna neujednačenost s obzirom na te značajke koja omogućava klasifikaciju te skupine govora u određene podskupine, o čemu će više riječi biti u zaključnom poglavlju (3. 1.) ovoga rada.

2. 3. Fonologija čakavskih ekavskih govora Labinštine

2. 3. 1. Uvodne napomene

2. 3. 1. 1. Najmanja je artikulacijska i akustička jedinica glas³¹⁵. Glasovima općenito bave se dvije sestrinske znanstvene discipline: fonetika i fonologija. Fonetika je znanost o materijalnoj strani glasova koja izučava artikulacijska i akustička svojstva glasova; nju zanimaju svi glasovi koje čovjek može izgovoriti i njihova percepcija, nezavisno o tome imaju li ta svojstva određenu funkciju u jeziku. Fonologija je izrasla iz fonetike tridesetih godina 20. stoljeća³¹⁶ i ona svoju pažnju usmjerava na funkciju glasova u jeziku, odnosno ona proučava funkcionalna svojstva glasova.

Osnovna je jedinica fonologije fonem, najmanja jedinica jezika koja ima razlikovnu ulogu³¹⁷. Fonemi ili funkcionalni glasovi apstraktne su jedinice koje nemaju značenja, ali uzrokuju promjenu značenja; njima se uspostavlja vanjska, semantički relevantna razlika (Turk 1992: 19). Fonem se konkretizira u govoru. Izraz se fonema, tj. njegov fizički ostvaraj (Marković 2012: 35), naziva fonom, a različiti foni, odnosno izgovorne varijante istoga fonema alofonima (Barić et al. 1997: 40).

Broj je fonema u nekom jezičnom sustavu ograničen, a fonemi se utvrđuju metodom komutacije, postupkom fonološke analize pomoću minimalnih parova – dviju riječi koje su u odnosu fonološke opozicije (Babić et al. 1991: 426), odnosno koje se razlikuju samo jednim odsječkom, a svi su im ostali elementi (odsječci i naglasna svojstva) jednaki³¹⁸.

Prema svojim artikulacijskim svojstvima glasovi se hrvatskoga jezika dijele na otvornike, samoglasnike ili vokale te zatvornike, suglasnike ili konsonante³¹⁹, a potonja skupina uobičajeno i na zvanačnike ili sonante te na šumnike ili prave konsonante³²⁰.

---

³¹⁵ Artikulacijska je to jedinica po mjestu tvorbe, a akustička po načinu tvorbe (Silić – Pranjković 2007: 11).

³¹⁶ V. Turk 1992: 17.

³¹⁷ Usp. Silić – Pranjković 2007: 17, Marković 2012: 33.

³¹⁸ Usp. Turk 1992: 21, Barić et al. 1997: 53.

Za neke je lingviste minimalni par opozicija dvaju jezičnih znakova koji se razlikuju samo u jednom odsječku, dok je za druge to opozicija dvaju jezičnih znakova koji se razlikuju samo u jednom odsječku, odnosno jednom fonemu, a fonemi koji oponiraju razlikuju se samo po jednom (relevantnom ili pertinentnom) obilježju (Turk 1992: 20-21).

³¹⁹ Termini *suglasnik* i *konsonant* nisu istoznačni – prvi se tiče ponajprije kriterija slogotvornosti, odnosno uloge ili mjesta u slogu. U hrvatskom je jeziku nužno razlikovati glasove prema oblikovanju (dakle, otvornike/vokale i zatvornike/konsonante) i prema slogotvornosti (samoglasnike i suglasnike) jer „zatvornici ili konsonanti nisu uvijek suglasnici, katkada su i samoglasnici“ (Jelaska 2004: 34). Glasovi se hrvatskoga jezika, dakle, mogu dijeliti „na šumnike, sonante i vokale, ili na suglasnike i samoglasnike, ali ne smijemo miješati kriterije“ (Babić et al. 1991: 413).

Fonološki opis nekoga jezičnog sustava sastoji se od prikaza inventara i distribucije fonemskih jedinica toga sustava (vokala, konsonanata i prozodema), a u dijalektološkim se fonološkim opisima uobičajeno donosi i prikaz podrijetla pojedinih, posebice vokalskih, fonema³²¹. Pri distribuciji konsonantskih fonema zasebno se predstavlja distribucija pojedinačnih fonema, a zasebno distribucija fonemskih skupina. Ta će se uobičajena metodologija slijediti i prilikom prikaza fonološkoga sustava čakavskih ekavskih govora Labinštine.

2. 3. 1. 2. Tijekom ovoga su istraživanja, kao i istraživanja koja su mu prethodila, u labinskoj skupini govora opservirane neke razlike na fonološkom planu koje su dijelom uvjetovale i njezinu daljnju klasifikaciju (o kojoj će više riječi biti u poglavlju 3. 1. ovoga rada). Ponajprije je riječ o diferencijacijama u prozodiji, no zamijećene su i neke razlike u vokalizmu (većinom vezane uz učestalost ostvarivanja alofona specifične artikulacije), kao i one u konsonantizmu (ovdje je pak najčešće riječ o fonološkoj razini).

U ovom se poglavlju donosi prikaz vokalskih, konsonantskih i prozodijskih sustava čakavskih ekavskih govora Labinštine.

---

³²⁰ Usp. Babić et al. 1991: 412-413, Turk 1992: 70-71, Barić et al. 1997: 49-52, Jelaska 2004: 33-34, 37-47, Silić – Pranjković 2007: 11-12.

Detaljan prikaz skupina glasova prema načinu oblikovanja v. u Jelaska 2004: 37-47.

Prema mjestu oblikovanja, odnosno tvorbe razlikuju se pak u hrvatskom jeziku usnenici ili labijali, dvousnenici ili bilabijali, usnenozubnici ili labiodentali, zubnici ili dentali, desnici ili alveolari, prednepčanici ili pretpalatali, nepčanici ili palatali te jedrenici ili velari (usp. Barić et al. 1997: 50-51, Jelaska 2004: 48-52, Silić – Pranjković 2007: 11).

³²¹ Fonološki sustav čakavskoga narječja u cjelini prikazao je B. Finka (Finka 1971: 16-41). Od mnogobrojnih dijalektoloških priloga koji donose opise fonoloških sustava čakavskih organskih idioma donosi se na ovom mjestu samo veoma kratak izbor: Moguš 1966: 24-54, Houtzagers 1985: 12-40, Houtzagers 1987: 67-78, Hozjan 1990, Barac-Grum 1993: 31-171, Kalsbeek 1998: 29-62, Lukežić – Turk 1998: 21-120, Vranić 2002b: 67-120, Vranić – Nežić 2008; a dio radova ne sadrži „klasičan“ fonološki opis nego često njegov praktički cjelovit prikaz predstavljen kroz analizu jezičnih značajki različita ranga razlikovnosti: Lukežić 1998a: 78-104, Drpić – Vranić 2000: 24, Pliško 2000: 69-152, Lisac 2001, Peršić 2002: 33-56, Lukežić – Zubčić 2007: 11-29, i sl.

2. 3. 2. Vokalizam čakavskih ekavskih govora Labinštine

U poglavlju koje slijedi bit će prikazani inventar i distribucija dvaju vokalskih sustava ovjerenih u govorima Labinštine: vokalskoga sustava južnih labinskih govora (onih s jednoakcenatskim sustavom; sustava V₁) te vokalskoga sustava sjevernih i sjeveroistočnih labinskih govora (onih s dvoakcenatskim sustavom; sustava V₂).

2. 3. 2. 1. Vokalski sustav južnih labinskih govora (V₁)

U skupinu južnih labinskih govora na temelju spoznaja iz ranijih istraživanja te rezultata istraživanja provedena za potrebe ovoga rada uključeni su mjesni govori smješteni na prostoru od Kapelice kao najsjevernijega punkta, preko istočnih punktova Svete Marine, Crnih, Drenja, Rovnih i Škvaranske do najjužnijega punkta Koromašna te preko zapadnih punktova Svetoga Lovreca, Trgetara, Trgeta i Brega ponovno do Kapelice, uključujući i većinu punktova³²² koji se nalaze unutar toga teritorija: Salakovce, Bartiće, Brgod, Stanišove, Viškoviće, Škitacu i Brovinje. Svim je tim punktovima, osim geografskoga smještaja, zajednički i jednoakcenatski sustav na razini jezika (v. poglavlja 2. 2. 14. te 2. 3. 4. 1. ovoga rada).

2. 3. 2. 1. 1. Inventar

Vokalski sustav južnih labinskih mjesnih govora ima pet vokalskih jedinica³²³:

i	u
e	o
a	

Svaki od tih vokala može biti nosiocem naglaska te prednaglasne i zanaglasne kračine³²⁴:

---

³²² Na sjeveru su toga inače kompaktnoga teritorija i mjesni govori Kranjaca, Rogocane, Gondolića i Presike koji, za razliku od sviju gore navedenih punktova, imaju dvoakcenatski sustav te su na temelju toga pridruženi drugoj, sjevernoj skupini labinskih govora za koju je tipičan vokalski sustav V₂.

³²³ U ovom se dijelu rada fonemi uglavnom ne pišu u kosim zagradama u skladu s praksom uobičajenom u fonološkim opisima u većem dijelu naše dijalektološke literature.

/a/³²⁵: *dvájsti*, *Koromášno*, *šadá*, *kašněje pril.*, *šrěca* (Ba); *mláji* N jd. m., *pomešáli* pr. r. m. mn., *decá*, *Labin*, *dělat* (Bg); *máter*, *kalánice* L jd., *šeštrá*, *udovica* (Br); *plávat*, *baráka*, *Junáč* (Dr); *šádere* pril., *Šalákovci*, *pašát*, *bóna* (Ka); *šároš*, *pandešpánjo* A jd., *našmeját*, *konoba* (Sl); *fábrika*, jd. m. r. *prodáva*, *jedanájs* (Šk); *jánjac*, *žaravico* A jd., *šveća* (Šv); *nápret* pril., *ponujála* pr. r. ž. jd., *našmeját* (Tr);

/e/: *děset*, *nevrěme*, *potucé* 3. l. jd. prez. (Ba); *brěmen*, *vrtělo* pr. r. s. jd., *šusěd*, *mešit*, *šviče* 3. l. jd. prez. (Bg); *šékrov*, *puštěljí* G jd., *šlověk*, *cenica*, *máter* (Br); *děset*, *bešěda*, *Labiné* L jd., (Dr); *vrěme*, *kašněje pril.*, *šusěd*, *lenobija*, *vané* pril. (Ka); *děvet*, *nedělja*, *trpět* (Sl); *dělat*, *šusěda*, *pojěš*, *šmeját*, *videt* (Šk); *večer*, *škrpěti* A mn., *imě* pr. r. m. jd., *šveća* (Šv); *měšec*, *fameja*, *tuté* pril., *nápret* pril. (Tr);

/i/: *videt*, *četiri* N m., *hodi* pr. r. m. jd., *živěli* pr. r. m. mn. (Ba); *mišlin* 1. l. jd. prez., *ugnjíšće*, *ženi* pr. r. m. jd., *živělo* pr. r. s. jd. (Bg); *žito*, *udovica*, *hodit*, *živót*, *vrěci* N mn. (Br); *mišlin* 1. l. jd. prez., *dobijo* 3. l. mn. prez., *plotit*, *Labiné* L jd. (Dr); *priša* pr. r. m. jd., *lenobija*, *govorit*, *iškó* pr. r. m. jd., *kráji* N mn. (Ka); *nimaš* 1. l. jd. prez., *ingordicijo* A jd., *racuni* N mn. (Sl); *čišto* pril., *cenica*, *mešit*, *živěli* pr. r. m. mn. (Šk); *jima* 3. l. jd. prez., *oštarija*, *ožení* pr. r. m. jd., *imě* pr. r. m. jd., *žaravico* A jd. (Šv); *mišlin* 1. l. jd. prez., *trukinjšće*, *kožlič*, *trinájs* (Tr);

/o/: *pòkle*, *pokójni* N mn. m., *karbón*, *hodi* pr. r. m. jd., *lěto* (Ba); *rójena* N jd. ž., *govórimo* 1. l. mn. prez., *navigò* pr. r. m. jd. (Bg); *òvce* N mn., *popólne*, *utròk*, *měšto* (Br); *škòla*, *kamjònnon* I jd., *dopeljò* pr. r. m. jd. (Dr); *bóna*, *njegòvo* A jd. ž., *iškó* pr. r. m. jd., *govorit* (Ka); *bòlnice* L jd., *konoba*, *kalò* pr. r. m. jd., *šějno* pril. (Sl); *òkole*, *šubòta*, *ugònj*, *pojěš* (Šk); *gròjže*, *upònki* N mn., *Ozòm*, *měšo* (Šv); *pòcelo* pr. r. s. jd., *domòco* N jd. s., *mlekò* (Tr);

/u/: *úmra* pr. r. m. jd., *vetùri* N mn., *prebuć*, *potucé* 3. l. jd. prez., *Šíkuli* (Ba); *škulji* A mn., *menùti* N mn., *lancùn*, *ugnjíšće*, *škátulah* L mn. (Bg); *jùtro* pril., *obùkla* pr. r. ž. jd., *bušnùt*, *zarínut* (Br); *ùroki* N mn., *vetùro* A jd., *obuć*, *Junáč*, *prèku* (Dr); *bùdo* 3. l. mn. prez.,

³²⁴ Budući da je riječ o govorima s jednoakcenatskim sustavom (usp. poglavlje 2. 2. 14., kao i poglavlje 2. 3. 4. 1. ovoga rada), u njima više ne funkcioniraju opreke po kvantiteti i intonaciji već samo opreka po silini. Nekadašnja je opreka po kvantiteti ipak u dubinskoj strukturi i dalje vidljiva u tim govorima i odražava se u kvaliteti nekih današnjih vokala (više o tome v. u poglavlju 2. 3. 2. 1. 2. o podrijetlu pojedinih vokala u južnim labinskim govorima).

³²⁵ Za svaki se od silabema donose primjeri s njegovim ovjerama u naglašenom, prednaglasnom i zanaglasnom položaju, navedeni abecednim redosljedom, i tako redom za svaki od južnih labinskih mjesnih govora uključenih u ovo istraživanje (u zagradi nakon svih primjera stoji kratica koja upućuje na mjesni govor u kojem su zabilježeni). Ako je u jednom primjeru isti vokal ovjeren u naglašenom i u prednaglasnom i/ili zanaglasnom položaju, primjer se ne navodi više puta.

kompjütör I mn., *obrnù* pr. r. m. jd., *šuséd*, *méndula* (Ka); *kùhinje* L jd., *zaguši* 3. l. jd. prez., *povuć*, *racuni* N mn., *ždòlu* pril. (Sl); *nùtra* pril., *komuška* N jd. ž., *obuć*, *ugònj*, *špàrugi* N mn. (Šk); *ùliki* N mn., *verdùra*, *pažùl*, *upònki* N mn., *prèku* (Šv); *mùšno* pril., *pokušin* 1. l. jd. prez., *oškuš*, *ponujàla* pr. r. ž. jd., *šàkukor* pril. (Tr).

Artikulacija je svih osnovnih pet vokalskih jedinica jednaka u naglašenu slogu te u prednaglasnom i zanaglasnom položaju.

Silabem je u tim govorima i *r*, koji također može biti naglašen i nenaglašen u prednaglasnom i zanaglasnom položaju: *Štrmac*, *četrtè* G jd. ž., *Škrpoci* (Ba); *Br̂god*, *četrti* N jd. m., *škrpèti* N mn. (Bg); *v̂rte* L jd., *četrti* N jd. m., *brkòn*, *nàjprvo* pril. (Br); *tr̂t*, *četrti* N jd. m., *brkòn* (Dr); *tr̂ši* A mn., *četrti* N jd. m., *hrvòški* N jd. m. (Ka); *m̂rkvo* A jd., *četrtà* N jd. ž., *pr̂šuti* N mn., *žàprli* pr. r. m. mn. (Sl); *žrnof*, *četrtè* G jd. ž., *potr̂t*, *br̂stulàna* N jd. ž. (Šk); *tr̂do* pril., *četrti* N jd. m., *tr̂buhon* I jd. (Šv); *žrna* A mn., *četrtè* G jd. ž., *pr̂šut* (Tr).

2. 3. 2. 1. 2. Podrijetlo

2. 3. 2. 1. 2. 1. Vokal *a* potječe:

– od odgovarajućega vokala iz ishodišnoga sustava³²⁶ hrvatskih narječja: *bràton* (Ka) I jd., *dàvan* (Bg) 1. l. jd. prez., *dávajo* (Tr) 3. l. mn. prez., *jànjac*³²⁷ (Šv), *glová*³²⁸, *gorà*, *kopàt* (Tr), *kràje* (Bg, Br, Šv) L jd., *kràji* (Ka) NA mn., *kràvo* (Tr) A jd., *kràvi* (Bg, Ka, Šk, Šv, Tr) N mn., *kràv* (Bg) G mn., *kràvami* (Bg, Šk) / *kràvi* (Br, Ka) I mn., *lopàto* (Bg) I jd., *màteri* (Sl, Tr) G jd., *mlàdoš* (Sl), *mlàji* (Ba, Bg, Dr, Sl, Tr) N jd. m., *mlàjega* (Ka, Sl) G jd. m., *pàmet* (Br), *pàmetin* (Šk, Šv) 1. l. jd. prez., *pàs* 'pasti' (Ka, Sl), *plàkat*, *ràmene* (Sl, Šk) L jd., *šlàje* (Br, Sl, Šk, Tr) pril., *špàmetin* (Sl, Šk) 1. l. jd. prez., *švećà* (Br, Šv), *ukràs* 'ukrasti' (Br, Sl, Šv, Tr), *vràzi* (Br, Tr) N mn., *vràjžo* (Ba) A jd. ž., *vràjzèh* (Ka) G mn. ž., *žemljà*, *špàt* (Šv), *štàroš* (Sl), *žeràvico* (Tr) / *žaràvico* (Šv) A jd.;

³²⁶ „Najstarijim se ishodišnim vokalskim sustavom zajedničkim svim trima hrvatskim narječjima smatra sustav koji je u KAJK., ČAK. i zapadnoj ŠTOK. postojao početkom 12. stoljeća po okončanju preinaka visokoga centriranoga općesl. *y u rubni, te nosnih općesl. *e, *q u usne samoglasnike, uoči preinaka preostalih triju ZJsl. jedinica (*jata* *e, poluglasa *ə i slogotvornoga sonanta *j)“ (Lukežić 2012: 178). Inventar je toga sustava činilo deset jedinica: *i*, *u*, *e*, *ə*, *o*, *e*, *o*, *a* te slogotvorni sonanti *r* i *l* (Lukežić 2012: 178).

³²⁷ U primjerima s dvama (ili više) jednakih vokala podcrtani su oni vokali koji predstavljaju odraz glasa o kojem je riječ u određenoj točki.

³²⁸ Iza primjera ovjerenih u svim govorima uključenima u istraživanje ne navode se u zagradama kratice svijuznata.

– od kratkog *ǵ³²⁹: *báčva* (Bg), *cěsan* (Br, Ka), *četrťák* (Bg), *danás*, *dáska* (Br), *dáski* (Bg, Br) NA mn., *jánjac* (Šv), *láhko* (Br, Sl, Šv, Tr) pril., *maglá*, *ósan* (Dr, Ka, Sl), *otác* (Br, Dr, Šk), *prošác* (Br), *šédan* (Šk, Šv, Tr), *stáže* (Bg) L jd.; *mása*, *málin*, *vájk(a)*;

– od kratkog *ę u poziciji iza palatala³³⁰: *jádro* (Br), *jádra* (Ba, Bg, Šk, Šv, Tr), *jála* (Br) pr. r. ž. jd., *jáli* (Tr) pr. r. m. mn., *najáli* (Tr) pr. r. m. mn., *njádra* (Br, Sl, Šk, Šv, Tr), *pojáli* (Ba, Br, Dr) pr. r. m. mn., *pojále* (Br, Ka) pr. r. ž. mn.;

– od *ę u poziciji ispred *j* nakon provedene metateze³³¹ u jednom primjeru: *žajik*.

2. 3. 2. 1. 2. 2. Vokal *e* potječe:

– od odgovarajućega vokala iz ishodišnoga sustava: *cenica* (Br), *cenico* (Ba, Šk) A jd., *cenice* (Sl) L jd., *cěkat* (Br, Sl) / *čěkat* (Bg, Dr) / *čěkat* (Šv), *cěka* (Šk) 3. 1. jd. prez., *cěkajte* (Sl) 2. 1. mn. imper., *cěkale* (Br) pr. r. ž. mn., *cěra* (Ba, Sl) / *čěra* (Bg) / *čěra* (Šv) pril., *četiri* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr) / *četiiri* (Bg, Dr) / *četiiri* (Šv) N mn., *četrťák* (Bg), *deběl* (Br, Dr, Sl, Tr) N jd. m., *děšet* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Tr), *jedòn* (Ka, Sl, Šk, Šv) N jd. m., *letèt* (Tr), *letèla* (Dr) pr. r. ž. jd., *ležát* (Tr), *ležin* (Dr) 1. 1. jd. prez., *med* (Ba, Bg, Br, Šk) prij., *něbo*, *pěc*, *rěbro*, *recò* (Ba, Br, Tr) / *rečò* (Dr) 3. 1. mn. prez., *rěka* (Ba, Br, Dr, Sl, Tr) pr. r. m. jd., *šédan* (Bg, Br, Ka, Sl, Šk, Šv), *šelò*, *šeštrà*, *šes* 'šest' (Ba, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Tr), *těpal* (Br, Sl, Šk, Tr) N jd. m., *věcer* (Ba, Ka, Sk, Sl, Tr) / *věčer* (Bg) / *věčer* (Šv) pril., *věšlo*, *žemljà*, *ženà*;

– od *ę³³²: *bešėda* (Br, Dr), *bešėdo* (Br, Šk) A jd., *Brėh* (Ba, Bg) / *brėh* (Br, Ka), *crėkva* (Šk), *crėkvo* (Ba, Sl, Šv) A jd., *crėpnjo* (Tr) / *črėpnjo* (Šv) I jd., *dėlat* (Ba, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Tr), *decà*, *drėvo* (Ba, Sl, Šk, Šv, Tr), *imėt* (Ba, Dr, Šk), *imė* pr. r. m. jd., *jės* (Sl, Šk, Tr), *kòren* (Bg, Br), *lėpo* (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Šk, Šv, Tr) pril., *lėto* (Ba, Bg, Dr, Sl, Za), *lėta* G jd., *mėšec* (Ka, Tr), *mėšeca* (Sl, Šk) G jd., *mėšto* (Br, Sl, Tr), *mlekò* (Br, Ka, Šk, Tr), *rėtko* (Ba, Bg, Ka, Tr) pril., *šmėh* (Br), *šmėjăt še* (Šk, Tr), *šrėca* (Ba, Br, Sl), *šusėda* (Bg, Dr, Šk, Šv, Tr), *švečà* (Br, Šv), *šlovėk* (Br, Ka, Šk, Tr), *umrėt* (Sl, Tr), *vėrvat* (Dr, Tr), *vėrvan* (Sl, Tr) 1. 1. jd. prez., *videt* (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Šv, Tr), *vrėci* (Br, Šk) A mn., *vrėme* (Ba, Br, Dr, Ka, Sl, Šv, Tr), *živėt* (Sl, Šk);

³²⁹ Izuzev u jednom primjeru istaknutom u 2. 3. 2. 1. 2. 2.; usp. i poglavlje 2. 2. 1. ovoga rada.

³³⁰ Usp. poglavlje 2. 2. 3. ovoga rada.

³³¹ Usp. poglavlje 2. 2. 3. ovoga rada.

³³² Izuzev u pozicijama spomenutima u 2. 3. 2. 1. 2. 1.; usp. i poglavlje 2. 2. 2. ovoga rada.

– od * ϵ ³³³: *jěsmik, jětra, zět, zēja* (Br, Šk); *děšet* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Tr), *děvet* (Bg, Br, Ka, Sl, Šk), *měšo* (Ba, Bg, Br, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *měša* (Dr) G jd., *pět, Švéti* (Bg, Sl, Tr) N jd. m., *švéta* (Šk) N jd. ž., *Švéte* (Dr, Šv) L jd. ž.;

– od kratkog * ə u jednom izoliranom primjeru³³⁴: *kedě* pril., ovjerenu u svim govorima.

2. 3. 2. 1. 2. 3. Vokal *i* potječe:

– od odgovarajućega vokala iz ishodišnoga sustava: *cedilo* (Bg), *cedili* (Bg) pr. r. m. mn., *dĩmit, hći* (Ba, Br, Ka, Šk, Tr), *hodĩ* (Ba, Bg, Šv) pr. r. m. jd., *hodila* (Br) pr. r. ž. jd., *ĩgla, ľice, mešĩt* (Bg, Šk), *mĩre* (Ka) L jd., *mĩsi* (Tr) N mn., *pĩtan* (Br) 1. 1. jd. prez., *ribi* (Dr, Šk) A mn., *ribami* (Šv) I mn., *šekiřo* (Šk) I jd., *šĩnon* (Ba) I jd., *šĩni* (Šk) N mn., *umešĩt* (Br), *umešĩla* (Šk) pr. r. ž. jd., *videt* (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Šk, Tr), *vide* (Ba, Tr) pr. r. m. jd., *videla* (Br, Šk, Šv) pr. r. ž. jd., *videli* (Tr) pr. r. m. mn., *videle* (Sl) pr. r. ž. mn., *zajĩk, zamešĩt* (Šv), *zĩmà, zĩmo* (Šk) A jd., *zĩmè* (Sl, Šk, Šv, Tr) L jd., *zĩmi* (Bg, Sl) N mn., *zĩto* (Ba, Br);

– od * ϵ u manjem broju primjera³³⁵: *bĩzi* (Br) 2. 1. jd. imper., *dĩmit, fàlit, ľijak, mihur, mišľit, oštàrit, poźolĩt še, šteplĩt, štĩra* (Ka) pr. r. m. jd., *tĩrat*.

2. 3. 2. 1. 2. 4. Vokal *o* potječe:

– od odgovarajućega vokala iz ishodišnoga sustava³³⁶: *bolèlo* (Sl) pr. r. s. jd., *bolèli* (Ba) pr. r. m. mn., *bròt 'brod'* (Br, Dr), *bròdi* (Bg) N mn., *dèlo* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Šk, Šv), *dobrò* pril., *dòle* pril., *drèvo* (Ba, Sl, Šk, Šv, Tr), *dvorè* (Sl) L jd., *gorèlo* (Bg, Dr, Šk) pr. r. s. jd., *govèt* (Ba) G mn., *govòrimo* (Bg) 1. 1. jd. prez., *gròjze* (Bg, Br, Ka, Sl, Šk, Šv), *gròjza* (Tr) G jd., *kokòs* (Tr) G mn., *kòkoši* (Dr, Šk, Šv, Tr) A mn., *kolèno* (Br, Sl), *kòza, měšo, mleko* (Br, Ka, Šk, Tr), *mòj* N jd. m., *mòga* (Bg, Dr, Šk, Šv) pr. r. m. jd., *mokrèn* (Bg) I jd. m., *mòre, nòc, ósan* (Bg, Dr, Ka, Sl), *òvca* (Ba, Br, Bg, Šk, Sl, Tr) / *vòšca* (Dr, Ka, Šv), *rojèn* (Sl) N jd. m., *ròjena* (Bg, Sl, Šk) N jd. ž., *šlovèk* (Br, Ka, Šk, Tr), *šlovèka* (Šv) G jd., *udovica* (Br), *voda*;

³³³ Izuzev u primjeru istaknutom u 2. 3. 2. 1. 2. 1.; usp. i poglavlje 2. 2. 3. ovoga rada.

³³⁴ Usp. poglavlje 2. 2. 1. ovoga rada.

³³⁵ Usp. poglavlje 2. 2. 2. ovoga rada.

³³⁶ Izuzev u primjerima istaknutima u 2. 3. 2. 1. 2. 5.

– od *o u gramatičkim morfemima A i I jd. ž. r. te 3. l. mn. prez.³³⁷: *armònikò* (Bg) I jd., *bičiklèto* (Dr) I jd., *bolò* (Br) 3. l. mn. prez., *butègo* (Ba, Br), *crèkvo* (Ba, Sl, Šv) A jd., *črèpnjo* (Šv) I jd., *famèjo* (Sl) I jd., *imajo* (Ba, Dr, Ka, Sl, Tr) 3. l. mn. prez., *kampànjo* (Ba, Ka, Sl, Šv, Tr) A jd., *Kapèlico* (Ka) A jd., *korjèro* (Ba, Br, Dr, Ka, Sl) I jd., *kòžo* (Šk) I jd., *krávo* (Tr) A jd., *kùco* (Ba, Dr, Šk, Šv) A jd., *Mèriko* (Dr, Sl, Tr) A jd., *nešò* (Bg, Dr, Sl, Šk, Tr) 3. l. mn. prez., *oštarijò* (Ba, Šk) A jd., *palènto* (Br, Šk, Šv) A jd., *plòco* (Dr, Šk) A jd., *prido* (Ba, Ka, Šk, Tr) 3. l. mn. prez., *Škitàco* (Ba, Br, Šk, Šv) A jd., *šubòto* (Sl, Šk, Šv) A jd., *škòlo* (Bg, Br, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) A jd., *trukinjo* (Br, Sl, Šk, Šv) A jd., *valžo* (Ba) I jd., *veturo* (Tr) I jd., *vòdo* (Bg, Br, Šk, Šv) A jd., *žovò* (Ba, Bg, Dr, Tr) 3. l. mn. prez., *ženò* (Ka) I jd.;

– od *ã* u slogu zatvorenu sonantom: *hòrte* (Ba) L jd., *jònci* (Br) G mn., *pròvljan* (Br) 1. l. jd. prez., *štòrci* N mn., *tònce* (Šv) L jd., *ždròvlje* (Br); *bladònjške* (Br) G jd. ž., *upònki* (Šv) N mn.; *jedòn* (Ka, Sl, Šk, Šv) N jd. m., *Ožòm* (Br, Dr, Sl, Šk, Šv, Tr), *tovòr*, *ugònj* (Br, Šk, Tr);

– od *ã*: *blògo*, *dò* (Ba, Bg, Br, Ka, Šk) pr. r. m. jd., *domòci* N jd. m., *držò* (Br, Ka, Sl) pr. r. m. jd., *gròd*, *glovà*, *hrvòški* (Br, Ka, Sl, Tr) N jd. m., *jòje*, *klòsi* (Tr) N mn., *mlòdi* N jd. m., *mocàk* (Tr), *mòli* N jd. m., *nòsa* (Br, Šv) pr. r. m. jd., *plòco* (Ba) 3. l. mn. prez., *plòci* (Šk) N mn., *plòto* (Sl) 3. l. mn. prez., *štòkla* N mn., *štròc* (Tr) G mn., *štròh*, *štronè* (Br) L jd., *Tòlije* (Sl, Šk) L jd., *Tòlijo* (Br) I jd., *vròt*, *vròt* (Tr) G mn., *vròtah* (Br) L mn., *žnò* (Ba, Šv) pr. r. m. jd., *žvò* (Bg, Br, Sl, Tr) pr. r. m. jd., *žòl* (Ba, Br, Dr, Ka, Sl, Šv, Tr) pril.;

– od dugoga **o*³³⁸: *dòs* (Ba, Tr), *ovòc* (Ba, Bg, Br) / *uvòc* (Tr) G mn., *prosòc* (Ba) G mn.;

– od *o naknadno produljenoga pred sonantom³³⁹: *dòn* (Ba, Bg, Ka, Sl, Šk, Šv), *jedòn* (Ka, Sl, Šv) N jd. m., *Ožòm* (Br, Dr, Sl, Šk, Šv, Tr), *ugònj* (Br, Šk);

– od dugoga *e u poziciji iza nekih palatala³⁴⁰: *jodit še* (Ka, Sl, Šv), *jòdan* (Ba, Br, Dr, Šk) N jd. m., *jodná* (Tr) N jd. ž., *najodili* (Br) pr. r. m. mn., *njožlò*.

2. 3. 2. 1. 2. 5. Vokal *u* potječe:

³³⁷ Usp. poglavlja 2. 2. 4. te 2. 2. 15. ovoga rada.

³³⁸ Usp. poglavlje 2. 2. 1. ovoga rada.

³³⁹ V. prethodnu bilješku.

³⁴⁰ Usp. poglavlje 2. 2. 3. ovoga rada.

– od odgovarajućega vokala iz ishodišnoga sustava: *cùt* (Br, Sl), *cùješ* (Ka) 2. 1. jd. prez., *cùje* (Sl) 3. 1. jd. prez., *cù* (Ba, Sl) pr. r. m. jd., *cùla* (Sl) pr. r. ž. jd., *drùgi* N jd. m., *drùga* N jd. ž., *drùgen* (Br, Sl, Šv) L jd. m., *drùge* (Ka) L jd. ž., *drùgo* (Br, Sl) I jd. ž., *drùgeh* (Šk, Tr) G mn. ž., *drùgemi* (Br, Tr) I mn. m., *gùbi* (Dr) pr. r. m. jd., *kljùc* (Br) / *kljùč* (Dr), *krùh*, *krùhe* (Br) L jd., *jùtro* (Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šv, Tr) pril., *mùhi* (Tr) N mn., *nùk* (Br, Šv), *nùki* (Šk) N mn., *pranùki* (Šv) N mn., *pùsti* (Šk) pr. r. m. jd., *pùšćena* (Ka) N jd. ž., *pušćevat* (Br), *šlùšan* (Br) 1. 1. jd. prez., *šùh* N jd. m., *šùhen* (Bg) I jd. m., *zapùšćeno* (Ba, Bg) N jd. s., *škùpa* pril., *žgubìt* (Sl), *žgubìš* (Tr) 2. 1. jd. prez., *zgubìli* (Sl) pr. r. m. mn.;

– od * φ (< * φ) u svim pozicijama izuzev onih navedenih u 2. 3. 2. 1. 2. 4.³⁴¹: *bùden* (Bg, Br) 1. 1. jd. prez., *bùdeš* (Br, Tr) 2. 1. jd. prez., *bùde* (Ba, Dr, Sl, Šv) 3. 1. jd. prez., *bùdo* (Ka) 3. 1. mn. prez., *mùž* (Ba) / *mùs* (Bg, Br, Sl, Šk, Šv), *mùža* (Bg, Br) G jd., *mùžen* (Ba) I jd., *opočinut* (Dr), *prkìnut* (Ka), *pùknut* (Br), *pùt*, *pùta* (Sl) G jd., *pùti* (Dr, Ka, Šk, Šv, Tr) G mn., *rukà* (Br), *rùki* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šv, Tr) NA mn., *štišnut* (Tr), *šùdi* (Šv), *šusèd* (Bg) / *šusèt* (Br, Šv), *šusèda* (Dr, Šk, Tr), *ušènica* (Br), *ušènice* (Ba) A mn., *žùp*, *žùbi* (Br) N mn., *žvrnùt* (Br, Šv);

– od slogotvornoga * ʃ^{342} : *bùha*, *jàbuka* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka), *jàbuko* (Tr, Sl) A jd., *jàbuki* (Šk, Šv) N mn., *mùs* 'musti' (Ba, Bg, Ka, Sl, Šv), *pomùs* (Dr, Šk, Tr), *pomùzle* (Br) pr. r. ž. mn., *pùš*, *šùnce*, *šùža* (Bg, Dr, Ka, Sl, Šv), *šùžo* (Ba, Šk, Tr) A jd., *ùk* (Bg, Ka, Šk, Šv, Tr), *vùki* (Ba) N mn., *vùna* (Br, Šk) / *ùna* (Dr, Ka, Šv), *ùni* (Bg, Sl) G jd., *vùno* (Ba, Tr) A jd.;

– u dijelu primjera od prefiksa * $v\vartheta$ –: *ujèš* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr), *ukràš* (Br, Sk, Sl, Tr), *upòli* (Ba, Sk, Sl, Tr) 3. 1. jd. prez., *ubi* (Bg) pr. r. m. jd., *ubilo* (Šv) pr. r. s. jd., *ubili* (Tr) pr. r. m. mn., *udovica* (Br), *umrèt* (Sl, Tr), *ùmra* (Ba, Bg, Sl, Šk, Šv) pr. r. m. jd., *ùmrla* (Ba, Br, Ka, Sl, Tr) pr. r. ž. jd., *ùmrli* (Dr, Ka, Šk) pr. r. m. mn., *urèc* (Sl, Šk, Tr), *ùroki* (Dr) N mn.;

– u dijelu primjera od $\check{o}$ uglavnom u prednaglasnom, ali i znanaglasnom položaju³⁴³: *kukò* 'kako' (Sl, Tr), *kušì* (Ka) pr. r. m. jd., *pukri* (Tr) pr. r. m. jd., *udè(ka)* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Tr) pril., *ugnjišće* (Bg, Sl, Šk, Šv, Tr), *ugònj* (Br, Šk, Tr), *undè* (Sl) pril., *upràt* (Bg), *urèh* (Br, Sl, Šk, Tr), *ušila* (Bg, Tr) pr. r. m. jd., *puštèlji* (Br, Sl, Šk, Šv) G jd., *utròk* (Br, Sl, Šv); *nèkukor* (Tr) pril., *nìkukor* (Br) pril., *poprèku* (Br) pril., *prèku* (Dr, Šv, Tr), *šákukor* (Tr) pril.

³⁴¹ Usp. poglavlje 2. 2. 4. ovoga rada.

³⁴² Usp. poglavlje 2. 2. 5. ovoga rada.

³⁴³ Usp. poglavlje 2. 2. 7. ovoga rada.

2. 3. 2. 1. 3. Ostvaraji

Kao što je bilo spomenuto u ranijim poglavljima ovoga rada³⁴⁴, tendencija se jake čakavske vokalnosti ostvaruje kroz nekoliko mehanizama, a jedan je od njih i povećan broj vokalskih fonema, ali i varijanata – alofona – pojedinih vokalskih fonema. Fonemi i alofoni kojima se proširuje osnovni peteročlani vokalski inventar mogu biti monofonške i diftonške naravi.

Tijekom ovoga je istraživanja u južnim labinskim govorima zabilježena pojava od tri do sedam monofonških alofonskih varijanata vokala iz osnovnoga inventara, no u svim je govorima zapravo riječ o malom broju primjera u kojima gotovo uvijek alterniraju oblik s neutralnim fonemom i oblik s alofonom drugačije (otvorene, zatvorene ili labijalizirane) artikulacije. Najmanje je vokalskih alofona zabilježeno u mjesnim govorima Brovinja i Drenja (po tri), nešto više u govorima Kapelice (četiri), Škitace i Trgetara (po pet) te Bartića i Brgoda (po šest), a najveći je broj takvih alofona (sedam) ovjeren u govorima Svetoga Lovreca i Škvaranske.

Alofon [a] (zatvorena varijanta vokala *a*) zabilježen je u govorima Bartića, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara. Većinom se javlja u naglašenu položaju, i to na mjestu *ā* (koji se ovdje nije zatvorio do *o*, kao što je to uobičajeno u ovim govorima, nego samo do [a]): *blāgo* (Šk), *Borbāri* (Šv), *Kopāc* (Ba), *Lovrān* (Sl), *vānka* (Šv) pril., *zād* (Tr), *Žvāne* (Šk). Alofon se [a] može naći i u prednaglasnu položaju: u primjerima *lavēc* (Šk) i *lavėčiće* (Šv) L jd. radi se o primljenicama u kojih se inače na mjestu [a] nalazi *o*, a u primjeru *taliko* (Šk) na mjestu je prednaglasnoga *o* ostvareno [a].

Alofon [e] (zatvorena varijanta vokala *e*) ovjeren je u svim istraživanim južnim labinskim mjesnim govorima. Javlja se u naglašenu položaju na mjestu:

1) dugoga ili produljenog *e: *bēli* (Br) N jd. m., *Brēh* (Ba) / *brēh* (Bg), *cēl* (Sl) N jd. m., *cēla* (Ka) N jd. ž., *cēlo* (Bg) N jd. s., *dēlalo* (Bg) pr. r. s. jd., *dēlilo* (Ka) pr. r. s. jd., *drēvo* (Šv), *drēva* (Bg, Ka, Tr) G jd., *dvē* (Bg, Ka) N ž., *imē* (Ka) pr. r. m. jd., *imēli* (Bg) pr. r. m. mn., *kašněje* (Ba) pril., *lěpo* (Bg, Br, Šv, Tr) pril., *lēt* (Bg, Ka) G mn., *mēh* (Ba, Šv), *měšajo* (Dr) 3. l. mn. prez., *nevrēme* (Br), *šprēda* (Bg), *utēla* (Šv) pr. r. ž. jd., *vēka* (Ba, Bg, Ka, Šk) pril., *vrēme* (Ka), *zavēka* (Ba) pril., *živėje* (Ka, Šv) 3. l. jd. prez.;

³⁴⁴ V. poglavlja 2. 2. 1. i 2. 2. 6. ovoga rada.

2) *e*: *Lukèži* (Ka), *Mikulèžići* (Bg), *pèc* (Sl), *plèšalo* (Bg) pr. r. m. jd., *šèš* (Sl), *tète* (Ba), *žèci* (Sl) N mn.;

3) *e* u primljenica: *balinjère* (Bg) L jd., *butègo* (Bg) A jd., *mèdiyi* (Ka) A mn., *pèžo* (Sl) A jd., *spèžo* (Bg) A jd., *terèni* (Ka) A mn.;

4) *e: *gövèt* (Ba) G mn., *mèša* (Ka) G jd., *pèt* (Bg, Šv);

5) iznimno na mjestu *i*: *vèdimo* (Ka) 1. l. jd. prez.

Alofon se [ɛ] može javiti i u prednaglasnu i zanaglasnu položaju na mjestu *e: *mèšit* (Šk), *Rèkè* (Ka) L jd., *gòre* (Sl) / *gòrèka* (Šv) pril.

Alofon [ɛ] (otvorena varijanta vokala *e*) zabilježen je u govorima Bartića, Brgoda, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara. Taj se alofon ostvaruje isključivo u naglašenu položaju, gdje može biti na mjestu:

1) kratkoga *e: npr. *brèmen* (Bg, Sl), *dèklo* (Šk) A jd., *dèlali* (Bg) pr. r. m. jd., *hljèp* (Tr), *krèpko* (Sl) pril., *šmrèkovnic* (Šk) G mn., *ušènice* (Ba) A mn., *šprèda* (Šv), *tutèka* (Sl) pril., *vrèmena* (Sl) G jd.;

2) *e*: npr. *dèvet* (Sl), *jèno* (Šv) A jd. ž., *nèdere* (Tr) pril., *nèka* (Šv), *nèkadošnje* (Bg) N mn. ž., *plašènica* (Šv), *šèdan* (Šv);

3) *e* u primljenica: npr. *fèco* (Šv) A jd., *frèsko* (Sl) pril., *kapèla* (Šv), *kuntènat* (Tr) N jd. m., *majèstri* (Šv) N mn., *spèh* (Šk);

4) rijetko *e: *gljèdat* (Šv), *prèšlico* (Šv) A jd.

Alofon [y] (koji se izgovara uže od *i* jer se jezik pri artikulaciji povlači prema sredini usne šupljine) ovjeren je u govorima Brgoda, Brovinja, Svetoga Lovreca, Škitace i Škvaranske. Taj se alofon ostvaruje na mjestu *i*, najčešće u naglašenu položaju: *gonylo* (Bg) pr. r. s. jd., *govoryli* (Bg) pr. r. m. mn., *hodylo* (Šk) pr. r. s. jd., *premyslile* (Br) pr. r. ž. mn., *storyli* (Sl) pr. r. m. mn., *sodylo* (Šv) pr. r. s. jd.; a rjeđe i u prednaglasnu položaju na mjestu *i*: *byla* (Bg) pr. r. ž. jd., *bylo* (Šv) pr. r. s. jd., *Vyšković* (Sl) G mn.

Alofon [ɔ] (zatvorena varijanta vokala *o*) zabilježen je, poput [ɛ], u svim istraživanim južnim labinskim mjesnim govorima. Taj se alofon najčešće ostvaruje u naglašenu položaju, i to:

1) na mjestu $\bar{a}$ (dugoga ili produljenoga, koji se uobičajeno zatvara do o , a u ovom slučaju i dalje do [o]): *dvò* (Ba) N m., *Ivòno* (Šk) A jd., *kòl* (Šv, Tr), *kòle* (Br) L jd., *kvòs* (Šk), *mòla* (Šv) N jd. m., *stòri* (Ka) N jd. ž., *Tòlije* (Šk) L jd., *tròvo* (Tr) A jd.;

2) na mjestu $*\bar{a}$ (dugoga ili produljenoga, koji se uobičajeno zatvara do o , a u ovom slučaju i dalje do [o]): *dòn* (Ba) G mn., *uvòc* (Tr) G mn.;

3) na mjestu o : *bròt* (Bg, Br, Dr, Šv, Tr), *dubòk* (Šv) N jd. m., *kokòs* (Tr) G mn., *mòre* (Sl), *napòl* (Sl) pril., *nòc* (Br), *prevòra* (Sl) pr. r. m. jd., *sòl* (Br), *škòla* (Br), *škòle* (Sl) L jd., *tò* (Br, Šk) N jd. s., *vòž* (Tr), *zatò* (Tr);

4) na mjestu o u primljenica: *butòni* (Tr) A mn., *kògumo* (Tr) A jd., *pònti* (Šk) G jd., *pònti* (Tr) G mn., *ròbo* (Br, Sl) A jd., *ścòrico* (Sl) A jd.;

5) na mjestu a u primljenica: *kòve* (Ba) L jd., *šetemòno* (Ka) A jd.;

6) na mjestu $*o$ (< $*\bar{o}$): *mòs* (Sl), *mòža* (Bg) G jd., *ròki* (Tr) N mn.

Alofon se [o] može javiti i u prednaglasnu položaju i ta se njegova pojava može povezati sa zatvaranjem kratkoga prednaglasnog vokala o potvrđenog u ovim govorima (usp. poglavlje 2. 2. 7. ovoga rada), što u riječima domaćega podrijetla, što u primljenicama: *Moràti* (Ba), *kòkò* 'kako' (Tr), *korjèrami* (Sl) I mn., *òkòlice* (Bg) L jd., *onò* (Tr) N jd. s., *òstarija* (Sl), *Òžòm* 'Uskrs' (Šk), *pojàčo* (Šv) A jd., *sòpèl* (Bg) G mn. Rijetko se [o] ovjerava i u zanaglasnu položaju, na mjestu nekadašnjega o : *Bròt* (Bg), *kòkòsi* (Dr, Šv, Tr) NA mn.

Alofon [ö] (labijalizirana varijanta vokala o) ovjeren je u govorima Bartića, Brgoda, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škvaranske i Trgetara. Taj se alofon ostvaruje najčešće u naglašenu položaju, i to:

1) na mjestu $\bar{a}$: *blògo* (Ba, Tr), *blòga* (Ka) G jd., *hròno* (Tr) A jd., *jòje* (Šv, Tr), *mòlega* (Šv) G jd. m., *peljò* (Ba) pr. r. m. jd., *plòti* (Sl) 3. 1. jd. prez., *pròlo* (Šv) pr. r. s. jd., *sòma* (Ka) N jd. ž., *škòla* (Ba), *škòlo* (Bg, Ka, Šv) A jd., *Tòliji* (Šv) G jd., *zòli* (Bg) pr. r. m. mn.;

2) na mjestu $*\bar{a}$ (dugoga ili produljenoga): *dòn* (Tr), *drožòk* (Ba) G mn.;

3) na mjestu o u primljenica: *balòn* (Ba), *butòn* (Bg, Šv), *fòžo* (Tr) A jd., *kamjòn* (Dr) I jd., *karbòn* (Ba) / *krbòn* (Bg), *kògoma* (Bg), *Mrkòni* (Ba), *nòna* (Ba), *pomidòri* (Ka, Sl)

NA mn., *pròpjo* (Bg) pril., *ròšto* (Šv) pridj. nepromj., *ścòrice* (Ba) A mn., *trahtòr* (Ba), *trahtòron* (Sl) I jd.;

4) na mjestu *a* u primljenica: *bònjki* (Bg) A mn., *budònti* (Bg) N mn., *kòvari* (Bg) N mn., *kòvarica* (Šv), *pježò* (Ka) 3. l. jd. prez., *skapulò* (Bg) pr. r. m. jd.;

5) na mjestu *ò*: *Bòžeta* (Sl) G jd., *Ćòži* (Ka), *pòc* (Bg), *pòda* (Ba) G mn., *ròt* (Tr), *spòda* (Bg), *tò* (Ba, Dr, Sl, Šv, Tr) N jd. s., *Tòneta* (Bg) G jd., *vòž* (Ka), *vòžon* (Šv) I jd., *žatò* (Bg), *zdòlu* (Sl) pril.;

6) na mjestu *ò* (ili eventualno *ǎ*) u slogu zatvorenu sonantom: *bòlnico* (Sl) A jd., *gròjžu* (Ba) L jd., *kòl* (Bg), *pokòjni* (Ba) N jd. m., *pòl* (Bg);

7) na mjestu **ò* (< **o*): *jidò* (Ba) 3. l. mn. prez., *njò* (Bg) I jd. ž., *recò* (Ba) 3. l. mn. prez., *žovò* (Ba, Bg) 3. l. mn. prez.;

8) na mjestu *ò*: *bilò* (Šv) pr. r. s. jd., *kòži* (Šv) G jd., *vòpra* (Ba) pr. r. m. jd., *vòprla* (Šv) pr. r. ž. jd., *pòpi* (Dr) pr. r. m. jd.

Alofon se [ö] u znatno manjem broju primjera može javiti i prednaglasnu položaju, a tu je podrijetlom od *o*: *gövét* (Ba) G mn., *hödi* (Sl) pr. r. m. jd., *tòliko* (Ka, Sl); ili *ā*: *röbit*, (Ka), te od *o* u primljenica (ili u slogu zatvorenu sonantom): *kòrjèro* (Sl) A jd.

Alofon [ü] (labijalizirana varijanta vokala *u*) ovjeren je u govorima Bartića, Brgoda, Kapelice, Svetoga Lovreca i Škvaranske. Taj se alofon ostvaruje na mjestu:

1) *u*: npr. *drùgo* (Ka, Sl) AI jd. ž., *kùhano* (Šv) N jd. s., *tù* (Ka) pril., *žapùšćeno* (Bg) N jd. s.;

2) *u* u primljenica: npr. *bùbreyi* (Ba) N mn., *ùliki* (Šv) N mn., *verdùri* (Sl) G jd., *vetùri* (Sl) N mn.;

3) *u* po jednom primjeru od **o* (< **o*), odnosno od slogotvornoga **l*: *kùc* (Šv) G mn.; *šùc* (Bg).

Važno je istaknuti da danas u idiomima mlađega stanovništva realizacija svih spomenutih alofona gotovo u potpunosti i redovito izostaje, dok se kod starijega stanovništva oni i dalje ovjeravaju, no i u njih sve rjeđe.

2. 3. 2. 1. 4. Distribucija

Inicijalni vokali izostaju uglavnom u riječima stranoga podrijetla: *lètrika*, *Mèrika*, *Tòlija*, ali i onima domaćima: *ku* 'ako', *nàmo* 'onamo', *và* 'ovaj' N jd. m, *vàmo* 'ovamo', *vò* 'ovo' N jd. s. i sl.

Potpuno se izostavlja vokal *i* iz nekadašnjega prefiksa *iz*³⁴⁵ koji funkcionira i kao samostalan prijedlog i prefiks u složenicama: *scoči* (Šv) pr. r. m. jd., *škopàlo* (Ba) pr. r. s. jd., *špàri* (Br) 3. 1. jd. prez., *špecèn* (Tr) 1. 1. jd. prez., *špòda* (Bg), *špràžit* (Tr), *špràžila* (Šk) pr. r. ž. jd., *šprèda* (Bg, Br, Šv, Tr), *ždigòvalo* (Bg) pr. r. s. jd., *ždùban* (Tr) N jd. m., *žgorò* (Šv) 3. 1. mn. prez., *žgorèlo* (Bg) pr. r. s. jd., *žgubìt* (Sl), *žgubìli* (Sl) pr. r. m. mn., *žravnò* (Sl) pr. r. m. jd. itd.

Potpuno izostaje vokal *i* na dočetu infinitiva i glagolskoga priloga sadašnjega³⁴⁶: *bit* (Ba, Br, Dr, Sl, Šv), *cèkat* (Br, Sl) / *čekat* (Bg, Dr), *cùt* (Br, Sl), *cuvàt* (Ka) / *čuvàt* (Šv), *dàt* (Bg, Br, Sl), *dèlat* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Tr), *držàt* (Ka, Sl), *govorìt* (Br, Ka), *hodìt* (Ba, Br, Dr, Šv), *imèt* (Ba, Dr, Šk), *iskàt* (Br, Šk), *jovìt* (Ba, Tr), *kupìt* (Ba, Bg, Br), *mešìt* (Bg, Šk), *mòrat* (Ba, Sl), *našmejàt* (Sl, Tr), *nòc* (Br, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *obùc* (Br, Šk), *upràt* (Bg, Šk), *pašàt* (Ka, Sl, Šk), *plàvat* (Br, Dr), *péc* (Dr, Sl), *pìt* (Šk, Tr), *pòc* (Br, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv), *prìt* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl), *rèc* (Ba, Bg, Ka, Šk, Šv, Tr), *šmejàt se* (Šk, Tr), *špàt* (Br, Šk, Šv), *štorìt* (Br, Dr, Sl), *tòncat* (Ba, Br), *umrèt* (Sl, Tr), *vàdit* (Br, Dr, Šk), *vèrvat* (Dr, Tr), *videt* (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Šk), *žèt* (Ka, Šk, Šv), *žùc* (Br) / *šùc* (Bg), *živèt* (Sl, Šk); *bèroć* (Sl, Šk, Tr), *bežòc* (Bg) // *bežèc* (Bg), *cèkajoć* (Sl) / *čekajoć* (Dr), *cištoć* (Ka) / *čištoć* (Bg) // *cišteć* (Sl) / *čišteć* (Bg), *čekulojóć* (Bg), *dèlajoć* (Ka), *držòc* (Šv) // *držèc* (Dr), *fermivajoć* (Ba), *goròc* (Ba) // *gorèc* (Šk), *išcoć* (Sl), *hitajoć* (Dr), *hòdoć* (Ba, Br, Sl, Tr) // *hòdec* (Bg, Šk, Šv), *letòc* (Ba, Ka, Tr) // *letèc* (Bg), *ležòc* (Sl, Šk, Tr) // *ležèc* (Br), *lòjoć* (Sl), *kopòjoć* (Tr), *mèljoć* (Br, Tr), *pecòc* (Tr) / *pečòc* (Bg), *peljòjoć* (Šk), *pèroć* (Bg), *plàvajoć* (Br), *pletòc* (Šk, Šv), *plòcoć* (Ka) / *plòcoć* (Dr), *potèzoć* (Ba), *rèzoć* (Tr), *sedòc* (Br, Sl, Šk) // *sedèc* (Dr, Šv), *šopòc* (Sl, Šk, Tr), *špòc* (Šv) // *špèc* (Sl, Tr), *tecòc* (Ba, Ka) / *tečòc* (Dr), *tòncajoć* (Br, Tr), *vòljajoć* (Sl), *vrtòc* (Ba) // *vrtèc* (Sl).

³⁴⁵ Stapanjem oblika i značenja prijedloga *iz* (< *izə* < *izʷ*) i *s* (< *sə* < *sʷ*) nastao je jedinstven prijedlog *z*. Prijedlog je i prefiks *iz* ponegdje mogao također biti podrijetlom od nekadašnjih prijedloga *izʷ* i *vy*. I. Lukežić razvoj lika *z* (< *iz*) naziva starom sjevernočakavskom aferezom početnoga vokala, a moglo je doći i do premetanja/metateze pa je dobiven lik *zi*. Usp. Lukežić 1996a: 93.

³⁴⁶ Više v. i u poglavlju 2. 4. 6. 4. i 2. 4. 6. 6. ovoga rada, gdje se navode i ostali primjeri zabilježeni za ovoga istraživanja.

Zabilježeno je otvaranje vokala *i* do *e* u primjero *krèlo* 'krilo', kao i zamjena *o* > *a* u primjeru *klabùk*.

Kratki se prednaglasni vokal *o* često zatvara do *u*, a to se događa, premda rjeđe, i u zanaglasnom položaju (usp. poglavlje 2. 2. 7. ovoga rada).

Vokali se *i*, *e*, *a*, *o*, *u* ostvaruju u naglašenim i u nenaglašenim slogovima u svim položajima u riječi (primjere iz sviju mjesnih govora v. na početku poglavlja 2. 3. 2. 1. 1. ovoga rada).

Slogotvorno se *r* ostvaruje u naglašenim i u nenaglašenim slogovima u svim položajima u riječi (primjere iz sviju mjesnih govora v. na početku poglavlja 2. 3. 2. 1. 1. ovoga rada). U jd. m. r. glagolskoga pridjeva radnoga poput *ùmra*, *òpra*, *zápra* (: *ùmrla*, *òprla*, *záprla* u jd. ž. r.) slogotvorno je *r* koje se našlo u dočetnom položaju nakon gubitka dočetnoga *l*³⁴⁷ uklonjeno na poseban način: primarnomu se *r* u takvu položaju dodaje paradigmatiski analoški vokal *a*. Zabilježeni su ipak i primjeri u kojima se ne uklanja takvo slogotvorno *r*, npr. *štr* (Šv), *tr* (Ba)³⁴⁸. U dijelu je primjera u svim govorima zabilježena slobodna alternacija ostvaraja [r] i [ər]: *šrdèla* / *šərdèla*, *trši* / *tərši* N mn., *p̄rvi* / *pə̄rvi* N jd. m., *cet̄rtak* / *čet̄rtak* / *č̄etrt̄ak* // *cetə̄rtak* / *četə̄rtak* / *č̄etə̄rt̄ak* i sl., a u glagola u značenju 'pržiti' i svih njegovih izvedenica slogotvornomu se *r* domeće vokal *a*: *pr̄ázit*, *špr̄ázit*, *pr̄ázila* pr. r. ž. jd., *špr̄ázila* pr. r. ž. jd. i sl.

U ovim je govorima zijev dopušten: *Bontàulići* (Bg), *kauli* (Bg, Sl, Šk, Tr) N mn., *onaisti* N jd. m., *onaista* N jd. ž., *pàuk*, *paucina*, *preòrali* (Sl) pr. r. m. jd., *taista* N jd. ž., *vaišti* N jd. m., no može se i ukloniti umetanjem *j*: *Ècijo* (Ba), *Èlija* (Ba) G jd., *Klàudija* (Dr, Sl) G jd., *Màrija* (Ba, Bg) G jd., *Milijo* (Ba, Bg, Br, Šk), *Milija* (Ba) G jd., *pojimo* (Tr) 1. 1. mn. prez., *pojido* (Šk, Tr) 3. 1. mn. prez., *pojìdat še* (Br), *tejàtre* (Ba) L jd., *Vitòrija* (Ba, Bg) G jd.; ili umetanjem *v* ispred *o*: *prevòra* (Sl) pr. r. m. jd. U brojeva se poput *dvanàjś* (Bg, Sl), *jedanàjś* (Ba, Bg, Br, Ka, Šk), *petnàjś* (Bg, Dr, Ka, Sl, Šv, Tr), *šešnàjś* (Br), *trinàjś* (Tr) i sl. slijed *ae* zamjenjuje s *aj*, a istim je mehanizmom nastao i prilog *vàjk(a)*, ovjeren u svim ovim govorima³⁴⁹ (nakon redukcije međuvokalnoga *v* u leksemu *vàvek*).

U manjem se broju primjera u starijih generacija govornika javlja protetsko *j* ispred vokala *i*, ali i *a*: *jìmena* (Bg) G jd., *jìma* (Bg, Sl, Šv) 3. 1. jd. prez., *jimè* (Šk) pr. r. m. jd.,

³⁴⁷ O statusu dočetnoga slogovnog *l* u labinskim govorima v. u poglavlju 2. 2. 13. ovoga rada.

³⁴⁸ V. i bilješku 256 ovoga rada.

³⁴⁹ Usp. poglavlje 2. 2. 1. ovoga rada.

jištino (Sl) A jd., *Jivane* (Šv) D jd., *Jiveti* (Ba), *jánke* (Ba, Bg, Br, Sl, Šk, Šv); odnosno protetsko *v* ispred vokala *o* ili *u*: *voće* (Šk) N mn., *vòn* (Ba, Bg, Sl) N jd. m., *vondá* (Bg) pril., *vòpra* (Ba) pr. r. m. jd., *vòprla* (Šv) pr. r. ž. jd., *vòra* (Šv) pr. r. m. jd., *vot 'od'* (Šv), *vudèka* (Ba) pril., *vùliki* (Šv) NA mn., *vùlikami* (Šv) I mn., *vùlje* (Šv) L jd., *vùs* (Ba) G mn., no često protetski sonanti izostaju, pa čak i u istih primjera u istom govoru: *ime* (Br), *imèt* (Ba, Dr, Sl, Šk), *iman* (Ka, Sl) 1. l. jd. prez., *imè* pr. r. m. jd., *imèli* (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Šk, Tr) pr. r. m. mn., *Ivòno* (Šk) A jd., *òce* (Sl, Šk) N mn., *òn* (Ba, Br, Bg) N jd. m., *oràt* (Šv), *udèka* (Ba) pril., *ùliki* (Br, Sl, Šk, Šv) NA mn., *ùlik* (Ba, Šk, Šv) G mn., *umrèt* (Br, Sl, Tr, Tr), *ùr* (Ba, Bg, Br, Ka, Sl, Tr) G mn., *úše* (Br, Šk) N mn. Mlađi govornici pak nikada ne ostvaruju oblike s protetskim sonantima *j* i *v*.

U mjesnim su govorima Brovinja, Kapelice i Svetoga Lovreca zabilježeni i oblici glagola 'ostati' u kojima se nakon zatvaranja kratkoga predakcenatskog *o > u*³⁵⁰ predmeće *z*: *žuštòne* (Ka) 3. l. jd. prez., *žuštò* (Br, Sl) pr. r. m. jd., *žuštàla* (Br, Sl) pr. r. ž. jd., *žuštàlo* (Ka) pr. r. s. jd., no u istim govorima oni alterniraju s ostvarajima bez predmetnutoga *z*.

U govoru je Brovinja zabilježen leksem *gunjišće* s provedenom metatezom inicijalnoga *u* i susljednoga *g*.

2. 3. 2. 2. Vokalski sustav sjevernih i sjeveroistočnih labinskih govora (V₂)

U skupinu sjevernih labinskih govora na temelju spoznaja iz ranijih istraživanja te rezultata istraživanja provedena za potrebe ovoga rada uključeni su mjesni govori smješteni na prostoru od Ružića, Kroja Drage, Jurazina, Eržišća, Štrmca i Repende na sjeveru i Rapca na zapadu, preko Labina, Raše i Letajca na jugu (s južnijim govorima Gondolića, Presike, Rogocane i Kranjaca koji se nalaze na inače kompaktnom terenu južnih labinskih govora; više v. u poglavlju 2. 3. 2. 1. ovoga rada), do Kunja, Molih i Velih Turina, Marića, Paradiža i zaselaka Svetoga Martina na zapadu (ponovno do sjevernih Ružića). Na tom su prostoru još i Županići, Santalezi, Vrećari, Cere, Markoci, Veli i Moli Golji, Snašići, Marceljani, Vinež, Sveti Bortul, Borbići i Topit. Sjeveroistočni su labinski mjesni govori u naseljima imenom Stepčići, Vozilići, Plomin, Plomin Luka i Zagorje.

Svim je tim sjevernim i sjeveroistočnim labinskim punktovima zajednički dvoakcenatski sustav na razini jezika (v. poglavlja 2. 2. 14. te 2. 3. 4. 2. ovoga rada).

³⁵⁰ Usp. poglavlje 2. 2. 7. ovoga rada.

2. 3. 2. 2. 1. Inventar

Vokalski sustav sjevernih i sjeveroistočnih labinskih mjesnih govora ima četiri duge i pet kratkih vokalskih jedinica:

ī		ū		ĩ		ũ
	ē	ō		ě		ǔ
				ǎ		

Svaki od tih vokala može biti nosiocem naglasaka, a kratki vokali i prednaglasne i znanaglasne kračine:

/a/³⁵¹: *Räpce* L jd., *puläštar*, *pocetäk*, *kumpanija* (La); *škätuli* G jd., *smejälö* pr. r. s. jd., *decä*, *osandesët*, *manëštra* (Ma); *jäbucici* N mn., *siromäšcina*, *dvanäjs* (Mg); *stäze* L jd., *kljucänicu* A jd., *važgät*, *nećakinja* (Ne); *sädere* pril., *Kršäne* L jd., *mocäk*, *pažül*, *fëšta* (Pl); *mäter*, *navädi* pr. r. m. jd., *jedanäjs*, *nîmaš* 2. jd. prez. (Pr); *bäcva*, *štufälö* pr. r. s. jd., *ženä*, *vanë* pril. (Rb); *mlädoš*, *racunälö* pr. r. s. jd., *važgät*, *nüka* (Rš); *špähar*, *mešälö* pr. r. ž. jd., *cetrnäjs*, *racün* (Re); *päšta*, *Koromäšno*, *sedomnäjs*, *kašnëje* pril. (Sn); *mäša*, *Koromäšno*, *decä*, *starëja* N jd. ž. (Sm); *lähka* N jd. ž., *Koromäšnen* L jd., *decä*, *žajik* (Št); *mläji* N jd. m., *žapovedäli* pr. r. m. mn., *jedanäjs*, *möga* pr. r. m. jd. (Vi); *lähkega* G jd. m., *d'ordäni* N mn., *vezät*, *majëštra*, *cëkaj* 2. 1. jd. imper. (Za); *važgali* pr. r. m. mn., *siromäšcine* L jd., *škapulät* (Žu);

/e/: *vëcer*, *ponedëljak*, *šlovëk*, *vrëme*, *butëga*, *imë* pr. r. m. jd. (La); *mëhko* pril., *manëštra*, *osandesët*, *čüje* 3. 1. jd. prez.; *drëvo*, *kurjëru* I jd., *imë* pr. r. m. jd. (Ma); *dëlo*, *nedëlja*, *kedë*, *hlöde* L jd.; *sëno*, *kurjëra*, *imë* pr. r. m. jd. (Mg); *dëset*, *susëdi* N mn., *petëh*; *rëtko* pril., *Santalëzi*, *utë* pr. r. m. jd. (Ne); *fëšta*, *gušënica*, *imët*, *nedëju* A jd., *sädere* pril.; *žvëzdi* N mn., *kumëdija*, *sedë* pr. r. m. jd. (Pl); *dëset*, *ranëje* pril., *kedë*; *lëvo* pril., *butëge* L jd., *besëd* G mn. (Pr); *mëšto*, *mešëci* G mn., *vanë* pril., *pöcela* pr. r. ž. jd.; *sëno*, *kurjëri* G jd., *imë* pr. r. m. jd. (Rb); *dëvet*, *bešëda*, *pedesët*; *sëjno* pril., *kurjërah* G mn., *živë* pr. r. m. jd. (Rš); *cëka* pr. r. m. jd., *šusëda*, *preživët*, *mören* 1. l. jd. prez.; *prëtel*, *palëntö* A jd., *imë* pr. r. m. jd. (Re); *crëšnja*, *kašnëje* pril., *devedesët*; *drëvo*, *butëge* L jd., *utë* pr. r. m. jd. (Sn); *smëstit*,

³⁵¹ Za svaki se od silabema donose primjeri s njegovim ovjerama u naglašenom, prednaglasnom i znanaglasnom položaju, navedeni abecednim redoslijedom, i tako redom za svaki od sjevernih i sjeveroistočnih labinskih mjesnih govora uključenih u ovo istraživanje (u zagradi nakon svih primjera stoji kratica koja upućuje na mjesni govor u kojem su zabilježeni). Ako je u jednom primjeru isti vokal ovjeren u naglašenom i u prednaglasnom i/ili znanaglasnom položaju, primjer se ne navodi više puta.

starëja N jd. ž., *kedè* pril., *nìdere* pril.; *crèkvica*, *podèli* 3. l. jd. prez., *imè* pr. r. m. jd. (Sm); *jèsmik*, *bešèda*, *šlovèk*, *grôjze*; *mêso*, *marênde* L jd., *utê* pr. r. m. jd. (Št); *mèšto*, *kašnèje* pril., *šezdesèt*; *prêtel*, *butêgo* A jd., *ošlepê* pr. r. m. jd. (Vi); *cèkaj* 2. l. jd. imper., *majèštra*, *sedèt*, *otrocice* N mn.; *sêjno* pril., *kurjêro* I jd., *utê* pr. r. m. jd. (Za); *cèkat*, *nesrèca*, *menè* D, *gřdeh* G mn. ž.; *snêh*, *butêge* L jd., *imê* pr. r. m. jd. (Žu);

/i/: *hìtit*, *kumpanija*, *petehì* N mn., *pitô* pr. r. m. jd.; *bìzi* N mn., *televìzijo* A jd., *škalìn* (La); *tìci* A mn., *četìri* N m., *proscì* N mn., *imè* pr. r. m. jd.; *sìni* N mn., *taìsti* N jd. m., *nosì* pr. r. m. jd. (Ma); *trìsti*, G jd. ž. r. *trukìnji*, *kosìt*, *imè* pr. r. m. jd.; *vìda*, *ćikarìni* A mn., *veštìd* (Mg); *fìnìla* pr. r. m. jd., *nećakìnja*, *gubìt*, *limûna* G jd.; *nìma* 3. l. jd. prez., *ćokolatìni* A mn., *molì* pr. r. m. jd. (Ne); *lìpah* L mn., *rodìla* pr. r. ž. jd., *stolcìć*, *imèt*, *zûbi* A mn.; *d'ìra* G jd., *panìni* G mn., *ležìn* 1. l. jd. prez. (Pl); *trìsti*, *ugnjìšće*, *zajìk*, *imèli* pr. r. m. mn., *kùpi* pr. r. m. jd.; *nìmaš* 2. l. jd. prez., *taìsta* N jd. ž., *hodì* pr. r. m. jd. (Pr); *lìtar* G mn., *maštìli* pr. r. m. mn., *špeklì* pr. r. m. mn., *imè* pr. r. m. jd.; *špìna*, *kunfìni* N mn., *hodì* pr. r. m. jd. (Rb); *pìpo* A jd., *tolìko*, *nošìt*, *živè* pr. r. m. jd., *zbûdiš* 2. l. jd. prez.; *sìni* N mn., *telefonìni* G mn., *prenošì* pr. r. m. jd. (Rš); *drìto* pril., *mocìli* pr. r. m. mn., *zajìk*, *imè* pr. r. m. jd.; *zìdi* N mn., *vaìšto* A jd. ž., *hodì* pr. r. m. jd. (Re); *sìkah* L mn., *četìri* N m., *mesìt*, *imèt*; *lìšće*, *vaìsti* N jd. m., *sedìn* 1. l. jd. prez. (Sn); *nìdere* pril., *oštarìja*, *volì* I mn., *vitùrah* G mn., *ljùdi* N mn.; *sìnon* D mn., *Labìnšćine* L jd., *razbì* pr. r. m. jd. (Sm); *stìšne* 3. l. jd. prez., *nošìla* pr. r. ž. jd., *zajìk*, *kritikôjo* 3. l. mn. prez., *jèsmik*; *sìnon* D mn., *onaìšte* D jd. ž., *razbì* pr. r. m. jd. (Št); *ćìtat*, *štrnìšna*, *Bofkì*, *Viškòvić* G mn.; *sìni* N mn., *taìsti* N mn. m., *oženì* pr. r. m. jd. (Vi); *vìdelo* pr. r. s. jd., *otrocice* N mn., *storìt*, *vitùro* I jd., *vřti* N mn.; *šćìnkah* G mn., *kumpìri* A mn., *hodì* pr. r. m. jd. (Za); *njìmi* I, *umesìla* pr. r. ž. jd., *postolì* A mn., *siromàšćine* L jd.; *pìri* N mn., *onaìsti* N mn. m., *smejìn* 1. l. jd. prez. (Žu);

/o/: *kòrak*, *utòrak*, *škartòc*, *šlovèk*, *sêjno* pril.; *bònda*, *ogròjena* N jd. ž., *regòl* (La); *mòga* pr. r. m. jd., *depòšti* pril., *sestrò* A jd., *nosì* pr. r. m. jd., *pùno* pril.; *vòzi* N mn., *šegòlo* A jd., *ostô* pr. r. m. jd. (Ma); *òsan*, *govòro* 3. l. mn. prez., *onò* N jd. s.; *hlòde* L jd., *pìjòdi* G jd., *pojô* pr. r. m. jd. (Mg); *ròjena* N jd. ž., *govòri* 3. l. jd. prez., *jenò* A jd. ž., *rètko* pril.; *jòncìci* N mn., *popòlne*, *poznôn* 1. l. jd. prez. (Ne); *dòbi* pr. r. m. jd., *govòrin* 1. l. jd. prez., *onò* N jd. s., *cřno* N jd. s.; *jòdan* N jd. m., *hrvòški* N jd. m., *kotòl* (Pl); *pròda* pr. r. m. jd., *konòba*, *jenò* A jd. ž., *lèvo* pril.; *nòno*, *pasòjo* 3. l. mn. prez., *pržôn* (Pr); *pòcela* pr. r. ž. jd., *govòri* 3. l. jd. prez., *zemljò* A jd., *mèšto*; *vòzami* I mn., *šapòni* A mn., *pasô* pr. r. m. jd. (Rb); *pòce* pr. r. m. jd., *govòro* 3. l. mn. prez., *Rekò* A jd.; *zgròjeno* N jd. s., *pržòne* L jd., *kolòr* (Rš); *mòren* 1. l. jd. prez., *Mikòti*, *sestrò* A jd., *tolìko*; *bòrka*, *motòri* A mn., *kombinô* pr. r. m. jd. (Re); *nòhti* N

mn., *pomòren* 1. l. jd. prez., *jenò* A jd., *drèvo*; *škòrnji* N mn., *salòti* G jd., *zaròs* (Sn); *òsan*, *konòbe* L jd., *onò* A jd. ž., *sìnon* D mn.; *vòzon* I jd., *ustòno* 3. l. mn. prez., *prosòc* G mn. (Sm); *mòren* 1. l. jd. prez., *konòbi* G jd., *utròk*, *nosìla* pr. r. ž. jd., *mèso*; *gròjze*, *kritikòjo* 3. l. mn. prez., *nemòj* 2. l. jd. imper. (Št); *mòga* pr. r. m. jd., *Viškòvić* G mn., *mlekò*, *òslepè* pr. r. m. jd., *mèsto*; *gòna* 3. l. jd., *poznòjo* 3. l. mn., *òstò* pr. r. m. jd. (Vi); *pòlitiko* A jd., *govòrin* 1. l. jd. prez., *ženò* A jd.; *gònajo* 3. l. mn. prez., *šetemòna*, *ugònj* (Za); *stòri* pr. r. jd., *govòrin* 1. l. jd. prez., *mlekò*, *mèsto*; *gròjze*, *petròljka*, *devestò* (Žu);

/u/: *štrùte* L jd., *menùti* G mn., *ženù* A jd., *butèga*, *nedèlju* A jd.; *cùjen* 1. l. jd. prez., *zamùknu* pr. r. m. jd., *pažùl* (La); *pùno* pril., *vitùru* A jd., *pršùt*, *kurjèru* I jd.; *čùje* 3. l. jd. prez., *zapùšćene* N mn. ž., *prfùm* (Ma); *nùka*, *pršùti* A mn., *menùt*, *kurjèra*, *zgòrun* pril.; *stùkla* pr. r. ž. jd., *òšùši* 3. l. jd. prez., *lancùn* (Mg); *lùštre* N mn. ž., *menùti* G mn., *potegnùt*, *kljucànica* A jd.; *zgùbi* pr. r. m. jd., *limùna* G jd., *vitùr* G mn. (Ne); *cùda* pril., *pršùti* A mn., *šèstrù* A jd., *gušènica*, *nedèju* A jd.; *zùbi* A mn., *prebùkla* pr. r. ž. jd., *pažùl* (Pl); *kùpi* pr. r. m. jd., *pranùki* N mn., *menùt*, *ugnjìšće*, *stìsnut*; *ljùdi* N mn., *pretùka* pr. r. m. jd., *kalkùn* (Pr); *cùda* pril., *pogùtnut*, *pršùt*, *stufàlo* pr. r. s. jd.; *zgùbi* pr. r. m. jd., *lancùni* A mn., *racùn* (Rb); *nùka*, *vitùrah* G mn., *potahnùt*, *racunàlo* pr. r. s. jd., *zđòlunka*; *zbùdiš* 2. l. jd. prez., *zapùšćeni* N mn. m., *pažùl* (Rš); *spùžva*, *pokùši* pr. r. m. jd., *potegnùt*, *kušerìcu* I jd.; *nùtra* pril., *napùšćene* L jd. ž., *racùn* (Re); *mùci* 3. l. jd. prez., *pranùki* A mn., *pršùt*, *butège* L jd., *zazđòlun* pril.; *rùki* N mn.; *angùriji* G jd., *lancùn* (Sn); *jùtre* pril., *vitùrah* G mn., *menùt*, *kurjèru* I jd.; *ljùdi* N mn., *napùšćali* pr. r. m. mn., *kalkùn* (Sm); *cùda* pril., *vetùru* A jd., *ženù* A jd., *utròk*; *bùden* 1. l. jd. prez., *zagùši* 2. l. jd. prez., *lancùn* (Št); *bùsto* I jd., *stahnùla* pr. r. ž. jd., *napuhnùt*, *opocìnut*; *nùtre* pril., *prebùka* pr. r. m. jd., *pažùl* (Vi); *mùcan* N jd. m., *potahnùlo* pr. r. s. jd., *obrnùt*, *ugònj*, *nèkukor* pril.; *kùsi* N mn., *zapùšćeno* N jd. s., *kantùn* (Za); *cùda* pril., *menùti* G mn., *nagnùt*, *škapulät*, *rùku* I jd.; *nùtra* pril., *lancùni* N mn., *obùc* (Žu).

Silabem je u tim govorima i *r*, koji može biti samo kratak te naglašen i nenaglašen u prednaglasnom i znanaglasnom položaju: *gr̃ji* N jd. m., *umr̃škani* N mn. m., *trpèt* (La); *tr̃si* A mn., *ceṛṛti* N jd. m., *ùmrl̃i* pr. r. m. mn. (Ma); *kṛpi* G jd., *ceṛṛta* N jd. ž., *vrtèle* pr. r. ž. mn., *òprta* N mn. s. (Mg); *kṛpo* A jd., *ceṛṛti* N jd. m., *vrtîn* 1. l. jd. prez., *sèkrva* (Ne); *cṛno* N jd. s., *ceṛṛtega* G jd. m., *šmrdèlo* pr. r. s. jd., *ùmrl̃i* pr. r. m. mn. (Pl); *tr̃do* pril., *ceṛṛta* N jd. ž., *potṛ* pr. r. m. jd., *pržòn* (Pr); *tr̃si* A mn., *ceṛṛtega* G jd. m. (Rb); *cṛna* N jd. ž., *ceṛṛti* N jd. m., *vrtèt* (Rš); *tr̃da* N jd. ž., *ceṛṛti* N jd. m., *zagrmèlo* pr. r. s. jd. (Re); *mṛkvi* G jd., *ceṛṛti* N jd. m., *potṛ* pr. r. m. jd., *škrpètah* L mn., *ùmrl̃a* pr. r. ž. jd. (Sn); *tr̃si* A mn., *ceṛṛti* N jd. m., *žrnòdi* A mn.,

òprli pr. r. m. mn. (Sm); Štřmce L jd., cetřtega G jd. m., grmèlo pr. r. s. jd., ùmrla pr. r. ž. jd. (Št); křpi G jd., cetřti N jd. m., potř pr. r. m. jd., strniřna, ùmrla pr. r. ž. jd. (Vi); vřti N mn., cetřti N jd. m., brkôn, ùmrla pr. r. ž. jd. (Za); grdeh G mn. ž., ocřnjeni N mn. m., držin 1. l. jd. prez., òprla pr. r. ž. jd. (Žu).

2. 3. 2. 2. 2. Podrijetlo

2. 3. 2. 2. 2. 1. Vokal *a* (isključivo kratki) potječe:

– od odgovarajućega kratkog vokala iz ishodišnoga sustava³⁵² hrvatskih narječja: bràton (Ne) I jd., bràti (Ne) I mn., dàva (Sm) pr. r. m. jd., glovà, gorà³⁵³, jànjac³⁵⁴ (Mg), kràje (La, Rš, Sn, Sm, Št, Vi) L jd., kràji (La, Sn, Vi) G mn., kràvo (Pr, Re, Vi) / kràvu (Sm, Pl) A jd., kràvi (Ma, Mg, Rb, Re, Sn, Sm, Št, Za) NA mn., kràvan (Št, Za) D mn., lopàto (Re) A jd., màteri (Ma, Ne, Pl, Pr, Vi, Za) G jd., màtere (Mg, Rš, Št, Žu) DL jd., mlàdoš (Rš, Vi), mlàji (La, Mg, Ne, Rš, Št, Vi) N jd. m., mlàja (Re, Sl, Za) N jd. ž., mlàjo (Sn) / mlàju (Pl) A jd. ž., mlàje (Ma, Sl) N mn. ž., pàmetin (Žu) 1. l. jd. prez., prodàva (Ma) pr. r. m. jd., škopàt (Rš), škopàla (Vi) pr. r. ž. jd., spàmetin (Ma, Sm, Žu) / špàmetin (Re, Vi) 1. l. jd. prez., pàs 'pasti' (Žu), plàkat, ràmene (Rš) L jd., slàje (La, Mg, Ne, Sm, Za) / slàje (Pl, Rš, Re) pril., svecà (Za) / švecà (Vi), ukràs (La, Ma) / ukràs (Re), vràzi (Rš) N mn., zemljà / žemljà;

– od kratkoga **a*³⁵⁵: bàcva (Pl, Re), bàcvi (Sm, Vi, Žu) NA mn., cetrtàk (Ne, Re, Vi) / četrtàk (Pl), dàske (Žu) L jd., dàški (Re, Vi) NA mn., jànjac (Mg), l àhka (Št) N jd. ž., l àhko (La, Pl, Pr, Rš, Vi, Za, Žu) pril., l àhkega (Ne, Za, Žu) G jd. m., maglè (Re, Žu) L jd., òsan (Ma, Mg, Ne, Pl, Rš, Sn, Sm, Za, Žu) / òsan (Rb, Re), otàc (Ma, Mg, Pl, Pr, Re, Sn, Vi), prosàc (Mg, Pl) / prosàc (Št), sèdan (La, Mg, Ne, Pr, Rš, Sn, Za, Žu) / sèdan (Št, Vi), stàze (Ne) / štàze (Vi) L jd., stàzi (Ma) N mn., stazicah (Rš) L mn.; m àša / m àša, m àlin, v àjk(a) (u svim govorima izuzev Pl) / v àvek (Pl);

³⁵² O ishodišnom sustavu v. bilješku 326 ovoga rada.

³⁵³ Iza primjera ovjerenih u svim govorima uključenima u istraživanje ne navode se u zagradama kratice sviju punktova. Kod primjera koji se razlikuju konsonantima *s* i *š*, odnosno *s*, *š*, *z* i *ž* i odvajaju se kosom crtom u obzir valja uzetu sljedeću distribuciju: primjeri sa *s* i *š* ovjereni su u mjesnim govorima Plomina, Rapca, Raše, Repende, Štrmca i Vineža, a ovjere sa *s*, *š*, *z* i *ž* zabilježene su u govorima Labina, Marića, Molih Golja, Nedeščine, Presike, Snašića, Svetoga Martina, Zartinja i Županića.

³⁵⁴ U primjerima s dvama (ili više) jednakih vokala podcrtni su oni vokali koji predstavljaju odraz glasa o kojem je riječ u određenoj točki.

³⁵⁵ Izuzev u jednom primjeru istaknutom u 2. 3. 2. 2. 2.; usp. i poglavlje 2. 2. 1. ovoga rada.

– od kratkog *ɛ u poziciji iza palatala³⁵⁶: *jädra* (Rb, Rš, Re, Vi) N mn., *jäla* (Mg, Št, Za) pr. r. ž. jd., *jälo* (Za) pr. r. s. jd., *jäli* (La, Ma, Mg, Re, Sn, Sm, Žu) pr. r. m. mn., *jäle* (Vi) pr. r. ž. mn., *najäle* (Žu) pr. r. ž. mn., *njädra* (Mg, Ne, Pl, Pr, Št, Vi, Žu) N mn., *pojälo* (La) pr. r. s. jd., *pojäli* (Ne) pr. r. m. mn., *pojäle* (Rš, Za, Žu) pr. r. ž. mn.;

– od *ɛ u poziciji ispred *j* nakon provedene metateze³⁵⁷ u jednom primjeru: *zajik* / *žajik*.

2. 3. 2. 2. 2. 2. Vokal *e* potječe:

a) kratki *e*

– od odgovarajućega kratkog vokala iz ishodišnoga sustava: *cëkat* (Žu), *cëka* (Mg, Rb, Rš, Žu) 3. 1. jd. prez., *cëkajo* (Rš) 3. 1. mn. prez., *cëkaj* (Rš, Za) 2. 1. jd. imper., *cëkalo* (Rš) pr. r. s. jd., *cëkali* (Vi) pr. r. m. mn., *cëkale* (Žu) pr. r. ž. mn., *cenice* (Vi) / *čenice* (Ma) / *šenice* (Ne) G jd., *cenico* (Mg, Št, Vi) / *cenicu* (Ma, Mg) A jd., *cenice* (Mg) L jd., *četiri* (La, Mg, Ne, Rš, Re, Sn, Št, Vi) / *četiri* (Ma, Pl, Sm) N m., *četrtak* (Pl), *docëkat* (Žu), *jedôn* (La, Mg, Pl, Re, Rš, Sn, Za, Žu) N jd. m., *letët* (Žu), *letëla* (Vi) pr. r. ž. jd., prez. *ležin* (Pl) 1. 1. jd., *med* 'između' (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu), *nëbo*, *pëc*, *poletët* (Vi), *poletë* (Vi) pr. r. m. jd., *sëdan* (La, Mg, Pr, Sn, Za, Žu) / *sëdan* (Rb, Rš, Št, Vi), *selò* / *selò*, *sestrà* / *šestrà*, *tëpal* (La, Mg, Vi, Žu) N jd. m., *vëcer* (La, Ne, Pl, Št, Vi, Za, Žu) / *vëčer* (Sm) pril., *zemljà* / *žemljà*, *žletëli* (Vi) pr. r. m. mn., *ženà* / *ženà*;

– od kratkoga **ɛ*³⁵⁸: *besëda* (Mg, Pr) / *bešëda* (Rš, Št), *brëmen* (Št, Vi, Žu), *čovëk* (Pl) / *šlovëk* (La, Ma, Ne, Pr, Sn, Za, Žu) / *šlovëk* (Rš, Št), *dëlat* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu), *decà* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu), *imët* (La, Ne, Pl, Pr, Rš, Sn, Št, Vi, Za, Žu), *kolëno* (Ne, Pl, Za), *köreni* (Rš, Vi) N mn., *lëto* (La, Ma, Ne, Pl, Re, Sn, Sm, Za), *mësec* (La, Mg, Ne, Pr, Za, Žu) / *mëšec* (Pl, Re, Vi), *mësto* (La, Ne, Za, Žu) / *mëšto* (Pl, Rb, Rš, Vi), *mlekò* (Ne, Re, Vi, Žu), *susëdi* (Mg, Ne, Sn, Sm, Za, Žu) / *šusëdi* (Rš, Št, Vi) N mn., *šmrëka* (Vi), *šmrëki* (Rš) G jd., *šmrëko* (Vi) A jd., *sopëla* (La, Žu) / *šopëla* (Vi), *šopëlo* (Rš) A jd., *ubët* (Mg, Pl, Vi, Žu), *umrët* (Ne, Pl, Rš, Št, Vi, Za), *vïdet* (La, Ma, Rš, Re, Št, Vi, Žu), *vrëci* (Žu) G jd., *vrëco* (Rb, Št) AI jd., *vrëmena* (Ne, Pl, Pr, Rš, Re, Sm, Vi, Za, Žu) G jd., *živët* (Ne, Sm, Za) / *živët* (Rš, Re, Vi);

³⁵⁶ Usp. poglavlje 2. 2. 3. ovoga rada.

³⁵⁷ Usp. poglavlje 2. 2. 3. ovoga rada.

³⁵⁸ Izuzev u pozicijama spomenutima u 2. 3. 2. 2. 2. 1.; usp. i poglavlje 2. 2. 2. ovoga rada.

– od * ϵ ³⁵⁹: *jěšmik / jěšmik, jětra, děset* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Žu) / *děset* (Pl, Re, Vi), *děvet* (Mg, Pl, Rš, Sn, Št, Za), *žět / žět*;

– od kratkoga * ∂ ³⁶⁰ u jednom izoliranom primjeru, prilogu *kedè* (ovjerenom u svim govorima), a u govorima Labina, Molih Golja, Raše i Zartinja i u primjeru *denàs* (La, Mg, Za) / *denàs* (Rš) (koji alternira s *danàs / danàs*);

b) dugi *e*

– od odgovarajućega dugog vokala iz ishodišnoga sustava: *cêra* (La, Ne, Pr, Št, Žu) pril., *rêbro, šês* (La, Ma, Ne, Pr, Sn, Sm, Za) / *śés* (Pl, Rb, Rš, Št, Vi), *śêsto* (Št);

– od *ě* u slogu zatvorenu sonantom (podrijetlom od *e te od * ϵ): *deběl* (Ne, Pl, Št) N jd. m., *sějno* (La, Ma, Mg, Ne, Sn, Za, Žu) / *śejno* (Pl, Rš, Rr, Št) pril., *žênska / zênska* N jd. ž.; *vêrvat* (Vi), *vêrvan* (La, Rš, Vi, Žu) 1. 1. jd. prez., *vêrvaj* (Št) 2. 1. jd. imper.;

– od dugoga * ϵ : *bêli* (Vi, Za, Žu) N jd. m., *bêla* (Rš, Re) N jd. ž., *bêlo* (Mg, Vi) N jd. s., *cêli* (La, Mg, Rb, Re, Sn, Št, Žu) N jd. m., *cêlo* (Pr, Vi) N jd. s., *crêkva* (Sm), *crêkvi* (La, Vi, Žu) G jd., *crêkvo* (Mg) A jd., *crêkve* (La, Pl, Sm) L jd., *drêvo* (Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Re, Sm), *drêva* (Pl, Re, Sn, Za) G jd., *lêpo* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) pril., *mêh* (La, Vi, Za, Žu), *mêsan* (Št) 1. 1. jd. prez., *mêša* (La) 3. 1. jd. prez., *sprêda* (La, Mg, Ne, Sn, Sm, Za) / *śprêda* (Pl, Rb, Št, Vi), *rêtko* (Ne, Pr, Vi) pril., *sêno* (Ma, Mg, Sn, Za) / *śeno* (Rb, Vi), *snêh* (Ma, Sn, Za, Žu) / *śnêh* (Re, Vi), *svêta* (Žu) / *śvêta* (Vi) G jd., *svête* (La, Sm, Za, Žu) / *śvête* (Rš) L jd., *têlo* (Rš, Vi, Žu), *têla* (Pr) G jd., *têle* (Rš) L jd., *têlon* (Pr) I jd., *vrême* (La, Ma, Pr, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu), *žvêzdi* (Pl, Vi) N mn.;

– od dugoga * ϵ : *mêso* (La, Ma, Mg, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *mêso* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi), *mêsa* (Ne) G jd., *pêt, Svêti* (Pr, Sm) N jd. m., *žêja* (Mg, Sn, Za, Žu) / *zêja* (Pl, Rš, Re).

2. 3. 2. 2. 2. 3. Vokal *i* potječe:

a) kratki *i*

³⁵⁹ Izuzev u primjerima istaknutima u 2. 3. 2. 2. 2. 1.; usp. i poglavlje 2. 2. 3. ovoga rada.

³⁶⁰ Usp. poglavlje 2. 2. 1. ovoga rada.

– od odgovarajućega kratkog vokala iz ishodišnoga sustava: *dignut* (Pl, Sn, Za), *dimit*, *hodit* (Pl), *hodila* (Mg, Ne, Pl) pr. r. ž. jd., *hodilo* (Rb) pr. r. s. jd., *igla*, *lipah* (Pl) L mn., *mesit* (Sn), *mesila* (Žu) pr. r. ž. jd., *mesili* (Pl) pr. r. m. mn., *miši* (Žu) N mn., *pitan* (Ma, Pl) 1. l. jd. prez., *pitajo* (Mg) 3. l. mn. prez., *ribi* (Pl, Rš) A mn., *stisnut* (Mg) / *stisnut* (Re, Vi), *videt* (La, Ma, Rš, Re, Št, Vi, Žu), *vide* (Re, Sn, Sm, Št, Za) pr. r. m. jd., *videla* (Ne, Pl, Sn, Št) pr. r. ž. jd., *videlo* (Za) pr. r. s. jd., *videli* (Sm) pr. r. m. mn., *zajik* / *zajik*, *zamesili* (Vi) pr. r. m. mn., *zima* / *zima*, *zime* (Mg, Pr, Sm) / *zime* (Rb, Re, Vi) L jd., *zito* (Ma);

– od *e u manjem broju primjera³⁶¹: *dimit*, *falit*, *jimò* (Za) 1. l. mn. prez., *livat* (Žu), *livala* (Vi) pr. r. ž. jd., *livalo* (Št, Vi) pr. r. s. jd., *mihur*, *mihura* (Ma) G jd., *mihurici* (Vi) N mn., *mihurice* (Vi) N mn., *mislit* / *mislit*, *ostarit* / *ostarit*, *pozolit se* / *pozolit se*, *Rik* (La, Mg, Rš) G jd., *Rike* (Ne, Sn, Št) L jd., *Rikò* (Rš) A jd., *Riku* (La) I jd., *steplit* / *steplit*, *tirat*, *zalivali* (Za) pr. r. m. mn.;

b) dugi *i*

– od odgovarajućega dugog vokala iz ishodišnoga sustava: *lice*, *mešecina* (Vi), *mešecini* (Rš) G jd., *paucina* (Žu), *paucini* (Žu) G jd., *paucino* (Vi) A jd., *pire* (Št) L jd., *piri* N mn., *sini* / *sini* N mn., *sino* (Sm) / *sino* (Št, Vi) D mn., *sini* (Ne) / *sini* (Vi) I mn., *sredini* (Rb) G jd., *teplini* (Vi) G jd., *tujina* (Vi), *zide* (Rš) L jd., *zidi* (Re, Vi) N mn., *zimi* (Žu) / *zimi* (Vi) G jd.;

– od *i* u slogu zatvorenu sonantom: *Labin*, *labinšken* (Rš) L jd. m., *Labinšcine* (La, Sm, Za) / *Labinšcine* (Vi) L jd., *ucirki* (Vi) N mn.;

– od *e u manjem broju primjera³⁶²: *lijak*, *najijo* (Sn) 3. l. mn. prez., *zalivan* (Za) 1. l. jd. prez., *zalijen* (Vi) N jd. m., *zalijena* (Št) N jd. ž.

2. 3. 2. 2. 2. 4. Vokal *o* potječe:

a) kratki *o*

³⁶¹ Usp. poglavlje 2. 2. 2. ovoga rada.

³⁶² Usp. poglavlje 2. 2. 2. ovoga rada.

– od odgovarajućega kratkog vokala iz ishodišnoga sustava³⁶³: *bolèt* (Ne, Žu), *bolèlo* (Ma) pr. r. s. jd., *bolô* (Žu) 3. l. mn. prez., *bròde* L jd., *bròdi* (Rb, Rš, Vi) N mn., *bròdah* (Re) L mn., *čovèk* (Pl) / *šlovèk* (La, Ma, Ne, Pr, Sn, Za, Žu) / *šlovèk* (Rš, Št), *dèlo* (Mg, Pr, Št, Vi, Žu), *dobrò* pril., *dòle* pril., *drêvo* (Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Re, Sm), *gorèt* (Rš), *gorèlo* (Mg) pr. r. s. jd., *gorèli* (Vi) pr. r. m. mn., *govèt* (Vi, Za) G mn., *govòrin* (Ne, Pl, Za, Žu) 1. l. jd. prez., *govòri* (Ne, Rb) 3. l. jd. prez., *govòro* (Mg, Rš) 3. l. mn. prez., *gròs* (La, Ma, Mg, Sm, Za) / *gròš* (Rb, Rš, Re), *kokošĩ* (Žu) / *kokošĩ* (Pl) G jd., *kokôš* (Ne) G mn., *kokošôn* (Ne) / *kokošôn* (Št) D mn., *kokošàmi* (La) I mn., *kolèno* (Ne, Pl, Za), *kòza* / *kòža*, *mèso* (La, Ma, Mg, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *mèšo* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi), *mlekò* (Ne, Ri, Vi, Žu), *òsan* (Ma, Mg, Sn, Sm, Žu) / *òsan* (Pl, Rš, Re, Vi), *udovĩca* (Št, Vi, Žu), *udovĩco* (Vi) / *udovĩcu* (Sm) A jd., *udovĩce* (Vi) A mn., *vodà*;

– od *o (< *o) u gramatičkim morfemima A i I jd. ž. r. te 3. l. mn. prez. dosljedno u mjesnim govorima Presike, Rapca, Raše, Repende³⁶⁴, Snašića, Vineža i Zartinja; u govoru Labina i Štrmca dijelom u A i I jd. ž. r., a dosljedno u 3. l. mn. prez.; u govorima Marića, Molih Golja, Nedešćine, Svetoga Martina i Županića dijelom u svim trima gramatičkim kategorijama, a u govoru Plomina samo dijelom u A i I jd. ž. r.³⁶⁵: *famèjo* (Za) I jd., *ìmajo* (Rš, Sn) 3. l. mn. prez., *kùćo* (Ne, Pr, Re, Sn, Št, Za) A jd., *kurjêro* (Ma, Mg, Re, Št) I jd., *màmo* (Ne) I jd., *mrèžo* (Sn) A jd., *nedèjo* (Pl) A jd., *nesô* (Ma, Mg, Ne, Pr, Rš, Sn, Za, Žu) / *nesô* (Rb, Re) 3. l. mn. prez., *njô* (Ma) I jd., *prèjo* (Vi, Za) A jd., *rûko* (Vi, Žu) I jd., *sopèlo* (Rš) A jd., *sestrò* (Ma) A jd., *srèćo* (Sm) A jd., *subòto* (La) I jd., *Tôlijò* (Rb) I jd., *vòdo* (La, Mg, Ne, Re, Sn, Žu) A jd., *vòdon* (Pl) I jd., *vòljò* (Pr) A jd., *zemljò* (Sn) / *zemljò* (Rb, Vi) A jd., *žemljò* (Rš) I jd., *znôjò* (Ne, Za, Žu) / *žnôjò* (Rš) 3. l. mn. prez.;

b) dugi o

– od odgovarajućega vokala iz ishodišnoga sustava³⁶⁶: *môre*, *nôć* (La, Ma, Pl, Pr, Rb, Rš, Sm, Sn, Št, Vi, Za, Žu), *vôze* (Za) L jd., *vôzon* (Mg, Sm) I jd., *vôzi* (Ma) / *vôzi* (Vi) N mn., *vôži* (Vi) / *vôžami* (Rb) I mn.;

– od *o* u slogu zatvorenu sonantom: *grôjze* (La, Ma, Sn, Sm, Za, Žu) / *grôjže* (Pl, Št, Vi), *grôjza* (Ma) G jd., *grôjzen* (Mg) / *grôjžen* (Vi) I jd., *môlbo* (Pl) A jd., *utôrka* (Vi) G jd.;

³⁶³ Izuzev u primjerima istaknutima u 2. 3. 2. 2. 5.

³⁶⁴ S ograničenjem za I jd. u govoru Repende; v. poglavlje 2. 2. 15. ovoga rada.

³⁶⁵ Usp. poglavlja 2. 2. 4. te 2. 2. 15. ovoga rada.

³⁶⁶ Izuzev u primjerima istaknutima u 2. 3. 1. 2. 1. 5.

– od *ā*: *dôjo* (Ne) / *dôju* (Pl) 3. 1. mn. prez., *dô* (Pl, Rš, Št, Vi) N jd. m., *domôćen* (Vi) LI jd. m., *domôćeh* (Vi, Za, Žu) G mn. ž., *glôs* / *glôs*, *glovà*, *grôd*, *hlôde* (Mg, Za) L jd., *hlôdnen* (Žu) L jd. m., *hrvôski* (Pr, Za) / *hrvôški* (Pl, Rš, Vi) N jd. m., *igrôjo* (Sn, Žu) 3. 1. mn. prez., *jôje*, *klôši* (Re, Vi) N mn., *lône* (Pl, Vi) pril., *mlôdi* N jd. m., *môli* N jd. m., *nôša* (La, Pr) / *nôša* (Vi) pr. r. m. jd., *plôcen* (Vi) 1. 1. jd. prez., *plôces* (Vi) 2. 1. jd. prez., *plôce* (Žu) 3. 1. jd. prez., *plôci* (Ne) G jd., *plôco* (Vi, Za) A jd., *plôti* (Ne) pr. r. m. jd., *prôhe* (Re, Za) L jd., *stôri* / *stôri* N jd. m., *Tôliji* (La, Vi) G jd., *Tôlijo* (Rb) I jd., *upôli* (Ne, Pl, Za) 3. 1. jd. prez., *vlôsi* / *vlôši*, N mn. m. r. *vôli* 'valovi' (Rš, Vi), *vrôt*, *zarôs* (Sn), *zasprôvlje* (La) pril., *znôjo* (Ne, Žu) / *znôjo* (Rš) / *znôju* (Pl) 3. 1. mn. prez., *zôs* / *zôs*, *zvô* (Sm, Za) / *zvô* (Pl, Rb) pr. r. m. jd.;

– od *ǎ* u slogu zatvorenu sonantom: *bladônjski* (Žu) N jd. m., *bladônjsko* (Vi) A jd. ž., *jônci* (Pl) N mn., *jôncíci* (Ne, Vi) N mn., *kôl* (Mg), *kônti* (Vi, Žu) A mn., *kôntah* (Vi) L mn., *Krôsôni* (Pl) N mn., *stôrci* / *stôrci* N mn., *tônce* (Vi) L jd., *tônci* (La, Rš, Sn) A mn., *tôncah* (La, Vi) L mn.;

– od produljena **ǝ*³⁶⁷: *dôn*, *dôš* (Ne, Pr, Rš, Za) / *dôs* (Pl, Re, Št), *jedôn* (La, Mg, Pl, Re, Rš, Sn, Za, Žu) N jd. m., *ovôc* (Ne, Pl, Rš, Sm, Št, Vi) G mn., *ugônj* (Ne, Pl, Re, Št, Vi, Za, Žu);

– od dugoga *ǣ u poziciji iza palatala³⁶⁸: *jô* (Sm) pr. r. m. jd., *jôd* (Žu), *jôdon* (Vi) I jd., *jôdan* (Ne, Pl) N jd. m., *jodit se* (Ne, Žu), *jôdi* (Št) pr. r. m. jd., *jodila* (Ne, Rš) pr. r. m. jd., *njozlò* / *njozlò*, *pojô* (Mg) pr. r. m. jd., *razjôdiš* (Vi) 2. 1. jd. prez., *razjôdimô* (Rš) 1. 1. mn. prez.

2. 3. 2. 2. 2. 5. Vokal *u* potječe:

a) kratki *u*

– od odgovarajućega kratkog vokala iz ishodišnjega sustava: *cùt* (La, Rš, Vi, Za, Žu), *drùgi* N jd. m., *drùga* N jd. ž., *drùgen* (Mg, Re, Št, Za, Žu) LI jd. m., *drùgo* (La, Re) / *drùgu* (Ma) A jd. ž., *drùge* (Vi) L jd. ž., *drùgeh* (Pl, Re, Rš, Sn, Vi, Za, Žu) GL mn. m., *jùtro* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rš, Sm, Št, Vi, Za, Žu) pril., *krùhe* (Žu) L jd., *krùhon* (Ne, Vi) I jd., *mùsice* (Vi) N mn., *nùk* (Ne, Pl, Št, Za), *nùka* (Rš), *nùki* (Sn, Vi) N mn., *nùkon* (Vi) D mn., *nùkan* (Vi) D mn., *pranùki* (Vi) N mn., *skùpa* / *škùpa* pril., *sùhen* (Vi) I jd. s., *sùheh* (Vi) G mn. ž.;

³⁶⁷ Usp. poglavlja 2. 2. 1. 2. te 2. 2. 3. 1. 7. a) ovoga rada.

³⁶⁸ Usp. poglavlje 2. 2. 3. ovoga rada.

– od *o (< *o) u svim pozicijama izuzev onih navedenih u 2. 3. 2. 2. 2. 4.³⁶⁹: *čûju* (Ma) / *cûju* (Pl) 3. l. mn. prez., *dǐgnut* (Pl, Sn, Za), *gusènica* (Ne, Pl), *ìmaju* (Ne, Žu) 3. l. mn. prez., *kùću* (Sm) A jd., *nedèlju* (La) A jd., *nùku* (Št) A jd., *pustèlju* (Žu) / *poštèju* (Pl) A jd., *rukà* (Ne, Rš, Št), *stǐsnut* (Mg) / *stǐšnut* (Re, Vi), *rukàmi* (Vi, Žu) I mn., *susèdi* (Mg, Rš, Sm, Žu) / *śusèdi* (La, Vi) N mn., *śusèda* (Re), *ženù* (Ne) A jd.;

– od slogotvornoga **ǰ*³⁷⁰: *bùha*, *jàbuka* (Ma, Ne, Pr, Sn, Sm, Vi), *jàbuko* (Žu) A jd., *jàbuki* (La, Pl, Rb, Rš, Ri, Št, Za) N mn., *jàbuk* (Vi) G mn., *jàbucići* (Mg) N mn., *mùs* (Mg, Ne, Sn, Sm) / *mùś* (Pl, Rb, Rš, Vi), *mùzlo* (Pr, Žu) pr. r. s. jd., *mùzli* (Re, Št) pr. r. m. mn., *pomùza* (Za) pr. r. m. jd., *pomùzla* (Ma) pr. r. m. jd., *sùza* (La, Mg, Pr, Sn, Za) / *śùza* (Pl, Rb, Rš, Re, Vi), *śùzo* (Vi) / *śùžu* (Št) / *śùzu* (Ma, Sm, Žu) A jd., *sùzami* (Žu) / *śùzami* (Vi) I mn., *sùzice* (Ne) N mn., *vùna* (La, Ma, Pl, Pr, Sn, Sm, Vi, Žu) / *ùna* (Rb, Re, Za), *ùni* (Mg, Rš, Št) G jd., *vùno* (Vi) / *vùnu* (Ne) A jd.;

– u dijelu primjera od prefiksa *və:- *ubǐla* (Mg, Št) pr. r. ž. jd., *ubǐlo* (Mg, Vi) pr. r. s. jd., *udovǐca* (Št, Vi, Žu), *udovǐco* (Vi) / *udovǐcu* (Sm) A jd., *udovǐce* (Vi) A mn., *ukràs* (La, Ma) / *ukràś* (Re), *umrèt* (Ne, Pl, Rš, Št, Vi, Za), *ùmra* (Ma, Vi) pr. r. m. jd., *ùmrla* (Sn, Št, Vi, Za) pr. r. ž. jd., *ùmrli* (Ma, Pl) pr. r. m. mn., *upôli* (Ne, Pl, Za) 3. l. jd. prez., *ùroki* (Žu) N mn., *utòrak* (La, Ne, Pl, Št), *utòrka* (Vi) G jd.;

– u dijelu primjera od *ǒ* uglavnom u prednaglasnom, ali i zanaglasnom položaju³⁷¹: *kukò* 'kako' (La, Mg, Rš, Re, Vi, Za), *pustèlji* (Žu) / *puštèlji* (Vi) G jd., *puštèljo* (Vi) A jd., *utè* (Ne, Pl, Rš, Sn, Vi, Za) pr. r. m. jd., *ubèt* (Mg, Pl, Vi, Žu), *ugnjǐšće* (Ma, Mg, Pr, Sm, Žu) / *ugnjǐšće* (Pl, Rš, Re, Vi) / *gunjǐšće* (Rb), *ugônj* (Ne, Pl, Re, Št, Vi, Za, Žu); *nèkukor* (Sn, Za) pril., *poprèku* (Ma, Žu), *prèku* (La, Ma, Mg, Re, Št);

b) dugi *u*

– od odgovarajućega dugog vokala iz ishodišnoga sustava: *kljûc* (Št) / *kjûc* (Pl), *ljûdi* (u svim govorima izuzev Pl) / *jûdi* (Pl) N mn., *napûšćali* (Sm) pr. r. m. mn., *napûšćene* (Re) L jd. ž., *osûši* (Mg) 3. l. jd. prez., *pûstin* (Ma) 1. l. jd. prez., *pûsti* (Za) / *pûšti* (Vi) pr. r. m. jd., *pûšćamo* (Ne) l. mn. prez., *pûšća* (Ma) pr. r. m. jd., *pûšćeni* (Rš) N mn. m., *śpûšćale* (Vi) pr. r.

³⁶⁹ Usp. poglavlje 2. 2. 4. ovoga rada.

³⁷⁰ Usp. poglavlje 2. 2. 5. ovoga rada.

³⁷¹ Usp. poglavlje 2. 2. 7. ovoga rada.

ž. mn., *šûša* (Sm), *zapûšćeno* (Za) N jd. s., *žapûšćeni* (Rš) N mn. m., *zapûšćene* (Ma) N mn. ž., *zgûbi* (Ne, Pr) / *žgûbi* (Vi) 3. l. jd. prez., *zgûbo* (Za) 3. l. mn. prez.;

– od *ũ* u slogu zatvorenu sonantom: *racûn* (Rb, Re, Žu), *ûjdeš* (Ne, Za) / *ûjdeš* (Pl) 2. l. jd. prez., *ûjde* (Mg, Ri, Vi) 3. l. jd. prez., *ûjdo* (Rb, Sn, Žu) 3. l. mn. prez.;

– od **ø* (< **o*) u svim pozicijama izuzev onih navedenih u 2. 3. 2. 2. 2. 4.³⁷²: *kûk* (Št), *kûs* (Ne, Sm, Žu) / *kûs* (Rb, Re), *kûsi* (Pr, Za) NA mn., *mûž* (Ma) / *mûš* (Mg, Ne, Sn) / *mûš* (Pl), *pût* (Mg, Pl, Pr, Sm, Št, Vi, Za), *rûko* (Pl, Št, Vi) A jd., *rûki* (Mg, Pl, Rb, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) NA mn., *zûp* (Pr) / *zûb* (Pl) / *zûp* (Re, Št), *zûbi* (Ne) / *zûbi* (Vi) N mn.;

– od slogotvornoga **ǰ*³⁷³: *obûc* (Žu), *prebûka* (Vi) pr. r. m. jd., *prebûkla* (Pl) pr. r. ž. jd., *pretûka* (Pr) pr. r. m. jd., *pûž* (Pr, Sn) / *pûš* (La, Ma, Ne, Sm, Za, Žu) / *pûš* (Mg, Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi), *štûc* (Št), *stûkla* (Mg) pr. r. ž. jd., *sûnce* / *sûnce*, *tûc*, *vûk* (La, Ma, Sn, Sm, Vi, Za) / *ûk* (Mg, Pr, Rb, Št), *vûki* (Ne, Pl, Žu) / *ûki* (Rš, Re) N mn.

2. 3. 2. 2. 3. Ostvaraji

Kao što je bilo spomenuto u ranijim poglavljima ovoga rada³⁷⁴, tendencija se jake čakavske vokalnosti ostvaruje kroz nekoliko mehanizama, a jedan je od njih i povećan broj vokalskih fonema, ali i varijanata – alofona – pojedinih vokalskih fonema. Fonemi i alofoni kojima se proširuje osnovni peteročlani vokalski inventar mogu biti monoftonške i diftonške naravi.

Tijekom ovoga je istraživanja u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima zabilježena pojava od četiriju do šest monoftonških alofonskih varijanata vokala iz osnovnoga inventara – dakle, minimalan je broj veći, ali maksimalan broj ipak manji nego u južnim labinskim govorima. Sveukupno je zabilježeno šest različitih alofonskih jedinica, od kojih se sve javljaju i u južnim govorima. No za razliku od južne podskupine labinskih govora (usp. poglavlje 2. 3. 2. 1. 3. ovoga rada), u ovoj se podskupini jedinice posebne (otvorene, zatvorene ili labijalizirane) artikulacije javljaju u većem broju primjera, no ni ovdje im nije moguće pripisati status fonema jer su ipak češći ostvaraji s „neutralnim“ vokalskim fonemima, a alternacija je ostvaraja uvijek prisutna.

³⁷² Usp. poglavlje 2. 2. 4. ovoga rada.

³⁷³ Usp. poglavlje 2. 2. 5. ovoga rada.

³⁷⁴ V. poglavlja 2. 2. 1. i 2. 2. 6. ovoga rada.

Najmanje je vokalskih alofona zabilježeno u mjesnim govorima Marića, Plomina, Presike, Repende, Snašića, Svetoga Martina, Vineža i Zartinja (po četiri), jedan više u govorima Labina, Molih Golja, Rapca, Raše i Štrmca, a najveći je broj takvih alofona ovjeren u govorima Nedešćine i Županića (po šest).

Alofon [ɛ] (zatvorena varijanta vokala *e*) ovjeren je u svim istraživanim sjevernim i sjeveroistočnim labinskim mjesnim govorima. Javlja se u naglašenu položaju na mjestu:

1) **e*³⁷⁵: *bêlu* (Ne) A jd. ž., *besêd* (Pr, Za) G mn., *Brêh* (Re), *Brêga* (Rš) G jd., *cêli* (La, Mg, Rb, Št) N jd. m., *cêlo* (Vi) N jd. s., *drêvo* (Ma, Mg, Sm, Žu), *drêva* (Za) G jd., *dvê* (Mg, Pl, Rb, Rš, Ri, Sn, Št, Vi, Za) N ž., *imê* (La) pr. r. m. jd., *kašnêje* (Ma) pril., *kêh* (Re) I jd. m., *lêpo* (La, Ma, Mg, Ne, Rb, Rš, Sm, Št, Za, Žu) pril., *lêt* (La, Ma, Pl, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Za) G mn., *lêvo* (La, Pl) pril., *mêh* (La, Vi, Za, Žu), *najstarêjega* (Ma) G jd. m., *pasêvali* (Žu) pr. r. m. jd., *podêli* (Sm) pr. r. m. jd., *porêže* (Ma) 3. l. jd. prez., *posujêvali* (Ne) pr. r. m. mn., *potrêba* (Za), *preživêt* (Re), *rêtko* (Pr, Vi) pril., *rêtkeh* (La) G mn. m., *rêz* (La), *sêno* (Ma, Mg, Sn, Za) / *šêno* (Rb, Vi), *smêmo* (Rš) 1. l. mn. prez., *snêh* (Sn, Za, Žu) / *šnêh* (Re, Vi), *sprêda* (La, Sm), *srêda* (Ne), *starêje* (Ma) N mn. ž., *susêt*, (Za) / *šusêt* (Št) G mn., *svête* (La, Žu) / *švête* (Rš) L jd., *škapulêvajo* (La) 3. l. mn. prez., *têlo* (Vi, Žu), *tên* (La, Št) LI jd. m., *têsto* (Žu) / *têsto* (Vi), *ubêt* (Mg), *umê* (Rš) pr. r. m. jd., *vêka* (Rb, Rš, Sn) pril., *vrême* (La, Pr, Vi), *zgorê* (Žu) pr. r. m. jd., *žvêždi* (Vi) N mn., *žvêrić* (Št), *živêje* (Re) 3. l. jd. prez., *živêjemo* (Rš) 1. l. mn. prez., *živê* (Sm) pr. r. m. jd.;

2) *e*: *debêl* (Ne) N jd. m., *hcêr* (Št) A jd., *jêš* (Vi), *lêt* (Vi), *pêc* (Pl, Pr), *plês* (Ne), *plêsi* (Žu) / *plêsi* (Pl) NA mn., *prêtelice* (Št) N mn., *šês* (La, Ne, Sn, Za) / *šês* (Pl, Rš), *šêsto* (Sm), *štêjen* (La) 1. l. jd. prez., *têta* (Mg, Sn) / *tête* (Ma, Za), *têti* (Št) A mn., *Santalêzi* (Ne), *vrêda* (Mg, Vi) pril., *žêca* (Vi) G jd., *žênske* (Za) / *žênške* (Mg) N mn. ž.;

3) *e* u primljenica: *bandjêrah* (Za) G mn., *Bêpo* (Za), *Bêpeta* (La) G jd., *butêge* (Vi, Žu) L jd., *dêbul* (Ma) N jd. m., *dênari* (Št) N mn., *gvêri* (Rš) G jd., *kumêdiji* (Pl, Rš) A mn., *Mêne* (Za), *munêdo* (Vi) A jd., *špêži* (Sm) G jd., *špêžo* (Mg, Vi) A jd., *štupidêc* (La) G mn., *vêra* (La) N jd. ž.;

---

³⁷⁵ M. Moguš zabilježio je u govoru Gorenjega Rapca vokal *i* u primjerima gdje se jat nalazio pod dugim naglaskom i nenaglašenom duljinom, a u dijelu primjera u takvu položaju i alternaciju *i* i *e*, te to protumačio zatvaranjem vokala u takvoj poziciji, a ne ikavskim odrazom jata. Više v. u bilješci 191 u poglavlju 2. 2. 2. ovoga rada. Tijekom ovoga istraživanja izuzev tzv. stalnih ikavizama (v. u poglavlju 2. 2. 2. ovoga rada) nisu zabilježeni primjeri u kojima se odraz jata zatvorio do *i* nego samo oni s alofonom *e* na mjestu jata, koji se nalaze u integralnom tekstu rada. Ista je mogućnost zabilježena i u južnim labinskim govorima (v. poglavlje 2. 3. 2. 1. 3. ovoga rada).

4) *ɛ: *govê*t (Za) G mn., *mêso* (Pl, Št), *mêsa* (Ne) G jd., *pê*t (Ma, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu), *rê*d (Sm), *zê*t (Ne), *zê* (Re, Vi) pr. r. m. jd., *zêdan* (Vi) N jd. m., *zêdni* (Rš) N mn. m., *zêdneh* (Žu) G mn. m.;

5) *i*³⁷⁶: *bêstra* (Št) N jd. ž., *cêsta* (Re) N jd. ž., *cêsti* (Za) N mn. m., *cêsto* (Mg) pril., *cetêre* (Re) N ž., *dêhat* (Rš), *kêšeli* (Mg) N mn. m., *ocêštit* (Št), *opêralo* (Re) pr. r. s. jd., *opêrala* (Žu) pr. r. ž. jd., *rêva* (Za) pr. r. m. jd., *sêba* (Re) pr. r. m. jd., *sêra* (Žu) G jd., *šêla* (Žu) pr. r. ž. jd., *vêde* (Re) pr. r. m. jd., *vênet* (Št), *Vêneže* (Žu) / *Vêneže* (Št) L jd., *zrêba* (Žu) pr. r. m. jd., *žêto* (Ma, Žu).

Alofon se [ɛ] može javiti i u prednaglasnu položaju na mjestu:

1) **ɛ*³⁷⁷: *bêžàt* (La), *bêžite* (Ne) 2. l. mn. prez., *bêžàle* (Vi) pr. r. ž. mn., *deçà* (La), *deļili* (Ne, Sm, Žu) pr. r. m. mn., *dețè* (Rš), *mešit* (Sn), *mešili* (Pl) pr. r. m. mn., *mešàli* (Ne) pr. r. m. mn., *mlêkò* (Ne, Vi, Žu), *pogrešila* (Št) pr. r. ž. jd., *smeji* (La) 3. jd. prez., *raspodeļit* (Ne), *raždêlit* (Št), *sveçà* (Za), *šveçì* (Vi) N mn., *umešila* (Žu) pr. r. ž. jd., *zamešili* (Vi) pr. r. m. mn., *zapovêdàt* (Vi);

2) *ɛ: *grêdì* (Vi) A mn., *grêdàh* (Sm) L mn., *pêštò* (Št), *povežò* (Vi) pr. r. m. jd., *pređè* (Vi) 3. l. jd. prez., *vezàt* (Za);

3) *i* ili *e*: *ceñit* (Št), *oplețènemi* (Žu) I mn. m.;

4) *e* ili *i* u primljenica: *duperivajo* (Za) 3. l. mn. prez., *meñuti* (La) G mn., *revàli* (Št) pr. r. m. mn.

Rijetko je [ɛ] ovjeren u zanaglasnu položaju, i to na mjestu *ɛ: *dòlę* (Pl) / *dòlęka* (Re) pril., *vìdę*t (La); odnosno *ɛ: *pòcęlo* (La) pr. r. s. jd.

Alofon [ɛ] (otvorena varijanta vokala *e*) zabilježen je u malom broju primjera u govorima Molih Golja, Nedeščine, Presike, Rapca i Županića. Taj se alofon ostvaruje u naglašenu, prednaglasnu i zanaglasnu položaju, gdje može biti na mjestu *ɛ: *šêdèt* (Rb), *Vrêçari* (Ne); ili *e*: *stòžę*r (Pr); odnosno *e* u posuđenica romanskoga podrijetla: *šêšula* (Žu), *têšari* (Mg) N mn.

³⁷⁶ P. Ivić u govoru je Ripende Kosa i Gornjega Rapca zabilježio da se na mjestu svakoga kratkoga naglašenog vokala *i* javlja „vrlo zatvoreno *e*“ (Ivić 1961: 207), a takve su podatke preuzele i J. Kalsbeek (1983: 250) i S. Vranić (2005: 65). V. i bilješku 191 u poglavlju 2. 2. ovoga rada. Iz ovjera prikupljenih ovim istraživanjem vidljivo je da i dalje postoje tragovi te zamjene i nekadašnjega stanja, no danas se radi o mnogo manjem broju ovjera koje se sve oprimjeruju i s vokalom *i* na njegovu etimološkom mjestu, stoga se može govoriti samo o *ɛ* na razini ostvaraja, odnosno alofona.

³⁷⁷ V. bilješku 375 ovoga rada.

Alofon [y] (koji se izgovara uže od *i* jer se jezik pri artikulaciji povlači prema sredini usne šupljine) ovjeren je u svim istraživanim govorima ove podskupine. Taj se alofon ostvaruje na mjestu *i* u naglašenu položaju: *brojýt* (Za), *býrali* (Za) pr. r. m. mn., *být* (Ne, Rš, Št), *ceýtiri* (Ne) N m., *ceýtire* (Pl) N ž., *dobýt* (La, Ne, Za), *dogodýt* (Žu), *dogodýlo* (Pl, Št, Vi, Žu) pr. r. s. jd., *domýslit* (Za), *domýslin* (Mg) / *domýšlin* (Vi) 1. l. jd. prez., *fýnila* (Ne) pr. r. ž. jd., *gojýla* (Sn) pr. r. ž. jd., *gojýli* (Mg) pr. r. m. mn., *gorýčicu* (Pl) A jd., *govorýt* (Ma), *govorýla* (Ne) pr. r. ž. jd., *ýradýna* (Sn), *gubýt* (Ne), *hýtít* (La, Sn), *hýta* (Rš) pr. r. m. jd., *hodýt* (Pl), *hodýla* (Mg, Ne, Pl) pr. r. ž. jd., *hodýlo* (Rb) pr. r. s. jd., *Jurýna* (Rš), *kobasýce* (Mg) A mn., *krecýt* (La), *kupýt* (Žu), *kupýla* (Vi) pr. r. ž. jd., *kupýli* (Rb) pr. r. m. mn., *lýtar* (Rb) G mn., *maštýli* (Rb) pr. r. m. mn., *mýslin* (Za) 1. l. jd. prez., *mýslila* (Ne) pr. r. ž. jd., *opýrat* (La), *molýt* (La, Št), *molýlo* (Vi) pr. r. s. jd., *naložýt* (Pr), *nošýt* (Rš, Št), *nošýla* (Št) pr. r. ž. jd., *osúsýt* (Rš), *oženýla* (Št) pr. r. ž. jd., *pýt* (Mg), *plotýt* (Ne), *plotýla* (Mg) pr. r. ž. jd., *prebýrat* (Rš), *prešýškat* (Ne), *promýšli* (Rš) 3. l. jd. prez., *raspustýla* (La) pr. r. ž. jd., *razbýt* (Ne), *rodýt* (Št), *rodýla* (Pl) pr. r. ž. jd., *rodýlo* (Žu) pr. r. s. jd., *sodýt* (Sm), *solýli* (Rb) pr. r. m. mn., *stýsnut* (Mg), *storyýt* (Ne, Re), *šýt* (Ma), *ubýla* (Mg) pr. r. ž. jd., *ugosýlo* (Sm) pr. r. s. jd., *výdet* (Rš).

Alofon [o] (zatvorena varijanta vokala *o*) zabilježen je gotovo u svim istraživanim sjevernim i sjeveroistočnim labinskim mjesnim govorima – nije ovjeren za ovoga istraživanja jedino u govoru Presike. Taj se alofon najčešće ostvaruje u prednaglasnu položaju i ta se njegova pojava može povezati sa zatvaranjem kratkoga prednaglasnog vokala *o* koje je potvrđeno u ovim govorima (usp. poglavlje 2. 2. 7. ovoga rada), a koji može biti različita podrijetla:

1) od *o*: *boğatýja* (Vi), *Božýc* (Žu), *kòkòsí* (Pl) G jd., *kòliko* (Pl, Rš, Re), *kòncè* (Žu) L jd., *lòncì* (Pl) N mn., *mòcìli* (Re) pr. r. m. mn., *mòkrì* (Rš) N mn. m., *mòlìt* (Ne), *mòlìli* (Pl) pr. r. m. mn., *nekòliko* (Vi), *obòlèla* (Rb) pr. r. ž. jd., *òcìstít* (Pl), *òndà* (Rš) pril., *òndè* (Žu) pril., *òndò* (Ne, Pl) N jd. s., *òní* (La) N mn. m., *òvòc* (Ne, Rš) G mn., *òzgòra* (Mg), *stòlì* (Pl) G mn., *tòliko* (Pl);

2) od $\bar{a} < *a$: *glòvè* (Vi) L jd., *ýosít* (Sm), *kòkò* (Sn), *młòtìle* (Vi) pr. r. ž. mn., *mòcàk* (Re), *mòhàla* (Vi) pr. r. ž. jd., *pròšàc* (Št), *pròscà* (Mg) G jd., *pròscì* (Ma) N mn., *škòkàla* (Vi) pr. r. ž. jd., *škòkàli* (Re) pr. r. m. mn., *šòmà* (Št) N jd. ž., *stròní* (Vi) G jd., *stròně* (Mg, Žu) L jd., *tròví* (Vi) G jd.;

3) od *o* u riječima stranoga podrijetla: *bokalèta* (Žu), *Fażolìni* (Ne), *kòštò* (La) 3. l. jd. prez.

Nešto je rjeđe alofon [ɔ] ovjeren u naglašenu položaju, i to:

1) na mjestu *ā* (podrijetlom od *a*, koji se uobičajeno zatvara do *o*, a u ovom slučaju i dalje do [ɔ]): *dvô* (Vi) N m., *grôt* (Rš, Sm, Žu), *jôko* (Mg) pril., *mlôdi* (Vi) N mn. m., *môle* (Za) L jd. ž., *ôšto* (La), *poznôjo* (Ne) 3. l. mn. prez., *rivôjo* (Sm, Vi) 3. l. mn. prez., *šôm* (Pl) N jd. m., *sômega* (Za) G jd. m., *štôreh* (Vi) L mn. m., *Tôliji* (Vi) G jd., *vlôši* (Vi) A mn.;

2) na mjestu *o* (ili *a*) u primljenica: *brkôn* (Pl), *cômbali* (Pl) pr. r. m. mn., *gôma* (Žu), *intrôdo* (Vi) A jd., *Mikôla* (Žu), *mižôl* (Pl), *rôbo* (La) A jd., *žbôla* (La);

3) na mjestu *u*: *kôhan* (Ne) 1. l. jd. prez., *kôhala* (Re) pr. r. ž. jd., *kôhale* (La) pr. r. ž. mn., *krabôljah* (La) L mn., *skôhala* (Mg) / *škôhala* (Št) pr. r. ž. jd., *tôka* (Ne) pril.;

4) na mjestu *o*: *stô* (La) / *štô* (Re), *škôlu* (Pl) A jd., *vôsce* (Mg) A mn.

Sasvim rijetko se [ɔ] ovjerava i u zanaglasnu položaju, na mjestu *o* ili **o* (< **o*): *kôkôši* (La, Sn) A mn., *ôkôlo* (La); *veçèrô* (Mg) A jd.

Alofon je [ö] (labijalizirana varijanta vokala *o*), poput [ɛ], ovjeren u svim sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima. Taj se alofon ostvaruje najčešće u naglašenu položaju, i to:

1) na mjestu vokala *o* u primljenica: *balôn* (Rš, Za, Žu), *bômbi* (Mg) N mn., *bôršo* (Sn) / *bôršu* (Ma) A jd., *brkôn* (Za, Žu), *brkôni* (Št) G mn., *brkônah* (Mg) L mn., *Dômac* (Št), *facôl* (Žu), *fôrco* (Rš) A jd., *fôrši* (Sn) / *hôrši* (Za), *fôzo* (Vi) A jd., *fôzi* (Za) / *fôzi* (Rš) G mn., *kacjôl* (Žu), *kamjôn* (Ma), *kamjôni* (Pl) N mn., *kantadôr* (Rš), *karbôn* (Rš), *karbôna* (Vi, Žu) G jd., *konôbi* (Št) G jd., *limôn* (Žu), *mižôl* (Mg, Žu), *mižôli* (Pl) A mn., *motôr* (Št), *motôri* (Re) N mn., *nôna* (Mg, Sn, Št, Vi), *nôni* (Ma) G jd., *nôno* (Mg, Rš, Št, Za), *nônota* (Pr) G jd., *panjarôle* (Vi, Žu) L jd., *petrôlj* (Mg), *petrôljka* (Žu), *pirôn* (Mg), *pirônnon* (Žu) I jd., *profesôra* (Ne) A jd., *pršešjôn* (Za), *pržôn* (Pr), *pržône* (Rš) L jd., *refletôr* (Za), *rôbi* (Mg, Rš, Žu) G jd., *rôbo* (Za) A jd., *rôli* (Sm) A mn., *rôžice* (Ne, Za) A mn., *rôžicami* (Vi) I mn., *ščôrica* (Sm, Za) / *ščôrica* (Rš), *ščôrice* (La, Ma, Pr) / *ščôrice* (Vi) NA mn., *špirôni* (Re) N mn., *telefôn* (Št), *trahtôri* (Za) N mn., *vapôron* (Rš) I jd.;

2) na mjestu *a* u primljenica: *intrôdi* (Št) G jd., *kôvi* (Re) G jd., *kôvo* (Sn) A jd., *kôve* (Mg, Pr, Rb, Rš, Za, Žu) L jd., *kôvara* (Za) G jd., *kôvari* (Pr, Rš, Vi, Žu) NA mn., *kôvarica* (Re), *pijôdi* (Mg) G jd., *regôli* (Žu) A mn., *tonelôt* (Rš) G mn., *žarnôdi* (Vi) A mn.;

3) na mjestu $\bar{a} < *a$: *abadôjo* (Sn) 3. 1. mn. prez., *blôga* (Mg) G jd., *glôs* (Vi), *glôvo* (Št) A jd., *grôde* (Rb) L jd., *hlôde* (Mg) L jd., *jôje* (Ne, Vi), *jôjen* (Žu) I jd., *jôko* (Vi, Za) pril., *kantôjo* (Žu) 3. 1. mn. prez., *kôli* (Mg) G mn., *mlôdo* (Ne) I jd. ž., *môleh* (Ma, Za) G mn. m., *peljô* (Št, Vi) pr. r. m. jd., *pensôjo* (Vi) 3. 1. mn. prez., *pospijôs* (Št) 2. 1. jd. prez., *poznôn* (Ne) 1. 1. jd. prez., *poznôjo* (La) 3. 1. mn. prez., *šôm* (Vi) N jd. m., *sôme* (Žu) L jd. ž., *špôrali* (Žu) pr. r. m. mn., *tornôjo* (Vi) 3. 1. mn. prez., *vôli* (Vi) N mn., *zasprôvlje* (La) pril., *žgrôjeno* (Rš) N jd. s., *žlôta* (Vi) G jd., *žnôs* (Št) 1. 1. jd. prez., *zvô* (Za) pr. r. m. jd., *žbaljô* (Št) pr. r. m. jd.;

4) na mjestu $\bar{a} < *a$: *cô* (Rb), *prošôc* (Pl) G mn.;

5) na mjestu $\bar{o}$: *Bôh* (Rš, Za), *devestô* (Žu), *Gôlja* (Ma), *Gôlji* (Mg, Za), *Kôsi* (Re), *môre* (Rš, Vi), *môra* (Sn) G jd., *nôc* (Rš, Sm, Št), *nôs* (Za), *pôc* (Ma, Mg, Ne, Rš, Sn, Št, Za), *stô* (Mg, Za), *šeštô* (Št), *škôla* (Mg, Sn, Sm) / *škôla* (Re), *škôli* (Rš) G jd., *škôlo* (Ma, Za) / *škôlo* (Št) A jd., *Škrpôci* (Za), *tô* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Za, Žu) N jd. s., *užgôra* (Rš), *vôs* (Za, Žu), *žatô* (Rš), *zazdôlun* (Sn) pril., *zdôlun* (Mg, Za) / *ždôlunka* (Rš) pril., *Žigôčiči* (Ma);

6) na mjestu $\bar{o}$ u slogu zatvorenu sonantom: *bôl* (Pr, Žu), *bôlnice* (Za) L jd., *brôj* (Ma), *Cerôvlja* (Rš) G jd., *gnôj* (Št, Za), *grôjze* (Ma), *grôjzen* (Mg) I jd., *kôl* (Ne), *môj* (Št, Za) N jd. m., *nemôj* (Št) 2. 1. jd. imper., *nemôjmo* (Rš) 1. 1. mn. imper., *pokôjna* (Št) N jd. ž., *pokôjni* (Za) N mn. m., *pôl* (Ma, Mg, Sn, Vi, Za, Žu), *pôlne* (Pl, Št), *popôlne* (Pl, Za), *postôl* (Ne) / *poštôl* (Št), *sôl* (Mg) / *sôl* (Vi), *stôl* (Za), *škôrňjah* (Sn) L mn., *vôjski* (Št) G jd., *vôjsko* (Mg) A jd., *zakôn* (Žu), *žôl* (Ma) / *žôl* (Št); te na mjestu *a* u slogu zatvorenu sonantom: *jônca* (Mg) G jd.;

7) na mjestu dugoga $*o (< *o)$: *nesô* (Za) 3. 1. mn. prez., *njô* (Sn, Za) I jd. ž.;

8) na mjestu $\bar{o}$: *bilô* (Ne) pr. r. s. jd., *jimô* (Za) 3. 1. mn. prez., *kôla* (Za) N mn., *nakô* (Rb) pril., *takô* (Pr) pril., *vôšce* (Ma) / *vôšce* (Rš) NA mn.

Alofon se [ö] u znatno manjem broju primjera može javiti i prednaglasnu položaju, a tu je podrijetlom od *o*: *bônä* (Št) N jd. ž., *yônjišce* (Rb), *kôlôr* (Rš), *môtôrah* (Rš) G mn., *ônö* (Mg, Pr, Rš, Sn, Za) N jd. s., *tôliko* (Rb, Rš, Št), *Töpît* (Rb), *Töpîda* (Rš) G jd., *vôli* (Rb) A mn.,

völi (Sm) I mn., *vörät* (Rb); ili *ā: dölä* (Vi) pr. r. ž. jd., *gönäla* (Vi) pr. r. ž. jd., *Krönjci* (Rb), *mlötüla* (Vi) pr. r. ž. jd., *plötüt* (Št), *pofoilit* (Rš), *prövljò* (Vi) pr. r. m. jd., *zöbit* (Vi).

Alofon [ü] (labijalizirana varijanta vokala *u*) ovjeren je u malom broju primjera u govorima Labina, Nedešćine, Raše, Štrmca i Županića. Taj se alofon ostvaruje u naglašenu položaju na mjestu *u*: *cüda* (Žu) pril., *cüt* (La); na mjestu *u* u primljenica: *rücak* (Ne); na mjestu *o (< *o), odnosno slogotvornoga **l̥*: *potegnüt* (Ne); *štúc* (Št), *üni* (Rš) G jd.; te u prednaglasnu položaju na mjestu *u*: *küpüt* (La).

Važno je istaknuti da se danas u idiomima mlađega stanovništva svi spomenuti alofoni mnogo rjeđe ovjeravaju, pa čak i potpuno izostaju, dok su u idiomima starijega stanovništva oni i dalje poprilično frekventni.

2. 3. 2. 2. 4. Distribucija

Inicijalni vokali izostaju uglavnom u riječima stranoga podrijetla: *letricišta* (Rš), *letricišti* (Re) N mn., *lëtrika*, *Mërika*, *Tôlija*, ali i onima domaćima: *ku* 'ako', *nämo* 'onamo', *vä* 'ovaj' N jd. m., *vämo* 'ovamo', *vò* 'ovo' N jd. s., i sl.

Potpuno se izostavlja vokal *i* iz nekadašnjega prefiksa *iz*³⁷⁸ koji funkcionira i kao samostalan prijedlog i prefiks u složenicama: *škopät* (Rš), *škopäla* (Vi) pr. r. ž. jd., *škopäli* (Mg) / *škopäli* (Vi) pr. r. m. mn., *spëc* (Žu), *spëcë* (Vi) 3. l. jd. prez., *špeklì* (Rb) pr. r. m. mn., *spëcën* (Vi) N jd. m., *spëro* (Rš) 3. l. mn. prez., *šplotilo* (Re) pr. r. s. jd., *sprëda* (La, Mg, Ne, Sn, Sm, Za) / *sprëda* (Pl, Rb, Rš, Št), *štúc* (Št), *štucë* (Št) 3. l. jd. prez., *stüklo* (Mg) pr. r. s. jd., *štucën* (Rš) N jd. m., *zdrobit* (Št), *zdurät* (Žu), *zduro* (La) pr. r. m. jd., *zgljèdajo* (Žu) 3. l. mn. prez., *zgorë* (Žu) pr. r. m. jd., *zgorëla* (Pl) pr. r. ž. jd., *zgorëla* (Rš) pr. r. ž. jd., *zgorëlo* (Za) pr. r. s. jd., *zgrôjeno* (Rš) N jd. s., *zgubüt* (Pr) / *zgubüt* (Vi), *zgübi* (Ne, Pr) / *zgübi* (Vi) 3. l. jd. prez., *zgübo* (Za) 3. l. mn. prez., *zgubila* (Št) pr. r. ž. jd., *zguילו* (La, Sm) pr. r. s. jd., *zletëli* (Vi) pr. r. m. mn., *zližen* (Vi) N jd. m., *zmešälo* (Ma) pr. r. s. jd., *zracunäla* (Žu) pr. r. ž. jd., *zrëc* (Žu), *zreklä* (Rš) pr. r. ž. jd., *zriäba* (Žu) 3. l. jd. prez., *zvorë* (Mg) 3. l. jd. prez. itd.

Potpuno izostaje vokal *i* na dočetu infinitiva i glagolskoga priloga sadašnjega³⁷⁹: *büt* (Ne, Pr, Rš, Št), *cüt* (La, Rš, Za), *cuvät* (Mg, Ne, Za, Žu) / *čuvät* (Sm), *dëlat* (Ma, Mg, Ne, Pl,

³⁷⁸ V. bilješku 345 ovoga rada.

³⁷⁹ Više v. i u poglavljima 2. 4. 6. 4. i 2. 4. 6. 6. ovoga rada, gdje se navode i ostali primjeri zabilježeni za ovoga istraživanja.

Pr, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Za, Žu), *dobìt* (La, Ne, Vi, Za), *fìnìt* (Rš, Sn), *hodìt* (Pl, Vi), *imèt* (La, Pl, Pr, Rš, Sn, Št, Vi, Za, Žu), *kopàt* (Mg, Vi), *kupìt* (La, Žu), *mlèt* (Mg, Žu), *molìt* (La, Ne, Št, Vi), *nôc* (La, Ne, Sm, Št, Vi, Za), *nošìt* (Rš, Št), *ocìstìt* (Pl, Št), *osúšìt* (Rš, Vi), *pèc* (Pl, Pr, Sm, Žu), *plotìt* (Ne, Št), *pôc* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu), *prît* (Mg, Ne, Pl, Pr, Rš, Re, Sn, Št, Vi, Za, Žu), *prodàt* (Mg, Rš), *rèc* (La, Ma, Ne, Pl, Pr, Rš, Re, Sm, Št, Vi, Za, Žu), *sedèt* (Za) / *sedèt* (Rb), *smèstit* (Ne, Sm), *spàt* (Mg, Sn) / *spàt* (Rš, Vi), *spràvit* (Mg) / *spràvit* (Rš), *storìt* (Ma, Ne, Sn, Za, Žu) / *storìt* (Pl, Re, Rš, Št), *štèt* (La) / *štèt* (Rš), *túc* (Ne, Vi), *umrèt* (Ne, Pl, Rš, Št, Za), *vazgàt* (Ne) / *vazgàt* (Vi), *vìdet* (La, Ma, Rš, Re, Št), *vìnet* (Ne, Pl, Št), *zèt* (Ne, Sn) / *zèt* (Rš, Št, Vi), *zgubìt* (Pr) / *zgubìt* (Vi), *zòbit* (Rš, Vi), *živèt* (Ne, Sm, Za) / *živèt* (Rš, Re); *bèroç* (Ne, Žu) / *bèruç* (Mg, Pl), *bežôc* (La) / *bežôc* (Re) / *bežûc* (Ne) // *bežêc* (Žu) / *bežêc* (Pl), *dèlajoç* (Re, Za) / *dèlajuç* (Ne), *držôc* (Sn, Žu) / *držôc* (Vi) / *držûc* (Sm) // *držêc* (Ma) / *držêc* (Pl), *gônajoç* (Pr, Vi) / *gônajuç* (Žu), *hòdoç* (La, Ma, Rb, Re, Sn, Št, Za) // *hòdeç* (Pl, Pr, Mg, Sm, Žu), *jôdoç* (Pr) / *jôduç* (Žu) // *jôdeç* (Ne, Pl, Za), *letôc* (La, Ma, Re, Za) / *letûc* (Ma) // *letêc* (Pl, Št), *ležôc* (La, Pr, Za) / *ležôc* (Rš, Re) / *ležûc* (Žu) // *ležêc* (Sn) / *ležêc* (Pl), *pèroç* (Sn, Št) / *pèruç* (Ne, Pl), *plävajoç* (La, Rb) / *plävajuç* (Pl), *plôcoç* (La, Za) / *plôcuç* (Mg) / *plôcuç* (Pl), *potêžoç* (Sn) / *potêžoç* (Rb, Re) / *potêžuç* (Sm) / *potêžuç* (Pl), *sedôc* (La, Mg, Sm) / *sedôc* (Rš, Št, Vi) // *sedêc* (Mg, Ne, Žu) / *sedêc* (Pl, Vi), *sopôc* (La, Za) / *sopôc* (Rš, Vi) / *sopûc* (Žu) / *sopûc* (Pl), *spôc* (Pr) / *spôc* (Vi) // *spêc* (Ne) / *spêc* (Pl, Št), *tecôc* (La, Ne, Rš, Št, Za) / *teçôc* (Ma) / *teçûc* (Pl) / *teçûc* (Sm), *vôljajoç* (La, Sn) / *vôljajuç* (Ma) / *vôjajuç* (Pl).

Zabilježeno je otvaranje vokala *i* do *e* u primjero *krèlo* 'krilo', kao i zamjena *o* > *a* u primjeru *klabùk*.

Kratki se prednaglasni vokal *o* često zatvara do *u*, a to se događa, premda rjeđe, i u zanaglasnom položaju (usp. poglavlje 2. 2. 7. ovoga rada).

Vokali se *i*, *e*, *a*, *o*, *u* ostvaruju u naglašenim i u nenaglašenim slogovima u svim položajima u riječi (primjere iz sviju mjesnih govora v. na početku poglavlja 2. 3. 2. 2. 1. ovoga rada).

Slogotvorno se *r* ostvaruje u naglašenim i u nenaglašenim slogovima u svim položajima u riječi (primjere iz sviju mjesnih govora v. na početku u poglavlja 2. 3. 2. 2. 1. ovoga rada). U jd. m. r. glagolskoga pridjeva radnoga poput *ùmra*, *òpra*, *zàpra* / *žàpra* (: *ùmrla*, *òprla*, *zàprla* / *žàprla* u jd. ž. r.) slogotvorno je *r* koje se našlo u dočetnom položaju

nakon gubitka dočetnoga l^{380} uklonjeno na poseban način: primarnomu se r u takvu položaju dodaje paradigmatski analoški vokal a . Zabilježeni su ipak i primjeri u kojima se ne uklanja takvo slogotvorno r , npr. *tř* (Pr, Ne, Sm), *potř* (Pr, Sn, Vi), *stř* (La, Ma, Mg, Pr, Za, Žu) / *štř* (Pl, Rb, Rš, Re, Št)³⁸¹. U dijelu je primjera u svim govorima zabilježena slobodna alternacija ostvaraja [ɾ] i [ər]: *srděla* / *śrděla* // *sərděla* / *śərděla*, *třsi* / *třši* // *təřsi* / *təři* N mn., *přvi* / *pəřvi* N jd. m., *četřtak* / *četrřtak* // *četəřtak* / *četərřtak* i sl., a u glagola u značenju 'pržiti' i svih njegovih izvedenica slogotvornomu se r domeće vokal a : *prážit* / *prəžit*, *sprážit* / *sprəžit*, *prážila* / *prəžila* pr. r. ž. jd., *sprážila* / *sprəžila* pr. r. ž. jd. i sl.

U ovim je govorima zijev dopušten: *nauživô* (Rš) pr. r. m. jd., *onaísti* (La, Mg, Ne, Sm) / *onaísti* (Rš) N jd. m., *onaísta* (La, Ne, Za) N jd. ž., *onaíste* (Št) N mn. ž., *ovaísti* (La, Sm) N jd. m., *păuk*, *paucîna*, *paucîni* (Žu) G jd., *paucîno* (Vi) A jd., *taísti* (Ma, Ne) / *taísti* (Rš) N jd. m., *taísta* (Ne) N jd. ž., *toísto* (Sn) A jd. ž., *teíste* (Ma) N mn. ž., *vaísti* (Ne, Sn) / *vaísti* (Št, Vi) N jd. m., *vaísta* (Mg) N jd. ž., *vaísto* (Re) A jd. ž., no može se i ukloniti umetanjem j : *cîjo* (Ne) A jd., *Klăudijetu* (Ne) D jd., *najîjo* (Sn) 3. l. mn. prez., *pojîn* (Ne) 1. l. jd. prez., *pojîš* (Žu) 2. l. jd. prez., *pojîjo* (Sn) 3. l. mn. prez., *pojîlo* (Pl) pr. r. s. jd., *pojîdan* (Ne) 1. l. jd. prez., *vîja* (Rš), *vijôlic* (Vi) G mn., *vijôlice* (Ne) A mn.; ili umetanjem v ispred o : *navôkole* (Ma) pril. U brojeva se poput *cetrnâjs* (Ne) / *cetrnâjs* (Rš, Re, Št) / *četrnâjs* (Pl), *devetnâjs* (Vi), *dvanâjs* (Mg, Ne, Za) / *dvanâjs* (Rš, Št), *jedanâjs* (Pr, Sn) / *jedanâjs* (Pl, Št, Vi), *petnâjs* (La, Mg, Ne, Sm, Za) / *petnâjs* (Pl, Re, Št, Vi), *šešnâjs* (La, Za) / *šešnâjs* (Pl, Re), *trinâjs* (Mg) i sl. slijed ae zamjenjuje s aj , a istim je mehanizmom nastao i prilog *văjk(a)*, ovjeren u svim ovim govorima izuzev govora Plomina³⁸² (nakon redukcije međuvokalnoga v u leksemu *văvek*).

U manjem se broju primjera u starijih generacija govornika javlja protetsko j ispred vokala i , ali i a : *jîme* (La, Ma, Ne, Pl, Rš, Vi, Za, Žu), *jîman* (Ne, Re, Sn, Št, Za) 1. l. jd. prez., *jîmaš* (Vi) 2. l. jd. prez., *jîma* (Mg, Rš, Re, Sm, Št, Žu) 3. l. jd. prez., *jîmamo* (Mg, Rš, Sm) 1. l. mn. prez., *jîmajo* (Ne, Rš, Št, Za) 3. l. mn. prez., *jimê* (Za) pr. r. m. jd., *jîškro* (Rš) A jd., *jänka* (Mg, Sn, Sm, Vi) / *jänke* (La, Ma, Ne, Za), odnosno protetsko v ispred vokala o ili u : *vôkole* (Ne) / *vôkale* (Vi), *vôko* (Št, Vi), *vôkon* (Št) I jd., *vôce* (Rš, Št, Vi) N mn., *vôn* (Mg, Ne, Rš, Št, Za) N jd. m., *vôpra* (Za) pr. r. m. jd., *vôprta* (Mg) N mn. s., *vorăt* (Rb), *vôre* (Mg) / *vorè* (Za) 3. l. jd. prez., *vôralo* (Sm, Za) pr. r. s. jd., *vôrali* (Mg) pr. r. m. mn., *vorêh* (Št) G mn., *vôsce* (Ma, Mg) / *vôsce* (Rš, Št, Vi) NA mn., *vûrah* (Vi) L mn., *vuženî* (Mg) pr. r. m. jd.,

³⁸⁰ O statusu dočetnoga slogovnog l u labinskim govorima v. u poglavlju 2. 2. 1. 12. ovoga rada.

³⁸¹ V. i bilješku 256 ovoga rada.

³⁸² Usp. poglavlje 2. 2. 1. ovoga rada.

no često protetski sonanti izostaju, pa čak i u istih primjera u istom govoru: *ìglo* (Mg) A jd., *ìme* (Rš), *imèt* (La, Ne, Pl, Pr, Rš, Sn, Št, Vi, Za, Žu), *ìman* (Ma, Mg, Ne, Rb) 1. l. jd. prez., *ìma* (Mg) 3. l. jd. prez., *ìmajo* (Ne) 3. l. mn. prez., *imê* (La, Ma, Mg, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Vi, Žu) pr. r. m. jd., *imèli* (La, Ma, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) pr. r. m. mn., *ôn* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Žu) N jd. m., *ôvce* (Pl, Sn) NA mn., *ovôc* (Pl, Rš, Sm, Št, Vi) G mn., *ùliki* (Rb) NA mn., *umrèt* (Ne, Pl, Rš, Št, Za), *ùmra* (Ma, Št, Vi) pr. r. m. jd., *ùmrla* (Sn, Št, Za) pr. r. ž. jd., *ûr* (Ma, Mg, Pl, Rb, Sn, Sm, Št, Za) G mn., *urèh* (Vi, Za), *ûs* (Mg) G mn., *uženî* (Mg) pr. r. m. jd. Mlađi govornici oblike s protetskim sonantima *j* i *v* ostvaruju vrlo rijetko ili ih uopće ne ostvaruju.

U mjesnim su govorima Labina, Molih Golja, Raše, Repende, Štrmca, Vineža, Zartinja i Županića zabilježeni i oblici glagola 'ostati' u kojima se nakon zatvaranja kratkoga predakcenatskog *o > u*³⁸³ predmeće *z*: *žuštàt* (Rš, Št), *zustoñen* (La, Žu) 1. l. jd. prez., *žuštôno* (Rš) 3. l. mn. prez., *zusto* (Za, Žu) / *žuštô* (Rš, Re, Št, Vi) pr. r. m. jd., *zustoàla* (La, Žu) / *žuštàla* (Re) pr. r. ž. jd., *zustoàlo* (Mg, Za) pr. r. s. jd., *žuštàli* (Rš, Št) pr. r. m. mn., no u istim govorima oni alterniraju s ostvarajima bez predmetnutoga *z*.

U govoru je Rapca zabilježen leksem *gunjišće* s provedenom metatezom inicijalnoga *u* i susljednoga *g*.

---

³⁸³ Usp. poglavlje 2. 2. 7. ovoga rada.

2. 3. 3. Konsonantizam čakavskih ekavskih govora Labinštine

U labinskoj su skupini govora tijekom ovoga istraživanja opservirana tri različita konsonantska sustava, svaki s dvama podsustavima: jednim karakterističnim za govornike starijih i drugim tipičnim za govornike mlađih generacija. Prvi je konsonantski sustav (K_1) karakterističan za govore u kojima se provodi klasični čakavizam; u drugom je sustavu (K_2) zabilježena modifikacija klasičnoga čakavizma s čuvanjem fonema /č/ u starijih govornika (a s fonemom /ć/ i bez čakavizma u mlađih govornika); dok je treći sustav (K_3) onaj sjeveroistočnih labinskih govora. Vidljivo je da stratifikacija konsonantskih sustava nije podudarna sa stratifikacijom vokalskih sustava (u prethodnom su poglavlju prikazana samo dva osnovna vokalska sustava, V_1 i V_2), pa su tako u govorima s vokalskim sustavom V_1 zabilježeni konsonantski sustavi K_1 i K_2 , a u govorima s vokalskim sustavom V_2 prisutna su sva tri tipa konsonantskih sustava.

U poglavlju koje slijedi bit će prikazani stratifikacija, inventar i distribucija svih triju tipova konsonantskih sustava labinskih govora s njihovim podtipovima.

2. 3. 3. 1. Konsonantski sustav K_1

Taj je konsonantski sustav karakterističan za veći dio južnih i sjevernih labinskih mjesnih govora, a nahodi se u mjesnim govorima Bartića, Brovinja, Kapelice, Labina, Molih Golja, Nedešćine, Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Svetoga Lovreca, Škitace, Štrmca, Trgetara, Vineža, Zartinja i Županića. Dva su podsustava unutar ovoga konsonantskog sustava; jedan karakterističan za starije generacije izvornih govornika (otprilike od 50-60 godina starosti, i starije), a drugi za mlađe generacije govornika (one mlađe od 50-60 godina)³⁸⁴, koji se međusobno razlikuju dijelom inventara: konsonantima *ś*, *ź*, odnosno *s*, *z*, *š*, *ž*. Ostatak je konsonantskoga inventara u ovim dvama sustavima podudaran, kao i distribucijska pravila koja u njima vrijede, što će biti prikazano u poglavljima koja slijede.

---

³⁸⁴ Dobna je granica ovdje određena aproksimativno i ne može se uzeti kao pouzdana; više o tome v. u bilješci 240 te u zaključnom dijelu poglavlja 2. 2. 10. ovoga rada. Za preciznije određivanje dobne granice stanovništva u kojega se provodi taj tip čakavizma, kao i dosega čakavizma u govorima Labinštine općenito, valjalo bi provesti istraživanje ove jezične značajke koje bi bilo utemeljeno na sociolingvističkim postavkama i s metodologijom primjerenom toj jezikoslovnoj disciplini.

2. 3. 3. 1. 1. Konsonantski sustav starijih generacija govornika (K_{1a}) – govora s klasičnim cakavizmom

2. 3. 3. 1. 1. 1. Inventar

Sonanti

	v		m
	l	r	n
j	í		ń

Alofon [i̯] javlja se kao varijanta fonema /j/, uglavnom u međuvokalnoj poziciji u kojoj je drugi član vokal *i*: npr. *naíi̯jo* / *naíi̯jo*³⁸⁵ 3. l. mn. prez., *poi̯în* / *poi̯in* 1. l. jd. prez., *poi̯îmo* / *poi̯imo* 1. l. mn. prez., *poi̯idô* / *poi̯idô* 3. l. mn. prez., *poi̯îdat še* / *poi̯idat še*, *poi̯îdan še* / *poi̯idan še* 1. l. jd. prez..

Šumnici

p	b	f	
t	d		
c			
t'	(d')	ś	ž
	(ž)		
(č)			
k	g	h	

---

³⁸⁵ Iza primjera ovjerenih u svim govorima u kojima se nahodi ovaj konsonantski sustav u zagradama se ne donose kratice sviju puktova.

Dio je konsonantskoga inventara ovoga sustava bezvučni palatalni ploziv, tzv. čakavsko *t*³⁸⁶: *kljěšt'a* (La, Rb, Rš, Re, Vi, Za) / *kljěšt'a* (Ba, Dr, Ka, Tr), *nàtašt'e* (La, Vi) / *nàtašt'e* (Tr) pril., *net'akinja* (Ne, Št) / *net'akinja* (Bg), *mõt' / môt', nôt' / nôt', pět' / pèt', širomàšt'ina* (Mg, Re, Vi, Žu) / *širomàšt'ina* (Br, Dr), *švet'ä* (Vi, Za, Žu)³⁸⁷, *tět' / tèt', trukinjašt'e* (Vi, Žu) / *trukinjašt'e* (Tr), *tût' / tüt', ugnjšt'e* (Mg, Ne, Pr, Re, Rš, Št, Vi, Za, Žu) / *gunjšt'e* (Rb) / *ugnjšt'e* (Ba, Sl, Šk, Tr) / *gunjšt'e* (Br) i sl.³⁸⁸

Fonem je /d'/ periferan u ovom sustavu, a artikulira se uglavnom kao zvučni palatalni ploziv, odnosno zvučni je parnjak fonemu /t'/. Javlja se u primljenica iz talijanskoga, ali i hrvatskoga standardnog jezika: *d'aka* (Br, Ka), *d'ardini* (Vi) N mn., *d'elato* (Pr, Vi, Za) / *d'elato* (Šk), *d'elôza* (Vi) N jd. ž., *d'elôzija* (Sl, Šk), *d'ir* (Ne, Št), *d'ire* (Ka) L jd., *d'iri* (Vi) G mn., *d'ito* (Vi) A jd., *d'og* (Rš), *d'ôge* (Vi) L jd., *d'ogàtol* (Žu), *d'ogàtoli* (Vi, Žu) N mn., *d'ordani* (Za) N mn., *d'ornal* (Rš, Vi, Za), *pad'eli* (Vi) N mn., *pàd'ini* (Rš, Žu) N mn., *pid'amah* (Vi) L mn., *ròd'endan* (Sn, Št), a velik broj takvih primjera dio je onomastičke građe (posebice antroponimi, ali i toponimi): *D'ani* (Re) / *D'ani* (Ba, Šk), *D'ina* (Br), *D'ino* (Ba), *D'ineton* (Tr) I jd., *D'ordano* (Za) / *D'ordano* (Ba), *D'ulija* (Ba), *D'urd'a* (Mg) / *D'urd'a* (Sl, Šk), *Šerd'o* (Ba); *D'ënova* (Rš), *D'irine* (La, Rb) L jd.

U rijetkim se novijim primljenicama ovjerava i zvučni palatodentalni afrikat /ʒ/ (artikulacije između *ž* i *ʒ*), npr. *žipi* / *ʒipi* N mn., *žungla* / *ʒungla*, te to ide u prilog pripisivanju rubnoga statusa i tomu fonemu u ovom sustavu.

Palatalni se zadnjoalveolarni fonem /č/ uslijed čakavizma zamjenjuje spirantnim dentalnim fonemom /c/ (primjere v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada), no /č/ se još uvijek javlja u primljenica romanskoga podrijetla: *čelēšte* (Vi) pridj. nepromj., *čento* (u sintagmi

³⁸⁶ Jedinstvenim se arhaizmom koji se do danas održao u hrvatskom čakavskom sustavu smatra zadržan prvotni općoslavenski bezvučni palatalni ploziv *t'* (Lukežić 2012: 41). Praslavenskom se jotacijom u općoslavenskom razdoblju na cijelom slavenskom području dentalni suglasnik **t* slio s *j* u trima kategorijama: 1. **t* ispred **j* > **tj* > **t'*; 2. **t* iza velara u skupinama **kti*, **ktī*, **gti*, **gtī* > **ktj*, **gtj* > **t'*; 3. **t* iza frikativa **s* u skupini **stj* > **št'* te **k* iza frikativa **s* i ispred **e* ili **ě* (**ske*, **skě*) > **št'* (Lukežić 2012: 41). I dok su na ostalom slavenskom području uslijedili noviji odrazi prvotnoga **t'* (više o tome v. u Lukežić 2012: 41-42), u čakavskoj protojedinici već u njezinu začetku ostaju neizmijenjeni refleksi **t' > t'* čime se čakavska protojedinica izdvaja kao zasebna jezična individualnost (Lukežić 2012: 46). Odrazi druge (novije, starojezične) jotacije koja se javila nakon utrnuća fonema šva u „slabu“ položaju u svim su narječjima hrvatskoga jezika isti kao i pri prvoj jotaciji, pa je tako u položaju **-taj-* > *tj* u čakavskim govorima dobiveno *t'*. To je čakavsko *t'* od najranijih istraživanja čakavštine bilo isticano kao njezin specifikum, a pri opisu njegova izgovora uobičajeno se navodi opis Damira Horge: „Kod čakavskoga *ć* vrh se jezika opire u donje alveole ne dodirujući donje zube. Mjesto dodira s nepcem je gotovo palatalno. U tvorbi okluzije i tjesnaca učestvuje srednji dio jezika. Neznatno je slabija zračna struja i još labavija opće artikulacija“ (Moguš 1977a: 65).

³⁸⁷ U tom je značenju u labinskim govorima uobičajeniji romanizam *kandēla* / *kandēla*.

³⁸⁸ Radi lakšega praćenja i razmumijevanja, a u skladu s praksom uobičajenom u našoj čakavološkoj dijalektološkoj literaturi, u ovom se radu grafemom za štokavski fonem /ć/ bilježi čakavsko *t'*, odnosno znakom se *ć* u svim oprimjerenjima bilježi isključivo čakavsko *t'*.

čénto in bóka; Br), *čentrîn* (Mg, Ne, Št) / *čentrîn* (Šk, Tr), *čerčôr* (La, Rr), *čîne* (La, Mg, Pr, Rb, Re) / *čîne* (Br, Sl, Tr), *ličêncó* (Vi) A jd., *mărča* (Pr, Re, Vi, Za), *prečîzi* (Št) N jd. m., *rančâti* (La) G jd., *učinèto* (Vi) A jd., *vinč* (Ba) i sl., a sve češće i u primljenicama iz hrvatskoga standardnog jezika (kao u primjerima *čítat* (Ne, Sn, Št, Vi) / *čítat* (Br), *Očenás* (Sl, Šk) i sl.), što mu daje status perifernoga fonema u ovim govorima.

U govorima s ovim sustavom zabilježen je drugi tip cakavizma³⁸⁹, konsonantske značajke najvišega ranga razlikovnosti za čakavsko narječje. Uslijed te je pojave afrikat *č* u svim primjerima (izuzev onih navedenih u prethodnom ulomku) dosljedno zamijenjen spirantom *c*, a na mjestu se *s* i *š* te *z* i *ž* javljaju fonemi /*ś*/ i /*ž*/ koji su prednjoalveolarni glasovi (tvore se ispred tvrdoga nepca), a prema frekvencijskim su značajkama šuma između visokih *s* i *z* te niskih *š* i *ž* i pri njihovoj artikulaciji „tijelo jezika zauzima položaj svojstven palatalizaciji te se srednji dio jezika podiže prema tvrdom nepcu ostavljajući veći palatogram nego pri artikulaciji glasova *s*, *z*, *c*, *š*, *ž*, *č* kod kojih jezik dodiruje nepce tik uz desni“ (Moguš 1977a: 76)³⁹⁰. Kao alofoni se fonema /*ś*/ i /*ž*/ javljaju i [s], [š] te [z], [ž], na etimološkim mjestima *s*, *š*, *z*, *ž*, ali ne nužno samo na njima (pa se tako [s] može javiti na mjestu etimoloških /*s*/ i /*ś*/, odnosno /*ś*/ u ovim govorima, a isti je slučaj i sa [š]; dok se [z] može ostvariti na mjestu etimoloških /*z*/ i /*ž*/, odnosno /*ž*/ u ovim govorima, a isti je slučaj i sa [ž]). Više o ovoj modifikaciji cakavizma v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada, gdje se nalaze i mnogobrojna opimjerenja zabilježena u govorima za koje je karakterističan ovaj konsonantski sustav.

2. 3. 3. 1. 1. 2. Distribucija

Svaki konsonant može stajati u početnom, središnjem i dočetnom slogu.

Na apsolutnom kraju riječi dolazi do obezvučenja konsonanata (te do zamjena $v > f$ i $g > h$)³⁹¹, premda ne uvijek dosljedno jer se dio leksema javlja u inačicama s obezvučenim,

³⁸⁹ O cakavizmu više v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada.

³⁹⁰ Opis je glasova *ś*, *ž* preuzet prema navodu Milana Moguš (Moguš 1977a: 76), a on donosi opis tih glasova fonetičara Damira Horge.

³⁹¹ Obezvučenje dočetnih zvučnih konsonanata obično se drži najtipičnijim za govore kajkavskoga narječja, ali zabilježeno je i u ekavskim čakavskim govorima te u štokavskim zapadnoikavskim govorima Dalmatinske zagore (usp. Vranić 2005: 277-287, Lukežić 2012: 111). Uz zamjenu zvučnih konsonanata bezvučnima ovoj se pojavi pridružuje i zamjena $v > f$ na dočetku sloga te zamjena dočetnoga $g > h$ (usp. Vranić 2005: 277), a primjeri su svih triju segmenata ove pojave zabilježeni i u ranijim istraživanjima labinskih govora (usp. Vranić 2005: 279-282, Tenčić 2007: 33, Vranić – Nežić 2008: 45, Poldrugovac 2011: 20-21). I. Lukežić obezvučenje krajnjih zvučnih šumnika u riječi drži jednim od mehanizama razrješavanja zatvorenih slogova u toj poziciji (v. Lukežić 2012: 111).

odnosno zamijenjenim dočetnim konsonantom i bez te promjene: *bešêt / bešêt* G mn., *brôt / brôt*, *dôs / dôs*, *govêt / govêt* G mn., *gròp / gròp*, *grôt / grôt*, *jês / jês*, *krîs / krîs*, *lêt / lêt*, *mràs / mràs*, *mûs / mùs*, *nîkat / nîkat*, *pûs / pûs*, *śúsêt / śúsêt*, *ubèt / ubèt*, *zûp / zûp*, ali i *bešêd / bešêd* G mn., *govêd / govêd* G mn., *krîz / krîz*, *lêd / lêd*, *mûz / mùz*, *nîkad / nîkad*, *pûz / pûz*, *śúsêd / śúsêd*, *ubêd / ubêd*; *křf / křf*, *njegòf / njegòf* N jd. m., *òfca / òfca*, *zřf / zřf* N jd. m., ali i *kròv / kròv*, *òvca / òvca*; *Bòh / Bòh*, *brêh / brêh*, *ròh / ròh*, *śnêh / śnêh*, *śpòh / śpòh*, *štòmih / štòmih*, *vràh / vràh*. U govorima je Molih Golja, Raše, Vineža i Županića zabilježena i zamjena dočetnoga *v > h*³⁹²: *křh*, *kròh*, *njegòh* N jd. m., *zřh* N jd. m., *zřnoh*.

a) Konsonantske skupine

Konsonantska skupina *gn* prelazi u *n* u primjeru *njozłò / njozłò*, ali ostaje i neizmijenjena: *gnjovît / gnjovît*, *gnjûśno / gnjûśno* N jd. s.

Skupina *mn* disimilacijom postaje *ml*: *dîmljak / dîmljak*, *śumljat / śumljat*. Skupina *mn* najčešće ostaje neizmijenjena: *śedomnâjs / śedomnâjs*, *òsomnâjs / òsomnâjs*, ali se i razrješava izostavljanjem prvoga člana: *gunò / gunò*.

Konsonantske skupine *hl*, *kl* prelaze u *hl*, *kl*: *hljèp / hljèp*, *kljèpnut / kljèpnut*, *kljêsća / kljêsća*, *kljèt / kljèt*, *kljîni / kljîni* N mn., ali i ostaju neizmijenjene: *hlòd / hlòd*, *klòs / klòs*, dok je skupina *gl* u većini govora neizmijenjena: *glèdat / glèdat*, *glòd / glòd*, *glòs / glòs*, ali je u govorima Svetoga Lovreca, Škitace, Trgetara, Vineža i Županića zabilježeno i *gljèdat / gljèdat*.

U dočetnoj konsonantskoj skupini *-st* (< *-st*, *-št*) izostavlja se okluziv *t*: *cetrnâjs* (Ne, Rš, Re, Št), *ciś* (Mg, Vi, Žu) / *ciś* (Sl, Šk, Tr) N jd. m., *devetnâjs* (Vi), *donês* (Žu) / *donês* (Sl), *dvanâjs* (Mg, Ne, Rš, Št, Za) / *dvanâjs* (Sl), *furês* (La, Ne, Pr, Rb, Rš, Za, Žu) / *furês* (Ba, Tr) N jd. m., *gòbaś* (Ne, Pr, Žu) / *gòbaś* (Br, Sl) N jd. m., *grês* (Mg, Ne, Rš, Vi, Žu) / *grês* (Ka) N jd. m., *gûś* (Št, Žu), *jedanâjs* (Pr, Sn, Št, Vi) / *jedanâjs* (Ba, Br, Ka, Šk), *jês* (La, Mg, Ne, Rb, Rš, Vi, Žu) / *jês* (Br, Ka, Sl, Šk, Tr), *klàs* (La) / *klàs* (Sl), *koriś* (Ka), *màs* (Mg) / *màs* (Sl, Šk), *mlàdoś* (Rš, Vi) / *mlàdoś* (Sl), *mòś* (Ka, Sl), *mûś* (Br), *òśkûś* (Tr), *pàs* (Žu) / *pàs* (Ka, Sl), *petnâjs* (La, Mg, Ne, Pl, Re, Vi, Za) / *petnâjs* (Ka, Sl, Tr), *plês* (Rš), *pojês* (La, Ne, Št, Za), *ponês* (Žu), *prenês* (Rš), *přś* / *přś*, *rasplês* (Žu), *śês* / *śês*, *śòś* (Rš, Za, Žu), *štároś* (Sl), *śês* (La,

³⁹² Prema informacijama mojih sugovornika, oblici s takvom zamjenom ranije su bili uobičajeni u govornika starije životne dobi u svim labinskim govorima, no danas su oni zadržani samo u pojedinim govorima i u pojedinim leksemima (dakle, ni u njima se ne bilježi zamjena svakoga dočetnoga *v* s *h*).

Ne, Pr, Rb, Rš, Sn, Št, Vi, Za) / *šěs* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr), *šesnàjs* (La, Re, Za) / *šesnàjs* (Br), *tôs* (Št), *trinàjs* (Mg) / *trinàjs* (Tr), *Trš* / *Trš*, *tús* (Mg, Ne, Vi, Žu) N jd. m., *ujěs* (Ba), *žarôs* (Sn), *žasôs* (Rš). Izostavljanje dočelnoga okluziva bilježi se i u dočetnoj skupini *-zd* (< *-zd*, *-žd*), nakon čega se provodi obezvučenje *z* koje dolazi u dočetnu poziciju: *dôs* (La, Mg, Ne, Rš, Re, Sn, Št, Za) / *dôs* (Ba, Br, Ka, Šk, Tr), *grôs* (La, Mg, Rb, Rš, Re, Za) / *grôs* (Br, Šk, Tr)³⁹³.

b) Pojedinačni konsonanti

Prijelaz dočelnoga *-m* u *-n*³⁹⁴ dosljedno se provodi u ovim govorima:

A) u nastavcima promjenjivih riječi:

1) u 1. l. jd. prezenta glagola: *bûden* / *bûden*, *cûjen* (La, Vi, Žu) / *cûjen* (Br), *dèlan* (Sn) / *dèlan* (Ba, Tr), *domišlin* (Mg, Rš) / *domišlin* (Šk), *držîn* (Žu) / *držin* (Šk), *gônân* (Vi, Za, Žu) / *gônân* (Sl), *govòrin* (Ne, Za, Žu) / *govòrin* (Br, Tr), *ïman* / *ïman*, *mišlin* (La, Rš, Re, Za) / *mišlin* (Ba, Sl, Tr), *mòran* / *mòran*, *mòren* / *mòren*, *nešôn* / *nešôn*, *nîman* / *nîman*, *pomòren* / *pomòren*, *prîden* / *prîden*, *recên* (Ne, Rš, Za) / *recên* (Ba, Sl, Tr), *(g)rên* / *(g)rên*, *šedîn* (Sn, Rš, Za), *šôn* // *šôn* / *šôn*, *špàmetin* (Re, Vi, Žu) / *špàmetin* (Sl, Šk), *vêrvan* (La, Rš, Vi, Žu) / *vêrvan* (Sl), *viðin* (Re, Za) / *viðin* (Br, Sl, Tr), *znôn* (La, Ne, Rb, Rš, Re, Sn, Št, Vi) / *znôn* (Br, Ka, Sl), *zôbin* (Rš) / *zôbin* (Br, Sl, Šk, Tr) itd.³⁹⁵;

³⁹³ Izostavljanje okluziva na dočetku konsonantskih skupina *-st*, *-št*, *-zd*, *-žd* obično se promatra u okviru čakavske tendencije slabljenja šumnika na dočetku zatvorena sloga. Više o tome v. u potpoglavlju b) ovoga poglavlja, osobito u bilješci 409 ovoga rada.

³⁹⁴ Prijelaz dočelnoga *-m* u *-n* u nastavcima promjenjivih riječi te na dočetku nepromjenjivih riječi u literaturi se uvrštava među adrijatizme (usp. Brozović – Ivić 1988: 84). I. Lukežić adrijatizme uvrštava među pojave potaknute jezičnim dodirima u srednjohrvatskom razdoblju, zajedno s insularizmima, štokavizmima, rubnim značajkama te hungarizmima, germanizmima i turcizmima (Lukežić 2012: 287-291). Zamjena dočelnoga *-m* > *-n* tipična je za govore primorja i zaobalja, kako čakavske, tako i one drugih hrvatskih narječja ili dijalekata drugih jezika: pojava je takve zamjene *-m* > *-n* zabilježena i u gorskokotarskim govorima Fužina, Broda na Kupi, Delnica, Čabra, Prezida, Tršća, Gerova i Skrada i u nekim jugozapadnim slovenskim dijalektima te u pojedinim crnogorskim i albanskim govorima (usp. Moguš 1977a: 81-82, Barac-Grum 1993: 144-149, Vranić 2002b: 64). U čakavskim se govorima zamjena *-m* > *-n* ne provodi u govoru Omišlja na Krku, u dijelu Gradišća (npr. u Pajngrtu i Rasporku) te u Lici (primjerice, u Brinju i Kompolju) (Lisac 2009: 104).

M. Moguš ustvrdio je da je takva zamjena *-m* > *-n* ponajprije fonetske prirode jer se svodi na neutralizaciju usne prepreke pri izgovoru glasa *m*. Takva se zamjena događa samo u oblicima u kojima je irelevantna za značenje, što znači da se ne zamjenjuje svako dočetno *-m* s *-n* nego samo ono na dočetku relacijskoga morfema, a mijenom nisu zahvaćeni leksički morfemi kojima bi utjecala na promjenu značenja (usp. Moguš 1977a: 79-82, Lukežić 1998a: 87-88, Vranić 2002b: 64).

³⁹⁵ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. o prezentu glagola u govorima Labinštine.

2) u L jd. imeničkih riječi m. i s. roda te u I jd. imenica i imeničkih riječi m. i s. roda, kao i u I jd. prve zamjeničke sklonidbe³⁹⁶: a) L jd. m. i s. r. *drügen* (Za) / *drügen* (Br, Sl), *mojên / mojèn, nàšen / nàsen, onên / onèn, sàken / sàken, stôren* (Rb, Vi, Žu) / *stôren* (Ba), *švojên / švojèn, tèn / tèn, tvojên / tvojèn* itd.³⁹⁷; b) I jd. m. i s. r. *blògon* (Šk), *bràton* (Ne) / *bràton* (Ka), *facôlon* (Vi), *grôdon* (La), *grôjzen* (Mg, Vi), *gùston* (Za), *jenên / jenèn, jôjen* (Žu), *karbônnon* (La, Rš), *kràjen* (Žu), *krùhon* (Vi), *méson* (Št) / *méson* (Ka), *mojên / mojèn, mùzon* (Ne), *nùneton* (Tr), *onên / onèn, pletìlon* (Za), *sênon* (Vi), *têlon* (Pr), *tèn / tèn, trahtòron* (Ba, Sl), *vôzon* (Mg) / *vôzon* (Br) itd.³⁹⁸; c) I jd. prve zamjeničke sklonidbe: *mànon / mànon, sòbon / sòbon, tòbon / tòbon*³⁹⁹;

3) u D mn. imeničkih riječi svih triju rodova: a) m. r. *Becičan* (Za), *Bôrbičen* (Sn, Za), *Bontàuličan* (Ba), *bràton* (Ne), *kôvaron* (Vi), *ljûden* (Mg), *Màričan* (Br), *proścèn* (Šk), *sînon* (Št), *Viškòvičan* (Šk) / *Viškòvičen* (Br, Tr); b) ž. r. *hèèran* (Vi), *kokošôn* (Ne, Št), *kràvan* (Št, Za), *otrocìcan* (Vi, Za), *šeštrôn* (Ne, Št); c) s. r. *govèdan* (Mg, Rb, Re, Vi, Za) / *govèdan* (Ba, Br, Ka), *mèštan* (La, Pr, Rš, Žu), *plûcan* (Rš, Re, Vi) / *plûcan* (Sl, Tr), *tèlan* (Rš, Vi, Žu) / *tèlan* (Sl), *ùštan* (Mg, Ne, Vi, Žu) / *ùštan* (Šk, Tr)⁴⁰⁰;

B) na dočetu nepromjenjivih riječi: *šèdan / šèdan, òšan / òšan*;

C) u jednom zabilježenom primjeru i u leksičkom morfemu: *srôn / srôn*.

Dočetno je slogovno *l* u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga sustavno utrnuto ($l > \emptyset$), a na dočetu je finalnoga sloga u imenica, pridjeva, priloga i prijedloga te na dočetu medijalnoga sloga imenica, pridjeva, priloga i glagola zadržano neizmijenjeno (usp. poglavlje 2. 2. 13., gdje su navedeni i mnogobrojni primjeri za oba načina razrješavanja dočetnoga *l*).

Fonem je /*ń*/ stabilan u ovom sustavu: *Bròvinje / Bròvnji, gorènji / gorènji* N jd. m., *kampànja / kampànja, mùnjen / mùnjen* N jd. m., *njegà / njegà* G jd. m., *njìva / njìva, ožènnen / ožènnen* N jd. m., *trukìnja / trukìnja, ugônj / ugônj, ugnjìšće / gunjìšće* (Rb) / *ugnjìšće /*

³⁹⁶ Više o zamjeničkim sklonidbama v. u poglavlju 2. 4. 3. o zamjenicama u govorima Labinštine.

³⁹⁷ Više primjera v. u poglavljima 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

³⁹⁸ Više primjera v. u poglavljima 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

³⁹⁹ Više v. u poglavlju 2. 4. 3. 1. o ličnim zamjenicama za 1. i 2. 1. jd. i mn. i povratnoj zamjenici u govorima Labinštine.

⁴⁰⁰ Više primjera v. u poglavljima 2. 2. 19. o nejednakosti gramatičkih morfema DLI mn. imenica svih triju rodova, 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

gunjišće (Br), no zabilježena je i njegova depalatalizacija u primjeru *jônci / jònci* N mn., a u govoru Svetoga Lovreca i *ugnišće*, ali i *ugnjišće*.

Fonem je /l/ zadržan u ovom sustavu: *Gôlji / Gòlji, kljûc / kljuc, ljûdi / ljûdi* N mn., *miljôr / miljôr, nedêlja / nedêlja, peljât / peljât, provljât / provljât, škûlja / škûlja, žêlja / žêlja, zemljâ / zemljâ*, ali je u dijelu primjera *l* depalataliziran: *prêtel / prêtel, prêtelica / prêtelica, ûlika / ûlika, vâlda / vâlda*, odnosno zamijenjen s *j*: *famêja / fameja*.

Fonem /j/ najčešće izostaje u imperativima glagola s prezentskom osnovom na vokal: 2. 1. jd. imper. *pî / pi, pokrî / pokrî, razbî / razbî, sî / si, udrî / udrî* i sl.⁴⁰¹, a zabilježen je u međuvokalnom položaju u komparativima pridjeva: *bogatèji* (Za) / *bogatèji* (Br) N jd., *cenèje* (Br, Tr) pril., *debelèji* (Ne) N jd. m., *kašnèje* (Re, Vi) / *kašnèje* (Ba, Ka, Šk) pril., *mirnèji* (Ne) N jd. m., *ranèje* (Pr) / *ranèje* (Ba) pril., *slabèje* (Re, Vi) pril., *starèji* (Rš, Št, Vi) / *starèji* (Br, Ka, Tr) N jd. m, *starèja* (Rb) / *starèja* (Sl) N jd. ž., *starèje* (Re) N mn. ž., *teplèje* (Vi) pril., *zdravèje* (Tr) pril. itd.⁴⁰²

Ishodišnojezični prefiks *və-⁴⁰³ u dijelu je primjera u ovim govorima dao *va* (usp. poglavlje 2. 2. 1. b) ovoga rada), a u dijelu je primjera dao *u* (v. poglavlja 2. 3. 2. 1. 2. 5. i 2. 3. 2. 2. 5. ovoga rada) ili pak izostaje: *cêra* (La, Ne, Pr, Št, Žu) / *cêra* (Ba, Br, Sl) pril., *jûtro* (La, Mg, Ne, Rš, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *jûtro* (Br, Ka, Sl, Tr) pril., *nûk* (Ne, Št, Za) / *nûk* (Br), *nûka* (Rš), *nûki* (Sn, Vi) / *nûki* (Šk) N mn., *nûcić* (Vi) G mn., *nûcice* (Vi) A mn., *pranûki* (Vi) N mn., *nûtra* / *nûtra* // *nûtre* / *nûtre* pril., *sà* / *sà* N jd. m., *sàka* / *sàka* N jd. ž., *sàki* / *sàki* N jd. m., *sè* / *sè* N jd. s., *sî* / *si* N mn. m., *stât še* (Ba, Br, Sl, Šk, Tr), *stônen še* (Rb, Rš, Re, Št) 1. 1. jd. prez., *stône še* (La, Mg, Sn, Za) 3. 1. jd. prez., *senàc* (Žu), *sençi* (La, Mg, Ne, Rb, Rš, Re, Sn, Za) / *sençi* (Ba, Br, Ka, Sl, Šk, Tr) N mn., *vècer* (La, Ne, Št, Vi, Za, Žu) / *vècer* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr) pril., *zêt* / *zêt*, *zê* / *zê* pr. r. m. jd. i sl.

⁴⁰¹ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 6. 9. o imperativu glagola u govorima Labinštine.

⁴⁰² Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 5. 2. o komparativu (i superlativu) pridjeva u govorima Labinštine.

⁴⁰³ I. Lukežić sve mijene inicijalnoga sonanta *v* uvrštava u preinake konsonantskih sljedova na početku riječi izazvane nestankom „slabih“ poluglasa (Lukežić 2012: 65-102). Skupine s inicijalnim *v* u sustavima hrvatskoga jezika mogle su se razriješiti na nekoliko različitih načina, od kojih su u čakavskim govorima potvrđene vokalizacija inicijalnoga *v* u *u* (prisutna i u drugim narječjima hrvatskoga jezika), metateza inicijalnoga *v* i konsonanta iza njega (koja je potvrđena i u štokavskim govorima) te redukcija inicijalnoga *v* ispred šumnika ili drugoga sonanta (kako je i u dijelu kajkavskih govora), a ponegdje su takvi sljedovi i zadržani neizmijenjeni. Više v. u Lukežić 2012: 86-102.

U govorima je Labinštine inicijalno *v* preinačeno u vokal *u* u dijelu početnih sljedova *v* + *bezvučni šumnik* (**vk-*, **vp-*, **vt-*), *v* + *zvučni šumnik* (**vb-*, **vd-*) i *v* + *sonant* (**vm-*, **vr-*, **vj-*); primjere za to v. u poglavlju 2. 3. 2. 1. 2. 5. ovoga rada. Drugi su pak početni sljedovi *v* + *bezvučni šumnik* (**vc-* / **vč-*, **vs-* / **vš-*, **vš-* / **vš-*), *v* + *zvučni šumnik* (**vz-* / **vž-*) te *v* + *sonant* (**vj-*, **vn-*, **vv-*) razriješeni izostavljanjem, odnosno redukcijom početnoga sonanta.

U primjerima *ûk* (Mg, Pr, Rb, Rš, Re, Št) / *ùk* (Ka, Šk, Tr) te *ùna* (Mg, Rb, Rš, Re, Št, Za) / *ùna* (Ka, Sl) izostaje početno *v*, no ni oni se ne ovjeravaju dosljedno nego alterniraju s primjerima *vûk* / *vùk*, odnosno *vùna* / *vùna* (oblicima koji su u ostalim idiomima jedini i zabilježeni).

U konsonantskim skupinama u slijedu sa sonantom *r* ili slogotvornim *r̥* u istom ili sljedećem slogu izostavlja se *v*: *cetrtàk* (Ne, Št), *cetrtkà* (Vi) G jd., *cetrti* (Ne, Št, Vi, Za) N jd. m., *cetrtè* (Ba, Šk) G jd. ž., *cetrtèga* (Re, Št) / *cetrtèga* (Ba, Tr), *srbi* (La, Mg, Rš, Rb, Re, Št, Za, Žu) / *srbi* (Br, Šk, Tr) 3. 1. jd. prez., *storit̃* / *storit̃*, *stòri* / *stòri* pr. r. m. jd., *storèn* / *storèn* N jd. m., *t̃rdi* (Mg) N jd. m., *t̃rda* (Re, Vi, Žu) / *t̃rda* (Tr) N jd. ž., *t̃rdo* (La, Ne, Pr, Št, Za) / *t̃rdo* (Br, Tr) pril., *ucirki* (Vi) N mn.; no zabilježena su i odstupanja u primjerima poput *šèkrov* (Br), *šèkrva* (Ne) / *šèkrova* (Št, Žu), *šèkrvi* (Br) G jd. i sl.

Fonem je /h/ stabilan u ovom sustavu u početnom, središnjem i dočetnom položaju u riječi: *híi* / *híi*, *hítat* / *hítat*, *hlôd* / *hlôd*, *hodit̃* / *hodit̃*, *hòrta* / *hòrta*, *hrvòški* / *hrvòški* N jd. m., *làhko* / *làhko* pril., *kùhat* / *kùhat*, *krùh* / *krùh*, *mêh* / *mêh*, *smêh* / *smêh*. U skupini se s *v* fonem /h/ zamjenjuje s *f*: *fàla* / *fàla*, *folit̃* / *folit̃*, *zafolit̃* / *zafolit̃*.

Na mjestu fonema /ž/ nalazi se /z/: *žèp* / *žèp*.

U prezentu se glagola *mòc* / *mòc* u intervokalnoj poziciji *ž* zamjenjuje s *r*⁴⁰⁴: *mòren* / *mòren* 1. 1. jd. prez., *mòres̃* / *mòres̃* 2. 1. jd. prez., *mòre* / *mòre* 3. 1. jd. prez., *mòremo* / *mòremo* 1. 1. mn. prez. itd.; *pomòren* / *pomòren* 1. 1. jd. prez., *pomòres̃* / *pomòres̃* 2. 1. jd. prez., *pomòre* / *pomòre* 3. 1. jd. prez. itd.; a ta se pojava odražava i u zabilježenim priložima *nèdere* / *nèdere*, *nèkukor* / *nèkukor*, *nìdere* / *nìdere*, *nìkamor* / *nìkamor*, *nìkadar* / *nìkadar*, *nìkukor* / *nìkukor*, *šàdere* / *šàdere*⁴⁰⁵.

Provodi se palatalizacija *k*, *g*, *h* ispred *i* u deminutivima, no ne dosljedno, pri čemu je rezultat ovisan o provođenju čakavizma: *nùcica* / *nùcica*, *nùcić* / *nùcić*, *òcice* / *òcice* N mn., *petešić* / *petešić*, *rùcica* / *rùcica*, *vražić* / *vražić*, ali i *nògica* / *nògica*, *nùkica* / *nùkica*, *nùkić* / *nùkić*, *òkice* / *òkice* N mn., *rùkica* / *rùkica*, dok je V jednak N (usp. poglavlje 2. 4. 2. o sklonidbi imenicama u govorima Labinštine) pa tu nije ni bilo pozicije za ovu glasovnu mijenu, izuzev u petrificiranu reliktnu zazivu *Bòže* / *Bòže* gdje je ona potvrđena. Sibilizacija

⁴⁰⁴ Prijelaz, odnosno zamjena intervokalnoga frikativa *ž* sonantom *r* u prezentskoj osnovi glagola 'moći', poznata i kao rotacizam, pripada zajedničkim fonološkim inovacijama s istim rezultatima u čakavskim, kajkavskim i mnogim zapadnoštokavskim govorima koje su zahvatile sve zapadnojužnoslavenske protojedinice do kraja 11. st. (Lukežić 2012: 52).

⁴⁰⁵ V. Lukežić 2012: 52, 227.

k, g, h izostaje u množini imenica m. r.: *breki* (Ka), *bùbregi* (Ba), *grèhi* (Rš, Vi), *kòraki* (Rš, Vi, Žu), *nùki* (Ne, Vi), *òblaki* (Vi, Žu) / *òblaki* (Ba), *pranùki* (Vi), *šìromàhi* (La, Rš, Re, Sn, Za) / *šìromàhi* (Br), *sřhi* (Za, Žu), *težokì* (Mg, Žu), *ucìrki* (Vi), *urèhi* (Vi), *vùki* (Ne, Žu) / *ùki* (Rš, Re) / *vùki* (Ba), *žajiki* (Rš, Vi), ali i *vràži* / *vràzi*; kao i u G jd., NAV mn. imenica ž. r.: G jd. *dàški* (Tr), *juhì* (Žu), *Rekì* (La, Mg, Rš, Za), *rukì* (Ba), *šmrèki* (Rš); N mn. *dàški* (Re), *fàbriki* (Ba), *harmòniki* (La), *nògi* (Vi, Žu) / *nògi* (Br), *nùki* (Sn, Vi) / *nùki* (Šk), *rùki* (Žu), *špàrugi* (Sl), *vòjski* (Št) / *vòjski* (Br); A mn. *baràki* (Vi), *dàški* (Vi) / *dàški* (Br), *fàbriki* (Rš), *mùhi* (Tr), *nògi* (La, Ne, Rš, Re, Št) / *nògi* (Šk), *nùki* (Šk), *rùki* (Mg, Rb, Sn, Vi, Za, Žu) / *rùki* (Ba, Sl, Tr), *špàrugi* (Tr), *ùliki* (Rb) / *ùliki* (Sl, Šk)⁴⁰⁶. U imperativu se pak ispred *i* sibilizacija provodi: 2. 1. jd. imper. *recì* / *recì*, *špecì* / *špecì*, *tucì* / *tucì* i sl.⁴⁰⁷, a u 3. 1. mn. prez. glagola uslijed čakavizma nalazi se *c*: *recò* / *recò*, *tucò* / *tucò*⁴⁰⁸ i sl.

U početnim i središnjim slogovima u riječi u ovim se govorima provode izmjene i gubljenja šumnika uslijed čakavske pojave slabljenja napetosti šumnika na dočetu zatvorena sloga⁴⁰⁹: *bladònjški* (Žu) N jd. m., *bladònjške* (Br) G jd. ž., *bladònjško* (Vi) A jd. ž., *Bofkì* (Vi), *bròški* (Sl) N jd. m., *direhtòr* (Št), *dòhtor* (Ne), *dòhtorica* (Ba), *dvàjsti* / *dvàjsti*, *hèi* / *hèi*, *Hnàpić* (Za) G mn., *hòmo* / *hòmo* 1. 1. mn. imper., *hòte* / *hòte* 2. 1. mn. imper., *hrvòški* / *hrvòški* N jd. m., *jenà* / *jenà* N jd. ž., *jèsmik* / *jèsmik*, *Kofcà* (Ba) G jd., *Kofcè* (Br) L jd., *Koromàšno* / *Koromàšno*, *làhko* / *làhko* pril., *làhkega* (Ne, Za, Žu) G jd. m., *làhka* (Št) N jd. ž., *làhta* (Št) G jd., *làhti* / *làhti* N mn., *làsna* (Ne) N jd. ž., *làsni* (Vi, Žu) N mn. m., *làsne* (Vi)

⁴⁰⁶ Više o tome v. i u poglavlju 2. 4. 2. 4. 5. o izostanku sibilizacije i palatalizacije u imenica u govorima Labinštine.

⁴⁰⁷ Više v. u poglavlju 2. 4. 6. 9. 2. o morfonološkim alternacijama u imperativu glagola u govorima Labinštine.

⁴⁰⁸ Više o tome v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. 4. o morfonološkim alternacijama u prezentu glagola u govorima Labinštine.

⁴⁰⁹ Kad bi se na dočetu unutrašnjih zatvorenih slogova našli šumnici u određenom tipu sljedova (više o tome v. u Lukežić 2012: 102-103), u čakavskim je govorima došlo do pojave poznate kao slabljenje napetosti šumnika. Izmjene toga tipa u čakavskom narječju u najranijim su se istraživanjima promatrala i pokušavale protumačiti zasebno, bez povezivanja u neku zajedničku tendenciju ili sustavnost, a zatim i tzv. teorijom lakšega izgovora, no sve je je pokušaje objašnjenja opovrgnuo Milan Moguš koji uzrok takvih pojava pronalazi u strukturi čakavskoga sloga (o tumačenju M. Moguša više v. u Moguš 1977a: 85-89, a na tom se mjestu nalazi i kraći pregled dotadašnjih pokušaja objašnjenja ove pojave: Moguš 1977a: 84-85). Budući da su i u Moguševu tumačenju zamijećeni nedostaci, teoriju je ponešto modificirala i dopunila Iva Lukežić, koja je ponudila i danas općeprihvaćeni naziv izmjena ili slabljenje napetosti šumnika u zatvorenu slogu (Lukežić 1998a: 38-41). Do specifičnih je izmjena šumnika u čakavskim govorima došlo zbog dubinskoga otpora zatvorenim slogovima ovoga sustava koji se očituje u dvama mehanizmima kojima se pokušava eliminirati napetost u slogovima zatvorenima najnapetijim šumnim konsonantima. Prvi od tih dvaju mehanizama nije općečakavska zakonitost nego je svojstven samo pojedinim čakavskim dijalektima, a riječ je o duljenju vokala i realizaciji dugoga akcenta na produljenu vokalu u takvim slogovima. Drugi je pak način općečakavski (premda se u pojedinim sustavima razlikujem opsegom, intenzitetom i rezultatima) „slabljenje napetosti najnapetijih šumnih suglasnika, afrikata i okluziva, koji zatvaraju slog“ (Lukežić 1998a: 39-40), a koje se može očitovati na nekoliko stupnjeva: „a) na istome stupnju unutar kategorije šumnika, zamjenom najnapetijih afrikata ili okluziva manje napetim frikativnim šumnicima, b) za jedan, dva ili tri stupnja, zamjenom afrikata ili okluziva sonantima različite artikulacijske težine, c) potpunom redukcijom afrikata ili okluziva koji zatvaraju slog, čime se sporni slog definitivno otvara“ (Lukežić 1998a: 40).

N mn. ž., *màška / máška, mēhka* (Vi, Za) / *mēhka* (Tr) N jd. m., *mēhko* (Št, Vi) pril., *mljošnò* (Vi) N jd. s., *mròšno* (Vi) pril., *mùšni* (Vi, Za) N mn. m., *nèdere / nédere* pril., *nēmški* (La) N jd. m., *nìdere / nìdere* pril., *nìš / niš, nòhti / nòhti* N mn., *òprla* (Mg, Ne, Sn, Št) / *òprla* (Br, Sl, Šk) pr. r. ž. jd., *ostà* (Mg, Ne, Št) / *ostà* (Br, Sl, Šk, Tr) G jd., *pěšto* (Rš) / *pěšto* (Ba), *pòlne / pòlne, pošnèt / pošnèt, potahnùt* (Rš), *potahnùlo* (Za) pr. r. s. jd., *prohci* (Sl) N mn., *sàdere / sàdere* pril., *šakramènski* (Br, Sl, Šk, Tr) N jd. m., *šejno / šejno* pril., *trahtor* (Ba), *trahtôra* (Mg) G jd. m., *trahtôron* (Sl) I jd., *trahtôri* (Za), *trìšti / trišti, Ŭlišnico* (Vi) A jd., *umřškani* (La) N mn. m., *Ŭški* (Vi) G jd., *uzòda / uzòda, žikva* (Br, Sl, Šk, Tr), *žikve* (Vi) L jd., *žikvi* (Žu) N mn., *zòs / zòs, žùhka* (Vi) N jd. ž. itd.

2. 3. 3. 1. 2. Konsonantski sustav mlađih generacija govornika (K₁b)

2. 3. 3. 1. 2. 1. Inventar

Sonanti

	v		m
	l	r	n
j	í		ń

Alofon [j] javlja se kao varijanta fonema /j/, uglavnom u međuvokalnoj poziciji u kojoj je drugi član vokal *i*: npr. *naíjjo / naijjo*⁴¹⁰ 3. l. mn. prez., *poiîn / poiin* 1. l. jd. prez., *poiîmo / poiimo* 1. l. mn. prez., *poiîdô / poiido* 3. l. mn. prez., *poiîdat se / poiîdat se, poiîdan se / poiîdan se* 1. l. jd. prez.

Šumnici

p	b	f
t	d	

⁴¹⁰ Iza primjera ovjerenih u svim govorima u kojima se nahodi ovaj konsonantski sustav u zagradama se ne donose kratice sviju puktova.

c		s	z
t'	(d')		
	(ž)		
(č)		š	ž
k	g	h	

Dio je konsonantskoga inventara ovoga sustava bezvučni palatalni ploziv, tzv. čakavsko t^{411} : *kljěšt'a* (La, Rb, Rš, Re, Vi, Za) / *kljěšt'a* (Ba, Dr, Ka, Tr), *nàtašt'e* (La, Vi) / *nàtašt'e* (Tr) pril., *net'akinja* (Ne, Št) / *net'akinja* (Bg), *mòt' / mòt'*, *nòt' / nòt'*, *pět' / pět'*, *siromàšt'ina* (Mg, Re, Vi, Žu) / *siromàšt'ina* (Br, Dr), *svet'ä* (Vi, Za, Žu)⁴¹², *tět' / tět'*, *trukinjašt'e* (Vi, Žu) / *trukinjašt'e* (Tr), *tút' / tùt'*, *ugnjišt'e* (Mg, Ne, Pr, Re, Rš, Št, Vi, Za, Žu) / *gunjišt'e* (Rb) / *ugnjišt'e* (Ba, Sl, Šk, Tr) / *gunjišt'e* (Br) i sl.

Fonem je /d'/ periferan u ovom sustavu, a artikulira se uglavnom kao zvučni palatalni ploziv, odnosno zvučni je parnjak fonemu /t'/. Javlja se u primljenica iz talijanskoga, ali i hrvatskoga standardnog jezika: *d'aka* (Br, Ka), *d'ardini* (Vi) N mn., *d'elato* (Pr, Vi, Za) / *d'elato* (Šk), *d'elôza* (Vi) N jd. ž., *d'elozija* (Sl, Šk), *d'ir* (Ne, Št), *d'ire* (Ka) L jd., *d'iri* (Vi) G mn., *d'ito* (Vi) A jd., *d'og* (Rš), *d'oge* (Vi) L jd., *d'ogätol* (Žu), *d'ogätoli* (Vi, Žu) N mn., *d'ordani* (Za) N mn., *d'ornäl* (Rš, Vi, Za), *pad'ëli* (Vi) N mn., *päd'ini* (Rš, Žu) N mn., *pid'amah* (Vi) L mn., *röd'endan* (Sn, Št), a velik broj takvih primjera dio je onomastičke građe (posebice antroponimi, ali i toponimi): *D'ani* (Re) / *D'ani* (Ba, Šk), *D'ina* (Br), *D'ino* (Ba), *D'ineton* (Tr) I jd., *D'ordäno* (Za) / *D'ordäno* (Ba), *D'ulija* (Ba), *D'urd'a* (Mg) / *D'urd'a* (Sl, Šk), *Sërd'o* (Ba); *D'ënova* (Rš), *D'irine* (La, Rb) L jd.

U rijetkim se novijim primljenicama ovjerava i zvučni palatodentalni afrikat /ž'/ (artikulacije između ž i ž'), npr. *žipi / žipi* N mn., *žungla / žungla*, te to ide u prilog pripisivanju rubnoga statusa i tomu fonemu u ovom sustavu.

Palatalni se zadnjoalveolarni fonem /č'/ uslijed čakavizma zamjenjuje spirantnim dentalnim fonemom /c/ (primjere v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada), no /č'/ se još uvijek javlja u primljenica romanskoga podrijetla: *čelëste* (Vi) pridj. nepromj., *čënto* (u sintagmi

⁴¹¹ V. bilješku 386 ovoga rada.

⁴¹² V. bilješku 387 ovoga rada.

čénto in bóka; Br), *čentrîn* (Mg, Ne, Št) / *čentrîn* (Šk, Tr), *čerčôr* (La, Rr), *čîne* (La, Mg, Pr, Rb, Re) / *čîne* (Br, Sl, Tr), *ličêncó* (Vi) A jd., *mărča* (Pr, Re, Vi, Za), *prečîzi* (Št) N jd. m., *rančâti* (La) G jd., *učinèto* (Vi) A jd., *vinč* (Ba) i sl., a sve češće i u primljenicama iz hrvatskoga standardnog jezika (kao u primjerima *čitati* (Ne, Sn, Št, Vi) / *čitati* (Br), *Očenáš* (Sl, Šk) i sl.), što mu daje status perifernoga fonema u ovim govorima.

U govorima s ovim sustavom zabilježena je modifikacija drugoga tipa cakavizma⁴¹³, konsonantske značajke najvišega ranga razlikovnosti za čakavsko narječje. Uslijed te je pojave afrikat *č* u svim primjerima (izuzev onih navedenih u prethodnom ulomku) dosljedno zamijenjen spirantom *c*, ali, za razliku od konsonantskoga sustava K₁a, fonemi su /s/ i /z/ te /š/ i /ž/ sastavni dio inventara ovoga sustava (i u njima se ne javljaju glasovi *ś* i *ź*) koji se nalaze na svim svojim etimološkim mjestima. Više o ovoj modifikaciji cakavizma v. i u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada, gdje se nalaze i mnogobrojna oprimjerenja zabilježena u govorima za koje je karakterističan ovaj konsonantski sustav.

2. 3. 3. 1. 2. 2. Distribucija

Svaki konsonant može stajati u početnom, središnjem i dočetnom slogu.

Na apsolutnom kraju riječi dolazi do obezvučenja konsonanata (te do zamjena $v > f$ i $g > h$)⁴¹⁴, premda ne uvijek dosljedno jer se dio leksema javlja u inačicama s obezvučenim, odnosno zamijenjenim dočetnim konsonantom i bez te promjene: *besêt* / *besèt* G mn., *brôt* / *bròt*, *dôš* / *dòš*, *govêt* / *govèt* G mn., *gròp* / *gròp*, *grôt* / *gròt*, *jêš* / *jêš*, *kriš* / *kriš*, *lêt* / *lèt*, *mràs* / *mràs*, *mûš* / *mûš*, *nîkat* / *nîkat*, *pûš* / *pûš*, *susèt* / *susèt*, *ubèt* / *ubèt*, *zûp* / *zûp*, ali i *besêd* / *besêd* G mn., *govêd* / *govêd* G mn., *krîž* / *krîž*, *lêd* / *lêd*, *mûž* / *mûž*, *nîkad* / *nîkad*, *pûž* / *pûž*, *susêd* / *susêd*, *ubêd* / *ubêd*; *křf* / *křf*, *njegòf* / *njegòf* N jd. m., *òfca* / *òfca*, *žif* / *žif* N jd. m., ali i *krôv* / *kròv*, *òvca* / *òvca*; *Bôh* / *Bòh*, *brêh* / *brêh*, *rôh* / *ròh*, *snêh* / *snêh*, *špôh* / *špòh*, *štômih* / *štòmih*, *vràh* / *vràh*. U govorima je Molih Golja, Raše, Vineža i Županića zabilježena i zamjena dočetnoga $v > h$ ⁴¹⁵: *křh*, *krôh*, *njegôh* N jd. m., *žih* N jd. m., *žřnoh*.

⁴¹³ O cakavizmu više v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada.

⁴¹⁴ V. bilješku 391 ovoga rada.

⁴¹⁵ V. bilješku 392 ovoga rada.

a) Konsonantske skupine

Konsonantska skupina *gn* prelazi u *n* u primjeru *njozlò* / *njozlò*, ali ostaje i neizmijenjena: *gnjovìt* / *gnjovìt*, *gnjùsno* / *gnjùsno* N jd. s.

Skupina *mn* disimilacijom postaje *mł*: *dìmljak* / *dìmljak*, *sùmljat* / *sùmljat*. Skupina *mn* najčešće ostaje neizmijenjena: *sedomnàjs* / *sedomnàjs*, *osomnàjs* / *osomnàjs*, ali se i razrješava izostavljanjem prvoga člana: *gunò* / *gunò*.

Konsonantske skupine *hl*, *kl* prelaze u *hl*, *kl*: *hljèp* / *hljèp*, *kljèpnut* / *kljèpnut*, *kljèšća* / *kljèšća*, *kljèt* / *kljèt*, *kljìni* / *kljìni* N mn., ali i ostaju neizmijenjene: *hlòd* / *hlòd*, *klòs* / *klòs*, dok je skupina *gl* u većini govora neizmijenjena: *glèdat* / *glèdat*, *glòd* / *glòd*, *glòs* / *glòs*, ali je u govorima Svetoga Lovreca, Škitace, Trgetara, Vineža i Županića zabilježeno i *gljèdat* / *gljèdat*.

U dočetnim konsonantskim skupinama *-st*, *-št* izostavlja se okluziv *t*: *cetrnàjs* (Ne, Rš, Re, Št), *cìs* (Mg, Vi, Žu) / *cìs* (Sl, Šk, Tr) N jd. m., *devetnàjs* (Vi), *donès* (Žu) / *donès* (Sl), *dvanàjs* (Mg, Ne, Rš, Št, Za) / *dvanàjs* (Sl), *furèš* (La, Ne, Pr, Rb, Rš, Za, Žu) / *furèš* (Ba, Tr) N jd. m., *gòbas* (Ne, Pr, Žu) / *gòbas* (Br, Sl) N jd. m., *grèš* (Mg, Ne, Rš, Vi, Žu) / *grèš* (Ka) N jd. m., *gùš* (Št, Žu), *jedanàjs* (Pr, Sn, Št, Vi) / *jedanàjs* (Ba, Br, Ka, Šk), *jès* (La, Mg, Ne, Rb, Rš, Vi, Žu) / *jès* (Br, Ka, Sl, Šk, Tr), *klàs* (La) / *klàs* (Sl), *korìs* (Ka), *màs* (Mg) / *màs* (Sl, Šk), *mlàdos* (Rš, Vi) / *mlàdos* (Sl), *mòs* (Ka, Sl), *mùs* (Br), *oskùs* (Tr), *pàs* (Žu) / *pàs* (Ka, Sl), *petnàjs* (La, Mg, Ne, Pl, Re, Vi, Za) / *petnàjs* (Ka, Sl, Tr), *plès* (Rš), *pojès* (La, Ne, Št, Za), *ponès* (Žu), *prenès* (Rš), *přs* / *přs*, *rasplès* (Žu), *sès* / *sès*, *sòs* (Rš, Za, Žu), *stàros* (Sl), *šès* (La, Ne, Pr, Rb, Rš, Sn, Št, Vi, Za) / *šès* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr), *šešnàjs* (La, Re, Za) / *šešnàjs* (Br), *tòs* (Št), *trinàjs* (Mg) / *trinàjs* (Tr), *Třs* / *Třs*, *tùs* (Mg, Ne, Vi, Žu) N jd. m., *ujès* (Ba), *zaròs* (Sn), *zasòs* (Rš). Izostavljanje dočetnoga okluziva bilježi se i u dočetnim skupinama *-zd*, *-žd*, nakon čega se provodi obezvučenje *z* i *ž* koji dolaze u dočetnu poziciju: *dòš* (La, Mg, Ne, Rš, Re, Sn, Št, Za) / *dòš* (Ba, Br, Ka, Šk, Tr), *gròs* (La, Mg, Rb, Rš, Re, Za) / *gròs* (Br, Šk, Tr)⁴¹⁶.

b) Pojedinačni konsonanti

Prijelaz dočetnoga *-m* u *-n*⁴¹⁷ dosljedno se provodi u ovim govorima:

⁴¹⁶ V. bilješku 393 ovoga rada.

⁴¹⁷ V. bilješku 394 ovoga rada.

A) u nastavcima promjenjivih riječi:

1) u 1. l. jd. prezenta glagola: *bûden / bûden, cûjen (La, Vi, Žu) / cûjen (Br), dèlan (Sn) / dèlan (Ba, Tr), domîslin (Mg, Rš) / domîslin (Šk), držîn (Žu) / držîn (Šk), gônân (Vi, Za, Žu) / gônân (Sl), govòrin (Ne, Za, Žu) / govòrin (Br, Tr), ìman / iman, mîslin (La, Rš, Re, Za) / mîslin (Ba, Sl, Tr), mòran / mòran, môren / môren, nesôn / nesôn, nîman / nîman, pomòren / pomòren, prîden / prîden, recên (Ne, Rš, Za) / recên (Ba, Sl, Tr), (g)rên / (g)rên, sedîn (Sn, Rš, Za), son // sôn / sôn, spàmetin (Re, Vi, Žu) / spàmetin (Sl, Šk), vèrvan (La, Rš, Vi, Žu) / vèrvan (Sl), vîdin (Re, Za) / vîdin (Br, Sl, Tr), znôn (La, Ne, Rb, Rš, Re, Sn, Št, Vi) / znôn (Br, Ka, Sl), zôbin (Rš) / zôbin (Br, Sl, Šk, Tr) itd.⁴¹⁸;*

2) u L jd. imeničkih riječi m. i s. roda te u I jd. imenica i imeničkih riječi m. i s. roda, kao i u I jd. prve zamjeničke sklonidbe⁴¹⁹: a) L jd. m. i s. r. *drügen (Za) / drügen (Br, Sl), mojên / mojên, nâšen / nâšen, onên / onên, sâken / sâken, stôren (Rb, Vi, Žu) / stôren (Ba), svojên / svojên, tèn / tèn, tvojên / tvojên* itd.⁴²⁰; b) I jd. m. i s. r. *blôgon (Šk), bràton (Ne) / bràton (Ka), facôlon (Vi), grôdon (La), grôjzen (Mg, Vi), gûšton (Za), jenên / jenên, jôjen (Žu), karbônôn (La, Rš), krâjen (Žu), krûhon (Vi), mêson (Št) / mêson (Ka), mojên / mojên, mûžon (Ne), nûneton (Tr), onên / onên, pletîlon (Za), sênon (Vi), têlon (Pr), tèn / tèn, trahtôron (Ba, Sl), vôzon (Mg) / vôzon (Br)* itd.⁴²¹; c) I jd. prve zamjeničke sklonidbe: *mànon / mànon, sòbon / sòbon, tòbon / tòbon*⁴²²;

3) u D mn. imeničkih riječi svih triju rodova: a) m. r. *Becićan (Za), Bôrbićen (Sn, Za), Bontaulićan (Ba), bràton (Ne), kôvaron (Vi), ljûden (Mg), Mârićan (Br), proscên (Šk), sînon (Št), Viškovićan (Šk) / Viškovićen (Br, Tr)*; b) ž. r. *hèèran (Vi), kokošôn (Ne, Št), kràvan (Št, Za), otrocìcan (Vi, Za), sestrôn (Ne, Št)*; c) s. r. *govèdan (Mg, Rb, Re, Vi, Za) / govèdan (Ba, Br, Ka), mèstan (La, Pr, Rš, Žu), plûćan (Rš, Re, Vi) / plûćan (Sl, Tr), tèlan (Rš, Vi, Žu) / tèlan (Sl), ûstan (Mg, Ne, Vi, Žu) / ûstan (Šk, Tr)*⁴²³;

B) na dočetu nepromjenjivih riječi: *sèdan / sèdan, òsan / òsan*;

⁴¹⁸ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. o prezentu glagola u govorima Labinštine.

⁴¹⁹ Više o zamjeničkim sklonidbama v. u poglavlju 2. 4. 3. o zamjenicama u govorima Labinštine.

⁴²⁰ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁴²¹ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁴²² Više v. u poglavlju 2. 4. 3. 1. o ličnim zamjenicama za 1. i 2. l. jd. i mn. i povratnoj zamjenici u govorima Labinštine.

⁴²³ Više primjera v. u poglavlju 2. 2. 19. o nejednakosti gramatičkih morfema DLI mn. imenica svih triju rodova, 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

C) u jednom zabilježenom primjeru i u leksičkom morfemu: *srôn / sròn*.

Dočetno je slogovno *l* u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga sustavno utrnuto ($l > \emptyset$), a na dočetku je finalnoga sloga u imenica, pridjeva, priloga i prijedloga te na dočetku medijalnoga sloga imenica, pridjeva, priloga i glagola zadržano neizmijenjeno (usp. poglavlje 2. 2. 13., gdje su navedeni i mnogobrojni primjeri za oba načina razrješavanja dočetnoga *l*).

Fonem je /*ń*/ stabilan u ovom sustavu: *Bròvinje / Bròvnji, gorènji / gorènji* N jd. m., *kampànja / kampànja, múnjen / múnjen* N jd. m., *njegà / njegà* G jd. m., *njìva / njìva, ožènjen / ožènjen* N jd. m., *trukìnja / trukìnja, ugônj / ugônj, ugnjìšće / gunjìšće* (Rb) / *ugnjìšće / gunjìšće* (Br), no zabilježena je i njegovala depalatalizacija u primjeru *jònci / jònci* N mn.

Fonem je /*Ĺ*/ zadržan u ovom sustavu: *Gòlji / Gòlji, kljúc / kljúc, ljúdi / ljúdi* N mn., *miljòr / miljòr, nedèlja / nedèlja, peljät / peljät, provljät / provljät, škùlja / škùlja, žèlja / žèlja, zemljä / zemljä*, ali je u dijelu primjera *Ĺ* depalataliziran: *prètel / prètel, prètelica / prètelica, ùlika / ùlika, vàlda / vàlda*, odnosno zamijenjen s *j*: *famèja / fameja*.

Fonem /*j*/ najčešće izostaje u imperativima glagola s prezentskom osnovom na vokal: 2. 1. jd. imper. *pî / pi, pokrî / pokri, razbî / razbi, šî / ši, udrî / udri* i sl.⁴²⁴, a zabilježen je u međuvokalnom položaju u komparativima pridjeva: *bogatèji* (Za) / *bogateji* (Br) N jd., *cenèje* (Br, Tr) pril., *debelèji* (Ne) N jd. m., *kašnèje* (Re, Vi) / *kašnjeje* (Ba, Ka, Šk) pril., *mirnèji* (Ne) N jd. m., *ranèje* (Pr) pril., *slabèje* (Re, Vi) pril., *starèji* (Rš, Št, Vi) / *starèji* (Br, Ka, Tr) N jd. m., *starèja* (Rb) / *starèja* (Sl) N jd. ž., mn. ž. r. *starèje* (Re) N mn. ž., *teplèje* (Vi) pril., *zdravèje* (Tr) pril. itd.⁴²⁵

Ishodišnojezični prefiks **və*⁴²⁶ u dijelu je primjera u ovim govorima dao *va* (usp. poglavlje 2. 2. 1. b) ovoga rada), a u dijelu je primjera dao *u* (v. poglavlja 2. 3. 2. 1. 2. 5. i 2. 3. 2. 2. 5. ovoga rada) ili pak izostaje: *cèra* (La, Ne, Pr, Št, Žu) / *cèra* (Ba, Br, Sl) pril., *jùtro* (La, Mg, Ne, Rš, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *jùtro* (Br, Ka, Sl, Tr) pril., *nùk* (Ne, Št, Za) / *nùk* (Br), *nùka* (Rš), *nùki* (Sn, Vi) / *nùki* (Šk) N mn., *nùcić* (Vi) G mn., *nùcice* (Vi) A mn., *pranùki* (Vi) N mn., *nùtra / nùtra // nùtre / nùtre* pril., *sà / sà* N jd. m., *sàka / sàka* N jd. ž., *sàki / sàki* N jd. m., *sè / se* N jd. s., *sì / si* N mn. m., *stát se* (Ba, Br, Sl, Šk, Tr), *stònen se* (Rb, Rš, Re, Št) 1. 1. jd. prez., *stòne se* (La, Mg, Sn, Za) 3. 1. jd. prez., *šenàc* (Žu), *šencì* (La, Mg, Ne, Rb, Rš,

⁴²⁴ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 6. 9. o imperativu glagola u govorima Labinštine.

⁴²⁵ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 5. 2. o komparativu (i superlativu) pridjeva u govorima Labinštine.

⁴²⁶ V. bilješku 403 ovoga rada.

Re, Sn, Za) / *šenci* (Ba, Br, Ka, Sl, Šk, Tr) N mn., *vècer* (La, Ne, Št, Vi, Za, Žu) / *vècer* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr) pril., *zêt / zèt, zê / zè* pr. r. m. jd. i sl.

U konsonantskim skupinama u slijedu sa sonantom *r* ili slogotvornim *r* u istom ili sljedećem slogu izostavlja se *v*: *četřàk* (Ne, Št), *četřkà* (Vi) G jd., *četřti* (Ne, Št, Vi, Za) N jd. m., *četřte* (Ba, Šk) G jd. ž., *četřtega* (Re, Št) / *četřtega* (Ba, Tr), *srbî* (La, Mg, Rš, Rb, Re, Št, Za, Žu) / *srbî* (Br, Šk, Tr) 3. 1. jd. prez., *storît / storît, stòri / stòri* pr. r. m. jd., *storên / storên* N jd. m., *třdi* (Mg) N jd. m., *třda* (Re, Vi, Žu) / *třda* (Tr) N jd. ž., *třdo* (La, Ne, Pr, Št, Za) / *třdo* (Br, Tr) pril., *ucîrki* (Vi) N mn.; no zabilježena su i odstupanja u primjerima poput *sèkrov* (Br), *sèkrva* (Ne) / *sèkrova* (Št, Žu), *sèkrvi* (Br) G jd. i sl.

Fonem je /h/ stabilan u ovom sustavu u početnom, središnjem i dočetnom položaju u riječi: *hî / hî, hîtat / hîtat, hlôd / hlôd, hodît / hodît, hôrta / hôrta, hrvôski / hrvôski* N jd. m., *lâhko / lâhko* pril., *kûhat / kûhat, krûh / krûh, mêh / mêh, smêh / smêh*. U skupini se *s v* fonem /h/ zamjenjuje *s f*: *fâla / fâla, folît / folît, zafolît / zafolît*.

Na mjestu fonema /ž/ nalazi se /ž/: *žèp / žèp*.

U prezentu se glagola *mòc / mòc* u intervokalnoj poziciji *ž* zamjenjuje *s r*⁴²⁷: *mòren / mòren* 1. 1. jd. prez., *mòreš / mòreš* 2. 1. jd. prez., *mòre / mòre* 3. 1. jd. prez., *mòremo / mòremo* 1. 1. mn. prez. itd.; *pomòren / pomòren* 1. 1. jd. prez., *pomòreš / pomòreš* 2. 1. jd. prez., *pomòre / pomòre* 3. 1. jd. prez. itd.; a ta se pojava odražava i u zabilježenim priložima *nèdere / nèdere, nèkukor / nèkukor, nîdere / nîdere, nîkamor / nîkamor, nîkadar / nîkadar, nîkukor / nîkukor, sàdere / sàdere*⁴²⁸.

Ovjerena su jednačenja na daljinu u primjerima *šešnâjs / šešnâjs, šezdesèt / šezdesèt, ošušît / ošušît*, ali i izostanak takvoga jednačenja, npr. *sûša / sûša, sušît / sušît*.

Provodi se palatalizacija *k, g, h* ispred *i* u deminutivima, no ne dosljedno, pri čemu je rezultat ovisan o provođenju cakavizma: *nùcica / nùcica, nùcić / nùcić, òcice / òcice* N mn., *petešîc / petešîc, rûcica / rûcica, vražîc / vražîc*, ali i *nògica / nògica, nùkica / nùkica, nùkić / nùkić, òkice / òkice* N mn., *rûkica / rûkica*, dok je V jednak N (usp. poglavlje 2. 4. 2. o sklonidbi imenica u govorima Labinštine) pa tu nije ni bilo pozicije za ovu glasovnu mijenu, izuzev u petrificiranu reliktnu zazivu *Bòže / Bòže* gdje je ona potvrđena. Sibilizacija *k, g, h* izostaje u množini imenica m. r.: *breki* (Ka), *bùbregi* (Ba), *grêhi* (Rš, Vi), *kòraki* (Rš, Vi, Žu),

⁴²⁷ V. bilješku 404 ovoga rada.

⁴²⁸ V. bilješku 405 ovoga rada.

nùki (Ne, Vi), *òblaki* (Vi, Žu) / *òblaki* (Ba), *pranùki* (Vi), *siromàhi* (La, Rš, Re, Sn, Za) / *siromàhi* (Br), *sřhi* (Za, Žu), *težokì* (Mg, Žu), *ucîrki* (Vi), *urèhi* (Vi), *vûki* (Ne, Žu) / *ûki* (Rš, Re) / *vûki* (Ba), *zajîki* (Rš, Vi), ali i *vràzi* / *vràzi*; kao i u G jd., NAV mn. imenica ž. r.: G jd. *dàski* (Tr), *juhî* (Žu), *Rekî* (La, Mg, Rš, Za), *ruki* (Ba), *smrèki* (Rš); N mn. *dàski* (Re), *fàbriki* (Ba), *harmôniki* (La), *nògi* (Vi, Žu) / *nògi* (Br), *nùki* (Sn, Vi) / *nùki* (Šk), *rûki* (Žu), *špàrugi* (Sl), *vòjski* (Št) / *vòjski* (Br); A mn. *baràki* (Vi), *dàski* (Vi) / *dàski* (Br), *fàbriki* (Rš), *mùhi* (Tr), *nògi* (La, Ne, Rš, Re, Št) / *nògi* (Šk), *nùki* (Šk), *rûki* (Mg, Rb, Sn, Vi, Za, Žu) / *rûki* (Ba, Sl, Tr), *špàrugi* (Tr), *ùliki* (Rb) / *ùliki* (Sl, Šk)⁴²⁹. U imperativu se pak ispred *i* sibilizacija provodi: 2. l. jd. imper. *recì* / *recì*, *specì* / *specì*, *tucì* / *tucì* i sl.⁴³⁰, a u 3. l. mn. prez. glagola uslijed cakavizma nalazi se *c*: *recô* / *recô*, *tucô* / *tucô*⁴³¹ i sl.

U početnim i središnjim slogovima u riječi u ovim se govorima provode izmjene i gubljenja šumnika uslijed čakavske pojave slabljenja napetosti šumnika na dočetu zatvorena sloga⁴³²: *bladônjski* (Žu) N jd. m., *bladônjske* (Br) G jd. ž., *bladônjsko* (Vi) A jd. ž., *Bofkî* (Vi), *bròski* (Sl) N jd. m., *direhtôr* (Št), *dòhtor* (Ne), *dòhtorica* (Ba), *dvàjsti* / *dvàjsti*, *hçì* / *hçì*, *Hnàpiç* (Za) G mn., *hòmo* / *hòmo* 1. l. mn. imper., *hòte* / *hòte* 2. l. mn. imper., *hrvòski* / *hrvòski* N jd. m., *jenà* / *jenà* N jd. ž., *jèšmik* / *jèšmik*, *Kofcà* (Ba) G jd., *Kofcè* (Br) L jd., *Koromàšno* / *Koromàšno*, *làhko* / *làhko* pril., *làhkega* (Ne, Za, Žu) G jd. m., *làhka* (Št) N jd. ž., *làhta* (Št) G jd., *làhti* / *làhti* N mn., *làšna* (Ne) N jd. ž., *làšni* (Vi, Žu) N mn. m., *làšne* (Vi) N mn. ž., *màška* / *màška*, *mèhka* (Vi, Za) / *mèhka* (Tr) N jd. m., *mèhko* (Št, Vi) pril., *mljošnò* (Vi) N jd. s., *mròšno* (Vi) pril., *mùšni* (Vi, Za) N mn. m., *nèdere* / *nèdere* pril., *nêmški* (La) N jd. m., *nìdere* / *nìdere* pril., *nîš* / *nîš*, *nòhti* / *nòhti* N mn., *òprla* (Mg, Ne, Sn, Št) / *òprla* (Br, Sl, Šk) pr. r. ž. jd., *ostà* (Mg, Ne, Št) / *ostà* (Br, Sl, Šk, Tr) G jd., *pèsto* (Rš) / *pèsto* (Ba), *pòlne* / *pòlne*, *pošnèt* / *pošnèt*, *potahnùt* (Rš), *potahnùlo* (Za) pr. r. s. jd., *prohçi* (Sl) N mn., *sàdere* / *sàdere* pril., *sakramènski* (Br, Sl, Šk, Tr) N jd. m., *sèjno* / *sèjno* pril., *trahtor* (Ba), *trahtòra* (Mg) G jd. m., *trahtòron* (Sl) I jd., *trahtòri* (Za), *trîsti* / *trîsti*, *Ûlišnico* (Vi) A jd., *umřškani* (La) N mn. m., *Ûški* (Vi) G jd., *uzòda* / *uzòda*, *zìkva* (Br, Sl, Šk, Tr), *zìkve* (Vi) L jd., *zìkvi* (Žu) N mn., *zòš* / *zòš*, *žùhka* (Vi) N jd. ž. itd.

⁴²⁹ Više o tome v. i u poglavlju 2. 4. 2. 4. 5. o izostanku sibilizacije i palatalizacije u imenica u govorima Labinštine.

⁴³⁰ Više v. u poglavlju 2. 4. 6. 9. 2. o morfonološkim alternacijama u imperativu glagola u govorima Labinštine.

⁴³¹ Više o tome v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. 4. o morfonološkim alternacijama u prezentu glagola u govorima Labinštine.

⁴³² V. bilješku 409 ovoga rada.

2. 3. 3. 2. Konsonantski sustav K₂

Taj je konsonantski sustav karakterističan za manji dio južnih i sjevernih labinskih mjesnih govora, a nahodi se u mjesnim govorima Brgoda, Drenja, Kunja, Marića, Svetoga Martina i Škvaranske, a dijelom i u mjesnim govorima Kranjaca i Trgeta⁴³³. Glavna je razlika između konsonantskih sustava K₁ i K₂ stabilnost i sustavnost fonema /č/ u potonjem. Dva su podsustava unutar ovoga konsonantskog sustava; jedan karakterističan za starije generacije izvornih govornika (otprilike od 50-60 godina starosti, i starije), a drugi za mlađe generacije govornika (one mlađe od 50-60 godina)⁴³⁴, koji se međusobno razlikuju dijelom inventara: konsonantima *ś*, *ź*, odnosno *s*, *z*, *š*, *ž*. Ostatak je konsonantskoga inventara u ovim dvama sustavima podudaran, kao i distribucijska pravila koja u njima vrijede, što će biti prikazano u poglavljima koja slijede.

2. 3. 3. 2. 1. Konsonantski sustav starijih generacija govornika (K_{2a}) – govora s modifikacijom klasičnoga cakavizma

2. 3. 3. 2. 1. 1. Inventar

Sonanti

	v		m
	l	r	n
j	í		ń

Alofon [i̯] javlja se kao varijanta fonema /j/, uglavnom u međuvokalnoj poziciji u kojoj je drugi član vokal *i*: npr. *naï̯jo* / *naï̯jo*⁴³⁵ 3. l. mn. prez., *poi̯n* / *poi̯n* 1. l. jd. prez., *poi̯mo* / *poi̯mo* 1. l. mn. prez., *poi̯dô* / *poi̯dô*¹ 3. l. mn. prez., *poi̯dat še* / *poi̯dat še*, *poi̯dan še* / *poi̯dan še* 1. jd. prez.

⁴³³ Mjesni govori Kranjaca, Kunja i Trgeta nisu ovim istraživanjem bili zahvaćeni u opsegu kao i svi ostali navedeni govori (v. poglavlje 1. 3. 2. ovoga rada) pa se stoga iz njih ne donose oprijemljenja kao iz ostalih govora.

⁴³⁴ V. bilješku 384 ovoga rada.

⁴³⁵ Iza primjera ovjerenih u svim govorima u kojima se nahodi ovaj konsonantski sustav u zagradama se ne donose kratice sviju puktova.

Šumnici

p	b	f
t	d	
c		š ž
t'	(d')	
	(ž)	
č		
k	g	h

Dio je konsonantskoga inventara ovoga sustava bezvučni palatalni ploziv, tzv. čakavsko t^{436} : *kljêšt'a* (Ma, Sm) / *kljêšt'a* (Dr), *mòt' / mòt'*, *napûšt'ali* (Sm) pr. r. m. mn., *nàtašt'e / nàtašt'e* pril., *net'akinjo* (Bg) A jd., *nô't' / nô't'*, *pê't' / pêt'*, *pušt'alo* (Ma) pr. r. s. jd., *šìromàšt'ina / šìromàšt'ina*, *švet'à* (Šv)⁴³⁷, *tè't' / tèt'*, *tût' / tùt'*, *ugnjîšt'e / ugnjîšt'e*, *zapûšt'eno* (Bg) N jd. s., *zapûšt'ene* (Ma) N mn. ž., *žarašt'ên* (Sm) N jd. m. i sl.

Fonem je /d'/ periferan u ovom sustavu, a artikulira se uglavnom kao zvučni palatalni ploziv, odnosno zvučni je parnjak fonemu /t'/. Javlja se u primljenica iz talijanskoga, ali i hrvatskoga standardnog jezika: *d'aka* (Ma) / *d'aka* (Dr, Šv), *d'elàto* (Sm) / *d'elàto* (Dr), *d'inàstiki* (Šv) G jd., *d'ir* (Ma, Sm) / *d'ir* (Bg, Dr, Šv), *d'ornàl* (Sm) / *d'ornàl* (Dr), *pàd'ino* (Ma) A jd., *pošlovòd'a* (Bg), *red'ipèt* (Ma); a velik broj takvih primjera dio je onomastičke građe: *D'ani* (Ma), *D'ino* (Bg), *D'ulija* (Sm), *Remid'o* (Šv), *Šèrd'o* (Bg).

U rijetkim se novijim primljenicama ovjerava i zvučni palatodentalni afrikat /ʒ'/ (artikulacije između *ž* i *ž*), npr. *žipi / žipi* N mn., *žungla / žungla*, te to ide u prilog pripisivanju rubnoga statusa i tomu fonemu u ovom sustavu.

U govorima s ovim sustavom zabilježena je specifična modifikacija drugoga tipa cakavizma⁴³⁸, konsonantske značajke najvišega ranga razlikovnosti za čakavsko narječje. Palatalni je zadnjoalveolarni fonem /č/ stabilan dio inventara ovoga sustava u svim

⁴³⁶ V. bilješku 386 ovoga rada.

⁴³⁷ V. bilješku 387 ovoga rada.

⁴³⁸ O cakavizmu više v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada.

pozicijama, uz rijetke i sporadične zamjene $\check{c} > c$ (primjere v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada), a na mjestu se s i $\check{s}$ te z i $\check{z}$ javljaju fonemi / $\check{s}$ / i / $\check{z}$ /⁴³⁹. Kao alofoni se fonema / $\check{s}$ / i / $\check{z}$ / javljaju i [s], [š] te [z], [ž], na etimološkim mjestima s , $\check{s}$, z , $\check{z}$, ali ne nužno samo na njima (pa se tako [s] može javiti na mjestu etimoloških / s / i / $\check{s}$ /, odnosno / $\check{s}$ / u ovim govorima, a isti je slučaj i sa [š]; dok se [z] može ostvariti na mjestu etimoloških / z / i / $\check{z}$ /, odnosno / $\check{z}$ / u ovim govorima, a isti je slučaj i sa [ž]). Više o ovoj modifikaciji cakavizma v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada, gdje se nalaze i mnogobrojna oprimjerenja zabilježena u govorima za koje je karakterističan ovaj konsonantski sustav.

U govoru se Škvaranske na mjestu $\check{c}$ često, ali ne uvijek, realizira palatalni bezvučni afrikat [č], pri čijoj artikulaciji „vrh jezika slabo dodiruje prednje alveole i gornje zube, dakle je negdje na pola puta između donjih zuba (što je karakteristično za štokavsko $\acute{c}$) i uzdignutog položaja prema alveolama (što je karakteristično za $\check{c}$)“ (Moguš 1977a: 65)⁴⁴⁰.

2. 3. 3. 2. 1. 2. Distribucija

Svaki konsonant može stajati u početnom, središnjem i dočetnom slogu.

Na apsolutnom kraju riječi dolazi do obezvučenja konsonanata (te do zamjena $v > f$ i $g > h$)⁴⁴¹, premda ne uvijek dosljedno jer se dio leksema javlja u inačicama s obezvučenim, odnosno zamijenjenim dočetnim konsonantom i bez te promjene: *beš^het* / *beš^het* G mn., *br^hot* / *br^hot*, *d^hos* / *d^hos*, *gov^het* / *gov^het* G mn., *gr^hop* / *gr^hop*, *gr^hot* / *gr^hot*, *j^hes* / *j^hes*, *kr^his* / *kr^his*, *l^het* / *l^het*, *mr^has* / *mr^has*, *m^hus* / *m^hus*, *n^hikat* / *n^hikat*, *p^hus* / *p^hus*, *suš^het* / *suš^het*, *ub^het* / *ub^het*, *zu^hp* / *zu^hp*, ali i *beš^hed* / *beš^hed* G mn., *gov^hed* / *gov^hed* G mn., *kr^hiz* / *kr^hiz*, *l^hed* / *l^hed*, *m^huz* / *m^huz*, *n^hikad* / *n^hikad*, *p^huz* / *p^huz*, *suš^hed* / *suš^hed*, *ub^hed* / *ub^hed*; *kr^hf* / *kr^hf*, *njeg^hof* / *njeg^hof* N jd. m., *ofca* / *ofca*, *z^hif* / *z^hif* N jd. m., ali i *kr^hov* / *kr^hov*, *ovca* / *ovca*; *B^hoh* / *B^hoh*, *br^heh* / *br^heh*, *r^hoh* / *r^hoh*, *sn^heh* / *sn^heh*, *sp^hoh* / *sp^hoh*, *st^homih* / *st^homih*, *vr^hah* / *vr^hah*.

a) Konsonantske skupine

Konsonantska skupina *gn* prelazi u *n* u primjeru *njozl^o* / *njozl^o*, ali ostaje i neizmijenjena: *gnjov^{it}* / *gnjov^{it}*, *gnju^{sno}* / *gnju^{sno}* N jd. s.

⁴³⁹ O artikulaciji ovih glasova v. u dijelu o šumnicima poglavlja 2. 3. 3. 1. 1. 1. ovoga rada.

⁴⁴⁰ V. i poglavlje 2. 2. 10., posebno bilješku 239 ovoga rada.

⁴⁴¹ V. bilješku 391 ovoga rada.

Skupina *mn* disimilacijom postaje *mł*: *dĩmljak / dìmljak, sũmljat / sũmljat*. Skupina *mn* najčešće ostaje neizmijenjena: *šedomnàjs / šedomnàjs, ošomnàjs / ošomnàjs*, ali se i razrješava izostavljanjem prvoga člana: *gunò / gunò*.

Konsonantske skupine *hl, kl* prelaze u *hl̄, kl̄*: *hljèp / hljèp, kljèpnut / kljèpnut, kljèšća / kljèšća, kljèt / kljèt, kljĩni / kljĩni* N mn., ali i ostaju neizmijenjene: *hlòd / hlòd, klòš / klòš*, dok je skupina *gl* u većinom neizmijenjena: *glèdat / glèdat, glòd / glòd, glòš / glòš*, ali je u govorima Brgoda, Drenja i Škvaranske zabilježeno i *gljèdat*.

U dočetnoj konsonantskoj skupini *-št* (< *-st, -št*) izostavlja se okluziv *t*: *donès* (Bg), *dvanàjs* (Bg), *čĩš* (Ma) / *čĩš* (Bg) / *čĩš* (Šv) N jd. m., *furès* (Sm) / *furès* (Bg) N jd. m., *gòbaš* (Sm) / *gòbaš* (Bg) N jd. m., *grès* (Bg, Šv) N jd. m., *jedanàjs* (Bg), *jèš* (Ma, Sm) / *jèš* (Šv), *klàs* (Bg), *korĩš* (Sm), *mùš* (Bg), *najèš* (Bg), *petnàjs* (Sm) / *petnàjs* (Bg, Dr, Šv), *prš / prš, šèš / šèš, šòš* (Ma), *šèš / šèš*. Izostavljanje dočetnoga okluziva bilježi se i u dočetnoj skupini *-zd* (< *-zd, -žd*), nakon čega se provodi obezvučenje *ž* koje dolazi u dočetnu poziciju: *dòš / dòš, gròš* (Ma, Sm) / *gròš* (Šv)⁴⁴².

b) Pojedinačni konsonanti

Prijelaz dočetnoga *-m* u *-n*⁴⁴³ dosljedno se provodi u ovim govorima:

A) u nastavcima promjenjivih riječi:

1) u 1. l. jd. prezenta glagola: *bũden / bũden, čũjen* (Dr), *dàvan* (Bg), *ĩman / iman, mišlin* (Ma) / *mišlin* (Bg, Dr), *mòran / mòran, mòren / mòren, nešòn / nešòn, nĩman / nĩman, pĩtan* (Ma), *pomòren / pomòren, prĩden / prĩden, pũstin* (Ma), *(g)rèn / (g)rèn, šon // šon / šon, špàmetin* (Ma, Sm), *vĩdin* (Sm) / *vidin* (Dr), *žnòn* (Ma, Sm) / *žnòn* (Bg, Šv), *žòbin* (Dr) itd.⁴⁴⁴;

2) u L jd. imeničkih riječi m. i s. roda te u I jd. imenica i imeničkih riječi m. i s. roda, kao i u I jd. prve zamjeničke sklonidbe⁴⁴⁵: a) L jd. m. i s. r. *mojèn / mojèn, nàšen / nàšen, onèn / onèn, pèten* (Ma), *sàken / sàken, šèdmen* (Ma), *Švèten* (Sm), *švojèn / švojèn, tèn / tèn, tvojèn / tvojèn* itd.⁴⁴⁶; b) I jd. m. i s. r. *jenèn / jenèn, kamjònnon* (Dr), *koncèn* (Bg), *kumpiron*

⁴⁴² V. bilješku 393 ovoga rada.

⁴⁴³ V. bilješku 394 ovoga rada.

⁴⁴⁴ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. o prezentu glagola u govorima Labinštine.

⁴⁴⁵ Više o zamjeničkim sklonidbama v. u poglavlju 2. 4. 3. o zamjenicama u govorima Labinštine.

⁴⁴⁶ Više primjera v. u poglavljima 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

(Šv), *mojên / mojàn, onên / onèn, poštołòn* (Šv), *tên / tèn, trbùhon* (Šv), *treninon* (Bg), *vòzon* (Sm) / *vòzon* (Bg, Šv), *zajìkon* (Dr) itd.⁴⁴⁷; c) I jd. prve zamjeničke sklonidbe: *mànon / mànon, sòbon / sòbon, tòbon / tòbon*⁴⁴⁸;

3) u D mn. imeničkih riječi svih triju rodova: a) m. r. *Bôrbićen* (Ma), *ljúden* (Sm), *sînon* (Sm) itd.; b) ž. r. *kunjódan* (Bg), *sràkan* (Sm), *ženôn* (Sm) itd.; c) s. r. *govèdan* (Sm) / *govèdan* (Šv), *měštan* (Ma) / *měštan* (Bg, Dr), *plúćan* (Bg), *úštan* (Bg, Šv) itd.⁴⁴⁹;

B) na dočetu nepromjenjivih riječi: *šèdan / šèdan, òšan / óšan*;

C) u jednom zabilježenom primjeru i u leksičkom morfemu: *srôn / srôn*.

Dočetno je slogovno *l* u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga sustavno utrnuto ($l > \emptyset$), a na dočetu je finalnoga sloga u imenica, pridjeva, priloga i prijedloga te na dočetu medijalnoga sloga imenica, pridjeva, priloga i glagola zadržano neizmijenjeno (usp. poglavlje 2. 2. 13., gdje su navedeni i mnogobrojni primjeri za oba načina razrješavanja dočetnoga *l*).

Fonem je /*ń*/ stabilan u ovom sustavu: *gorènji / gorènji* N jd. m., *kampànja / kampànja, múnjen / múnjen* N jd. m., *njegà / njegà* G jd. m., *njìva / njìva, ožènjen / ožènjen* N jd. m., *trukìnja / trukìnja, ugônj / ugônj, ugnjìšće / ugnjìšće*, no zabilježena je i njegova depalatalizacija u primjeru *jônci / jônci* N mn.

Fonem je /*ł*/ zadržan u ovom sustavu: *Gólji / Gólji, kljúc / kljúc, ljúdi / ljúdi* N mn., *miljôr / miljôr, nedèlja / nedèlja, peljät / peljät, provljät / provljät, škùlja / škùlja, žèlja / žèlja, zemljà / zemljà*, ali je u dijelu primjera *ł* depalataliziran: *prètel / prètel, prètela / prètela, ùlika / ùlika, vàlda / vàlda*, odnosno zamijenjen s *j*: *famèja / famèja*.

Fonem /*j*/ najčešće izostaje u imperativima glagola s prezentskom osnovom na vokal: 2. 1. jd. imper. *pî / pî, pokrî / pokrî, razbî / razbî, sî / sî, udrî / udrî* i sl.⁴⁵⁰, a zabilježen je u međuvokalnom položaju u komparativima pridjeva: *bolnèji* (Sm) N jd. m., *kašnèje* (Ma) / *kašnèje* (Bg) pril., *pametnèja* (Bg) N jd. ž., *ranèje* (Bg) pril., *starèji* (Bg, Dr) N jd. m., *starèja*

⁴⁴⁷ Više primjera v. u poglavljima 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁴⁴⁸ Više v. u poglavlju 2. 4. 3. 1. o ličnim zamjenicama za 1. i 2. 1. jd. i mn. i povratnoj zamjenici u govorima Labinštine.

⁴⁴⁹ Više primjera v. u poglavljima 2. 2. 19. o nejednakosti gramatičkih morfema DLI mn. imenica svih triju rodova, 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁴⁵⁰ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 6. 9. o imperativu glagola u govorima Labinštine.

(Sm) / *starèja* (Šv) N jd. ž., *starèje* (Ma) N mn. m., *nàjstarèji* (Dr) N jd. m., *nàjstarèje* (Bg) N mn. ž., *nàjstarèjega* (Ma) G jd. m., *nàjvažnèje* (Sm) pril. itd.⁴⁵¹

Ishodišnojezični prefiks **və*⁴⁵² u dijelu je primjera u ovim govorima dao *va* (usp. poglavlje 2. 2. 1. b) ovoga rada), a u dijelu je primjera dao *u* (v. poglavlja 2. 3. 2. 1. 2. 5. i 2. 3. 2. 2. 5. ovoga rada) ili pak izostaje: *čèra* (Bg) pril., *jùtro* (Ma, Sm) / *jùtro* (Bg, Dr, Šv) pril., *nùk* (Šv), *nùtra* / *nùtra* // *nùtre* / *nùtre* pril., *pranùki* (Šv) N mn., *sà* / *sà* N jd. m., *sàka* / *sàka* N jd. ž., *sàki* / *sàki* N jd. m., *sè* / *sè* N jd. s., *sì* / *sì* N mn. m., *stàt se* (Dr), *šenci* (Ma) / *šenci* (Dr) N mn., *vèčer* (Sm) / *vèčer* (Bg) / *vèčer* (Šv) pril., *žèt* / *žèt*, *žè* / *žè* pr. r. m. jd. i sl.

U primjerima *ùk* (Bg, Šv) i *ùna* (Bg, Dr, Šv) izostaje početno *v*, no ni oni se ne ovjeravaju dosljedno nego alterniraju s primjerima *vùk*, odnosno *vùna* (oblicima koji su, uz *vùk* i *vùna*, u preostalim idiomima jedini i zabilježeni)

U konsonantskim skupinama u slijedu sa sonantom *r* ili slogotvornim *r* u istom ili sljedećem slogu izostavlja se *v*: *četrtàk* (Bg), *četrti* / *četrti* / *četrti* N jd. m., *sràkan* (Sm) D mn., *šrbì* (Ma) / *šrbì* (Šv) 3. 1. jd. prez., *štorit* / *štorit*, *štòri* / *štòri* pr. r. m. jd., *štorèn* / *štorèn* N jd. m., *tròdo* (Ma) / *tròdo* (Šv) pril., no zabilježena su i odstupanja u primjerima poput *šèkrovu* (Bg) D jd., *šèkrova* (Šv), *šèkrove* (Bg) D jd. i sl.

Fonem je /*h*/ stabilan u ovom sustavu u početnom, središnjem i dočetnom položaju u riječi: *hì* / *hì*, *hìtat* / *hìtat*, *hlòd* / *hlòd*, *hodit* / *hodit*, *hòrta* / *hòrta*, *hrvòški* / *hrvòški* N jd. m., *làhko* / *làhko* pril., *kùhat* / *kùhat*, *krùh* / *krùh*, *mèh* / *mèh*, *šmèh* / *šmèh*. U skupini se s *v* fonem /*h*/ zamjenjuje s *f*: *fàla* / *fàla*, *folit* / *folit*, *zàfolit* / *zàfolit*.

Na mjestu fonema /*ž*/ nalazi se /*z*/: *žèp* / *žèp*.

U prezentu se glagola *mòc* / *mòc* u intervokalnoj poziciji *ž* zamjenjuje s *r*⁴⁵³: *mòren* / *mòren* 1. 1. jd. prez., *mòreš* / *mòreš* 2. 1. jd. prez., *mòre* / *mòre* 3. 1. jd. prez., *mòremo* / *mòremo* 1. 1. mn. prez. itd.; *pomòren* / *pomòren* 1. 1. jd. prez., *pomòreš* / *pomòreš* 2. 1. jd. prez., *pomòre* / *pomòre* 3. 1. jd. prez. itd.; a ta se pojava odražava i u zabilježenim priložima *nèdere* / *nèdere*, *nèkukor* / *nèkukor*, *nìdere* / *nìdere*, *nìkamor* / *nìkamor*, *nìkadar* / *nìkadar*, *nìkukor* / *nìkukor*, *sàdere* / *sàdere*⁴⁵⁴.

⁴⁵¹ Više primjera *v*. u poglavlju 2. 4. 5. 2. o komparativu (i superlativu) pridjeva u govorima Labinštine.

⁴⁵² V. bilješku 403 ovoga rada.

⁴⁵³ V. bilješku 404 ovoga rada.

⁴⁵⁴ V. bilješku 405 ovoga rada.

Provodi se palatalizacija *k, g, h* ispred *i* u deminutivima, no ne dosljedno, pri čemu je rezultat ovisan o provođenju cakavizma: *nùčica / nučica, nùčić / nučić, òčice / očice* N mn., *petešić / petešić, rùčica / ručica, vražić / vražić*, ali i *nògica / nògica, nùkica / nukica, nùkić / nukić, òkice / okice* N mn., *rùkica / rukica*, dok je V jednak N (usp. poglavlje 2. 4. 2. o sklonidbi imenica u govorima Labinštine) pa tu nije ni bilo pozicije za ovu glasovnu mijenu, izuzev u petrificiranu reliktnu zazivu *Bòže / Bože* gdje je ona potvrđena. Sibilizacija *k, g, h* izostaje u množini imenica m. r.: *pranùki (Šv), ùroki (Dr)*; kao i u G jd. NAV mn. imenica ž. r.: G jd. *fàbriki (Dr), Mèriki (Dr), nògi (Bg)*; N mn. *dàški (Bg), ùliki (Šv)*; A mn. *armòniki (Bg), nògi (Sm) / nògi (Šv), rùki (Sm) / rùki (Bg, Dr, Šv)*⁴⁵⁵. U imperativu se pak ispred *i* sibilizacija provodi: 2. 1. jd. imper. *recì / reci, špecì / špeci, tucì / tuci* i sl.⁴⁵⁶, a u 3. 1. mn. prez. glagola nalazi se č: *recò / rečò, tučò / tučò* i sl.⁴⁵⁷

U početnim i središnjim slogovima u riječi u ovim se govorima provode izmjene i gubljenja šumnika uslijed čakavske pojave slabljenja napetosti šumnika na dočetu zatvorena sloga⁴⁵⁸: *dvàjsti / dvajsti, hčì / hci, hòmo / homo* 1. 1. mn. imper., *hòte / hote* 2. 1. mn. imper., *hrvòški / hrvoski* N jd. m., *jenà / jena* N jd. ž., *jèšmik / jeshmik, Koromàšno / Koromashno, làhko / lahko* pril., *làhti / lahiti* N mn., *màška / maska, mèhko (Ma) N jd. s., nèdere / nedere* pril., *nìdere / nidere* pril., *nìš / nis, nòhti / nohti* N mn., *pèšto (Sm), pòlne / polne, pošnèt / posnet, projehtira (Dr)* 3. 1. jd. prez., *ràdniška (Dr) N jd. ž., šàdere / shadere pril., séjno / sejno* pril., *trahtòri (Sm) N mn., trišti / tristi, Ūško (Ma) A jd., užòda / uzoda, žikva (Šv), žikvi (Dr) G jd., zòs / zos* itd.

2. 3. 3. 2. 2. Konsonantski sustav mlađih generacija govornika (K₂b)

2. 3. 3. 2. 2. 1. Inventar

Sonanti

v		m
l	r	n

⁴⁵⁵ Više o tome v. i u poglavlju 2. 4. 2. 4. 5. o izostanku sibilizacije i palatalizacije u imenica u govorima Labinštine.

⁴⁵⁶ Više v. u poglavlju 2. 4. 6. 9. 2. o morfonološkim alternacijama u imperativu glagola u govorima Labinštine.

⁴⁵⁷ Više o tome v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. 4. o morfonološkim alternacijama u prezentu glagola u govorima Labinštine.

⁴⁵⁸ V. bilješku 409 ovoga rada.

j   í   ñ

Alofon [j] javlja se kao varijanta fonema /j/, uglavnom u međuvokalnoj poziciji u kojoj je drugi član vokal *i*: npr. *naïjjo* / *naïjjo*⁴⁵⁹ 3. l. mn. prez., *poiîn* / *poiîn* 1. l. jd. prez., *poiîmo* / *poiîmo* 1. l. mn. prez., *poiîdô* / *poiîdô* 3. l. mn. prez., *poiîdat se* / *poiîdat se*, *poiîdan se* / *poiîdan se* 1. l. jd. prez.

Šumnici

p	b	f	
t	d		
c		s	z
t'	(d')		
	(ž)		
č		š	ž
k	g	h	

Dio je konsonantskoga inventara ovoga sustava bezvučni palatalni ploziv, tzv. čakavsko *t*⁴⁶⁰: *kljěšt'a* (Ma, Sm) / *kljěšt'a* (Dr), *mòt'* / *mòt'*, *napûšt'ali* (Sm) pr. r. m. mn., *nàtašt'e* / *nàtašt'e* pril., *net'akinjo* (Bg) A jd., *nôt'* / *nòt'*, *pêt'* / *pèt'*, *pušt'alo* (Ma) pr. r. s. jd., *siromăšt'ina* / *siromăšt'ina*, *svet'à* (Šv)⁴⁶¹, *tèt'* / *tèt'*, *tût'* / *tût'*, *ugnjîšt'e* / *ugnjîšt'e*, *zapûšt'eno* (Bg) N jd. s., *zapûšt'ene* (Ma) N mn. ž., *zarašt'ên* (Sm) N jd. m. i sl.

Fonem je /d'/ periferan u ovom sustavu, a artikulira se uglavnom kao zvučni palatalni ploziv, odnosno zvučni je parnjak fonemu /t'/. Javlja se u primljenica iz talijanskoga, ali i hrvatskoga standardnog jezika: *d'aka* (Ma) / *d'aka* (Dr, Šv), *d'elàto* (Sm) / *d'elàto* (Dr),

⁴⁵⁹ Iza primjera ovjerenih u svim govorima u kojima se nahodi ovaj konsonantski sustav u zagradama se ne donose kratice sviju puktova.

⁴⁶⁰ V. bilješku 386 ovoga rada.

⁴⁶¹ V. bilješku 387 ovoga rada.

d'inàstiki (Šv) G jd., *d'ir* (Ma, Sm) / *d'ir* (Bg, Dr, Šv), *d'ornàl* (Sm) / *d'ornàl* (Dr), *pàd'ino* (Ma) A jd., *poslovòd'a* (Bg), *red'ipèt* (Ma); a velik broj takvih primjera dio je onomastičke građe: *D'àni* (Ma), *D'ino* (Bg), *D'ùlija* (Sm), *Rem'id'o* (Šv), *Sèrd'o* (Bg).

U rijetkim se novijim primljenicama ovjerava i zvučni palatodentalni afrikat /ʒ/ (artikulacije između *ž* i *ž*), npr. *žìpi* / *žìpi* N mn., *žûngla* / *žûngla*, te to ide u prilog pripisivanju rubnoga statusa i tomu fonemu u ovom sustavu.

Fonemi su /č/, /š/, /s/, /ž/ i /z/ stabilni u inventaru ovoga sustava na svim svojim etimološkim mjestima, uz rijetke i sporadične zamjene *č* > *c*, a u njima se nikad ne javljaju glasovi *ś* i *ź* (primjere v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada).

U govoru se Škvaranske na mjestu *č* često, ali ne uvijek, realizira palatalni bezvučni afrikat [č]⁴⁶².

2. 3. 3. 2. 2. 2. Distribucija

Svaki konsonant može stajati u početnom, središnjem i dočetnom slogu.

Na apsolutnom kraju riječi dolazi do obezvučenja konsonanata (te do zamjena *v* > *f* i *g* > *h*)⁴⁶³, premda ne uvijek dosljedno jer se dio leksema javlja u inačicama s obezvučenim, odnosno zamijenjenim dočetnim konsonantom i bez te promjene: *besèt* / *besèt* G mn., *brôt* / *brôt*, *dôš* / *dôš*, *govèt* / *govèt* G mn., *gròp* / *gròp*, *grôt* / *grôt*, *jêš* / *jêš*, *kriš* / *kriš*, *lêt* / *lêt*, *mràs* / *mràs*, *mûš* / *mûš*, *nìkat* / *nìkat*, *pûš* / *pûš*, *susèt* / *susèt*, *ubèt* / *ubèt*, *zûp* / *zûp*, ali i *besèd* / *besèd* G mn., *govêd* / *govêd* G mn., *križ* / *križ*, *lêd* / *lêd*, *mûž* / *mûž*, *nìkad* / *nìkad*, *pûž* / *pûž*, *susèd* / *susèd*, *ubèd* / *ubèd*; *křf* / *křf*, *njegòf* / *njegòf* N jd. m., *òfca* / *òfca*, *žif* / *žif* N jd. m., ali i *kròv* / *kròv*, *òvca* / *òvca*; *Bòh* / *Bòh*, *brèh* / *brèh*, *ròh* / *ròh*, *snèh* / *snèh*, *špòh* / *špòh*, *štòmih* / *štòmih*, *vràh* / *vràh*.

a) Konsonantske skupine

Konsonantska skupina *gn* prelazi u *n* u primjeru *njozlò* / *njozlò*, ali ostaje i neizmijenjena: *gnjovìt* / *gnjovìt*, *gnjûsno* / *gnjûsno* N jd. s.

⁴⁶² Više v. u dijelu o šumnicima poglavlja 2. 3. 3. 2. 1. 1. ovoga rada.

⁴⁶³ V. bilješku 391 ovoga rada.

Skupina *mn* disimilacijom postaje *mł*: *dīmljak / dīmljak, sūmljat / sūmljat*. Skupina *mn* najčešće ostaje neizmijenjena: *sedomnàjs / sedomnàjs, osomnàjs / osomnàjs*, ali se i razrješava izostavljanjem prvoga člana: *gunò / gunò*.

Konsonantske skupine *hl, kl* prelaze u *hl, kl*: *hljèp / hljèp, kljèpnut / kljèpnut, kljèšća / kljèšća, kljèt / kljèt, kljìni / kljìni* N mn., ali i ostaju neizmijenjene: *hlòd / hlòd, klòs / klòs*, dok je skupina *gl* većinom neizmijenjena: *glèdat / glèdat, glòd / glòd, glòs / glòs*, ali je u govorima Brgoda, Drenja i Škvaranske zabilježeno i *gljèdat*.

U dočetnim konsonantskim skupinama *-st, -št* izostavlja se okluziv *t*: *donès* (Bg), *dvanàjs* (Bg), *čīs* (Ma) / *čīs* (Bg) / *čīs* (Šv) N jd. m., *furèš* (Sm) / *furèš* (Bg) N jd. m., *gòbas* (Sm) / *gòbas* (Bg) N jd. m., *grèš* (Bg, Šv) N jd. m., *jedanàjs* (Bg), *jès* (Ma, Sm) / *jès* (Šv), *klàs* (Bg), *korīs* (Sm), *mūs* (Bg), *najès* (Bg), *petnàjs* (Sm) / *petnàjs* (Bg, Dr, Šv), *přs / přs, sès / sès, sòs* (Ma), *šès / šès*. Izostavljanje dočetnoga okluziva bilježi se i u dočetnim skupinama *-zd, -žd*, nakon čega se provodi obezvučenje *z* i *ž* koji dolaze u dočetnu poziciju: *dòš / dòš, gròs* (Ma, Sm) / *gròs* (Šv)⁴⁶⁴.

b) Pojedinačni konsonanti

Prijelaz dočetnoga *-m* u *-n*⁴⁶⁵ dosljedno se provodi u ovim govorima:

A) u nastavcima promjenjivih riječi:

1) u 1. l. jd. prezenta glagola: *būden / būden, čūjen* (Dr), *dāvan* (Bg), *īman / iman, mīslin* (Ma) / *mīslin* (Bg, Dr), *mòran / mòran, mōren / mōren, nesôn / nesòn, nīman / nīman, pītan* (Ma), *pomòren / pomòren, prīden / prīden, pūstin* (Ma), *(g)rên / (g)rèn, son // sôn / sòn, spàmetin* (Ma, Sm), *vīdin* (Sm) / *vidin* (Dr), *znôn* (Ma, Sm) / *znòn* (Bg, Šv), *zòbin* (Dr) itd.⁴⁶⁶;

2) u L jd. imeničkih riječi m. i s. roda te u I jd. imenica i imeničkih riječi m. i s. roda, kao i u I jd. prve zamjeničke sklonidbe⁴⁶⁷: a) L jd. m. i s. r. *mojèn / mojèn, nàšen / nàšen, onèn / onèn, pèten* (Ma), *sàken / sàken, sèdmen* (Ma), *Svèten* (Sm), *svojèn / svojèn, tèn / tèn, tvojèn / tvojèn* itd.⁴⁶⁸; b) I jd. m. i s. r. *jenèn / jenèn, kamjònnon* (Dr), *koncèn* (Bg), *kumpìron*

⁴⁶⁴ V. bilješku 393 ovoga rada.

⁴⁶⁵ V. bilješku 394 ovoga rada.

⁴⁶⁶ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. o prezentu glagola u govorima Labinštine.

⁴⁶⁷ Više o zamjeničkim sklonidbama v. u poglavlju 2. 4. 3. o zamjenicama u govorima Labinštine.

⁴⁶⁸ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

(Šv), *mojên / mojàn, onên / onèn, postolòn (Šv), tèn / tèn, trbùhon (Šv), treninon (Bg), vòzon (Sm) / vòzon (Bg, Šv), zajìkon (Dr) itd.*⁴⁶⁹; c) I jd. prve zamjeničke sklonidbe: *mànon / mànon, sòbon / sòbon, tòbon / tòbon*⁴⁷⁰;

3) u D mn. imeničkih riječi svih triju rodova: a) m. r. *Bôrbićen (Ma), ljúden (Sm), sînon (Sm) itd.*; b) ž. r. *kunjàdan (Bg), sràkan (Sm), ženôn (Sm) itd.*; c) s. r. *govèdan (Sm) / govèdan (Šv), mèstan (Ma) / mèstan (Bg, Dr), plúćan (Bg), ústan (Bg, Šv) itd.*⁴⁷¹;

B) na dočetu nepromjenjivih riječi: *sèdan / sèdan, òsan / òsan*;

C) u jednom zabilježenom primjeru i u leksičkom morfemu: *srôn / srôn*.

Dočetno je slogovno *l* u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga sustavno utrnuto ($l > \emptyset$), a na dočetu je finalnoga sloga u imenica, pridjeva, priloga i prijedloga te na dočetu medijalnoga sloga imenica, pridjeva, priloga i glagola zadržano neizmijenjeno (usp. poglavlje 2. 2. 13., gdje su navedeni i mnogobrojni primjeri za oba načina razrješavanja dočetnoga *l*).

Fonem je /*ń*/ stabilan u ovom sustavu: *gorènji / gorènji N jd. m., kampànja / kampànja, múnjen / múnjen N jd. m., njegà / njegà G jd. m., njíva / njíva, ožènjen / ožènjen N jd. m., trukìnja / trukìnja, ugônj / ugônj, ugnjìšće / ugnjìšće*, no zabilježena je i njegova depalatalizacija u primjeru *jônci / jônci N mn.*

Fonem je /*ń*/ zadržan u ovom sustavu: *Gòlji / Gòlji, kljûć / kljûć, ljûdi / ljûdi N mn., miljôr / miljôr, nedèlja / nedèlja, peljàt / peljàt, provljât / provljât, škùlja / škùlja, žèlja / žèlja, zemljà / zemljà*, ali je u dijelu primjera *ń* depalataliziran: *prètel / prètel, prètelić / prètelić, ùlika / ùlika, vâlđa / vâlđa*, odnosno zamijenjen s *j*: *famèja / famèja*.

Fonem /*j*/ najčešće izostaje u imperativima glagola s prezentskom osnovom na vokal: 2. 1. jd. imper. *pî / pî, pokrî / pokrî, razbî / razbî, šî / šî, udrî / udrî* i sl.⁴⁷², a zabilježen je u međuvokalnom položaju u komparativima pridjeva: *bolnèji (Sm) N jd. m., kašnèje (Ma) / kašnèje (Bg) pril., pametnèja (Bg) N jd. ž., ranèje (Bg) pril., starèji (Bg, Dr) N jd. m., starèja*

⁴⁶⁹ Više primjera v. u poglavljima 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁴⁷⁰ Više v. u poglavlju 2. 4. 3. 1. o ličnim zamjenicama za 1. i 2. 1. jd. i mn. i povratnoj zamjenici u govorima Labinštine.

⁴⁷¹ Više primjera v. u poglavljima 2. 2. 19. o nejednakosti gramatičkih morfema DLI mn. imenica svih triju rodova, 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁴⁷² Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 6. 9. o imperativu glagola u govorima Labinštine.

(Sm) / *starėja* (Šv) N jd. ž., *starėje* (Ma) N mn. m., *nājstarėji* (Dr) N jd. m., *nājstarėje* (Bg) N mn. ž., *nājstarējega* (Ma) G jd. m., *nājvažnėje* (Sm) pril. itd.⁴⁷³

Ishodišnojezični prefiks *və-⁴⁷⁴ u dijelu je primjera u ovim govorima dao *va* (usp. poglavlje 2. 2. 1. b) ovoga rada), a u dijelu je primjera dao *u* (v. poglavlja 2. 3. 2. 1. 2. 5. i 2. 3. 2. 2. 5. ovoga rada) ili pak izostaje: *čera* (Bg) pril., *jũtro* (Ma, Sm) / *jũtro* (Bg, Dr, Šv) pril., *nũk* (Šv), *nũtra* / *nũtra* // *nũtre* / *nũtre* pril., *pranũki* (Šv) N mn., *sà* / *sà* N jd. m., *sàka* / *sàka* N jd. ž., *sàki* / *sàki* N jd. m., *sè* / *sè* N jd. s., *sĩ* / *sĩ* N mn. m., *stát se* (Dr), *šenci* (Ma) / *šenci* (Dr) N mn., *vèčer* (Sm) / *vèčer* (Bg) / *vèčer* (Šv) pril., *zêt* / *zêt*, *zê* / *zê* pr. r. m. jd. i sl.

U konsonantskim skupinama u slijedu sa sonantom *r* ili slogotvornim *r̥* u istom ili sljedećem slogu izostavlja se *v*: *četrtàk* (Bg), *četrti* / *četrti* / *četrti* N jd. m., *sràkan* (Sm) D mn., *srbĩ* (Ma) / *srbĩ* (Šv) 3. 1. jd. prez., *storĩt* / *storĩt*, *stòri* / *stòri* pr. r. m. jd., *storên* / *storên* N jd. m., *třdo* (Ma) / *třdo* (Šv) pril., no zabilježena su i odstupanja u primjerima poput *sèkrovu* (Bg) D jd., *sèkrova* (Šv), *sèkrove* (Bg) D jd. i sl.

Fonem je /h/ stabilan u ovom sustavu u početnom, središnjem i dočetnom položaju u riječi: *hčí* / *hčí*, *hĩtat* / *hĩtat*, *hlòd* / *hlòd*, *hodĩt* / *hodĩt*, *hòrta* / *hòrta*, *hrvòski* / *hrvòski* N jd. m., *lähko* / *lähko* pril., *kũhat* / *kũhat*, *krũh* / *krũh*, *mêh* / *mêh*, *smêh* / *smêh*. U skupini se s *v* fonem /h/ zamjenjuje s *f*: *fàla* / *fàla*, *folĩt* / *folĩt*, *zafolĩt* / *zafolĩt*.

Na mjestu fonema /ž/ nalazi se /ž/: *žèp* / *žèp*.

U prezentu se glagola *mòc* / *mòc* u intervokalnoj poziciji *ž* zamjenjuje s *r*⁴⁷⁵: *mòren* / *mòren* 1. 1. jd. prez., *mòreš* / *mòreš* 2. 1. jd. prez., *mòre* / *mòre* 3. 1. jd. prez., *mòremo* / *mòremo* 1. 1. mn. prez. itd.; *pomòren* / *pomòren* 1. 1. jd. prez., *pomòreš* / *pomòreš* 2. 1. jd. prez., *pomòre* / *pomòre* 3. 1. jd. prez. itd.; a ta se pojava odražava i u zabilježenim priložima *nèdere* / *nèdere*, *nèkukor* / *nèkukor*, *nĩdere* / *nĩdere*, *nĩkamor* / *nĩkamor*, *nĩkadar* / *nĩkadar*, *nĩkukor* / *nĩkukor*, *sàdere* / *sàdere*⁴⁷⁶.

Ovjerena su jednačenja na daljinu u primjerima *šesnàjs* / *šesnàjs*, *šezdesèt* / *šezdesèt*, *ošušĩt* / *ošušĩt*, ali i izostanak takvoga jednačenja, npr. *sũša* / *sũša*, *sušĩt* / *sušĩt*.

Provodi se palatalizacija *k*, *g*, *h* ispred *i* u deminutivima, no ne dosljedno: *nũčica* / *nũčica*, *nũčić* / *nũčić*, *òčice* / *òčice* N mn., *petešĩc* / *petešĩc*, *rũčica* / *rũčica*, *vražĩc* / *vražĩc*, ali

⁴⁷³ Više primjera *v*. u poglavlju 2. 4. 5. 2. o komparativu (i superlativu) pridjeva u govorima Labinštine.

⁴⁷⁴ V. bilješku 403 ovoga rada.

⁴⁷⁵ V. bilješku 404 ovoga rada.

⁴⁷⁶ V. bilješku 405 ovoga rada.

i *nògica / nògica, nùkica / nùkica, nùkić / nùkić, òkice / òkice* N mn., *rùkica / rùkica*, dok je V jednak N (usp. poglavlje 2. 4. 2. o sklonidbi imenica u govorima Labinštine) pa tu nije ni bilo pozicije za ovu glasovnu mijenu, izuzev u petrificiranu reliktnu zazivu *Bòže / Bòže* gdje je ona potvrđena. Sibilizacija *k, g, h* izostaje u množini imenica m. r.: *pranùki* (Šv), *ùroki* (Dr); kao i u G jd. NAV mn. imenica ž. r.: G jd. *fàbriki* (Dr), *Mèriki* (Dr), *nògi* (Bg); N mn. *dàski* (Bg), *ùliki* (Šv); A mn. *nògi* (Sm) / *nògi* (Šv), *rùki* (Sm) / *rùki* (Bg, Dr, Šv)⁴⁷⁷. U imperativu se pak ispred *i* sibilizacija provodi: 2. 1. jd. imper. *recì / reci, specì / speci, tuçì / tuci* i sl.⁴⁷⁸, a u 3. 1. mn. prez. glagola nalazi se *č*: *reçò / reço, tuçò / tuço* i sl.⁴⁷⁹

U početnim i središnjim slogovima u riječi u ovim se govorima provode izmjene i gubljenja šumnika uslijed čakavske pojave slabljenja napetosti šumnika na dočetu zatvorena sloga⁴⁸⁰: *dvàjsti / dvàjsti, hçì / hçi, hòmo / hòmo* 1. 1. mn. imper., *hòte / hòte* 2. 1. mn. imper., *hrvòski / hrvòski* N jd. m., *jenà / jenà* N jd. ž., *jèšmik / jèšmik, Koromàšno / Koromàšno, làhko / làhko* pril., *làhti / làhti* N mn., *màška / màška, mèhko* (Ma) N jd. s., *nèdere / nèdere* pril., *nìdere / nìdere* pril., *nìš / niš, nòhti / nòhti* N mn., *pèsto* (Sm), *pòlne / pòlne, pošnèt / pošnèt, projehtira* (Dr) 3. 1. jd. prez., *ràdniška* (Dr) N jd. ž., *sàdere / sàdere* pril., *sèjno / sèjno* pril., *trahtòri* (Sm) N mn., *trìsti / trìsti, Ÿško* (Ma) A jd., *uzòda / uzòda, zìkva* (Šv), *zìkvi* (Dr) G jd., *zòš / zòš* itd.

2. 3. 3. 3. Konsonantski sustav K₃

Taj je konsonantski sustav karakterističan za sjeveroistočne labinske mjesne govore Plomina, Plomin Luke, Stepčića i Zagorja. Od konsonantskih se sustava K₁ i K₂ ponajprije razlikuje statusom fonema /l/ koji je u sustavu K₃ periferan i sekundaran (v. i poglavlje 2. 2. 8. ovoga rada). Dva su podsustava unutar ovoga konsonantskog sustava; jedan karakterističan za starije generacije izvornih govornika (otprilike od 50-60 godina starosti, i starije), a drugi za mlađe generacije govornika (one mlađe od 50-60 godina)⁴⁸¹, koji se međusobno razlikuju provođenjem i neprovođenjem čakavizma, a samim time i dijelom inventara, što će biti prikazano u poglavljima koja slijede.

⁴⁷⁷ Više o tome v. i u poglavlju 2. 4. 2. 4. 5. o izostanku sibilizacije i palatalizacije u imenica u govorima Labinštine.

⁴⁷⁸ Više v. u poglavlju 2. 4. 6. 9. 2. o morfonološkim alternacijama u imperativu glagola u govorima Labinštine.

⁴⁷⁹ Više o tome v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. 4. o morfonološkim alternacijama u prezentu glagola u govorima Labinštine.

⁴⁸⁰ V. bilješku 409 ovoga rada.

⁴⁸¹ V. bilješku 384 ovoga rada.

2. 3. 3. 3. 1. Konsonantski sustav starijih generacija govornika sjeveroistočnih labinskih govora (K_{3a})

2. 3. 3. 3. 1. 1. Inventar

Sonanti

	v		m
	l	r	n
j	(í)		ń

Alofon [i] javlja se kao varijanta fonema /j/, uglavnom u međuvokalnoj poziciji u kojoj je drugi član vokal *i*: npr. *naïjjo* 3. l. mn. prez., *poiïn* 1. l. jd. prez., *poiïmo* 1. l. mn. prez., *poiïdô* 3. l. mn. prez., *poiïlo* pr. r. s. jd., *poiïdat še*, *poiïdan še* 1. l. jd. prez.

Fonem je /l/ periferan u ovom sustavu i u većini je primjera zamijenjen s *j*: *bòje* pril., *famèja*, *jûdi* N mn., *kjêšća*, *kjûc*, *mijôr*, *nedèja*, *pejät*, *poštèja*, *škùja*, *vàje* pril., *zdrôvje*, odnosno depalataliziran u *l*: *prêtel*, *prêtelica*, *ùlika*. Zabilježen je samo u primjerima iz onomastičke građe: npr. *Gôlji*, *Ljiljãna*, *Ljùbica*, *Ljêrka* i sl.

Šumnici

p	b	f
t	d	
c		ś ź
t'	(d')	
	(ž)	
(č)		
k	g	h

Dio je konsonantskoga inventara ovoga sustava bezvučni palatalni ploziv, tzv. čakavsko *t*⁴⁸²: *kjêšt'a, mòt', nôt', pêt', širomàšt'ina, tèt', tût', ugnjîšt'e*.

Fonem je /d'/ periferan u ovom sustavu, a artikulira se uglavnom kao zvučni palatalni ploziv, odnosno zvučni je parnjak fonemu /t'/. Javlja se u primljenica iz talijanskoga, ali i hrvatskoga standardnog jezika: *d'îr, d'ornâl, pàd'ini* N mn., *pid'âma, ròd'endan*, a velik broj takvih primjera dio je onomastičke građe: *D'âni, D'îna, D'ûrd'a, Šêrd'o*.

U rijetkim se novijim primljenicama ovjerava i zvučni palatodentalni afrikat /ʒ/ (artikulacije između *ž* i *ž'*), npr. *ž'ipi / ž'ipi* N mn., *ž'ungla / ž'ungla*, te to ide u prilog pripisivanju rubnoga statusa i tomu fonemu u ovom sustavu.

Palatalni se zadnjoalveolarni fonem /č/ uslijed čakavizma zamjenjuje spirantnim dentalnim fonemom /c/ (primjere v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada), no /č/ se još uvijek javlja u primljenica romanskoga podrijetla: *čelêšte* pridj. indenkl., *čentrîn, rančàta*, a sve češće i u primljenicama iz hrvatskoga standardnog jezika (kao u primjerima *čitat, Očenàs* i sl.), što mu daje status perifernoga fonema u ovom sustavu.

U govorima s ovim sustavom zabilježen je drugi tip čakavizma⁴⁸³. Uslijed te je pojave afrikat *č* u svim primjerima (izuzev onih navedenih u prethodnom ulomku) dosljedno zamijenjen spirantom *c*, a na mjestu se *s* i *š* te *z* i *ž* javljaju fonemi /s/ i /ž/⁴⁸⁴. Kao alofoni se fonema /s/ i /ž/ javljaju i [s], [š] te [z], [ž], na etimološkim mjestima *s, š, z, ž*, ali ne nužno samo na njima (pa se tako [s] može javiti na mjestu etimoloških /s/ i /š/, odnosno /s/ u ovim govorima, a isti je slučaj i sa [š]; dok se [z] može ostvariti na mjestu etimoloških /z/ i /ž/, odnosno /ž/ u ovim govorima, a isti je slučaj i sa [ž]). Više o ovoj modifikaciji čakavizma v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada, gdje se nalaze i mnogobrojna oprimjerenja zabilježena u govorima za koje je karakterističan ovaj konsonantski sustav.

2. 3. 3. 3. 1. 2. Distribucija

Svaki konsonant može stajati u početnom, središnjem i dočetnom slogu.

⁴⁸² V. bilješku 386 ovoga rada.

⁴⁸³ O čakavizmu više v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada.

⁴⁸⁴ O artikulaciji ovih glasova v. u dijelu o šumnicima poglavlja 2. 3. 3. 1. 1. 1. ovoga rada.

Na apsolutnom kraju riječi dolazi do obezvučenja konsonanata (te do zamjena $v > f$ i $g > h$)⁴⁸⁵, premda ne uvijek dosljedno jer se dio leksema javlja u inačicama s obezvučenim, odnosno zamijenjenim dočetnim konsonantom i bez te promjene: *bešêt* G mn., *brôt*, *dôs*, *govêt* G mn., *gròp*, *grôt*, *jês*, *krîs*, *lêt*, *mràs*, *mûs*, *nîkat*, *pûs*, *šusêt*, *ubêt*, *zûp*, ali i *bešêd* G mn., *govêd* G mn., *krîz*, *lêd*, *mûz*, *nîkad*, *pûz*, *šusêd*, *ubêd*; *křf*, *njegõf* N jd. m., *õfca*, *žif* N jd. m., ali i *kròv*, *òvca*; *Bòh*, *brêh*, *ròh*, *šnêh*, *spòh*, *stòmih*, *vràh*.

a) Konsonantske skupine

Konsonantska skupina *gn* prelazi u *n* u primjeru *njožlò*, ali ostaje i neizmijenjena: *gnjovît*, *gnjûsno* N jd. s.

Skupina *mñ* disimilacijom preko *mł* postaje *mj*: *dîmjak*, *šûmjat*. Skupina *mn* najčešće ostaje neizmijenjena: *šedomnàjs*, *ošomnàjs*, ali se i razrješava izostavljanjem prvoga člana: *gunò*.

Konsonantske skupine *hl*, *kl* preko *hl̥*, *kl̥* prelaze u *hj*, *kj*: *hjèp*, *kjèpnut*, *kjêšca*, *kjèt*, *kjîni* N mn., ali i ostaju neizmijenjene: *hlôd*, *klôs*, dok je skupina *gl* mogla biti neizmijenjena: *glôd*, *glôs*, ali je i zamijenjena s *gj* preko *gl̥* u primjeru *gjèdat* i njegovim izvedenicama.

U dočetnoj konsonantskoj skupini *-št* (< *-st*, *-št*) izostavlja se okluziv *t*: *cetrnàjs*, *cîš* N jd. m., *gòbas* N jd. m., *jedanàjs*, *petnàjs*, *pojêš*, *přš*, *šês*, *šês*, *šesnàjs*. Izostavljanje dočetnoga okluziva bilježi se i u dočetnoj skupini *-zd* (< *-zd*, *-žd*), nakon čega se provodi obezvučenje *z* koje dolazi u dočetnu poziciju: *dôs*, *grôs*.⁴⁸⁶

b) Pojedinačni konsonanti

Prijelaz dočetnoga *-m* u *-n*⁴⁸⁷ dosljedno se provodi u ovim govorima:

A) u nastavcima promjenjivih riječi:

1) u 1. l. jd. prezenta glagola: *bûden*, *dêlan*, *hòdin*, *îman*, *kûhan*, *ležîn*, *mòran*, *môren*, *nešôn*, *nîman*, *pašôn*, *pijên*, *pomòren*, *požnôn*, *prîden*, *(g)rên*, *šon* // *šôn*, *umrên*, *znôn* itd.⁴⁸⁸;

⁴⁸⁵ V. bilješku 391 ovoga rada.

⁴⁸⁶ V. bilješku 393 ovoga rada.

⁴⁸⁷ V. bilješku 394 ovoga rada.

2) u L jd. imeničkih riječi m. i s. roda te u I jd. imenica i imeničkih riječi m. i s. roda, kao i u I jd. prve zamjениčke sklonidbe⁴⁸⁹: a) L jd. m. i s. r. *g̀rden, m̀icen, moj̀en, ǹasen, oǹen, òsmen, p̀eten, s̀aken, s̀voj̀en, t̀en, tvoj̀en, v̀elen* itd.⁴⁹⁰; b) I jd. m. i s. r. *jeǹen, kamj̀onon, kr̀uhon, m̀eson, moj̀en, oǹen, m̀uzen, s̀inon, t̀en, z̀dròvjen* itd.⁴⁹¹; c) I jd. prve zamjениčke sklonidbe: *m̀anun, s̀òbun, t̀òbun*⁴⁹²;

3) u D mn. imeničkih riječi svih triju rodova: a) m. r. *pr̀etelon, s̀inon, s̀us̀edon* itd.; b) ž. r. *h̀c̀eran, kr̀avan, s̀eštr̀on* itd.; c) s. r. *gov̀edan, pl̀ucan, ùstan* itd.⁴⁹³;

4) u I jd. imeničkih riječi ž. r.: *bes̀edun, cr̀epnjun, gl̀ovon, jeǹun, k̀amarun, korj̀eron, kr̀avun, moj̀on / moj̀un, ǹogun / ǹogon, nj̀on / nj̀un, pr̀etelicon, r̀ozicun, s̀mòkvun / s̀mòkvon, s̀voj̀on / s̀voj̀un, s̀t̀akun, ùlikun, v̀odon, z̀abun* itd.⁴⁹⁴;

B) na dočetu nepromjenjivih riječi: *s̀edan, òsan*;

C) u jednom zabilježenom primjeru i u leksičkom morfemu: *s̀ron*.

Fonem se /n/ javlja i kao navezak u morfemima I mn. ž. r. imeničkih riječi, kao i u I mn. prve i druge zamjениčke sklonidbe⁴⁹⁵: *dobr̀emin, l̀epemin, k̀os̀camin, kr̀avamin, moj̀emin, m̀olemin, njegòvemin, oǹemin, s̀teǹamin, s̀tvòramin, s̀us̀edamin, s̀kòrnjamin* itd.⁴⁹⁶; *ǹamin, nj̀imin, v̀amin*⁴⁹⁷.

Dočetno je slogovno *l* u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga sustavno utrnuto ($l > \emptyset$), a na dočetu je finalnoga sloga u imenica, pridjeva, priloga i prijedloga te na dočetu medijalnoga sloga imenica, pridjeva, priloga i glagola zadržano neizmijenjeno (usp. poglavlje 2. 2. 13., gdje su navedeni i mnogobrojni primjeri za oba načina razrješavanja dočetnoga *l*).

⁴⁸⁸ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. o prezentu glagola u govorima Labinštine.

⁴⁸⁹ Više o zamjениčkim sklonidbama v. u poglavlju 2. 4. 3. o zamjenicama u govorima Labinštine.

⁴⁹⁰ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁴⁹¹ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁴⁹² Više v. u poglavlju 2. 4. 3. 1. o ličnim zamjenicama za 1. i 2. 1. jd. i mn. i povratnoj zamjenici u govorima Labinštine.

⁴⁹³ Više primjera v. u poglavlju 2. 2. 19. o nejednakosti gramatičkih morfema DLI mn. imenica svih triju rodova, 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁴⁹⁴ Više primjera v. u poglavlju 2. 2. 15. o morfemu I jd. ž. r., kao i u poglavlju 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁴⁹⁵ V. bilješku 489 ovoga rada.

⁴⁹⁶ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁴⁹⁷ V. i u poglavlju 2. 4. 3. 1. i 2. 4. 3. 3. 1. ovoga rada.

Fonem je /h/ stabilan u ovom sustavu: *gorènji* N jd. m., *kampànja*, *mûnjen* N jd. m., *njegà* G jd. m., *njîva*, *ozènjen* N jd. m., *trukinja*, *ugônj*, *ugnjîšće*, no zabilježena je i njegova depalatalizacija u primjeru *jônci* N mn.

Fonem je /l/ zamijenjen fonemom /j/: *bòje* pril., *famèja*, *jûdi* N mn., *kjêšća*, *kjûc*, *mijôr*, *nedèja*, *pejât*, *poštèja*, *škûja*, *vàje* pril., *ždrôvje*, odnosno depalataliziran u *l*: *prêtel*, *prêtelica*, *ûlika*.

Fonem /j/ najčešće izostaje u imperativima glagola s prezentskom osnovom na vokal: 2. 1. jd. imper. *pî*, *pokrî*, *razbî*, *sî*, *udrî* i sl.⁴⁹⁸, a zabilježen je u međuvokalnom položaju u komparativima pridjeva: *kašnèje* pril., *ranèje* pril., *slabèje* N mn. ž., *starèja* N jd. ž. itd.⁴⁹⁹

Ishodišnojezični prefiks *və-⁵⁰⁰ u dijelu je primjera u ovim govorima dao *va* (usp. poglavlje 2. 2. 1. b) ovoga rada), a u dijelu je primjera dao *u* (v. poglavlja 2. 3. 2. 1. 2. 5. i 2. 3. 2. 2. 5. ovoga rada) ili pak izostaje: *jûtro* pril., *nûk*, *nûtra* // *nûtre* pril., *sà* N jd. m., *sàka* N jd. ž., *sàki* N jd. m., *sè* N jd. s., *sî* N mn. m., *stônen še* 1. l. jd. prez., *šencî* N mn., *vècer* pril., *zêt*, *zê* pr. r. m. jd. i sl.

U konsonantskim skupinama u slijedu sa sonantom *r* ili slogotvornim *ʀ* u istom ili sljedećem slogu izostavlja se *v*: *cetrîk*, *cetrîti*, *šrbî* 3. l. jd. prez., *storîti*, *stòri* pr. r. m. jd., *storên* N jd. m., *trdo* pril., no zabilježena su i odstupanja u primjerima poput *šèkrva* i sl.

Fonem je /h/ stabilan u ovom sustavu u početnom, središnjem i dočetnom položaju u riječi: *hîi*, *hîtat*, *hlôd*, *hodîti*, *hôrta*, *hrvôški* N jd. m., *lâhko* pril., *kûhat*, *krûh*, *mêh*, *šmêh*. U skupini se s *v* fonem /h/ zamjenjuje s *f*: *fàla*, *folîti*, *zafolîti*.

Na mjestu fonema /ž/ nalazi se /z/: *zèp*.

U prezentu se glagola *mòc* u intervokalnoj poziciji *ž* zamjenjuje s *r*⁵⁰¹: *mòren* 1. l. jd. prez., *mòreš* 2. l. jd. prez., *mòre* 3. l. jd. prez., *mòremo* 1. l. mn. prez. itd.; *pomòren* 1. l. jd. prez., *pomòreš* 2. l. jd. prez., *pomòre* 3. l. jd. prez. itd.; a ta se pojava odražava i u zabilježenim prilogima *nèdere*, *nèkukor*, *nîdere*, *nîkamor*, *nîkadar*, *nîkukor*, *sàdere*⁵⁰².

Provodi se palatalizacija *k*, *g*, *h* ispred *i* u deminutivima, no ne dosljedno, pri čemu je rezultat ovisan o provođenju cakavizma: *nûcica*, *nûcić*, *òcice* N mn., *petešić*, *rûcica*, *špažić*,

⁴⁹⁸ Više primjera *v* u poglavlju 2. 4. 6. 9. o imperativu glagola u govorima Labinštine.

⁴⁹⁹ Više primjera *v* u poglavlju 2. 4. 5. 2. o komparativu (i superlativu) pridjeva u govorima Labinštine.

⁵⁰⁰ V. bilješku 403 ovoga rada.

⁵⁰¹ V. bilješku 404 ovoga rada.

⁵⁰² V. bilješku 405 ovoga rada.

vražić, ali i *nògica, nùkica, nùkić, òkice* N mn., *rùkica*, dok je V jednak N (usp. poglavlje 2. 4. 2. o sklonidbi imenica u govorima Labinštine) pa tu nije ni bilo pozicije za ovu glasovnu mijenu, izuzev u petrificiranu reliktnu zazivu *Bòže* gdje je ona potvrđena. Sibilizacija *k, g, h* izostaje u množini imenica m. r.: *kòraki, nùki, vùki, žajiki*; kao i u G jd., NAV mn. imenica ž. r.: *dàški, nògi, rùki, šliki, špàrugi*⁵⁰³. U imperativu se pak ispred *i* sibilizacija provodi: 2. 1. jd. imper. *recì, špecì, tucì* i sl.⁵⁰⁴, a u 3. 1. mn. prez. glagola uslijed cakavizma nalazi se *c*: *recô, tucô* i sl.⁵⁰⁵

U početnim i središnjim slogovima u riječi u ovim se govorima provode izmjene i gubljenja šumnika uslijed čakavske pojave slabljenja napetosti šumnika na dočetu zatvorena sloga⁵⁰⁶: *dòhtori* N mn., *dvàjsti, hci, hòmo* 1. 1. mn. imper., *hòte* 2. 1. mn. imper., *hrvòski* N jd. m., *jenà* N jd. ž., *jèsmik, làhko* pril., *làhti* N mn., *màška, mèhko* N jd. s., *mùsna* N jd. ž., *nèdere* pril., *nìdere* pril., *nìš, nòhti* N mn., *òprla* pr. r. ž. jd., *òstà* G jd., *pòlne, pošnèt, šàdere* pril., *šèjno* pril., *trìšti, uzòda, zòs* itd.

2. 3. 3. 3. 2. Konsonantski sustav mladih generacija govornika sjeveroistočnih labinskih govora (K_{3b})

2. 3. 3. 3. 2. 1. Inventar

Sonanti

	v		m
	l	r	n
j	(í)		ń

Alofon [j] javlja se kao varijanta fonema /j/, uglavnom u međuvokalnoj poziciji u kojoj je drugi član vokal *i*: npr. *naïjjo* 3. 1. mn. prez., *poiïn* 1. 1. jd. prez., *poiïmo* 1. 1. mn. prez., *poiïdô* 3. 1. mn. prez., *poiïlo* pr. r. s. jd., *poiïdat se, poiïdan se* 1. 1. jd. prez.

⁵⁰³ Više o tome v. i u poglavlju 2. 4. 2. 4. 5. o izostanku sibilizacije i palatalizacije u imenica u govorima Labinštine.

⁵⁰⁴ Više v. u poglavlju 2. 4. 6. 9. 2. o morfonološkim alternacijama u imperativu glagola u govorima Labinštine.

⁵⁰⁵ Više o tome v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. 4. o morfonološkim alternacijama u prezentu glagola u govorima Labinštine.

⁵⁰⁶ V. bilješku 409 ovoga rada.

Fonem je /l/ periferan u ovom sustavu i u većini je primjera zamijenjen s *j*: *bòje* pril., *famèja*, *jùdi* N mn., *kjêšća*, *kjûč*, *mijôr*, *nedèja*, *pejät*, *postèja*, *škùja*, *vàje* pril., *zdrôvje*, odnosno depalataliziran u *l*: *prêtel*, *prêtelica*, *ùlika*. Zabilježen je samo u primjerima iz onomastičke građe: npr. *Gôlji*, *Ljiljàna*, *Ljübica*, *Ljêrka* i sl.

Šumnici

p	b	f	
t	d		
c		s	z
t'	(d')		
	(ž)		
č		š	ž
k	g	h	

Dio je konsonantskoga inventara ovoga sustava bezvučni palatalni ploziv, tzv. čakavsko *t*⁵⁰⁷: *kjêšt'a*, *mòt'*, *nòt'*, *pêt'*, *siromàšt'ina*, *tèt'*, *tût'*, *ugnjìšt'e*.

Fonem je /d'/ periferan u ovom sustavu, a artikulira se uglavnom kao zvučni palatalni ploziv, odnosno zvučni je parnjak fonemu /t'/. Javlja se u primljenica iz talijanskoga, ali i hrvatskoga standardnog jezika: *d'îr*, *d'ornâl*, *pàd'ini* N mn., *pid'àma*, *ròd'endan*, a velik broj takvih primjera dio je onomastičke građe: *D'âni*, *D'îna*, *D'ûrd'a*, *Sêrd'o*.

U rijetkim se novijim primljenicama ovjerava i zvučni palatodentalni afrikat /ž'/ (artikulacije između *ž* i *ž'*), npr. *ž'ipi* / *žipi* N mn., *ž'ungla* / *žungla*, te to ide u prilog pripisivanju rubnoga statusa i tomu fonemu u ovom sustavu.

Fonemi su /č/, /š/, /s/, /ž/ i /z/ stabilni u inventaru ovoga sustava na svim svojim etimološkim pozicijama, uz rijetke i sporadične zamjene *č* > *c*, a u njima se nikad ne javljaju glasovi *ś* i *ź* (primjere v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada).

⁵⁰⁷ V. bilješku 386 ovoga rada.

2. 3. 3. 3. 2. 2. Distribucija

Svaki konsonant može stajati u početnom, središnjem i dočetnom slogu.

Na apsolutnom kraju riječi dolazi do obezvučenja konsonanata (te do zamjena $v > f$ i $g > h$)⁵⁰⁸, premda ne uvijek dosljedno jer se dio leksema javlja u inačicama s obezvučenim, odnosno zamijenjenim dočetnim konsonantom i bez te promjene: *besêt* G mn., *brôt*, *dôš*, *govêt* G mn., *grôp*, *grôt*, *jêš*, *krîš*, *lêt*, *mràs*, *mûš*, *nîkat*, *pûš*, *susêt*, *ubêt*, *zûp*, ali i *besêd* G mn., *govêd* G mn., *krîž*, *lêd*, *mûž*, *nîkad*, *pûž*, *susêd*, *ubêd*; *křf*, *njegòf* N jd. m., *òfca*, *žif* N jd. m., ali i *krôv*, *òvca*; *Bôh*, *brêh*, *rôh*, *snêh*, *špôh*, *štômih*, *vràh*.

a) Konsonantske skupine

Konsonantska skupina *gn* prelazi u *n* u primjeru *njozlò*, ali ostaje i neizmijenjena: *gnjovît*, *gnjûsno* N jd. s.

Skupina *mn* disimilacijom preko *ml* postaje *mj*: *dîmjak*, *sûmjat*. Skupina *mn* najčešće ostaje neizmijenjena: *sedomnàjs*, *osomnàjs*, ali se i razrješava izostavljanjem prvoga člana: *gunò*.

Konsonantske skupine *hl*, *kl* preko *hl̥*, *kl̥* prelaze u *hj*, *kj*: *hjèp*, *kjèpnut*, *kjêšća*, *kjèt*, *kjîni* N mn., ali i ostaju neizmijenjene: *hlôd*, *klôs*, dok je skupina *gl* mogla biti neizmijenjena: *glôd*, *glôs*, ali je i zamijenjena s *gj* preko *gl̥* u primjeru *gjêdat* i njegovim izvedenicama.

U dočetnim konsonantskim skupinama *-st*, *-št* izostavlja se okluziv *t*: *četrnàjs*, *čîs* N jd. m., *gòbas* N jd. m., *jedanàjs*, *petnàjs*, *pojêš*, *přs*, *sês*, *šês*, *šesnàjs*. Izostavljanje dočetnoga okluziva bilježi se i u dočetnim skupinama *-zd*, *-žd*, nakon čega se provodi obezvučenje *z* i *ž* koji dolaze u dočetnu poziciju: *dôš*, *grôs*.⁵⁰⁹

b) Pojedinačni konsonanti

Prijelaz dočetnoga *-m* u *-n*⁵¹⁰ dosljedno se provodi u ovim govorima:

A) u nastavcima promjenjivih riječi:

⁵⁰⁸ V. bilješku 391 ovoga rada.

⁵⁰⁹ V. bilješku 393 ovoga rada.

⁵¹⁰ V. bilješku 394 ovoga rada.

1) u 1. l. jd. prezenta glagola: *bûden, dëlan, hòdin, ìman, kùhan, ležîn, mòran, mòren, nesôn, nîman, pasôn, pijên, pomòren, poznôn, prîden, (g)rên, son // sôn, umrên, znôn* itd.⁵¹¹;

2) u L jd. imeničkih riječi m. i s. roda te u I jd. imenica i imeničkih riječi m. i s. roda, kao i u I jd. prve zamjениčke sklonidbe⁵¹²: a) L jd. m. i s. r. *gr̃den, mîcên, mojên, nâšen, onên, òsmen, pêteu, sâken, svojên, tên, tvojên, vêlen* itd.⁵¹³; b) I jd. m. i s. r. *jenên, kamjônou, krùhon, mêson, mojên, onên, mùžen, sînon, tên, zdrôvjen* itd.⁵¹⁴; c) I jd. prve zamjениčke sklonidbe: *mànun, sòbun, tòbun*⁵¹⁵;

3) u D mn. imeničkih riječi svih triju rodova: a) m. r. *prêtelou, sînon, susèdon* itd.; b) ž. r. *hçèran, kràvan, sestrôn* itd.; c) s. r. *govèdan, plûcan, ûstan* itd.⁵¹⁶;

4) u I jd. imeničkih riječi ž. r.: *besèdun, crèpnjun, glôvon, jenûn, kâmarun, korjêrou, kràvun, mojôn / mojûn, nõgun / nõgon, njôn / njûn, prêtelicon, rôžicun, smòkvun / smòkvon, svojôn / svojûn, štâkun, ûlikun, vòdon, žâbun* itd.⁵¹⁷;

B) na dočetu nepromjenjivih riječi: *sèdan, òsan*;

C) u jednom zabilježenom primjeru i u leksičkom morfemu: *srôn*.

Fonem se /n/ javlja i kao navezak u morfemima I mn. ž. r. imeničkih riječi, kao i u I mn. prve i druge zamjениčke sklonidbe⁵¹⁸: *dobrèmin, lêpemin, kòščamin, kràvamin, mojèmin, môlemin, njegòvemin, onèmin, stenâmin, stvòramin, susèdamin, škòrnjamin* itd.⁵¹⁹; *nâmin, njûmin, vâmin*⁵²⁰.

Dočetno je slogovno *l* u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga sustavno utrnuto ($l > \emptyset$), a na dočetu je finalnoga sloga u imenica, pridjeva, priloga i prijedloga te na dočetu medijalnoga sloga imenica, pridjeva, priloga i glagola zadržano neizmijenjeno (usp.

⁵¹¹ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. o prezentu glagola u govorima Labinštine.

⁵¹² Više o zamjениčkim sklonidbama v. u poglavlju 2. 4. 3. o zamjenicama u govorima Labinštine.

⁵¹³ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁵¹⁴ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁵¹⁵ Više v. u poglavlju 2. 4. 3. 1. o ličnim zamjenicama za 1. i 2. l. jd. i mn. i povratnoj zamjenici u govorima Labinštine.

⁵¹⁶ Više primjera v. u poglavlju 2. 2. 19. o nejednakosti gramatičkih morfema DLI mn. imenica svih triju rodova, 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁵¹⁷ Više primjera v. u poglavlju 2. 2. 15. o morfemu I jd. ž. r., kao i u poglavlju 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁵¹⁸ V. bilješku 512 ovoga rada.

⁵¹⁹ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 2. 2. o sklonidbi imenica, 2. 4. 3. 3. o pridjevskim zamjenicama te 2. 4. 5. 1. o pridjevima u govorima Labinštine.

⁵²⁰ V. i u poglavlju 2. 4. 3. 1. i 2. 4. 3. 3. 1. ovoga rada.

poglavlje 2. 2. 13., gdje su navedeni i mnogobrojni primjeri za oba načina razrješavanja dočetnoga *l*).

Fonem je /*ŋ*/ stabilan u ovom sustavu: *gorènji* N jd. m., *kampànja*, *múnjen* N jd. m., *njegà* G jd. m., *njìva*, *ožènjen* N jd. m., *trukìnja*, *ugônj*, *ugnjìšće*, no zabilježena je i njegova depalatalizacija u primjeru *jônci* N mn.

Fonem je /*l*/ zamijenjen fonemom /*j*/: *bòje* pril., *famèja*, *jûdi* N mn., *kjêšća*, *kjûč*, *mijôr*, *nedèja*, *pejât*, *postèja*, *škùja*, *vàje* pril., *zdròvje*, odnosno depalataliziran u *l*: *prêtel*, *prêtelica*, *ùlika*.

Fonem /*j*/ najčešće izostaje u imperativima glagola s prezentskom osnovom na vokal: 2. 1. jd. imper. *pî*, *pokrî*, *razbî*, *šî*, *udrî* i sl.⁵²¹, a zabilježen je u međuvokalnom položaju u komparativima pridjeva: *kašnèje* pril., *ranèje* pril., *slabèje* N mn. ž., *starèja* N jd. ž. itd.⁵²²

Ishodišnojezični prefiks *və-⁵²³ u dijelu je primjera u ovim govorima dao *va* (usp. poglavlje 2. 2. 1. b) ovoga rada), a u dijelu je primjera dao *u* (v. poglavlja 2. 3. 2. 1. 2. 5. i 2. 3. 2. 2. 5. ovoga rada) ili pak izostaje: *jûtro* pril., *nùk*, *nûtra* // *nûtre* pril., *sà* N jd. m., *sàka* N jd. ž., *sàki* N jd. m., *sè* N jd. s., *sî* N mn. m., *stônen se* 1. 1. jd. prez., *šencî* N mn., *vècer* pril., *zêt*, *zê* pr. r. m. jd. i sl.

U konsonantskim skupinama u slijedu sa sonantom *r* ili slogotvornim *r* u istom ili sljedećem slogu izostavlja se *v*: *četrtàk*, *četrti*, *srbî* 3. 1. jd. prez., *storît*, *stòri* pr. r. m. jd., *storên* N jd. m., *třdo* pril., no zabilježena su i odstupanja u primjerima poput *sèkrva* i sl.

Fonem je /*h*/ stabilan u ovom sustavu u početnom, središnjem i dočetnom položaju u riječi: *hčí*, *hítat*, *hlôd*, *hodît*, *hôrta*, *hrvôski* N jd. m., *lâhko* pril., *kùhat*, *krùh*, *mêh*, *smêh*. U skupini se s *v* fonem /*h*/ zamjenjuje s *f*: *fàla*, *folît*, *zafolît*.

Na mjestu fonema /*ž*/ nalazi se /*ž*/: *žèp*.

U prezentu se glagola *mòc* u intervokalnoj poziciji *ž* zamjenjuje s *r*⁵²⁴: *mòren* 1. 1. jd. prez., *mòreš* 2. 1. jd. prez., *mòre* 3. 1. jd. prez., *mòremo* 1. 1. mn. prez. itd.; *pomòren* 1. 1. jd.

⁵²¹ Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 6. 9. o imperativu glagola u govorima Labinštine.

⁵²² Više primjera v. u poglavlju 2. 4. 5. 2. o komparativu (i superlativu) pridjeva u govorima Labinštine.

⁵²³ V. bilješku 403 ovoga rada.

⁵²⁴ V. bilješku 404 ovoga rada.

prez., *pomòreš* 2. l. jd. prez., *pomòre* 3. l. jd. prez. itd.; a ta se pojava odražava i u zabilježenim priložima *nèdere*, *nèkukor*, *nìdere*, *nìkamor*, *nìkadar*, *nìkukor*, *sàdere*⁵²⁵.

Ovjerena su jednačenja na daljinu u primjerima *šešnàjs*, *šeždesèt*, *ošušìt*, ali i izostanak takvoga jednačenja, npr. *sùša*, *sušìt*.

Provodi se palatalizacija *k*, *g*, *h* ispred *i* u deminutivima, no ne dosljedno: *nùčica*, *nùčić*, *òčice* N mn., *petešìć*, *rùčica*, *špažìć*, *vražìć*, ali i *nògica*, *nùkica*, *nùkić*, *òkice* N mn., *rùkica*, dok je V jednak N (usp. poglavlje 2. 4. 2. o sklonidbi imenica u govorima Labinštine) pa tu nije ni bilo pozicije za ovu glasovnu mijenu, izuzev u petrificiranu reliktnu zazivu *Bòže* gdje je ona potvrđena. Sibilizacija *k*, *g*, *h* izostaje u množini imenica m. r.: *kòraki*, *nùki*, *vùki*, *zajìki*; kao i u G jd., NAV mn. imenica ž. r.: *dàski*, *nògi*, *rùki*, *slìki*, *špàrugi*⁵²⁶. U imperativu se pak ispred *i* sibilizacija provodi: 2. l. jd. imper. *recì*, *specì*, *tuçì* i sl.⁵²⁷, a u 3. l. mn. prez. glagola nalazi se *č*: *reçô*, *tuçô* i sl.⁵²⁸

U početnim i središnjim slogovima u riječi u ovim se govorima provode izmjene i gubljenja šumnika uslijed čakavske pojave slabljenja napetosti šumnika na dočetu zatvorena sloga⁵²⁹: *dòhtori* N mn., *dvàjsti*, *hçì*, *hòmo* 1. l. mn. imper., *hòte* 2. l. mn. imper., *hrvòski* N jd. m., *jenà* N jd. ž., *jèšmik*, *làhko* pril., *làhti* N mn., *màška*, *mèhko* N jd. s., *mùšna* N jd. ž., *nèdere* pril., *nìdere* pril., *nìš*, *nòhti* N mn., *òprla* pr. r. ž. jd., *ostà* G jd., *pòlne*, *pošnèt*, *sàdere* pril., *sèjno* pril., *trìsti*, *uzòda*, *zòš* itd.

⁵²⁵ V. bilješku 405 ovoga rada.

⁵²⁶ Više o tome v. i u poglavlju 2. 4. 2. 4. 5. o izostanku sibilizacije i palatalizacije u imenica u govorima Labinštine.

⁵²⁷ Više v. u poglavlju 2. 4. 6. 9. 2. o morfonološkim alternacijama u imperativu glagola u govorima Labinštine.

⁵²⁸ Više o tome v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. 4. o morfonološkim alternacijama u prezentu glagola u govorima Labinštine.

⁵²⁹ V. bilješku 409 ovoga rada.

2. 3. 4. Prozodija čakavskih ekavskih govora Labinštine

U poglavlju koje slijedi bit će prikazani inventar i distribucija dvaju prozodijskih sustava ovjerenih u govorima Labinštine: prozodijskoga sustava južnih labinskih govora (onih s jednoakcenatskim sustavom; P₁) te prozodijskoga sustava sjevernih i sjeveroistočnih labinskih govora (onih s dvoakcenatskim sustavom; P₂).

2. 3. 4. 1. Prozodijski sustav južnih labinskih govora (P₁)

Za južne je labinske mjesne govore⁵³⁰ karakterističan jednoakcenatski sustav na razini jezika (više v. u poglavlju 2. 2. 14. ovoga rada). Riječ je o istim onim govorima za koje je specifičan vokalski sustav V₁ (usp. poglavlje 2. 3. 2. 1. ovoga rada), a u njima su potvrđeni konsonantski sustavi K₁ i K₂ (i njihovi odgovarajući podsustavi; usp. poglavlja 2. 3. 3. 1. i 2. 3. 3. 2. ovoga rada).

2. 3. 4. 1. 1. Inventar

Svi silabemi (vokali *i, e, a, o, u* i slogotvorno *r*) mogu biti naglašeni i nenaglašeni.

U svim se tim punktovima na razini govora još uvijek razlikuju duljina i kračina naglašena sloga, no oni više nemaju distinktivnu ulogu: u njima je distinktivna samo silina (dakle, funkcionira samo opreka po silini: naglašenost/nenaglašenost), a ne i trajanje i intonacija naglašenoga vokala (ne funkcioniraju više opreka po kvantiteti: duljina/kračina, ni opreka po intonaciji: silaznost/uzlaznost).

Prozodijski inventar čine akcent *á* i nenaglašena kračina *ǎ* (prozodijska jedinica bez siline i intonacije koja se ostvaruje u slogu ispred i iza naglašenoga).

2. 3. 4. 1. 2. Podrijetlo

Akcent je *á* na svakom slogu u riječi podrijetlom od:

---

⁵³⁰ O stratifikaciji južnih labinskih govora v. u poglavlju 2. 3. 2. 1. ovoga rada.

– *ä*: *bàcva / bàčva / bàčva*⁵³¹, *bešèda, cùt / čùt / čùt, decà, dèset, jàbuka, kòkoš, kràva, kùca, làhko pril., mèsec, mladić, mlàji* N jd. m., *mòc, njiva, otròk, ròba, smòkva, štorit, škulja, šlovèk, trišti, zàjik, ùmra* pr. r. m. jd., *vùna* (Ba, Br, Šk, Tr) / *ùna* (Bg, Dr, Ka, Sl, Šv);

– *â*: *Bòh, dòs, grójze, hci, hrvòski* N jd. m., *jòje, lépo pril., lijak, mèso, mića* N jd. ž., *mùs, nòc, nùtra pril., pèt, pìri* N mn., *pùt, séjno pril., sín, sól, sùnca, škòla, vrème, tovòr, vùk* (Ba, Br, Dr, Sl) / *ùk* (Bg, Ka, Šk, Šv, Tr);

– *ã*: *grèh, gospodòr, klobùk, kljuc / ključ / ključ, kriš, kròlj, nemòj* 2. 1. jd. imper., *nìma* 3. 1. jd. prez., *nòž, oltòr, pedesèt, pòs, rukòv, snèh, sùsa, sedandèsèt, zèja, zùlj*;

Nenaglašena kračina *ã* potječe od:

– odgovarajuće ishodišnojezične prozodijske jedinice;

– nenaglašenih (prednaglasnih i zanaglasnih) duljina: *cedit, delit, folit, glavà, hloidit, jodit, jopnò, jovit, kupit, mešat, mocak / močak / močak, mlekò, njozlò, plotit, prošac, rukà, sušèt, svečà, židat, žlebàc; běli* N jd. m., *gòlup, jèsmik, kòren, làcan / làčan / làčan* N jd. m., *lèpi* N jd. m., *màlin, mäter, mići* N jd. m., *mlàdoš, mòrat, ósan, pàmet, pèti* N jd. m., *prvi* N jd. m., *slàji* N jd. m., *štòri* N jd. m., *tèpal* N jd. m., *vècer / večer / večer*.

2. 3. 4. 1. 3. Distribucija

Oba se postojeća prozodema u južnim labinskim govorima mogu nalaziti na svakom od silabema (kao što je već istaknuto u poglavlju 2. 3. 4. 1. 1.) i na svakom slogu u riječi – primjere v. na početku poglavlja 2. 3. 2. 1. 1. ovoga rada.

2. 3. 4. 2. Prozodijski sustav sjevernih i sjeveroistočnih labinskih govora (P₂)

Za sjeverne je i sjeveroistočne labinske govore⁵³² karakterističan dvoakcenatski sustav (više v. u poglavlju 2. 2. 14. ovoga rada). Riječ je o istim onim govorima za koje je specifičan

---

⁵³¹ Primjeri koji se donose u ovom poglavlju većinom su ovjereni u svim govorima u kojima se nahodi ovaj prozodijski sustav, stoga se u zagradama ne donose kratice sviju puktova. U primjerima koji se razlikuju glasovima *c, č i ĉ* u svom sastavu u obzir valja uzeti sljedeću distribuciju: primjeri s *č* ovjeravaju se u mjesnim govorima Brgoda i Drenja koji su bili obuhvaćeni istraživanjem (te njima blizim govorima Crnih, Rovnih, Svete Marine i djelomice govoru Trgeta), primjeri s *č* u govoru Škvaranske, dok se u svim ostalim govorima s ovim prozodijskim sustavom ovjeravaju primjeri s *c*. Usp. i poglavlje 2. 2. 10. o cakavizmu govora Labinštine, kao i poglavlja 2. 3. 3. 1. i 2. 3. 3. 2. o konsonantskim sustavima potvrđenim u ovim govorima.

vokalski sustav V₂ (usp. poglavlje 2. 3. 2. 2. ovoga rada), a u njima su potvrđeni konsonantski sustavi K₁, K₂ i K₃ (i njihovi odgovarajući podsustavi; usp. poglavlja 2. 3. 3. 1., 2. 3. 3. 2. i 2. 3. 3. 3. ovoga rada).

2. 3. 4. 2. 1. Inventar

Svi silabemi (vokali *i, u, e, o, a* i slogotvorno *r*) mogu biti naglašeni i nenaglašeni.

Kratki vokali *i, u, e, o, a* mogu biti naglašeni i nenaglašeni, a dugi *i, u, e, o* samo naglašeni. Slogotvorno je *r* kratko u svim pozicijama.

U tim mjesnim govorima funkcionira opreka po silini (naglašenost/nenaglašenost) te samo u naglašenu slogu i opreka po kvantiteti (duljina/kračina).

Tri su prozodijske jedinice u prozodijskom inventaru ovoga sustava: kratki (*à*) i dugi akcent (*â*)⁵³³ te nenaglašena kračina *ǎ* (koja se ostvaruje u slogu ispred i iza naglašenoga).

2. 3. 4. 2. 2. Podrijetlo

Akcent je *à* podrijetlom od:

– *à*: *bàcva / bǎcva*⁵³⁴, *besèda / bešèda*, *cùt / čùt*, *decà, dèset / děset*, *jǎbuka, kòkoš / kòkoš*, *kràva, kùća, làhko pril., mèsec / měsec*, *mladić, mlàji* N jd. m., *mòc, njìva, otròk, ròba, smòkva / śmòkva*, *storìt / śtorìt*, *škùlja / śkùlja / śkùja*, *šlovèk / ślovèk*, *trìsti / trišti*, *zajìk / źajìk*, *ùmra* pr. r. m. jd., *vùna* (La, Ma, Ne, Pl, Pr, Sn, Sm, Vi, Žu) / *ùna* (Mg, Rb, Rš, Re, Št, Za).

Akcent je *â* podrijetlom od:

---

⁵³² O stratifikaciji sjevernih i sjeveroistočnih labinskih govora v. u poglavlju 2. 3. 3. 2. ovoga rada.

⁵³³ O bilježenju ovih akcenata više v. u poglavlju 2. 2. 14. ovoga rada, posebno u bilješkama 269 i 270.

⁵³⁴ Primjeri koji se donose u ovom poglavlju većinom su ovjereni u svim govorima u kojima se nahodi ovaj prozodijski sustav, stoga se u zagradama ne donose kratice sviju puktova. Kod primjera koji se razlikuju glasovima *ś* i *ź*, odnosno *s*, *š*, *z* i *ź* u svom sastavu u obzir valja uzeti sljedeću distribuciju: ovjere s čakavskim glasovima zabilježene su u mjesnim govorima Plomina, Rapca, Raše, Repende, Štrmca i Vineža koji su bili obuhvaćeni ovim istraživanjem, a ovjere sa *s*, *š*, *z* i *ź* na njihovim etimološkim mjestima iz mjesnih su govora Labina, Marića, Molih Golja, Nedeščine, Presike, Snašića, Svetoga Martina, Zartinja i Županića koji su bili predmetom ovoga istraživanja. Primjeri s glasom *č* zabilježeni su u mjesnim govorima Marića i Svetoga Martina, dok su u svim ostalim govorima prikupljene ovjere s glasom *c*. Primjerima u kojima je *ǎ > j* ovjereni su u govoru Plomina.

– *â* na starim mjestima: *Bôh, crêkva, domôci* N jd. m., *dôš / dôš, glôs / glôs, hčí, hrvôski / hrvôski* N j. m., *jôje, kôs / kôs, lêpo pril., lijak, mêso / mêso, mîca* N jd. ž., *môre, mùš / mùš, nôc, nûtra pril., pêt, pîri* N mn., *pût, škôla / škôla, vrême, tûc, vûk* (La, Ma, Ne, Pl, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *ûk* (Mg, Pr, Rb, Rš, Re, Št), *zîd / zîd*;

– *ã*: *grêh, gospodôr / gošpodôr, klobûk, kljûc / kljûc / kjûc, krîš / krîš, krôlj / krôj, nemôj* 2. 1. jd. imper., *nîma* 3. 1. jd. prez., *nôž / nôž, oltôr, pedesêt / pedesêt, pôs / pôs, rukôv, snêh / snêh, sûša / šûša / sûša, sedandesêt / sedandesêt, žêja / žêja, žûlj / žûlj / žûj*;

– od *ä* pri duljenju u slogu zatvorenu sonantom: *grôjze / grôjze, hôrta, jônci* N mn., *sêjno / sêjno* pril., *stôrci / stôrci* N mn., *sûnce / sûnce, vêrvat, žênska / žênska* N jd. ž.

Nenaglašena kračina *ã* potječe od:

– odgovarajuće ishodišnojezične prozodijske jedinice;

– nenaglašenih (prednaglasnih i zanaglasnih) duljina: *cedît, delît, folît, glovâ, hlodît, jodît, jopnò, jovît, kupît, mešât / mešât, mocäk / močäk, mlekò, njozlò / njozlò, plotît, prosac / prošac, rukà, susèt / súsèt, svečâ / svečâ, zidât / zidât, žlebàc / žlebàc; bêli* N jd. m., *gòlup, jêšmik / jêšmik, kôren / kôren, lâcan / lâcan* N jd. m., *lêpi* N jd. m., *màlin, màter, mîci* N jd. m., *mlâdos / mlâdos, môrat, òsan / òsan, pàmet, pèti* N jd. m., *přvi* N jd. m., *slâji / slâji* N jd. m., *stôri / stôri* N jd. m., *tèpal* N jd. m., *vècer / vècer*.

2. 3. 4. 2. 3. Distribucija

Svaki se od postojećih prozodema u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima može nalaziti na svakom od silabema i na svakom slogu u riječi, izuzev silabema *a* na kojem se ne može ostvariti dugi akcent *â*.

Naglašen može biti svaki slog u riječi, a opreka se po kvantiteti realizira samo u naglašenu slogu. Nenaglašeni su slogovi samo kratki.

Primjere v. na početku poglavlja 2. 3. 2. 2. 1. ovoga rada.

2. 3. 5. Zaključak o fonologiji čakavskih ekavskih govora Labinštine

Opis fonoloških sustava čakavskih ekavskih govora Labinštine uključio je prikaz inventara, distribucije i podrijetla vokalskih, konsonantskih i prozodijskih jedinica u dvama vokalskim sustavima (V_1 i V_2), trima konsonantskim sustavima (K_1 , K_2 , i K_3 , s po dvama podsustavima u svakom, od kojih je jedan karakterističan za govornike starije od otprilike 50-60 godina, a drugi za mlađe govornike, a međusobno se razlikuju provođenjem čakavizma i njegovim modifikacijama) te dvama prozodijskim sustavima (P_1 i P_2) opserviranima u ovoj skupini govora.

Za južne su labinske mjesne govore (navedene abecednim redoslijedom) Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara koji su bili predmetom ovoga istraživanja, kao i njima blize govore (također navede abecednim redoslijedom) Brega, Crnih, Koromašna, Rovnih, Salakovaca, Stanišova, Svete Marine, Trgeta i Viškovića, karakteristični vokalski sustav V_1 i prozodijski sustav P_1 . U dijelu se tih govora nahodi konsonantski sustav K_1 (s podustavima K_{1a} i K_{1b} , ovisno o životnoj dobi govornika): u Bartićima, Bregu, Brovinju, Kapelici, Koromašnu, Salakovcima, Stanišovima, Svetom Lovrecu, Škitaci, Trgetarima i Viškovićima. Za preostale je govore ove podskupine – govore Brgoda, Crnih, Drenja, Rovnih, Svete Marine, Škvaranske i dijelom Trgeta – tipičan konsonantski sustav K_2 (ponovno s podsustavima K_{2a} i K_{2b} karakterističnima za starije, odnosno mlađe stanovništvo).

U govorima sjeverne labinske podskupine – govorima (navedenima abecednim redoslijedom) Labina, Marića, Molih Golja, Nedešćine, Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Svetoga Martina, Štrmca, Vineža, Zartinja i Županića koji su bili obuhvaćeni ovim istraživanjem – potvrđeni su vokalski sustav V_2 i prozodijski sustav P_2 , a tako je i u njima blizim mjesnim govorima (navedenima abecednim redoslijedom) Borbića, Cera, Eržišća, Gondolića, Jurazina, Kranjaca, Kroj Drage, Kunja, Letajca, Marceljana, Markoca, Molih Turina, Paradiža, Prtloga, Rogocane, Ružića, Santaleza, Svetoga Bortula, Velih Golja, Velih Turina i Vrećara. Za većinu je tih govora karakterističan konsonantski sustav K_1 (s dvama podustavima, K_{1a} i K_{1b} , tipičnima za govornike starije, odnosno mlađe dobi); ovjeren je u mjesnim govorima Labina, Molih Golja, Nedešćine, Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Štrmca, Vineža, Zartinja i Županića, a nahodi se i u govorima Borbića, Cera, Eržišća, Gondolića, Jurazina, Kroj Drage, Letajca, Marceljana, Markoca, Molih Turina, Paradiža, Prtloga, Rogocane, Ružića, Santaleza, Svetoga Bortula, Velih Golja, Velih Turina i Vrećara. U preostalim je sjevernim govorima Labinštine, konkretno mjesnim govorima Kunja, Marića i

Svetoga Martina te dijelom u govoru Kranjaca, zabilježen konsonantski sustav K_2 (s podsustavima K_{2a} i K_{2b} , ovisno o životnoj dobi govornika).

Sjeveroistočni labinski mjesni govori Plomina, Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja imaju vokalski sustav V_2 i prozodijski sustav P_2 te konsonantski sustav K_3 (s podsustavima K_{3a} i K_{3b} karakterističnima za starije, odnosno mlađe stanovništvo).

Na temelju opisa fonoloških sustava opserviranih u govorima Labinštine utvrđeni su fonološki kriteriji – prisutnost jednoakcenatskoga, odnosno dvoakcenatskoga sustava, status fonema /l/ te odraz stražnjega nazalnog vokala * ϱ – kojima se ova skupina govora klasificira u tri podsustava nižega dijalektološkog ranga, odnosno tri podskupine govora: *južnu*, *sjevernu* i *sjeveroistočnu labinsku podskupinu*.

2. 4. Morfologija čakavskih ekavskih govora Labinštine

2. 4. 1. Uvodne napomene

a) Jezikoslovna disciplina koja proučava vrste riječi i njihove oblike, odnosno njihovu morfološku strukturu naziva se morfologija. Morfologiju zanimaju elementi od kojih su riječi sastavljene, uopće raščlamba riječi na sastavnice te promjene do kojih dolazi u oblicima novih riječi (Marković 2012: 4). Njena je osnovna jedinica morfem koji predstavlja najmanju jedinicu jezika koja ima svoje značenje, odnosno najmanju jedinicu jezika u kojoj nasuprot ustrojstvu izraza stoji odgovarajuće ustrojstvo sadržaja⁵³⁵. Izraz morfema, odnosno niz fonema od kojih se sastoji morfem zove se morf⁵³⁶, a različiti su morfi istoga morfema objedinjeni alomorfom⁵³⁷. Prema funkciji razlikuju se dvije vrste morfema: oblikotvorni, fleksijski ili gramatički morfemi (nazivaju se još i gramatemima) kojima se tvore oblici (iste) riječi i imaju gramatičko značenje, te rječotvorni, derivacijski ili leksički morfemi kojima se tvore (nove) riječi i imaju leksičko značenje⁵³⁸. Iz toga proizlaze dvije poddiscipline morfologije u širem smislu: fleksija, fleksijska morfologija ili oblikotvorje koja proučava oblike i promjene iste riječi, odnosno iste leksičke jedinice, te derivacija, derivacijska morfologija ili rječotvorje koja se bavi tvorbom novih riječi, tj. leksičkih jedinica⁵³⁹. Leksički se pak morfemi raščlanjuju na korijenski morfem koji je nositelj temeljnoga značenja i na afiksalne morfeme (prefiksalne i sufiksalne) koji nose dopunsko leksičko značenje riječi⁵⁴⁰.

Domeni morfologije pripadaju i vrste riječi, a prema svom se osnovnom značenju u hrvatskom jeziku obično izdvaja deset vrsta riječi⁵⁴¹. Dio tih vrsta riječi ima samostalno značenje: imenice, glagoli, pridjevi, priloge i brojevi; dok su zamjenice, prijedlozi, veznici, uzvici ili uskliki te čestice, riječce ili partikule nesamostalne vrste riječi⁵⁴². Druga je podjela vrsta riječi prema njihovoj promjenjivosti pa se tako polariziraju promjenjive i nepromjenjive riječi. Promjenjivim vrstama riječi dio hrvatskih jezikoslovaca smatra imenice, pridjeve, brojeve, zamjenice, priloge i glagole, a nepromjenjivima prijedloge, veznike, uzvike ili usklike te čestice, riječce ili partikule (Babić et al. 1991: 474-475, Barić et al. 1997: 99, Marković 2012: 27). Drugi pak hrvatski jezikoslovci u promjenjive vrste riječi ubrajaju

⁵³⁵ Usp. Turk 1992: 45, Barić et al. 1997: 96, Silić – Pranjković 2007: 37, Marković 2012: 36.

⁵³⁶ Usp. Babić et al. 1991: 471, Barić et al. 1997: 96, Marković 2012: 37.

⁵³⁷ Usp. Babić et al. 1991: 472, Barić et al. 1997: 96, Silić – Pranjković 2007: 37, Marković 2012: 38-39.

⁵³⁸ Usp. Turk 1992: 45, Silić – Pranjković 2007: 37.

⁵³⁹ Usp. Silić – Pranjković 2007: 37, Marković 2012: 101.

⁵⁴⁰ Usp. Turk 1992: 45, Barić et al. 1997: 97, Silić – Pranjković 2007: 37, Marković 2012: 50, 52.

⁵⁴¹ Dio hrvatskih jezikoslovaca brojevima osporava status samostalne vrste riječi, a više o tome v. u uvodnom dijelu poglavlja 2. 4. 4. o morfologiji brojeva u govorima Labinštine.

⁵⁴² Usp. Babić et al. 1991: 473-474, Barić et al. 1997: 99, Silić – Pranjković 2007: 39, Marković 2012: 28.

imenice, pridjeve, zamjenice, brojeve i glagole, a priloge pribrajaju ostalim nepromjenjivim riječima (usp. Težak – Babić 1996: 77, Raguz 1997: 3).

b) Prethodno je poglavlje (2. 3.) ovoga rada obuhvatilo opis fonoloških značajki govora labinske skupine: predstavljeni su inventar i distribucija jedinica dvaju opserviranih vokalskih i prozodijskih sustava te triju konsonantskih sustava (s po dvama podsustavima u svakom od njih). Poglavlje koje slijedi donosi sinkronijski opis morfoloških značajki ove skupine govora, preciznije, prikaz fleksije promjenjivih vrsta riječi: imenica, zamjenica, brojeva, pridjeva, priloga i glagola⁵⁴³. Za svaku će od pojedinih vrsta riječi biti prikazana njihova promjena, kao i morfonološke⁵⁴⁴ alternacije zabilježene u pojedinim oblicima, čime se slijedi metodologija primijenjena u dijelu recentnih morfoloških raščlambi čakavskih organskih idoma (usp. Houtzagers 1985: 41-165, Kalsbeek 1998: 63-254, Vranić 2011)⁵⁴⁵.

Svojim su morfološkim značajkama govori Labinštine mnogo ujednačeniji no fonološkima, ali i tu su zamijećene neke nepodudarnosti u skupini kao cjelini (primjerice, u gramatičkim morfemima u određenim padežima imeničkih riječi ženskoga roda, u paradigmi prezenta glagola, u uporabi specifična relikta imperfekta glagola *bit* koji se ovjerava isključivo u tvorbi pluskvamperfekta, i sl.), koje će, zajedno s fonološkim kriterijima, biti primijenjene u daljnoj klasifikaciji tih govora (v. poglavlje 3. 1. ovoga rada). Zbog pretežite ujednačenosti u većini značajki pretpostavljen je jedan zajednički morfološki sustav karakterističan za sve govore labinske skupine, a pojedina će odstupanja i specifičnosti, kao i njihova distribucija i stratifikacija unutar toga sustava, biti posebno izdvojeni i protumačeni.

---

⁵⁴³ Takva je analiza ranije bila uobičajena u hrvatskoj dijalektologiji u prikazu morfološkoga sustava pojedinih čakavskih organskih idioma, a ovdje se donosi samo kraći izbor objavljenih rasprava koje sadrže takve prikaze: Moguš 1966: 55-104, Finka 1971: 41-62, Hozjan 1992, Barac-Grum 1993: 173-202, Hozjan 1993, Lukežić 1996a: 92-155, Lukežić – Turk 1998: 121-261, Peršić 2002: 56-69, Lukežić – Zubčić 2007: 29-63.

U svim navedenim raspravama autori tradicionalno prikazuju isključivo fleksiju promjenjivih vrsta riječi (uključujući eventualno i neke napomene o nepromjenjivim riječima), bez prikazivanja morfonoloških i akcenatskih mijena koje se pritom pojavljuju, što je pak sastavnim dijelom nekih drugih čakavoloških morfologija, primjerice, onih H. P. Houtzagersa (Houtzagers 1985: 41-165), J. Kalsbeek (Kalsbeek 1998: 63-254) i S. Vranić (2011). Više o tome v. dalje u integralnom tekstu rada, kao i u bilješci 545.

⁵⁴⁴ Morfonologija je jezikoslovna disciplina koja proučava fonemski sastav morfema i međusobne veze između strukture fonema i njihova funkcioniranja (Barić et al. 1997: 76), odnosno ona se bavi izučavanjem načina iskorištavanja fonoloških opreka radi izražavanja morfoloških razlika (Turk 1992: 25), tj. fonološki uvjetovanim smjenama i promjenama morfema (Marković 2012: 39). Njezina je osnovna jedinica morfonem, „skup fonema koji alterniraju u jednom morfemu“ (Muljačić 1972: 162) ili „kompleksna slika dvaju ili više fonema kojih je alternacija uvjetovana morfološkom strukturom“ (Muljačić 1972: 162).

⁵⁴⁵ Za razliku od rasprava spomenutih u bilješci 543 ovoga rada, potonje tri rasprave donose i naglasnu tipologiju imenica, pridjeva i glagola. Budući da ciljevima i zadacima ovoga rada takva analiza nije bila predviđena u sklopu analize morfološkoga sustava govora Labinštine (o tome v. i u poglavlju 2. 2. 14. 6. 1. ovoga rada), ona ostaje zadatkom za neka buduća istraživanja labinskih govora.

2. 4. 2. Imenice

a) Imenice su riječi kojima se imenuju bića, stvari i pojave (Težak – Babić 1996: 84), odnosno kojima se imenuju predmeti mišljenja (Babić et al. 1991: 480, Silić – Pranjković 2007: 39, Marković 2012: 231), tj. pojave vanjskoga svijeta i našega unutrašnjeg doživljavanja (Barić et al. 1997: 100).

Prema predmetu na koji se odnose, odnosno značenju, imenice se dijele na vlastita imena i na opće imenice⁵⁴⁶. S obzirom na sadržaj ili čovjekov dodir s onim što znače, razlikuju se stvarne ili konkretne imenice (kojima se imenuje što stvarno, konkretno, opipljivo) i nestvarne, apstraktne ili mislene imenice⁵⁴⁷. Konkretne pak imenice mogu biti pojedinačne (koje znače vrstu stvari ili bića i njima se imenuje svaki ili bilo koji pripadnik te vrste), zbirne ili kolektivne (koje znače skup istovrsnih bića ili stvari uzetih zajedno) te gradivne ili materijalne (koje znače različite vrste materijala)⁵⁴⁸.

Gramatičke su osobine imenica rod i broj (o kojima će više riječi biti kasnije u točki c) ovoga poglavlja) te padež⁵⁴⁹.

b) U Akademijinoj se *Gramatici* s obzirom na deklinaciju govori o trima vrstama imenica: *a*-vrsti, *e*-vrsti i *i*-vrsti, koje naziv dobivaju prema nastavku u G jd. (Babić et al. 1991: 489). U *a*-vrstu ubrajaju se imenice muškoga roda koje u N jd. imaju nastavak *-ø*, *-o* ili *-e* (Babić et al. 1991: 490), imenice srednjega roda s nastavkom *-o* ili *-e* u N jd. ili bez nastavka u tom padežu te imenica *doba* s nastavkom *-a* (Babić et al. 1991: 522, 529). U *e*-vrstu ulaze imenice ženskoga roda s nastavkom *-a* u N jd., zbirne imenice s istim nastavkom u N jd., kao i dio imenica muškoga roda s nastavkom *-a* u N jd., zatim imenice ženskoga i muškog roda s nastavkom *-e* u N jd. te imenice muškoga roda s nastavkom *-o* u N jd. (Babić et al. 569-572). Trećoj, *i*-vrsti, pripadaju imenice ženskoga roda koje imaju nastavak *-ø* u N jd., imenica *kći* te množina imenica *oči* i *uši* (Babić et al. 1991: 600).

---

⁵⁴⁶ Usp. Babić et al. 1991: 480, Težak – Babić 1996: 85, Barić et al. 1997: 100, Raguž 1997: 4, Marković 2012: 232.

⁵⁴⁷ Usp. Babić et al. 1991: 480-481, Težak – Babić 1996: 86, Barić et al. 1997: 100-102, Raguž 1997: 5, Marković 2012: 232.

U apstraktne se imenice ubrajaju nazivi za osobine bića i stvari, za fizičke, fiziološke i društvene moći, za stanja i osjećaje, za radnje i prirodne pojave, za prostorne i vremenske pojmove, za društvene pojave i za najšire spoznajne pojmove (Babić et al. 1991: 48).

⁵⁴⁸ Usp. Babić et al. 1991: 480-481, Težak – Babić 1996: 85, Barić et al. 1997: 100, Raguž 1997: 4.

⁵⁴⁹ Usp. Babić et al. 1991: 483-488, Barić et al. 1997: 101, Raguž 1997: 6, Silić – Pranjković 2007: 97.

S. Težak i S. Babić kod promjene imenica ne govore o sklonidbenim vrstama nego donose sljedeće promjene: imenica m. r. s nulnim nastavkom u N, imenica m. r. s nastavkom *-o* ili *-e*, imenica ženskoga roda s nastavkom *-a*, imenica ž. r. s nulnim nastavkom u N, imenica s. r. neproširene osnove te imenica s. r. proširene osnove (Težak – Babić 1996: 86-98).

Tri sklonidbene vrste: vrstu *a*, vrstu *e* i vrstu *i*, nazvane prema nastavku u G jd., razlikuju se i u *Hrvatskoj gramatici* (Barić et al. 1997: 103). Na jednak način kao u Akademijinoj *Gramatici* (v. ranije u ovom radu) definiraju se imenice koje pripadaju vrsti *a*. U vrstu *e* pak ubrajaju se sve imenice ženskoga roda koje u N jd. završavaju na *-a* i ostale imenice na *-a* osim imenice *doba*, dvosložne imenice muškoga i ženskog roda koje u N jd. završavaju na *-o* ili *-e* te imenica *mati* (Barić et al. 1997: 152), dok vrsti *i* pripadaju sve imenice ženskoga roda koje u N jd. završavaju konsonantom i imenica *kći* (Barić et al. 1997: 167).

D. Raguž u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* razlikuje tri imeničke deklinacije koje određuje po nastavku u G jd. Prva ili *a*-deklinacija obuhvaća gotovo sve imenice muškoga roda (imenice na konsonant, imenice na *-o* ili *-e*, imenice stranoga podrijetla s tzv. *-ø* nastavkom) te sve imenice srednjega roda (Raguž 1997: 8). Druga ili *e*-deklinacija uključuje imenice ženskoga roda koje u N jd. imaju nastavak *-a*, imenice muškoga roda s nastavkom *-a* u N jd. te dvosložne imenice muškoga roda s nastavkom *-o* ili *-e*, kao i imenice ženskoga roda s nastavkom *-e* u N jd. i imenice ženskoga roda koje imaju samo množinu (Raguž 1997: 8, 43). Trećoj ili *i*-deklinaciji pripadaju imenice ženskoga roda koje u N jd. imaju konsonant na kraju, imenica *kći*, imenice koje u N jd. imaju na kraju *o* koje je nastalo od *l* te imenice *oči*, *uši* (Raguž 1997: 8, 61).

J. Silić i I. Pranjković u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* imenice dijele na one muškoga, ženskoga i srednjeg roda pa tako donose i zasebne sklonidbe imenica svih triju rodova (usp. Silić – Pranjković 2007: 98-117).

I. Marković u *Uvodu u jezičnu morfologiju* donosi podjelu imenica na čak pet sklonidbenih vrsta. I. ili *a*-vrsta uključuje veliku većinu imenica muškoga roda i gotovo sve imenice srednjega roda (Marković 2012: 270-271), prema II. ili *e*-vrsti sklanja se većina imenica ženskoga roda te neke imenice muškoga roda (Marković 2012: 278-279), a u III. ili *i*-vrstu ubrajaju se imenice ženskoga roda, konkretno one s nastavkom *-ø* u N jd., pluralni oblici *oči* i *uši* i imenica *kći* (Marković 2012: 281). Novost su u hrvatskom jezikoslovlju IV.

ili *g*-vrsta u koju se uključuju imenice nastale konverzijom od pridjeva (Marković 2012: 282) te *V*. ili $\emptyset$ -vrsta u koju ulaze nesklonjive imenice (Marković 2012: 283-284).

U čakavološkoj su literaturi autori različito pristupali podjeli imenica. B. Finka u prikazu imenica u čakavskom narječju piše o imenicama a) i b) paradigme (u koje ubraja imenice *m. i s. r. s* konsonantskom osnovom te imenice *s. r. s* proširenom osnovom; Finka 1971: 45), imenicama d) paradigme (to su imenice *ž. i m. r.* sa završnim *a*; Finka 1971: 47) te imenicama c) paradigme (u koje ulaze imenice *ž. r.* na konsonant; Finka 1971: 49). M. Moguš analizira promjene imenica muškoga, ženskoga i srednjeg roda u senjskom govoru (Moguš 1966: 61-63), a isti pristup imaju i V. Barac-Grum u prikazu deklinacije imenica u gorskokotarskim govorima (Barac-Grum 1993: 173-185) te H. P. Houtzagers u raščlambi sklonidbe imenica orlečkoga mjesnoga govora (Houtzagers 1985: 42, 57) i sklonidbe imenica čakavskih govora na otoku Pagu, gdje ipak kod imenica ženskoga roda govori i o trima različitim deklinacijskim obrascima (Houtzagers 1987: 78-82). I. Lukežić pri opisu morfološkoga sustava trsatsko-bakarske i crikveničke čakavštine te krčkih govora dijeli imeničke paradigme na onu muškoga i srednjeg roda i na onu ženskoga roda (Lukežić 1996a: 94-96, 100-101; Lukežić – Turk 1998: 151, 156, 181, 184, 203, 206, 225, 227, 243, 247). S. Hozjan u analizi deklinacije imenica u govoru Krasa izdvaja deklinaciju *o*-osnova, *a*-osnova, *i*-osnova i *u*-osnova te zasebno imenica *mat* i *hći* (Hozjan 1992: 43-48). Slično postupaju i H. P. Houtzagers i E. Budovskaja u analizi sklonidbe imenica govora mjesta Kali na otoku Ugljanu: izdvajaju četiri deklinacijske vrste, tj. *o*-osnove (kojima G jd. završava s *-a*), konsonantske osnove (kojima G jd. također završava s *-a*), *a*-osnove (kojima G jd. završava s *-ie / -e*) i *i*-osnove (kojima G jd. završava s *-i*) (Houtzagers – Budovskaja 1996: 145). J. Kalsbeek u deklinaciji imenica govora Orbanića prikazuje pak tri sklonidbene vrste, *a*-, *e*- i *i*-vrstu, određene prema nastavku u G jd. (Kalsbeek 1998: 64-65), a isto čine i N. Peršić pri analizi deklinacije imenica u mjesnom govoru Kršana (Peršić 2002: 57-63), I. Lukežić i S. Zubčić u prikazu sklonidbe imenica u grobničkim govorima (Lukežić – Zubčić 2007: 29-39), kao i S. Vranić raščlanjujući imenice u govorima sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu (Vranić 2011: 9-10).

c) Već je ranije bilo istaknuto da su gramatičke osobine imenica rod, broj i padež. Pritom posljednja gramatička kategorija u hrvatskom jeziku nije sporna – svi jezikolovci

izdvajaju sedam različitih padeža⁵⁵⁰. S druge strane, pri određivanju roda i broja imenica prisutni su različiti stavovi stručnjaka koji će ovdje biti ukratko prikazani.

A) U hrvatskom jeziku imenice mogu biti muškoga, ženskoga ili srednjeg roda. Na određivanje roda utječu razni čimbenici, a u hrvatskoj se literaturi on određuje na nekoliko načina: morfološki (prema dočetu u nominativu i prema sklonidbi), sintaktički (prema sklonidbenim oblicima atributnih riječi koje stoje uz imenice), te morfološki, morfosintaktički i leksički; odnosno paradigmatski (sklonidbeno) i kongruencijski (sklonidbenim oblikom determinatora uz imenicu) (više o tome v. u Tafra 2005: 88). Primjerice, S. Pavešić u Akademijinoj *Gramatici* kombinira semantički, morfološki i sintaktički pristup (Babić et al. 483-485), a isto je primijenjeno i u *Hrvatskoj gramatici* (Barić et al. 1997: 101), dok S. Težak i S. Babić u *Gramatici hrvatskoga jezika* kreću od semantičkoga pristupa, a u dvojbenim slučajevima primjenjuju i sintaktički kriterij (Težak – Babić 1996: 78). Nešto kasnije pak S. Babić pri određivanju roda uzima sročnost kao osnovni kriterij (Babić 1998). B. Tafra savjetuje da bi se kategoriji roda u hrvatskom jeziku „trebalo pristupiti od sintakse prema morfologiji jer se ona primarno realizira na sintaktičkoj razini“ (Tafra 2005: 89). Između roda i spola ne može se naime staviti znak jednakosti, a tako ni između roda i sklonidbenoga tipa, odnosno vrste imenice jer iako neki nastavci u tvorbi imenica jesu pokazatelji roda, ne treba ih uzimati kao mjerilo za određivanje roda – imenice s istim nastavkom mogu biti različita roda (Tafra 2005: 90). Rod imenica valjalo bi odrediti pomoću slaganja s pridjevnim riječima jer pridjevi dobivaju rod, broj i padež od imenica (Tafra 2007: 220), odnosno: glavni je kriterij pri određivanju roda atributno slaganje, a rod je u većini slučajeva prepoznatljiv i iz predikatnoga slaganja (Tafra 2007: 225, 227)⁵⁵¹. Takav se pristup pri određivanju roda imenica primjenjuje i u ovom radu⁵⁵².

⁵⁵⁰ Usp. Babić et al. 1991: 486-487, Težak – Babić 1996: 81-82, Barić et al. 1997: 101-102, Raguž 1997: 6-7, Silić – Pranjkić 2007: 38, Marković 2012: 255-256.

⁵⁵¹ B. Tafra sugerira da se kao glavni sintaktički pokazatelj roda (i broja) uvede pokazna zamjenica te da se kao sekundarni kriterij osim nominativa uvede i akuzativ. Usp. Tafra 2007: 230-231.

⁵⁵² Primjera imenica diskutabilnih s obzirom na rod u labinskim govorima nema mnogo. Primjerice, u hrvatskom standardnom jeziku, pa tako i u mnogim hrvatskim organskim idiomima, imenice kao što su *barba*, *ćaća*, *Papa*, *tata*, *vojvoda* i sl. označavaju osobe muškoga spola i sročne su s atributima i dijelovima predikata u muškom rodu, a paradigmatski, tj. morfološki ženskoga su roda. U labinskim govorima međutim taj je tip imenica i morfološki muškoga roda: *Môj bôrba je rêka...* / *Môj bôrba je rêka...*; *bôrbeta* / *bôrbeta* // *bôrba* // *bôrba* GA jd., *tâta* / *tâta* GA jd., *bôrbetu* / *bôrbetu* // *bôrbu* / *bôrbu* D jd., *tâtu* / *tâtu* D jd. itd.; više v. i u poglavljima 2. 4. 2. 1. i 2. 4. 2. 2. ovoga rada.

Imenice *pluralia tantum* (više o njima v. dalje u integralnom tekstu rada) *njâdra* / *njâdra*, *ûsta* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *ûsta* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *ûšta* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) i *vrôta* / *vrôta* morfološki su i sintaktički u množini srednjega roda: *vêle vrôta* / *vêle vrôta* // *vêla vrôta* / *vêla vrôta* NA mn.; *Vrôta so zâprte*. (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *Vrôta so zâprte*. (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *Vrôta so zâprte*. (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) // *Vrôta so zâprta*. (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *Vrôta so zâprta*. (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *Vrôta so zâprta*. (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) (više v. i u poglavlju 2. 4. 5.

B) U suvremenom hrvatskom jeziku postoje dva gramatička broja: jednina i množina. Brojivost je ponajprije semantička kategorija, no ona se najčešće „očituje morfološkim oznakama za jedninu i množinu, ali se uvijek ne podudara s kategorijom broja te leksičko-sintaktičkim oznakama“ (Tafra 2005: 70). Dio se imenica u hrvatskom jeziku upotrebljava samo u jednini, a takve se imenice nazivaju *singularia tantum* (Težak – Babić 1996: 80, Marković 2012: 76)⁵⁵³. Dio pak imenica nema oblike jednine i upotrebljava se samo u množini, a takve se imenice zovu *pluralia tantum* (Babić et al. 1991: 486, Težak – Babić 1996: 80, Barić et al. 1997: 101, Marković 2012: 76)⁵⁵⁴. Poseban problem predstavljaju imenice koje zbog promjene značenja prelaze iz nebrojivih riječi u brojive, brojive imenice koje se iz stilskih razloga u određenim kontekstima singulariziraju ili pluraliziraju, brojive imenice koje motiviraju zbirne imenice kojima se množina izriče kao cjelina nasuprot izbrojivoj množini te zbirne imenice koje imaju i množinu (usp. Tafra 2005: 71-72). Najviše nedoumica govornicima hrvatskoga jezika predstavljaju zbirne imenice (npr. *djeca*, *vlastela*, *gospoda*, *telad*, *dugmad* i sl.) koje su imenice ženskoga roda u jednini i nemaju množinske oblike, što se dokazuje podudarnim atributnim slaganjem (odnosno uvođenjem pokazne zamjenice kao glavnoga sintaktičkog pokazatelja roda i broja, uz dodatak i akuzativa kao

---

1. 2. o sklonidbi pridjeva u govorima Labinštine). Imenice *brgèši* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *brgèši* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *brgèsi* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *budònti* / *budònti* i *škòri* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *škòri* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *škòri* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), također *pluralia tantum*, morfološki su i sintaktički u množini ženskoga roda: *lèpe brgèši* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *lèpe brgèsi* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *lèpe brgèsi* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) NA mn.; *Brgèši so špòrke*. (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *Brgèši so špòrke*. (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *Brgèsi so špòrke*. (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr). Muškoga je roda u množini imenica *sùdi* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *sùdi* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *sùdi* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) koja je isto tako *plurale tantum*: *nòvi sùdi* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *nòvi sùdi* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *nòvi sùdi* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) NA mn.

Zbirna imenica *decà* / *decà* morfološki je u labinskim govorima uključena u množinu ženskoga roda, a slaže se s atributima i dijelovima predikata u muškom rodu: *mojì decà* / *mojì decà*; *Prišli so njeni decà*. (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *Prišli so njeni decà*. (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *Prišli so njeni decà*. (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), zbog čega je uključena u nepravilne imenice, o sklonidbi kojih više v. u poglavlju 2. 4. 2. 3. ovoga rada.

Nepravilne su imenice *òko* / *òko* i *ùho* / *ùho* u jednini uključene u paradigmu imenica srednjega roda, a u množini dijelom su paradigme ženskoga roda: *òce* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *òce* (Ma, Sm) / *òce* (Ba, Br, Ka, Sl, Šk, Tr) / *òce* (Bg, Dr, Šv) NA mn., *ùši* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *ùši* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *ùši* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) // *ùše* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *ùše* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *ùše* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) NA mn.; *vèle òce* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *vèle òce* (Ma, Sm) / *vèle òce* (Ba, Br, Ka, Sl, Šk, Tr) / *vèle òce* (Bg, Dr, Šv) NA mn.; *Òce so ti krvòve*. (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *Òce so ti krvòve*. (Ma, Sm) / *Òce so ti krvòve*. (Ba, Br, Ka, Sl, Šk, Tr) / *Òce so ti krvòve*. (Bg, Dr, Šv); više v. u poglavlju 2. 4. 2. 3. ovoga rada.

⁵⁵³ S. Težak i S. Babić u tu skupinu uključuju vlastita imena, zbirne imenice, neke gradivne imenice, neke apstraktne imenice, uz napomenu da se dio njih iz stilskih razloga može upotrijebiti i u množini (Težak – Babić 1996: 80). B. Tafra nabraja sljedeće skupine takvih imenica: imena, konkretne imenice kad se onimiziraju, tvarne, apstraktne i zbirne imenice, razne nazive (npr. nazivi mjeseci, bolesti, većine povrća i vrsta biljaka, kemijski i sportski nazivi), imenice kad označuju generički pojam, kratice i nereferencijalne riječi koje nemaju gramatičke oznake za broj (Tafra 2005: 70-71).

⁵⁵⁴ B. Tafra u takve imenice ubraja imena, poimeničene pridjeve, skupine imenica i razne nazive (Tafra 2005: 71).

sekundarnoga kriterija uz nominativ) (usp. Tafra 2007: 231). Pri određivanju broja imenica u ovom se radu slijedi upravo predstavljeni pristup B. Tafre (više v. i u Tafra 2005: 69-77, Tafra 2007).

d) U prikazu se imenica u govorima Labinštine slijedi metodologija primijenjena u recentnim čakavološkim morfologijama (usp. Kalsbeek 1998: 63-125, Vranić 2011: 9-97), pri čemu će biti izostavljena analiza naglasnih tipova imenica.

2. 4. 2. 1. Sklonidbene vrste imenica u govorima Labinštine

U labinskim su govorima za imenice relevantne četiri gramatičke kategorije: rod (muški, ženski i srednji), broj (jedinina i množina), padež (N, G, D, A, V, L, I) te kategorija 'živo'/'neživo' (koja se ponajviše ogleda u A jd. imenica muškoga roda; više v. u sljedećem poglavlju ovoga rada).

U recentnijim je radovima o morfologiji imenica u čakavskim organskim idiomima uobičajena podjela ove vrste riječi u tri sklonidbene vrste (v. i u uvodnom dijelu poglavlja o imenicama ovoga rada) te se ta metodologija slijedi i u ovom radu.

Svaka imenica sastoji se od osnove, koja pak sadrži korijen i jedan ili više sufikasa, i nastavka. Imenica može imati i oblik s nepostojanim *-a-* (odnosno *-o-* u labinskim govorima, ako je taj vokal bio dug)⁵⁵⁵ u NA jd. i G mn., no on ne predstavlja novu osnovu, a kao osnova uzima se lik bez nepostojanoga *-a-* (tj. *-o-*). Osnova imenica muškoga roda koje u N jd. završavaju s *-ø* dobiva se uklanjanjem nastavka bilo u kojem padežu koji nema *-ø* nastavak, u imenica ženskoga roda s *-ø* nastavkom uklanjanjem nastavka iz oblika G jd., dok se do osnove imenica muškoga i ženskog roda koje završavaju na vokal (*-a*, *-e*, *-o*) te imenica srednjega roda (izuzev imenica svih triju rodova s proširenom osnovom, više o tome v. u poglavlju 2. 4. 1. 4. 1. ovoga rada) dolazi uklanjanjem završnoga vokala u N jd.

Tri osnovne sklonidbene vrste nose nazive prema nastavku u G jd. pa se tako razlikuju *a-*, *e-* te *i-*vrsta imenica⁵⁵⁶.

⁵⁵⁵ Budući da se na mjestu svakoga dugog vokala *a* u labinskim govorima nalazi vokal *o* (više v. u poglavlju 2. 3. 2. o vokalizmu govora Labinštine), tako je i svako dugo nepostojano *-a-* zapravo u labinskim govorima *-o-*.

⁵⁵⁶ V. i u uvodnom dijelu poglavlja o imenicama ovoga rada.

U imenice *a*-vrste s nastavkom *-a* u G jd. ubrajaju se u labinskim govorima sve imenice muškoga roda kojima osnova završava konsonantom (uključujući i imenice *pluralia tantum* poput *bêci* / *bêçi* / *bèci* / *bèçi*, *sûdi* / *šûdi* / *šûdi*⁵⁵⁷, ali i one u kojih osnova u N jd. završava vokalom *-o*, *-e*, *-i* ili *-a* (u potonju grupu ulaze uglavnom osobna imena i hipokoristici, ali i opće imenice poput *bôrba* / *bôrba*, *çàca* / *çáca*, *Pàpa* / *Pàpa*, *tàta* / *tàta* i sl.⁵⁵⁸), te sve imenice srednjega roda, uključujući i zbirne imenice (npr. *blôgo* / *blôgo*, *grôjze* / *grôjze* / *grôjze* i sl.) i imenice *pluralia tantum* (kao što su npr. *njàdra* / *njàdra*, *ûsta* / *ûsta* / *ûsta*, *vrôta* / *vrôta*)⁵⁵⁹. U imenica srednjega roda nastavak *-o* imaju one s nepalatalnim dočetakom osnove, a u onih s palatalnim dočetakom osnove nastavak je *-e*, dok je *-ø* nastavak tipičan za imenice kojima je osnova u svim padežima izuzev NAV jd. proširena konsonantom *-n-* (više v. u poglavlju 2. 4. 1. 4. 1. ovoga rada).

Imenice *e*-vrste imaju nastavak *-e* u G jd. i u tu se vrstu u govorima Labinštine uključuju sve imenice ženskoga roda koje u N jd. završavaju na *-a* ili *-e*, imenice *pluralia tantum* (kao što su npr. *brgëši* / *brgëši* / *brgëši*, *budônti* / *budônti*, *škôri* / *škôri* / *škôri*)⁵⁶⁰, kao i imenice koje imaju *-ø* nastavak: *hcî* / *hcî* // *hcêr* / *hcêr* (gdje se sufiks *-er-* iz ostalih padeža mogao proširiti i na oblik N jd., kakav se ovjerava uglavnom u govoru mlađega stanovništva; v. i u poglavlju 2. 4. 2. 3. ovoga rada), *kôkoš* / *kôkoš* / *kôkoš* i *mât* / *mât* // *mâter* / *mâter* (gdje se sufiks *-er-* iz ostalih padeža mogao proširiti i na oblik N jd., kakav se sporadično ovjerava; v. i u poglavlju 2. 4. 2. 3. ovoga rada).

Trećoj, *i*-vrsti, pripadaju u labinskoj skupini govora imenice ženskoga roda kojima osnova završava konsonantom, a u G jd. imaju nastavak *-i*.

⁵⁵⁷ V. bilješku 552 ovoga rada.

Primjeri koji se navode u ovom poglavlju zabilježeni su u svim labinskim govorima, stoga se iza njih u zagradama ne donose kratice punktova u kojima su ovjereni. Kod oblika s različitim fonološkim sastavom u obzir valja uzeti sljedeću distribuciju: primjeri s cakavskim fonemima /š/ i /ž/ ovjereni su u mjesnim govorima Plomina, Rapca, Raše, Repende, Štrmca i Vineža, a oni bez tih fonema, tj. sa *s*, *š*, *z*, *ž* u Labinu, Marićima, Molim Goljima, Nedeščini, Presici, Snašićima, Svetom Martinu, Zartinju i Županićima. U svim južnim labinskim govorima zabilježeni su primjeri s fonemima /š/ i /ž/.

⁵⁵⁸ V. bilješku 552 ovoga rada.

⁵⁵⁹ V. bilješku 552 ovoga rada.

⁵⁶⁰ V. bilješku 552 ovoga rada.

2. 4. 2. 2. Nastavci u pojedinim sklonidbenim vrstama i njihove alternacije

jednina ⁵⁶¹				
	a-vrsta		e-vrsta	i-vrsta
	m. r.	s. r.	ž. r.	ž. r.
N	<i>-ø, -o, -a, -e, -i</i>	<i>-o // -ð / -ó,</i> <i>-e // -è / -é, -ø</i>	<i>-a // -ä / -á, -e, -ø</i>	<i>-ø</i>
G	<i>-a // -ä / -á</i>	<i>-a // -ä / -á</i>	<i>-i // -ï / -í, -e</i>	<i>-i // -ï / -í</i>
D	<i>-u // -ü / -ú</i>	<i>-u // -ü / -ú</i>	<i>-e // -è / -é</i>	<i>-e // -è / -é, -i</i>
A	= N jd. ili G jd.	= N jd.	<i>-o // -ð / -ó,</i> <i>-u // -ü, -ø</i>	= N jd.
V	= N jd., (-e)	= N jd.	= N jd.	<i>-i</i>
L	<i>-e // -è / -é,</i> <i>(-u // -ü / -ú)</i>	<i>-e // -è / -é,</i> <i>(-u // -ü / -ú)</i>	<i>-e // -è / -é</i>	<i>-e // -è / -é, -i</i>
I	<i>-on // -ôn / -ón,</i> <i>-en // -ên / -èn</i>	<i>-on // -ôn / -ón,</i> <i>-en // -ên / -èn</i>	<i>-o // -ô / -ó, -u // -û,</i> <i>-on // -ôn, -un // -ûn,</i> <i>(-ø)</i>	<i>-ô / -ó, -û, -ûn,</i> <i>-ôn, -i</i>
množina				
	a-vrsta		e-vrsta	i-vrsta
	m. r.	s. r.	ž. r.	ž. r.
N	<i>-i // -ï / -í</i>	<i>-a // -ä / -á</i>	<i>-i // -ï / -í, -e</i>	<i>-i // -ï / -í</i>
G	<i>-ø, -i // -ï / -í,</i> <i>-ah // -äh</i>	<i>-ø, -ah // -äh</i>	<i>-ø, -i // -ï / -í,</i> <i>-ah</i>	<i>-i // -ï / -í,</i> <i>-ah // -äh / -áh</i>

⁵⁶¹ Nastavci zabilježeni za ovoga istraživanja donose se u kurzivu. Dvema kosim crtama odvajaju se alternacije nastavaka koje se razlikuju svojim prozodijskim obilježjima (naglašeni, odnosno nenaglašeni nastavci), dok su jednom kosom crtom odvojeni naglašeni nastavci ovjereni u govorima s dvoakcenatskim, odnosno jednoakcenatskim sustavom. Zarezima se pak odvajaju alternativni nastavci, tj. oni koji se razlikuju i svojim glasovnim sastavom, a ne samo prozodijskim obilježjima. U zagradama se donose oni nastavci koji su sporadični i rijetki, poneki zabilježeni u svega po nekoliko primjera.

D	<i>-an, -en // -ên / -èn,</i> <i>-on // -ôn / -òn</i>	<i>-an, -ami // -àmi /</i> <i>-ami</i>	<i>-an // -ôn / -òn</i>	<i>-an // -ôn / -òn</i>
A	= N mn.	= N mn.	= N mn.	= N mn.
V	= N mn.	= N mn.	= N mn.	= N mn.
L	<i>-ah // -àh / -áh⁵⁶²</i>	<i>-ah // -àh / -áh</i>	<i>-ah // -àh / -áh,</i> <i>-amin / -àmin</i>	<i>-ah // -àh / -áh,</i> <i>-amin / -àmin</i>
I	<i>-i // -î / -ì,</i> <i>-ami // -àmi / -ami</i>	<i>-ami // -àmi / -ami,</i> = N mn., <i>-i</i>	<i>-ami // -àmi / -ami,</i> <i>-amin // -àmin,</i> <i>(-i // -î / -ì)</i>	<i>-àmi / -ami, -àmin,</i> <i>-i // -î / -ì</i>

I. a-vrsta, m. r.⁵⁶³

N jd. *bakalòj* (Šv), *balarîn* (Rš, Žu), *balôn* (Rš, Vi, Žu), *bànjak* (Za), *barôn* (Sm), *bèlj* (Bg), *Bèpić* (Sl), *biškvit* (La, Mg, Žu), *blàgdan* (Mg, Re), *Bôh* (Ne, Št, Vi, Za) / *Bòh* (Br, Sl), *bòšak* (Sn) / *bòšak* (Re), *Božić* (La, Žu) / *Božić* (Šk), *bràt* (Ne, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za) / *brát* (Bg, Br, Dr, Sl, Šk, Šv, Tr), *bréh* (Ka), *brèk* (Rš, Sn, Vi, Žu) / *brèk* (Sl), *Brgod* (Bg, Tr), *brkôn* (Za) / *brkòn* (Br), *bròj* (Re) / *bròj* (Šk), *brót* (Bg, Br, Šv, Tr), *bukòn* (Šv), *četrtàk* (Ne) / *četrtàk* (Pl), *cimìtar* (Ne, Sm), *còk* (Ba), *cùkar* (Žu), *deštìn* (Št), *dòhtor* (Pl, Za), *dolàc* (Ne), *dôn* (Rš, Vi, Žu) / *dòn* (Tr), *d'ardìn* (Tr), *d'îr* (Ne), *glôs* (Žu) / *glôs* (Rš, Vi), *gnôj* (Št), *gošpodìn* (Ba), *gospodôr* (La, Žu), *gradìc* (Rš), *grôt* (La, Rš, Sm, Žu), *hlopàc* (Ba), *Hrvôt* (Pr), *jànjac* (La) / *jànjac* (Šv), *Junàc* (Šk) / *Junáč* (Dr), *kacjól* (Žu), *kàmik* (Rš, Vi, Za) / *kàmik* (Žu), *kamîn* (Rš) / *kamìn* (Bg), *kamjôn* (Ma, Rš) / *kamjòn* (Ba, Dr, Sl, Šk), *kantadôr* (Rš), *kànat* (Br), *kanôl* (Rb, Rš), *kapûs* (Rb), *karbôn* (Rš, Za, Žu), *kôl* (Mg, Ne, Pl, Za) / *kòl* (Bg, Dr, Šv, Tr), *kolàc* (Pr), *Kopàc* (Ba), *kòren* (Bg), *kôrt* (Sm), *kôvar* (La, Rš, Za, Žu), *kožlìc* (Tr), *krîs* (Vi), *krôj* (Pr, Rš, Za) / *kròj* (Bg), *Kršôn* (Ne) / *Krsòn* (Ka), *krùh* (Mg, Ma, Ne, Št, Žu) / *krùh* (Br),

⁵⁶² Tijekom ovoga istraživanja nije zabilježen nijedan primjer s nastavkom *-eh* u L mn. imenica muškoga roda, koji su bilježili raniji istraživači (usp. Vranić 2005: 309-310, 313). Štoviše, ispitanici su odbijali ponuđene im oblike s tim nastavkom, opisujući ih kao netipične u labinskim govorima. Nastavak je *-ah* dobiven ujednačavanjem prema L mn. imenica ženskoga roda (usp. Vranić 2005: 310; v. i Dornik 2007: 10-11; Poldrugovac 2012: 27, kao i poglavlje 2. 2. 19. ovoga rada).

⁵⁶³ Primjeri ovjereni tijekom istraživanja navedeni su abcedenim redoslijedom i donose se u kurzivu, a u zagradama se navodi kratica punkta/punktova u kojima je primjer zabilježen. Kosim se crtama odvajaju ovjere potvrđene u govorima koji se razlikuju fonološkim inventarom (ponajprije prozodijskim, ali i konsonantskim). U padežima gdje su zabilježeni alternativni nastavci (u koje se ne ubrajaju oni koji se razlikuju samo prozodijskim obilježjima – naglašenošću ili nenaglašenošću, odnosno primjeri zabilježeni u govorima s dvoakcenatskim i jednoakcenatskim sustavom) odvojeno se donose primjeri sa svakim od ovjerenih morfema.

kumpír (Br, Šv), *kurênt* (Re) / *kurênt* (Ba), *kûs* (Ma, Ne, Žu) / *kûs* (Ka), *kušćíc* (Sl), *Labinjôn* (Sm), *lâkat* (Ne, Št), *lêt* (Re), *limôn* (Žu), *liš* (Bg), *lôvcar* (La, Sn), *lonàc* (Mg, Sn) / *lonàc* (Šk), *lovèc* (Šk), *lùh* (Mg) / *lùh* (Šv), *majèštar* (Žu) / *mèštar* (Pl), *màlin* (Žu) / *màlin* (Dr), *mèdih* (Tr), *mêh* (La, Vi, Žu) / *mêh* (Šv), *mèsec* (Mg, Žu) / *měsec* (La, Ne, Za) / *měsec* (Rš, Re) / *měsec* (Pl, Št, Vi), *mètar* (Re) / *mètar* (Ba), *Mìlan* (Ba), *mîr* (Za, Žu), *mižôl* (Žu), *mladić* (Vi) / *mladić* (Br, Ka), *mocàk* (Pl, Re, Vi) / *mocàk* (Tr), *motôr* (Pl), *mrnôr* (Šv), *mûš* (Ma, Mg, Ne, Sn) / *mûs* (Pl, Rš, Št, Vi) / *mûs* (Ba, Bg, Br, Sl, Šk, Šv), *nòkat* (Pl), *nôs* (Žu), *nùk* (Ne, Pl, Št, Za) / *nùk* (Br), *nùkić* (Za), *òblak* (Ba), *otàc* (Ma, Mg, Pl, Rb, Rš, Re, Št, Žu) / *otàc* (La, Ne, Pr, Vi, Za) / *otàc* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *otrocìc* (Vi) / *otrocìc* (Ba), *otròk* (Ne, Št, Vi, Za) / *otròk* (Ba, Ka, Sl) / *utròk* (Br, Šv), *Ozôm* (Sm) / *Vazôm* (Pl) / *Ozòm* (Šk), *pajàc* (Bg), *panîn* (Žu), *pažûl* (La), *petàk* (Ne), *petèh* (Za), *petešìc* (Ne) / *petešìc* (Št), *pîr* (Mg, Za, Žu) / *pîr* (Šv), *pirôn* (Žu), *pitôr* (Pl), *plês* (Ne, Žu) / *plês* (Bg), *Plomîn* (La, Pl), *pocetàk* (La), *ponedèljak* (La), *pòp* (La, Pl) / *pòp* (Šk), *pòpel* (Sl), *postôl* (Ne, Pr, Žu) / *poštôl* (Pl, Št), *poštólôr* (Rb), *poštîn* (Za), *prêtel* (Mg, Pl, Rš, Re, Sn, Vi, Za), *profesôr* (Ma), *prôh* (Žu), *prosàc* (La) / *prosàc* (Rš, Št), *přs* (La, Žu) / *přs* (Št), *pržôn* (Žu), *pulàštar* (La), *pût* (Sm, Vi, Za, Žu) / *pût* (Sl), *Ràbac* (Rb) / *Ràbac* (Ka), *radìc* (Pl), *ràt* (Šk), *ròt* (Tr), *samônj* (Mg, Sn, Sm) / *samônj* (Pl), *sèkrof* (Ne) / *sèkrof* (Br, Šv), *sîn* (La, Ma, Mg, Ne, Za) / *sîn* (Pl, Št) / *sin* (Ba, Dr, Sl, Šk, Tr), *sîr* (Žu), *siromàh* (La), *smêh* (Rš, Vi) / *smêh* (Br), *snêh* (Ma, Sn, Za, Žu) / *snêh* (Re) / *snêh* (Bg), *sopàc* (Žu) / *sopàc* (Rš, Vi) / *sopàc* (Šv), *stól* (Za) / *stól* (Vi) / *stól* (Br), *stolcìc* (Pl), *stòn* (Ba), *susèt* (Ne, Sn, Za) / *sušèt* (Re) / *sušèt* (Bg, Šv), *strnić* (Za), *svèt* (Rš) / *svèt* (Sl, Tr), *svetàc* (Sm), *škafetîn* (Ka), *škanjèt* (Za) / *škanjèt* (Tr), *šlovèk* (La, Ma, Ne, Sn, Za, Žu) / *šlovèk* (Št, Vi) / *šlovèk* (Ba, Br, Dr, Ka, Šk, Tr), *šòntul* (Vi), *šofêr* (Ma) / *šofêr* (Pl), *šóht* (Ba), *špàhar* (Žu) / *špàhar* (Sl, Šk), *štajôn* (La), *štrmac* (Ne) / *štrmac* (Št), *štramàc* (Žu) / *štrmàc* (Bg), *tànac* (La, Ma, Mg, Ne, Rš, Sm) / *tànac* (Ba, Br), *terên* (Žu), *teštament* (Sl), *tìc* (Rš, Žu), *tovôr* (La, Rš) / *tovôr* (Šk, Šv), *Trgèt* (Tr), *ubèt* (Ne), *ugônj* (Ne, Pl, Žu), *utòrak* (La, Ne), *urèh* (Vi), *vètar* (Rš, Žu), *Vîneš* (Ne), *vól* (Rš), *vôs* (Za, Žu), *vràh* (La, Ne, Rš, Re, Žu) / *vràh* (Ba, Br, Sl), *vřh* (Ma), *vršnjòk* (Dr), *vřt* (Tr), *vûk* (Za, Žu) / *ûk* (Re), *zajìk* (Ma, Ne, Pr, Sm, Žu) / *zajìk* (Pl, Št, Vi), *zèt* (Št), *zît* (Re, Št, Vi), *zidòr* (Br), *zûp* (Pl)

Bêpo (Ma, Za) / *Bêpo* (Bg), *Brànko* (Sn), *Ècijo* (Ba), *farabùto* (Za), *Ferùco* (Ba), *kàpo* (Rš) / *kàpo* (Ba), *Kàrlo* (Br, Šk), *Klàudijo* (Ka), *kunjòdo* (Pl, Za) / *kunjòdo* (Bg), *Lino* (Ba), *Lùko* (Bg), *Màrio* (Ba, Br, Šk), *Màrko* (Šv), *Milijo* (Ba, Bg, Br, Šk), *Mìro* (Bg), *Nàndo* (Ba), *nôno* (Mg, Ne, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Vi, Za) / *nôno* (Ka) / *nùno* (Bg, Sl, Šk, Tr), *Pino* (Sl), *Renàto* (Sl), *Romàno* (Sl), *Viko* (Ba), *Vitòrio* (Ba)

bôrba (Ri, Sn, Sm, Št, Vi, Za) / *bôrba* (Bg, Tr), *čàca* (Sn, Vi), *Mikùla* (Sm, Žu), *tàta* (Ne, Sn, Žu)

Feliće (Ba), *Môte* (Za) / *Môte* (Bg, Dr), *Pòve* (Tr), *Ràde* (Ba), *Šipe* (Bg, Šk)

Bèpi (Dr, Ka), *D'ani* (Ba, Šk), *Tòni* (Br)

G jd. *bakalàja* (Mg) / *bakalàja* (Šv), *beljà* (Bg), *biškvìta* (Žu), *Bòga* (La), *bôrba* (Za) / *bôrbeta* (Sm), *bòška* (Žu) / *bòška* (Rb, Št) / *bòška* (Ba, Bg), *Bòžeta* (Sl), *Božića* (Sl), *Božora* (Br), *bràta* (Za) / *bràta* (Dr), *brêga* (Rb, Rš, Re, Vi) / *brêga* (Ka), *brekà* (Sl), *Br̕goda* (Bg, Br, Sl), *brkôna* (La, Rš, Žu) / *brkôna* (Bg, Br, Sl), *bròda* (Šv), *Brùna* (Sl), *cetrtkà* (Vi), *cìjeta* (Rb), *cùkara* (Mg, Ne, Re, Vi, Žu) / *cùkara* (Šv), *čàca* (Vi), *dìma* (Vi), *divertimènta* (Br), *drèna* (Rš), *D'ina* (Sl), *d'ira* (Pl), *Èlija* (Ba), *glòsa* (Žu) / *glòsa* (Rš), *gròda* (La), *Ivàna* (Br), *Ìveta* (Ba), *jònca* (Šv, Tr), *Jòšketa* (Pl), *juncà* (Pl), *kàmika* (Žu) / *kàmika* (Šv), *kamjòna* (Pl) / *kamjòna* (Tr), *kapùza* (Žu) / *kapùza* (Sl), *karbôna* (La, Rš, Vi, Žu), *Kàrla* (Šv), *kilòmetra* (Bg, Šv), *Klàudija* (Dr, Sl), *kljucà* (Žu), *Kofcà* (Ba), *kòla* (Rš, Re) / *kòla* (Br, Tr), *kolôra* (Rš, Žu), *kòrena* (Žu), *kòvara* (Rš, Za, Žu), *kràja* (Ne, Pr, Rš, Re, Žu) / *kràja* (Ba, Bg, Sl, Šv, Tr), *krizà* (Žu) / *krizà* (Bg), *Krsàna* (Pl), *krùha* (Sn, Vi, Žu) / *krùha* (Br, Šk, Tr), *kumpìra* (Mg, Ma, Pl, Re, Sn, Vi) / *kumpìra* (Ba, Šk), *kurènta* (Ma, Rb, Re) / *korènta* (Vi, Za) / *kurènta* (Ba), *kuša* (Bg), *kušèta* (Št), *kušìna* (Žu), *Labinà* (Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Re, Sm, Za, Žu) / *Labinà* (Dr, Šk), *làhta* (Št), *làpiša* (Mg), *làstika* (Tr), *Lid'a* (Sl), *limòna* (Šv), *Lovràna* (La), *Lucića* (Br), *lùga* (Ma), *màlina* (Vi), *Màrija* (Ba, Bg), *Marìna* (Br), *Marjàneta* (La), *Màrka* (Šv), *mèdiga* (Pr, Za), *mèseca* (Žu) / *mèseca* (Pl) / *mèseca* (Sl), *mihurà* (Ma), *Mikùla* (Šv), *Milana* (Ba), *Milija* (Ba), *mìra* (Ne, Rš) / *mìra* (Sl), *mizòla* (Pl), *mòrča* (Bg), *motòra* (Pl), *mùza* (Št) / *mùza* (Bg, Br), *nònetà* (Ma, Ne, Rb, Sm, Št, Vi) / *nùneta* (Šk), *ocà* (Ne, Rš, Re, Št, Za, Žu) / *ocà* (Br, Sl, Šk), *pazùla* (Vi), *pìra* (Žu), *piròna* (Sn), *plìna* (Dr), *Plominà* (Pl, Rb, Re) / *Plominà* (Šk), *pocetkà* (Sm, Vi), *podà* (Bg), *ponedèljka* (Mg, Pl), *pòpela* (Šv), *poprà* (Rb), *pòsa* (Žu) / *pòsa* (Tr), *Prdòla* (Ba), *prètela* (Re, Žu) / *prètela* (Ba), *proscà* (Ma) / *proscà* (Šk), *pršùta* (La) / *pršùta* (Pl) / *pršùta* (Tr), *pržòna* (Rš), *pùta* (Ne, Rš, Vi, Za, Žu) / *pùta* (Sl), *radića* (Šk, Tr), *ràdija* (Ba), *Ràpca* (Rb, Rš, Re), *ràta* (Pr, Re, Sm) / *ràta* (Bg, Br), *Rinàlda* (Sl), *Romàna* (Bg), *salàma* (Pl) / *salàma* (Tr), *sìna* (Ne) / *sìna* (Rš) / *sìna* (Sl, Tr), *Šipića* (Bg), *sìra* (La, Žu) / *sìra* (Vi) / *sìra* (Šv, Tr), *snèga* (Ma) / *snèga* (Re, Vi) / *snèga* (Bg), *stàna* (Ba), *stolà* (Pl), *stròha* (La, Ne, Pr, Žu) / *stròha* (Pl, Rš, Re, Št) / *stròha* (Br, Ka, Sl, Šv), *svèta* (Žu) / *svèta* (Rš, Vi) / *svèta* (Sl), *šlovèka* (Pr, Za, Žu) / *šlovèka* (Rš, Vi) / *šlovèka* (Ba), *sòhta* (Re) / *sòhta* (Ba), *špàhara* (Re) / *špàhara* (Šk), *špehà* (Mg) / *špehà* (Vi) / *špehà* (Šv), *Štr̕mca* (Št), *štr̕màca* (Mg), *Šùmbera* (Ne), *tabàka* (Bg), *tàta* (Sn), *terèna* (Sl), *teštamènta* (Sl), *tìca* (Žu) / *tìca* (Ba),

Tòneta (Bg, Br), *Tonića* (Br), *tovàra* (Bg, Šk), *trša* (Sl), *ubèda* (Rš, Vi), *ugnjà* (Pl, Vi, Žu) / *ugnjà* (Tr), *valôra* (Rš, Za, Žu), *Vĩneza* (Pl), *Vitòrija* (Ba, Bg), *vôza* (Žu), *vràga* (La, Pl) / *vràga* (Br), *vrhà* (Rš) / *vrhà* (Br, Šv), *vrôta* (Rš, Vi, Žu), *vřta* (Rb) / *vřta* (Sl), *zajřka* (Za) / *zajřka* (Rš), *zèca* (Vi), *zèta* (Št), *zida* (Dr), *Žòrana* (Sl), *zlepca* (Rš)

D jd. *balônu* (Rš), *Bògu* (La, Pl, Št, Vi, Žu) / *Bògu* (Ba, Br, Dr, Šv), *bràtu* (Ne) / *bràtu* (Dr), *gradìcu* (Rš), *grôdu* (Pr), *Ivànù* (Br), *Īvetu* (Rš), *Jòcetu* (Za), *Klàudijetu* (Ne), *kûmu* (Za), *kunjôdu* (Rš), *Marjànetu* (Pl), *Matìcu* (Za), *mìšu* (Žu), *Môtetu* (Rš), *mûžu* (Ne, Žu) / *mûžu* (Pl) / *mùžu* (Bg), *nônetu* (Rš), *ocù* (Mg, Rš, Št, Za) / *ocù* (Dr, Sl, Šv), *otrokù* (Ne, Rš, Št), *prètelu* (Re, Vi), *proscù* (Br, Tr), *Romànù* (Sl), *šèkrvu* (Rš) / *šèkrovu* (Bg), *sínu* (Za) / *sínu* (Rš), *Šípetu* (Rš), *stolù* (Za), *šlovèku* (Vi), *Vlàdetu* (Re), *vûku* (La), *zajřku* (Pr), *Žòranu* (Tr)

A jd. *armaròn* (Bg), *balôn* (La, Rš, Re, Vi, Za, Žu) / *balôn* (Ba, Bg, Br, Sl, Šv), *batìc* (Za), *bèlj* (Bg), *biljèt* (La), *biškvìt* (La), *blàgdan* (Mg) / *blàgdan* (Šk), *bòsak* (Ba), *boškìc* (Ne), *Božìc* (La, Mg, Ne, Žu) / *Božìc* (Ka, Sl), *Brbòn* (Ba, Ka), *brèh* (Bg, Br), *Br̂god* (Br, Ka, Sl), *brkôn* (La, Ne, Pl, Re, Za, Žu) / *brkôn* (Br), *brôj* (Ma) / *brôj* (Šk), *brôt* (Bg, Br, Dr), *bršljôn* (Mg), *brudèt* (Ri) / *brudèt* (Šk), *bukonić* (Šv), *bûs* (Za) / *bûs* (Vi), *butôn* (Pl, Rb) / *butôn* (Bg, Šv), *cèsan* (Ka), *cimìtar* (La, Ne, Št), *còk* (Mg), *cùkar* (Žu), *četrták* (Bg), *dîm* (Ma, Žu), *dolác* (Sn) / *dolác* (Pr, Vi), *dôn* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *dôn* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *dùh* (Mg, Re) / *dùh* (Sl), *d'ir* (Ne, Št) / *d'ir* (Ka), *d'ornàl* (Rš, Za) / *d'ornàl* (Dr), *facôl* (Žu), *facolìc* (Br), *funeròl* (Sl), *glòs* (Rš), *gnôj* (Za), *gřm* (Mg, Vi), *gròp* (Ne, Št, Vi, Žu), *gròs* (Šv), *grôt* (Sm, Žu) / *grôt* (Ba), *gùš* (Žu) / *gùš* (Št), *gùt* (Sl), *hljèp* (Tr), *hlôt* (Vi), *kamjôn* (Pl), *kànat* (Rš, Žu), *kapùs* (Sl), *kòren* (Rš), *krbôn* (Re) / *karbôn* (Rš, Vi) / *karbôn* (Ba) / *krbôn* (Bg), *klôs* (Mg) / *klòs* (Tr), *kljúc* (Pr, Št) / *kjúc* (Pl) / *kljúc* (Br) / *kljúc* (Dr), *kôl* (Re, Vi, Za) / *kòl* (Bg, Br, Šk, Tr), *kolác* (La), *kolcìc* (Rš), *konàc* (Mg), *Kopác* (Br), *kôrt* (Sm), *kòš* (Za), *kotôl* (Pl), *krìš* (Mg), *krôj* (La, Mg, Rš, Št, Vi, Za, Žu) / *krôj* (Br, Šk), *kròř* (Pr), *krùh* (La, Ne, Pl, Rb, Re, Žu) / *krùh* (Br, Šk, Šv, Tr), *kuharìn* (Ba), *kumpîr* (Mg, Ne, Pl, Sn, Sm, Št, Za) / *kumpîr* (Ba, Ka, Šk, Šv, Tr), *kùp* (Ne), *kurènt* (Ba), *kûs* (Sm, Za, Žu) / *kûs* (Vi) / *kûs* (Tr), *kušìn* (Sl), *kvôs* (Mg) / *kvôs* (Šk), *Labîn* (La, Ne, Sn, Vi, Za) / *Labîn* (Ba, Bg, Šk, Šv), *lancûn* (Žu) / *lancûn* (Bg), *librèt* (La, Za), *lonác* (La, Vi), *Lovrôn* (Pl), *lûh* (Sn), *màlin* (Mg) / *màlin* (Tr), *maršôn* (Za), *mèh* (Rš, Za, Žu) / *mèh* (Ba, Bg), *měsec* (La, Ne, Za) / *měsec* (Pl), *mîr* (Ne, Re, Vi, Žu), *mizôl* (Mg, Žu) / *mizôl* (Pl, Vi) / *mizôl* (Šv), *mòs* (Br, Sl), *motôr* (Pl, Št), *motorìn* (Dr), *nôs* (La, Ne, Za) / *nôs* (Re) / *nòs* (Bg, Šk), *oltôr* (Mg, Žu), *opànak* (Bg), *Ozôm* (Št) / *Uzôm* (Mg) / *Vazôm* (Pl) / *Ozòm* (Šv), *panîn* (Pl), *panjaròl* (Bg), *pažul* (La) / *pažul* (Šv), *petàk* (Pl, Vi) / *petàk* (Bg, Ka, Šk), *pijät* (Za) / *pijät* (Žu), *pîr* (Za, Žu),

pirôn (Mg), *plês* (Žu) / *plês* (Pl) / *plês* (Bg, Br), *plîn* (Dr), *Plomîn* (Pl, Rb) / *Plomîn* (Ba, Br), *ponedèljak* (Za), *pòs* (Tr), *pròh* (Dr), *prš* (Rš, Re), *pršten* (Br), *pršùt* (Pl, Vi) / *pršùt* (Br, Tr), *pržôn* (Pr) / *pržôn* (Vi), *pút* (La) / *pút* (Ba, Dr), *Ràbac* (Rb, Št), *račùn* (Dr), *réd* (Sm), *regól* (La), *réz* (La), *samônj* (Za) / *sámônj* (Vi), *sír* (Ne, Žu) / *sír* (Vi) / *sír* (Br, Tr), *snêh* (Vi), *stól* (Žu) / *stól* (Pl), *stolíc* (Šk), *stôn* (Sn, Za) / *stòn* (Ba), *svêt* (Žu) / *svêt* (Sl), *škafetîn* (Žu), *skalîn* (La), *skanjèt* (Rš, Re), *sóht* (Št), *spàhar* (Rš, Re) / *spàhar* (Bg, Tr), *spazíc* (Pl), *špèh* (Sn) / *špèh* (Šk), *špòh* (Za) / *špòh* (Pl) / *špòh* (Tr), *štajôn* (Za), *štrmàc* (Re) / *štramac* (Tr), *Štrmac* (Ba), *štúk* (Sl), *Šumber* (Mg, Ne), *tànac* (La, Mg, Rš, Sn, Sm, Vi, Žu) / *tànac* (Bg, Br), *terên* (Sn) / *terên* (Dr), *trahtòr* (Sl), *Trgèt* (Bg), *Trš* (Ba, Sl), *ubèt* (Mg, Pl, Vi, Žu), *ugônj* (Pl, Re, Vi, Za, Žu) / *ugônj* (Br, Šk), *urèh* (Za), *Vîneš* (Sn) / *Vîneš* (Št) / *Vîneš* (Ba), *vòs* (Mg) / *vòs* (Vi) / *vòs* (Ka, Tr), *vožíc* (Tr), *vřh* (Šv), *vròt* (Sl), *vřt* (Ne, Pl) / *vřt* (Šk), *zajik* (Pr) / *zajik* (Ka), *zíd* (Ne, Sn) / *zíd* (Br), *zidić* (Ne), *zúp* (Št), *zèp* (Vi) / *zèp* (Bg), *živòt* (Žu) / *živòt* (Bg, Br, Dr), *zlebàc* (Rš), *žrnoh* (Mg) / *žrnoh* (Vi) / *žrnof* (Šk)

barôna (Sm), *Bèpeta* (La), *Bòga* (Ne, Vi) / *Bòga* (Br), *bòrba* (Tr), *Brànketa* (Sn, Za), *bràta* (Št) / *bràta* (Ka, Šv, Tr), *brekà* (Ba, Sl), *Brùneta* (Bg), *čàca* (Vi), *dòhtora* (Pl), *D'ànića* (Ma), *jônca* (Mg) / *jônca* (Šv), *kòvara* (Rš, Za), *kosčica* (La), *Labinjàna* (La), *médiga* (Ma), *medvěda* (Ma), *Mikùla* (Žu), *mladića* (Vi) / *mladića* (Br), *moškà* (Ka), *múža* (Ma, Ne, Sn, Žu) / *múža* (Pl) / *múža* (Br), *nećokà* (Ne), *nònetà* (La, Ma, Pr, Št) / *nùneta* (Šk), *nùka* (Rš), *nùkića* (Za), *ocà* (Ne, Rš, Vi, Za, Žu) / *ocà* (Br), *otrokà* (Ne, Za), *popà* (Mg), *prascića* (Mg), *prètela* (Za), *profesôra* (Ne), *proscà* (Mg, Pr, Sm) / *proscà* (Dr, Šk, Šv, Tr), *sína* (Rš, Re, Št, Vi) / *sína* (Sl), *sopcà* (Žu), *strnića* (Ne) / *strnića* (Ka), *susèda* (Ne, Za), *šlověka* (La, Mg, Pr, Sn, Žu) / *šlověka* (Šv), *telcà* (Mg, Št), *tića* (Ba), *Tònetà* (La), *tovàra* (Re) / *tovàra* (Bg, Dr, Tr), *volà* (Za), *vràga* (La, Pl), *zèta* (Št), *zidàra* (Pr)

V jd. *cijo* (Sl), *čàca* (Sl), *Danilo* (Sl), *D'ordàno* (Ba), *Kàrlo* (Br), *Mírko* (Br), *Mòrko* (Št), *Nàndo* (Ba), *nòno* (Rš), *otròk* (Za), *sîn* (Ne) / *sîn* (Rš), *šlověk* (La), *tàta* (Št, Za), *Vitòrio* (Ba)

Bòže (Žu) / *Bòže* (Bg), *sîne* (Za) / *sîne* (Št) / *sîne* (Šv, Tr)

L jd. *bòške* (Ma, Ne, Za), *brêge* (Pl, Re) / *brêge* (Br, Šk, Tr), *brèmene* (Vi), *Břgode* (Št) / *Břgode* (Bg, Br, Sl, Tr), *brkòne* (Bg, Br, Sl), *bròde* (Vi), *brstulîne* (Vi), *cimìtere* (Št), *Čèpiće* (Sm), *dolcè* (Sn), *dòme* (Sl), *dvorè* (Mg) / *dvorè* (Sl), *dvoriće* (La), *d'îre* (Ne) / *d'îre* (Ka), *gròde* (La, Rb, Sm), *hlòde* (Mg, Za), *hotêle* (La) / *hotêle* (Šv), *Juncè* (Ba, Šk) / *Juncè* (Dr), *kadiîne* (Za), *kàmike* (Rš, Vi) / *kàmike* (Žu) / *kàmiće* (Ne), *kanolè* (Rš) / *kanolè* (Bg), *kantuniće* (Rš), *kapúze* (La), *kàte* (Re), *kòle* (Br), *kòmbije* (Šk), *kòrake* (La), *kràje* (La, Rš, Sn,

Sm, Št, Vi) / *kràje* (Bg, Br, Šv), *Kràpne* (Pr, Sm, Vi, Za), *krížè* (Sl), *Krsàne* (Pl), *kršìne* (Žu), *krùhe* (Žu) / *krùhe* (Br), *Kunjè* (Ma), *kùpe* (Re), *kušìne* (Vi), *Labinè* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *Labinè* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv), *lavèčìce* (Šv), *loncè* (Vi), *lovèce* (Vi), *Lovràne* (Dr, Sl), *lùge* (Mg), *màlinìce* (Vi), *Martìne* (Sm), *menùte* (Sn), *mèsece* (Sn) / *mèsece* (Pl), *mìre* (Mg, Ne, Št) / *mìre* (Ka), *obràže* (Št), *ocè* (Št, Za), *panjaròle* (Vi, Žu), *Paradiže* (Mg), *Pàzine* (Ne), *Picnè* (Ma, Št), *pijàte* (Rš) / *pjàte* (Žu), *Piljè* (Ne), *pìre* (Št), *Plominè* (Pl, Vi), *pocetkè* (La), *podè* (Vi), *Prdòle* (Ba), *pròhe* (Re, Za), *Prtlòge* (La), *przòne* (Rš), *pùte* (Mg, Sn) / *pùte* (Tr), *Ràpce* (La, Rb, Sn, Sm, Št, Za) / *Ràpce* (Ba, Ka, Sl), *ràzrede* (Ma), *repè* (Rš), *Rovinje* (Br, Dr), *šadiće* (Br), *šìce* (Šv), *snège* (Re) / *snège* (Šk), *stolè* (La, Žu), *stròhe* (Žu), *svète* (La, Sm, Za, Žu) / *svète* (Rš, Vi), *škafetìne* (Vi) / *škafetìne* (Ka), *škartùce* (Vi), *šlovèke* (Žu), *sòhte* (Št), *špàhare* (Žu) / *špàhare* (Re), *Štìrmce* (Ne) / *Štìrmce* (Št), *Šùmbere* (La) / *Šùmbere* (Št), *tejàtre* (Ba), *terène* (Za), *Trgète* (Bg), *třše* (Vi), *tònce* (Vi) / *tònce* (Šv), *Trstè* (Ne) / *Trstè* (Sl), *ugnjè* (Vi, Žu), *Vìneže* (Sn, Žu) / *Vìneže* (Št, Vi), *vòze* (Za), *vožìce* (Tr), *vrhè* (Št, Žu) / *vrhè* (Bg, Št), *vròte* (Žu) / *vròte* (Br), *vřte* (Br, Sl, Tr), *vřtìce* (Sn), *zajìke* (Za), *Zartìnje* (Za), *zìde* (Rš), *zìdiće* (Tr), *zèpè* (Pl, Vi), *životè* (Ma, Žu) / *životè* (Št) / *životè* (Šk)

mìru (Ba, Sl), *Plominù* (Ma) / *Plominù* (Ba, Bg), *šùdu* (Ba), *svètu* (Št, Vi) / *svètu* (Sl)

I jd. *bràton* (Ne) / *bràton* (Ka), *brègon* (Vi), *brekòn* (Sl), *bròdon* (Br), *čèrčon* (Re), *facòlon* (Vi), *gròdon* (La), *gùšton* (Za) / *gùšton* (Vi), *Ìveton* (Ba), *jòdon* (Vi), *kamjònon* (Pl) / *kamjònon* (Dr), *karbònon* (Žu) / *krbònon* (La), *krùhon* (Ne, Vi), *kumpìron* (Šv), *kuròjon* (Vi), *Milijon* (Ba, Sl), *mladićon* (Br), *motòron* (Pl, Za), *mûžon* (Ne), *nòneton* (Mg, Sn) / *nùneton* (Tr), *nožìcon* (Žu), *pirònon* (Žu), *pokrovòn* (Tr), *pòpelon* (Sl), *poštolòn* (Šv), *prètelson* (Vi), *rimùcon* (Rš), *šìnon* (Ba), *škalìnon* (Vi), *šlovèkon* (Vi), *španjolèton* (Bg), *tovàron* (Bg, Šv, Tr), *trahtòron* (Ba, Sl), *trbùhon* (Šv), *trenìnon* (Bg), *udòron* (Vi, Žu), *vapòron* (Rš), *vètron* (Vi), *vožìcon* (Tr), *vòzon* (Mg, Sm) / *vòzon* (Vi) / *vòzon* (Bg, Br, Šv), *zajìkon* (Dr)

batìcen (Rš), *facolìcen* (Ba), *glòsen* (Žu), *kljucèn* (Vi), *koncèn* (Vi) / *koncèn* (Bg), *kràjen* (Žu), *mizòlen* (Žu), *mùžen* (Ba), *ocèn* (Rš) / *ocèn* (Bg, Sl), *pùten* (Br), *vetřìcen* (Rš)

N mn. *blàgdani* (Žu), *bòrbeti* (Rš), *bràti* (Mg, Ma, Ne, Vi) / *bràti* (Ka, Šk), *bravìnci* (Rb), *Brgojàni* (Bg, Tr), *brkòni* (La) / *brkòni* (Bg), *bròdi* (Rb, Rš, Vi) / *bròdi* (Bg), *bukonići* (Rš), *bùbregi* (Ba), *cèpi* (Šk), *cvèti* (Pl), *dolci* (Br), *drvenjoki* (Bg), *žìpi* (Ba), *d'iri* (Vi), *farabùti* (La), *funeròli* (Sl), *glòši* (Rš, Vi), *gradìci* (Rš), *gràjani* (Pr), *grmì* (Žu), *gròdi* (Rš), *Hrvòti* (Pr, Ri), *Jìveti* (Ba), *jòncìci* (Ne), *kamìni* (Žu), *kamjòni* (La, Pl, Rš, Vi) / *kamjòni* (Ba), *kantadòri*

(Žu), *kàpi* (Pl), *karabinjèri* (Ba), *klòsi* (Re, Vi) / *klòsi* (Sl, Tr), *kljucì* (Vi) / *ključi* (Ma), *kolacìci* (La, Mg, Žu) / *kolacìci* (Bg), *kòli* (Bg, Tr), *komadìci* (Pl), *konjì* (Ma, Žu), *kòraki* (Rš, Žu), *koścì* (Vi), *košìci* (Vi), *kòvari* (Rš, Vi, Za, Žu) / *kòvari* (Ba, Bg), *kràji* (Ma) / *kràji* (Ka), *krovì* (Vi), *Kršònci* (Ne, Pr) / *Kršònci* (Št), *kunići* (Sl), *kušèti* (Žu) / *kušèti* (Rš), *Labinjani* (La, Rš, Sm), *làhti* (Ne, Pl), *lišti* (Bg, Tr), *lonci* (Šk), *lòvcari* (Ba), *mihurìci* (Vi), *mìši* (Žu) / *mìši* (Tr), *mladìci* (Mg) / *mladìci* (Br), *motòri* (Rš, Za), *mùzi* (Žu) / *mùzi* (Rš, Vi), *nòhti* (Ne, Pl), *nožìci* (Sl), *nùki* (Ne, Vi), *nùneti* (Šk), *òblaki* (Vi, Žu) / *òblaki* (Ba), *ocì* (Rš) / *oci* (Šk), *pàli* (Ba), *panìni* (Pl), *pensèri* (Žu), *petehì* (Vi), *pijàti* (Ma, Sn, Vi), *pìri* (La, Žu) / *pìri* (Ba, Bg), *plèsi* (Mg, Žu) / *plèsi* (Pl), *postolì* (Žu), *praścìci* (Bg), *Prdužani* (Tr), *prèteli* (Ma, Mg, Pl, Pr, Rb, Žu) / *prèteli* (Bg), *proścì* (Šk, Tr), *přsti* (Žu) / *přsti* (Tr), *pršùti* (Pl), *pulàstri* (Št), *rèdi* (Ma, Mg) / *rèdi* (Ba), *regòli* (La, Žu), *sìni* (Ma, Ne, Rš) / *sìni* (Pl, Rš, Vi) / *sìni* (Šk), *siromàhi* (Sn, Za) / *siromàhi* (Rš, Re) / *siromàhi* (Br), *snòpi* (Ma, Mg, Re, Vi), *sopcì* (La, Žu) / *sopcì* (Vi), *sřhi* (Za, Žu), *stàni* (Sm), *stolì* (Sm) / *stolì* (Pl), *stòrci* (Ma) / *stòrci* (Št) / *stòrci* (Šv, Tr), *štrnići* (Sl, Šk), *susèdi* (Mg, Sn, Sm, Za, Žu) / *šusèdi* (Rš) / *šusèdi* (Šv), *švàti* (Vi) / *švàti* (Bg, Br, Šk, Šv), *šenci* (Bg), *škanjèti* (Pl), *škèrci* (Pr), *šofèri* (La), *špàhari* (Tr), *štramàci* (Žu) / *štrmàci* (Bg), *štùki* (Vi), *Šumberci* (Pr), *Taljòni* (La, Ne, Rš, Za), *težokì* (Mg, Žu), *tìci* (Vi, Žu) / *tìci* (Sl), *tònci* (La, Pl, Rš, Sn), *trahtòri* (Sm, Za), *valòri* (Vi), *vètri* (Vi), *vòli* (Rš, Vi), *volì* (Mg, Pl, Rb, Sm) / *volì* (Ba, Ka), *vòzi* (Ma) / *vòzi* (Vi), *vràzi* (Rš) / *vràzi* (Br, Tr), *vřti* (Za) / *vřti* (Šk, Tr), *vùki* (Ne, Pl, Žu) / *ùki* (Rš, Re) / *vùki* (Ba), *zèci* (Ba, Sl), *zìdi* (Re, Vi) / *zìdi* (Sl), *zùbi* (Ne) / *zùbi* (Št), *žepì* (Pr, Žu), *žulji* (Žu) / *žulji* (Vi) / *žulji* (Tr)

G mn. *Banjòl* (Sl), *Barèlić* (Ba), *Bartìc* (Št) / *Bartìc* (Ba), *Becìc* (Vi, Za), *bukonìc* (Vi), *Bontaùlić* (Ba), *Bòrbić* (Mg, Sn, Vi) / *Bòrbić* (Ba), *Bòrtul* (Re), *bròt* (Št), *Bròvinj* (Tr), *cigarèt* (Pl), *dèlovac* (Sl), *dīnar* (Žu), *dòlar* (Ne), *dòn* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *dòn* (Ba, Bg, Ka, Sl), *Faragùn* (Vi), *Fràncìc* (Ma), *Fucòk* (Sm), *hèktar* (Rb), *kilòmetar* (Ma, Pl, Sm, Za) / *kilòmetar* (Ka, Sl), *Kljunić* (Ba), *Knàpić* (Ma, Vi) / *Hnàpić* (Za), *kolacìc* (Vi), *Kòs* (Re), *Kranjòc* (Za) / *Kranjòc* (Ba), *kròj* (Vi), *kunić* (Sl), *librèt* (Rš), *Marceljòn* (Vi), *Màrić* (Ma, Mg, Pr) / *Màrić* (Ba), *mešèc* (Ka), *mètar* (La, Mg, Ne, Pl, Sm, Za) / *mètar* (Ba, Bg), *mladìc* (Br), *Mòrčak* (Bg) / *Mòrčak* (Ka), *Muròt* (Ba), *nùcić* (Vi), *Pèrcić* (Tr), *Priponj* (Br), *prosòc* (Sm) / *prosòc* (Pl) / *prosòc* (Ba, Sl), *Rebùrić* (Sl), *Ròvan* (Šv), *Rùžic* (Za), *Šalàkovac* (Št) / *Šalàkovac* (Ba, Bg), *Serotìc* (Za), *Snàšic* (La, Ma, Mg, Sn, Za), *Stèpančić* (Bg), *Stèpcić* (Št), *susèt* (Za), *svòt* (Št), *Šcuròk* (Za), *Tomažic* (Vi), *tovòr* (Bg), *třs* (Št) / *třs* (Sl, Šv, Tr), *Turìn* (Ma, Sn), *vašèl* (Za), *Vicòn* (Vi), *Viškòvić* (Vi) / *Viškòvić* (Ba, Br, Dr, Sl, Šk, Šv, Tr), *vorèh* (Št)

Banići (Ba), *bēci* (Ne, Re, Za), *blāgdani* (La), *Blōzi* (Ba), *bōški* (Sn), *brkōni* (Št) / *barkōni* (Vi), *brāti* (Dr, Šk), *Brōvnji* (Ba, Br), *cigarēti* (Bg), *dělovci* (La) / *dělovci* (Šk), *Dminići* (Br), *dōhtori* (Pl), *Dūndeti* (Ka), *d'ardīni* (Vi), *d'īri* (Vi), *d'ogātoli* (Žu), *frmenōnti* (Bg), *fažolēti* (Sl), *Fažolīni* (Ne), *fōji* (Bg), *Frkalōnci* (La), *frūti* (Št, Vi), *fūži* (Žu), *glōši* (Vi), *Gōlji* (Mg, Ne, Za), *Hrvatīni* (Ba), *Hrvōti* (Pr), *Ivānići* (Pl), *Jadrēski* (Sl), *jōnci* (Br), *jōncići* (Vi), *kantadōri* (La), *kapōti* (Vi), *kilōmetri* (Ne, Re, Sm) / *kilōmetri* (Ba, Bg, Sl), *Hnāpići* (Za), *kōli* (Mg) / *kōli* (Tr), *kōraki* (Vi), *kōreni* (Vi), *Kōsi* (Za) / *Kōsi* (Re), *kōvari* (Vi), *krāfi* (Žu), *Kronjčè* (Pr), *krāji* (La, Sn, Vi), *krovì* (Vi), *kršīni* (Vi), *kupōni* (Br), *kūsi* (Pr, Za), *Labinjāni* (Vi), *Letiši* (Za), *librēti* (Rš), *ljūdi* (La, Ma, Mg, Pr, Rš, Re, Sn, Sm, Vi, Žu) / *ljūdi* (Bg, Dr, Ka, Šk, Tr) / *jūdi* (Pl), *Macarīni* (Bg), *mrnōri* (Bg), *menūti* (La, Ne, Za, Žu) / *menūti* (Bg), *mesēci* (Za) / *mesēci* (Pl, Rb, Re, Št) / *mesēci* (Ba, Bg, Dr, Ka, Sl, Tr), *mētri* (Ne) / *mētri* (Bg), *Milevōji* (Ba), *miljāri* (Ne, Rš, Št, Za) / *miljāri* (Ba), *mižōli* (Mg), *mladići* (Vi) / *mladići* (Br), *Mrkōni* (Ba), *nūki* (Vi), *Pahljīni* (Za), *Paliski* (Za), *panīni* (Pl), *Pērsići* (Št), *plēsi* (Žu), *pomidōri* (Pl) / *pomidōri* (Sl), *pōnti* (Tr), *poštoļi* (Pl, Vi), *pranūki* (Šv), *prēteli* (Vi), *prosci* (Šk), *pūti* (La, Ma, Ne, Pl, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Vi, Žu) / *pūti* (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Šk, Tr), *rāzredi* (Dr), *rēdi* (Mg), *Rovinjēzi* (Sl), *Salākovci* (Ma) / *Šalākovci* (Rš) / *Šalākovci* (Ka), *Santalēzi* (Ne), *sīci* (Pl), *sīni* (Vi), *siromāhi* (La), *Štanišovi* (Ba), *Štēpančići* (Bg), *stoļi* (Pl), *šusēdi* (Vi) / *šusēdi* (Dr), *švāti* (Šk), *Šīkuli* (Ba), *Škrpōci* (Za), *šoldi* (Br, Sl), *Šōteti* (Ne), *Taljōni* (Pr), *telefonīni* (Rš), *Tēstići* (Ba), *tići* (Ba), *tōnci* (La, Rš, Sn), *tovāri* (Šk), *Trgetori* (Tr) / *Trgetāri* (Bg), *třsi* (Ma, Pr) / *třsi* (Sl), *turīsti* (Sl), *ucīrki* (Vi), *Vicāni* (Za), *vlōši* (Št), *vōli* (Rš), *vōli* (Pl) / *vōli* (Ba), *Vožīlići* (Pl), *Vrēcari* (Ne), *vūki* (Žu), *žajiki* (Rš, Vi), *žēci* (Ba), *žīdi* (Vi), *žūlji* (Vi)

brekàh (Sn), *grōdah* (Rš), *kōvarah* (Rš), *kušētah* (Rš), *motōrah* (Rš), *pensērah* (Žu), *postolàh* (Žu), *rikōrdah* (Žu), *volàh* (Rb)

D mn. *Becićan* (Za), *Bontāulićan* (Ba), *Mārićan* (Br), *proscōn* (Tr), *Snāšićan* (Mg), *šusēdan* (Pl), *telcōn* (Št), *Viškōvićan* (Šk)

Bōrbićen (Ma, Sn, Za), *Glūsićen* (Ba), *ljūden* (Mg, Sm, Vi), *prētelen* (Pl, Vi), *proscēn* (Mg) / *proscēn* (Šk), *Rūzićen* (Ba), *Salākovcen* (Ba), *Snāšićen* (Mg), *Škrpocēn* (Ba), *Tomāžicēn* (Vi), *Viškōvicēn* (Br, Tr)

brāton (Ne), *Faragūnon* (Vi), *Fažolīnon* (Ne), *kōvaron* (Vi), *Marceljānon* (Vi), *nūkon* (Vi), *Santalēzon* (Ne), *sīnon* (Sm) / *sīnon* (Št, Vi), *škovacīnon* (Vi)

A mn. *baŕići* (Za), *bēci* (Vi) / *bēci* (Ba), *blenci* (Šv), *biljēti* (La), *bonbōni* (Ne), *bōnjki* (Bg), *brāti* (Vi), *brkōni* (La) / *brkōni* (Dr), *breki* (Ka), *brōdi* (Rb, Rš), *Brōvnji* (Ba), *butōni* (Tr), *cabričići* (Vi), *cvēti* (Pl), *čokolatīni* (Ne), *ćikarīni* (Mg), *dělovci* (Šv), *diškōrsi* (Sl), *dišpēti* (Rš), *fazolēti* (Sl), *fūzi* (Šv), *glōsi* (Rš), *grēhi* (Rš, Vi), *jābucīci* (Mg), *jōnci* (Pl), *kalimōri* (Dr), *kanoli* (Bg), *kantuni* (Bg), *klōsi* (Re) / *klōsi* (Sl, Tr), *kljini* (Bg), *kljucī* (Vi) / *ključī* (Ma), *kolacīci* (Žu), *kolēti* (Rš), *kolocī* (Žu), *konjī* (Vi), *kōreni* (Rš, Vi), *kōvari* (La, Pr, Rš), *krāji* (Ka), *kroljī* (La), *kūhari* (Tr), *kumpīri* (Za), *kunīci* (Ne) / *kunīci* (Sl), *kupōni* (Ne) / *kupōni* (Br), *kurnēti* (Tr), *kūsi* (Za), *lāpiši* (Mg), *lancunī* (Mg) / *lancūni* (Žu) / *lancunī* (Bg), *lišti* (Tr), *loncī* (Pl), *lužeri* (Za), *mēdigi* (Ka), *menūti* (Vi), *mēseci* (Za), *mētri* (Bg), *mīsi* (Tr), *mizōli* (Pl), *motōri* (Za), *mūzi* (Žu), *nūki* (Vi), *ōblaki* (Vi, Žu), *palāci* (La), *petehī* (La), *pijāti* (Ma, Sn), *pīri* (Žu) / *pīri* (Bg), *pomidōri* (Ka), *postolī* (Za, Žu) / *poštolī* (Pl, Vi) / *poštolī* (Šk), *prēтели* (Sn, Vi, Za, Žu), *prosci* (Ma) / *prosci* (Pl) / *prosci* (Šv), *pršūti* (Mg) / *pršūti* (Pl), *putīci* (Vi), *racunī* (Sl), *regōli* (Žu), *sīci* (Pl), *snopī* (Ma) / *snopī* (Mg, Re, Vi), *stāni* (Sm), *stolī* (Sm), *štōrci* (Šv), *švāti* (Vi), *terēni* (Ka), *tīci* (Ma, Ne, Sm), *tōnci* (Rš), *tovāri* (La), *třsi* (Ma, Mg, Sn, Sm, Žu) / *třsi* (Rb, Št, Vi) / *třsi* (Ka, Sl, Tr), *udōri* (Vi), *upōnki* (Šv), *urēhi* (Vi), *ūroki* (Dr), *vagonēti* (Re), *volī* (Mg, Rb, Sm) / *volī* (Ka), *vřti* (Za) / *vřti* (Šk, Tr), *vūki* (Žu), *zūbi* (Pl, Vi), *žepī* (Pr, Žu)

L mn. *Bartićah* (Ba), *Benēcah* (Ma), *bōnjkah* (Vi), *bōškah* (Ma) / *bōškah* (Vi), *brēgah* (Pl), *brkōnah* (Mg), *brōdah* (Re), *Brōvnjah* (Br, Sl, Šv, Tr), *Cēpićah* (Pl), *dokumēntah* (Rš), *dolcāh* (Br), *d'īrah* (Vi), *d'ornālah* (La), *glōsah* (Vi), *Gōljah* (Mg), *grōdah* (Pr, Vi), *grmah* (Re), *hotēlah* (La), *Jadrēškah* (Sl), *kantunāh* (Ne), *kantunićah* (Vi), *kloncićah* (Vi), *kolōrah* (Žu), *kušētah* (Žu), *litrātah* (Vi), *Mārićah* (Br), *mešēcah* (Sl), *partizānah* (Br, Šk), *pensērah* (Vi), *pīrah* (Žu), *postolāh* (Žu) / *poštolāh* (Vi), *pūtah* (Vi) / *pūtah* (Sl), *rūdnicah* (Mg), *snopāh* (Vi), *stolāh* (Vi), *skalīnah* (Ne, Za), *skanjētah* (Vi), *škarpōnah* (Rš), *štajōnah* (Vi), *štrmācićah* (Tr), *tōncah* (La, Vi), *Vožilićah* (Ka)

I mn. *bāci* (Rš), *barkoničići* (Vi), *bēci* (Ne, Rš), *brāti* (Ne), *būsičići* (Vi), *cēpi* (Vi), *žīpi* (Ba), *glōsi* (Vi), *gūsti* (Vi) / *gūsti* (Dr), *klabuki* (Ba), *kompjūtori* (Ka), *krediti* (Sl), *lužeri* (Vi), *ljūdi* (Vi), *muštāci* (Rš), *mūzi* (Rš), *nōhti* (Žu), *ognjī* (Br), *pensēri* (Vi), *poštōli* (Bg), *prēтели* (Za), *prosci* (Šk), *přsti* (Žu), *rīzi* (Vi), *rukovī* (La) / *rukōvi* (Sl), *sīni* (Ne) / *sīni* (Vi), *susēdi* (Za) / *šusēdi* (Rš, Št), *štajōni* (Vi), *tōti* (Re), *ucīrki* (Vi), *ūgljeni* (Žu), *volī* (Pl) / *volī* (Ba), *vōzi* (Vi), *zūlji* (Vi)

cepami (Šk), *kamênjami* (Pl), *kamjônami* (Pl), *konjãmi* (Sm), *ocãmi* (Rš), *petehãmi* (La), *poštôlami* (Rb), *prêtelami* (Sm), *proscãmi* (Pl), *šusêdami* (Št), *volãmi* (Sm) / *volãmi* (Ba), *vôzami* (Rb)

I. a-vrsta, s. r.

N jd. *blãto* (Pl), *blôgo* (Rš, Za, Žu) / *blôgo* (Ba, Br, Tr), *dêlo* (Pr, Sn, Št, Za) / *dêlo* (Ka), *drêvo* (Ma, Re, Sm) / *drêvo* (Bg, Sl), *jãdro* (Tr), *kolêno* (Ne) / *kolêno* (Sl), *kôlo* (Žu), *lêto* (Re, Za, Žu) / *lêto* (Sl), *mêso* (Tr), *mêsto* (Žu) / *mêsto* (Ne, Za) / *mêsto* (Rš) / *mêsto* (Pl, Vi) / *mêsto* (Sl, Tr), *mlekô* (Žu) / *mlekô* (Šk), *nêbo* (Rš, Vi, Žu), *njozlô* (Pl, Vi), *plotnô* (Vi), *pokrivãlo* (Bg), *selô* (Ma, Ne, Pr, Sm, Za) / *selô* (Re) / *selô* (Ba, Bg, Sl), *sêno* (Za) / *sêno* (Vi), *šuknô* (Rš), *šûgo* (Žu) / *šûgo* (Tr), *têlo* (Pr, Rš, Žu), *têsto* (Žu), *vinô* (Ma, Mg, Pl, Sm, Vi) / *vinô* (Tr), *vretenô* (Ma, Vi), *zlôto* (Žu), *zïto* (Br)

Cêre (Ne), *detê* (Pr, Rš, Sn, Žu), *Drênje* (Dr), *Eržišće* (Ne), *grôjze* (Pl, Vi) / *grôjze* (Sl, Šv), *ïme* (Ne, Vi) / *ïme* (Ba, Tr), *jôje* (Vi) / *jôje* (Tr), *lišće* (Tr), *mišljênje* (Dr), *môre* (Rš, Vi) / *môre* (Dr), *nãselje* (Br), *nevrême* (Ba, Br), *prêzime* (Ne, Za) / *prêzime* (Re), *sřce* (Ma, Ne, Žu) / *sřce* (Pl, Rš), *Stônje* (Ne) / *Štônje* (Bg), *sûnce* (Ne, Žu) / *sûnce* (Pl, Št) / *sûnce* (Tr), *ugnjîšće* (Mg, Ne, Sm) / *ugnjîšće* (Pl, Re, Vi) / *ugnjîšće* (Sl, Šk, Šv, Tr) / *gunjîšće* (Br), *ûlje* (Rb) / *ûlje* (Šv), *vrême* (La, Rš, Re, Sn, Št, Za, Žu) / *vrême* (Ka), *zdrôvlje* (Ne) / *zdrôvlje* (Rš) / *zdrôvlje* (Sl)

brêmen (Št, Vi, Za) / *brêmen* (Bg, Sl, Šk, Šv)

G jd. *blãta* (Žu), *blôga* (Mg, Sm, Vi) / *blôga* (Bg, Ka, Šk), *Cerôvlja* (Rš), *dêla* (La, Ne, Pl, Re, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *dêla* (Br, Dr, Sl), *Drênja* (Dr, Šv), *drêva* (Rb, Rš, Re, Vi, Za, Žu) / *drêva* (Bg, Šk, Šv, Tr), *Eržišća* (Ne), *grôjza* (Ma) / *grôjza* (Vi) / *grôjza* (Šk, Šv, Tr), *ïmena* (Ma, Ne), *jãdra* (Tr), *jôja* (Žu), *jûtra* (Pl, Žu) / *jûtra* (Šk), *kolêna* (Pl, Za), *lêta* (La, Ne, Pl, Rš, Re, Sm, Št, Vi, Žu) / *lêta* (Ba, Šk), *lišća* (Tr), *mêsa* (Mg, Ne) / *mêsa* (Pl, Rš, Vi) / *mêsa* (Dr, Ka, Tr), *mêsta* (Mg, Žu) / *mêsta* (La) / *mêsta* (Re) / *mêsta* (Vi) / *mêsta* (Ba), *mlekã* (Ne, Re, Vi) / *mlekã* (Šk), *môra* (Rb, Rš, Sn, Žu) / *môra* (Dr, Šk), *nêba* (Vi), *plotnã* (Šk), *prôsća* (Rš) / *prôsća* (Br), *selã* (La, Ma, Mg, Pr, Sm, Za) / *selã* (Rb, Rš, Vi) / *selã* (Ba, Šv), *sêna* (Mg, Žu) / *sêna* (Vi), *sřca* (La, Ma, Sn) / *sřca* (Rš, Vi) / *sřca* (Br, Tr), *Štônja* (Bg), *sûnca* (Žu) / *sûnca* (Vi), *štrûta* (La) / *štrûta* (Vi), *têla* (Pr, Rš, Žu), *têsta* (Žu) / *têsta* (Vi), *třnja* (Žu), *trukînjîšća* (Žu), *ugnjîšća* (La, Ma, Mg, Žu) / *ugnjîšća* (Rš, Re, Vi) / *gunjîšća* (Rb) / *ugnjîšća* (Šv), *ûlja*

(Rb, Vi, Žu) / *úlja* (Šk, Šv), *vinà* (Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Sm, Vi, Za, Žu) / *vinà* (Šk, Šv, Tr), *vrèmena* (Mg, Ne, Pl, Pr, Rš, Re, Za, Žu) / *vrèmena* (Dr, Ka, Sl), *ždròvlja* (Rš) / *ždròvlja* (Sl), *žlòta* (Vi), *žrna* (Ba), *želèza* (Žu)

D jd. *blògu* (Ma, Mg, Sm) / *blògu* (Ka), *kolènu* (Br), *krščènju* (Žu), *nèbu* (Pl, Rš, Žu) / *nèbu* (Sl), *selù* (Za) / *selù* (Ba, Bg), *sřcu* (Vi), *tèlu* (Vi), *ždròvlju* (Vi)

A jd. *blògo* (Mg, Ne, Pr, Vi, Žu) / *blògo* (Šk, Šv, Tr), *cedilo* (Bg), *dèlo* (La, Ma, Mg, Pl, Pr, Re, Št, Za, Žu) / *dèlo* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Šk, Šv, Tr), *drèvo* (Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Re, Žu) / *drèvo* (Ba, Bg, Sl, Šk, Šv, Tr), *gřlo* (Rš), *gunò* (Vi) / *gunò* (Tr), *jùtro* (Pl, Rš, Vi, Za) / *jùtro* (Šk, Tr), *kolèno* (Pl, Za), *kòlo* (Ba), *lèto* (La, Mg, Ne, Pl, Pr, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *lèto* (Ba, Bg, Sl, Šk, Šv, Tr), *mèso* (Mg) / *mèso* (Pl, Št) / *mèso* (Bg, Ka, Šk, Šv, Tr), *mèšto* (Rš, Re) / *mèšto* (Vi), *mlekò* (Ne, Re, Vi, Žu) / *mlekò* (Br, Šk, Tr), *nèbo* (Ne), *pletìlo* (Ba), *plotnò* (Vi) / *plotnò* (Bg, Tr), *rùlo* (Bg), *selò* (Pr, Sm, Žu) / *selò* (Vi), *sèno* (Mg, Ma, Sn, Za) / *sèno* (Rb, Rš) / *sèno* (Ba), *strùto* (Re), *šùgo* (Tr), *tèlo* (Rš, Vi, Žu), *tèsto* (Žu), *vinò* (La, Pl, Vi, Žu) / *vinò* (Šk, Šv, Tr), *vretenò* (Mg), *zřno* (Žu), *žìto* (Ma, Žu) / *žìto* (Vi) / *žìto* (Ba)

bolovànje (Ka), *Cère* (Ne), *detè* (Št, Vi), *Drènje* (Šk, Šv), *gròjze* (Ma) / *gròjze* (Šk), *ìme* (La, Ma, Ne, Pl, Rš, Št, Vi, Za, Žu) / *ìme* (Tr), *jòje* (Ne, Vi, Žu) / *jòje* (Šv, Tr), *kopìšće* (Vi), *lišće* (Sn) / *lišće* (Tr), *mòre* (Pl, Rb, Re, Sn) / *mòre* (Bg, Sl), *nàsèlje* (Rš), *nevrème* (Žu), *Pòlje* (Bg, Tr), *prèzime* (Za), *pròšće* (Br, Šv), *sřce* (Žu) / *sřce* (Pl, Vi) / *sřce* (Sl), *Stònje* (Mg), *sùnce* (Žu) / *sùnce* (Rš, Št, Vi), *trukìnjšće* (Vi) / *trukìnjšće* (Tr), *ugnjìšće* (Mg, Pr) / *ugnjìšće* (Rš, Re, Vi) / *gunjìšće* (Rb) / *ugnjìšće* (Bg, Tr), *ùlje* (Vi) / *ùlje* (Šk, Šv), *vèje* (Tr), *vrème* (La, Pr, Rš, Sm, Vi, Za, Žu) / *vrème* (Ba, Br, Dr, Sl, Šv, Tr), *ždròvlje* (Št, Vi) / *ždròvlje* (Br)

brèmen (Št, Vi, Žu) / *brèmen* (Bg, Sl, Tr)

V jd. *blògo* (La, Re, Za) / *blògo* (Ba, Ka, Tr), *mèsto* (Pr), *selò* (Rš), *tèlo* (Mg, Ne, Rš, Št, Vi, Žu) / *tèlo* (Br, Sl, Šv)

mòre (Vi, Žu), *sřce* (Ne, Sn) / *sřce* (Št), *sùnce* (Sn) / *sùnce* (Pl) / *sùnce* (Sl), *ugnjìšće* (Žu) / *ugnjìšće* (Rš)

L jd. *blàte* (Pl, Rš), *bolovànje* (Ka), *brèmene* (Vi), *dèle* (La, Vi), *dnè* (Žu), *kolène* (Sl), *lète* (Ma, Mg, Pr, Rb, Re, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *lète* (Dr, Ka, Šk, Šv, Tr), *mèste* (Žu) / *mèste* (Za) / *mèste* (Rš), *mòre* (Pl, Vi) / *mòre* (Br), *nèbe* (Žu), *njozlè* (Žu) / *njozlè* (Vi), *ràmene* (Rš, Vi) / *ràmene* (Sl, Šk), *selè* (Ma, Mg, Sm, Za) / *selè* (Re, Št, Vi) / *selè* (Ba, Br), *sřce* (Vi), *sùnce*

(Žu) / *súnce* (Vi), *štrùte* (La), *têle* (Rš, Žu), *tlè* (Ma, Mg, Vi, Žu), *ugnjíšće* (Mg, Žu) / *ugnjíšće* (Vi) / *gunjíšće* (Rb), *ùlje* (Mg, Vi) / *vùlje* (Šv), *vrèmene* (Žu)

Cèru (Ba), *dèlu* (Ne) / *dèlu* (Tr), *Drènju* (Dr, Šv), *gròjžu* (Ba), *lìcu* (Dr), *môru* (Žu), *ràmenu* (Bg), *selù* (Pr) / *selù* (Bg, Šv, Tr), *sřcu* (Sn), *ugnjíšću* (Ba, Tr), *ùlju* (Šk), *vrèmenu* (Rš) / *vrèmenu* (Bg)

I jd. *blògon* (Šk), *brèmenon* (Vi), *gřlon* (Vi), *mêson* (Št) / *mêson* (Ka), *mlekôn* (Mg, Ne, Sm, Žu) / *mlekôn* (Bg, Sl, Šk, Tr), *môren* (Vi), *pletìlon* (Za), *sénon* (Vi), *šùgon* (Žu), *tèlon* (Pr, Žu), *vinôn* (Ma, Sm, Za) / *vinôn* (Ka, Tr), *vrèmenon* (Rb, Vi), *žìton* (Ne)

gròjzen (Mg) / *gròjžen* (Vi), *jòjen* (Žu), *lišćen* (Sn), *mlekên* (Pl) / *mlekên* (Ka), *pròsćen* (Br), *sřcen* (Vi), *zdròvljen* (La, Ne) / *zdròvjen* (Pl, Št) / *zdròvljen* (Sl)

N mn. *drèva* (Sn), *govèda* (Za), *imèna* (Za) / *imèna* (Bg), *jôja* (Vi, Žu) / *jòja* (Šk), *kjêšća* (Pl), *kòla* (Vi, Za), *lèta* (Pr, Vi) / *lèta* (Tr), *mèsta* (Ma), *prèzimena* (Ma) / *prežimèna* (Re) / *prežimèna* (Bg), *selà* (Ne, Sm) / *selà* (Ba, Dr), *sřca* (Rš), *tèla* (Rš), *ugnjíšća* (Pr) / *ugnjíšća* (Re), *ûsta* (Za) / *ûsta* (Rš, Vi), *vrèna* (Rš, Za), *vrôta* (Ne, Št, Vi) / *vrôta* (Ka)

G mn. *govêt* (Vi, Za) / *govêt* (Ba), *jôj* (Vi, Žu), *lêt* (La, Ma, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za) / *lêt* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *për* (Tr), *ûs* (Mg) / *vûs* (Vi) / *vûs* (Ba), *ústic* (Vi), *vrôt* (Št, Vi) / *vrôt* (Tr)

kòlah (Žu), *mestàh* (Ma), *njàdrah* (Vi), *selàh* (Za) / *selàh* (Rš), *ústah* (Rš)

D mn. *govèdan* (Mg, Pl, Rb, Re, Sm, Vi, Za) / *govèdan* (Ba, Br, Ka, Šv), *mèstan* (Pr, Ma, Žu) / *mèstan* (Rš) / *mèstan* (La) / *mèstan* (Bg, Dr), *plûcan* (Rš, Re, Vi) / *plûcan* (Bg, Sl, Tr), *tèlan* (Rš, Vi, Žu) / *tèlan* (Bg, Sl), *ûstan* (Mg, Ne, Žu) / *ûstan* (Vi) / *ûstan* (Bg, Šk, Šv, Tr)

plûcami (La, Ne, Sn) / *plûcami* (Br, Šk), *selàmi* (La, Pr, Za, Žu) / *selàmi* (Rš, Vi) / *selàmi* (Ka), *ústami* (Ma, Sm) / *ústami* (Dr)

A mn. *bremèna* (Bg, Šk), *dèla* (Za), *drèva* (Pl) / *drèva* (Ba, Bg, Ka), *govèda* (Vi, Za), *jôja* (Mg, Ne, Pl, Sm, Vi, Žu), *kolèna* (Rš, Vi), *kopíšća* (Vi), *lèta* (Rš, Vi, Žu) / *lèta* (Tr), *mèsta* (Ma), *pèra* (Žu) / *pèra* (Sl), *plûca* (Bg, Sl), *přsa* (Žu) / *přsa* (Vi), *selà* (Sm) / *selà* (Dr), *sřca* (Rš), *stòkla* (Ne), *tèla* (Žu), *ûsta* (Ne, Žu) / *ûsta* (Rš) / *ûsta* (Dr, Sl), *vrôta* (Ne, Rš, Vi, Za) / *vrôta* (Ba, Br, Sl), *žřna* (Vi) / *žřna* (Tr)

L mn. *drévah* (Rb), *kòlah* (Za), *kolènah* (Rš), *kolìcah* (Sl), *kopîšćah* (Rš, Vi), *krèlah* (Vi), *lètah* (Vi) / *lètah* (Sl, Tr), *mèstah* (Ma, Sm) / *meštàh* (Rš), *njàdrah* (Vi, Žu), *přsah* (Žu) / *přsah* (Sl), *sèlah* (Ma, Sm) / *selàh* (Vi) / *selàh* (Ba, Sl, Tr), *sřcah* (Rš), *ústah* (Žu), *vròtah* (Žu) / *vròtah* (Br)

I mn. *drévami* (Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *drévami* (Ba, Bg, Sl, Šk, Šv), *jòjami* (Br, Sl, Šk), *selàmi* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *selàmi* (Pl, Rš) / *selàmi* (Ba, Sl, Šk, Šv), *svřdlami* (Rš), *ústami* (La, Sm, Žu) / *ústami* (Rb, Re) / *ústami* (Bg, Dr, Šv), *vròtami* (Ne, Pl, Rš, Žu) / *vròtami* (Ba, Bg, Šv, Tr)

bremèna (Bg, Šk), *drèva* (La, Mg) / *drèva* (Dr, Ka), *jòja* (La, Ne) / *jòja* (Dr, Ka), *selà* (Ne) / *selà* (Bg, Dr), *ústa* (Ma, Ne, Za) / *ústa* (Vi) / *ústa* (Br, Ka), *vròta* (La, Mg, Sn, Za) / *vròta* (Br, Ka, Sl, Šk)

govèdi (Vi), *jòji* (Vi), *lèti* (Vi)

II. e-vrsta, ž. r.

N jd. *Ána* (Sl), *Ánd'ela* (Sl), *And'elína* (Sl), *Ánica* (Sl), *armònika* (Šv), *bàcva* (Pl, Vi) / *bàcva* (Bg), *barùfa* (Ba), *besèda* (Mg, Pr, Žu) / *besèda* (Za) / *besèda* (Rš, Št) / *besèda* (Dr), *běštija* (Žu), *bòlnica* (Mg), *bònda* (Mg), *brènta* (Rš, Vi), *bùra* (Vi, Žu) / *bùra* (Sl), *butèga* (Pl, Re, Sm, Žu) / *butèga* (Bg, Sl, Šk), *cenica* (Ba, Br), *Ceròvica* (Šk), *cèsta* (Ma, Ne) / *cèsta* (Pl, Re) / *cèsta* (Ka, Sl, Tr), *crèkva* (Mg, Rš, Sn) / *crèkva* (Sl, Šk), *crèpnja* (Žu), *crèšnja* (Žu) / *crèšnja* (Vi), *dàška* (Bg), *dèkla* (Šk), *diràka* (Ba), *dòhtorica* (Ba), *D'ina* (Br, Sl), *D'ùlija* (Ba), *Èma* (Br), *fàbrika* (Ma) / *fàbrika* (Šk), *famèja* (Ma, Ne, Re, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *famèja* (Ba, Ka, Šk, Šv, Tr), *fèca* (Šk), *fèšta* (La, Sm, Žu) / *fèšta* (Pl, Vi), *fila* (La), *folšarìja* (La), *glovà* (Vi, Žu), *gošpodarìca* (Br), *gradìna* (Sm) / *gardìna* (Ba), *grèda* (Sl), *gùma* (Žu) / *gùma* (Šk), *gusènica* (Ne), *harmònika* (La, Mg, Žu), *hòrta* (Žu), *hronà* (Bg), *ìstina* (La, Ma) / *ìstina* (Rš) / *ìstina* (Šk), *juhà* (Žu) / *juhà* (Šk), *kadèna* (Žu) / *kadèna* (Sl), *kalànica* (Vi) / *kalànica* (Šk), *kàmara* (Za) / *kàmara* (Tr), *kampànja* (Sm, Vi, Žu), *kandèla* (Žu), *kandrèga* (Ba), *kapèla* (Šv), *Kapèlica* (Ka), *kasèla* (Žu), *kàska* (Pl), *kòkoš* (Žu) / *kòkoš* (Rš), *kompanìja* (La, Rš, Žu) / *kumpanìja* (Ma, Vi, Za), *kònta* (Žu), *kòpa* (Pr), *kòra* (Re), *korjèra* (Sn, Re) / *kurjèra* (Ma, Pl, Rb, Za) / *korjèra* (Sl) / *kurjèra* (Tr), *kòva* (Pr, Rš, Re, Žu) / *kòva* (Dr), *kòvarica* (Re) / *kòvarica* (Šv), *kràsica* (Br), *kràva* (Mg, Rš) / *kràva* (Tr), *kùca* (La, Ne, Ma, Mg, Pl, Re, Št, Vi, Za, Žu) / *kùca* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šv, Tr), *kùcica* (Št), *kumèdija* (Br), *kunšèrva* (Bg), *kunjòda*

(Bg), *lenobija* (Ka), *Lidija* (Sl, Šk), *Lina* (Sl), *Ljubica* (Br), *máceha* (Br), *majěštra* (Sm, Za), *màkina* (Mg, Ma, Rš, Sm, Za) / *mákina* (Bg, Sl), *màma* (Ne, Pl, Sn, Vi, Za, Žu) / *màma* (Bg, Br, Dr, Sl, Šv), *maněštra* (Mg, Žu) / *maněštra* (Šk), *Marija* (Dr, Sl, Šk, Šv, Tr), *màša* (Sm) / *màša* (Rš), *màška* (Pl) / *màska* (Ka), *Milica* (Šk), *Mira* (Sl), *mùha* (Za), *mùza* (Br), *nećakinja* (Ne, Št), *nedělja* (Ne) / *nedělja* (Vi) / *nedèja* (Pl) / *nedělja* (Br, Sl), *nesrèca* (Žu), *nevěsta* (Ne, Za, Žu) / *nevěsta* (Br, Tr), *Něvija* (Ka), *Nita* (Tr), *nogà* (Ne, Št, Žu) / *nogà* (Bg, Tr), *nóna* (Ma, Mg, Ne, Pr, Rš, Rr, Sn, Št, Vi, Žu) / *nóna* (Ba) / *nùna* (Br, Sl, Šk, Šv, Tr), *nùka* (Št), *oštarija* (Pr, Sm, Za) / *oštarija* (Pl, Rb, Vi) / *oštarija* (Bg, Br, Sl, Šk, Šv), *otročica* (Mg, Ne, Št, Vi), *pajarica* (Bg), *palènta* (Re, Št), *Palmira* (Br), *pandešpanja* (La, Mg, Žu) / *pandešpanja* (Bg), *panòda* (Šk), *pàšta* (Sn) / *pàšta* (Br), *Pàvica* (Br), *pènzija* (Mg, Ne), *petròljka* (Žu), *plàca* (Pr, Žu), *plóca* (La) / *plóca* (Dr, Sl), *postèlja* (Pr) / *puštèlja* (Vi) / *puštèlja* (Bg, Tr), *potrèba* (Za), *pravica* (Ba), *prètelica* (Ne, Sn, Št, Vi, Žu), *pùpa* (Ne, Žu), *ràca* (Ba, Tr), *ramònika* (Vi) / *ramònika* (Br), *Rekà* (Ka), *Repènda* (Re), *ròba* (Mg, Žu) / *ròba* (Bg), *rošà* (Tr), *ròzica* (Vi), *rubida* (Ba), *rukà* (Ne, Št), *salòta* (Pl), *sèkrva* (Žu) / *sèkrova* (Ne) / *sèkrova* (Pl, Št) / *sèkrova* (Bg, Šv), *sestrà* (Ma, Mg, Sm, Za, Žu) / *sestrà* (Pl, Re, Št, Vi) / *sestrà* (Ba, Bg, Br, Sl, Šk, Tr), *siromàšcina* (Mg) / *siromàšcina* (Re) / *siromàšcina* (Dr), *Šlávica* (Br, Sl), *smòkva* (Žu), *sopèla* (La) / *sopèla* (Vi), *srèca* (Mg, Ne) / *srèca* (Št, Vi) / *srèca* (Ba, Br, Sl), *starîna* (Ma), *stàza* (Ma, Sm), *strèla* (La, Žu) / *strèla* (Re), *štrnišna* (Šv), *susèda* (Ne, Žu) / *šusèda* (Re) / *šusèda* (Bg, Dr, Šk, Šv, Tr), *svečà* (Za) / *svečà* (Vi) / *svečà* (Šv), *šàrta* (Za) / *šàrta* (Sl), *šcòrica* (La, Sm, Za) / *šcòrica* (Rš), *škàtula* (Žu), *Škitàca* (Šk), *Škitacònka* (Ba, Šk), *škòla* (La, Ma, Sm) / *škòla* (Pl, Rb, Rš, Re) / *škòla* (Ba, Bg, Br, Dr, Šk, Šv, Tr), *škudèla* (Ne), *škùlja* (La) / *škùlja* (Rš) / *škùlja* (Ba, Bg, Tr), *šòntula* (Bg), *šperònca* (Žu) / *šperònca* (Rš, Vi), *špèza* (Vi), *špîna* (Pl, Rb), *štàla* (Žu) / *štàla* (Re) / *štàla* (Sl), *štòrija* (Žu), *štrîga* (Žu), *šùša* (La, Mg, Sm, Za) / *šùša* (Vi) / *šùša* (Bg, Šk, Tr), *teplina* (Br, Šk), *tèta* (Ne, Pl, Sn) / *tetà* (Pl) / *tetà* (Bg, Br, Sl), *trukinja* (Re, Sm) / *trukinja* (Br, Tr), *udovica* (Št, Žu) / *udovica* (Br), *ùra* (Br), *užònca* (Za) / *užònca* (Rš, Vi), *vàška* (Bg), *vèrica* (Pl), *vetùra* (Št, Za) / *vetùra* (Ba, Sl), *vodà* (Mg, Pl, Rš, Re, Vi, Žu) / *vodà* (Bg, Br, Šk, Šv, Tr), *vòjska* (Mg, Sm) / *vòjska* (Vi) / *vòjska* (Ka, Sl), *vrèca* (Br), *vùna* (Rš), *zemljà* (Ma, Sm, Žu) / *zemljà* (Rš, Vi) / *zemljà* (Sl, Tr), *žikva* (Vi), *žimà* (Sl), *Žòra* (Šv), *žbùla* (La), *žèlja* (Tr), *ženà* (La, Ne, Ma, Sn, Za, Žu) / *ženà* (Pl, Re, Št) / *ženà* (Ba, Bg, Ka, Šv, Tr), *žlìca* (Sn)

Kòte (Št) / *Kòte* (Ba, Tr), *Liće* (Dr), *Lúce* (Za, Žu) / *Lúce* (Sl), *tète* (Ma, Mg, Za) / *tète* (Ba, Tr)

hčí (Ne, Št, Vi) / *hčí* (Ba, Br, Ka, Šk, Tr), *màt* (La, Mg, Ma, Pl, Pr, Rb, Rš, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *màt* (Ba, Bg, Br, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) // *màter* (Pr, Št) / *màter* (Br)

G jd. *bàli* (Žu), *besèdi* (Ne) / *bešèdi* (Rš), *bòndi* (Pl, Rš, Re, Sn, Žu) / *bòndi* (Br, Dr, Ka, Sl, Tr), *brènti* (Vi), *bròskvi* (Žu), *bukalèti* (Mg, Vi), *butègi* (Vi, Žu) / *butègi* (Sl), *Cèliji* (Ba), *cèsti* (La) / *cèsti* (Vi) / *cèsti* (Br, Sl) / *čèsti* (Dr, Šv), *crèkvi* (La, Mg, Sm, Vi, Žu) / *crèkvi* (Šk), *crèpnji* (Vi) / *crèpnji* (Tr), *crèšnji* (Vi), *Dalmôciji* (Pr), *d'elozlji* (Žu), *dàski* (Tr), *dešperiji* (Vi), *Dorini* (Dr, Šv), *dòti* (Vi), *fàbriki* (Dr, Šk, Sl), *fôrci* (Vi, Žu), *Gorì* (Rš) / *Gorì* (Br), *grôni* (Rš), *famèji* (Sm, Vi, Za) / *famèji* (Sl, Šk), *fěšti* (La), *glovì* (Št, Za), *intrôdi* (Št, Žu), *jàgurinki* (Vi), *juhì* (Žu), *kàmari* (Sl), *kampánji* (Mg, Pr, Rb, Sn, Sm, Žu) / *kampánji* (Bg, Br, Sl, Šk), *kašèli* (Vi), *kokošì* (Žu) / *kokošì* (Pl), *koltrîni* (Vi), *korjèri* (Ba), *kôvi* (Rš, Re, Vi, Žu), *kôzi* (Vi), *kràvi* (Šk, Tr), *křpi* (Mg, Sm), *kùci* (La, Pl, Rb, Rš, Re, Sn, Št, Vi, Žu) / *kùci* (Ba, Br, Sl, Šv), *kùhinji* (Vi), *lepòti* (Vi), *Lìčeti* (Dr), *Lidiji* (Sl), *Lucèti* (Ba, Sl), *Luciji* (Šk), *lušèci* (Vi), *maněstri* (Žu) / *maněstri* (Vi) / *maněstri* (Šk), *marèndi* (Sn, Žu), *Mariji* (Sm) / *Mariji* (Šv), *màsi* (Br, Sl), *màteri* (Ma, Ne, Pl, Pr, Vi, Za) / *màteri* (Sl), *Mèriki* (Dr), *mešecîni* (Rš), *nàpi* (Vi), *nešrèci* (Vi), *Niti* (Ba, Tr), *nògi* (Bg), *nùni* (Br), *njivi* (Ba), *oštariji* (La, Sm) / *oštariji* (Pl), *palènti* (Vi) / *palènti* (Br), *paucîni* (Žu), *pikulèci* (Žu), *plàci* (Vi), *plôci* (Ne) / *plôci* (Dr), *pustèlji* (Žu) / *puštèlji* (Vi) / *puštèlji* (Sl), *Ràši* (Vi, Za) / *Ràši* (Mg, Rb, Rš) / *Ràši* (Bg, Br, Šv), *Rekì* (La, Mg, Pl, Rš, Za), *ròbi* (Mg, Rš, Vi, Žu) / *ròbi* (Br), *rukì* (Ba), *sèkrvi* (Pl) / *sèkrvi* (Br) / *sèkrovi* (Bg), *sestrì* (Za) / *sestrì* (Pl), *šlàmi* (Bg), *šmrèki* (Rš), *srèci* (Sm, Žu) / *srèci* (Pl, Re, Vi), *štrùji* (Dr, Sl), *subòti* (Mg), *šusèdi* (Re), *šegôli* (Ma) / *šegôli* (Vi), *Škitàci* (Ma) / *Škitàci* (Dr, Šk, Šv), *škôli* (La, Žu) / *škôli* (Pl, Rš, Re), *škrìnji* (Mg), *škùlji* (Re), *šperônci* (Vi), *špèzi* (Vi), *špîni* (Re), *štàli* (Žu), *televiziji* (Ba), *teplîni* (Vi), *tèti* (Ba) / *teti* (Bg), *Tòliji* (La, Vi) / *Tòliji* (Šv), *trovì* (Vi), *trukìnji* (Mg, Rb, Št, Vi) / *trukìnji* (Bg, Tr), *ùni* (Rš) / *ùni* (Tr), *Ûški* (Vi), *uzônci* (Vi) / *uzônci* (Sl), *Vlašiji* (Ka), *Vlaški* (Bg), *vodì* (La, Mg, Pl, Rb, Re, Sm, Vi, Za) / *vodì* (Šk, Šv), *vôjski* (Št) / *vôjski* (Br), *vrèci* (Žu), *zemljì* (Ma, Sn, Žu) / *zemljì* (Vi) / *zemlji* (Sl, Šv), *zîmi* (Žu) / *zîmi* (Vi) / *zîmi* (Sl), *ženì* (Ne, Za, Žu) / *ženì* (Re) / *ženì* (Ka), *žètvi* (Vi), *žùkvi* (Vi)

Brùnice (Šk), *ceníce* (Vi) / *čenice* (Ma) / *šenice* (Ne) / *cenice* (Sl), *Ceròvice* (Šv), *crèkvice* (Vi), *Čempòrovice* (La), *Fòškice* (Ma), *grànice* (Ba), *kalànice* (Re) / *kalànice* (Bg, Dr, Šv, Tr), *Kapèlice* (Rš, Vi) / *Kapèlice* (Ba, Ka), *Letòšice* (Rš), *Marice* (Ba) / *Màrice* (Bg), *nevèštice* (Rš), *otrocice* (Žu), *padèlice* (Vi), *pečice* (Pl), *prèšlice* (Rš), *prètelice* (Vi), *Túnarice* (Ba), *vèrice* (Vi), *vòdice* (Za), *vùnice* (Rš)

D jd. *famèje* (Dr), *hcerè* (Št, Žu) / *hcerè* (Br), *Ívane* (Šv), *màme* (Pl, Rš) / *màme* (Dr), *Marinèle* (Bg), *màše* (Mg) / *màše* (Pl, Vi) / *màše* (Br, Šv), *màtere* (Mg, Št, Žu), *nevèste* (Ne),

nũke (Št), *nũne* (Šk), *otrocĩce* (Žu), *Pjerĩne* (Št), *prẽtelice* (Ne), *šẽkrove* (Bg), *sestrẽ* (Ne) / *šesstrẽ* (Pl), *šarte* (Vi), *ženẽ* (Sm, Za) / *ženẽ* (Br)

A jd. *alẽrgijo* (Pl), *armõniko* (Bg) / *ramõniko* (Br), *bàlico* (Ka), *besẽdo* (Pr) / *besẽdo* (Za) / *besẽdo* (Rš) / *besẽdo* (Br, Šk), *biciklẽto* (Rš) / *biciklẽto* (Ba) / *bičiklẽto* (Bg), *bištẽko* (Ka), *bõlnico* (Ne) / *bõlnico* (Sl), *bõndo* (La, Re) / *bõndo* (Ba), *bõrko* (Re) / *bõrko* (Dr), *boršẽtico* (Sn), *boršẽto* (Br), *brẽnto* (Šk), *bukalẽto* (Rb, Vi) / *bukalẽto* (Tr), *butẽgo* (Vi, Žu) / *butẽgo* (Ba, Br), *cenĩco* (Mg, Št) / *cenĩco* (Ba, Šk), *crẽkvico* (Pl, Sm), *crẽkvo* (La, Mg) / *crẽkvo* (Ba, Sl, Šv), *crẽpnjo* (Šk), *ćiko* (Bg), *Dubrõvo* (Vi, Za), *fãbriko* (Br), *famẽjo* (Rš, Sn) / *famẽjo* (Šk, Šv), *fẽbro* (Pl), *fẽšto* (La), *fjõndo* (Re), *fõrco* (Rš) / *fõrco* (Ba), *fõžo* (Vi), *frantõjo* (Ma), *glõvo* (La, Ma, Mg, Pl, Rš, Št, Žu), *grõno* (Rš), *hõrto* (Vi) / *hõrto* (Bg), *ĩglo* (Mg), *intrõdo* (Št, Vi, Za) / *intrõdo* (Br), *jãbuko* (Tr), *jũho* (Št) / *jũho* (Tr), *kalãnico* (Re, Št, Za) / *kalãnico* (Šk, Šv), *kãmario* (Mg, Št, Žu) / *kãmario* (Br, Šv), *kampãnjo* (Ma, Re, Sm, Za) / *kampãnjo* (Ba, Ka, Sl, Šv, Tr), *kandrẽgo* (Sl), *kãnto* (Ne), *Kapẽlico* (Ka), *kãpjo* (Pl), *klãšo* (Pl), *kolãno* (Br), *kõmbõ* (Rš), *korjẽro* (Št) / *korjẽro* (Dr), *kõro* (Rš), *kovacĩjo* (Vi), *kõvo* (Rš, Sn, Za, Žu), *kõžo* (Mg) / *kõžo* (Šk), *krãvo* (Pr, Re, Vi) / *krãvo* (Tr), *křpo* (Ne) / *křpo* (Dr), *kũco* (Mg, Ne, Pr, Re, Sn, Št, Za, Žu) / *kũco* (Ba, Dr, Šk, Šv), *kumpanĩjo* (Žu), *litro* (Bg), *lopãto* (Re), *lumbrẽlo* (Ba), *mãceho* (Br), *manẽstro* (Ma, Sn) / *manẽstro* (Šk), *Marijico* (Bg), *mãsko* (Ka), *mãšo* (Sl), *Mẽriko* (Re) / *Mẽriko* (Dr, Sl, Tr), *mõlbo* (Pl), *mrẽžo* (Sn), *munẽdo* (Vi), *narõnco* (Ne), *nećakĩnjo* (Bg), *nedẽljo* (Mg) / *nedẽljo* (Vi) / *nedẽjo* (Pl) / *nedẽljo* (Šk, Šv), *nevẽstico* (Rš), *nevẽsto* (Za) / *nevẽsto* (Št, Vi), *nõgo* (Sl), *nũcico* (Vi), *njivo* (Br, Sl), *Opatĩjo* (Ma), *oštarijo* (Sn) / *oštarijo* (Ba, Šk), *pãd'ino* (La, Ma), *palẽnto* (Re) / *palẽnto* (Br, Šk, Šv), *pãšo* (Pl), *pãšto* (Št), *paucĩno* (Vi), *pẽno* (Vi), *pẽnzijo* (Mg, Ne) / *pẽnzijo* (Št) / *pẽnzijo* (Bg), *pẽšo* (Ne), *Picõnscĩno* (Št), *plãco* (Ne), *plẽvo* (Vi), *plõco* (Vi, Za) / *plõco* (Dr, Šk), *pogãčo* (Šv) / *pugãco* (Vi), *polnõcnico* (Vi), *põšto* (Ne), *prẽjo* (Vi, Za), *prẽslico* (Šv), *pũmpo* (Pl), *puštẽljo* (Vi), *rabašpãnjo* (Ne) / *rabašpãnjo* (Rš), *Rãšo* (Rš, Re) / *Rãšo* (Bg, Br), *rẽpo* (Vi), *Rekõ* (Rš) / *Rekõ* (Br, Šv), *ribo* (Bg, Šk), *rõbo* (La, Ne, Za) / *rõbo* (Br, Tr), *Rogocãno* (Ka), *rõzico* (Tr), *rũko* (Pl, Št) / *rũko* (Ba, Šk), *sãlšo* (Št), *sestrõ* (Ma) / *sestrõ* (Sl), *šmrẽko* (Vi) / *šmrẽko* (Bg), *šopẽlo* (Rš), *srdẽlo* (Šk), *srẽco* (Sm, Za), *štẽljo* (Vi), *štomãnjo* (Bg), *subõto* (Mg, Za) / *subõto* (Št) / *subõto* (Sl, Šk, Šv), *susẽdo* (Ne) / *šusẽdo* (Št), *šũžo* (Vi) / *šũžo* (Tr), *svećõ* (Žu), *šcõrico* (La) / *šcõrico* (Rš), *šegõlo* (Ma), *šetemõno* (La, Sn, Sm, Za) / *šetemõno* (Ka), *Škitãco* (Ba, Br, Šk, Šv), *škõlo* (La, Ma, Mg, Ne, Sm, Za) / *škõlo* (Pl, Rš, Vi) / *škõlo* (Bg, Br, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *škrĩnjo* (Tr), *škvãdro* (La), *Škvãransko* (Šv), *špẽžo* (Mg, Vi), *špĩno* (Re, Vi), *štãlo* (Mg), *štupidẽco* (La), *tavãjo* (Bg), *televĩzijo* (La), *terãco* (Šv), *trukĩnjo* (Mg, Re, Sm, Št) / *trukĩnjo* (Br, Sl, Šk, Šv), *učinẽto* (Vi), *udovĩco* (Vi), *Ůlišnico* (Vi), *ũro* (Pl) / *ũro* (Ka, Šv), *vecẽro* (Br),

verdũro (Mg), *vèrico* (Pl, Vi), *vitũro* (La) / *vetũro* (Dr), *vòdo* (La, Mg, Ne, Re, Sn, Žu) / *vòdo* (Bg, Br, Šk, Šv), *vòjsko* (Pr, Mg) / *vòjsko* (Vi), *vòljo* (Pr) / *vòljo* (Br), *vrèco* (Rb), *vũno* (Vi), *zàdaço* (La), *zèmljò* (Sn) / *zèmljò* (Rb, Vi) / *zèmljò* (Tr), *žikvo* (Vi), *zìmo* (Dr), *žarnòdo* (Žu), *žèljo* (Vi) / *žèljo* (Br, Sl), *ženò* (Za) / *ženò* (Vi) / *ženò* (Sl)

bòršu (Ma), *butègu* (Mg), *cenìcu* (Ma, Mg), *crèkvu* (Mg), *famèju* (Ne), *fèštu* (La), *ffòndu* (Ma), *folšarìju* (La), *hàlju* (La), *kalànicu* (Ma), *kàmàru* (Ne, Pl), *kampànju* (Ma, Mg, Ne, Sm, Žu), *kanavàcu* (Žu), *kljucànìcu* (Ne), *koserìcu* (Ne), *kòtulu* (Žu), *kràvicu* (Ne, Sm), *kràvu* (Pl, Sm), *kùcu* (Mg, Ne, Pl, Sm), *kùhinju* (Pl), *kurjèru* (Ma), *manèštru* (Žu) / *manèštru* (Mg), *marèndu* (Ne), *naròncu* (Žu), *nedèlju* (Ma, Žu) / *nedèlju* (La, Ne) / *nedèju* (Pl), *nũku* (Pl, Št), *oštariju* (Sm) / *oštariju* (Pl), *padèlicu* (Pl), *palèntu* (Mg), *plovanìju* (La), *polìtiku* (La), *prèšlicu* (Mg), *pustèlju* (Žu) / *poštèju* (Pl), *rakijìcu* (Pl), *rakìju* (Sm), *ràspu* (Pl), *Rekũ* (Pl), *rũku* (Žu), *sestrũ* (Ne) / *šeštrũ* (Mg, Pl), *stàzu* (Sm), *subòtu* (Mg) / *subòtu* (Pl), *sũžu* (Št), *šegòlu* (Ma), *Škitàcu* (Ma), *škòlu* (Ne) / *škòlu* (Pl), *spìnu* (Pl), *štàlicu* (Sm), *štàlu* (Mg), *tavèrsu* (Žu), *trukìnju* (Ma), *udovìcu* (Sm), *vèricu* (Pl), *vitũru* (Ma, Ne, Pl) / *vetũru* (Št), *vòdu* (Mg, Pl), *vòjsku* (Pl), *vũnu* (Sm), *zèmjũ* (Pl), *ženũ* (La, Ne) / *ženũ* (Pl, Št)

hcèr (Ne, Št) / *hcèr* (Ba, Bg, Tr), *kòkoš* (Mg, Žu), *màter* (La, Ne, Rš, Št, Vi, Za, Žu) / *màter* (Br, Sl)

V jd. *Ána* (Sl), *Èma* (Br), *Hèlena* (Sl), *Ivòna* (Št), *Ívana* (Bg), *Làura* (Sl), *lenobija* (Ka), *màma* (Ne, Pl, Št, Vi, Žu) / *màma* (Br, Sl), *nòna* (Ne, Št) / *nòna* (Sl, Tr), *otrocìca* (Mg), *prašìca* (Ka), *Vitorìna* (Sl, Šv)

tète (Za) / *tète* (Tr)

hcì (Ne, Rš, Št, Vi, Žu), *màt* (Rš, Vi)

L jd. *àrije* (La), *balinjère* (Bg), *bankìne* (Br), *baràke* (Vi) / *baràke* (Dr), *Bèlgije* (Rš), *beséde* (Za), *bòlnice* (Ne, Za) / *bòlnice* (Dr, Sl, ŠK), *bònde* (La, Rš, Sm, Vi, Žu) / *bònde* (Ka), *bòrše* (Sn), *brènte* (Bg, Šv), *butège* (Ma, Pl, Pr, Sn, Vi, Žu) / *butège* (Br, Sl, Šk, Tr), *cenìce* (Mg), *cèste* (La, Ma, Ne, Pr) / *cèste* (Pl, Re) / *cèste* (Ba, Bg, Br, Sl), *crèkve* (La, Pl, Sm) / *crèkve* (Sl), *crèpnje* (Vi), *crèšnje* (Sn), *Čempòrovice* (La), *dàske* (Žu), *dolíne* (Bg), *Dràge* (Rb), *Dropìne* (Ba), *Dubròve* (Ma, Sm), *D'irandèle* (Sl), *D'irìne* (Rb), *fàbrike* (Šk), *famèje* (Mg, Št, Vi, Za) / *famèje* (Br, Šv), *fèšte* (La), *file* (Br), *Fràncije* (Rš) / *Fràncije* (Šv), *glovè* (Ne, Re, Št, Vi, Žu), *gužìcice* (Št), *hcèrè* (Rš), *hòrte* (Ba), *Ìstre* (La, Ma, Pr), *kalànice* (Br, Sl), *kàmàre* (Mg, Re) / *kàmàre* (Bg, Br, Sl), *kampànje* (Rš) / *kampànje* (Ma, Mg, Žu) / *kampànje* (Dr, Šv),

Kapèlice (Št) / *Kapèlice* (Ka), *kàse* (La), *kasèle* (Žu), *Katarîne* (Št), *konòbe* (Sm) / *konòbe* (Sl), *kòšte* (Vi), *kòtule* (Žu), *kòve* (La, Ma, Mg, Pr, Rb, Rš, Sm, Vi, Za, Žu) / *kòve* (Ba, Bg), *kràše* (Bg), *kùce* (La, Ma, Ne, Pl, Rb, Re, Sn, Št, Za, Žu) / *kùce* (Ba, Bg, Sl, Šk, Šv, Tr), *kùhinje* (Re) / *kùhinje* (Sl), *kumpanije* (Vi, Za) / *kompanije* (La), *Labînšćine* (La, Sm, Za), *làte* (Pl), *maglè* (Re, Žu), *màme* (Vi), *màkine* (Vi), *marènde* (La, Št), *Marine* (Dr), *màtere* (Rš), *mènze* (Šk), *Mèrike* (Ne, Rš, Sm) / *Mèrike* (Ba, Dr, Sl), *mère* (Bg), *mrèže* (Vi), *nàpe* (Šv), *nedèlje* (Šv), *Nedèšćine* (Mg, Ne, Sn, Sm) / *Nedèšćine* (Ka), *nogè* (Pl, Št), *nòne* (Rš, Vi), *nùke* (Rš), *oštarije* (Žu) / *oštarije* (Pl, Vi), *Pàdove* (Šv), *Pàrme* (Šk), *pènzije* (Mg) / *pènzije* (Re) / *pènzije* (Ka), *plàce* (La, Ne, Za, Žu), *Pòntice* (Dr), *postèlje* (Mg), *pòste* (Ba), *praščèvine* (La), *Prèšike* (Ka), *Ràše* (Ma, Mg, Za) / *Ràše* (Vi), *Rekè* (Ma, Pl, Vi) / *Rikè* (La, Ne, Sn, Št) / *Rekè* (Br, Tr), *Repènde* (Rb, Re), *rubide* (Sm), *rukè* (Pl, Žu), *siromàšćine* (Žu) / *siromàšćine* (Vi), *Škitàce* (Ba, Br, Šk) / *Škitàce* (Dr, Šv), *šlike* (Št) / *šlike* (Sl), *stàze* (Ne) / *stàze* (Bg), *šetemòne* (Sm), *škancije* (Žu), *škàtule* (Pl, Vi), *škòde* (Sm), *škòle* (Mg, Ne, Pr) / *škòle* (Pl, Rb, Re, Vi) / *škòle* (Bg, Dr, Sl, Šk), *škudèle* (Vi), *škurîne* (Vi), *televizije* (Tr), *Tòlije* (Pr, Rš, Sm) / *Tòlije* (Ba, Šk), *trovè* (Žu), *Valtùre* (Br), *vitùre* (Pl), *Vlašije* (Br), *vodè* (Pl) / *vodè* (Tr), *vòjske* (Vi) / *vòjske* (Bg), *vrèce* (Šv), *zèmljè* (Tr), *žikve* (Vi) / *žikve* (Dr), *zimè* (Mg, Pr, Sm) / *zimè* (Rb, Re, Vi) / *zimè* (Sl, Šk, Šv, Tr), *žbice* (Rš), *ženè* (Ne)

I jd. *armòniko* (Bg) / *ramòniko* (Br), *biciklèto* (Ma, Ne, Pl, Vi, Za) / *bičiklèto* (Bg, Dr), *bòršo* (Ne, Sn), *brènto* (Bg), *bùšto* (Vi), *ceníco* (Vi), *cùro* (Tr), *crèpnjo* (Tr) / *črèpnjo* (Šv), *dèklo* (Šk), *famèjo* (Za) / *famèjo* (Sl), *fèco* (Vi), *fòrco* (Rš), *frèco* (La), *glavìco* (Rš), *hòrto* (Vi), *ìglo* (Vi), *kampànjo* (Št) / *kampànjo* (Ba), *kampanjòlo* (Ma) / *kampanjòlo* (Šk), *kandèlo* (La), *kàpljico* (Vi), *karòco* (Žu), *koltrìno* (Vi), *kurjèro* (Mg, Ma, Re, Za) / *korjèro* (Št) / *korjèro* (Bg, Br, Dr, Ka, Sl), *kòvarico* (Vi), *kòvo* (Re), *kòžo* (Šk), *krijòncijo* (Vi), *kumpanjo* (La, Vi, Žu), *lampadìno* (Sl), *lopàto* (Bg), *Lòžo* (Ba), *lupìno* (Vi), *màmo* (Ne, Sn), *Marìjo* (Žu), *mùko* (Rš), *nàpo* (Vi), *Nedèšćino* (Ne), *nògo* (Sl), *nòno* (Sn, Vi), *nùko* (Št), *omladìno* (Šk), *pikulèco* (La), *pìlo* (Ka), *pìpo* (Rš), *polìtiko* (Za), *puhòlnico* (Vi), *ròbo* (Br), *rùko* (Vi), *šekiro* (Šk), *šeštrò* (Šk), *srđèlo* (Vi), *subòto* (La), *sùžo* (Vi), *tavàjo* (Vi), *tèto* (Šk), *Tòlijo* (Rb) / *Tòlijo* (Br), *tovàrico* (Bg), *třto* (Vi), *trukinjo* (Br), *valžo* (Rš) / *valžo* (Ba), *vitùro* (Sn, Za) / *vetùro* (Ba, Sl, Tr), *vòdo* (Vi) / *vòdo* (Šk, Šv), *vrèco* (Št), *zèmljò* (Rš), *žaràvico* (Šv), *ženò* (Ka, Sl), *žukvo* (Rš)

famèju (Sm), *fjòndu* (La), *fòrcu* (Žu), *kampànju* (Sm), *kurjèru* (Ma, Sm) / *korjèru* (Žu), *kuserìcu* (Re), *kompanju* (La), *Opatìju* (La), *pakljunàcu* (Žu), *prèslicu* (Ma), *prètelicu* (Ne),

Rekû (La), *rûku* (Žu), *sestrû* (Ne) / *šeštrû* (Št), *sîbicu* (Re), *škûlju* (Žu), *trukînju* (Žu), *vetûru* (Št) / *vitûru* (Pl), *ženû* (Sm)

glôvon (Pl), *korjêron* (Pl), *nògon* (Pl), *prêtelicon* (Pl), *smòkvon* (Pl), *vòdon* (Pl)

besèdun (Pl), *crèpnjun* (Pl), *kàmarun* (Pl), *kràvun* (Pl), *nògun* (Pl), *rôzicun* (Pl), *smòkvun* (Pl), *stàkun* (Pl), *ùlikun* (Pl), *zàbun* (Pl)

hcêr (Ma, Žu) / *hcêr* (Bg), *màter* (La, Rš, Re, Za, Vi) / *màter* (Ka)

N mn. *bàcvi* (Žu), *bàli* (Ma), *besèdi* (Ma, Za) / *besèdi* (Vi), *biciklèti* (Ma), *brgèsi* (Rš), *budònti* (Rš) / *budònti* (Bg, Br, Tr), *bukalèti* (Žu), *butègi* (Sm) / *butègi* (Bg), *cùri* (Žu), *dàški* (Re) / *dàški* (Bg), *dròzgi* (Vi), *fàbriki* (Ba), *fàldi* (Žu), *famèji* (La, Ma, Ne, Re, Za, Žu) / *famèji* (Ka, Sl), *fèšti* (Sn, Sm), *grèdi* (Bg), *harmôniki* (La), *hcèri* (Ma, Vi) / *hcèri* (Ba, Sl), *hòrti* (Žu), *kandèli* (Vi), *kàplji* (Vi), *karòci* (Vi), *kònti* (Vi), *kòpi* (Vi), *kràvi* (Ma, Mg, Sm), *křpi* (Vi), *Krsónki* (Pl), *kùci* (Re, Vi, Za) / *kùci* (Dr, Šv), *kurjèri* (Pl, Rš) / *korjèri* (Ba), *lumbrèli* (Ba), *màši* (Sm), *màškari* (La), *màteri* (Ne, Rš, Sm) / *màteri* (Tr), *mrèzi* (Re), *nevèsti* (Vi), *nògi* (Vi, Žu) / *nògi* (Br), *nòni* (Sm), *oštariji* (La) / *oštariji* (Vi), *plòci* (Šk), *puštèlji* (Tr), *rûki* (Pl, Žu), *sliki* (Sm), *sestri* (Mg) / *sestri* (Bg, Sl, Šv), *stàzi* (Ma), *susèdi* (Ne), *sùzi* (Št, Vi), *svèci* (Vi), *šàrti* (La), *škarpeti* (Žu) / *škrpeti* (Sn) / *škarpeti* (Vi) / *škrpeti* (Bg), *škatulèti* (Re), *škòrnji* (Sn), *škùlji* (Ne, Žu) / *škùji* (Pl), *sljivi* (Tr), *spàrugi* (Sl), *stràci* (Bg), *štrigi* (Žu), *ùliki* (Šv), *vitûri* (Sm, Za) / *vetûri* (Vi) / *vetûri* (Sl), *zìkvi* (Žu), *zìmi* (Bg), *zvèzdi* (Pl)

čìkarice (Vi), *kalànice* (Šk), *kôvarice* (Rš, Re, Vi), *lòmnicice* (Vi), *mihurìce* (Vi), *mřvice* (Vi), *mùšice* (Vi), *otrocìce* (Vi, Za, Žu) / *otročice* (Pl), *pešcìce* (Vi), *prêtelice* (Ne, Sn, Št, Vi, Žu), *rôzice* (Rš), *rúcice* (Rš, Vi), *šcòrice* (Pr), *vèrice* (Vi), *vòsce* (La, Ma, Mg, Žu) / *vòsce* (Rš) / *òvce* (Br), *žènskice* (La), *živìce* (Rš)

G mn. *besèd* (Pr, Za, Žu) / *besèd* (Vi), *biciklèt* (Rš), *bòc* (Pl), *drozòk* (Ba), *famèj* (Ma, Re, Vi) / *famèj* (Br), *jàbuk* (Vi), *kalànic* (Šv), *kàmar* (Re) / *kàmar* (Sl), *kandèlic* (Vi), *kìl* (La, Št, Vi) / *kìl* (Ba, Bg, Br, Tr), *kokòš* (Ne) / *kokòs* (Tr), *kràv* (Sm) / *kròf* (Pl) / *kràv* (Bg), *křpic* (Vi), *kùc* (Ma, Ne, Pl, Re, Za) / *kùc* (Sl, Šv), *kûn* (Ne, Št) / *kùn* (Tr), *lîr* (Rb), *lîtar* (Rb) / *lîtar* (Bg, Dr), *lòmnic* (Vi), *Mèrik* (Sl), *mocòk* (Tr), *nòh* (Vi, Žu), *otrocìc* (Ma, Vi, Za), *ovòc* (Ne, Pl, Rš, Sm, Št, Vi) / *ovòc* (Ba, Bg, Br) / *uvòc* (Tr), *oštarij* (Vi), *pìpic* (La), *rîb* (Vi), *rìgic* (Vi), *rôzic* (Rš, Vi), *rûk* (Vi), *smrèkovnic* (Šk), *strànic* (Tr), *strmìn* (Br), *šusèd* (Št), *sûz* (Žu) / *sûz* (Rš, Vi), *škàtul* (Pl), *spàruh* (Tr), *stròc* (Tr), *štupidèc* (La, Žu) / *štupidèc* (Vi), *tòckic* (Šk), *tonelòt* (Rš),

ùlik (Vi, Žu) / ùlik (Ba, Šk, Šv), ûr (La, Ma, Mg, Pl, Rb, Sn, Sm, Št, Za) / vûr (Vi) / ùr (Ba, Bg, Ka, Sl, Tr), vijôlic (Vi), vitûr (Ne), źbîc (Rš)

baràki (Vi), besèdi (Pr), dròzgi (Ba), famèji (Ne), fèti (Tr), fôzi (Za) / fôzi (Rš), kràvi (Rb, Re) / kràvi (Bg, Šk), křpi (Ma), kùci (La) / kùci (Šk, Šv), kurjèri (Mg) / korjèri (Ba), màmi (Vi), màškari (La), nôni (Vi), smòkvi (Šk), sr̃ni (Ba), škàtuli (Ma), škovàci (Bg), škùlji (Bg), vitùri (Pl) / vetùri (Ba)

bàlah (Ma), bandjêrah (La, Za), besèdah (Žu), bròškvah (Sl), butêgah (La), drnjùlah (Vi), famèjah (La, Ri, Sm, Žu), fèštah (La), figùrah (Rš), hòrtah (La), kalòtah (Vi), kàсах (Žu), kompanjyah (La), kràvah (Ne, Mg, Rb, Re, Sm), křpah (Ma), kùcàh (Ma, Sn, Sm, Za), kurjêrah (Rš), moškàh (Sn), oštarjyah (Sm), pecùrbah (Ba), sàjah (Žu), smòkvah (Ma) / smòkvah (Vi), sópèlah (Rš), šcínkah (Za), škarpètah (Žu), škòlah (Rš), Vilètah (La), vitùrah (La, Rš, Sm, Za) / vetùrah (Ka), vòscàh (Mg)

D mn. dušôn (Žu), hcèran (Vi), kokošôn (Ne) / kokošôn (Št) / kokošôn (Šk), kràvan (Št, Za) / kràvan (Br), kunjòdan (Bg), nùkan (Vi), otrocìcan (Vi, Za), sestrôn (Ne) / šeštrôn (Pl, Št), sràkan (Sm), źvèzdan (Vi), ženôn (Sm) / ženòn (Sl)

A mn. armòniki (Bg), bàcvi (Vi), bàli (Sm) / bàli (Ba), bandjèri (Vi), baràki (Vi), besèdi (Pr, Sm, Žu) / besèdi (Št), bičiklèti (Bg), bòci (Vi), bôndi (La, Vi, Žu), brgèši (Za) / brgèši (Rš) / brgèši (Sl), brôjdi (Mg), brôzdi (Rš), budônti (Ma, Mg) / budônti (Tr), bukalèti (Vi), crèšnji (Vi) / črèšnji (Ma), dàški (Pl, Vi) / dàški (Br), fàbriki (Rš), fèriji (Ka), fèšti (Sn, Žu) / fèšti (Pl), fèti (Vi) / fèti (Br), fôzi (Br), gràblji (Rb), gredî (Vi), hcèri (Ma, Št), hòrti (La, Ma, Pl, Za), kàsi (La), kòkoši (La, Mg, Ne, Sn) / kòkoši (Pl) / kòkoši (Dr, Šk, Šv, Tr), konòbi (Za), kônti (Žu), kòzi (La, Ma) / kòzi (Vi) / kòzi (Sl, Tr), kràvi (Ma, Rb, Re, Sn, Št, Za) / kràvi (Bg, Ka, Šk, Šv), křbi (Vi), kùci (Ma, Rš, Sn, Sm) / kùci (Ba), kumèdiji (Ba), kùnji (Šk), làti (Br), màci (Vi), marèndi (Sm), màškari (La), màški (Ka), mènduli (Št), mèri (Ka), mrèzi (Vi), mùhi (Tr), nògi (La, Ne, Pl, Rš, Re, Sm, Št) / nògi (Šk, Šv), nùki (Šk), njivi (Tr), paštini (Tr), pecùrbi (Ba), pikulèci (Vi), rìbi (Pl, Rš) / rìbi (Dr, Sk), rìgi (Br), rùki (Mg, Rb, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / rùki (Ba, Bg, Dr, Sl, Šv, Tr), sestrî (Pr, Žu) / šeštrî (Vi) / šeštrî (Ba, Šk), slîki (Sn), smòkvi (Šk), spòni (Vi), srdèli (Šv), škàtuli (Sn), škòli (Rš), škarpèti (Za) / škarpèti (Mg) / škarpèti (Vi) / škarpèti (Šk, Šv), škùlji (Bg, Dr), sljìvi (Sk), špàrugi (Ne) / špàrugi (Tr), štàli (Ma), štòriji (Žu), stràci (Vi), strùci (Vi), stupidèci (Za), šûši (Sm), tèti (Št), ùliki (Rb) / ùliki (Sl, Šk), uzònci (Vi), vecèri (Vi), vēsti (Sk), vetùri (Št) / vitùri (Sn) / vetùri (Ba), vrèci (Br, Šk), źvèzdi (Vi), zarnòdi (Vi)

crěšnjice (Vi), *dvojnìce* (Rš), *kalànice* (Re), *kasělice* (Žu), *kobasìce* (Mg) / *kobašìce* (Pl) / *kobašìce* (Tr), *kùčice* (Ma, Mg, Vi), *làtice* (Mg), *nùcice* (Vi), *otrocìce* (Za), *òvce* (Sn) / *òfce* (Pl) / *vòšce* (Št, Vi) / *òfce* (Šk, Šv, Tr), *padělice* (Pl), *pašutìce* (Šk), *plětice* (Vi), *pùpice* (Ma), *rìlice* (Vi, Žu), *ròžice* (Ne, Za) / *ròžice* (Pl, Rš, Vi) / *ròžice* (Br), *šmrěkavnice* (Šk), *štrēlice* (Re), *šcōrice* (La, Ma, Sm) / *šcōrice* (Rš, Vi) / *šcōrice* (Ba), *škōrice* (Ne), *štrùcice* (Ne), *trākice* (Žu), *udovìce* (Vi), *ušēnice* (Ba), *vijōlice* (Ne, Vi), *vòlarice* (Rš), *žbùlice* (Rš), *žlìce* (Šk)

V mn. *hcěri* (Rš) / *hcěri* (Bg, Tr), *màteri* (Pr, Vi) / *màteri* (Sl), *nōgi* (Ne) / *nōgi* (Br), *nōni* (Sn, Vi) / *nūni* (Dr), *rūki* (La, Rš, Žu) / *rūki* (Šk), *šeštri* (Št) / *šeštri* (Šk), *susēdi* (Mg) / *šusēdi* (Pl) / *šusēdi* (Bg), *ženì* (La, Ma, Za) / *ženì* (Rš, Re) / *ženì* (Ba, Dr, Ka)

otrocìce (Mg, Za) / *otrocìce* (Sm) / *otrocìce* (Ba), *prētelice* (Pl) / *prētelice* (Tr), *ròžice* (Za) / *ròžice* (Tr)

L mn. *bācvah* (Vi), *Banjòlah* (Sl), *barākah* (Vi), *besēdah* (Pr, Žu), *bòlnicah* (Tr), *brēntah* (Mg, Vi), *brgěšah* (Rš, Vi), *brōjdah* (Mg, Vi, Za), *bròškvah* (Vi), *cavàtah* (Št) / *cavàtah* (Tr), *cūrah* (Vi), *drnjùlah* (Vi), *famējah* (Sl), *fěštah* (Žu), *firmah* (Pr), *gredāh* (Sm), *grōnah* (Vi), *hōrtah* (Ma, Za) / *hōrtah* (Ba), *kalānicah* (Dr), *kamēnicah* (Rb), *kašēlah* (Vi), *kašētah* (Za), *Katūrah* (Št), *komōštrah* (Re, Vi), *kōntah* (Vi), *krabùljah* (La), *krāsah* (Vi), *kùcāh* (La, Ma, Pl, Vi) / *kùcāh* (Bg), *līpah* (Pl), *Livādah* (Ne), *māškarah* (La), *Mèrikah* (Sk), *mùkah* (Vi), *nogāh* (Pl, Št, Vi) / *nogāh* (Bg, Šv, Tr), *njìvah* (Re) / *njìvah* (Tr), *oštarijah* (La) / *oštarijah* (Vi), *papārtah* (Mg), *pecūrbah* (Ba), *pekārah* (La), *pid'āmah* (Vi), *pīnah* (Mg) / *pīnah* (Sm), *pòlicah* (Tr), *Pripanjah* (Br), *rezonāncāh* (Ka), *ribāricah* (Rb), *rukāh* (Pl, Rš, Za, Žu), *šānjah* (Vi), *šardīcāh* (Vi), *slīkah* (Sn), *šmōkvah* (Vi) / *šmōkvah* (Br), *šmrēkah* (Sl), *štažīcāh* (Rš), *šūžah* (Vi), *šcōricāh* (Vi), *škātulah* (Bg), *škōlah* (Sn), *škōrnjah* (Sn), *škrīlah* (Pl), *škrpětah* (Sn, Za) / *škrpětah* (Vi), *Štalījah* (Vi) / *Štalījah* (Tr), *štòhnjah* (Žu), *štrāmīcāh* (Za), *tabēlah* (Sm), *trpējah* (Vi), *Vilētah* (La), *zgrādah* (La), *Žejānah* (La), *žīlah* (Vi), *žrnōdah* (Bg)

famējamin (Pl), *nogāmin* (Pl), *rukāmin* (Pl), *škōlamin* (Pl)

I mn. *biciklètami* (Rš), *brēntami* (Tr), *crěšnjami* (Vi), *crěšnjicami* (Sm), *ffōndami* (Za), *hòljovami* (Rš), *hōrtami* (Žu), *īglami* (Vi), *kītami* (Žu), *kokošāmi* (La), *korjērami* (Sl), *kōvarīcami* (Rš), *krabùljami* (Vi), *krāvami* (Mg, Pl) / *krāvami* (Bg, Šk), *mešnīcami* (Rš), *nogāmi* (Pl) / *nogāmi* (Šk), *ovcāmi* (Br) / *ofcāmi* (Tr), *otrocīcami* (Za), *ribami* (Šv), *ròžicami* (Vi), *rukāmi* (Ma, Sm, Št, Vi, Žu) / *rukāmi* (Bg), *sestrāmi* (Ne), *šmōkvami* (Žu), *šopēlami* (Rš), *spònami* (Za), *šusēdami* (Vi), *sūžami* (Žu) / *sūžami* (Vi), *švečāmi* (Vi), *špārugami* (Vi),

stòhnjami (Vi), *vìlami* (Vi), *vetùrami* (Ka), *ùlikami* (Vi) / *vùlikami* (Šv), *vòlaricami* (Rš), *ženãmi* (Sm)

bičiklèti (Ba), *krãvi* (Br, Ka), *màteri* (Rš), *šeštri* (Rb, Rš) / *šeštri* (Ka), *vetùri* (Št), *ženì* (Ma, Ne) / *ženì* (Dr)

kràvamin (Pl), *šeštrãmin* (Pl), *úsùèdamin* (Pl), *škòrnjamin* (Pl), *ženãmin* (Pl)

III. i-vrsta, ž. r.

N jd. *bòl* (Pr), *bòles* (Ka), *křf* (Pl) / *křh* (Rš, Vi, Žu) / *křv* (Dr) / *křf* (Br), *nòc* (Rš, Vi, Žu) / *nòc* (Ba, Tr), *pàmet* (Vi), *pèc* (Dr), *sòl* (Mg) / *sòl* (Vi) / *sòl* (Br), *stèn* (Žu) / *stèn* (Vi) / *stèn* (Šk), *stròn* (Bg), *žàlos* (Vi) / *žàlos* (Šk)

G jd. *bòli* (Rš), *bòlesti* (Mg), *korišti* (Ka), *křvi* (Pl, Rš, Žu), *mìlošti* (Vi) / *mìlošti* (Br), *mlàdosti* (Žu) / *mlàdošti* (Sl), *nòci* (La, Sm, Vi, Žu) / *nòci* (Ba, Br, Ka), *pàmeti* (Rš, Št, Za) / *pàmeti* (Bg, Sl), *smřti* (Ne) / *smřti* (Rš, Št, Vi), *sòli* (Mg, Žu) / *sòli* (Vi) / *sòli* (Šk), *stàrošti* (Vi), *stronì* (Ma, Za) / *stronì* (Vi) / *stronì* (Bg), *vřšti* (Ba), *žàlosti* (Ne)

D jd. *nòce* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *nòce* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pamecè* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pamecè* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)

nòci (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *nòci* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pàmeti* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pàmeti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)

A jd. *bòl* (Vi, Žu), *korìs* (Sm) / *koriš* (Ka), *křf* (Pl) / *křh* (Rš, Vi, Žu) / *křf* (Br), *màs* (Mg) / *màs* (Sl, Šk), *mlàdos* (Vi) / *mlàdos* (Sl), *nòc* (La, Ma, Rš, Sm, Št, Vi, Žu) / *nòc* (Br), *pèc* (Pl, Pr) / *pèc* (Sl), *smřt* (Br, Sl), *sòl* (Mg) / *sòl* (Vi) / *sòl* (Br), *stròn* (Ma)

V jd. *mlàdošti* (Pl, Št, Vi) / *mlàdošti* (Ba, Bg, Sl, Šv, Tr), *pàmeti* (La, Ma, Rš, Žu) / *pàmeti* (Dr, Šk)

L jd. *krvljè* (La, Mg, Ne, Rš, Za, Žu) / *krvjè* (Pl) / *krvljè* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *mlàdošce* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *mlàdošce* (Pl, Rš, Vi) / *mlàdošce* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *nòce* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Re, Št, Vi, Za, Žu) / *nòce* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pamecè* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pamecè* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pecè* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Vi, Za, Žu) / *pecè* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *soljè* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *soljè* (Rš, Vi) / *sojè* (Pl) / *soljè* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *štenè* (Šk), *stronè* (Mg, Sn, Za, Žu) / *stronè* (Rš) / *stronè* (Br)

křvi (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *křvi* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *màsti* (Mg), *mlàdosti* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *mlàdošti* (Pl, Rš) / *mlàdošti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *nòci* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *nòci* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pàmeti* (Ma) / *pàmeti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pèci* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pèci* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *sòli* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *sòli* (Pl, Rš, Vi) / *sòli* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)

I jd. *krvljô* (La, Mg, Ne, Rš, Za) / *krvljô* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pamecô* (La, Mg, Ne, Rš, Za) / *pamecô* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *soljô* (La, Mg, Ne, Za) / *soljô* (Rš, Vi) / *soljô* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)

krvljû (La, Mg, Ne, Žu), *pamecû* (La, Mg, Ne, Žu), *soljû* (La, Mg, Ne, Žu)

krvjûn (Pl), *sojûn* (Pl)

pamecôn (Pl)

bôli (Vi), *křvi* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *křvi* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pàmeti* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pàmeti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *sòli* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *sòli* (Pl, Rš) / *sòli* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)

N mn. *bôli* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *bôli* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *korìsti* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *korìsti* (Pl, Rš) / *korìsti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *kòsti* (Pl) / *kòsti* (Br), *mlàdosti* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *mlàdošti* (Pl, Rš) / *mlàdošti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *nòci* (Žu), *pečì* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pečì* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) // *pèci* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pèci* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *stronì* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *stronì* (Pl, Rš) / *stronì* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *vřsti* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *vřsti* (Pl, Rš) / *vřsti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)

G mn. *bôli* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *bôli* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *bòlesti* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *bòlesti* (Pl, Rš) / *bòlesti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *korìsti* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *korìsti* (Pl, Rš) / *korìsti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *kòsti* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *kòsti* (Pl, Rš) / *kòsti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pečì* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pečì* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) // *pèci* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pèci* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *vřsti* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *vřsti* (Pl, Rš) / *vřsti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)

peçàh (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *peçàh* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *stenàh* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *stenàh* (Pl, Rš) / *stenàh* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *vřstah* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *vřstah* (Pl, Rš) / *vřstah* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)

D mn. *košcôn* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *koścôn* (Pl, Rš) / *koścôn* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *nòcan* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *nòcan* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)

A mn. *bôli* (Pr), *kòsti* (Sm, Žu) / *kòsti* (Št), *làzi* (Za), *nòci* (Mg, Vi), *pèci* (Pl), *stenì* (La, Sm, Žu) / *stenì* (Pl, Rb, Re, Rš, Vi) / *stenì* (Bg, Šk, Tr)

V mn. *kòsti* (Mg, Ne, Pr, Za) / *kòsti* (Re, Št, Vi) / *kòsti* (Bg, Br, Šv), *stenì* (Žu) / *stenì* (Rš)

L mn. *koščàh* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *koścàh* (Pl, Rš) / *koścàh* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *nòcah* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *nòcah* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pečàh* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pečàh* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *stenàh* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *stenàh* (Pl, Rš) / *stenàh* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *vřstah* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *vřstah* (Pl, Rš) / *vřstah* (Ba, Bg, Dr, Sk, Sl, Šv), *pamecàh* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pamecàh* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)

koścàmin (Pl), *nòcamin* (Pl)

I mn. *koščàmi* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *koścàmi* (Rš) / *koścàmi* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pečàmi* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pečàmi* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *stenàmi* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *stenàmi* (Rš) / *stenàmi* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)

kòsti (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *kòsti* (Pl, Rš) / *kòsti* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pèci* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *pèci* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *stenì* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *stenì* (Pl, Rš) / *stenì* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)

koścàmin (Pl), *stenàmin* (Pl)

2. 4. 2. 3. Sklonidba nepravilnih imenica

NAV *decà* / *decà*⁵⁶⁴, G *decèh* / *decèh* // *decè* / *decè*⁵⁶⁵, D *decôn* / *decôn*, L *decèh* / *decèh*, I *decàmi* / *decàmi*

⁵⁶⁴ Primjeri nakon kojih se u zagradama ne donose kratice punktova zabilježeni su u svim labinskim govorima koji su bili predmetom istraživanja. Jednom se kosom crtom odvajaju primjeri koji se razlikuju svojim fonološkim sastavom (prozodijom i/ili konsonantizmom), a dvjema se kosim crtama odvajaju primjeri zabilježeni s alternirajućim nastavcima, tumačenja kojih se donose u bilješkama. Kod primjera s različitim konsonantskim sastavom valja uzeti u obzir sljedeću distribuciju: primjeri sa *s* i *ž* ovjereni su u svim južnim labinskim govorima koji su bili predmetom istraživanja te u sjevernim labinskim mjesnim govorima Plomina, Raše, Rapca, Repende, Štrmca i Vineža, dok su u sjevernim labinskim govorima Labina, Marića, Molih Golja, Nedeščine, Presike, Snašića, Svetoga Martina, Zartinja i Županića ovjereni primjeri sa *s*, *š*, *z* i *ž* na njihovim etimološkim mjestima. Primjeri s *č* zabilježeni su u južnim labinskim govorima Brgoda, Drenja i Škvaranske te sjevernim govorima Marića i Svetoga Martina. Primjeri u kojima je *l* > *j* ovjereni su u sjeveroistočnom govoru Plomina.

NA jd. *dôn / dòn*, G jd. *dněva / dněva*, L jd. *dněve / dněve*, I jd. *dněvon / dněvon*, NA mn. *dněvi / dněvi // dnì / dni*⁵⁶⁶, G mn. *dôn / dòn // dněvi / dněvi // dněvah*⁵⁶⁷, L mn. *dněvah / dněvah*, I mn. *dněvami / dněvami*

NV jd. *hčí / hčí // hčér / hčér*⁵⁶⁸, G jd. *hčèri / hčèri*, DL jd. *hčèrè / hčèrè*, AI jd. *hčér / hčér*, NAV mn. *hčèri / hčèri*, D mn. *hčèran / hčèran*, L mn. *hčèrah / hčèrah*, I mn. *hčèrami / hčèrami // hčèramin // hčèri / hčèri*⁵⁶⁹

NV jd. *màt / màt // mäter / mäter*⁵⁷⁰, G jd. *màteri / mäteri*, DL jd. *màtere / màtere*, AI jd. *màter / mäter*, NAV mn. *màteri / mäteri*, D mn. *màteran / mäteran*, L mn. *màterah / mäterah*, I mn. *màterami / mäterami // mäteramin // mäteri / mäteri*⁵⁷¹

NAV jd. *òko / òko*, G jd. *òka / òka*, D jd. *òku / òku*, L jd. *òke / òke*, I jd. *òkon / òkon*, NAV mn. *òce / òče / òce / òče*, G mn. *ocìj / ocìj // ocìj / ocìj // ocìjah / ocìjah / ocìjah / ocìjah*, L mn. *ocìjah / ocìjah // ocìjah / ocìjah*, I mn. *ocìjami / ocìjami // ocìjami / ocìjami // ocìjamin // òce / òče / òce / òče*⁵⁷²

NAV jd. *ùho*, G jd. *ùha / ùha // uhà / uhà*⁵⁷³, L jd. *uhè / uhè*, I jd. *ùhon / ùhon // uhôn / uhôn*⁵⁷⁴, NAV mn. *ùši / ùši // ùši // ùše / ùše // ùše*⁵⁷⁵, G mn. *ušìj / ušìj // ušìj // ušìjah / ušìjah /*

⁵⁶⁵ U južnim labinskim govorima češće se ovjerava oblik s nastavkom *-eh*, dok je u sjevernim i sjeveroistočnim govorima zastupljeniji nastavak *-e* u ove imenice. Međutim, i unutar istoga mjesnoga govora, pa čak i u govoru istoga obavjesnika, zabilježena je paralelna uporaba obaju morfema.

⁵⁶⁶ U svim mjesnim govorima mogu alternirati likovi s kratkom i oni s proširenom osnovom.

⁵⁶⁷ Likovi s nastavkom *-ø* u svim su govorima zabilježeni u sintagmama kojima se definira određeno vremensko razdoblje (*lěto dôn / lěto dòn, měsec dôn / měsec dòn / měsec dòn*), a inače su češći likovi s nastavkom *-i*, dok su oni s nastavkom *-ah* zabilježeni u mjesnim govorima Snašića, Rapca, Raše i Županića.

⁵⁶⁸ Lik sa sufiksom *-er-* jednak onomu akuzativnomu ovjeren je u govoru mlađih ispitanika.

⁵⁶⁹ U svim mjesnim govorima obavjesnici ovjeravaju likove s nastavkom *-ami* (odnosno *-amin* u sjeveroistočnim labinskim govorima), i one s nastavkom *-i*.

⁵⁷⁰ U govoru starijega stanovništva u svim su mjesnim govorima zabilježeni likovi bez sufiksa *-er-*, ali i oni s analoškim oblikom ujednačeni s onim akuzativnim (pri čemu se likovi bez sufiksa rabe mnogo češće). Mlađi govornici rijetko upotrebljavaju ovaj leksem i on za njih ima arhaičan prizvuk te umjesto njega rabe leksem *māma / māma*.

⁵⁷¹ U svim mjesnim govorima obavjesnici ovjeravaju likove s nastavkom *-ami* (odnosno *-amin* u sjeveroistočnim labinskim govorima), i one s nastavkom *-i*.

⁵⁷² Mlađe stanovništvo gotovo redovito u I mn. ovjerava oblik jednak onomu NAV mn., a isto je zabilježeno i kod starijih govornika, premda je kod njih ipak češći lik s nastavkom *-ami*, tj. *-amin* u sjeveroistočnim labinskim govorima.

⁵⁷³ Stariji govornici češće ovjeravaju lik s naglaskom na dočetnom slogu, no i kod njih se sve više rabi lik s naglaskom na početnom slogu koji je uobičajen u mlađega stanovništva.

⁵⁷⁴ V. prethodnu bilješku.

⁵⁷⁵ U svim labinskim govorima zabilježena je alternacija likova s nastavkom *-i*, odnosno *-e* u NA mn., no u južnim su govorima ipak mnogo češći likovi s nastavkom *-i*, a u sjevernim i sjeveroistočnim se govorima oba lika rabe gotovo ravnomjerno, s alternacijama i u istoga govornika.

uśljah, L mn. *uśljah* / *uśljah* / *uśljah* // *ûseh* / *ûseh* / *ûseh*, I mn. *uśljami* / *uśljami* / *uśljami* // *uśljamin* // *ûše* / *ûše* / *ûše*⁵⁷⁶

NA jd. *dôš* / *dôš* / *dôš*, G jd. *dožljà* / *dožljà* / *dožjà* / *dožljà*, L jd. *dožljè* / *dožljè* / *dožjè* / *dožljè*, I jd. *dožljèn* / *dožljèn* / *dožjèn* / *dožljèn*, NGA mn. *dožljì* / *dožljì* / *dožjì* / *dožljì*

NAI jd. *stvôr* / *stvôr* / *stvòr*, G jd. *stvôri* / *stvôri* / *stvòri*, L jd. *stvôre* / *stvôre* / *stvôre*, NA mn. *stvôri* / *stvôri* / *stvòri* // *stvôra* / *stvôra* / *stvôra*⁵⁷⁷, G mn. *stvôr* / *stvôr* / *stvòr* // *stvôrah* / *stvôrah* / *stvòrah* // *stvôri* / *stvôri* / *stvòri*⁵⁷⁸, L mn. *stvôrah* / *stvôrah* / *stvòrah*, I mn. *stvôrami* / *stvôrami* / *stvòrami* // *stvôramin* // *stvôri* / *stvôri* / *stvòri* // *stvôra* / *stvôra* / *stvòra*⁵⁷⁹

Imenica *šlovèk* / *šlovèk* / *šlovèk* u jednini se sklanja kao imenica m. r. I. vrste, a u množini se rabe sljedeći likovi: NGAV mn. *ljûdi* / *jûdi* / *ljûdi*, D mn. *ljûden* / *jûden* / *ljûden*, I mn. *ljûdemi* / *jûdemi* / *ljûdemi* // *ljûdi* / *jûdi* / *ljûdi*⁵⁸⁰.

Imenica *bôrba* / *bôrba* sklanja se kao imenica m. r. I. vrste kad se rabi samostalno, a kad je u funkciji apozicije, indeklinabilna je: D jd. *bôrba Môtetu* / *bôrba Môtetu*, I jd. *bôrba Môteton* / *bôrba Môteton* i sl.

Starije stanovništvo rabi imenicu *tête* / *tête*, a kod mlađih je govornika uobičajen lik *têta* / *têta* (koji se danas sve češće može čuti i u govoru starijega stanovništva). Ta se imenica sklanja kao imenica ž. r. II. vrste kad se rabi samostalno, a kad je u funkciji apozicije, indeklinabilna je: G jd. *têta Marïji* / *têta Marïji* // *tête Marïji* / *tête Marïji*, DL jd. *têta Marïje* / *têta Marïje* // *tête Marïje* / *tête Marïje*, A jd. *têta Marïjo* / *têta Marïjo* // *têta Marïju* // *tête Marïjo* / *tête Marïjo* // *tête Marïju* / i sl.

Imenice *čîne* / *čîne* i *kafè* / *kafè* u labinskim su govorima indeklinabilne.

⁵⁷⁶ Kod govornika koji u NA mn. ovjeravaju lik *ûše* / *ûše* / *ûše* zabilježen je lik I mn. jednak onomu NA mn., dok su kod govornika kod kojih je u NA mn. potvrđen lik *ûši* / *ûši* / *ûši* u I mn. ovjereni likovi s nastavkom *-ami*, odnosno *-amin* (isključivo u sjeveroistočnim labinskim govorima).

⁵⁷⁷ U svim labinskim govorima zabilježena je alternacija likova s nastavkom *-i*, odnosno *-a* u NA mn., no u južnim su govorima ipak mnogo češći likovi s nastavkom *-i*, a u sjevernim i sjeveroistočnim se govorima frekventnije rabe likovi s nastavkom *-a*, premda je i u njima prisutna alternacija tih dvaju likova.

⁵⁷⁸ Likovi s nastavcima *-ø*, *-i* i *-ah* u G mn. alterniraju u svim govorima.

⁵⁷⁹ Kod govornika koji u NA mn. ovjeravaju lik *stvôri* / *stvôri* / *stvôri* zabilježen je lik I mn. jednak onomu NA mn., dok kod govornika kod kojih je u NA mn. potvrđen lik *stvôra* / *stvôra* / *stvôra* alterniraju u I mn. likovi s nastavcima *-ami*, odnosno *-amin* (isključivo u sjeveroistočnim labinskim govorima) i likovi jednaki onima NA mn.

⁵⁸⁰ U svim mjesnim govorima obavjesnici ovjeravaju likove s nastavkom *-ami* i one s nastavkom *-i*.

2. 4. 2. 4. Morfonološke alternacije

2. 4. 2. 4. 1. Proširene osnove imenica

a) U dijelu imenica I. vrste muškoga roda koje završavaju vokalima *-o*, *-a* i *-e* (najčešće je riječ o osobnim imenima, što domaćega, što stranog podrijetla, ali i općim imenicama kojima se izražavaju rodbinski odnosi, npr. *bôrba* / *bòrba*, *kunjôdo* / *kunòdo*, *nôno* / *nòno* / *nùno*) u svim je padežima osim u NV jd. moguće proširivanje osnove sufiksom *-et-*: G jd. *bôrbeta* (Sm), *Bòzeta* (Sl), *Íveta* (Ba), *Jòšketa* (Pl), *Marjãneta* (La), *nôneta* (Ma, Ne, Rb, Sm, Št, Vi) / *nùneta* (Šk), *Tòneta* (Bg, Br); D jd. *Ívetu* (Rš), *Jòcetu* (Za), *Klàudijetu* (Ne), *Marjãnetu* (Pl), *Mòtetu* (Rš), *nònetu* (Rš), *Šípetu* (Rš), *Vlàdetu* (Re); A jd. *Brãnketa* (Sn), *Brùneta* (Bg), *nôneta* (La, Ma, Pr, Št) / *nùneta* (Šk), *Tòneta* (La); I jd. *Íveton* (Ba), *nôneton* (Mg, Sn) / *nùneton* (Tr); N mn. *bôrbeti* (Rš), *nùneti* (Šk) i sl. Zabilježeni su međutim i likovi bez proširka osnove: G jd. *bôrba* (Za), *Brùna* (Sl), *Kàrla* (Šv), *Klàudija* (Dr, Sl), *Màrija* (Ba, Bg), *Màrka* (Šv), *Milija* (Ba), *Rinàlda* (Sl), *Romàna* (Bg); D jd. *kunjôdu* (Rš), *Romànu* (Sl); A jd. *bòrba* (Tr) itd. Općenito se za ovoga istraživanja pokazalo da se spomenute opće imenice gotovo redovito ostvaruju s osnovama proširenim sufiksom *-et-* u svim padežima izuzev NV jd., dok je u osobnih imena situacija različita: unutar jednoga se mjesnoga govora, pa čak i u govoru istoga ispitanika, ovjeravaju likovi s proširkom osnove i bez njega. Prikupljeni podatci sugeriraju da su govornici starije životne dobi skloniji ovjeravati likove s prošircima osnove, dok je kod mlađih ispitanika (što može biti i posljedica utjecaja hrvatskoga standardnog jezika) zabilježena tendencija dosljednije uporabe likova bez proširka (osim u nekim tradicionalnim imenima, kao što su primjerice *Bêpo* / *Bèpo*, *Môte* / *Mòte*, *Tône* / *Tòne*, *Šípe* / *Šípe* / *Šípe*⁵⁸¹, koja se uvijek ovjeravaju s proširenim osnovama u svim padežima izuzev u NV jd.).

b) Sufiksom *-et-* u svim se padežima osim u NV jd. proširuju i osnove nekih imenica II. vrste ženskoga roda koje završavaju na *-e*, a riječ je o danas već arhaičnim i slabije

---

⁵⁸¹ Dalje se tekstu u zagradama nakon primjera zabilježenih u svim istraživanim labinskim govorima ne donose kratice punktova. Jednom se kosom crtom odvajaju primjeri koji se razlikuju svojim fonološkim sastavom (prozodijom i/ili konsonantizmom), a dvjema kosim crtama primjeri s alternirajućim nastavcima. Kod oprimjerenja zabilježenih u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom u obzir valja uzeti sljedeću distribuciju: primjeri s cakavskim fonemima /š/ i /ž/ ovjereni su u mjesnim govorima Plomina, Rapca, Raše, Repende, Štrmca i Vineža, a oni bez tih fonema, tj. sa *s*, *š*, *z*, *ž* u Labinu, Marićima, Molim Goljima, Nedeščini, Presici, Snašićima, Svetom Martinu, Zartinju i Županićima. U svim južnim labinskim govorima s jednoakcenatskim sustavom zabilježeni su primjeri s fonemima /š/ i /ž/. Kad je riječ o primjerima sa zadržanim fonemom /č/ ili njegovom zamjenom s /c/, situacija je sljedeća: primjeri s fonemom /č/ ovjeravaju se u sjevernim govorima Marića i Svetoga Martina te u južnim govorima Brgoda, Drenja i Škvaranske, a u svim ostalim labinskim govorima bilježe se primjeri sa zamjenom *č* > *c*. Primjeri u kojima je *l* > *j* zabilježeni su u sjeveroistočnom govoru Plomina.

frekventnim ženskim osobnim imenima: NV jd. *Lûce / Lùce, Kôte / Kòte*; G jd. *Lûceti / Lùceti, Kôteti / Kòteti*, DL jd. *Lûcete / Lùcete, Kôtete / Kòtete*, A jd. *Lûceto / Lùceto // Lûcetu, Kôteto / Kòteto // Kôtetu* i sl.

c) U nekih imenica I. vrste srednjega roda osnova je u svim padežima izuzev u NAV jd. proširena sonantom *-n-*: NAV jd. *îme / îme, prèzime / prezîme / prèzime / prèzime / prèzime / prèzime*⁵⁸², *vrême / vrême*; G jd. *îmena (Ma, Ne), vrêmena (Mg, Ne, Pl, Pr, Rš, Re, Za, Žu) / vrêmena (Dr, Ka, Sl)*; L jd. *ràmene (Rš, Vi) / ràmene (Sl, Šk) / ràmenu (Bg), vrêmene (Žu) / vrêmenu (Rš) / vrêmenu (Bg)*; I jd. *brèmenon (Vi), vrèmenon (Rb, Vi)*; NAV mn. *bremèna (Bg, Šk), imèna (Za) / imèna (Bg), prèzimena (Ma) / prezimèna (Re) / prezimèna (Bg), vrèmena (Rš, Za)*. U imenici *brèmen / brèmen* taj se sufiks analoški proširio i na likove NAV jd.

2. 4. 2. 4. 2. Alternacije dočetnoga konsonanta osnove

U dijelu imenica III. vrste ženskoga roda kojima osnove završavaju na *-v-*, *-l-*, *-t-*, odnosno *-st-* / *-št-*, javlja se u Ljd. ispred nastavaka *-e*, odnosno u I jd. ispred nastavaka *-o*, *-u*, *-on* ili *-un* alternacija s *-vlj-* (odnosno *-vj-* u sjeveroistočnim labinskim govorima), *-lj-* (odnosno *-j-* u sjeveroistočnim labinskim govorima), *-ć-* te *-šć-* / *-šć-*: L jd. *krvljè (La, Mg, Ne, Rš, Za, Žu) / kryjè (Pl) / krvljè (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), mlàdošće (La, Mg, Ne, Za, Žu) / mlàdošće (Pl, Rš, Vi) / mlàdošće (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), pamećè (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / pamećè (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), soljè (La, Mg, Ne, Za, Žu) / soljè (Rš, Vi) / sojè (Pl) / soljè (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv)*; I jd. *krvljô (La, Mg, Ne, Rš, Za) / krvljô (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) // krvjûn (Pl), pamećô (La, Mg, Ne, Rš, Za) / pamećô (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) // pamećû (La, Mg, Ne, Žu) // pamećôn (Pl), soljô (La, Mg, Ne, Za) / soljô (Rš, Vi) / soljô (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) // soljû (La, Mg, Ne, Žu) // sojûn (Pl)*.

⁵⁸² U svim labinskim mjesnim govorima kod ove imenice alterniraju oblici s naglaskom na početnom na slogu i oblici s naglaskom na središnjem slogu, s time da mlađi govornici gotovo redovito rabe oblik s naglaskom na početnom slogu, a u starijih je govornika nešto češći oblik s naglaskom na središnjem slogu.

2. 4. 2. 4. 3. Nepostojano -a-

a) U imenica je muškoga roda I. vrste koje u NA jd. imaju nastavak -ø ispred dočetka osnove i prethodnoga konsonanta umetnuto -a⁵⁸³, kao i u dijelu slijedova sonornih konsonanata:

bànjak / b`anjak, bonjk-; b`šak / b`šak / b`šak, bošk- / bošk-; bravìnac / bravìnac, bravinc-; centimètar / centimètar / centimètar / centimètar, centimetr-; c`san / c`san / c`san / c`san / c`san, cesn- / cešn- / cesn- / cešn-; c`šalj / c`šalj / c`šalj / c`šaj / c`šalj / c`šalj, cešlj- / cešlj- / cešj- / cešlj- / cešlj-; cetrt`ak / cetrt`ak / cetrt`ak / cetrt`ak, cetrtk- / cetrtk-; dol`ac / dol`ac, dolc-; j`njac / j`njac, jonc-; kab`l / kab`l, kabl-; kilomètar / kil`ometar / kilomètar / kil`ometar, kilometr-; kol`ac / kol`ac, kolc-; kon`ac / kon`ac, konc-; Kop`ac / Kop`ac, Kofc-; kos`ac / kos`ac / kos`ac, kosc- / kośc-; kot`l / kot`l, kotl-; l`kat / l`kat, laht-; lon`ac / lon`ac, lonc-; m`etar / m`etar, metr-; moc`ak / moc`ak / moc`ak / moc`ak, mošk- / mošk-; n`kat / n`kat, noht-; oc`at / oc`at, ost- / ošt-; op`anak / up`anak / op`anak / up`anak, oponk- / uponk-; ot`ac / ot`ac, oc-; Oz`om / Oz`om / Uz`om / Uz`om / Vaz`om / Vaz`om / Ož`om, Ozm- / Ožm- / Uzm- / Užm- / Vazm- / Vazm-<sup>584</sup>; p`lac / p`lac, polc-; pet`ak / pet`ak, petk-; pocet`ak / pocet`ak / pocet`ak / pocet`ak, pocetk- / pocetk-; poned`ljak / poned`jak / poned`ljak, ponedelj- / ponedejk-; pop`or / pop`or, popr-; pros`ac / pros`ac, prosc- / prośc-; pul`aštar / pul`aštar / pul`aštar, pulaštr- / pulaštr-; R`bac / R`bac, Rapc-; rob`ac / rob`ac, ropc-; sam`onj / sam`onj / sam`onj, samnj- / samnj-; sop`ac / sop`ac / sop`ac, sopc- / sopc-; st`arac / st`arac / st`arac, storc- / storc-; šen`ac / šen`ac / šen`ac, šenc- / šenc-; šk`erac / šk`erac / šk`erac, škerc- / škerc-; ut`orak / ut`orak, utork-; t`nac / t`nac, tonc-; tel`ac / tel`ac, telc-; uc`irak / uc`irak, ucirk-; ug`onj / ug`onj, ugnj-; v`etar / v`etar, vetr-; žleb`ac / žleb`ac / žlep- / žlep-. Ponekad je -a- umetnuto i u sljedovima -nt- i -rt-: k`nat / k`nat, kont-; kv`arat / kv`arat, kvart-; p`arat / p`arat, port-; p`onat / p`onat, pont-; p`orat / p`orat, port-; p`unat / p`unat, punt-; ali može u tim sljedovima i izostati: baruf`ant / baruf`ant, cimènt / cimènt, fundamènt / fundamènt, korènt / kurènt / korènt / kurènt, patimènt / patimènt, teštamènt / teštamènt / teštamènt.

b) U dijelu je imenica I. vrste srednjega roda -a- umetnuto u likovima G mn. s nastavkom -ø: *r`ebro / r`ebro : r`ebar / r`ebar*.

⁵⁸³ Budući da je svaki dugi vokal *a* u labinskim govorima zamijenjen vokalom *o*, tako je i svako dugo nepostojano *a* u govorima Labištine zapravo *o*.

⁵⁸⁴ O distribuciji alternacija različitoga fonološkog sastava zabilježenih u ovoga primjera više v. u poglavlju 2. 2. 1. ovoga rada.

c) U nekih je imenica II. vrste ženskoga roda također umetnuto *-a-* u likovima G mn. s nastavkom *-ø*: *bàcva / bàčva / b̂acva / b̂ac̄va : b̂acav / b̂ac̄av / b̂ac̄av / b̂ac̄av*; *crěšnja / crěšnja / črěšnja / crěšnja : crěšan̄j / crěšan̄j / črěšan̄j / crěšan̄j / črěšan̄j*; *dàska / dàska / d̂aska : dasòk / dasòk / dasòk*; *dròzga / dròzga / dròzga : drozòk / drozòk / drozòk*; *komòštra / komòštra / komòštra : komòštar / komòštar / komòštar*; *lìtra / lìtra : lìtar / lìtar*; *òvca / vòsca / vòsca / òvca : ovòc / ovòc*; *smòkva / smòkva / smòkva : smòkav / smòkav / smòkav*; *zìkva / zìkva / zìkva : zìkav / zìkav / zìkav*⁵⁸⁵.

2. 4. 2. 4. 4. Promjene izazvane nepostojanim *-a-*

U labinskim su govorima zabilježene sljedeće izmjene konsonanata izazvane nepostojanim *-a-*:

a) jednačenje konsonanata po zvučnosti: *Ràbac / R̂abac, Rapc-; rob̂ac / rob̂ac, ropc-; žleb̂ac / žleb̂ac / žleb̂ac, žlepc- / žlepc-*;

b) ispadanje *t* ispred *c*: *ot̂ac / ot̂ac, oc-; sud̂ac / sud̂ac / sud̂ac, suc- / suc-*;

c) mijene izazvane izmjenom šumnika na dočetu zatvorena sloga⁵⁸⁶: zabilježene su promjene *k > h* (*l̂akat / l̂akat, laht-; nòkat / nòkat, noht-*), *č > š / ś* (*moĉak / moč̂ak / moĉak / moč̂ak, mošk- / mošk-*; *m̂aska / m̂aska / m̂aska*), *c > s / ś* (*oĉat / oĉat, ost- / ošt-*), *p > f* (*Kop̂ac / Kop̂ac, Kofc-*), *p > k* (s naknadnom metatezom *vk > kv*; *zìkva / zìkva / zìkva*).

2. 4. 2. 4. 5. Izostanak sibilizacije i palatalizacije

Kao što je bilo istaknuto u poglavlju 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine, glasovne mijene sibilizacije i palatalizacije izostaju u očekivanim pozicijama u toj skupini govora. Sibilizacija je potvrđena jedino u N mn. imenice m. r. *vr̂ah / vr̂ah: vr̂azi / vr̂azi / vr̂azi*, a palatalizacija u V jd. imenice m. r. *Bòh / Bòh*, preciznije, u petrificiranu reliktnu zazivu *Bòže / Bòže / Bòže*.

⁵⁸⁵ U svih likova s dočelnim *v* moguća je njegova zamjena s *f*; više *v*. u poglavlju 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine.

⁵⁸⁶ Više o toj pojavi i njenu doseg u labinskoj skupini govora *v*. u poglavlju 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine, posebno u bilješci 409.

2. 4. 2. 4. 6. Obezvučenje dočetnoga konsonanta te zamjene dočetnih $v > f$ i $g > h$

Već je u poglavlju o 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine prikazano da u toj skupini govora na apsolutnom kraju riječi dolazi do obezvučenja dočetnih konsonanata te do zamjena dočetnih $v > f$ i $g > h$, premda ne uvijek dosljedno jer se dio leksema javlja u inačicama s obezvučenim, odnosno zamijenjenim dočetnim konsonantom i bez te promjene. Obezvučenja su i zamjene $v > f$ te $g > h$ zabilježeni u oblicima N jd.: *brôt / bròt, dôš / dôś / dôś, gròp / gròp, grôt / gròt, jěš / jěś / jěś, krîš / krîś / krîś, lét / lét, mràs / mràs / mràs, mùš / mùś / mùś, pûš / pûś / pûś, susèt / súšèt / súšèt, ubèt / ubèt, zûp / zûp / zûp*, ali i *krîž / krîž / krîž, léd / léd, mùž / mùž / mùž, pûž / pûž / pûž, susèd / súšèd / súšèd, ubèd / ubèd; křf / křf*, ali i *kròv / kròv; Bòh / Bòh, brèh / brèh, ròh / ròh, snèh / snèh / snèh, špòh / špòh / špòh, štòmih / štòmih / štòmih, vràh / vràh*; te u oblicima G mn.: *besèt / besèt / besèt, drozòk / drozòk / drozòk, govèt / govèt*, ali i *besèd / besèd / besèd, govèd / govèd; bàcaf / bàcaf / bàcaf / bàcaf, crèkaf / crèkaf, smòkaf / smòkaf / smòkaf, zìkaf / zìkaf / zìkaf*, ali i *bàcav / bàcav / bàcav / bàcav, smòkav / smòkav / smòkav, zìkav / zìkav / zìkav; nôh*.

U govorima je Molih Golja, Raše, Vineža i Županića zabilježena i zamjena dočetnoga $v > h$ ⁵⁸⁷: *křh, kròh, žřnoh / žřnoh*.

2. 4. 2. 4. 7. Alternacija $-m > -n$

Alternacija je $-m > -n$ ⁵⁸⁸ zabilježena jedino u imenici u značenju 'sram': N jd. *srôn / srôn / srôn*, G jd. *sràma / sràma / sràma*; dok u likovima ostalih imenica takva alternacija nije zabilježena (npr. N jd. *Ozôm / Ozôm / Uzôm / Vazôm / Vazôm / Ozòm*, G jd. *Ozmà / Ozmà / Uzmà / Vazmà / Vazmà / Ozmà*, L jd. *Ozmè / Ozmè / Uzmè / Vazmè / Vazmè / Ozmè* itd.; N jd. *grôm / grôm*, G jd. *gròma / gròma* itd.).

2. 4. 2. 4. 8. Izostavljanje okluziva t i d u dočetnim skupinama $-st / -št, -št / -št$ i $-zd / -zd$

Na dočetu suglasničkih skupina $-st / -št, -št / -št$ i $-zd / -zd$ izostavljaju se okluzivi t i d : N jd. *güş / güş / güş* : N mn. *güşti / güşti / güşti*, N jd. *korîs / korîś / korîś* : G jd. *korîsti / korîsti / korîsti*, N jd. *màs / mäs / mäs* : G jd. *mästi / mästi / mästi*, N jd. *mlàdos / mlàdoś /*

⁵⁸⁷ Više v. u poglavlju 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine, posebno u bilješci 392.

⁵⁸⁸ O fonetskoj neutralizaciji dočetnoga $-m > -n$ više v. u poglavlju 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine.

mlàdoš : G jd. *mlàdosti* / *mlàdošti* / *mlàdošti*, N jd. *môs* / *môš* / *mòš* : G jd. *mòšta* / *mòšta* / *mòšta*, N jd. *přs* / *přš* / *přś* : G jd. *přsta* / *přšta* / *přšta*, N jd. *stàros* / *štàroš* / *štàroš* : G jd. *stàrosti* / *štàrošti* / *štàrošti*, N jd. *gròs* / *gròš* / *gròś* : G jd. *gròzda* / *gròžda* / *gròžda*; N mn. *ûsta* / *ûšta* / *ûšta* : G mn. *ûs* / *ûš* / *ûś*.

2. 4. 2. 4. 9. Prozodijske alternacije (kvantitete) u sjevernim i sjeveroistočnim govorima Labinštine s dvoakcenatskim sustavom

a) Dio imenica muškoga roda I. vrste u N jd. ima dugi naglasak na vokalu osnove koji u ostalim padežima alternira s kratkim naglaskom na istom vokalu: N jd. *Bôh* : G jd. *Bòga*; N jd. *brôt* : N mn. *bròdi*; N jd. *lêt* : G jd. *lèda*; N jd. *mêt* : G jd. *mèda*; N jd. *môs* / *môš* : G jd. *mòšta* / *mòšta*; N jd. *nôs* / *nôš* : L jd. *nòse* / *nòše*; N jd. *rôt* : G jd. *ròda*; N jd. *rôh* : N mn. *rògi*; N jd. *snêh* / *snêh* : G jd. *snèga* / *snèga*.

b) Imenica srednjega roda I. vrste *vrême* u NA jd. ima dugi naglasak na vokalu osnove koji u ostalim padežima alternira s kratkim naglaskom na istom vokalu: G jd. *vrèmena*, L jd. *vrèmene* / *vrèmenu*.

c) U dijelu imenica ženskoga roda III. vrste koje imaju nastavak *-ø* u NA jd. dugi naglasak na vokalu osnove u NA jd. alternira s kratkim naglaskom na istom vokalu u ostalim padežima: N jd. *bôl* : G jd. *bòli*; N jd. *nôc* : L jd. *nòce* / *nòci*, N mn. *nòci*; N jd. *sôl* / *sôl* : G jd. *sòli* / *sòli*. Alternacija je oblika s dugim naglaskom na vokalu osnove u NA jd. i oblika s kratkim naglaskom u ostalim padežima zabilježena i u imenici ženskoga roda *hçi* / *hcêr* s *-ø* nastavkom u NA jd., a koja je dijelom II. vrste: *hçi* / *hcêr* : G jd. *hcèri*, DL jd. *hcèrè*.

d) U G mn. s nastavkom *-ø* naglašeni je vokal u posljednjem slogu uvijek dug, bilo da se radi o vokalu osnove ili o nepostojanom *-a-* (koji je u toj situaciji, kao što je to tipično za labinske govore, zamijenjen s *-o-*; v. ranije u ovom radu)⁵⁸⁹.

U dijela imenica I. vrste muškoga i srednjeg roda kratki naglasak na vokalu osnove svih oblika (osim G mn.) alternira s dugim vokalom osnove u G mn. s *-ø* nastavkom: N jd. *librèt* : G mn. *librêt*; N mn. *Marceljâni* : G mn. *Marceljôn*; N jd. *prosàc* / *prosàc* : G mn.

⁵⁸⁹ Iva Lukežić duljenja u G mn. određuje zapadnojužnoslavenskom inovacijom (Lukežić 2012: 58). Radi se o duljenjima kratkih ili pokraćenih vokala u slogu pred „slabim“ fonemom šva zahvaćenim zamuknućem uslijed kojih je u G mn. imenica ž. i s. roda produljen svaki kratki vokal pred naglašenim i nenaglašenim krajnjim „slabim“ fonemom šva, dok je u imenica m. r. to duljenje ograničeno na trosložne i višesložne imenice *o*-osnova koje su pripadale naglasnomu tipu *a* te imenice *u*-osnova naglasnoga tipa *c* (Lukežić 2012: 60).

prosôc / prosôc; N jd. *susêt / súšêt* : G mn. *susêt / súšêt*; N mn. *Turîni* : G mn. *Turîn*; N mn. *Vicàni* : G mn. *Vicôn*; N jd. *govêdo* : G mn. *govêt*; N jd. *kolëno* : G mn. *kolên*; N jd. *lèto* : G mn. *lêt*⁵⁹⁰.

Ista je alternacija zabilježena i u imenica II. vrste ženskoga roda: N jd. *besèda / bešèda* : G mn. *besêt / bešêt*; N jd. *kîla* : G mn. *kîl*; N jd. *kûca* : G mn. *kûc*; N jd. *ôvca / vòsca / vòšca* : G mn. *ovôc*; N jd. *susèda / súšèda* : G mn. *susêt / súšêt*; N jd. *sùza / sùza* : G mn. *sûz / sùz*; N jd. *štràca / štràca* : G mn. *štrôc / štrôc*⁵⁹¹.

e) U dijela imenica javlja se alternacija kratkoga i dugog naglaska na vokalu osnove ovisno o tome nalazi li se taj vokal u slogu zatvorenu sonantom ili pak u otvorenu slogu⁵⁹². Takva su duljenja zabilježena:

– pred sonantom u unutrašnjem slogu u oblicima bez umetnutoga *-a-*: N jd. *bànjak* : N mn. *bônjki*; N jd. *bravînac* : N mn. *bravînci*; N jd. *jànjac* : GA jd. *jônca*; N jd. *opànak / upànak* : N mn. *opônki / upônki*; N jd. *ponedêljak* : G jd. *ponedêljka / ponedêjka*; N jd. *pûnat* : N mn. *pûnti*; N jd. *stàrac / štàrac* : N mn. *stôrci / štôrci*; N jd. *škèrac / škèrac* : N mn. *škêrci / škêrci*; N jd. *tànac* : N mn. *tônci*; N jd. *ucîrak* : N mn. *ucîrki*; N jd. *utòrak* : G jd. *utôrka*⁵⁹³;

– pred sonantom u jedinom ili dočetnom slogu: G jd. *bakalàja* : NA jd. *bakalôj*; G jd. *brôja* : N jd. *brôj*; G jd. *dîma* : N jd. *dîm*; G jd. *kràja* : N jd. *krôj*; G jd. *Kršàna / Kršàna* : NA jd. *Kršôn / Kršôn*; N mn. *Labinjâni* : N jd. *Labinjôn*; G jd. *sîra / šîra* : NA jd. *sîr / šîr*; N mn. *stâni / štâni* : NA jd. *stôn / štôn*; GA jd. *tovàra* : N jd. *tovôr*⁵⁹⁴.

f) U dijelu imenica ženskoga roda II. vrste zabilježena je alternacija kratkoga naglašenoga ili nenaglašenog vokala osnove s dugim naglašenim vokalom osnove u G mn. s nastavkom *-ø*: N jd. *kòkoš / kôkoš* : G mn. *kokôš / kokôs*; N jd. *noğà* : G mn. *nôh*; N jd. *rukà* : G mn. *rûk*; N jd. *ženà / zènà* : G mn. *žên / zên*.

⁵⁹⁰ U južnim su govorima labinske skupine u dubinskoj strukturi uočljivi tragovi toga duljenja, i to u primjerima s oblicima u kojima alterniraju vokali *a* i *o*, npr. N jd. *prosâc* : G mn. *prosôc*.

⁵⁹¹ V. prethodnu bilješku; npr. N jd. *štrâca* : G mn. *štrôc*.

⁵⁹² Više o duljenjima u slogu zatvorenu sonantom v. u poglavlju 2. 2. 14. 5. o akcenatskim duljenjima zabilježenima u govoru Labinštine.

⁵⁹³ Tragovi su toga duljenja vidljivi i u južnim labinskim govorima u dubinskoj strukturi: u primjerima u kojima u različitim oblicima alterniraju vokali *a* i *o*, npr. N jd. *bànjak* : N mn. *bônjki*, N jd. *opànak / upànak* : N mn. *opônki / upônki*.

⁵⁹⁴ V. prethodnu bilješku; npr. G jd. *bakalàja* : NA jd. *bakalôj*, G jd. *kràja* : N jd. *krôj*, G jd. *Kršàna* : NA jd. *Kršôn*, N mn. *Labinjâni* : N jd. *Labinjôn*, GA jd. *tovàra* : N jd. *tovôr*.

2. 4. 2. 5. Distribucija alternativnih nastavaka

2. 4. 2. 5. 1. I. vrsta, m. r.

Većina imenica u N jd. ima nastavak *-ø*. U osobnim se imenima javljaju i nastavci *-e* i *-o* (potonji je potvrđen i u općim imenicama *kunjôdo / kunjòdo* i *nôno / nôno / nûno* kojima se izražavaju rodbinski odnosi), dok je nastavak *-a* potvrđen u općim imenicama *bôrba / bôrba, càca / càca, Pàpa / Pàpa, tàta / tàta* i u osobnim imenima kao što su *Mikùla / Mikùla, Zamarìja / Zamarìja / Žamarìja* i sl. U dijelu imenica zabilježene su sljedeće morfonološke mijene: nepostojano *-a-* (v. poglavlje 2. 4. 3. 2. 3. a), obezvučenje i zamjena dočetnoga konsonanta (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 6.), alternacija *m > n* (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 7.) te izostavljanje okluziva *t* i *d* u dočetnim suglasničkim skupinama *-st / -št, -št / -št* i *-zd / -zd* (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 8.), a u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom primjenjuju se sljedeća prozodijska pravila: alternacija dugoga naglaska na vokalu osnove u N jd. s kratkim naglaskom u ostalim padežima (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 9. a) te alternacija kratkoga i dugog naglaska na vokalu osnove ovisna o tome je li slog zatvoren sonantom ili otvoren (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 9. e).

Oblik A jd. imenica za 'živo' jednak je obliku N jd., dok imenice za 'neživo' imaju oblik A jd. jednak onomu G jd.

Oblik V jd. jednak je obliku N jd., a nastavak se *-e* ovjerava jedino u reliktnim petrificiranim nazivima *Bòže / Bòže / Bòže* i *sîne / sîne / sîne* (pri čemu je za imenicu *sîn / sîn / sîn* u izravnu obraćanju zabilježen i oblik V jd. jednak obliku N jd.).

U oblicima L jd. uobičajen je nastavak *-e⁵⁹⁵*, no zabilježeni su i primjeri s novijim nastavkom *-u⁵⁹⁶*, ponajprije u mlađih govornika, ali i u manjem broju primjera i u stanovništva starije dobi: *na mîru / mîru, na svêtu / svêtu / svêtu*. Međutim, za iste su primjere prikupljene i ovjere s nastavkom *-e*: *na mîre / mîre, na svête / svête / svête*.

U I jd. nastavak *-on* uglavnom dolazi na osnove koje završavaju nepalatalnim konsonantom: *bràton* (Ne) / *bràton* (Ka), *brêgon* (Vi), *brekòn* (Sl), *bròdon* (Br), *facòlon* (Vi), *gròdon* (La), *gùston* (Za) / *gùston* (Vi), *Íveton* (Ba), *jòdon* (Vi), *kamjònon* (Pl) / *kamjònon* (Dr), *karbònon* (Žu) / *krbònon* (La), *krùhon* (Ne, Vi), *kumpìron* (Šv), *motòron* (Pl, Za),

⁵⁹⁵ Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 1. 4. ovoga rada.

⁵⁹⁶ Nastavak se *-u* javlja pod utjecajem i kao reliktna nekadašnje *u*-deklinacije, što je opravdano i akcentološkim argumentima (usp. npr. Matasović 2008: 185, Kapović 2010: 79-80), a ranije se prisutnost toga nastavka u L jd. m. i s. r. tumačila analoškim djelovanjem nastavka za D jd. na nastavak za L jd. (usp. npr. Lukežić 1996a: 97, Lukežić – Turk 1998: 161).

nôneton (Mg, Sn) / *nûneton* (Tr), *pirônon* (Žu), *pokrovôn* (Tr), *pôpelon* (Sl), *poštolôn* (Šv), *prêtelon* (Vi), *šînon* (Ba), *škalînon* (Vi), *šlovèkon* (Vi), *španjolèton* (Bg), *tovàron* (Bg, Šv, Tr), *trahtòron* (Ba, Sl), *trbùhon* (Šv), *trenînon* (Bg), *udôron* (Vi, Žu), *vapôron* (Rš), *vètron* (Vi), *vôzon* (Mg, Sm) / *vôzon* (Vi) / *vôzon* (Bg, Br, Šv), *zajîkon* (Dr); dok nastavak *-en* najčešće dolazi na osnove koje završavaju palatalnim konsonantom: *batîcèn* (Rš), *facolîcèn* (Ba), *kljucèn* (Vi), *koncèn* (Vi) / *koncèn* (Bg), *kràjen* (Žu), *mùzen* (Ba), *ocèn* (Rš) / *ocèn* (Bg, Sl), *vetriçèn* (Rš). Moguće je ipak i nastavak *-on* na osnovama koje završavaju palatalnim konsonantom: *čêrçon* (Re), *kurôjon* (Vi), *Milijon* (Ba, Sl), *mladiçon* (Br), *mûžon* (Ne), *nožîçon* (Žu), *rimûçon* (Rš), *voziçon* (Tr); kao i nastavak *-en* na osnovama koje završavaju nepalatalnim konsonantom: *glôsen* (Žu), *mižôlen* (Žu), *pûten* / *pûten*.

U G mn. u svim su labinskim mjesnim govorima zabilježeni nastavci *-ø* i *-i*⁵⁹⁷, pri čemu je nastavak *-i* dvostruko zastupljeniji od nastavka *-ø*, a veoma često mogu i alternirati u istom mjesnom govoru, pa čak i u istom primjeru. Također, u nekim su mjesnim govorima neki primjeri ovjereni s nastavkom *-ø*, a u drugim su mjesnim govorima isti primjeri zabilježeni isključivo s nastavkom *-i*. Nastavak je *-ah*⁵⁹⁸ u G mn. za ovoga istraživanja zabilježen u manjem broju primjera u mjesnim govorima Snašića, Rapca, Raše i Županića, ali i u tim su govorima u istim primjerima ovjereni i nastavci *-i*, odnosno *-ø*. U dijelu je imenica s nastavkom *-ø* u G mn. u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom zabilježen oblik s dugim naglaskom na vokalu osnove naspram oblika ostalih padeža s kratkim naglaskom na istom vokalu (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 9. d).

U D mn. zabilježeni su nastavci *-en*, *-on* i *-an*⁵⁹⁹, pri čemu su prva dva podjednako zastupljena, ali bez pravilnosti koja bi se eventualno mogla očekivati s obzirom na palatalnost, odnosno nepalatalnost dočetnoga konsonanta osnove: *Bôrbiçen* (Ma, Sn, Za), *Glûšîcèn* (Ba), *proščèn* (Šk), *Rûžiçèn* (Ba), *Salàkovcen* (Ba), *Snàšîcèn* (Mg), *Škrpocèn* (Ba), *Tomaziçèn* (Vi), *Viškòviçèn* (Br, Tr); *bràton* (Ne), *Faragùnnon* (Vi), *Fažolînon* (Ne), *kôvaron* (Vi), *Marceljànon* (Vi), *nûkon* (Vi), *Santalêzon* (Ne), *sînon* (Sm) / *šînon* (Št, Vi), *škovacînon* (Vi), *telcôn* (Št); ali i *ljûden* (Mg, Sm, Vi), *prêtelen* (Pl, Vi). Nastavak je *-an* nešto rjeđi, uveden prema istom obliku padeža imenica ženskoga roda⁶⁰⁰, te alternira s nastavcima *-en* i *-on*⁶⁰¹.

⁵⁹⁷ O tim nastavcima i njihovu podrijetlu više v. u poglavljima 2. 2. 17. i 2. 2. 18. ovoga rada.

⁵⁹⁸ Nastavak je *-ah* u G mn. imenica muškoga (i srednjeg) roda rezultat tendencije ujednačavanja prema L mn. istoga roda, koji je pak ujednačen prema obliku L mn. imenica ženskoga roda (Vranić 2005: 310); v. i poglavlje 2. 2. 19. ovoga rada.

⁵⁹⁹ O podrijetlu tih nastavaka v. u poglavlju 2. 2. 19. ovoga rada.

⁶⁰⁰ V. Finka 1971: 46, Vranić 2005: 312-313.

⁶⁰¹ Isto je u svom istraživanju labinskih govora ustvrdila i S. Vranić (Vranić 2005: 312-313).

U I mn. pretežit je nastavak *-i*, a samo se u četvrtini prikupljenih primjera bilježi i nastavak *-ami* (uveden prema istom obliku imenica ženskoga roda⁶⁰²). U građi prikupljenoj za ovoga istraživanja nastavak *-ami* alternira s nastavkom *-i* unutar istoga mjesnoga govora, a često i na primjeru istoga leksema.

U dijelu je imenica u svim padežima izuzev NV jd. moguće proširivanje osnove sufiksom *-et-* (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 1. a).

U imenicama s nepostojanim *-a-* u NA jd. u ostalim se padežima događa jednačenje po zvučnosti i ispadanje *t* ispred *c* (v. poglavlja 2. 4. 4. 4. a i b), a u dijela imenica zabilježene su mijene izazvane izmjenom šumnika na dočetu zatvorena sloga (v. poglavlje 2. 3. 2. 3. c).

2. 4. 2. 5. 2. I. vrsta, s. r.

U N jd. nastavak *-o* imaju uglavnom imenice osnova kojih završava nepalatalnim konsonantom, a nastavak je *-e* u imenica koje završavaju palatalnim konsonantom te dijela onih koje završavaju s *c* ili *r*: *môre* / *mòre*, *sřce* / *sřce* / *sřce*, ali i *rěbro* / *rěbro*. Nastavak *-ø* imaju imenice sa sufiksom *-en-*.

U oblicima L jd. kod starijega je stanovništva uobičajen nastavak *-e*⁶⁰³, no zabilježeni su i primjeri s novijim nastavkom *-u*⁶⁰⁴ ili s alternacijom tih dvaju nastavaka unutar istoga mjesnoga govora, pa čak i u istoga leksema: *blàte* (Pl, Rš), *bolovànje* (Ka), *brèmene* (Vi), *dèle* (La, Vi) // *dèlu* (Ne) / *dèlu* (Tr), *dnè* (Žu), *kolène* (Sl), *lète* (Ma, Mg, Pr, Rb, Re, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *lète* (Dr, Ka, Šk, Šv, Tr), *mèste* (Žu) / *mèste* (Za) / *mèšte* (Rš), *môre* (Pl, Vi) / *mòre* (Br) // *môru* (Žu), *nèbe* (Žu), *njozlè* (Žu) / *njozlè* (Vi), *ràmene* (Rš, Vi) / *ràmene* (Sl, Šk) // *ràmenu* (Bg), *selè* (Ma, Mg, Sm, Za) / *selè* (Re, Št, Vi) / *selè* (Ba, Br) // *selù* (Pr) / *selù* (Bg, Šv, Tr), *sùnce* (Žu) / *sùnce* (Vi), *štrùte* (La), *tèle* (Rš, Žu), *tlè* (Ma, Mg, Vi, Žu), *ugnjšće* (Mg, Žu) / *ugnjšće* (Vi) / *gunjšće* (Rb) // *ugnjšću* (Ba, Tr), *ùlje* (Mg, Vi) / *vùlje* (Šv) // *ùlju* (Šk), *vrèmene* (Žu) // *vrèmenu* (Rš) / *vrèmenu* (Bg). U govoru je mlađega stanovništva nastavak *-u* danas mnogo češći: *va sřcu* / *sřcu*, *na ugnjšću* / *ugnjšću*, *na ùlju* / *na ùlju*, *va vrèmenu* / *vrèmenu*; ali i oni, premda rjeđe, ovjeravaju oblike s nastavkom *-e*: *na dèlu* / *dèlu* // *na dèle* / *dèle*; *na môru* / *mòru* // *na môre* / *mòre*; *va selù* / *selù* // *va selè* / *selè*.

⁶⁰² V. Vranić 2005: 313.

⁶⁰³ Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 2. ovoga rada.

⁶⁰⁴ V. bilješku 596 ovoga rada.

U I jd. nastavak *-on* uglavnom dolazi na osnove koje završavaju nepalatalnim konsonantom: *blògon* (Šk), *brèmenon* (Vi), *gr̃lon* (Vi), *mèson* (Št) / *mèsón* (Ka), *mlekôn* (Mg, Ne, Sm, Žu) / *mlekòn* (Bg, Sl, Šk, Tr), *pletìlon* (Za), *sénon* (Vi), *šùgon* (Žu), *tèlon* (Pr, Žu), *vinôn* (Ma, Sm, Za) / *vinòn* (Ka, Tr), *vrèmenon* (Rb, Vi), *žìton* (Ne); dok nastavak *-en* najčešće dolazi na osnove koje završavaju palatalnim konsonantom ili *r*: *grôjzen* (Mg) / *grôjžen* (Vi), *jôjen* (Žu), *lišćen* (Sn), *môren* (Vi), *s̃rcen* (Vi), *zdròvljen* (La, Ne) / *ždròvjen* (Pl, Št) / *ždròvljen* (Sl). Iznimno nastavak *-en* može doći i u imenica s nepalatalnim konsonantom na dočetu osnove: *mlekên* (Pl) / *mlekèn* (Ka), *šùgen* (Žu).

U G mn. u svim su labinskim mjesnim govorima zabilježeni nastavci *-ø* i *-ah*⁶⁰⁵, pri čemu je nastavak *-ø* dvostruko zastupljeniji od nastavka *-ah*⁶⁰⁶, a veoma često mogu i alternirati u istom mjesnom govoru, pa čak i u istom primjeru. Također, u nekim su mjesnim govorima neki primjeri ovjereni s nastavkom *-ø*, a u drugim su mjesnim govorima isti primjeri zabilježeni isključivo s nastavkom *-ah*. U dijelu je imenica s nastavkom *-ø* u likovima G mn. umetnuto nepostojano *-a* (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 3. b), a u dijelu imenica u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom u likovima G mn. s *-ø* nastavkom javlja se dugi naglasak na vokalu osnove koji alternira s kratkim naglaskom na istom vokalu u ostalim padežima (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 9. d).

U D mn. zabilježen je nastavak *-an*⁶⁰⁷ (uveden prema istom obliku padeža imenica ženskoga roda⁶⁰⁸), ovjeren u južnim i sjevernim labinskim govorima, te nastavak *-ami*, ovjeren isključivo u sjeveroistočnim labinskim govorima⁶⁰⁹.

U I mn. kod starijega stanovništva pretežit je nastavak *-i*, ali bilježi se i nastavak *-ami* (uveden prema istom obliku imenica ženskoga roda⁶¹⁰). U građi prikupljenoj za ovoga istraživanja nastavak *-ami* alternira s nastavkom *-i* unutar istoga mjesnoga govora, a često i na primjeru istoga leksema. U mlađih se govornika za I mn. najčešće rabi oblik jednak NA mn.

U dijelu je imenica u svim padežima osim u NAV jd. osnova proširena sufiksom *-en-* (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 1. c), a u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim naglasnim sustavom u imenici *vrême* dugi naglasak na vokalu osnove u NA

⁶⁰⁵ O tim nastavcima i njihovu podrijetlu više v. u poglavlju 2. 2. 17. ovoga rada.

⁶⁰⁶ V. bilješku 598 ovoga rada.

⁶⁰⁷ O podrijetlu toga nastavka v. u poglavlju 2. 2. 19. ovoga rada.

⁶⁰⁸ V. bilješku 600 ovoga rada.

⁶⁰⁹ Taj je nastavak uveden ujednačavanjem prema istom nastavku koji se javlja u I mn., a koji je pak uveden prema istom obliku imenica ženskoga roda. V. Vranić 2005: 313, Dornik 2007: 10-11.

⁶¹⁰ V. bilješku 602 ovoga rada.

jd. alternira s dugim naglaskom na istom vokalu u ostalim padežima (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 9. b).

2. 4. 2. 5. 3. II. vrsta, ž. r.

Većina imenica ove vrste u N jd. ima nastavak *-a*. U osobnim je imenima zabilježen i nastavak *-e* (npr. *Màre / M^àre, Kòte / K^òte, Lúce / L^úce*), a nastavak *-ø* potvrđen je u imenicama *h^î / h^ì // h^êr / h^èr, k^òkoš / k^okoš / k^ókoš i m^{ât} / m^àt // m^âter / m^àter*.

U G jd. pretežit je nastavak *-i* kao kontinuanta nastavka nekadašnje nepalatalne deklinacije⁶¹¹, a nastavak je *-e* potvrđen samo u imenica s dočekom osnove na *c*: *Br^ùnice* (Šk), *ce^ñice* (Vi) / *če^ñice* (Ma) / *še^ñice* (Ne) / *ce^ñice* (Sl), *Cer^òvice* (Šv), *cr^êkvice* (Vi), *Čemp^ôrovice* (La), *F^òškice* (Ma), *gr^ànice* (Ba), *kal^ànice* (Re) / *kal^ànice* (Bg, Dr, Šv, Tr), *Kap^èlice* (Rš, Vi) / *Kap^èlice* (Ba, Ka), *Let^òsice* (Rš), *Mar^ìce* (Ba) / *M^àrice* (Bg), *nev^èštice* (Rš), *otro^čice* (Žu), *pad^èlice* (Vi), *pe^čice* (Pl), *pr^èšlice* (Rš), *pr^êtelice* (Vi), *v^èrice* (Vi), *T^ùnarice* (Ba), *v^òdice* (Za), *v^ùnice* (Rš); ali i u takvih je imenica zabilježen nastavak *-i*: *lu^šèci* (Vi), *pikul^èci* (Žu), *Škit^àci* (Ma) / *Škit^àci* (Dr, Šk, Šv), *už^ònci* (Vi) / *už^ònci* (Sl).

U južnim je labinskim mjesnim govorima Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara te u sjevernim mjesnim govorima Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Vineža i Zartinja u A jd. potvrđen isključivo nastavak *-o*⁶¹². U preostalim je sjevernim i sjeveroistočnim labinskim mjesnim govorima Labina, Štrmca, Marića, Molih Golja, Nedešćine, Plomina, Svetoga Martina i Županića za ovoga istraživanja zabilježena alternacija nastavaka *-o* i *-u* u A jd., bez neke zamjetne pravilnosti njihova ostvarivanja ili izmjene⁶¹³, s time da se u govoru Plomina *-u* ipak bilježi nešto češće od *-o*. U imenica koje imaju nastavak *-ø* u N jd. isti je nastavak i u A jd., s time da je imenicama *h^î / h^ì i m^{ât} / m^àt* u A jd. osnova redovito proširena sufiksom *-er-*.

U južnim je labinskim mjesnim govorima Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara te u sjevernim mjesnim govorima Presike, Rapca, Raše, Snašića, Vineža i Zartinja u I jd. potvrđen isključivo nastavak *-o*⁶¹⁴. U preostalim je sjevernim labinskim mjesnim govorima Labina, Marića, Molih Golja,

⁶¹¹ Više v. u poglavlju 2. 2. 16. ovoga rada.

⁶¹² Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 4. ovoga rada.

⁶¹³ Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 4. ovoga rada.

⁶¹⁴ Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 15. ovoga rada.

Nedešćine, Repende, Svetoga Martina, Štrmca i Županića za ovoga istraživanja zabilježena alternacija nastavaka *-o* i *-u*, bez neke zamjetne pravilnosti njihova ostvarivanja ili izmjene⁶¹⁵. U sjeveristočnom su mjesnom govoru Plomina zabilježena čak četiri različita nastavka u I jd.: *-o*, *-u*, *-on*, *-un*, pri čemu je posljednji najfrekventniji, a prva su dva vjerojatno posljedica ujednačavanja sa situacijom u ostalim labinskim govorima⁶¹⁶.

U NAV mn. pretežit je nastavak *-i* kao kontinuanta nastavka nekadašnje nepalatalne deklinacije⁶¹⁷, a nastavak je *-e* potvrđen samo u imenica s dočekom osnove na *c*: *crěšnjice* (Vi), *čikarice* (Vi), *dvojnice* (Rš), *kalānice* (Re) / *kalānice* (Šk), *kasēlice* (Žu), *kobasice* (Mg) / *kobašice* (Pl) / *kobašice* (Tr), *kōvarice* (Rš, Re, Vi), *kūcice* (Ma, Mg, Vi), *lātice* (Mg), *lōmnice* (Vi), *mihurice* (Vi), *mřvice* (Vi), *mūšice* (Vi), *nūcice* (Vi), *otročice* (Vi, Za, Žu) / *otročice* (Pl, Sm) / *otročice* (Ba), *ōvce* (Sn) / *ōfce* (Pl) / *ōfce* (Šk, Šv, Tr) / *ōvce* (Br) / *vōsce* (La, Ma, Mg, Žu) / *vōsce* (Rš, Št, Vi), *padēlice* (Pl), *pašutice* (Šk), *pešćice* (Vi), *plētice* (Vi), *prētelice* (Ne, Pl, Sn, Št, Vi, Žu) / *prētelice* (Tr), *pūpice* (Ma), *rīlice* (Vi, Žu), *rōžice* (Ne, Za) / *rōžice* (Pl, Rš, Vi) / *rōžice* (Br, Tr), *rūcice* (Rš, Vi), *šmrēkovnice* (Šk), *štrēlice* (Re), *ščōrice* (La, Ma, Pr, Sm) / *ščōrice* (Rš, Vi) / *ščōrice* (Ba), *škōrice* (Ne), *štrūcice* (Ne), *trākice* (Žu), *udovice* (Vi), *ušēnice* (Ba), *vērice* (Vi), *vijōlice* (Ne, Vi), *vōlarice* (Rš), *žbūlice* (Rš), *žēnskice* (La), *živice* (Rš), *žlice* (Šk); ali i u takvih je imenica zabilježen nastavak *-i*: *bōci* (Vi), *karōci* (Vi), *pikulēci* (Vi), *štrāci* (Vi) / *štrāci* (Bg), *štrūci* (Vi), *štupidēci* (Za), *uzōnci* (Vi).

U G mn. u svim su labinskim mjesnim govorima zabilježeni nastavci *-ø*, *-i* i *-ah*⁶¹⁸, pri čemu je nastavak *-ø* zastupljen u polovini zabilježenih primjera, a nastavak *-i* otprilike u petini primjera prikupljenih ovim istraživanjem. Sva tri nastavka alterniraju u istim mjesnim govorima, pa čak i sva tri u istom primjeru. Također, u nekim su mjesnim govorima neki primjeri ovjereni s nastavkom *-ø*, a u drugim su mjesnim govorima isti primjeri zabilježeni s nastavcima *-i* i/ili *-ah*. U dijelu imenica s nastavkom *-ø* u G mn. dolazi do umetanja nepostojanoga *-a-* (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 3. c) te do obezvučenja i zamjena dočetnoga konsonanta (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 6.). U sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom u G mn. s nastavkom *-ø* zabilježeni su u dijela imenica likovi s dugim naglašenim vokalom u posljednjem slogu osnove koji alterniraju s likovima naglašenima na istom vokalu u ostalim padežima (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 9. d), a u dijela

⁶¹⁵ Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 15. ovoga rada.

⁶¹⁶ Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 15. ovoga rada.

⁶¹⁷ Više v. u poglavlju 2. 2. 16. ovoga rada.

⁶¹⁸ O nastavcima *-ø* i *-i* i njihovu podrijetlu više v. u poglavljima 2. 2. 17. i 2. 2. 18. ovoga rada. Nastavak je *-ah* u G mn. rezultat tendencije ujednačavanja prema L mn. istoga roda (Vranić 2005: 310); v. i poglavlje 2. 2. 19. ovoga rada.

imenica alterniraju likovi s nenaglašenim (kratkim) vokalom osnove u ostalim padežima s likom G mn. s *-ø* nastavkom u kojem se javlja dugi naglašeni vokal osnove (v. poglavlje 2. 3. 2. 4. 9. f).

U L mn. zabilježen je nastavak *-ah*, ovjeren u južnim i sjevernim labinskim govorima, te nastavak *-amin*, ovjeren u sjeveroistočnim labinskim govorima, koji u njima alternira s *-ah*⁶¹⁹.

U I mn. u svim je južnim i sjevernim labinskim govorima najčešći nastavak *-ami*, a svega je u nekoliko primjera zabilježen i nastavak *-i* (koji najčešće alternira s nastavkom *-ami* u istom mjesnom govoru, pa i u istom primjeru). Nastavak se *-i* najčešće ovjerava u imenica s nastavkom *-ø* u N jd., no isto tako i u ostalih imenica. Nastavak je *-amin* zabilježen u mjesnom govoru Plomina i tipičan je za sjeveroistočnu skupinu labinskih govora.

U imenica koje u N jd. imaju nastavak *-e* u svim se padežima izuzev NV jd. osnova proširuje sufiksom *-et-* (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 1. b).

U sjevernim i sjeveroistočnim govorima Labinštine s dvoakcenatskim sustavom u imenici *hċî / hċì // hċêr / hċèr* dugi naglasak na vokalu osnove u NAV jd. alternira s kratkim naglaskom u ostalim padežima (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 9. c).

2. 4. 2. 5. 4. III. vrsta, ž. r.

U dijelu imenica ove vrste u NA jd. dolazi do izostavljanja okluziva *t* u dočetnim skupinama *-st / -št i -št / -št* (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 8.) te do izmjena pojedinačnih dočetnih konsonanata (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 6.). U sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima u dijelu imenica alterniraju oblici s dugim naglašenim vokalom osnove u NA jd. s oblicima ostalih padeža u kojima je zabilježen kratki naglasak na istom vokalu (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 9. c).

U DL jd. stariji govornici češće ovjeravaju nastavak *-e*⁶²⁰, no i on katkad alternira s nastavkom *-i*, dok mlađi govornici rabe isključivo oblike s nastavkom *-i* (nastalim ujednačavanjem prema nastavku G jd.).

---

⁶¹⁹ Taj je nastavak uveden ujednačavanjem prema istom nastavku koji se javlja u I mn. V. Vranić 2005: 313, Dornik 2007: 10-11.

⁶²⁰ Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 2. ovoga rada.

U južnim je labinskim mjesnim govorima Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara te u sjevernim mjesnim govorima Presike, Rapca, Raše, Snašića, Vineža i Zartinja u govoru starijega stanovništva u I jd. potvrđen isključivo nastavak *-o*⁶²¹. U preostalim je sjevernim labinskim mjesnim govorima Labina, Marića, Molih Golja, Nedeščine, Repende, Svetoga Martina, Štrmca i Županića, također u govoru starijega stanovništva, za ovoga istraživanja zabilježena alternacija nastavaka *-o* i *-u*, bez neke zamjetne pravilnosti njihova ostvarivanja ili izmjene⁶²². U sjeveroistočnom su mjesnom govoru Plomina u starijega stanovništva zabilježena čak četiri različita nastavka u I jd.: *-o*, *-u*, *-on*, *-un*, pri čemu je posljednji najfrekventniji, a prva su dva vjerojatno posljedica ujednačavanja sa situacijom u ostalim labinskim govorima⁶²³. Mlađi govornici redovito u I jd. ovjeravaju oblike s nastavkom *-i* (dobivenim ujednačavanjem prema G te DL jd.). U dijelu imenica u I jd. dolazi do alternacija dočetnih konsonanata osnove: *-v-* > *-vʹ-* / *-vj-*, *-l-* > *-lʹ-* / *-j-*, *-t-* > *-ć-* te skupine *-st-* / *-št-* > *-šć-* / *-šć-* (v. poglavlje 2. 4. 2. 4. 2.).

U G mn. u svim su labinskim mjesnim govorima zabilježeni nastavci *-i* i *-ah*⁶²⁴ koji alterniraju u istim mjesnim govorima, pa čak i u istom primjeru.

U L mn. zabilježen je nastavak *-ah*, ovjeren u južnim i sjevernim labinskim govorima, te nastavak *-amin*, ovjeren u sjeveroistočnim labinskim govorima, koji u njima alternira s *-ah*.

U I mn. u svim je južnim i sjevernim labinskim govorima kod starijih govornika najčešći nastavak *-ami*, a nastavak je *-amin* zabilježen u mjesnom govoru Plomina i tipičan je za sjeveroistočnu podskupinu labinskih govora. Rijetko se u starijih govornika bilježe i primjeri s nastavkom *-i*. Mlađi pak govornici rijetko ovjeravaju primjere s nastavkom *-ami*, a mnogo češće one s nastavkom *-i* (uvedenim ujednačavanjem prema NA, pa i prema G mn.).

---

⁶²¹ Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 15. ovoga rada.

⁶²² Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 15. ovoga rada.

⁶²³ Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 15. ovoga rada.

⁶²⁴ V. bilješku 618 ovoga rada.

2. 4. 3. Zamjenice

a) Zamjenice predstavljaju vrstu riječi koja označuje i zamjenjuje neku drugu riječ⁶²⁵, odnosno one upućuju na određene predmete i osobine te se stoga nazivaju i upućivačkim riječima (Babić et al. 1991: 645) ili situacijskim riječima (Silić – Pranjković 2007: 117). Obično se prema svojoj funkciji, odnosno vrstama riječi koje zamjenjuju dijele na imeničke zamjenice koje zamjenjuju imenicu i samostalne su u rečenici te pridjevske zamjenice koje dolaze kao dodatak imenicama, tj. zamjenjuju pridjeve⁶²⁶. U suvremenom se hrvatskom standardnom jeziku prema značenju razlikuju lične⁶²⁷, povratne, posvojne, pokazne, upitne, odnosno i neodređene zamjenice⁶²⁸, pri čemu su sve lične zamjenice, povratna, upitne zamjenice *tko, što* te neodređene zamjenice njima tvorene dijelom imeničkih zamjenica, a sve su ostale zamjenice pridjevske⁶²⁹.

Za imeničke zamjenice S. Babić piše da „imaju veoma osebujnu sklonidbu“ (Babić et al. 1991: 647), dok se pridjevske zamjenice sklanjaju kao pridjevi (Babić et al. 1991: 653). S. Težak i i S. Babić ne definiraju prema kojoj se sklonidbi mijenja koja vrsta zamjenica nego samo donose sklonidbene obrasce pojedinih značenjskih zamjeničkih vrsta (Težak – Babić: 107-114). S. Pavešić u *Hrvatskoj gramatici* izdvaja sklonidbu: 1. ličnih zamjenica (pri čemu zamjenice za prvo i drugo lice imaju „posebne oblike“, a zamjenice trećega lica imaju „oblike slične kao i ostale lične zamjenice“; Barić et al. 1997: 208-209); 2. tzv. ostalih zamjenica i zamjeničkih pridjeva *sam* i *sav* (gdje se ubrajaju i imeničke zamjenice *tko, što* i njima složene zamjenice te većina pridjevskih zamjenica) koje imaju nastavke kao određeni pridjevi (Barić et al. 1997: 210-213); 3. posvojnih zamjenica 3. l. jednine (koje tvore oblike kao neodređeni pridjevi; Barić et al. 1997: 214); i 4. zamjeničkih pridjeva (koji dijelom imaju oblike kao neodređeni pridjevi, a dijelom kao određeni pridjevi; Barić et al. 1997: 214). D. Raguž ističe da zamjenice za 1. i 2. lice (*ja, ti, mi, vi*) i povratna zamjenica imaju „sasvim osobitu deklinaciju“, dok sve ostale zamjenice imaju isti tzv. zamjenički tip deklinacije (Raguž 1997:

⁶²⁵ Usp. Težak – Babić 1996: 106, Barić et al. 1997: 203, Raguž 1997: 67, Silić – Pranjković 2007: 39, 117.

⁶²⁶ Usp. Babić et al. 1991: 646, Težak – Babić 1996: 107, Barić et al. 1997: 203.

U *Gramatici hrvatskoga jezika* S. Težaka i S. Babića rabe se nazivi imenične i pridjevne zamjenice (Težak – Babić 1996: 107), a u Akademijinoj *Gramatici* – imeničke i pridjevne (Babić et al. 1991: 646).

I. Marković tvrdi da se podjela na imeničke i pridjevske zamjenice zapravo temelji na tome imaju li neke zamjenice mociju ili nemaju (pri čemu je imeničke nemaju, a pridjevske su upravo po posjedovanju mocije pridjevske) (Marković 2012: 321).

⁶²⁷ U *Gramatici hrvatskoga jezika* S. Težaka i S. Babića rabi se termin osobne ili lične zamjenice (Težak – Babić 1996: 107).

⁶²⁸ Usp. Babić et al. 1991: 646, Težak – Babić 1996: 107, Barić et al. 1997: 203.

S. Težak i S. Babić te J. Silić i I. Pranjković zasebno izdvajaju i povratno-posvojne zamjenice (Težak – Babić 1996: 107, Silić – Pranjković 2007: 117).

⁶²⁹ Usp. Babić et al. 1991: 646, Težak – Babić 1996: 107.

73). J. Silić i I. Pranjković donose zasebne obrasce sklonidbe svake pojedine značenjske vrste zamjenica, bez definiranja tipova ili vrsta pojedinih zamjениčkih paradigmi (Silić – Pranjković 2007: 118-133).

I. Lukežić u radovima o zamjenicama u čakavskom narječju (Lukežić 2000, Lukežić 2001) govori o trima zamjениčkim sklonidbama: 1. *prvoj zamjениčkoj sklonidbenoj vrsti* u kojoj potpuno izostaju opreke po rodu, broju, padežu, 'određenosti' i 'živosti' i u kojoj su „padežni nastavci najvećim dijelom podudarni s padežnim nastavcima imenica“ (Lukežić 2000: 99), a prema kojoj se sklanjaju osobne lične zamjenice (*ja, ti, mi, vi*) i povratna zamjenica; 2. *drugoj zamjениčkoj sklonidbenoj vrsti* u kojoj su padežni nastavci podudarni s onima u sklonidbi pridjeva i rednih brojeva i iskazuju opreke u rodu i broju (te 'određenost'/'neodređenost' u N jd. m. r., kao i 'živost'/'neživost' u A jd. m. r.), a prema kojoj se sklanjaju neosobne lične zamjenice za 3. l. jd. i 3. l. mn. te posvojne, pokazne, odnosno-upitne i neodređene zamjenice (Lukežić 2000: 114); 3. *trećoj zamjениčkoj sklonidbenoj vrsti* koja je djelomično podudarna s prvom (u neiskazivanju kategorije roda i broja), a djelomično s drugom zamjениčkom sklonidbenom vrstom (oblični su nastavci podudarni s onima u jednini s. r.), prema kojoj se sklanjaju odnosne i upitne zamjenice za 'živo' i 'neživo' te od njih složene neodređene zamjenice (Lukežić 2001: 21). Potonja se podjela zamjениčkih sklonidbi primjenjuje u recentnoj hrvatskoj dijalektološkoj literaturi⁶³⁰ (usp. Lukežić – Zubčić 2007: 39-48, Vranić 2011: 99-108), pri čemu se druga zamjениčka sklonidbena vrsta naziva i zamjениčko-pridjevskom sklonidbom (jer se prema njoj sklanja dio zamjenica, ali i određeni pridjevi; usp. Lukežić – Zubčić 2007: 40-48, Vranić 2011: 102).

b) U prikazu se zamjenica u govorima Labinštine slijedi metodologija primijenjena u raspravi S. Vranić o morfologiji govora sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu (Vranić 2011: 99-108).

---

⁶³⁰ U ranijim se radovima govorilo, primjerice, da lične zamjenice za 1. i 2. lice i povratna zamjenica imaju zasebnu sklonidbu, a sve ostale zamjenice, uz manja odstupanja, slijede deklinaciju pridjeva određena lika (Hozjan 1992: 50). I. Lukežić u svojim ranijim radovima piše o sklonidbi osobnih zamjenica (u koje se ubrajaju lične, povratna, upitno-donosna *ča* i njome tvorene neodređene zamjenice) koju karakteriziraju nastavci „imeničke deklinacije, s krnjim kategorijama roda i broja, a djelomice i padeža“ (Lukežić 1996a: 105; v. i Lukežić – Turk 1998: 131), dok se neosobne zamjenice sklanjaju po posebnoj zamjениčkoj deklinaciji (Lukežić 1996a: 105) ili se „morfološki vladaju poput pridjeva“ (Lukežić – Turk 1998: 131). J. Kalsbeek donosi posebne sklonidbene obrasce ličnih, povratne i upitno-odnosnih zamjenica, posvojnih zamjenica za 1. i 2. l. jd., povratno-posvojne i pokaznih zamjenica te zamjenica *sav* i *sam*, dok za sve preostale zamjenice utvrđuje da se sklanjaju poput određenih pridjeva (Kalsbeek 1998: 158).

2. 4. 3. 1. Lične zamjenice za 1. i 2. lice i povratna zamjenica

Zamjenica za 1. l. jd. upućuje na osobu koja govori, tj. govornika osobno; zamjenica za 2. l. jd. odnosi se na osobu s kojom se govori, tj. sugovornika; zamjenica za 1. l. mn. rabi se za skupinu osoba član koje je i osoba koja govori, tj. govornik, ili za više sugovornika; a zamjenica za 2. l. mn. upućuje na skupinu osoba član koje je i osoba s kojom se govori, tj. sugovornik, odnosno na više od jednoga sugovornika (Težak – Babić 1996: 197, Barić et. al 1997: 203, Lukežić 2000: 101, Silić – Pranjković 2007: 117-118).

Ove se zamjenice mijenjaju prema prvoj zamjениčkoj sklonidbi⁶³¹ i nemaju kategorije roda, kategoriju 'određenosti', odnosno 'neodređenosti', kao ni kategoriju 'živo'/'neživo'. Lične zamjenice imaju jedninu i množinu, a istim likovima povratne zamjenice iskazuje se i jednina i množina. Zamjenica za 2. lice javlja se u svih sedam padeža, dok zamjenica za 1. l. nema vokativa, kao ni povratna zamjenica, koja pak nema ni nominativa. U G, D i A sve te zamjenice imaju i nenaglašene oblike.

	1. lice jd.	2. l. jd.	povratna	1. lice mn.	2. lice mn.
N	<i>jă / ja</i> ⁶³²	<i>tî / tî</i>	-	<i>mî / mî</i>	<i>vî / vî</i>
G	<i>meně / meně,</i> <i>me</i>	<i>tebě / tebě,</i> <i>te</i>	<i>sebě / sebě /</i> <i>šebě, se / še</i>	<i>năs / năs / năs,</i> <i>nas / naś</i>	<i>văs / văs / văs,</i> <i>vas / vaś</i>
D	<i>meně / meně,</i> <i>mi</i>	<i>tebě / tebě,</i> <i>ti</i>	<i>sebě / sebě /</i> <i>šebě, se / še</i>	<i>nôn, nan</i>	<i>vôn, van</i>
A	<i>meně / meně,</i> <i>me</i>	<i>tebě / tebě,</i> <i>te</i>	<i>sebě / sebě /</i> <i>šebě, se / še</i>	<i>năs / năs / năs,</i> <i>nas / naś</i>	<i>văs / văs / văs,</i> <i>vas / vaś</i>
L	<i>meně / meně</i>	<i>tebě / tebě</i>	<i>sebě / sebě /</i> <i>šebě</i>	<i>nămi / nămi //</i> <i>nămin</i> ⁶³³	<i>vămi / vămi //</i> <i>vămin</i> ⁶³⁴

⁶³¹ Više v. u uvodnom dijelu poglavlja o zamjenicama ovoga rada, kao i u Lukežić 2000.

⁶³² Jednom se kosom crtom odvajaju oblici koji se razlikuju svojim fonološkim sastavom (prozodijom i/ili konsonantizmom). Dvjesto se kosim crtama odvajaju oblici zabilježeni s alternirajućim nastavcima. Zarezom su naglašeni oblici odvojeni od nenaglašanih u onim padežima u kojima se ovjeravaju.

Kod oblika s različitim fonološkim sastavom u obzir valja uzeti sljedeću distribuciju: primjeri s cakavskim fonemima /š/ i /ž/ ovjereni su u mjesnim govorima Plomina, Rapca, Raše, Repende, Štrmca i Vineža, a oni bez tih fonema, tj. sa *s*, *š*, *z*, *ž* u Labinu, Marićima, Molim Goljima, Nedešćini, Presici, Snašićima, Svetom Martinu, Zartinju i Županićima. Također, u svim južnim labinskim govorima zabilježeni su primjeri s fonemima /š/ i /ž/. Kad je riječ o primjerima sa zadržanim fonemom /č/ ili njegovom zamjenom s /c/, situacija je sljedeća: primjeri s fonemom /č/ ovjeravaju se u sjevernim govorima Marića i Svetoga Martina te u južnim govorima Brgoda, Drenja i Škvaranske (u potonjem se govoru ponekad č ostvaruje i kao č̣, ali ne sustavno, stoga se dalje u radu na tom mjestu bilježi č̣), a u svim ostalim labinskim govorima bilježe se primjeri sa zamjenom č̣ > c. Primjeri u kojima je *ḷ* > *j* zabilježeni su u sjeveroistočnom govoru Plomina.

I	<i>mànon / mànon</i> // <i>mànun</i> ⁶³⁵ // <i>nàmi</i> ⁶³⁶	<i>tòbon / tòbon</i> // <i>tòbun</i> ⁶³⁷	<i>sòbon / sòbon</i> / <i>sòbon</i> // <i>sòbun</i> / <i>sòbun</i> ⁶³⁸	<i>nàmi / nàmi</i> // <i>nàmin</i> ⁶³⁹	<i>vàmi / vami</i> // <i>vàmin</i> ⁶⁴⁰
----------	---	--	--	--	--

2. 4. 3. 2. Upitne i odnosne zamjenice za značenje 'živo' (*kî / kî*) i 'neživo' (*cà / cã / cá / čá* // *cô / čô / cò / čò*) i njima tvorene zamjenice

Upitne se i odnosne zamjenice za 'živo' *kî / kî* 'tko' i 'neživo' *cà* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *cã* (Ma, Sm) / *cá* (Ba, Br, Ka, Sl, Šk, Tr) / *čá* (Bg, Dr) / *ča* (Šv) // *cô* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *čô* (Ma, Sm) / *cò* (Ba, Br, Ka, Sl, Šk, Tr) / *čò* (Bg, Dr) / *čo* (Šv)⁶⁴¹ 'što' sklanjaju prema trećoj zamjeničkoj sklonidbi⁶⁴², prema kojoj se mijenjaju i od njih izvedene složene neodređene zamjenice.

N	<i>kî / kî</i>	<i>cà / cã / cá / čá, cô / čô / cò / čò</i>
G	<i>kêga / kêga</i>	<i>cegã / čegã / cegá / cegá</i>
D	<i>kêmu / kêmu</i>	<i>cên / cên / cèn / cèn</i>
A	<i>kêga / kêga</i>	<i>cà / cã / cá / čá, cô / čô / cò / čò</i>
L	<i>kêmu / kêmu</i>	<i>cên / cên / cèn / cèn</i>
I	<i>kên / kên</i>	<i>cên / cên / cèn / cèn</i>

⁶³³ Potonji je oblik ovjeren u sjeveroistočnim labinskim govorima.

⁶³⁴ V. prethodnu bilješku.

⁶³⁵ Oblik se ovjerava ponajprije u sjeveroistočnim labinskim govorima, ali i u većini sjevernih, gdje najčešće alternira s oblikom s nastavkom *-on* (pri čemu je potonji ipak nešto frekventniji).

⁶³⁶ Oblik je zabilježen u južnim labinskim govorima Brgoda, Brovinja, Koromašna, Stanišova, Svetoga Lovreca, Škitace, Viškovića i Trgetara. Vjerojatno je postojao metatizirani lik *namon*, potvrđen i u mnogim drugim čakavskim govorima (usp. Lukežić 2000: 100), a u spomenutim se govorima on zbog sličnosti glasovnoga sastava stopio s oblikom za isti padež zamjenice za 1. l. množine.

⁶³⁷ V. bilješku 635 ovoga rada.

⁶³⁸ V. bilješku 635 ovoga rada.

⁶³⁹ V. bilješku 633 ovoga rada.

⁶⁴⁰ V. bilješku 633 ovoga rada.

⁶⁴¹ Radi ekonomičnosti dalje se u ovom poglavlju iza svake od pojedinih ovjera neće navoditi kratice punktova u kojima je pojedini primjer zabilježen – u obzir treba uzeti distribuciju ovjera kakva je navedena u integralnom tekstu rada. V. i bilješku 632 ovoga rada.

⁶⁴² V. u uvodnom dijelu poglavlja o zamjenicama ovoga rada, kao i u Lukežić 2001.

Zamjenica *kî / kî* u labinskim je govorima zabilježena i u neodređenom, egzistencijalnom i distributivnom značenju⁶⁴³ (Houtzagers 1985: 98-99, Kalsbeek 1998: 166, Vranić 2011: 101): *Mòreš sè pràvit ku te kî pîta.* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *Mòreš sè pràvit ku te kî pîta.* (Pl, Rš) / *Mòreš sè pràvit ku te kî pîta.* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv); *Nèka dèla kakò kî ce. / Nèka dèla kakò kî ce.; Kî vòli, mòre stàvit i cùkara.* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *Kî vòli, mòre stàvit i cùkara.* (Pl, Rš) / *Kî vòli, mòre stàvit i cùkara.* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv); *Nùtre se hòdi kakò kî prìde.* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *Nùtre se hòdi kakò kî prìde.* (Pl, Rš) / *Nùtre se hòdi kakò kî prìde.* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv).

Zamjenica za 'neživo' javlja se u oblicima *cà / cá*, odnosno *čà / čá*, a u tzv. egzistencijalnom značenju 'išta, bilo što', odnosno u neodređenom značenju, zabilježena je u oblicima *cô / cò*, odnosno *čô / čò*: *Bèci je bilò, a nì bilò cò kupit. A sadà nì ni bèci ni cò kupit!* (Ba) *Jùtro ràno, na cetiri i cò, vèc sí bi tàmo i sí košì.* (Ba) *Mì bèšemo cò pojàle ku je bilò.* (Br) *Šon mišlila da je mòbitel želà, da grè čò govorit.* (Bg) *Jà šon vájka bì màlo dàlje i promàtra ljùdi, kù šon rivò čò videt.* (Dr) *A kàt je bilò za kosìt, nì bilò cò popìt.* (Mg) *Da nìman cò pojès...* (Ne) *Cà te kî cò pîta?* (Ne) *Cà menè cò dòš?* (Ne) *Ubèt šon njè nošila tùka, da pojì cò.* (Pl) *Nìmajò brìžni jùdi cò za pojès.* (Pl) *Ne znòn ku šon cò požabìla.* (Pl) *Onipùt son pisò kedè mi je kî cò rèka.* (Pr) *Ti trèba prnès cò?* (Rb) *Je hi cò i pošpijät!* (Rš) *Ne dàj Bòh da sí doznò cò!* (Re) *Da je cò cù da je pùknulo, ali nì nìc.* (Sl) *Dòkle je takò, dòk se cò ne kambjò...* (Sl) *Bin bi šò poli njìh cò pojès.* (Za) *Nèceš imèt cò stàvit ku sè sadà pojìš.* (Žu).

U funkciji veznika u zavisnosloženoj rečenici zamjenica *cà / čà / cá / čá* može se odnositi i na 'živo': *...od mòje tèti Lùceti, cà je od Milàna ženà bilà...* (Ba) *Pòkle je bilà ovà Škitacònka cà je bilà ožènjena za Màrija.* (Ba) *Cèli tà jànjac je bì za ljùdi cà so kosìli.* (Mg) *Poli nàs je bilà bòlnica, brìžni ljùdi cà so bilì rànjeni.* (Mg) *Tò je bì onaìsti cà je gòre Labinè bì.* (Mg) *Ánke jenà od Brìgoda cà je dèlala tàmo...* (Sl) *Jòš je onà Tòni cà dèla Koromàšnen.* (Za) *Tò je bì kùpi Nìni cà ga zovò Pìpa.* (Za) *Je bì onaìsti cà so ga zvolì Dòhtor.* (Za).

Zamjenica *cà / čà / cá / čá* u vezi s prijedlozima *po* i *za / zá* ovjerena je u A i u kraćoj inačici *c / č* (koja može biti zamijenjena sa *š / s* uslijed slabljenja napetosti šumnika na dočetu zatvorena sloga; više v. u poglavlju 2. 2. 3. o konsonantizmu govora Labinštine

⁶⁴³ Neodređeno se i egzistencijalno značenje tih zamjenica uglavnom javlja u zanimanim, pogodbenim ili upitnim rečenicama, a distributivno u kombinaciji s upitnim riječima koje imaju „distributivno“ značenje, odnosno drugim upitnim zamjenicama ili upitnim prijedlogom. Usp. Houtzagers 1985: 98-99, Kalsbeek 1998: 165-166.

ovoga rada)⁶⁴⁴. Takav akuzativni oblik nosi dugi naglasak u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom, dok je u južnim labinskim govorima u dubinskoj strukturi, tj. u kvaliteti vokala *a* i *o* iz prijedloga *ža* uočljiva nekadašnja duljina⁶⁴⁵: *Žòc sí tò stòri?* (Br) *Žòš se žvòlo krpànica?* (Bg) *Zòš ne govòriš po hrvòski?* (Ne) *Ne vidi zòš bi tò takò bilò.* (Ne) *Zòš me pìtaš?* (Ne) *Tì znòš zòš je tò takò bilò.* (Pr) *Ne znòn zòc so onì bàš o Rovìnj pridèvali.* (Re) *Žòc son jà sò cà, zòc son pùsti mäter i ocà?* (Rš) *Žnòn zòc ga ìman toliko ràdi.* (Vi) *Žòc mi je Bòg poslò pròpijo njegà?* (Vi) *Zòc se nàšo mèsto zovè Zartìnj?* (Za) *Ne znòn zòc.* (Za) *Nìmajò se zòc duperàt.* (Za) *Zòc so dèlali skùpa?* (Za) *Zòc son jà tò napisò?* (Za) *Zòš se onà zovè Krvòva plàca?* (Žu); *Pòc ste slì tàmo?* (Br).

U labinskim su govorima zabilježene sljedeće neodređene zamjenice za 'neživo' izvedene iz zamjenice *cà / cã / cá / čá*: NA *nìc / nìč / nìš / nìs / nìc / nìč / nìš*⁶⁴⁶, G *nìcega / nìčega / nìcega / nìčega*, D *nìcemu / nìčemu / nìcemu / nìčemu*, LI *nìceren / nìčeren / nìceren / nìčeren // nìcen / nìčen*⁶⁴⁷; NA *nèšto / nèšto / nèšto*⁶⁴⁸, G *nècega / nèčega / nècega / nèčega*, D *nècemu / nèčemu / nècemu / nèčemu*, LI *nèceren / nèčeren / necèren / nèčeren // nècen / nèčen*⁶⁴⁹; GA *sàcega / sàcega / sàcega / sàcega / sàcega*, D *sàcemu / sàcemu / sàcemu / sàcemu / sàcemu*, LI *sàceren / sàceren / sàceren / sàceren / sàceren / sàceren // sàcen / sàcen / sàčen*⁶⁵⁰; *bìlo cà / bìlo cã / bìlo cá / bìlo čá; ca gòt / ča gòt / ca gòt / ča gòt*⁶⁵¹.

U govorima su labinske skupine ovjerene sljedeće neodređene zamjenice za značenje 'živo' izvedene iz zamjenice *kî / kî: nîki / nîki*, GA *nîkega / nîkega*, DL *nîkemu / nîkemu*, I

⁶⁴⁴ M. Moguš piše da u svezama prijedloga i zamjenice *ča* (ili negacije i *ča*) dolazi do redukcije završnoga vokala zamjenice (Moguš 1977a: 22). I. Lukežić pak smatra da je u priložima koji su sraslice prijedloga *na, po, va, za* i akuzativnoga oblika upitno-odnosne zamjenice *čə (*načə, *počə, *vačə, *začə) došlo do zamuknuća fonema šva u „slabu“ položaju (Lukežić 2012: 62, 123).

⁶⁴⁵ Prisutnost dugoga naglasaka u takvim oblicima I. Lukežić drži tipom položajnoga duljenja uvjetovanoga zamuknućem „slaboga“ fonema šva, a takvo je duljenje zabilježeno u sjevernočakavskim i dijelu srednjočakavskih govora (Lukežić 2012: 62).

⁶⁴⁶ O distribuciji ovih oblika i onih koji u ovom poglavlju slijede u pojedinim labinskim govorima više v. u bilješci 632 ovoga rada.

⁶⁴⁷ U južnim labinskim govorima zabilježeni su isključivo oblici s naveskom *-er-*, dok su u sjevernim i sjeveroistočnim govorima dobivene ovjere oblika s naveskom i bez njega. O podrijetlu toga naveska više v. u Lukežić 2012: 52, 227.

⁶⁴⁸ Prisutnost likova *nešto, ništo, pošto, zašto* u čakavskim idiomima M. Moguš drži etapom vlastita čakavskog razvoja, a ne štokavskim elementima. U čakavskim se idiomima naime zamjenica *ča* u prijedložnoj vezi može upotrebljavati i u krmjem liku *č* koji se zamjenjuje sa *š* zbog prirode čakavskoga sloga, a ponegdje se tako dobivenomu čakavskom obliku dodaje još i navesak *to* (Moguš 1982: 4).

I. Lukežić piše da je neodređena složena zamjenica *nešto* nastala od upitno-odnosne zamjenice za 'neživo' i oblika nominativa pokazne zamjenice srednjega roda u jednini *to* (Lukežić 2001: 32). Ista autorica drži tu zamjenicu novijom pojavom u čakavskim govorima te je objašnjava kao rezultat jezičnih dodira sa štokavskim idiomima (Lukežić 2001: 34).

⁶⁴⁹ V. bilješku 646 ovoga rada.

⁶⁵⁰ V. bilješku 646 ovoga rada.

⁶⁵¹ U svim je govorima labinske skupine u značenju 'iznimno dobro' zabilježen prilog *cagòdar / čagòdar / cagòdar / čagòdar* koji je zapravo petrificiran oblik neodređene zamjenice s naveskom *-ar-* (o podrijetlu toga naveska više v. u Lukežić 2012: 52, 227).

nìken / nìken; nèki / nèki, GA nèkega / nèkega, DL nèkemu / nèkemu, I nèken / nèken; sàki / sàki / sàki, GA sàkega / sàkega / sàkega, DL sàkemu / sàkemu / sàkemu, I sàken / sàken / sàken; bilo kî / bilo kî; kî gòt / kî gòt; màlo kî / màlo kî.

2. 4. 3. 3. Pridjevske zamjenice

Pridjevske se zamjenice mijenjaju prema drugoj zamjeničkoj sklonidbi⁶⁵².

2. 4. 3. 3. 1. Lične zamjenice za 3. lice

Lične zamjenice *on, ona, ono* (ili neosobne lične zamjenice; Lukežić 2000: 114) odnose se osobu o kojoj se govori (ili na ono o čemu se govori), ali nije uključena u razgovor ni kao govornik/govornici ni kao sugovornik/sugovornici, a može biti muškoga, ženskoga ili srednjeg roda (Težak – Babić 1996: 107, Barić et al. 1997: 203, Lukežić 2000: 116, Silić – Pranjković 2007: 117). Za njih su relevantne kategorije roda i broja, a imaju šest padeža. U N jd. m. r. nekih zamjenica nastavkom se izražava kategorija 'određenosti' ('određenost' : 'neodređenost'), a nastavkom A jd. m. r. kategorija 'živo', odnosno 'neživo'. Nepostojanje alomorfa u nastavcima GDAL jd. muškoga i srednjeg roda te postojanje naglašenih i nenaglašenih oblika u GDA jd. i mn. značajke su kojima se lične zamjenice za 3. lice razlikuju od ostalih zamjenica koje pripadaju istoj sklonidbi.

	m. r. jd.	s. r. jd.	ž. r. jd.	m. r. mn.	s. r. mn.	ž. r. mn.
N	<i>ôn / ón</i>	<i>onò / onó</i>	<i>onà / oná</i>	<i>onì / oní</i>	<i>onè / oné // onà / oná</i> ⁶⁵³	<i>onè / oné</i>
G	<i>njegà / njega, ga</i>		<i>njê / njê, je</i>	<i>njih / njih, hi / gi (ih)</i> ⁶⁵⁴		
D	<i>njemù / njemu, mu</i>		<i>njê / njê, je</i>	<i>njimi / njimi // njîn / njîn</i> ⁶⁵⁵ , <i>in</i>		

⁶⁵² Više v. u uvodnom dijelu poglavlja o zamjenicama ovoga rada, kao i u Lukežić 2000.

⁶⁵³ Stariji govornici u N mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju oblik jednak onomu N mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban oblik za srednji rod *onà / oná*.

⁶⁵⁴ U labinskim se govorima najčešće bilježe metatizirani likovi *hi*, odnosno *gi*, a polazišni oblik *ih* ovjerava se sporadično.

⁶⁵⁵ Alternacija tih dvaju oblika s različitim nastavcima zabilježena je u svim labinskim govorima.

A	<i>njegà / njegà,</i> <i>njega, ga</i>	<i>onò / onò</i>	<i>njô / njò, njo, jo //</i> <i>njû / nju, ju⁶⁵⁶, je</i>	<i>njìh / njìh, hi / gi (ih)⁶⁵⁷, njuh</i>
L	<i>njemù / njemù // njên /</i> <i>njen⁶⁵⁸</i>		<i>njê</i>	<i>njìmi / njìmi</i>
I	<i>njîn / njîn</i>		<i>njô / njò // njû //</i> <i>njôn // njûn⁶⁵⁹</i>	<i>njìmi / njìmi //</i> <i>njìmin⁶⁶⁰</i>

U A jd. silina s naglašena vokala zamjenica *ôn / òn, onò / onò* i *onà / onà* prelazi na proklitiku: *nô njega / nò njega, pò njega / pò njega, zô njega / zô njega / zò njega⁶⁶¹; nô njo / nò njo // nò nju, pò njo / pò njo // pò nju, zô njo / zô njô / zò njo // zò nju / zò nju.*

U A mn. zamjenica *onì / onì, onè / onè // onà / onà* i *onè / onè* zabilježen je posebni klitički oblik *njuh* koji se rabi kad silina prelazi na proklitiku: *nô njuh / nò njuh, pò njuh / pò njuh, zô njuh / zò njuh / zò njuh.*

2. 4. 3. 3. 2. Upitno-odnosna pridjevska zamjenica *kî / kî, kà / kà, kô / kô* i njome tvorene zamjenice

Upitno-odnosna pridjevska zamjenica *kî / kî, kà / kà, kô / kô; kî / kî, kê / kê // kà / kà, kê / kê* mijenja se na sljedeći način:

⁶⁵⁶ Oblici isključivo s nastavkom u A jd. ž. r. -o ovjereni su u južnim labinskim mjesnim govorima Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara te u sjevernim mjesnim govorima Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Vineža i Zartinja. U preostalim je sjevernim i sjeveroistočnim labinskim mjesnim govorima Labina, Marića, Molih Golja, Nedešćine, Plomina, Svetoga Martina, Štrmca i Županića za ovoga istraživanja zabilježena alternacija nastavaka -o i -u, bez neke zamjetne pravilnosti njihova ostvarivanja ili izmjene, s time da se u govoru Plomina -u ipak bilježi nešto češće od -o. V. i poglavlje 2. 2. 4. ovoga rada.

⁶⁵⁷ V. bilješku 654 ovoga rada.

⁶⁵⁸ Alternacija tih dvaju oblika s različitim nastavcima zabilježena je u svim labinskim govorima.

⁶⁵⁹ Oblici s nastavkom -o u I jd. ž. r. ovjereni su u južnim labinskim mjesnim govorima Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara te u sjevernim mjesnim govorima Presike, Rapca, Raše, Snašića, Vineža i Zartinja. U preostalim je sjevernim labinskim mjesnim govorima Labina, Marića, Molih Golja, Nedešćine, Repende, Svetoga Martina, Štrmca i Županića za ovoga istraživanja zabilježena alternacija nastavaka -o i -u, bez neke zamjetne pravilnosti njihova ostvarivanja ili izmjene. U sjeveroistočnom su mjesnom govoru Plomina zabilježeni oblici s čak četirima različitim nastavcima: -o, -u, -on, -un, pri čemu je posljednji najfrekventniji, a prva su dva vjerojatno posljedica ujednačavanja sa situacijom u ostalim labinskim govorima. V. i poglavlje 2. 2. 15. ovoga rada.

⁶⁶⁰ Potonji je oblik zabilježen u sjeveroistočnom labinskom mjesnom govoru Plomina.

⁶⁶¹ O distribuciji ovih oblika i onih koji u ovom poglavlju slijede u pojedinim labinskim govorima više v. u bilješci 632 ovoga rada.

	m. r. jd.	s. r. jd.	ž. r. jd.	m. r. mn.	s. r. mn.	ž. r. mn.
N	<i>kî / kî</i>	<i>kô / kô</i>	<i>kà / kà</i>	<i>kî / kî</i>	<i>kê / kê // kà / kà⁶⁶²</i>	<i>kê / kê</i>
G	<i>kêga / kêga</i>		<i>kê / kê</i>	<i>kèh / kèh</i>		
D	<i>kêmu / kêmu</i>		<i>kê / kê</i>	<i>kèn / kèn</i>		
A	= N / G	= N	<i>kô / kô // kû⁶⁶³</i>	= N	= N	= N
L	<i>kên / kèn</i>		<i>kê / kê</i>	<i>kèh / kèh</i>		
I	<i>kên / kèn</i>		<i>kô / kô // kû // kôn // kûn⁶⁶⁴</i>	<i>kèmi / kèmi // kèmin⁶⁶⁵</i>		

Oblik A jd. m. r. zamjenice za značenje 'živo' jednak je obliku G, a za značenje 'neživo' jednak je N.

U labinskim je govorima zabilježena uporaba oblika ovih zamjenica u uskličnim rečenicama: *Kî lêpi mladîć! / Kî lêpi mladîć!; Kô dobrò kafê! / Kò dobrò kafê!; Kê vêle nògi îmaš! (La, Mg, Ne, Za, Žu) / Kê vêle nògi îmaš! (Pl, Rš) / Kê vêle nògi îmaš! (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv).*

I ove se zamjenice mogu rabiti u neodređenom, egzistencijalnom ili distributivnom značenju, poput upitno-odnosne zamjenice *kî / kî* 'tko'⁶⁶⁶ (usp. Houtzagers 1985: 98-99, Kalsbeek 1998: 166, Vranić 2011: 104; v. i poglavlje 2. 4. 3. 2. ovoga rada): *Ku je kî otròk dõbar, njèni je bòlji. / Ku je kî otròk dõbar, njèni je bòji. (Pl) / Ku je kî otròk dõbar, njèni je bòlji.; Kô besèdo bi rèka, sàka mu je valjàla. (Za) / Kô besèdo bi rèka, sàka mu je valjàla. (Rš) / Kò besèdo bi rèka, sàka mu je valjàla. (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) // Ku besèdu bi rèka, sàka mu je valjàla. (La, Mg, Ne, Žu) / Ku besèdu je rèka, sàka mu je vajàla. (Pl).*

Kao što je već istaknuto u uvodnom dijelu poglavlja o pridjevskim zamjenicama, u tu se skupinu ubrajaju i neodređene složene zamjenice izvedene iz upitno odnosnih zamjenica *kî / kî, kà / kà, kô / kò; kî / kî, kê / kê // kà / kà, kê / kê*: zamjenice *nèki / nèki, sàki / sàki / sàki⁶⁶⁷*,

⁶⁶² Stariji govornici u N mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju oblik jednak onomu N mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban oblik za srednji rod *kà / kà*.

⁶⁶³ O distribuciji nastavaka *-o* i *-u* u A jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 656 ovoga rada.

⁶⁶⁴ O distribuciji nastavaka *-o*, *-u*, *-on* i *-un* u I jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 659 ovoga rada.

⁶⁶⁵ Potonji je oblik zabilježen u sjeveroistočnom labinskom mjesnom govoru Plomina.

⁶⁶⁶ Više v. u bilješci 643 ovoga rada.

⁶⁶⁷ O distribuciji ovih oblika i onih koji u ovom poglavlju slijede u pojedinim labinskim govorima više v. u bilješci 632 ovoga rada.

kî gòt / kî gòt, mǎlo kî / mǎlo kî, koje sve imaju i kategoriju roda: N jd. *něki / něki, něka / něka, něko / něko*, G jd. *někega / někega, něke / něke*, D jd. *někemu / někemu, něke / něke*, A jd. = N jd. / G jd., = N jd., *něko / něko // něku*, L jd. *něken / něken, něke / něke*, I jd. *něken / něken, něko / něko // něku // někon // někun*, N mn. *něki / něki, něke / něke // něka / něka, něke / něke*, G mn. *někeh / někeh*, D mn. *něken / něken*, A mn. = N mn., L mn. *někeh / někeh*, I mn. *někemi / někemi // někemin*; N jd. *sǎki / sǎki / sǎki, sǎko / sǎko / sǎko, sǎka / sǎka / sǎka*, G jd. *sǎkega / sǎkega / sǎkega, sǎke / sǎke / sǎke*, D jd. *sǎkemu / sǎkemu / sǎkemu, sǎke / sǎke / sǎke*, A jd. = N jd. / G jd., = N jd., *sǎko / sǎko / sǎko // sǎku / sǎku*, L jd. *sǎken / sǎken / sǎken, sǎke / sǎke / sǎke*, I jd. *sǎken / sǎken / sǎken, sǎko / sǎko / sǎko // sǎku / sǎku // sǎkon // sǎkun*, N mn. *sǎki / sǎki / sǎki, sǎke / sǎke / sǎke // sǎka / sǎka / sǎka, sǎke / sǎke / sǎke*, G mn. *sǎkeh / sǎkeh / sǎkeh*, D mn. *sǎken / sǎken / sǎken*, A mn. = N mn., L mn. *sǎkeh / sǎkeh / sǎkeh*, I mn. *sǎkemi / sǎkemi / sǎkemi // sǎkemin*; N jd. *kî gòt / kî gòt, kô gòt / kô gòt, kǎ gòt / kǎ gòt*, G jd. *kêga gòt / kêga gòt, kê gòt / kê gòt*, D jd. *kêmu gòt / kêmu gòt, kê gòt / kê gòt* itd.; N jd. *mǎlo kî / mǎlo kî, mǎlo kô / mǎlo kô, mǎlo kǎ / mǎlo kǎ*, G jd. *mǎlo kêga / mǎlo kêga, mǎlo kê / mǎlo kê*, D jd. *mǎlo kêmu / mǎlo kêmu, mǎlo kê / mǎlo kê* itd.

2. 4. 3. 3. Posvojne zamjenice, posvojno-povratna zamjenica i neodređene zamjenice

Posvojna zamjenica za 1. 1. jd. *môj / mój, mojò / mojò // mojè / mojè, mojǎ / mojǎ* mijenja se prema sljedećem obrascu:

	m. r. jd.	s. r. jd.	ž. r. jd.	m. r. mn.	s. r. mn.	ž. r. mn.
N	<i>môj / mój</i>	<i>majò / majò // majè / majè⁶⁶⁸</i>	<i>majǎ / majǎ</i>	<i>majĩ / majĩ</i>	<i>majè / majè // majǎ / majǎ⁶⁶⁹</i>	<i>majè / majè</i>
G	<i>majêga / majêga</i>		<i>majê / majê</i>	<i>majèh / majèh</i>		

⁶⁶⁸ Starije stanovništvo češće ovjerava oblike s nepalatalnim nastavkom *-o*, koji je, prema podacima prikupljenima za ovoga istraživanja, očito u labinskim govorima bio generaliziran u srednjem rodu zamjeničko-pridjevske sklonidbe. Kod mlađih je govornika danas već frekventnije stanje u kojem se nastavak *-e* dodaje osnovama s dočetnim palatalnim konsonantom, a nastavak se *-o* dodaje osnovama s dočetnim nepalatalnim konsonantom. Međutim, i od mlađega su stanovništva dobivene ovjere nekadašnjega prevladavajućeg nastavka *-o* i kod osnova s palatalnim dočetnim konsonantom.

⁶⁶⁹ Stariji govornici u N mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju oblik jednak onomu N mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban oblik za srednji rod *majǎ / majǎ*.

D	<i>mojĕmu / mojĕmu</i>		<i>mojĕ / mojĕ</i>	<i>mojĕn / mojĕn</i>		
A	= N / G	= N	<i>mojĕ / mojĕ // mojũ⁶⁷⁰</i>	= N	= N	= N
V	= N		= N	= N		
L	<i>mojĕn / mojĕn</i>		<i>mojĕ / mojĕ</i>	<i>mojĕh / mojĕh</i>		
I	<i>mojĕn / mojĕn</i>		<i>mojĕ / mojĕ // mojũ // mojĕn // mojũn⁶⁷¹</i>	<i>mojĕmi / mojĕmi // mojĕmin⁶⁷²</i>		

Oblik A jd. m. r. zamjenice za značenje 'živo' jednak je obliku G, a za značenje 'neživo' jednak je N.

Posvojne zamjenice za 2. 1. jd. *tvôj / tvôj, tvojĕ / tvojĕ // tvojĕ / tvojĕ, tvojã / tvojã* i posvojno-povratna zamjenica *svôj / svôj / svôj, svojĕ / svojĕ // svojĕ / svojĕ, svojã / svojã / svojã* sklanjaju se poput zamjenice *môj / mój, mojĕ / mojĕ // mojĕ / mojĕ, mojã / mojã*.

Posvojna se zamjenica za 1. 1. mn. *nãš / nãš, nãšo / nãšo / nãšo // nãše / nãše, nãša / nãša / nãša⁶⁷³* mijenja prema sljedećem obrascu:

	m. r. jd.	s. r. jd.	ž. r. jd.	m. r. mn.	s. r. mn.	ž. r. mn.
N	<i>nãš / nãš / nãš</i>	<i>nãšo / nãšo / nãšo // nãše / nãše / nãše⁶⁷⁴</i>	<i>nãša / nãša / nãša</i>	<i>nãši / nãši / nãši</i>	<i>nãše / nãše / nãše // nãša / nãša / nãša⁶⁷⁵</i>	<i>nãše / nãše / nãše</i>
G	<i>nãšega / nãšega / nãšega</i>		<i>nãše / nãše / nãše</i>	<i>nãšeh / nãšeh / nãšeh</i>		
D	<i>nãšemu / nãšemu / nãšemu</i>		<i>nãše / nãše / nãše</i>	<i>nãšen / nãšen / nãšen</i>		
A	= N / G	= N	<i>nãšo / nãšo / nãšo // nãšu / nãšu⁶⁷⁶</i>	= N	= N	= N
V	= N		= N	= N		

⁶⁷⁰ O distribuciji nastavaka -o i -u u A jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 656 ovoga rada.

⁶⁷¹ O distribuciji nastavaka -o, -u, -on i -un u I jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 659 ovoga rada.

⁶⁷² Potonji je oblik zabilježen u sjeveroistočnom labinskom mjesnom govoru Plomina.

⁶⁷³ O distribuciji ovih oblika i onih koji u ovom poglavlju slijede u pojedinim labinskim govorima više v. u bilješci 632 ovoga rada.

⁶⁷⁴ V. bilješku 668 ovoga rada.

⁶⁷⁵ Stariji govornici u N mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju oblik jednak onomu N mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban oblik za srednji rod *nãša / nãša*.

⁶⁷⁶ O distribuciji nastavaka -o i -u u A jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 656 ovoga rada.

L	<i>nășen / nășen / nășen</i>	<i>nășe / nășe / nășe</i>	<i>nășeh / nășeh / nășeh</i>
I	<i>nășen / nășen / nășen</i>	<i>nășo / nășo / nășo // nășu / nășu // nășon // nășun⁶⁷⁷</i>	<i>nășemi / nășemi / nășemi // nășemin⁶⁷⁸</i>

Oblik A jd. m. r. zamjenice za značenje 'živo' jednak je obliku G, a za značenje 'neživo' jednak je N.

Posvojna zamjenica za 2. l. mn. *văș / văș / văș, vășo / vășo / vășo // vășe / vășe / vășe, vășa / vășa / vășa* sklanja se poput zamjenice *năș / năș / năș, nășo / nășo / nășo // nășe / nășe / nășe, nășa / nășa / nășa*.

Posvojna se zamjenica za 3. l. jd. m., s. i ž. r. *njegöf / njegöf⁶⁷⁹, njegövo / njegövo, njegöva / njegöva* mijenja prema sljedećem obrascu:

	m. r. jd.	s. r. jd.	ž. r. jd.	m. r. mn.	s. r. mn.	ž. r. mn.
N	<i>njegöf / njegöf</i>	<i>njegövo / njegövo</i>	<i>njegöva / njegöva</i>	<i>njegövi / njegövi</i>	<i>njegöve / njegöve // njegöva / njegöva⁶⁸⁰</i>	<i>njegöve / njegöve</i>
G	<i>njegövega / njegövega</i>		<i>njegöve / njegöve</i>	<i>njegöveh / njegöveh</i>		
D	<i>njegövemu / njegövemu</i>		<i>njegöve / njegöve</i>	<i>njegöven / njegöven</i>		
A	= N / G	= N	<i>njegövo / njegövo // njegövü⁶⁸¹</i>	= N	= N	= N
V	= N		= N	= N		
L	<i>njegöven / njegöven</i>		<i>njegöve / njegöve</i>	<i>njegöveh / njegöveh</i>		
I	<i>njegöven / njegöven</i>		<i>njegövo / njegövo // njegövü // njegövon // njegövün⁶⁸²</i>	<i>njegövemi / njegövemi // njegövemin⁶⁸³</i>		

⁶⁷⁷ O distribuciji nastavaka *-o, -u, -on* i *-un* u I jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 659 ovoga rada.

⁶⁷⁸ Potonji je oblik zabilježen u sjeveroistočnom labinskom mjesnom govoru Plomina.

⁶⁷⁹ O zamjeni dočelnoga *v > f* u labinskim govorima više v. u poglavlju 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine.

⁶⁸⁰ Stariji govornici u N mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju oblik jednak onomu N mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban oblik za srednji rod *njegöva / njegöva*.

⁶⁸¹ O distribuciji nastavaka *-o* i *-u* u A jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 656 ovoga rada.

⁶⁸² O distribuciji nastavaka *-o, -u, -on* i *-un* u I jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 659 ovoga rada.

Oblik A jd. m. r. zamjenice za značenje 'živo' jednak je obliku G, a za značenje 'neživo' jednak je N.

Posvojna zamjenica za 3. l. mn. m., s. i ž. r. *njïhof / njïhof*⁶⁸⁴, *njïhovo / njïhovo*, *njïhova / njïhova* i posvojna zamjenica za 3. l. jd. ž. r. *njêni / njêni*⁶⁸⁵, *njêno / njêno*, *njêna / njêna* sklanjaju se poput zamjenice *njegõf / njegõf*, *njegõvo / njegõvo*, *njegõva / njegõva*.

Prema istom se sklonidbenom obrascu mijenja i upitna pridjevska zamjenica *cegõf / čegõf / cegõf*⁶⁸⁶, *cegõvo / čegõvo / cegõvo / čegõvo*, *cegõva / čegõva / cegõva / čegõva*, te neodređene pridjevske zamjenice iz nje izvedene: *něcegov / něcegov / něcegov / něcegov*, *něcegovovo / něcegovovo / něcegovovo / něcegovovo*, *něcegovova / něcegovova / něcegovova / něcegovova*; *ničegof / ničegof / ničegof / ničegof*, *ničegovo / ničegovo / ničegovo / ničegovo*, *ničegova / ničegova / ničegova / ničegova*; *săcegov / săcegov / săcegov / săcegov / săcegov*, *săcegovovo / săcegovovo / săcegovovo / săcegovovo*, *săcegovova / săcegovova / săcegovova / săcegovova*; *săkokof / săkokof / săkokof*, *săkokovo / săkokovo / săkokovo*, *săkokova / săkokova / săkokova*; *nïkokof / nïkokof*, *nïkokovo / nïkokovo*, *nïkokova / nïkokova*.

Na isti se način sklanjaju i pokazne zamjenice: *takõf / takõf*, *takõvo / takõvo*, *takõva / takõva*; *(o)vakõf / (o)vakõf*, *(o)vakõvo / (o)vakõvo*, *(o)vakõva / (o)vakõva*⁶⁸⁷; *onakõf / onakõf*, *onakõvo / onakõvo*, *onakõva / onakõva*; te upitna zamjenica *kakõf / kakõf*, *kakõvo / kakõvo*, *kakõva / kakõva*.

2. 4. 3. 3. 4. Pokazne zamjenice

Pokazne zamjenice upućuju na osobe, predmete svojstva i pojave (Silić – Pranjković 2007: 126) označavajući kojoj je to osobi blisko (Babić et al. 1991: 655, Težak – Babić 1996: 110), odnosno kazuju u čijoj se neposrednoj blizini nalazi ono uz što stoje (Barić et al. 1997:

---

⁶⁸³ Potonji je oblik zabilježen u sjeveroistočnom labinskom mjesnom govoru Plomina.

⁶⁸⁴ V. bilješku 679 ovoga rada.

⁶⁸⁵ Prema informacijama mojih sugovornika, nekad se u labinskim govorima za 3. l. jd. ž. r. rabila posvojna zamjenica za 3. l. jd. ž. r. *njêjni / njêjni* (usp. i Milevoj 2006: 31-32). Danas se međutim taj oblik ne ovjerava ni u govoru najstarijega stanovništva, ili se eventualno rabi pri evociranju govora njihovih roditelja ili još starijih predaka. U spontanu govoru nijednom za ovoga istraživanja nije zabilježena zamjenica *njêjni / njêjni* niti ijedan od njezinih oblika.

⁶⁸⁶ O distribuciji ovih oblika i onih koji u ovom poglavlju slijede u pojedinim labinskim govorima više v. u bilješci 632 ovoga rada.

⁶⁸⁷ U spontanu se govoru u svim labinskim punktovima ovjeravaju oblici ove pokazne zamjenice s početnim vokalom *o* i bez njega, bez neke zamjetne pravilnosti, premda su oblici bez početnoga *o* ipak nešto frekventniji. Ispitanici su pak, nakon što su izravno upitani, tvrdili da upotrebljavaju isključivo oblike bez početnoga *o*, no čitava je prikupljena građa pokazala da situacija nije jednoznačna.

294). Tako se zamjenice *và / vá, vò / vó, vâ / vâ* odnose na objekt koji je u govornikovo neposrednoj blizini, odnosno pored *ja*, zamjenice *tà / tá, tò / tó, tâ / tá* na objekt koji se nalazi pored sugovornika, odnosno pored *ti*, a zamjenica *onà / onà, onò / onò, onà / onà* na objekt koji se nalazi pored *on*, tj. podjednako je udaljen i od govornika i od sugovornika (Babić et al. 1991: 656, Težak – Babić 1996: 110, Silić – Pranjković 2007: 126, Vranić 2011: 106). Jednako vrijedi i za pokazne zamjenice koje se rabe za pojam koji je po kojoj osobini jednak ili sličan (Babić et al. 1991: 110): *takòf / takòf*⁶⁸⁸, *takòvo / takòvo, takòva / takòva; (o)vakòf / (o)vakòf, (o)vakòvo / (o)vakòvo, (o)vakòva / (o)vakòva; onakòf / onakòf, onakòvo / onakòvo, onakòva / onakòva*⁶⁸⁹.

Pokazna se zamjenica *tà / tá, tò / tó, tâ / tá* mijenja prema sljedećem obrascu:

	m. r. jd.	s. r. jd.	ž. r. jd.	m. r. mn.	s. r. mn.	ž. r. mn.
N	<i>tà / tá</i>	<i>tò / tó / tó</i>	<i>tà / tá</i>	<i>tî / tî / tî</i>	<i>tê / tē / tē</i> // <i>tà / tá</i> ⁶⁹⁰	<i>tê / tē / tē</i>
G	<i>tèga / tèga</i>		<i>tê / tē</i>	<i>tèh / tēh</i>		
D	<i>tèmu / tèmu</i>		<i>tê / tē</i>	<i>tèn / tēn</i>		
A	= N / G	= N	<i>tò / tó // tû</i> ⁶⁹¹	= N	= N	= N
L	<i>tèn / tēn</i>		<i>tê / tē</i>	<i>tèh / tēh</i>		
I	<i>tèn / tēn</i>		<i>tò / tó // tû // tòn // tûn</i> ⁶⁹²	<i>tèmi / tēmi // tèmin</i> ⁶⁹³		

Oblik A jd. m. r. zamjenice za značenje 'živo' jednak je obliku G, a za značenje 'neživo' jednak je N.

U oblicima N jd. s. r. te N mn. svih triju rodova zabilježena je alternacija oblika s kratkim i dugim naglaskom u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom, pri čemu je zamjenica za jd. s. r. češće zabilježena s dugim

⁶⁸⁸ V. bilješku 679 ovoga rada.

⁶⁸⁹ O sklonidbi potonjih triju zamjenica više je riječi bilo u prethodnom poglavlju ovoga rada.

⁶⁹⁰ Stariji govornici u N mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju oblik jednak onomu N mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban oblik za srednji rod *tà / tá*.

⁶⁹¹ O distribuciji nastavaka *-o* i *-u* u A jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 656 ovoga rada.

⁶⁹² O distribuciji nastavaka *-o, -u, -on* i *-un* u I jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 659 ovoga rada.

⁶⁹³ Potonji je oblik zabilježen u sjeveroistočnom labinskom mjesnom govoru Plomina.

naglaskom, a u množinskim je oblicima alternacija slobodna i oblici s dugim i kratkim naglascima podjednako su zastupljeni.

Pokazne se zamjenice *và / v^à, v^ô / v^ò, v^à / v^à te on^à / on^à, on^ò / on^ò, on^à / on^à* sklanjaju poput pokazne zamjenice *t^à / t^à, t^ô / t^ò, t^à / t^à*.

U labinskim su govorima veoma česte i pokazne zamjenice složene s *-ist-* / *-ist-*⁶⁹⁴: *taⁱsti / taⁱšti / taⁱšti, toⁱsto / toⁱšto / toⁱšto, taⁱsta / taⁱšta / taⁱšta; (o)vaⁱsti / (o)vaⁱšti / (o)vaⁱšti, (o)voⁱsto / (o)voⁱšto / (o)voⁱšto, (o)vaⁱsta / (o)vaⁱšta / (o)vaⁱšta; onaⁱsti / onaⁱšti / onaⁱšti, onoⁱsto / onoⁱšto / onoⁱšto, onaⁱsta / onaⁱšta / onaⁱšta*⁶⁹⁵. Kod sklonidbe su ovih zamjenica u govorima Labinštine prisutne dvije mogućnosti.

Prva, mnogo češća, sklonidba je samo druga dijela ovih složenih zamjenica, pri čemu prvi dio ostaje nepromijenjen (pa čak i u množinskim oblicima): N jd. m. r. *taⁱsti / taⁱšti / taⁱšti*, G jd. m. *taⁱstega / taⁱštega / taⁱštega*, D jd. m. *taⁱstemu / taⁱštemu / taⁱštemu*, A jd. m. r. = N / = G jd., LI jd. m. r. *taⁱsten / taⁱšten / taⁱšten*, N jd. ž. r. *taⁱsta / taⁱšta / taⁱšta*, GDL jd. ž. r. *taⁱste / taⁱšte / taⁱšte*, A jd. ž. r. *taⁱsto / taⁱšto / taⁱšto // taⁱstu / taⁱštu*, I jd. ž. r. *taⁱsto / taⁱšto / taⁱšto // taⁱstu / taⁱštu // taⁱšton // taⁱštun*, N mn. m. r. *taⁱsti / taⁱšti / taⁱšti*, GL mn. m. r. *taⁱsteh / taⁱšteh / taⁱšteh*, D mn. m. r. *taⁱsten / taⁱšten / taⁱšten*, A mn. m. r. = N mn., I mn. m. r. *taⁱstemi / taⁱštemi / taⁱštemi*, NA mn. ž. r. *taⁱste / taⁱšte / taⁱšte*, GL mn. ž. r. *taⁱsteh / taⁱšteh / taⁱšteh*, D mn. ž. r. *taⁱsten / taⁱšten / taⁱšten*, I mn. ž. r. *taⁱstemi / taⁱštemi / taⁱštemi // taⁱstemim*; N jd. m. r. *(o)vaⁱsti / (o)vaⁱšti / (o)vaⁱšti*, G jd. m. *(o)vaⁱstega / (o)vaⁱštega / (o)vaⁱštega*, D jd. m. r. *(o)vaⁱstemu / (o)vaⁱštemu / (o)vaⁱštemu*, A jd. m. r. = N / = G jd., LI jd. m. r. *(o)vaⁱsten / (o)vaⁱšten / (o)vaⁱšten*, N jd. ž. r. *(o)vaⁱsta / (o)vaⁱšta / (o)vaⁱšta*, GDL jd. ž. r. *(o)vaⁱste / (o)vaⁱšte / (o)vaⁱšte*, A jd. ž. r. *(o)vaⁱsto / (o)vaⁱšto / (o)vaⁱšto // (o)vaⁱstu / (o)vaⁱštu*, I jd. ž. r. *(o)vaⁱsto / (o)vaⁱšto / (o)vaⁱšto // (o)vaⁱstu / (o)vaⁱštu // (o)vaⁱšton // (o)vaⁱštun*, N mn. m. r. *(o)vaⁱsti / (o)vaⁱšti / (o)vaⁱšti*, GL mn. m. r. *(o)vaⁱsteh / (o)vaⁱšteh / (o)vaⁱšteh*, D mn. m. r. *(o)vaⁱsten / (o)vaⁱšten / (o)vaⁱšten*, A mn. m. r. = N mn., I mn. m. r. *(o)vaⁱstemi / (o)vaⁱštemi / (o)vaⁱštemi*, NA mn. ž. r. *(o)vaⁱste / (o)vaⁱšte / (o)vaⁱšte*, GL mn. ž. r. *(o)vaⁱsteh / (o)vaⁱšteh / (o)vaⁱšteh*, D mn. ž. r. *(o)vaⁱsten / (o)vaⁱšten / (o)vaⁱšten*, I mn. ž. r. *(o)vaⁱstemi / (o)vaⁱštemi / (o)vaⁱštemi // (o)vaⁱstemin* itd.

⁶⁹⁴ Likove pokaznih zamjenica složene s *-ist-* I. Lukežić definira jednom od jezičnih pojavnosti karakterističnih za „sjeverozapadni čakavski prostorno-jezični kompleks na prostoru Istre i Kvarnera“ (Lukežić 2012: 228, 230).

⁶⁹⁵ O distribuciji ovih oblika i onih koji u ovom poglavlju slijede u pojedinim labinskim govorima više v. u bilješci 632 ovoga rada.

Druga je mogućnost, ovjerena nešto rjeđe, ali ipak zabilježena u svim labinskim govorima, sklanjanje obaju dijelova složene zamjenice: N jd. m. r. *taîsti / taîšti / taišti*, G jd. m. *tegaîstega / tegaîstega / tegaîstega*, D jd. m. *temuîstemu / temuîstemu / temuîstemu*, A jd. m. r. = N / = G jd., LI jd. m. r. *tenîsten / tenîšten / tenîšten*, N jd. ž. r. *taîsta / taîšta / taišta*, GDL jd. ž. r. *teîste / teîšte / teîšte*, A jd. ž. r. *toîsto / toîšto / toišto // tuîstu / tuîštu*, I jd. ž. r. *toîsto / toîšto / toišto // tuîstu / tuîštu // tonîston // tunîstun*, N mn. m. r. *tiîsti / tiîšti / tiîšti*, GL mn. m. r. *tehîsteh / tehîsteh / tehîsteh*, D mn. m. r. *tenîsten / tenîšten / tenîšten*, A mn. m. r. = N mn., I mn. m. r. *temiîstemi / temiîstemi / temiîstemi*, NA mn. ž. r. *teîste / teîšte / teîšte*, GL mn. ž. r. *tehîsteh / tehîsteh / tehîsteh*, D mn. ž. r. *tenîsten / tenîšten / tenîšten*, I mn. ž. r. *temiîstemi / temiîstemi / temiîstemi // teminîstemim*; N jd. m. r. *(o)vaîsti / (o)vaîšti / (o)vaišti*, G jd. m. *(o)vegaîstega / (o)vegaîstega / (o)vegaîstega*, D jd. m. r. *(o)vemuîstemu / (o)vemuîstemu / (o)vemuîstemu*, A jd. m. r. = N / = G jd., LI jd. m. r. *(o)venîsten / (o)venîšten / (o)veništen*, N jd. ž. r. *(o)vaîsta / (o)vaîšta / (o)vaišta*, GDL jd. ž. r. *(o)veîste / (o)veîšte / (o)veîšte*, A jd. ž. r. *(o)voîsto / (o)voîšto / (o)voišto // (o)vuîstu / (o)vuîštu*, I jd. ž. r. *(o)voîsto / (o)voîšto / (o)voišto // (o)vuîstu / (o)vuîštu // (o)vonîston // (o)vunîstun*, N mn. m. r. *(o)viîsti / (o)viîšti / (o)viîšti*, GL mn. m. r. *(o)vehîsteh / (o)vehîsteh / (o)vehîsteh*, D mn. m. r. *(o)venîsten / (o)venîšten / (o)veništen*, A mn. m. r. = N mn., I mn. m. r. *(o)vemiîstemi / (o)vemiîstemi / (o)vemiîstemi*, NA mn. ž. r. *(o)veîste / (o)veîšte / (o)veîšte*, GL mn. ž. r. *(o)vehîsteh / (o)vehîsteh / (o)vehîsteh*, D mn. ž. r. *(o)venîsten / (o)venîšten / (o)veništen*, I mn. ž. r. *(o)vemiîstemi / (o)vemiîstemi / (o)vemiîstemi // (o)veminîstemim* itd.

2. 4. 3. 3. 5. Zamjenica *sà / sà / sà, sò / sò / sò, sà / sà / sà ('sav')* i samostalan lik *sè / sè / sé*

Zamjenica *sà / sà / sà, sò / sò / sò, sà / sà / sà*⁶⁹⁶ ('sav') i samostalan⁶⁹⁷ lik *sè / sè / sé* sklanjaju se na sljedeći način:

	m. r. jd.	s. r. jd.	ž. r. jd.	m. r. mn.	s. r. mn.	ž. r. mn.	samostalan
N	<i>sà / sà / sà</i>	<i>sò / sò / sò</i>	<i>sà / sà / sà</i>	<i>sì / sî / sî</i>	<i>sê / sè / sé // sà / sà / sà</i> ⁶⁹⁸	<i>sê / sè / sé</i>	<i>sè / sè / sé</i>
	<i>sà</i>	<i>/ sò</i>		<i>sî</i>		<i>sé</i>	

⁶⁹⁶ O distribuciji ovih oblika i onih koji u ovom poglavlju slijede u pojedinim labinskim govorima više v. u bilješci 632 ovoga rada.

⁶⁹⁷ Usp. Houtzagers 1985: 104-105, Kalsbeek 1998: 173, Vranić 2011: 107.

⁶⁹⁸ Stariji govornici u N mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju oblik jednak onomu N mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban oblik za srednji rod *sà / sà*.

G	<i>sèga / sèga / séga</i>		<i>sê / sê / sé</i>	<i>sèh / sèh / séh</i>			<i>sèga / sèga / séga</i>
D	<i>sèmu / sèmu / sému</i>		<i>sê / sê / sé</i>	<i>sèn / sèn / sèn</i>			<i>sèmu / sèmu / sému</i>
A	= N / G	= N	<i>sô / sô / só // sù / sú⁶⁹⁹</i>	= N	= N	= N	= N
L	<i>sèn / sèn / sèn</i>		<i>sê / sê / sé</i>	<i>sèh / sèh / séh</i>			<i>sèn / sèn / sèn</i>
I	<i>sèn / sèn / sèn</i>		<i>sô / sô / só // sù / sù // sôn // sùn⁷⁰⁰</i>	<i>sèmi / sèmi / sémi // sèmin⁷⁰¹</i>			<i>sèn / sèn / sèn</i>

Oblik A jd. m. r. zamjenice za značenje 'živo' jednak je obliku G, a za značenje 'neživo' jednak je N.

Pridjevski lik *sò / sò / só* u NA jd. ima nastavak *-o*, a samostalan lik uvijek u tim padežima ima nastavak *-e* (usp. i Houtzagers 1985: 104-105, Kalsbeek 1998: 173, Vranić 2011: 108).

2. 4. 3. 3. 6. Zamjenički pridjev *sôm / sôm / sòm, sômo / sômo / sòmo, sôma / sôma / sòma*

Zamjenički pridjev *sôm / sôm / sòm, sômo / sômo / sòmo, sôma / sôma / sòma⁷⁰²* u labinskim se govorima ovjerava u N i A jd. u predikatnoj poziciji (u značenju 'sam') i u atributnoj poziciji (u značenju 'pravi, čisti, jedini, baš, ništa osim'; preuzeto prema Vranić 2011: 108), a u ostalim padežima jedino u atributnoj poziciji.

Taj se zamjenički pridjev sklanja prema sljedećemu obrascu:

⁶⁹⁹ O distribuciji nastavaka *-o* i *-u* u A jd. ž. r. labinskim govorima v. u bilješci 656 ovoga rada.

⁷⁰⁰ O distribuciji nastavaka *-o*, *-u*, *-on* i *-un* u I jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 659 ovoga rada.

⁷⁰¹ Potonji je oblik zabilježen u sjeveroistočnom labinskom mjesnom govoru Plomina.

⁷⁰² O distribuciji ovih oblika i onih koji u ovom poglavlju slijede u pojedinim labinskim govorima više v. u bilješci 632 ovoga rada.

	m. r. jd.	s. r. jd.	ž. r. jd.	m. r. mn.	s. r. mn.	ž. r. mn.
N	<i>sôm / sôm / sôm</i>	<i>sômo / sômo / sômo</i>	<i>sôma / sôma / sôma</i>	<i>sômi / sômi / sômi</i>	<i>sôme / sôme / sôme // sôma / sôma</i> ⁷⁰³	<i>sôme / sôme / sôme</i>
G	<i>sômega / sômega / sômega</i>		<i>sôme / sôme / sôme</i>	<i>sômeh / sômeh / sômeh</i>		
D	<i>sômemu / sômemu / sômemu</i>		<i>sôme / sôme / sôme</i>	<i>sômen / sômen / sômen</i>		
A	= N / G	= N	<i>sômo / sômo / sômo // sômu / sômu</i> ⁷⁰⁴	= N	= N	= N
L	<i>sômen / sômen / sômen</i>		<i>sôme / sôme / sôme</i>	<i>sômeh / sômeh / sômeh</i>		
I	<i>sômen / sômen / sômen</i>		<i>sômo / sômo / sômo // sômu / sômu // sômon // sômun</i> ⁷⁰⁵	<i>sômemi / sômeni / sômemi // sômemin</i> ⁷⁰⁶		

Oblik A jd. m. r. zamjenice za značenje 'živo' jednak je obliku G, a za značenje 'neživo' jednak je N.

⁷⁰³ Stariji govornici u N mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju oblik jednak onomu N mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban oblik za srednji rod *sôma / sôma*.

⁷⁰⁴ O distribuciji nastavaka -o i -u u A jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 656 ovoga rada.

⁷⁰⁵ O distribuciji nastavaka -o, -u, -on i -un u I jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 659 ovoga rada.

⁷⁰⁶ Potonji je oblik zabilježen u sjeveroistočnom labinskom mjesnom govoru Plomina.

2. 4. 4. Brojevi

a) Brojevi su vrsta riječi koja označuje „izbrojenu količinu bića, stvari i apstraktnih pojmova“ ili kazuje „određenu brojivu količinu ili osobinu“ (Babić et al. 1991: 663), odnosno riječi „kojima se izriče koliko čega ima ili koje je što po redu“ (Težak – Babić 1996: 114), tj. to su riječi koje znače 'količinu predmeta' (Silić – Pranjković 2007: 39)⁷⁰⁷.

Brojevi se u hrvatskom dijele na glavne ili kardinalne kojima se izriče količina te redne ili ordinalne kojima se izriče redosljed⁷⁰⁸, a toj se vrsti riječi pridružuju i brojevne imenice i brojevni pridjevi⁷⁰⁹.

U hrvatskom su jeziku promjenjivi glavni brojevi *jedan*, *dva*, *tri* i *četiri*, pri čemu u gramatikama stoji da se broj *jedan* sklanja kao određeni pridjev, a brojevi *dva*, *tri* i *četiri* imaju posebnu sklonidbu⁷¹⁰, odnosno da broj *jedan* ima oblike kao pridjevna zamjenica, *dva* ima jedne oblike za m. i s. r. te druge za ž. r., dok *tri* i *četiri* imaju iste oblike za sva tri roda (Barić et al. 1997: 216-217). Redni se brojevi sklanjaju kao određeni pridjevi⁷¹¹, a brojevne imenice poput ostalih imenica.

b) U govorima se Labištine rabe glavni i redni brojevi, brojevne imenice i brojevni pridjevi. Brojevne se imenice *miljôr / mijôr / miljôr* i *miljôn / mijôn / miljôn* sklanjaju prema imeničkoj sklonidbi kao imenice I. vrste muškoga roda.

U prikazu se brojeva u labinskim govorima slijedi metodologija primijenjena u recentnim čakavološkim morfologijama (usp. Kalsbeek 1998: 175-178, Vranić 2011: 109-111).

---

⁷⁰⁷ Premda se većina hrvatskih gramatičara slaže oko toga da su brojevi zasebna vrsta riječi, ne smatraju svi tako. D. Brozović i P. Ivić ne nabrajaju ih među osnovnim vrstama riječi (Brozović – Ivić 1988: 115), a u opravdanost njihova izdvajanja u zasebnu vrstu sumnjala je i B. Tafra (Tafra 1989). D. Raguž tvrdi da „brojevi kao zasebna vrsta riječi zapravo ne postoje, a njihovo izdvajanje kao vrste riječi samo je plod gramatičarske tradicije. Svi se brojevi, tj. brojevne riječi (koje izražavaju mnoštvo, količinu, broj jedinica u kakvu skupu, te druge brojčane vrijednosti) mogu svrstati u neku od ostalih vrsta riječi (u imenice, pridjeve i priloge)“ (Raguž 1997: 104).

I. Marković izdvaja brojeve kao zasebnu vrstu riječi u hrvatskom jeziku, no smatra da je *broj* ponajprije apstraktna veličina koja se u jeziku iskazuje različitim *brojevnim izrazima*, odnosno *brojevnim riječima* (Marković 2012: 464, 484).

⁷⁰⁸ Usp. Babić et al. 1991: 663, Težak – Babić 1996: 115, Barić et al. 1997: 214, Silić – Pranjković 2007: 141, 144, Marković 2012: 484, 496.

⁷⁰⁹ Usp. Babić et al. 1991: 666-667, Težak – Babić 1996: 116-117, Silić – Pranjković 2007: 145-146, Marković 2012: 484-492.

U *Hrvatskoj gramatici* S. Pavešić piše o zbirnim brojevima, brojnim pridjevima i brojnim imenicama (Barić et al. 1997: 218-221).

⁷¹⁰ Usp. Babić et al. 1991: 665-666, Težak – Babić 1996: 115, Marković 2012: 484-485.

⁷¹¹ Usp. Babić et al. 1991: 666, Težak – Babić 1996: 115, Barić et al. 1997: 218, Marković 2012: 487.

2. 4. 4. 1. Glavni brojevi

Sklonjivi su glavni brojevi *jedôn / jedòn, jenò / jenò, jenà / jenà; dvô / dvò, dvê / dvê; òba dvô / òba dvò, òba dvê / òba dvê; trí / trí; cetìri / četìri / cetìri / četìri, cetìre / četìre / cetìre / četìre*⁷¹², a mijenjaju se prema određenoj pridjevskoj sklonidbi (Lukežić – Turk 1998: 137, Kalsbeek 1998: 175, 177, Peršić 2002: 66)⁷¹³, odnosno drugoj zamjeničko-pridjevskoj sklonidbi (usp. Lukežić – Zubčić 2007: 40, 46-47, Vranić 2011: 109).

2. 4. 4. 1. 1. Broj *jedôn / jedòn, jenò / jenò, jenà / jenà*

Glavni se broj *jedôn / jedòn, jenò / jenò, jenà / jenà* u labinskim govorima sklanja prema sljedećem obrascu:

	m. r. jd.	s. r. jd.	ž. r. jd.	m. r. mn.	s. r. mn.	ž. r. mn.
N	<i>jedôn / jedòn</i> ⁷¹⁴	<i>jenò / jenò</i>	<i>jenà / jenà</i>	<i>jenì / jenì</i>	<i>jenè / jenè // jenà / jenà</i> ⁷¹⁵	<i>jenè / jenè</i>
G	<i>jenèga / jenèga</i>		<i>jenê / jenê</i>	<i>jenèh / jenèh</i>		
D	<i>jenèmu / jenèmu</i>		<i>jenê / jenê</i>	<i>jenèn / jenèn</i>		
A	= N / G	= N	<i>jenò / jenò // jenù</i> ⁷¹⁶	= N	= N	= N
L	<i>jenèn / jenèn</i>		<i>jenê / jenê</i>	<i>jenèh / jenèh</i>		

⁷¹² Iza primjera ovjerenih u svim istraživanim labinskim govorima u zgradama se ne donose kratice pojedinih punktova. Kod oblika s različitim fonološkim sastavom u obzir valja uzeti sljedeću distribuciju: primjeri s cakavskim fonemima /š/ i /ž/ ovjereni su u mjesnim govorima Plomina, Rapca, Raše, Repende, Štrmca i Vineža, a oni bez tih fonema, tj. sa *s, š, z, ž* u Labinu, Marićima, Molim Goljima, Nedeščini, Presici, Snašićima, Svetom Martinu, Zartinju i Županićima. Također, u svim južnim labinskim govorima zabilježeni su primjeri s fonemima /š/ i /ž/. Kad je riječ o primjerima sa zadržanim fonemom /č/ ili njegovom zamjenom s /c/, situacija je sljedeća: primjeri s fonemom /č/ ovjeravaju se u sjevernim govorima Marića i Svetoga Martina te u južnim govorima Brgoda, Drenja i Škvaranske (u potonjem se govoru ponekad *č* ostvaruje i kao *č̣*, ali ne sustavno, stoga se dalje u radu na tom mjestu bilježi *č*), a u svim ostalim labinskim govorima bilježe se primjeri sa zamjenom *č > c*. Primjeri u kojima je *č > j* zabilježeni su u sjeveroistočnom govoru Plomina.

⁷¹³ I. Lukežić ranije piše da se u trsatsko-bakarskoj i crikveničkoj čakavštini broj *jedan* sklanja po paradigmi zamjeničke deklinacije u jednini, brojevi *dva* i *četiri* po paradigmi zamjeničke deklinacije u množini, a broj *tri* po paradigmi množine zamjenice za izricanje 3. glagolskoga lica (*oni, one*) (Lukežić 1996a: 129).

⁷¹⁴ Jednom se kosom crtom odvajaju oblici koji se razlikuju svojim fonološkim sastavom (prozodijom i/ili konsonantizmom). Dvjema se kosim crtama odvajaju oblici zabilježeni s alternirajućim nastavcima.

⁷¹⁵ Stariji govornici u N mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju oblik jednak onomu N mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban oblik za srednji rod *jenà / jenà*.

⁷¹⁶ O distribuciji nastavaka *-o* i *-u* u A jd. ž. r. labinskim govorima v. u bilješci 656 ovoga rada.

I	<i>jenên / jenèn</i>	<i>jenô / jenò // jenû // jenôn // jenûn⁷¹⁷</i>	<i>jenèmi / jenèmi // jenèmin⁷¹⁸</i>
----------	----------------------	--	---

Oblik A jd. m. r. za značenje 'živo' jednak je G, a za značenje 'neživo' jednak je N.

Poput glavnoga broja *jedôn / jedòn* sklanjaju i svi glavni brojevi složeni s njime.

Uz imenice *pluralia tantum* ovjeravaju se množinski oblici: *Imê son jenè brgèši.* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *Imê son jenè brgèši.* (Pl, Rš) / *Imè son jenè brgèši.* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv); *Kupìla son sàmo jenè budònti.* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *Kupìla son sàmo jenè budònti.* (Pl, Rš) / *Kupìla son sàmo jenè budònti.* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv); *Ìman sàmo jenè ùsta.* (Ne, Za, Žu) / *Ìman sàmo jenè ùsta.* (Pl, Rš) / *Ìman sàmo jenè ùsta.* (Ba, Bg, Sl, Šk, Šv) // *Ìman sàmo jenà ùsta.* (La, Mg) / *Ìman sàmo jenà ùsta.* (Dr).

Broj *jedôn / jedòn* u labinskim se govorima ovjerava i u funkciji neodređene zamjenice u značenju 'neki, neodređeni'⁷¹⁹: *Na mrkàte vājka kupèvan poli jenè zènski od Tùpljaka.* (Bg); *Tò mi je rèka jedôn otròk kêga son cèra vùdela.* (Pl); *Jenà zènska mi je pràvila recèto za tà štrùdel.* (Sl); *Kad je onà šlà cà, prīša je jedôn majèštar od Dalmòciji.* (Sm); *Jedòn šlovèk te je iskò, nì rèka kokò se zovè ni nìc.* (Šk); *Na vròta je prīša jedôn šlovèk, ga tí poznùješ?* (Št).

Oblik s. r. jd. *jenò / jenò* ovjeren je i u značenju 'po prilici, otprilike' (u priložnoj funkciji; v. Kalsbeek 1998: 176, Vranić 2011: 110): *Jenò dvè-trì ùre mòraš hodìt do tàmo.* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *Jenò dvè-trì ùre mòraš hodìt do tàmo.* (Pl, Rš) / *Jenò dvè-trì ùre mòraš hodìt do tàmo.* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv); *Stàvin jenò pòl lìtri ùlja za pràžit.* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *Stàvin jenò pòl lìtri ùlja za pràžit.* (Rš) / *Stàvin jenò pòl lìtri ùja za pràžit.* (Pl) / *Stàvin jenò pòl lìtri ùlja za pràžit.* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv); *Bì je jenò šès lét va Tòlije.* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *Bì je jenò šès lét va Tòlije.* (Pl, Rš) / *Bì je jenò šès lét va Tòlije.* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv).

⁷¹⁷ O distribuciji nastavaka *-o, -u, -on* i *-un* u I jd. ž. r. u labinskim govorima v. u bilješci 659 ovoga rada.

⁷¹⁸ Potonji je oblik zabilježen u sjeveroistočnom labinskom mjesnom govoru Plomina.

⁷¹⁹ Takvu uporabu broja *jedan* I. Lukežić drži jednom od jezičnih pojavnosti tipičnih za „sjeverozapadni čakavski prostorno-jezični kompleks na prostoru hrvatske Istre i Kvarnera“ (Lukežić 2012: 228, 230).

2. 4. 4. 1. 2. Broj *dvô / dvò, dvê / dvè; òba dvô / òba dvò, òba dvê / òba dvè; trî / trî i cetîri / četîri / cetîri / četîri, cetîre / četîre / cetîre / četîre*

Glavni se brojevi *dvô / dvò, dvê / dvè, trî / trî i cetîri / četîri / cetîri / četîri, cetîre / četîre / cetîre / četîre* sklanjaju prema sljedećem obrascu:

	m. i s. r.	ž. r.	m., s., ž. r.	m. i s. r.	ž. r.
N	<i>dvô / dvò⁷²⁰</i>	<i>dvê / dvè</i>	<i>trî / trî</i>	<i>cetîri / četîri / cetîri / četîri</i>	<i>cetîre / četîre / cetîre / četîre</i>
G	<i>dvèh / dvèh</i>		<i>trèh / trèh</i>	<i>cetîreh / četîreh / cetîreh / četîreh</i>	
D	<i>dvèn / dvèn</i>		<i>trèn / trèn</i>	<i>cetîren / četîren / cetîren / četîren</i>	
A	= N		= N	= N	
V	= N		= N	= N	
L	<i>dvèh / dvèh</i>		<i>trèh / trèh</i>	<i>cetîreh / četîreh / cetîreh / četîreh</i>	
I	<i>dvèmi / dvèmi // dvèmin⁷²¹</i>		<i>trèmi / trèmi // trèmin⁷²²</i>	<i>cetîremi / četîremi / cetîremi / četîremi // cetîremin⁷²³</i>	

S G jd. imenica m. i s. roda slaže se NAV broja *dvô / dvò*: *dvô bràta / dvò bràta, dvô sîna* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *dvô sîna* (Pl, Rš) / *dvò sîna* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *dvô selà* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *dvò selà* (Pl, Rš) / *dvò selà* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *dvô drêva / dvò drêva*, a s N mn. imenica ž. r. NAV broja *dvê / dvè*: *dvê sestri* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *dvê sèstri* (Pl, Rš) / *dvè sèstri* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *dvê ženì* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *dvè ženì* (Pl, Rš) / *dvè ženì* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv). NAV brojeva *trî / trî i cetîri / četîri / cetîri / četîri, cetîre / četîre / cetîre / četîre* slaže se pak s imenicama u N mn. svih triju rodova: *trî bràti / trî bràti, cetîre sestri* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *cetîre sèstri* (Pl, Rš) / *cetîre sèstri* (Ba, Sl, Šk) / *četîre sèstri* (Bg, Dr, Šv). Lična je zamjenica u takvim slučajevima u N mn.: *Ste vî dvô sè vîdeli?* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *Šte vî dvò sè vîdeli?* (Pl, Rš) / *Šte vî dvò sé vîdeli?* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv); *Mî trî smo skûpa dèlale.* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *Mî trî smo škûpa dèlale.* (Pl, Rš) / *Mî trî smo škûpa dèlale.* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv); *Onè dvê mlòde so vèle prètelice.* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *Onè dvè mlòde so vèle prètelice.* (Pl, Rš) / *Onè dvè mlòde so vèle prètelice.* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk,

⁷²⁰ Jednom se kosom crtom odvajaju oblici koji se razlikuju svojim fonološkim sastavom (prozodijom i/ili konsonantizmom). Dvujema se kosim crtama odvajaju oblici zabilježeni s alternirajućim nastavcima.

⁷²¹ Potonji je oblik zabilježen u sjeveroistočnom labinskom mjesnom govoru Plomina.

⁷²² V. prethodnu bilješku.

⁷²³ V. bilješku 721 ovoga rada.

Šv), a u ostalim je padežima u odgovarajućem obliku: *Njîn dvên trêba pêt pûti rêc da bi kâpili.* / *Njîn dvên trêba pêt pûti rêc da bi kâpili.*; *Tôncale so cêlo vrême s njîmi dvèmi.* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *Tôncale só cêlo vrême s njîmi dvèmi.* (Pl, Rš) / *Tôncale só cêlo vrême s njîmi dvèmi.* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv).

Kod sklonidbe su brojeva *ôba dvô* / *ôba dvò*, *ôba dvê* / *obâ dvè* u govorima Labinštine prisutne dvije mogućnosti, slične onima zabilježenima kod pokaznih zamjenica složenih s *-ist-* / *-íst-* (v. poglavlje 2. 4. 3. 3. 4. ovoga rada). Prva, nešto češće ovjerena, sklonidba je samo drugoga dijela ovih složenih oblika, pri čemu prvi dio ostaje nepromijenjen: NAV *ôba dvô* / *ôba dvò*, *ôba dvê* / *ôba dvè*, GL *ôba dvèh* / *ôba dvèh*, D *ôba dvên* / *ôba dvèn*, I *ôba dvèmi* / *ôba dvèmi* // *ôba dvèmin*. Druga je mogućnost, ovjerena nešto rjeđe, ali ipak zabilježena u svim labinskim govorima, sklanjanje obaju dijelova: NAV *ôba dvô* / *ôba dvò*, *ôbe dvê* / *ôbe dvè*, GL *ôbeh dvèh* / *ôbeh dvèh*, D *ôben dvên* / *ôben dvèn*, I *ôbemi dvèmi* / *ôbemi dvèmi* // *obèmin dvèmin*.

Ostali osnovni glavni brojevi u govorima Labinštine nisu sklonjivi: *pêt* / *pêt*, *šês* / *šês* / *šês*, *sèdan* / *sèdan* / *šèdan*, *ôsan* / *ôsan* / *ôsan*, *dèvet* / *dèvet*, *dèset* / *dèset* i *stô* / *stô* / *stô*.

Brojevi 11 – 19, desetice 10 – 20 i stotice 200 – 900 izvedeni su brojevi: *jedanàjs* / *jedanàjs* / *jedanàjs*, *dvanàjs* / *dvanàjs* / *dvanàjs*, *dvàjsti* / *dvàjsti* / *dvàjsti*, *dvajstidvô* / *dvajstidvô* / *dvajstidvò*, *trîsti* / *trîsti* / *trîsti*, *sedandesèt* / *šedandešèt* / *šedandešèt*, *dvèsto* / *dvèsto* / *trîsto* / *trîsto* / *trîsto* itd.

2. 4. 4. 2. Redni brojevi

Redni se brojevi sklanjaju prema određenoj pridjevskoj sklonidbi (Moguš 1966: 83, Lukežić 1996a: 130, Lukežić – Turk 1998: 137, Kalsbeek 1998: 175, 177, Peršić 2002: 66, Vranić 2011: 111), odnosno drugoj zamjeničko-pridjevskoj sklonidbi (Lukežić – Zubčić 2007: 40, 46-47) i imaju oba broja (jedinu i množinu) te sva tri roda (muški, ženski i srednji). U višečlanim rednim brojevima sklanja se samo posljednji broj.

Redni se brojevi tvore od osnova *přv-* / *přv-*, *drüg-* / *drüg-*, *trèt-* / *trèt-*, *četřt-* / *četřt-* / *četřt-* / *četřt-* i nastavka *-i*: *přvi* / *přvi*, *drügi* / *drügi*, *trèti* / *trèti*, *četřti* / *četřti* / *četřti* / *četřti*. Ostali se redni brojevi (od 5. do 99.) tvore od osnove glavnih brojeva i nastavka *-i*.

Brojevi od 100. do 900. iznimno se rijetko upotrebljavaju u labinskim govorima, a tvore se od osnove odgovarajućih stotica i nastavka *-ti*: *stôti / štôti / štòti*, *dvêstoti / dvêštoti / dvêštoti* i sl.

2. 4. 4. 3. Brojevnii pridjevi

Brojevnii su pridjevi „riječi s pridjevnom službom i sa značenjem broja“ (Težak – Babić 1996: 117), odnosno to su pridjevi koji znače „par ili skup koji čini cjelinu“ (Silić – Pranjković 2007: 145) ili „skupinu objekata/pojedinaca koji pripadaju istoj kategoriji (skupina se može sastojati od samo jednoga člana)“ (Kalsbeek 1998: 178, Vranić 2011: 11), a služe „za izricanje odbrojene količine“ (Barić et al. 1997: 220).

U labinskoj su skupini govora ovjereni sljedeći brojevnii pridjevi: *dvòji / dvòji, dvòje / dvòje // dvòja / dvòja*⁷²⁴, *dvòje / dvòje* (GL *dvòjeh / dvòjeh*, D *dvòjen / dvòjen*, I *dvòjemi / dvòjemi // dvòjemin*⁷²⁵), *tròji / tròji, tròje / tròje // tròja / tròja*⁷²⁶, *tròje / tròje*. Ti se pridjevi tvore dodavanjem sufiksa *-oj* i nastavaka osnovama glavnih brojeva, a rabe se uz imenice *pluralia tantum* te uz imenice koje znače par ili skupinu koja označava cjelinu (odnosno, „ponašaju se kao *pluralia tantum*“; Tafra 2005: 25): *dvòji postolì / dvòji postolì / dvòji postolì, dvòje brgèši / dvòje brgèši / dvòje brgèši, dvòje hòljovi / dvòje hòljovi, dvòje vròta / dvòje vròta // dvòja vròta / dvòja vròta, tròji svàti / tròji svàti / tròji svàti, tròje budònti / tròje budònti* i sl.

---

⁷²⁴ Stariji govornici u N mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju oblik jednak onomu N mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban oblik za srednji rod *dvòja / dvòja*.

⁷²⁵ Potonji je oblik zabilježen u sjeveroistočnom labinskom mjesnom govoru Plomina.

⁷²⁶ V. bilješku 715 ovoga rada o distribuciji oblika *tròje / tròje*, odnosno *tròja / tròja* u labinskim govorima.

2. 4. 5. Pridjevi

a) Pridjevi su vrsta riječi kojima se izriču svojstva bića, predmeta i pojava⁷²⁷, odnosno koja označuje „stvarna ili zamišljena statična obilježja predmeta mišljenja izrečenih imenicama i drugim vrstama riječi koje označuju samostalne pojave“ (Babić et al. 1991: 613). Pridjevi sužavaju značenje riječi kojoj se pridjevaju i njima se kazuje kakvo je, čije je i od čega je ono što znači riječ uz koju stoje (Silić – Pranjković 2007: 133), iz čega proizlazi trodioba pridjeva s obzirom na njihovo značenje: opisni ili kvalitativni pridjevi označuju kakvo je što, posvojni ili posesivni čije je što, a gradivni ili materijalni od čega je što⁷²⁸, pri čemu se u posvojne pridjeve u širem smislu ubrajaju i odnosni ili relativni pridjevi (Silić – Pranjković 2007: 134).

U hrvatskom standardnom jeziku pridjevi iskazuju gramatičke kategorije roda, broja i padeža te kategoriju vida, odnosno određenost i neodređenost, koja se može izreći samo kvalitativnim i gradivnim pridjevima, a posvojni su pridjevi samo određeni. Neodređeni pridjevi kvalificiraju predmet mišljenja i odgovaraju na pitanje *kakav*, a određeni pridjevi identificiraju predmet mišljenja određujući ga jednim njegovim svojstvom i odgovaraju na pitanje *koji*⁷²⁹. Neodređeni se i određeni lik pridjeva razlikuju sklonidbom te u nekim idiomima hrvatskoga jezika dijelom i svojim akcenatskim obilježjima⁷³⁰.

Opisni pridjevi imaju i svoju posebnu promjenu – komparaciju ili stupnjevanje⁷³¹ u kojoj se javljaju tri stupnja: pozitiv je osnovni oblik kojim se iskazuje o kojem je svojstvu riječ, komparativom se izriče svojstvo u većoj mjeri, a superlativom se izriče da predmet ima najveću mjeru svojstva⁷³².

b) U hrvatskim se gramatikama različito definiraju promjene pridjeva neodređena i određena vida. S. Težak u Akademijinoj *Gramatici* deklinaciju određenih pridjeva naziva *-og(a) / -eg(a)* deklinacijom (Babić et al. 1991: 618), dok za neodređene pridjeve piše da „u

---

⁷²⁷ Usp. Težak – Babić 1996: 98, Barić et al. 1997: 173, Silić – Pranjković 2007: 39.

⁷²⁸ Usp. Babić et al. 1991: 613, Težak – Babić 1996: 99, Barić et al. 1997: 174, Raguž 1997: 88, Silić – Pranjković 2007: 133-134.

⁷²⁹ Usp. Babić et al. 1991: 616-617, Težak – Babić 1996: 100, Barić et al. 1997: 174, Raguž 1997: 88, Silić – Pranjković 2007: 134.

⁷³⁰ Usp. Babić et al. 1991: 616, Težak – Babić 1996: 100-101, Barić et al. 1997: 175, Raguž 1997: 89.

⁷³¹ Gradivni i posvojni pridjevi imaju komparaciju kad se upotrebljavaju u prenesenu značenju (Babić et al. 1991: 632, Težak – Babić 1996: 103, Barić et al. 1997: 181, Raguž 1997: 92).

⁷³² Usp. Babić et al. 1991: 633, Barić et al. 1997: 181, Silić – Pranjković 2007: 138.

NGDAL muškog i srednjeg roda jednine imaju nastavke imeničke *e*-deklinacije“, a u ostalim padežima „morfološki su izjednačeni s određenim pridjevima“ (Babić et al. 1991: 628).

S. Težak i S. Babić u *Gramatici hrvatskoga jezika* nazivaju pridjevnom deklinacijom onu prema kojoj se mijenjaju pridjevi u određenom obliku, a po istoj se promjeni mijenjaju i pridjevi neodređena lika osim u NGDAL m. i GDL s. r. gdje se javljaju nastavci imenične deklinacije (Težak – Babić 1996: 101).

S. Pavešić u *Hrvatskoj gramatici* promjenu neodređena vida pridjeva naziva imeničkom jer su „oblici muškoga i srednjega roda pridjeva slični oblicima vrste **a**, a oblici ženskoga roda slični su oblicima vrste **e**“, pri čemu su „u jednim padežima nastavci isti kao u imenica a u drugim padežima nastavci su isti kao u određenom vidu (u jed. I m. i s., D ž.; u mn. GDL sva tri roda)“ (Barić et al. 1997: 175). Određeni se pak vid pridjeva sklanja prema pridjevsko-zamjениčkoj sklonidbi koja se od zamjениčke promjene „razlikuje time što zamjenice imaju duge nastavke samo u instr. jedn. muškoga i srednjega roda, u GI jed. ženskoga roda, u dat. mn. i u kraćim oblicima DLI mn. svih rodova, a određenim pridjevima su nastavci dugi u svim padežima“ (Barić et al. 1997: 177).

D. Raguž u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* razlikuje imeničku deklinaciju za neodređene pridjeve i zamjениčku deklinaciju za određene pridjeve, ali tvrdi kako imenička deklinacija ipak nije potpuno imenička jer je u njoj izmiješan sustav imeničke i zamjениčke deklinacije (Raguž 1997: 89).

J. Silić i I. Pranjković u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* donose sklonidbene obrasce pridjeva određenoga i neodređenog vida, za pridjeve bez nepostojanoga *a* te za pridjeve s nepostojanim *a* (Silić – Pranjković 2007: 135-138).

I. Marković govori o trima pridjevskim sklonidbenim vrstama: imeničkoj, tj. imeničko-pridjevskoj, neodređenoj ili *a*-vrsti; zamjениčkoj, tj. zamjениčko-pridjevskoj, određenoj ili *g*-vrsti; te tzv. *ø*-vrsti kojoj pripadaju nepromjenjivi pridjevi (Marković 2012: 311-313).

U hrvatskoj se dijalektološkoj literaturi ranije obično pisalo o sklonidbi neodređenih pridjeva po imeničkoj paradigmi, a određenih po zamjениčkoj paradigmi neosobnih zamjenica u odgovarajućem rodu, odnosno posebnoj zamjениčko-pridjevskoj deklinaciji (Hozjan 1992: 48-49, Lukežić 1996a: 122, Lukežić – Turk 1998: 135, Peršić 2002: 64), a u recentnijoj se

literaturi govori o dvjema zamjeničko-pridjevskim sklonidbama (Lukežić – Zubčić 2007: 40, 47).

c) U prikazu se pridjeva u govorima Labinštine slijedi metodologija primijenjena u recentnim čakavološkim morfologijama (usp. Houtzagers 1985: 110-129, Kalsbeek 1998: 63-125, Vranić 2011: 113-134), pri čemu će biti izostavljena analiza naglasnih tipova pridjeva.

2. 4. 5. 1. Pozitiv

U govorima su Labinštine za pridjeve relevantne gramatičke kategorije roda (muški, srednji i ženski), broja (jednina i množina), padeža i kategorija 'živo'/'neživo' u jednini m. r. Opisni i gradivni pridjevi te glagolski pridjevi trpni iskazuju i gramatičku kategoriju određenosti u NV (te A za 'neživo'), a isto je zabilježeno i u nekim popriloženim konstrukcijama.⁷³³

Komparativ i superlativ (te redni brojevi i neke pridjevske zamjenice; v. dalje u ovom poglavlju) iskazuju samo određenost.

U govorima Labinštine dio se pridjeva javlja u imeničkoj funkciji: *Crkvěno* (La, Pr) / *Crkvěno* (Sl), *Dòbro* (Br, Sl), *Lovrecěva* (Rš) / *Lovrecěva* (Br, Sl, Šk) / *Lovrečěva* (Bg), *Petròva* (La, Pr, Re) / *Petròva* (Sl), *Tělovo* (Mg, Ne, Pl) / *Tělovo* (Sl) // *Tělova* (Pr) / *Tělova* (Br, Šk, Šv), *komùska* (Sl, Šk), *mlòda* (Sn, Sm, Re, Za, Žu) / *mlòda* (Br, Šk, Šv, Tr), *mlòdi* (La, Ne, Mg, Žu) / *mlòdi* (Ka, Sl, Šv), *mòla* (La, Ma, Mg, Pr, Rb, Rš, Re, Sm, Št, Za) / *mòla* (Ba, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *mòli* (La, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Re, Sn, Št, Vi) / *mòli* (Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *mùški* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *mùški* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *mùški* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *sìrota* (Ne, Pr, Za) / *sìrota* (Re, Vi) / *šìrota* (Br, Sl, Šv, Tr), *škùro* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *škùro* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *škùro* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *vecêrnja* (Ne, Sn, Vi, Žu) / *vecêrnja* (Ma, Sm) / *vecêrnja* (Br, Sl, Šk, Tr) / *vecêrnja* (Bg, Šv), *žěnska* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *žěnska* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *žěnska* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr).

⁷³³ Naglasni mehanizam – prisutnost zanaglasnih duljina u određenom liku pridjeva – kojim se u mnogim čakavskim govorima razlikuje kategorija određenosti, odnosno neodređenosti u labinskim govorima ne funkcionira jer su u njima utrnute nenaglašene duljine. V. i poglavlja 2. 2. 14. te 2. 3. 4. o akcentuaciji govora Labinštine.

U labinskim se govorima ne sklanjaju pridjevi *čelēste / čelēšte / čelēšte, lēšo / lēšo / lēšo, rōšto / rōšto / rōšto, rōza / rōža / rōža*. Za razliku od prethodnih, pridjev *fūrbo / fūrbo, fūrba / fūrba* iskazuje kategoriju roda, ali je izuzev toga indeklinabilan.

2. 4. 5. 1. 1. Osnova i nastavak

Pridjevi se sastoje od osnove koju čini korijen i sufiks, odnosno sufiksi, i nastavka. U dijelu pridjeva između posljednja dva konsonanta osnove neodređenoga lika u NA jd. m. r. za 'neživo' umetnuto je nepostojano *-a-*: *blätan / blätan : blatn-, dūžan / dūžan / dūžan : dužn- / dužn-, krōtak / krōtak : krotk-, pāmetan / pāmetan : pametn-, srēčan / srēčan / srēčan : srečn- / srečn-, tēpal / tēpal : tepl-* itd. (više v. u poglavlju 2. 4. 5. 1. 5. 1. ovoga rada).

Osnova se pridjeva dobiva izostavljanjem nastavka bilo kojega oblika, pa tako i nastavka *-ø* u N jd. m. r. neodređenoga lika.

2. 4. 5. 1. 2. Određeni lik

Likovi pozitivna pridjeva određenoga lika te oblika komparativa i superlativa tvore se sljedećim nastavcima:

	m. r. jd.	s. r. jd.	ž. r. jd.	m. r. mn.	s. r. mn.	ž. r. mn.
N	<i>-i // -î / -i⁷³⁴</i>	<i>-o // -ö / -ô / -ó, -e</i>	<i>-a // -ä / -á</i>	<i>-i // -î / -ï / -i</i>	<i>-e / -è / -é // -a / -ä / -á⁷³⁵</i>	<i>-e / -è / -é</i>
G	<i>-ega // -êga / -ëga / -éga</i>		<i>-e // -ê / -é</i>	<i>-eh // -èh / -éh</i>		
D	<i>-emu // -êmu / -ëmu / -ému</i>		<i>-e // -è / -é</i>	<i>-en // -ên / -én</i>		
A	= N / G	= N	<i>-o // -ö / -ó, -u // -ü⁷³⁶</i>	= N	= N	= N

⁷³⁴ Nastavci zabilježeni za ovoga istraživanja donose se u kurzivu. Dvjesto kosim crtama odvajaju se alternacije nastavaka koje se razlikuju naglašenošću, odnosno nenaglašenošću, dok su jednom kosom crtom odvojeni naglašeni nastavci ovjereni u govorima s dvoakcenatskim, odnosno jednoakcenatskim sustavom. Zarezima se pak odvajaju alternativni nastavci, tj. oni koji se razlikuju i svojim glasovnim sastavom, a ne samo prozodijskim obilježjima.

⁷³⁵ Stariji govornici u N mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju nastavke jednake onima N mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih su zabilježeni, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, posebni nastavci za srednji rod *-a / -ä / -á*.

V	= N	= N	= N
L	-en // - <i>ên</i> / - <i>èn</i>	-e // - <i>è</i> / - <i>é</i>	-eh // - <i>èh</i> / - <i>éh</i>
I	-en // - <i>ên</i> / - <i>èn</i>	-o // - <i>ô</i> / - <i>ò</i> , -u // - <i>û</i> , -on // - <i>ôn</i> , -un // - <i>ûn</i> ⁷³⁷	-emi // - <i>èmi</i> / - <i>émi</i> , -emin // - <i>èmin</i> ⁷³⁸

Pojava je naglašanih nastavaka zabilježena u vrlo malom broju primjera: *dobrò* / *dobrò*, G *dobrèga* / *dobrèga*, *mokrò* / *mokrò*, G *mokrèga* / *mokrèga*, *teplò* / *teplò*, G *teplèga* / *teplèga*⁷³⁹.

U NA jd. s. r. nastavak se *-o* dodaje osnovama s nepalatalnim dočetnim konsonantom, a nastavak *-e* osnovama s palatalnim dočetnim konsonantom (jednako je i u komparativima i superlativima s. r.): *dùgo* / *dùgo*, *làhko* / *làhko*, *nòvo* / *nòvo*, *teplò* / *teplò*, *domòće* / *domòće*, *grje* / *grje*, *trje* / *trje*, *nàjlepše* / *nàjlepše* / *nàjlepše*, *nàjmanje* / *nàjmanje*, ali zabilježeni su i primjeri u kojima nastavak *-o* dolazi na osnove s palatalnim dočetkom, često čak i s alternacijom nastavaka *-e* i *-o* u istom mjesnom govoru⁷⁴⁰: *lišo* / *lišo* / *lišo*, *domòčo* / *domòčo*

⁷³⁶ Oblici isključivo s nastavkom *-o* u A jd. ž. r. ovjereni su u južnim labinskim mjesnim govorima Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara te u sjevernim mjesnim govorima Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Vineža i Zartinja. U preostalim je sjevernim i sjeveroistočnim labinskim mjesnim govorima Labina, Marića, Molih Golja, Nedešćine, Plomina, Svetoga Martina, Štrmca i Županića za ovoga istraživanja zabilježena alternacija nastavaka *-o* i *-u*, bez neke zamjetne pravilnosti njihova ostvarivanja ili izmjene, s time da se u govoru Plomina *-u* ipak bilježi nešto češće od *-o*. V. i poglavlje 2. 2. 4. ovoga rada.

⁷³⁷ Oblici s nastavkom *-o* u I jd. ž. r. ovjereni su u južnim labinskim mjesnim govorima Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara te u sjevernim mjesnim govorima Presike, Rapca, Raše, Snašića, Vineža i Zartinja. U preostalim je sjevernim labinskim mjesnim govorima Labina, Marića, Molih Golja, Nedešćine, Repende, Svetoga Martina, Štrmca i Županića za ovoga istraživanja zabilježena alternacija nastavaka *-o* i *-u*, bez neke zamjetne pravilnosti njihova ostvarivanja ili izmjene. U sjeveroistočnom su mjesnom govoru Plomina zabilježeni oblici s čak četirima različitim nastavcima: *-o*, *-u*, *-on*, *-un*, pri čemu je posljednji najfrekventniji, a prva su dva vjerojatno posljedica ujednačavanja sa situacijom u ostalim labinskim govorima. V. i poglavlje 2. 2. 15. ovoga rada.

⁷³⁸ Potonji je nastavak zabilježen u sjeveroistočnom labinskom mjesnom govoru Plomina.

⁷³⁹ Iza primjera koji su ovjereni u svim govorima Labinštine u zgradama se ne donose kratice sviju puktova. Kod oblika s različitim fonološkim sastavom u obzir valja uzeti sljedeću distribuciju: primjeri s cakavskim fonemima /š/ i /ž/ ovjereni su u mjesnim govorima Plomina, Rapca, Raše, Repende, Štrmca i Vineža, a oni bez tih fonema, tj. sa *s*, *š*, *z*, *ž* u Labinu, Marićima, Molim Goljima, Nedešćini, Presici, Snašićima, Svetom Martinu, Zartinju i Županićima. Također, u svim južnim labinskim govorima zabilježeni su primjeri s fonemima /š/ i /ž/. Kad je riječ o primjerima sa zadržanim fonemom /č/ ili njegovom zamjenom s /c/, situacija je sljedeća: primjeri s fonemom /č/ ovjeravaju se u sjevernim govorima Marića i Svetoga Martina te u južnim govorima Brgoda, Drenja i Škvaranske (u potonjem se govoru ponekad *č* ostvaruje i kao *č̣*, ali ne sustavno, stoga se dalje u radu na tom mjestu bilježi *č*), a u svim ostalim labinskim govorima bilježe se primjeri sa zamjenom *č* > *c*. Primjeri u kojima je *l* > *j* zabilježeni su u sjeveroistočnom govoru Plomina.

⁷⁴⁰ Starije stanovništvo češće ovjerava oblike s nepalatalnim nastavkom *-o*, koji je, prema podacima prikupljenima za ovoga istraživanja, očito u labinskim govorima bio generaliziran u srednjem rodu zamjeničko-pridjevske sklonidbe. Kod mlađih je govornika danas već frekventnije stanje u kojem se nastavak *-e* dodaje osnovama s dočetnim palatalnim konsonantom, a nastavak se *-o* dodaje osnovama s dočetnim nepalatalnim

(uz *domôće / domôće*), *näjlepšo / näjlepšo / näjlepšo* (uz *näjlepše / näjlepše / näjlepše*), *näjmanjo / näjmanjo* (uz *näjmanje / näjmanje*).

Nastavak A jd. m. r. za značenje 'živo' jednak je nastavku G, a za značenje 'neživo' jednak je nastavku N.

Primjeri određenih oblika:

m. r. N jd. *bêli* (Vi, Za, Žu) / *bêli* (Br), *bladônjski* (Žu), *cêli* (La, Mg, Rb, Re, Sn, Št, Žu) / *cêli* (Br, Sl), *cřni* (Žu) / *cřni* (Br), *ćori* (Mg, Ne, Sn, Št) / *ćori* (Bg, Sl, Šk, Tr), *dîvi* (Vi), *drugòšlji* (Rš), *gòli* (Br), *gřdi* (Žu), *lêpi* (La, Pr) / *lêpi* (Br, Sl, Šk), *mîci* (Rš), *pokôjni* (Za) / *pokôjni* (Ba), *prôvi* (Br), *sêjni* (Žu) / *sêjni* (Br, Šk), *stôri* (Rš), *sûhi* (Žu), *svêti* (Bg), *třdi* (Mg, Žu), *vêli* (Rš), *vrêli* (Vi), *želèzni* (Vi); **G jd.** *bêlega* (Šv), *cêlega* (Za), *cîstega* (Tr), *cřnega* (Rš, Vi, Žu), *dobrêga* (Žu), *furêstega* (Za), *gřdega* (Br), *lâhkega* (Ne, Za, Žu), *lêpega* (Rš) / *lêpega* (Br), *lêvega* (Sm), *mlòdega* (Br), *pokôjnega* (Br), *stôrega* (Žu), *Švêtega* (Br), *vêlega* (Br), *žûtega* (Žu); **D jd.** *îstarškemu* (Rš), *mîcemu* (Rš, Žu), *mòlemu* (Ne), *mřtvemu* (Žu), *mûškemu* (Sm), *nòvemu* (Žu), *Švêtemu* (Br); **A jd. 'neživo'** *bêli* (Vi), *cêli* (Mg, Rb, Re, Rš) / *cêli* (Dr), *cřni* (Vi), *gòli* (Br), *lêpi* (Vi), *mâsni* (Žu), *mêhki* (Vi), *mòli* (Rš), *nòvi* (Vi), *stôri* (Rš, Vi), *svêti* (Vi), *třdi* (Vi), *vêli* (Vi, Žu) / *vêli* (Br), *vrâjzi* (Br), *želèni* (Vi); **A jd. 'živo'** *brîznega* (Br, Sl, Šk), *dobrêga* (Mg, Ne), *cîstega* (Tr), *cřnega* (Dr, Šv), *dîvega* (Rš, Rb, Za), *mîcega* (Sn, Sm, Za), *mòlega* (Br), *pròvega* (Br), *vêlega* (La, Pr, Št); **V jd.** *drâgi* (Pl), *lêpi* (Rš) / *lêpi* (Sl, Šk, Šv, Tr); **L jd.** *cêlen* (La), *cřnen* (Žu), *drîten* (Re), *drvênen* (Vi), *gòlen* (Br), *hlòdnen* (Žu), *labînsken* (Rš), *lêpen* (Vi), *mêhken* (Vi), *slâtken* (Rš), *stôren* (La, Žu) / *stôren* (Rb, Vi) / *stòren* (Ba), *Svêten* (Sm), *tîhen* (Št), *tèplen* (Vi), *tûjen* (Vi) / *tûjen* (Br), *vêlen* (Za, Žu) / *vêlen* (Br), *zâdnjen* (Žu); **I jd.** *bêlen* (Vi, Žu), *brîznen* (Vi) / *brîznen* (Tr), *cřnen* (Vi, Žu), *dobrênen* (Vi), *domôćen* (Vi), *drîten* (Re), *gòlen* (Br), *hûden* (Vi), *mîćen* (Rš), *mlòden* (Br), *mokrênen* (Bg), *pòrednen* (Vi), *pûnen* (Rš), *sêjnjen* (Br), *stôren* (La) / *stòren* (Ba), *sûhen* (Vi) / *sûhen* (Bg), *širòken* (Br), *škûren* (Dr), *teplên* (Vi) / *teplên* (Dr), *vêlen* (Žu) / *vêlen* (Sl, Šv); **NA mn.** *bêli* (Vi, Žu), *bòjzi* (Br), *brîzni* (Rš), *cîsti* (Za) / *cîsti* (Št) / *cîsti* (Ba), *cřni* (Dr), *delikâti* (Žu), *dobrî* (Rš, Žu), *domôci* (Vi), *kîseli* (Mg), *kuntênti* (La, Mg, Ne, Pl, Sm, Vi) / *kuntênti* (Sl, Šk), *lâšni* (Žu) / *lâšni* (Vi), *mêhki* (Vi), *mîci* (Žu), *mlòdi* (Rš, Vi, Žu), *mokrî* (Rš), *mûšni* (Za) / *mûšni* (Vi), *pokôjni* (Rš), *rêtki* (Dr), *rumèni* (Žu), *stôri* (Žu) / *stôri* (Rš) / *stôri* (Br), *škûri* (Žu), *špòrki* (Tr), *třdi* (Mg), *tûji* (Žu), *vêli* (Žu), *žejni* (Rš); **GL mn.** *bêleh* (Vi), *cřneh* (Vi), *dobrêh*

---

konsonantom. Međutim, i od mlađega su stanovništva dobivene ovjere nekadašnjega prevladavajućeg nastavka -o i kod osnova s palatalnim dočetrnim konsonantom.

(Rš, Vi) / *dobrèh* (Br), *domòcéh* (Vi, Za, Žu), *drvéneh* (Vi), *fitàneh* (Sl), *grèdeh* (Vi, Žu), *kàmeneh* (Vi), *kòvarskéh* (Vi), *làkomeh* (Žu), *làšneh* (Žu) / *làšneh* (Vi), *lèpeh* (Ma, Vi), *mìcéh* (Vi, Žu) / *mìcéh* (Šk), *mlàjeh* (Vi), *mlòdeh* (Sn, Sm, Žu) / *mlòdeh* (Br), *mòleh* (Ma, Sn, Za, Žu) / *mòleh* (Šv), *mřtveh* (Rš, Vi, Žu), *nòveh* (La, Za), *pròzneh* (Ma) / *pròzneh* (Re), *pùneh* (Ba), *pùsteh* (Vi), *rètkeh* (La, Vi), *srèdnjeh* (Za), *stòreh* (Ma, Za) / *stòreh* (Rš, Vi) / *stòreh* (Ba), *sùheh* (Vi), *škùreh* (Vi), *tèškeh* (Vi), *třdeh* (Vi), *vèleh* (Ma, Mg, Vi, Za) / *vèleh* (Šk), *vràjžeh* (Ka), *zàdnjeh* (Sm) / *zàdnjeh* (Vi), *žèdneh* (Žu) / *žèdneh* (Vi), *žìveh* (Rš); **D mn.** *brížnen* (Vi) / *brížnen* (Tr), *dobrèn* (Vi), *domòcèn* (Vi), *hùden* (Vi), *mìcèn* (Rš), *mlòden* (Br), *pòrednen* (Vi), *stòren* (La) / *stòren* (Ba), *vèlen* (Sl, Šv); **V mn.** *dràgi* (Br), *mìli* (Br); **I mn.** *cřnemi* (Vi), *dùgemi* (La), *kròtkemi* (Sl), *lèpemi* (Vi), *mìcemi* (Sn, Vi), *mlòdemi* (La), *mòlemi* (Pl), *stòremi* (La), *třdemi* (Vi), *vèlemi* (Rš, Vi)

s. r. NA jd. *bèlo* (Mg, Vi), *cèlo* (Pr, Vi) / *cèlo* (Bg, Br, Ka), *cišto* (Šk), *cřno* (Pl, Žu) / *cřno* (Šk), *detèšnjo* (Rš), *domòco* (Tr), *dùgo* (Žu) / *dùgo* (Br), *frèško* (Ne) / *frèško* (Vi) / *frèško* (Sl), *gròdo* (Sn), *kròtko* (Žu), *làhko* (Rš) / *làhko* (Br), *lèpo* (Št, Vi) / *lèpo* (Br), *mèhko* (Ma, Pl, Št, Vi), *mlòdo* (Rš, Vi), *mljošnò* (Vi), *nèkadošnje* (Bg), *nòvo* (Žu) / *nòvo* (Br), *šakidònjo* (Br), *stòro* (Vi), *škùro* (Re) / *škùro* (Tr), *třdo* (Pl, Žu) / *třdo* (Br), *trudnò* (Vi), *tùje* (Sm, Vi) / *tùje* (Dr, Šk), *vèlo* (Rš) / *vèlo* (Br), *zàdnje* (Rš), *žlòtno* (Rš), *žìvo* (Žu); **G jd.** *bòjžega* (Rš), *cèlega* (Za), *dobrèga* (Br), *hlòdnega* (Žu); **D jd.** *lèpemu* (Sl, Šk), *mìcemu* (Pl, Žu), *vèlemu* (La, Ma, Mg, Sn); **L jd.** *dubòken* (Vi), *domòcèn* (Vi) / *domòcèn* (Šv), *drìten* (Ri), *spletènen* (Žu), *teplèn* (Vi), *tùjen* (Br), *vrèlen* (Vi); **I jd.** *dobrèn* (Vi), *domòcèn* (Vi) / *domòcèn* (Šv), *pùnen* (Vi), *šèjnen* (Br), *škùren* (Dr), *teplèn* (Dr); **NA mn.** *cřsta* (Žu), *cřna* (Žu), *dešperàna* (Žu), *kuntènta* (Žu), *lèpe* (Ne), *lùštre* (Ne), *mìce* (Tr), *mlòda* (Žu), *okrùgle* (Tr), *vrèle* (Vi), *zlòtne* (La) // *žlòtna* (Rš); **GL mn.** *domòcéh* (Vi, Za, Žu), *làšneh* (Žu) / *làšneh* (Vi), *lèpeh* (Ma, Vi), *mòleh* (Ma), *nòveh* (La, Za), *srèdnjeh* (Za), *vèleh* (Ma, Mg, Vi, Za) / *vèleh* (Šk), *zàdnjeh* (Sm); **D mn.** *dobrèn* (Vi), *domòcèn* (Vi), *mìcèn* (Rš), *vèlen* (Sl, Šv); **I mn.** *kròtkemi* (Sl), *lèpemi* (Vi), *mìcemi* (Sn, Vi), *mòlemi* (Pl)

ž. r. N jd. *bèla* (Rš, Re) / *bèla* (Tr), *bìštra* (Št), *cèla* (Sm) / *cèla* (Ka), *cřsta* (Re) / *cřsta* (Tr), *cřna* (Žu), *cùdna* (Za), *debèla* (Br), *dèbula* (Žu), *dešperàna* (Žu) / *dešperàna* (Tr), *domòca* (Rš), *hlòdna* (Žu), *jodnà* (Tr), *kòvarška* (Vi), *krèpka* (Tr), *kròtko* (Žu), *kuntènta* (Pl, Žu) / *kuntènta* (Br, Tr), *làhka* (Št), *làšna* (Ne), *lèpa* (La, Rš, Sm, Št, Žu) / *lèpa* (Sl), *mèhka* (Vi, Žu) / *mèhka* (Tr), *mìca* (Rš, Žu), *mlodà* (Rš) / *mlodà* (Ba, Br), *mùšna* (Pl), *pokòjna* (Št) / *pokòjna* (Br, Tr), *pròva* (Br), *pròzna* (Žu), *pùna* (Vi), *šèjna* (Br), *stòra* (Žu) / *stòra* (Br), *sùha* (Žu), *švèta* (Rš) / *švèta* (Šk), *štupidàsta* (Žu), *tèška* (Rš) / *tèška* (Br), *třda* (Re, Vi, Žu) / *třda*

(Tr), *tùja* (Sn), *vêla* (Žu) / *vêla* (Br), *vràjža* (Rš) / *vràjža* (Br), *vrédna* (Tr), *zamerljiva* (Tr), *želèna* (Rš), *žènska* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *žènska* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *žènska* (Br), *živa* (Šk), *žùhka* (Vi); **G jd.** *bèle* (Tr), *bladònjške* (Br), *dešperàne* (Žu), *lèpe* (Žu) / *lèpe* (Br), *mlòde* (Žu) / *mlòde* (Br), *mòle* (Žu), *sùhe* (Žu), *švète* (Rš), *tèške* (Žu), *vèle* (Rš) / *vèle* (Sk), *zlòtne* (Rš); **DL jd.** *bèle* (Rš), *cèle* (Ma, Ne, Za, Žu), *cèrne* (Rš, Vi), *dèsne* (Šk), *lèdene* (Pl), *mlòde* (Žu), *ràšpaste* (Žu), *sèjne* (Ne) / *sèjne* (Re), *stòre* (Rš), *Švète* (Št) / *Švète* (Dr, Šv), *tèrde* (Re), *tùje* (Vi), *žènske* (Sm); **A jd.** *bèlo* (Mg, Vi) // *bèlu* (Ne), *bladònjško* (Vi), *blàtno* (Ba), *cèlo* (La, Vi, Za) / *cèlo* (Br) // *cèlu* (La), *cèrno* (Vi) // *cèrnu* (Žu), *dobrò* (Tr), *domòco* (Rš), *kòvarško* (Rš), *krvòvo* (Št, Vi), *lèpo* (Rš) / *lèpo* (Br, Šk) // *lèpu* (Sm), *mèhko* (Vi), *míco* (Pl, Sn), *mlòdo* (La, Rš, Sm, Za) / *mlòdo* (Br) // *mlòdu* (La, Žu), *mòlo* (Rš, Sm) // *mòlu* (Sm), *mùnjenu* (Ne), *nòvo* (La) // *nòvu* (Pl, Žu), *pròvo* (Rš), *pùno* (Vi), *slàm nato* (Re), *slòno* (Šk), *srèdnjo* (Sl), *stòro* (Rš) / *stòro* (Ba) // *stòru* (Ne), *teplò* (Br), *vèlo* (La, Pl, Rš, Št, Vi, Za) / *vèlo* (Sl, Šv) // *vèlu* (La, Žu), *vràjžo* (Ba), *želèžno* (Vi), *žènsko* (Vi), *živo* (Br, Sl); **V jd.** *lèpa* (Rš), *mìla* (Br), *vràjža* (Rš); **I jd.** *bèlu* (Ne), *bladònjško* (Vi), *debèlo* (Vi), *dèbulu* (Žu), *frèško* (Vi), *krvòvo* (Vi), *míco* (Vi), *mlòdo* (Ne) / *mlòdo* (Br), *motòrno* (Ka), *pùno* (Rš), *slòno* (Vi), *stòrun* (Pl), *teplò* (Šv), *vèlo* (Vi) // *vèlun* (Pl); **NA mn.** *bèle* (Vi, Žu) / *bèle* (Ba, Tr), *cèrne* (Žu), *dèbule* (Žu), *dubòke* (Rš), *dùge* (Žu), *gòle* (Br), *làšne* (Vi), *lèpe* (Rš, Žu) / *lèpe* (Br, Šk), *mlòde* (Rš) / *mlòde* (Br), *mòle* (Za), *pròve* (Vi), *pròzne* (Žu), *pùne* (Za, Žu), *tèške* (Br), *vèle* (Br), *žàdnje* (Rš), *zlòtne* (Rš), *žènske* (Za); **GL mn.** *cèrneh* (Vi), *dobrèh* (Rš, Vi) / *dobrèh* (Br), *domòceh* (Za), *gèrdeh* (Vi, Žu), *míceh* (Vi) / *míceh* (Sk), *mlòdeh* (Br), *mòleeh* (Žu), *nòveh* (La), *pròzneh* (Ma) / *pròzneh* (Re), *stòreh* (Ma, Za) / *stòreh* (Rš) / *stòreh* (Ba), *vèleh* (Ma, Mg, Vi, Za) / *vèleh* (Šk), *vràjžeh* (Ka); **D mn.** *bríznen* (Vi) / *bríznen* (Tr), *dobrèn* (Vi), *mlòden* (Br), *stòren* (La) / *stòren* (Ba), *vèlen* (Sl, Šv); **V mn.** *mìle* (Br), *žènske* (Br); **I mn.** *dobrèmin* (Pl), *kròtkemi* (Sl), *lèpemi* (Vi) // *lèpemin* (Pl), *mícem* (Sn, Vi), *mlòdemi* (La), *mòlemin* (Pl), *stòremi* (La).

Jednaki nastavci kao za određene pridjeve s naglaskom na vokalu osnove rabe se i u oblicima komparativa, superlativa, rednih brojeva i glagolskih pridjeva trpnih: **N jd. m. r.** *belèji* (Ne, Rš) / *belèji* (Br, Šk), *bistrèji* (Za) / *bištrèji* (Št) / *bištrèji* (Šv), *blatnèji* (La, Mg, Žu) / *blatnèji* (Dr, Sl), *bogatèji* (Za) / *bogatèji* (Sl, Šk), *bolnèji* (Sm) / *bolnèji* (Br, Šv), *cenèji* (Mg, Ne, Pl) / *cenèji* (Sl, Šk), *cistèji* (La) / *cistèji* (Rš) / *cistèji* (Ba, Sl, Šk) / *čistèji* (Bg, Dr, Šv), *crnèji* (La, Mg, Ne, Rš, Za, Žu) / *črnèji* (Pl) / *črnèji* (Ba, Sl, Šk) / *črnèji* (Bg, Dr), *čarèji* (Ne, Pl, Za) / *čarèji* (Sl), *debulèji* (La, Mg, Žu) / *debulèji* (Ba, Bg, Šk, Šv), *dùblji* (Mg) / *dùbji* (Pl) / *dùblji* (Sl), *finèji* (Žu) / *finèji* (Bg), *fortèji* (La, Za) / *fortèji* (Ba, Dr), *grji* (Šk), *grùblji* (Ne) / *grùbji* (Pl) / *grùblji* (Bg), *gùšci* (La, Mg) / *gùšci* (Pl, Rš) / *gùšci* (Šv), *hladnèji* (Mg) / *hladnèji*

(Sl), *kasněji* (La, Mg, Ne) / *kašněji* (Pl) / *kašněji* (Ba, Sl), *kràci* (Ne, Za) / *kráci* (Bg, Br), *krvověji* (Žu) / *krvověji* (Ba), *kuntentěji* (La, Rš) / *kuntentěji* (Šk), *lãglji* (Mg) / *lãgji* (Pl) / *lãglji* (Bg, Br, Dr) // *lãksi* (Za, Žu) / *lãksi* (Pl, Rš) / *lãksi* (Šv), *lěpsi* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *lěpsi* (Pl, Rš) / *lěpsi* (Ba, Sl, Šk), *lušěji* (La, Žu) / *lušěji* (Rš) / *lušěji* (Šk, Šv), *měksi* (La, Mg) / *měksi* (Rš) / *měksi* (Bg, Sl), *mirněji* (Ne, Za) / *mirněji* (Ba, Dr), *mlàji* (La, Mg, Ne, Rš, Št, Vi, Za) / *mlàji* (Bg, Dr, Sl, Tr), *moderněji* (La, Rš, Za, Žu) / *moderněji* (Ba, Bg, Sl, Šv), *mokrěji* (Pl, Žu) / *mokrěji* (Dr, Šk), *nověji* (La, Mg, Ne, Za) / *nověji* (Ba, Dr, Šv), *pametněji* (Mg, Pl, Rš) / *pametněji* (Bg, Sl, Šk), *pošteněji* (Za, Žu) / *pošteněji* (Rš) / *pošteněji* (Dr, Sl), *puněji* (Za, Žu) / *puněji* (Bg, Šv), *raněji* (La, Ne, Rš) / *raněji* (Sl, Šk), *rěji* (Mg, Pl, Žu) / *rěji* (Ba, Bg), *slaběji* (La, Mg, Ne, Za) / *slaběji* (Pl, Rš) / *slaběji* (Ba, Sl, Šk), *slàji* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *slàji* (Pl, Rš) / *slàji* (Bg, Sl, Šk, Šv), *slaněji* (Mg) / *slaněji* (Pl) / *slaněji* (Sl), *srečněji* (La, Za) / *srečněji* (Rš) / *srečněji* (Ba, Dr, Šv), *starěji* (La, Ne, Pr, Za) / *starěji* (Rš, Št, Vi) / *starěji* (Bg, Br, Dr, Ka, Tr), *suhěji* (Mg, Ne, Za) / *suhěji* (Pl) / *suhěji* (Bg, Šk, Šv), *svetlěji* (La, Žu) / *svetlěji* (Rš) / *svetlěji* (Ba, Sl, Šk), *sìri* (Mg, Ne, Žu) / *sìri* (Pl) / *sìri* (Sl, Šk, Šv), *škurěji* (La, Mg, Ne) / *škurěji* (Pl, Rš) / *škurěji* (Bg, Dr, Sl, Šk), *štabilěji* (Za, Žu) / *štabilěji* (Rš) / *štabilěji* (Ba, Dr, Šv), *tànji* (Mg, Ne, Žu) / *tànji* (Sl, Šk), *teplěji* (La, Mg, Ne, Žu) / *teplěji* (Ba, Dr, Šv), *těži* (La, Za) / *těži* (Pl, Rš) / *těži* (Dr), *třji* (Vi, Za) / *třji* (Br, Sl, Šk), *ùzi* (Mg, Ne) / *ùzi* (Pl) / *ùzi* (Ba, Dr, Sl), *vahněji* (Žu) / *vahněji* (Rš) / *vahněji* (Dr), *veselěji* (La, Ne, Za) / *veselěji* (Rš) / *veselěji* (Bg, Sl, Šk), *vìši* (La, Za) / *vìši* (Pl) / *vìši* (Sl, Šk) // *visokěji* (Mg) / *visokěji* (Rš) / *visokěji* (Ba, Bg, Dr), *žalosněji* (Mg, Žu) / *žalosněji* (Pl) / *žalosněji* (Sl, Šk, Šv), *zdravěji* (Mg, Za, Žu) / *zdravěji* (Pl) / *zdravěji* (Ba, Bg, Sl, Šk), *zeleněji* (Žu) / *zeleněji* (Rš) / *zeleněji* (Bg, Sl), *žedněji* (La, Za) / *žedněji* (Pl, Rš) / *žedněji* (Ba, Bg, Šv); G jd. m. r. *mlàjega* (Ka, Sl), *starějega* (Ne); D jd. m. r. *starějemu* (Dr); I jd. m. r. *mlàjen* (Vi); N mn. m. r. *bogatěji* (Br, Šk), *gřji* (La), *kuntentěji* (Mg); GL mn. m. r. *mlàjeh* (Vi), *starějeh* (Vi); D mn. m. r. *starějen* (Vi); N jd. s. r. *cenėje* (Tr), *hùje* (Br), *kašněje* (Ma, Sn) / *kašněje* (Pl, Re, Vi) / *kašněje* (Ba, Bg, Ka, Šk), *lušėje* (La), *modernėje* (La), *ranėje* (Pl, Pr) / *ranėje* (Bg), *slabėje* (La) / *slabėje* (Pl, Re, Vi), *slàje* (La, Mg, Ne, Sm, Za) / *slàje* (Pl, Rš, Re) / *slàje* (Br, Sl, Šk, Tr), *teplėje* (Vi), *veselėje* (La), *zdravėje* (Mg) / *zdravėje* (Tr); N jd. ž. r. *mlàja* (Re, Sn, Sm, Za), *pametněja* (Bg), *slàja* (Vi), *starėja* (Sm, Za) / *starėja* (Rb) / *starėja* (Sl, Šv), DL jd. ž. r. *starėje* (Re); A jd. ž. r. *mlàjo* (Sn, Za) / *mlàju* (Pl), *slabėjo* (Br), *starėjo* (Br) // *starēju* (Ma); I jd. ž. r. *mlàjun* (Pl), *věco* (Rš); N mn. ž. r. *cenėje* (Br), *mlàje* (Ma, Rš, Sm) / *mlàje* (Sl), *starėje* (Ma, Rš, Sm, Za) / *starėje* (Re), GL mn. ž. r. *mlàjeh* (Vi), *starějeh* (Vi); D mn. ž. r. *starějen* (Vi); N jd. mr. *nàjbolji* (La, Mg, Ne, Pl, Za, Žu) / *nàjboji* (Pl) / *nàjbolji* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *nàjcistěji* (Žu), *nàjcrněji* (Vi), *nàjdeblji* (Ne, Žu) / *nàjdebjji* (Pl) / *nàjdeblji* (Sl, Šk, Šv), *nàjdebulěji* (La)

/ *nàjdebulèji* (Ba, Dr), *nàjfortèji* (La, Rš, Za) / *nàjfortèji* (Sl, Šk), *nàjlepši* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *nàjlepši* (Pl, Rš) / *nàjlepši* (Ba, Sl, ŠK), *najmlàji* (La, Mg, Pl, Rš) / *najmlàji* (Ba, Dr, Šk, Šv), *nàjpametnèji* (Rš, Za, Žu) / *nàjpametnèji* (Dr, Šk, Šv), *nàjslaji* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *nàjslaji* (Pl, Rš) / *nàjslaji* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *nàjsrečnèji* (La, Za) / *nàjsrečnèji* (Re, Rš) / *nàjsrečnèji* (Ba, Dr), *nàjstarèji* (Mg, Ne, Za, Žu) / *nàjstarèji* (Rš) / *nàjstarèji* (Ba, Dr, Sl, Šk); G jd. m. r. *nàjboljega* (Vi), *nàjstarèjega* (Ma); I jd. m. r. *nàjlepšen* (Žu); I mn. m. r. *nàjlepsemi* (Vi); N jd. s. r. *nàjkomotnèje* (Za), *najràje* (Mg, Rš, Žu) / *najràje* (Ba, Br, Sl, ŠK), *nàjvažnèje* (Sn, Sm) / *nàjvažnèje* (Rb, Rš) / *nàjvažnèje* (Dr); N jd. ž. r. *nàjfortèja* (Žu), *nàjlepša* (Žu), *nàjmlàja* (Bg), *nàjslàja* (Vi), *nàjstarèja* (Št) / *nàjstarèja* (Ba), *nàjveća* (Vi); A jd. ž. r. *nàjlepšo* (Ne); NA mn. ž. r. *nàjstarèje* (Bg); G jd. m. r. *trètega* (La, Ma, Mg, Sn, Za) / *trètega* (Bg, Tr), *cètrega* (Pr, Žu) / *četřtega* (Pl, Sm) / *cètrtega* (Br, Sl, Šk, Tr) / *čètrtega* (Dr, Šv), A jd. m. r. *pèti* (La, Ma, Rb, Re, Sm, Št, Za) / *pèti* (Dr, Ka, Sl, Šk), LI jd. m. r. *trèten* (Ma, Mg, Ne, Sn, Žu) / *trèten* (Ba, Sl, Šv); G jd. s. r. *trètega* (Pl, Rš, Sm, Št) / *trètega* (Ba); G jd. ž. r. *trète* (Ma, Vi) / *trète* (Ba, Bg, Sl), A jd. ž. r. *trèto* (Ka) // *trètu* (Ne, Pl), I mn. ž. r. *drùgemi* (La, Mg, Ne, Rš, Za) / *drùgemi* (Br, Sl, Šk, Šv); G jd. m. r. *užènjene* (Ba), *žlìzenega* (Vi), I jd. m. r. *záprten* (Dr); N jd. s. r. *napeštàno* (Pl, Št) / *napeštàno* (Šk), *štorèno* (Ba), *žgròjeno* (Rš), *zapûšćeno* (Za) / *zapûšćeno* (Ba, Bg), *zrecèno* (Žu), *žribano* (Šv), L jd. s. r. *spletènen* (Žu); A jd. ž. r. *pukrîjeno* (Re), *ubêljeno* (Vi), L jd. ž. r. *ogròjene* (La), *òprte* (Sl), *poglàjene* (Vi), *užènjene* (Št) / *užènjene* (Bg), I jd. ž. r. *ušijenu* (Žu); N mn. m. r. *ròjeni* (Št), *štorèni* (Bg), *zapûšćeni* (Rš), *zbûjeni* (La), *zgùbljeni* (Pr, Za) / *zgùbljeni* (Dr), *zmûćeni* (La), GL mn. m. r. *ocrñjened* (La), *upèrened* (Šk), I mn. m. r. *opletènemi* (Žu); N mn. s. r. *luštràne* (Ne), G mn. s. r. *zàprteh* (Sn); N mn. ž. r. *napûšćene* (Re), *štorène* (Ne, Sm) / *štorène* (Re) / *štorène* (Šk), *upletène* (Vi), *zapûšćene* (Ma), G mn. ž. r. *pituràneh* (Pr), I mn. ž. r. *storenèmi* (La)⁷⁴¹.

Uz komparative, superlative, redne brojeve i glagolske pridjeve trpne, samo određene nastavke imaju i neke pridjevske neodređene zamjenice, npr. *nèki* / *nèki*, *sàki* / *sàki* / *sàki*, upitna zamjenica *kî* / *kî*, posvojna zamjenica *njèni* / *njèni* te složene pokazne zamjenice *(o)vaîsti* / *(o)vaîsti* / *(o)vaîsti*, *taîsti* / *taîsti* / *taîsti*, *onaîsti* / *onaîsti* / *onaîsti*.

Samo određeni nastavci zabilježeni su u odnosnih (relativnih) pridjeva koji završavaju na *-sk-i* / *-šk-i*, *-nj-i*, *-ašnj-i* / *-ašnj-i* i *-ji*: *bladônjski* / *bladônjski* / *bladônjski*, *labinjônski* / *labinjônski* / *labinjônski*, *škitacônski* / *škitacônski* / *škitacônski* / *škitacônski*; *dolènji* / *dolènji*,

⁷⁴¹ Mnogobrojni se primjeri N jd. m. i ž. r. glagolskih pridjeva trpnih nalaze u poglavlju 2. 4. 6. 8. ovoga rada, u kojem je riječ o tom glagolskom obliku.

gorènji / gorènji, sakidônji / śakidônji / śakidônji; danàšnji / danàšnji / danàšnji; bôžji / bôžji / bôžji, tûji / tûji, vràžji / vràžji / vràžji, kao i u nekih drugih pridjeva: domôci / domòci, làhki / làhki, lêvi / lêvi, mîci / mîci, môli / môli, prôvi / prôvi, šôri / šôri / šôri, vèli / vèli.

2. 4. 5. 1. 3. Neodređeni lik

N jd. m. r.	N jd. s. r.	N jd. ž. r.	N mn. m. r.	N mn. s. r.	N mn. ž. r.
-ø	-o, -e	-ǎ / -a	-i	-e // -a ⁷⁴²	-e

Razlika je neodređenih pridjeva od određenih vidljiva jedino u N jd. m. r., a jednako je i u glagolskim pridjevima trpnima: *pecèn / pečèn / pecèn / pečèn : pecèni / pečèni / pecèni / pečèni, storèn / storèn / storèn : storèni / storèni / storèni, zgorèn / źgorèn / źgorèn : zgorèni / źgorèni / źgorèni*. U ostalim je oblicima teško utvrditi je li lik pridjeva određen ili neodređen jer nema promjene naglaska.

U NA jd. s. r. nastavak se *-o* dodaje osnovama s nepalatalnim dočetnim konsonantom, a nastavak *-e* osnovama s palatalnim dočetnim konsonantom (jednako je i u komparativima i superlativima s. r.): *dùgo / dùgo, làhko / làhko, nõvo / nõvo, teplò / teplò, domôće / domòće, gřje / gřje, trje / trje, lèpše / lèpše / lèpše, manje / manje*, ali zabilježeni su i primjeri u kojima nastavak *-o* dolazi na osnove s palatalnim dočetkom, često čak i s alternacijom nastavaka *-e* i *-o* u istom mjesnom govoru⁷⁴³: *lišo / lišo / lišo, domôco / domòco* (uz *domòće / domòće*), *mànjo / mánjo* (uz *mànje / mánje*).

Relikti su sklonidbe neodređenih pridjeva ovjereni u petrificiranim oblicima u genitivnim likovima, npr. *od màla / od màla* 'odnedavno', *do sîta / do sîta / do sîta*.

⁷⁴² Stariji govornici u N mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju nastavak jednak onomu N mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban nastavak za srednji rod *-a*.

⁷⁴³ Starije stanovništvo češće ovjerava oblike s nepalatalnim nastavkom *-o*, koji je, prema podacima prikupljenima za ovoga istraživanja, očito u labinskim govorima bio generaliziran u srednjem rodu zamjeničko-pridjevske sklonidbe. Kod mlađih je govornika danas već frekventnije stanje u kojem se nastavak *-e* dodaje osnovama s dočetnim palatalnim konsonantom, a nastavak se *-o* dodaje osnovama s dočetnim nepalatalnim konsonantom. Međutim, i od mlađega su stanovništva dobivene ovjere nekadašnjega prevladavajućeg nastavka *-o* i kod osnova s palatalnim dočetnim konsonantom.

Primjeri neodređenih oblika u N jd. m. r.: *blätan* (La, Ma, Pr, Rš, Re, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *blätan* (Ba, Dr, Ka, Šv, Tr), *bölan* (La, Mg, Pl, Pr, Rb, Rš, Št, Za) / *bölan* (Bg, Sl, Šk, Šv, Tr), *boležljif* (Ne, Sn) / *boležljif* (Vi) / *boležjif* (Pl) / *boležljif* (Šk, Šv), *brīžan* (La, Ma, Mg, Ne, Sm, Za, Žu) / *brīžan* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *brīžan* (Bg), *cīs* (Mg, Žu) / *cīs* (Pl, Vi) / *cīs* (Sl, Šk, Tr) / *čīs* (Bg, Šv), *cřn* (Ne, Pl, Žu) / *cřn* (Ma, Sm) / *cřn* (Ba, Ka, Sl) / *cřn* (Dr, Šv), *deběl* (Mg, Ne, Pl, Sn, Žu) / *deběl* (Sl, Šk, Tr), *dëbul* (La, Ma, Rb, Re, Vi, Za) / *dëbul* (Ba, Dr, Ka, Sl, Tr), *dešperôn* (Pr, Za, Žu) / *dešperôn* (Pl, Rš, Št) / *dešperôn* (Sl, Šk, Tr), *dišpetljiv* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *dišpetljiv* (Rb, Rš, Re, Vi) / *dišpetjiv* (Pl) / *dišpetljiv* (Ba, Dr, Ka, Šv, Tr), *döbar* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Za, Žu) / *döbar* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *dröh* (Mg, Ne, Pl, Št, Vi, Žu) / *dröh* (Šv, Tr), *dubòk* (La, Mg, Pr, Rš, Vi, Za, Žu) / *dubòk* (Ba, Bg, Dr, Ka, Šv), *dùh* (Pr, Re, Sn, Žu) / *dùh* (Dr, Ka, Tr), *dúžan* (La, Pr, Sm, Za) / *dúžan* (Rb, Rš, Re, Št) / *dúžan* (Dr, Ka, Sl, Šk), *frëžak* (Ne, Pr, Sn, Za, Žu) / *frëžak* (Pl, Re, Št, Vi) / *frëžak* (Bg, Sl, Šk, Šv, Tr), *furëš* (La, Ne, Pr, Sm, Za, Žu) / *furëš* (Rb, Rš) / *furës* (Ba, Bg, Tr), *glàdak* (Ma, Št, Za) / *glàdak* (Ba, Ka, Šv), *göbas* (Ne, Pr, Sm, Žu) / *göbaš* (Pl, Rš) / *göbaš* (Bg, Br, Sl), *grëš* (Mg, Ne, Žu) / *grës* (Rš, Vi) / *grës* (Bg, Ka, Šv), *hlòdan* (La, Ne, Sn, Vi, Žu) / *hlòdan* (Dr, Ka, Šk, Tr), *jòdan* (Ne, Pl) / *jòdan* (Ba, Br, Dr, Šk), *kīsel* (Ma, Mg, Ne, Žu) / *kīsel* (Pl, Rš, Re, Št) / *kīsel*, *krëpak* (La, Mg, Rš, Sm, Št, Za) / *krëpak* (Br, Sl, Šk, Tr), *krif* (La, Rb, Sn, Za) / *krif* (Sl, Šk, Tr), *krmežljiv* (La, Ne, Sm, Žu) / *krmežljiv* (Rš, Re, Vi) / *krmežjiv* (Pl) / *krmežljiv* (Sl, Šk, Šv), *krôtak* (La, Žu) / *krôtak* (Br, Sl, Šk), *kuntënat* (Ma, Pr, Rš, Sm, Za) / *kuntënat* (Ba, Dr, Ka), *lăcan* (La, Mg, Pr, Re, Za) / *lăcan* (Ma, Sm) / *lăcan* (Ba, Ka, Šk, Tr) / *lăcan* (Bg, Dr, Šv), *lüştar* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *lüştar* (Pl, Št, Vi) / *lüştar* (Bg, Sl, Tr), *mëkak* (Ne, Pl, Št) / *mëkak* (Sl, Šk, Šv), *mīran* (Re, Sm, Za) / *mīran* (Ba, Ka, Šv), *mlôt* (Mg, Pl, Rb, Rš, Re, Žu) / *mlôt* (Ba, Bg, Sl, Šk, Tr), *mòkar* (La, Mg, Pl, Št, Vi) / *mòkar* (Dr, Šk, Šv, Tr), *mřt* (Ne, Pr, Št, Za, Žu) / *mřt* (Ba, Sl, Šk, Šv), *mùcan* (La, Mg, Ne, Pr, Rb, Rš, Re, Vi, Za) / *mùcan* (Ma, Sm) / *mùcan* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr) / *mùcan* (Bg, Dr, Šv), *nřzak* (Ma, Sn, Za) / *nřzak* (Pl, Vi) / *nřzak* (Sl, ŠK), *nòv* (La, Pr, Žu) / *nòv* (Bg, Tr), *pàmetan* (Ne, Št, Vi, Za) / *pàmetan* (Bg, Dr, Sl, Šk, Tr), *plítak* (La, Rb, Sn, Sm, Žu) / *plítak* (Bg, Šv), *pòredan* (La, Mg, Pl, Pr, Re, Št, Vi) / *pòredan* (Ba, Ka, Sl, Šk, Šv), *poštën* (Ma, Sn, Za) / *poštën* (Pl, Rb, Re) / *poštën* (Br, Dr, Sl, Šk, Tr), *prònat* (Rb, Sn, Sm, Žu) / *prònat* (Ba, Dr, Ka, Tr), *prôžan* (La, Mg, Pr, Sm, Žu) / *prôžan* (Št, Vi) / *prôžan* (Dr, Ka, Sl), *pùn* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi, Za) / *pùn* (Ba, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *rëdak* (Pr, Žu) / *rëdak* (Bg, Šv), *slàdak* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *slàdak* (Pl, Vi) / *slàdak* (Br, Šk, Tr), *slàp* (Ma, Ne, Pr, Žu) / *slàp* (Rb, Re) / *slàp* (Ba, Sl, Šk, Šv), *slëp* (Pr, Žu) / *slëp* (Rš, Vi) / *slëp* (Dr), *slôn* (Mg, Ne, Za) / *slôn* (Pl, Vi) / *slôn* (Ba, Ka, Tr), *srëcan* (La, Ma, Sm) / *srëcan* (Rš, Vi) / *srëcan*

(Dr, Šk, Šv), *širòk* (Ma, Sn, Sm) / *širòk* (Rš, Re) / *širòk* (Br, Šk, Šv), *špòrak* (La, Mg, Sm, Žu) / *špòrak* (Pl, Vi) / *špòrak* (Ba, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk), *štùf* (Ma, Pr, Za) / *štùf* (Rš, Re, Št, Vi) / *štùf* (Dr, Ka), *tànak* (Pr, Žu) / *tànak* (Bg, Ka), *tèpal* (La, Mg, Ne, Pr, Re, Št, Za, Žu) / *tèpal* (Br, Sl, Šk, Tr), *tèžak* (La, Pr, Za, Žu) / *tèžak* (Rš, Re, Št) / *tèžak* (Br, Sl, Šk, Tr), *trudòn* (Ma, Mg, Pl, Pr, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *trudòn* (Ba, Dr, Ka, Šv, Tr), *tús* (Mg, Ne, Žu) / *tús* (Pl, Vi) / *tús* (Bg, Šv), *ùzak* (La, Sn, Žu) / *ùzak* (Rš) / *ùzak* (Sl, Šk), *visòk* (La, Pr, Sm, Za) / *visòk* (Pl, Rb, Re) / *visòk* (Ba, Bg, Ka, Šv), *zdròf* (Ma, Mg, Pr, Sn) / *zdròf* (Rš, Re, Vi) / *zdròf* (Bg, Sl, Tr), *zrèl* (Ne, Žu) / *zrèl* (Rš, Re, Št, Vi) / *zrèl* (Ba, Ka, Šk, Tr), *žàlosan* (Ma, Sn, Za) / *žàlosan* (Rb, Št) / *žàlosan* (Dr, Šv, Tr), *žèljan* (Mg, Sn, Sm, Za) / *žèljan* (Rš, Re, Št) / *žèljan* (Pl) / *žèljan* (Bg, Ka, Sl), *žìf* (La, Sm, Za) / *žìf* (Rš, Št) / *žìf* (Ba, Br, Sl, Šk, Šv, Tr), *žùkak* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *žùkak* (Pl) / *žùkak* (Ba, Sl, Šk, Šv), *žvèlt* (La, Pr) / *žvèlt* (Rb, Rš, Re, Št) / *žvèlt* (Ka, Tr).

Samo neodređeni oblik u N(A) jd. m. r. s nastavkom -ø i određeni oblik u ostalim padežima imaju i posvojne zamjenice poput *mòj* / *mòj*, *tvòj* / *tvòj*, *nàš* / *nàš* / *nàš*, *vàš* / *vàš* / *vàš*, *njegòf* / *njegòf*, *njihof* / *njihof* itd., posvojno-povratna zamjenica *svòj* / *švòj* / *švòj*, pokazne zamjenice *và* / *và*, *tà* / *tà*, *onà* / *onà*, (*o*)*vakòf* / (*o*)*vakòf*, *takòf* / *takòf*, *onakòf* / *onakòf*, upitne pridjevske zamjenice *cegòf* / *cegòf* / *cegòf* / *cegòf*, *kakòf* / *kakòf* te neodređene zamjenice *nècegov* / *nècegov* / *nècegov* / *nècegov*, *nìcegov* / *nìcegov* / *nìcegov* / *nìcegov*, *sàcegov* / *sàcegov* / *sàcegov* / *sàcegov*, *nèkokof* / *nèkokof*, *nìkokof* / *nìkokof*, *sàkokof* / *sàkokof* / *sàkokof*, a tako je i u posvojnih pridjeva sa sufiksima -ov, -in: *bràtov* / *bràtov*, *Mòtetov* / *Mòtetov*, *nònetov* / *nònetov* / *nùnnetov*, *Tònetov* / *Tònetov*, *Lùcetin* / *Lùcetin*, *màmin* / *màmin*, *màterin* / *màterin*, te nekih pridjeva sa sufiksima -iv, odnosno -if: *boležljìv* / *boležljìv* / *boležljìv* / *boležljìv* // *boležljìf* / *boležljìf* / *boležljìf* / *boležljìf*, *krmežljìv* / *krmežljìv* / *krmežljìv* / *krmežljìv* // *krmežljìf* / *krmežljìf* / *krmežljìf* / *krmežljìf*, kao i u nekih drugih pridjeva: *bòs* / *bòs* / *bòs*, *dòbar* / *dòbar*, *mřt* / *mřt*, *sìt* / *sìt* / *sìt*, *žàlosan* / *žàlosan* / *žàlosan*, *žejòn* / *žejòn* / *žejòn*.

U labinskim se govorima značenje posvojnih pridjeva, kao i posvojnih pridjeva u širem smislu (tj. odnosnih) te gradivnih pridjeva najčešće izražava sintagmom *od* + *imenica u G*: *od drèva* / *od drèva*, *od staklà* / *od staklà* / *od staklà*, *od kokošì* / *od kokošì* / *od kokošì*, *od kràvi* / *od kràvi*. Nešto se češće rabe jedino posvojni pridjevi kojima se iskazuju porodični odnosi: *màmin* / *màmin*, *màterin* / *màterin*, *nònetov* / *nònetov* / *nùnnetov*, *nònin* / *nònin* / *nùnin*, ali i *od màteri* / *od màteri*, *od nòni* / *od nòni* / *od nùnì*, a isključivo se rabe sintagme (a ne i posvojni pridjevi) *od bràta* / *od bràta*, *od mùža* / *od mùža* / *od mùža*, *od ocà* / *od ocà*, *od sestri* / *od šeštri* / *od šeštri*, *od ženì* / *od ženì* / *od ženì*. Posvojni se pridjevi rabe za izražavanje

pripadnosti porodičnoj lozi: *Ěma Kòlcova* (Br), *Làura Barìlova* (Sl, Vi), *Làura Benjaminova* (Sl, Vi), *Lina Pèretova* (Sl), *Lúce Kapàrova* (Sl), *Lúce Miškina* (Sl), *Lúce Šìpetova* (Pr, La), *Màrio Lemešìcin* (Šk), *Marija Brgòcova* (Mg), *Marija Lànčova* (Mg), *Nita Mòricina* (Tr), *Palmira Božòrova* (Br), *Pàvica Piškalo* (Br), *Šlávica Franičova* (Br, Sl) itd.

2. 4. 5. 1. 4. Uporaba određenih i neodređenih pridjeva

U atributnoj su funkciji u labinskoj skupini govora potvrđeni određeni i neodređeni pridjevi (pri čemu se, uz neke iznimke, neodređeni lik uglavnom odnosi na imenicu, tj. na predmet koji je sugovornicima nepoznat, a određeni lik na predmet poznat sugovornicima), dok su u predikatnoj funkciji pretežiti neodređeni likovi (kada postoje): *Ŏn mi je bì jòko dòbar*. (Br); *Čèra sòn zgorè pa sòn sà krvòv*. (Dr); *Mizòl ti je pròžan*. (Ka); *Ne mòreš vèrvat kolìko je òn pàmetan*. (La); *Bì son tròdo žalosan*. (Ma); *Mòj starèji nùk je jòko debèl*. (Ne); *Mà je bi jòdan!* (Pl); *Nesì znàla da je òn furèš?* (Pr); *Vàjka je bì zdròf*. (Rb); *Bòlan je već cùda lèt*. (Sn); *Kàt prìdeš stòr, màlo ki višè bacilò zò te*. (Sm); *Jòs je mlòt pa ne rivò kàpit*. (Šk); *Njèni mùs je višòk*. (Št); *Šà je gòbašt*. (Tr); *Prìsa bi o kùco onakò blàtan*. (Vi); *Hòj se opràt, sà si krmezljìv!* (Za); *Ne hodì mi nùtre dok si takò špòrak!* (Žu); ali i *Prìsa je onà višòki slovèk*. (Ba); *Tò da njè je nòvi mladìc*. (Bg); *Mòj stòri nòno je bì pròvi dèlovac*. (Mg); *Njegòh dešpetljìvi otròk vàjka nèšto fabrikò*. (Rš); *Nàs Labìn je lèpi gròt*. (Re); *Bàs mu je gròdi ta brèk*. (Sl); *Je reklà da ne jì onà tròdi krùh ot tà prvi dòn*. (Šv). Glagolski pridjev trpni u predikatnoj je funkciji uvijek u neodređenu liku: *Prìsa bin dòma sà prkinjen*. (Ba); *Ruvinòn je od cùda dèla*. (Ma); *Bòsak na gorè je bì sà zgorèn*. (Pl); *Bakajòj trèba bìt dobrò stucèn*. (Rš); *Bì sòn sà štìsnjen ot stròha*. (Re); *Bì je pokrìjen z vèlen pokrovòn*. (Sm); *Ubèt ti je potèpljen*. (Šk); *Kat stàviš konàc va iglo, še recè da je nadènjen*. (Tr); *Storèn je od jenèga kùsa drèva*. (Za); *Sà si macòn, hodì se prebùc!* (Žu).

2. 4. 5. 1. 5. Morfonološke alternacije u pozitivu

2. 4. 5. 1. 5. 1. Nepostojano -a-

Nepostojano je -a- zabilježeno u osnovama nekih neodređenih pridjeva u N i A jd. m. r. za 'neživo' koje završavaju skupinom konsonanata i imaju nastavak -ø: *blàtan* (La, Ma, Pr, Re, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *blàtan* (Ba, Dr, Ka, Šv, Tr) : *blàtna* (La, Ma, Pr, Re, Sn, Sm, Vi, Za, Žu) / *blàtna* (Ba, Dr, Ka, Šv, Tr), *bòlan* (La, Mg, Pl, Pr, Rb, Rš, Št, Za) / *bòlan* (Bg, Sl, Šk,

Šv, Tr) : *bolnà* (La, Mg, Pl, Pr, Rb, Rš, Št, Za) / *bolnà* (Bg, Sl, Šk, Šv, Tr), *dòbar* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Za, Žu) / *dòbar* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr) : *dobrà* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Za, Žu) / *dobrà* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr), *dûžan* (La, Pr, Sm, Za) / *dûžan* (Rb, Rš, Re, Št) / *dûžan* (Dr, Ka, Sl, Šk) : *dûžna* (La, Pr, Sm, Za) / *dûžna* (Rb, Rš, Re, Št) / *dûžna* (Dr, Ka, Sl, Šk), *frèžak* (Ne, Pr, Sn, Za, Žu) / *frèžak* (Pl, Re, Št, Vi) / *frèžak* (Bg, Sl, Šk, Šv, Tr) : *frèška* (Ne, Pr, Sn, Za, Žu) / *frèška* (Pl, Re, Št, Vi) / *frèška* (Bg, Sl, Šk, Šv, Tr), *glàdak* (Ma, Št, Za) / *glàdak* (Ba, Ka, Šv) : *glàtka* (Ma, Št, Za) / *glàtka* (Ba, Ka, Šv), *hlòdan* (La, Ne, Sn, Vi, Žu) / *hlòdan* (Dr, Ka, Šk, Tr) : *hlòdno* (La, Ne, Sn, Vi, Žu) / *hlòdno* (Dr, Ka, Šk, Tr), *jòdan* (Ne, Pl) / *jòdan* (Ba, Br, Dr, Šk) : *jòdna* (Ne, Pl) / *jòdna* (Ba, Br, Dr, Šk), *krèpak* (La, Mg, Rš, Sm, Št, Za) / *krèpak* (Br, Sl, Šk, Tr) : *krèpko* (La, Mg, Rš, Sm, Št, Za) / *krèpko* (Br, Sl, Šk, Tr), *kròtak* (La, Žu) / *kròtak* (Br, Sl, Šk) : *kròtka* (La, Žu) / *kròtka* (Br, Sl, Šk), *kuntènat* (Ma, Pr, Rš, Sm, Za) / *kuntènat* (Ba, Dr, Ka) : *kuntènta* (Ma, Pr, Rš, Sm, Za) / *kuntènta* (Ba, Dr, Ka), *làcan* (La, Mg, Pr, Re, Za) / *làcan* (Ma, Sm) / *làcan* (Ba, Ka, Šk, Tr) / *làcan* (Bg, Dr, Šv) : *làšna* (La, Ma, Mg, Pr, Sm, Za) / *làšna* (Re) / *làšna* (Ba, Bg, Dr, Ka, Šk, Šv, Tr), *lùštar* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *lùštar* (Pl, Št, Vi) / *lùštar* (Bg, Sl, Tr) : *lùštra* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *lùštra* (Pl, Št, Vi) / *lùštra* (Bg, Sl, Tr), *mèkak* (Ne, Pl, Št) / *mèkak* (Sl, Šk, Šv) : *mèhka* (Ne, Pl, Št) / *mèhka* (Sl, Šk, Šv), *mîran* (Re, Sm, Za) / *mîran* (Ba, Ka, Šv) : *mîrna* (Re, Sm, Za) / *mîrna* (Ba, Ka, Šv), *mòkar* (La, Mg, Pl, Št, Vi) / *mòkar* (Dr, Šk, Šv, Tr) : *mokrà* (La, Mg, Pl, Št, Vi) / *mokrà* (Dr, Šk, Šv, Tr), *nìzak* (Ma, Sn, Za) / *nìzak* (Pl, Vi) / *nìzak* (Sl, Šk) : *nìska* (Ma, Sn, Za) / *nìska* (Pl, Vi) / *nìska* (Sl, Šk), *pàmetan* (Ne, Št, Vi, Za) / *pàmetan* (Bg, Dr, Sl, Šk, Tr) : *pàmetna* (Ne, Št, Vi, Za) / *pàmetna* (Bg, Dr, Sl, Šk, Tr), *pòredan* (La, Mg, Pl, Pr, Re, Št, Vi) / *pòredan* (Ba, Ka, Sl, Šk, Šv) : *pòredna* (La, Mg, Pl, Pr, Re, Št, Vi) / *pòredna* (Ba, Ka, Sl, Šk, Šv), *prònat* (Rb, Sn, Sm, Žu) / *prònat* (Ba, Dr, Ka, Tr) : *prònta* (Rb, Sn, Sm, Žu) / *prònta* (Ba, Dr, Ka, Tr), *pròzan* (La, Mg, Pr, Sm, Žu) / *pròžan* (Št, Vi) / *pròžan* (Dr, Ka, Sl) : *pròzno* (La, Mg, Pr, Sm, Žu) / *pròžno* (Št, Vi) / *pròžno* (Dr, Ka, Sl), *rèdak* (Pr, Žu) / *rèdak* (Bg, Šv) : *rètka* (Pr, Žu) / *rètka* (Bg, Šv), *slàdak* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *slàdak* (Pl, Vi) / *slàdak* (Br, Šk, Tr) : *slàtka* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *slàtka* (Pl, Vi) / *slàtka* (Br, Šk, Tr), *srècan* (La, Ma, Sm) / *srècan* (Rš, Vi) / *srècan* (Dr, Šk, Šv) : *srèčna* (La, Ma, Sm) / *srèčna* (Rš, Vi) / *srèčna* (Dr, Šk, Šv), *špòrak* (La, Mg, Sm, Žu) / *špòrak* (Pl, Vi) / *špòrak* (Ba, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk) : *špòrka* (La, Mg, Sm, Žu) / *špòrka* (Pl, Vi) / *špòrka* (Ba, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk), *tànak* (Pr, Žu) / *tànak* (Bg, Ka) : *tònka* (Pr, Žu) / *tònka* (Bg, Ka), *tèpal* (La, Mg, Ne, Pr, Re, Št, Za, Žu) / *tèpal* (Br, Sl, Šk, Tr) : *teplò* (La, Mg, Ne, Pr, Re, Št, Za, Žu) / *teplò* (Br, Sl, Šk, Tr), *tèžak* (La, Pr, Za, Žu) / *tèžak* (Rš, Re, Št) / *tèžak* (Br, Sl, Šk, Tr) : *tèška* (La, Pr, Za, Žu) / *tèška* (Rš, Re, Št) / *tèška* (Br, Sl, Šk, Tr), *trudòn* (Ma, Mg, Pl, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Vi,

Za, Žu) / *trudòn* (Ba, Dr, Ka, Šv, Tr) : *trudnà* (Ma, Mg, Pl, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu) / *trudnà* (Ba, Dr, Ka, Šv, Tr), *ùzak* (La, Sn, Žu) / *ùzak* (Rš) / *ùzak* (Sl, Šk) : *ùska* (La, Sn, Žu) / *ùska* (Rš) / *ùska* (Sl, Šk), *žàlosan* (Ma, Pr, Sn, Za) / *žàlošan* (Rb, Št) / *žàlošan* (Dr, Šv, Tr) : *žàlosna* (Ma, Pr, Sn, Za) / *žàlošna* (Rb, Št) / *žàlošna* (Dr, Šv, Tr), *žùkak* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *žùkak* (Pl) / *žùkak* (Ba, Sl, Šk, Šv) : *žùhka* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *žùhka* (Pl) / *žùhka* (Ba, Sl, Šk, Šv) itd.; ali i *žvêlt* (La, Pr) / *žvêlt* (Rb, Rš, Re, Št) / *žvêlt* (Ka, Tr) : *žvêlta* (La, Pr) / *žvêlta* (Rb, Rš, Re, Št) / *žvêlta* (Ka, Tr).

2. 4. 5. 1. 5. 2. Ostale alternacije

U nekim pridjevima dolazi do jednačenja konsonanata nejednake zvučnosti: *frèžak* (Ne, Pr, Sn, Za, Žu) / *frèžak* (Pl, Re, Št, Vi) / *frèžak* (Bg, Sl, Šk, Šv, Tr) : *frèška* (Ne, Pr, Sn, Za, Žu) / *frèška* (Pl, Re, Št, Vi) / *frèška* (Bg, Sl, Šk, Šv, Tr), *nìzak* (Ma, Sn, Za) / *nìzak* (Pl, Vi) / *nìzak* (Sl, Šk) : *nìska* (Ma, Sn, Za) / *nìska* (Pl, Vi) / *nìska* (Sl, Šk), *rèdak* (Pr, Žu) / *rèdak* (Bg, Šv) : *rètkà* (Pr, Žu) / *rètkà* (Bg, Šv), *slàdak* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *slàdak* (Pl, Vi) / *slàdak* (Br, Šk, Tr) : *slàtkà* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *slàtkà* (Pl, Vi) / *slàtkà* (Br, Šk, Tr), *tèžak* (La, Pr, Za, Žu) / *tèžak* (Rš, Re, Št) / *tèžak* (Br, Sl, Šk, Tr) : *tèška* (La, Pr, Za, Žu) / *tèška* (Rš, Re, Št) / *tèška* (Br, Sl, Šk, Tr), *ùzak* (La, Sn, Žu) / *ùzak* (Rš) / *ùzak* (Sl, Šk) : *ùska* (La, Sn, Žu) / *ùska* (Rš) / *ùska* (Sl, Šk).

U dijelu primjera dolazi do izmjene konsonanata uslijed slabljenja napetosti šumnika u zatvorenu slogu: *làcan* (La, Mg, Pr, Re, Za) / *làčan* (Ma, Sm) / *làcan* (Ba, Ka, Šk, Tr) / *làčan* (Bg, Dr, Šv) : *làšna* (La, Ma, Mg, Pr, Sm, Za) / *làšna* (Re) / *làšna* (Ba, Bg, Dr, Ka, Šk, Tr), *mèkak* (Ne, Pl, Št) / *mèkak* (Sl, Šk, Šv) : *mèhka* (Ne, Pl, Št) / *mèhka* (Sl, Šk, Šv), *mùcan* (La, Mg, Ne, Pr, Rb, Rš, Re, Vi, Za) / *mùčan* (Ma, Sm) / *mùcan* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr) / *mùčan* (Bg, Dr, Šv) : *mùšna* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sm, Za) / *mùšna* (Rb, Rš, Re, Vi) / *mùšna* (Ba, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Tr), *žùkak* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *žùkak* (Pl) / *žùkak* (Ba, Sl, Šk, Šv) : *žùhka* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *žùhka* (Pl) / *žùhka* (Ba, Sl, Šk, Šv), a iz istoga se razloga izostavljanjem dočetnoga okluziva *t* pojednostavnjuju konsonantske skupine *-st* / *-št* i *-št* / *-št* na dočetu neodređenih pridjeva u N i A jd. m. r. za 'neživo': *cìs* (Mg, Žu) / *cìš* (Pl, Vi) / *cìs* (Sl, Šk, Tr) / *čìs* (Bg, Šv) : *cìsta* (Mg, Žu) / *cìšta* (Pl, Vi) / *cìšta* (Sl, Šk, Tr) / *čìšta* (Bg, Šv), *furèš* (La, Ne, Pr, Sm, Za, Žu) / *furèš* (Rb, Rš) / *furèš* (Ba, Bg, Tr) : *furèšta* (La, Ne, Pr, Sm, Za, Žu) / *furèšta* (Rb, Rš) / *furèšta* (Ba, Bg, Tr), *gòbas* (Ne, Pr, Sm, Žu) / *gòbaš* (Pl, Rš) / *gòbaš* (Bg, Br, Sl) : *gòbasta* (Ne, Pr, Sm, Žu) / *gòbašta* (Pl, Rš) / *gòbašta* (Bg, Br, Sl), *grèš* (Mg, Ne, Žu) / *grèš* (Rš, Vi) /

grěs (Bg, Ka, Šv) : *grěšta* (Mg, Ne, Žu) / *grěšta* (Rš, Vi) / *grěšta* (Bg, Ka, Šv), *tús* (Mg, Ne, Žu) / *tús* (Pl, Vi) / *túš* (Bg, Šv) : *tústa* (Mg, Ne, Žu) / *túšta* (Pl, Vi) / *túšta* (Bg, Šv)⁷⁴⁴.

U NA jd. m. r. za 'neživo' neodređenoga pridjeva *mřt* (Ne, Pr, Št, Za, Žu) / *mřt* (Ba, Sl, Šk, Tr) izostaje dočetno *v* koje se bilježi u oblicima svih drugih padeža (kao i rodova i brojeva): *mřtva* (Ne, Pr, Št, Za, Žu) / *mřtva* (Ba, Sl, Šk, Tr) N jd. ž., *mřtvi* (Ne, Pr, Št, Za, Žu) / *mřtvi* (Ba, Sl, Šk, Tr) N mn. m.

Dočetni zvučni konsonati osnove u NA jd. m. r. za 'neživo' neodređenih pridjeva mogu biti zamijenjeni svojim zvučnim parnjacima, kao što se na početku istih padeža takvih pridjeva mogu događati i zamjene dočetnih $g > h$ te $v > f$, ali te izmjene mogu i izostati⁷⁴⁵: *mlôt* (Mg, Pl, Rb, Rš, Re, Žu) / *mlôt* (Ba, Bg, Sl, Šk, Tr) : *mlodà* (Mg, Pl, Rb, Rš, Re, Žu) / *mlodà* (Ba, Bg, Sl, Šk, Tr), *slàp* (Ma, Pr, Ne, Žu) / *slàp* (Rb, Re) / *slàp* (Ba, Sl, Šk, Šv) : *slàba* (Ma, Pr, Ne, Žu) / *slàba* (Rb, Re) / *slàba* (Ba, Sl, Šk, Šv); *dròh* (Mg, Ne, Pl, Št Vi, Žu) / *dròh* (Šv, Tr) : *drogà* (Mg, Ne, Pl, Št Vi, Žu) / *drogà* (Šv, Tr), *dùh* (Pr, Re, Sn, Žu) / *dùh* (Dr, Ka, Tr) : *dùga* (Pr, Re, Sn, Žu) / *dùga* (Dr, Ka, Tr); *boležljif* (Ne, Sn) / *boležljif* (Vi) / *boležjif* (Pl) / *boležjif* (Šk, Šv) : *boležljiva* (Ne, Sn) / *boležljiva* (Vi) / *boležjiva* (Pl) / *boležljiva* (Šk, Šv), *krif* (La, Rb, Sn, Za) / *krif* (Sl, Šk, Tr) : *kriva* (La, Rb, Sn, Za) / *kriva* (Sl, Šk, Tr), *zdròf* (Ma, Mg, Pr, Sn) / *zdròf* (Rš, Re, Vi) / *zdròf* (Bg, Sl, Tr) : *zdràva* (Ma, Mg, Pr, Sn) / *zdràva* (Rš, Re, Vi) / *zdràva* (Bg, Sl, Tr); ali i *mlôd* (Mg, Pl, Rb, Rš, Re, Žu) / *mlôd* (Ba, Bg, Sl, Šk, Tr), *slàb* (Ma, Pr, Ne, Žu) / *slàb* (Rb, Re) / *slàb* (Ba, Sl, Šk, Šv), *boležljiv* (Ne, Sn) / *boležljiv* (Vi) / *boležjiv* (Pl) / *boležljiv* (Šk, Šv), *kriv* (La, Rb, Sn, Za) / *kriv* (Sl, Šk, Tr), *zdròv* (Ma, Mg, Pr, Sn) / *zdròv* (Rš, Re, Vi) / *zdròv* (Bg, Sl, Tr).

2. 4. 5. 1. 6. Prozodijske alternacije (kvantitete) u pozitivu u sjevernim i sjeveroistočnim govorima Labinštine s dvoakcenatskim sustavom

U dijelu je pridjeva u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom zabilježena alternacija oblika s kratkim naglaskom na vokalu osnove i oblika s dugim naglaskom na istom vokalu u slogu zatvorenu sonantom: *boležljiv* (Ne, Sn) / *boležljiv* (Vi) / *boležjiv* (Pl) : *boležljiva* (Ne, Sn) / *boležljiva* (Vi) / *boležjiva* (Pl), *debêl* (Mg, Ne, Pl, Sn, Žu) : *debèla* (Mg, Ne, Pl, Sn, Žu), *dešperôn* (Pr, Za, Žu) / *dešperôn* (Pl, Rš, Št) : *dešperàna* (Pr, Za, Žu) / *dešperàna* (Pl, Rš, Št), *dišpetljiv* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn,

⁷⁴⁴ Više o ovim mijenama *v*. u poglavlju 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine.

⁷⁴⁵ V. prethodnu bilješku.

Sm, Za, Žu) / *dišpetljîv* (Rb, Rš, Re, Vi) / *dišpetjîv* (Pl) : *dišpetljîva* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *dišpetljîva* (Rb, Rš, Re, Vi) / *dišpetjîva* (Pl), *krmežljîv* (La, Ne, Sm, Žu) / *krmežljîv* (Rš, Re, Vi) / *krmežjîv* (Pl) : *krmežljîva* (La, Ne, Sm, Žu) / *krmežljîva* (Rš, Re, Vi) / *krmežjîva* (Pl), *kuntènat* (Ma, Pr, Rš, Sm, Za) : *kuntènta* (Ma, Pr, Rš, Sm, Za), *nôv* (La, Pr, Žu) : *nôva* (La, Pr, Žu), *poštèn* (Ma, Sn, Za) / *poštèn* (Pl, Rb, Re) : *poštèna* (Ma, Sn, Za) / *poštèna* (Pl, Rb, Re), *prònat* (Rb, Sn, Sm, Žu) : *prònta* (Rb, Sn, Sm, Žu), *pûn* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi, Za) : *pûna* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi, Za), *špòrak* (La, Mg, Sm, Žu) / *špòrak* (Pl, Vi) : *špòrka* (La, Mg, Sm, Žu) / *špòrka* (Pl, Vi), *tànak* (Pr, Žu) : *tònka* (Pr, Žu), *zdròv* (Ma, Mg, Pr, Sn) / *zdròv* (Rš, Re, Vi) : *zdràva* (Ma, Mg, Pr, Sn) / *zdràva* (Rš, Re, Vi), *zrèl* (Ne, Žu) / *zrèl* (Rš, Re, Št, Vi) : *zrèla* (Ne, Žu) / *zrèla* (Rš, Re, Št, Vi), *žèljan* (Mg, Sn, Sm, Za) / *žèljan* (Rš, Re, Št) / *žèjan* (Pl) : *žèljna* (Mg, Sn, Sm, Za) / *žèljna* (Rš, Re, Št) / *žèjna* (Pl). U dijelu su primjera i u govorima s jednoakcenatskim sustavom u dubinskoj strukturi (u kvaliteti vokala *a*, odnosno *o*) vidljivi tragovi toga duljenja: *dešperòn* (Sl, Šk, Tr) : *dešperàna* (Sl, Šk, Tr), *tànak* (Bg, Ka) : *tònka* (Bg, Ka), *zdròv* (Bg, Sl, Tr) : *zdràva* (Bg, Sl, Tr).

U nekih pridjeva ovjerena je alternacija oblika s dugim naglaskom na vokalu osnove i oblika s kratkim naglaskom na istom vokalu: *dûh* (Pr, Re, Sn, Žu) : *dûga* (Pr, Re, Sn, Žu).

Alternacija oblika s dugim naglaskom na vokalu osnove s kratkim naglaskom na istom vokalu osnove u priloga zabilježena je u dijelu primjera (a u dubinskoj je strukturi to uočljivo u govorima s jednoakcenatskim sustavom u kvaliteti vokala *a*, odnosno *o*): *môli* / *mòli* N jd. m. : *màlo* / *màlo* pril., *pròvi* / *pròvi* N jd. m. : *pràvo* / *pràvo* pril.⁷⁴⁶

2. 4. 5. 2. Komparativ i superlativ

2. 4. 5. 2. 1. Osnova i nastavak

Komparativ se tvori od osnove pozitivna i sufikasa *-š-* / *-s-*, *-j-* ili *-èj-* / *-èj-*.

Sufiks je *-š-* / *-s-* u labinskim govorima rijedak u tvorbi komparativa: *lèpši* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *lèpsi* (Pl, Rš) / *lèpsi* (Ba, Sl, Šk), *mèkši* (La, Mg) / *mèksi* (Rš) / *mèksi* (Bg, Sl), *làkši* (Za, Žu) / *làksi* (Pl, Rš) / *làksi* (Šv) (uz *làglji* (Mg) / *làgji* (Pl) / *làglji* (Bg, Br, Dr)).

⁷⁴⁶ Navedeni su primjeri ovjereni u svim istraživanim labinskim govorima.

Sufiks *-j-* najčešće dolazi uz jednosložne osnove pozitiva te uz osnove sa sufiksima *-ok-* i *-ak-* koji se izostavljaju u komparativu (v. poglavlje 2. 4. 5. 2. 2. 1. ovoga rada): *grùblji* (Ne) / *grùbji* (Pl) / *grùblji* (Bg), *gùšci* (La, Mg) / *gùšci* (Pl, Rš) / *gùšci* (Šv), *tr̃ji* (Vi, Za) / *tr̃ji* (Br, Sl, Šk); *dùblji* (Mg) / *dùbji* (Pl) / *dùblji* (Sl), *kràci* (Ne, Za) / *kràci* (Bg, Br), *làglji* (Mg) / *làgji* (Pl) / *làglji* (Bg, Br, Dr) (uz *làkši* (Za, Žu) / *làkši* (Pl, Rš) / *làkši* (Šv)), *rèji* (Mg, Pl, Žu) / *rèji* (Ba, Bg), *slàji* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *slàji* (Pl, Rš) / *slàji* (Bg, Sl, Šk, Šv), *š̃iri* (Mg, Ne, Žu) / *š̃iri* (Pl) / *š̃iri* (Sl, Šk, Šv), *tànji* (Mg, Ne, Žu) / *tànji* (Sl, Šk), *tèži* (La, Za) / *tèži* (Pl, Rš) / *tèži* (Dr), *ùži* (Mg, Ne) / *ùži* (Pl) / *ùži* (Ba, Dr, Sl), *ṽiši* (La, Za) / *ṽiši* (Pl) / *ṽiši* (Sl, Šk) (uz *visokèji* (Mg) / *visokèji* (Rš) / *visokèji* (Ba, Bg, Dr)).

U labinskim se govorima komparativ najčešće tvori sufiksom *-èj-* / *-èj-* koji dolazi uz jednosložne i višesložne osnove pozitiva koje završavaju konsonantom, kao i uz osnove koje završavaju skupinom konsonanata u oblicima bez nepostojanoga *-a-*: *belèji* (Ne, Rš) / *belèji* (Br, Šk), *cenèji* (Mg, Ne, Pl) / *cenèji* (Sl, Šk), *cistèji* (La) / *cistèji* (Rš) / *cistèji* (Ba, Sl, Šk) / *čistèji* (Bg, Dr, Šv), *crnèji* (La, Mg, Ne, Rš, Za, Žu) / *crnèji* (Sm) / *crnèji* (Ba, Sl, Šk) / *črnèji* (Bg, Dr), *čarèji* (Ne, Pl, Za) / *čarèji* (Sl), *finèji* (Žu) / *finèji* (Bg), *fortèji* (La, Za) / *fortèji* (Ba, Dr), *lušèji* (La, Žu) / *lušèji* (Rš) / *lušèji* (Šk, Šv), *novèji* (La, Mg, Ne, Za) / *novèji* (Ba, Dr, Šv), *punèji* (Za, Žu) / *punèji* (Bg, Šv), *ranèji* (La, Ne, Rš) / *ranèji* (Sl, Šk), *slabèji* (La, Mg, Ne, Za) / *slabèji* (Pl, Rš) / *slabèji* (Ba, Sl, Šk), *slanèji* (Mg) / *slanèji* (Pl) / *slanèji* (Sl), *starèji* (La, Ne, Pr, Za) / *starèji* (Rš, Št, Vi) / *starèji* (Bg, Br, Dr, Ka, Tr), *suhèji* (Mg, Ne, Za) / *suhèji* (Pl) / *suhèji* (Bg, Šk, Šv), *škurèji* (La, Mg, Ne) / *škurèji* (Pl, Rš) / *škurèji* (Bg, Dr, Sl, Šk), *zdravèji* (Mg, Za, Žu) / *zdravèji* (Pl) / *zdravèji* (Ba, Bg, Sl, Šk); *bogatèji* (Za) / *bogatèji* (Sl, Šk), *debulèji* (La, Mg, Žu) / *debulèji* (Ba, Bg, Šk, Šv), *krvovèji* (Žu) / *krvovèji* (Ba), *poštenèji* (Za, Žu) / *poštenèji* (Rš) / *poštenèji* (Dr, Sl), *stabilèji* (Za, Žu) / *stabilèji* (Rš) / *stabilèji* (Ba, Dr, Šv), *veselèji* (La, Ne, Za) / *veselèji* (Rš) / *veselèji* (Bg, Sl, Šk), *visokèji* (Mg) / *visokèji* (Rš) / *visokèji* (Ba, Bg, Dr) (uz *ṽiši* (La, Za) / *ṽiši* (Pl) / *ṽiši* (Sl, Šk)), *zelenèji* (Žu) / *zelenèji* (Rš) / *zelenèji* (Bg, Sl), *žednèji* (La, Za) / *žednèji* (Pl, Rš) / *žednèji* (Ba, Bg, Šv); *bistrèji* (Za) / *bistrèji* (Št) / *bistrèji* (Šv), *blatnèji* (La, Mg, Žu) / *blatnèji* (Dr, Sl), *bolnèji* (Sm) / *bolnèji* (Br, Šv), *hladnèji* (Mg) / *hladnèji* (Sl), *kašnèji* (La, Mg, Ne) / *kašnèji* (Pl) / *kašnèji* (Ba, Sl), *kuntentèji* (La, Rš) / *kuntentèji* (Šk), *mirnèji* (Ne, Za) / *mirnèji* (Ba, Dr), *modernèji* (La, Rš, Za, Žu) / *modernèji* (Ba, Bg, Sl, Šv), *mokrèji* (Pl, Žu) / *mokrèji* (Dr, Šk), *pametnèji* (Mg, Pl, Rš) / *pametnèji* (Bg, Sl, Šk), *srećnèji* (La, Za) / *srećnèji* (Rš) / *srećnèji* (Ba, Dr, Šv), *svetlèji* (La, Žu) / *svetlèji* (Rš) / *svetlèji* (Ba, Sl, Šk), *teplèji* (La, Mg, Ne, Žu) / *teplèji* (Ba, Dr, Šv), *važnèji* (Žu) / *važnèji* (Rš) / *važnèji* (Dr), *žaloznèji* (Mg, Žu) / *žaloznèji* (Pl) / *žaloznèji* (Sl, Šk, Šv).

Na osnovu se komparativa dodaju sljedeći nastavci: *-i* u jd. m. r., *-e* ili *-o* u jd. s. r.⁷⁴⁷, *-a* u jd. ž. r., *-i* u mn. m. r., *-e* ili *-a* u mn. s. r.⁷⁴⁸ te *-e* u mn. ž. r.

Superlativ se dobiva tako što se komparativu predmeće prefiks *naj-*: *nàjbolji* (La, Mg, Ne, Pl, Za, Žu) / *nàjboji* (Pl) / *nàjbolji* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *nàjdeblji* (Ne, Žu) / *nàjdebbi* (Pl) / *nàjdeblji* (Sl, Šk, Šv), *nàjdebulèji* (La) / *nàjdebulèji* (Ba, Dr), *nàjfortèji* (La, Rš, Za) / *nàjfortèji* (Sl, Šk), *nàjlepši* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *nàjlepši* (Pl, Rš) / *nàjlepši* (Ba, Sl, Šk), *najmlàji* (La, Mg, Pl, Rš) / *najmlàji* (Ba, Dr, Šv, Šk), *nàjpametnèji* (Rš, Za, Žu) / *nàjpametnèji* (Dr, Šk, Šv), *najràje* (Mg, Rš, Žu) / *najràje* (Ba, Br, Sl, Šk), *nàjslaji* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *nàjslaji* (Pl, Rš) / *nàjslaji* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *nàjsrećnèji* (La, Za) / *nàjsrećnèji* (Re, Rš) / *nàjsrećnèji* (Ba, Dr), *nàjstarèji* (Mg, Ne, Za, Žu) / *nàjstarèji* (Rš) / *nàjstarèji* (Ba, Dr, Sl, Šk), *nàjvažnèje* (Sn, Sm) / *nàjvažnèje* (Rb, Rš) / *nàjvažnèje* (Dr). Naglasak je, kao što je vidljivo iz navedenih primjera, najčešće na prefiksu, no može biti i na osnovi komparativa, a vrlo su često ovjerena i dva naglaska u višesložnim superlativima.

Prefiks se *naj-* predmeće i nekim pridjevima koji, formalno gledajući, nisu komparativi, ali mogu imati komparativno značenje: *nàjdolènji* / *nàjdolènji*, *najgorènji* / *najgorènji*, *nàjprvo* / *nàjprvo*⁷⁴⁹.

2. 4. 5. 2. 2. Morfonološke alternacije u komparativu

2. 4. 5. 2. 2. 1. Status sufikasa *-ok-* i *-(a)k-*

U komparativima se nekih pridjeva izostavljaju sufiksi *-ok-* i *-(a)k-*, a takvi se komparativi najčešće tvore sufiksom *-j-* (uz *-èj-*): *dubòk* (La, Mg, Pr, Rš, Vi, Za, Žu) / *dubòk* (Ba, Bg, Dr, Ka, Šv) : *dub-* / u *dùblji* (Mg) / *dùbji* (Pl) / *dùblji* (Sl), *kròtak* (La, Žu) / *kròtak* (Br, Sl, Šk) : *krat-* u *kràci* (Ne, Za) / *kràci* (Bg, Br), *làhko* (Rš) / *làhko* (Br) : *lag-* u *làglji* (Mg) / *làgji* (Pl) / *làglji* (Bg, Br, Dr) (ali i *làkši* (Za, Žu) / *làkši* (Pl, Rš) / *làkši* (Šv)), *rètko* (Pr, Žu) / *rètko* (Bg, Šv) : *red-* u *rèji* (Mg, Pl, Žu) / *rèji* (Ba, Bg), *slàdak* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *slàdak* (Pl, Vi) / *slàdak* (Br, Šk, Tr) : *slad-* / *slad-* u *slàji* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *slàji* (Pl, Rš) / *slàji* (Bg, Sl, Šk, Šv), *širòk* (Ma, Sn, Sm) / *širòk* (Rš, Re) / *širòk* (Br, Šk, Šv) : *šir-* / *šir-* u *šìri* (Mg, Ne, Žu) / *šìri* (Pl) / *šìri* (Sl, Šk, Šv), *tànak* (Pr, Žu) / *tànak* (Bg, Ka) : *tan-* u *tànji* (Mg, Ne, Žu) /

⁷⁴⁷ Više o tome v. u poglavlju 2. 4. 5. 1. 2., posebno u bilješci 740 ovoga rada.

⁷⁴⁸ Više v. u poglavlju 2. 4. 5. 1. 2., posebno u bilješci 735 ovoga rada.

⁷⁴⁹ Navedeni su primjeri ovjereni u svim istraživanim labinskim govorima.

tànji (Sl, Šk), *těžak* (La, Pr, Za, Žu) / *těžak* (Rš, Re, Št) / *tėžak* (Br, Sl, Šk, Tr) : *tež-* / *tež-* u *těži* (La, Za) / *těži* (Pl, Rš) / *tėži* (Dr), *űzak* (La, Sn, Žu) / *űzak* (Rš) / *űzak* (Sl, Šk) : *uz-* / *uz-* u *űzi* (Mg, Ne) / *űzi* (Pl) / *űzi* (Ba, Dr, Sl), *visòk* (La, Pr, Sm, Za) / *visòk* (Pl, Rb, Re) / *visòk* (Ba, Bg, Ka, Šv) : *vis-* / *vis-* u *vűši* (La, Za) / *vűši* (Pl) / *vűši* (Sl, Šk) (ali i *visokèji* (Mg) / *visokèji* (Rš) / *visokèji* (Ba, Bg, Dr)).

2. 4. 5. 2. 2. 2. Pokraćivanje vokala osnove u komparativu u sjevernim i sjeveroistočnim govorima s dvoakcenatskim sustavom

U sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom dio pridjeva s dugim naglaskom na vokalu osnove pozitiva ima sufiks *-ěj-* / *-ėj-*, pri čemu je iz kvalitete vokala (*o* u pozitivu, *a* u komparativu) vidljivo da je vokal u prednaglasnu položaju u komparativu kratak: *córi* (Mg, Ne, Sn, Št) : *carèji* (Ne, Pl, Za), *hlòdan* (La, Ne, Sn, Vi, Žu) : *hladnèji* (Mg), *stóri* (La, Ma, Pr, Žu) / *stóri* (Rš, Vi) : *starèji* (La, Ne, Pr, Za) / *starèji* (Rš, Št, Vi), *slôn* (Mg, Ne, Za) / *slôn* (Pl, Vi) : *slanèji* (Mg) / *slanèji* (Pl). I u govorima s jednoakcenatskim sustavom u onim pridjevima koji u osnovi imaju vokal *a* u također je dubinskoj strukturi (tj. kvaliteti vokala) vidljivo da je on u naglašenu položaju u pozitivu bio dug, a u komparativu je u prednaglasnu položaju kratak: *córi* (Bg, Sl, Šk, Tr) : *carèji* (Sl), *hlòdan* (Dr, Ka, Šk, Tr) : *hladnèji* (Sl), *stóri* (Ba, Br, Tr) : *starèji* (Bg, Br, Dr, Ka, Tr), *slôn* (Ba, Ka, Tr) : *slanèji* (Sl)⁷⁵⁰.

U dijelu pridjeva zabilježena je alternacija dugoga naglaska na vokalu osnove u pozitivu s kratkim naglaskom na istom vokalu u komparativu: *dròh* (Mg, Ne, Pl, Št, Vi, Žu) : *dràzi* (Pr) / *dràzi* (Št), *dùh* (Pr, Re, Sn, Žu) : *dűzi* (La, Za) / *dűzi* (Rb, Vi), *kròtak* (La, Žu) : *kràci* (Ne, Za), *mlòd* (Mg, Pl, Rb, Rš, Re, Žu) : *mlàji* (La, Mg, Ne, Rš, Št, Vi), *plítak* (La, Rb, Sn, Sm, Žu) : *plíci* (Pr, Za). I u govorima s jednoakcenatskim sustavom u onih pridjeva koji u osnovi imaju vokal *a* u također je dubinskoj strukturi (tj. kvaliteti vokala) vidljivo da je on u naglašenu položaju u pozitivu bio dug, a u komparativu, također u naglašenu položaju, kratak: *dròh* (Šv, Tr) : *dràzi* (Tr), *kròtak* (Br, Sl, Šk) : *kràci* (Bg, Br), *mlòd* (Ba, Bg, Sl, Šk, Tr) : *mlàji* (Bg, Dr, Sl, Tr).

⁷⁵⁰ Svi primjeri navedeni u ovom ulomku ovjereni su u svim istraživanim labinskim govorima.

2. 4. 5. 2. 2. 3. Mijene konsonanata na dočetku osnove

U komparativima su pridjeva zabilježene sljedeće mijene dočetnih konsonanata osnove: $t > \acute{c}$: *kràci* (Ne, Za) / *kràci* (Bg, Br), *gùšci* (La, Mg) / *gùšci* (Pl, Rš) / *gùšci* (Šv), *plìci* (Pr, Za); $d > j$: *gr̂ji* (La) / *gr̂ji* (Šk), *mlàji* (La, Mg, Ne, Rš, Št, Vi) / *mlàji* (Bg, Dr, Sl, Tr), *rèji* (Mg, Pl, Žu) / *rèji* (Ba, Bg), *slàji* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *slàji* (Pl, Rš) / *slàji* (Bg, Sl, Šk, Šv), *tr̂ji* (Vi, Za) / *tr̂ji* (Br, Sl, Šk); $g > \acute{z} / \acute{z}$: *dràži* (Pr) / *dràži* (Št), *dùži* (La, Za) / *dùži* (Rb, Vi); $n > \acute{n}$: *tànji* (Mg, Ne, Žu) / *tànji* (Sl, Šk). O zamjenama $z > \acute{z}$ i $s > \acute{s}$ može se govoriti samo u onim govorima koji nemaju cakavizma, tj. konsonanata $\acute{z} < z$, $\acute{z}$ i $\acute{s} < s$, $\acute{s}$: *břzi* (La, Za), *ùži* (Mg, Ne), *vřši* (La, Za)⁷⁵¹.

U komparativima dijela pridjeva umetnuto je *l* između dočetnoga konsonanta osnove i sufiksa *-j-* (ili je, u sjeveroistočnim labinskim govorima, $j < \acute{l}$; usp. i poglavlje 2. 2. 8. ovoga rada): *dùblji* (Mg) / *dùbji* (Pl) / *dùblji* (Sl), *grùblji* (Ne) / *grùbji* (Pl) / *grùblji* (Bg), *làglji* (Mg) / *làgji* (Pl) / *làglji* (Bg, Br, Dr).

2. 4. 5. 2. 3. Komparativi s različitim osnovama

U komparativu nekih pridjeva javljaju se supletivne osnove: *dòbar* / *dòbar* : *bòlji* / *bòji* (Pl) / *bòlji*, *debèl* / *debèl* : *dèblji* / *dèbji* (Pl) / *dèblji*, *mòli* / *mòli* (ali i *mìci* / *mìci*) : *mànji* / *mànji*, *vèli* / *vèli* : *vèci* / *vèci*, *pòredan* / *pòredan* : *hùji* / *hùji* (ali i *porednèji* / *porednèji*)⁷⁵².

2. 4. 5. 3. Prilozi

Prilozi su riječi koje imaju okolnosno značenje: oni znače 'okolnosti u kojima se zbiva radnja'⁷⁵³. Najčešće se dodaju glagolima za označivanje mjesta, vremena, načina, uzroka, svrhe i količine radnje, a mogu se dodati i pridjevima, drugim priložima, pa i imenicama koje znače radnju⁷⁵⁴.

U govorima Labinštine prilozi se najčešće tvore od pridjeva nastavkom *-o* ili *-e*, ovisno o (ne)palatalnosti dočetka osnove: *dobrò* / *dobrò*, *gr̂do* / *gr̂do*, *hlòdno* / *hlòdno*, *jòko* /

⁷⁵¹ Više o tome v. u poglavlju 2. 2. 10. o cakavizmu te poglavlju 2. 3. 3. o konsonantizmu govora Labinštine.

⁷⁵² Navedeni su primjeri ovjereni u svim istraživanjima labinskim govorima.

⁷⁵³ Usp. Babić et al. 1991: 721, Silić – Pranjaković 2007: 29.

⁷⁵⁴ Usp. Babić et al. 1991: 721, Težak – Babić 1996: 133, Barić et al. 1997: 273-272, Raguž 1997: 265, Marković 2012: 25.

jòko, kàsno / kàsno / kàsno, làhko / làhko, lêpo / lêpo, lêvo / lêvo, pròvo / pròvo, pùno / pùno, sêjno / sêjno / sêjno, slàbo / slàbo / slàbo, teplò / teplò; domôće / domôće, drugòšlje / drugòšlje / drugòšlje / drugòšlje, kràće / kràće, ali i lišo / lišo / lišo⁷⁵⁵.

U priložima koji su nastali od pridjeva zabilježen je nastavak *-i*: *hrvòski / hrvòski / hrvòski, istrijònski / istrijònski / istrijònski, labinjònski / labinjònski / labinjònski, starìnski / starìnski / starìnski, taljònski / taljònski / taljònski*.

Oblici mnogih priloga jednaki su oblicima jd. s. r. odgovarajućih pridjeva: *dobrò / dobrò, gr̃do / gr̃do, hlòdno / hlòdno, kàsno / kàsno / kàsno, làhko / làhko, lêpo / lêpo, slàbo / slàbo / slàbo, teplò / teplò*, a njihovi komparativi i superlativi imaju nastavak *-e* jer im osnova završava palatalom: *bòlje / bòlje / bòlje, gr̃je / gr̃je, hladnèje / hladnèje, kašnèje / kašnèje / kašnèje, làglje / làglje / làglje // làkše / làkše / làkše, lèpše / lèpše / lèpše, slabèje / slabèje / slabèje, teplèje / teplèje*.

Priložima često prethode prijedlozi *na* i *po*, kao i oblicima DL jd. s. r. imeničke deklinacije, a zabilježeni su i pred oblicima A jd. ž. r. imeničke deklinacije: *na dũgo / na dũgo 'iz daljine', na dũgo i na širòko / na dũgo i na širòko / na dũgo i na širòko, na gũsto / na gũsto / na gũsto 'često', na lêvo / na lêvo, na rêtko / na rêtko 'rijetko', na tònko i debèlo / na tònko i debèlo 'poseban način pjevanja', po domôće / po domôće, po naše / po naše / po naše (govorìt / govorit), po njegòvo / po njegòvo // po njegòvu (dèlat / dèlat, govorit / govorit, storìt / storìt / storìt i sl.), po njèno / po njèno // po njènu (dèlat / dèlat, govorit / govorit, storìt / storìt / storìt i sl.)*.

---

⁷⁵⁵ Svi su primjeri koji se donose u ovom poglavlju ovjereni u svim govorima labinske skupine. Kod oblika s različitim fonološkim sastavom u obzir valja uzeti sljedeću distribuciju: primjeri s cakavskim fonemima /š/ i /ž/ ovjereni su u mjesnim govorima Plomina, Rapca, Raše, Repende, Štrmca i Vineža, a oni bez tih fonema, tj. sa *s*, *š*, *z*, *ž* u Labinu, Marićima, Molim Goljima, Nedešćini, Presici, Snašićima, Svetom Martinu, Zartinju i Županićima. Također, u svim južnim labinskim govorima zabilježeni su primjeri s fonemima /š/ i /ž/. Kad je riječ o primjerima sa zadržanim fonemom /č/ ili njegovom zamjenom s /c/, situacija je sljedeća: primjeri s fonemom /č/ ovjeravaju se u sjevernim govorima Marića i Svetoga Martina te u južnim govorima Brgoda, Drenja i Škvaranske (u potonjem se govoru ponekad *č* ostvaruje i kao *č̣*, ali ne sustavno, stoga se dalje u radu na tom mjestu bilježi *č*), a u svim ostalim labinskim govorima bilježe se primjeri sa zamjenom *č* > *c*. Primjeri u kojima je *č̣* > *j* zabilježeni su u sjeveroistočnom govoru Plomina.

2. 4. 6. Glagoli

a) Glagoli su promjenjiva vrsta riječi kojom se izriče radnja, stanje i zbivanje⁷⁵⁶. Prema svom se značenju mogu podijeliti na glagole radnje, glagole zbivanja i glagole stanja⁷⁵⁷. Posebnom gramatičkom kategorijom – vidom – izdvajaju se svršeni/perfektivni i nesvršeni/imperfektivni glagoli⁷⁵⁸. Gramatička je glagolska kategorija i stanje koje može biti radno, tj. aktiv i trpno, tj. pasiv⁷⁵⁹. Glagole karakterizira i kategorija načina pri čemu se razlikuju indikativ, imperativ, kondicional i optativ⁷⁶⁰. Među glagolske se kategorije ubraja i kategorija vremena prema kojoj se razlikuju jedno sadašnje ili opće vrijeme (prezent), četiri prošla (aorist, imperfekt, perfekt i pluskvamperfekt) te dva buduća (futur I. i II.)⁷⁶¹. Prema predmetu se radnje, odnosno rekciji glagoli dijele na prelazne ili tranzitivne i neprelazne ili intransitivne⁷⁶².

Svi se glagolski oblici hrvatskoga jezika dijele na jednostavne (proste, nesložene, nesintetske) i složene (perifrastičke)⁷⁶³. U hrvatskom se standardnom jeziku izdvajaju sljedeći glagolski oblici: neodređeni oblik – infinitiv, glagolska vremena (prezent, perfekt, imperfekt, aorist, pluskvamperfekt, futur I. i futur II.), glagolski načini (imperativ, kondicional I. i kondicional II.), glagolski pridjevi (radni i trpni) te glagolski prilozi ili participi (sadašnji i prošli, odnosno particip prezenta i particip perfekta)⁷⁶⁴. Prisutna je također i dioba glagolskih oblika na sprežive, lične ili finitne (u koje se ubrajaju prezent, aorist, imperfekt, perfekt, pluskvamperfekt, futur I., futur II., imperativ, kondicional I. i kondicional II.) i nesprežive, imenske ili infinitne (u koje se ubrajaju infinitiv, glagolski pridjevi i glagolski prilozi)⁷⁶⁵.

O glagolskim oblicima tipičnima za čakavsko narječje više će riječi biti u sljedećem poglavlju ovoga rada.

---

⁷⁵⁶ Usp. Babić et al. 1991: 668, Težak – Babić 1996: 117, Barić et al. 1997: 222, Raguž 1997: 157, Silić – Pranjkić 2007: 39, Marković 2012: 179.

⁷⁵⁷ Usp. Težak – Babić 1996: 117, Barić et al. 1997: 222.

⁷⁵⁸ Usp. Babić et al. 1991: 669, Težak – Babić 1996: 119, Barić et al. 1997: 225, Raguž 1997: 157, Silić – Pranjkić 2007: 48, Marković 2012: 183.

⁷⁵⁹ Usp. Babić et al. 1991: 672, Težak – Babić 1996: 121, Barić et al. 1997: 229, Marković 2012: 203.

⁷⁶⁰ Usp. Babić et al. 1991: 673, Barić et al. 1997: 225, Silić – Pranjkić 2007: 59, Marković 2012: 192.

⁷⁶¹ Usp. Babić et al. 1991: 674, Barić et al. 1997: 232-233, Raguž 1997: 157, Silić – Pranjkić 2007: 59, Marković 2012: 186.

⁷⁶² Usp. Babić et al. 1991: 674, Težak – Babić 1996: 121, Barić et al. 1997: 230, Raguž 1997: 163.

⁷⁶³ Usp. Babić et al. 1991: 679, Težak – Babić 1996: 122, Barić et al. 1997: 233, Silić – Pranjkić 2007: 58.

⁷⁶⁴ Usp. Babić et al. 1991: 678-679, Težak – Babić 1996: 122, Barić et al. 1997: 233, Raguž 1997: 160-161.

⁷⁶⁵ Usp. Babić et al. 1991: 668, Barić et al. 1997: 229, Marković 2012: 199.

b) U prikazu se glagola u govorima Labinštine slijedi metodologija primijenjena u recentnim čakavološkim morfologijama (usp. Houtzagers 1985: 130-165, Kalsbeek 1998: 179-254, Vranić 2011: 135-223), pri čemu će biti izostavljena analiza naglasnih tipova glagola.

2. 4. 6. 1. Glagolski oblici u govorima Labinštine

Glagolski oblici govora Labinštine uglavnom su podudarni s glagolskim oblicima tipičnima za čakavsko narječje kao cjelinu (usp. Moguš 1966: 84-103, Finka 1971: 56-62, Houtzagers 1985: 130-165, Menac-Mihalić 1989, Hozjan 1993, Lukežić 1996a: 131-155, Kalsbeek 1998: 179-254, Lukežić – Turk 1998: 138-145, Peršić 2002: 67-69, Lukežić – Zubčić 2007: 50-63, Vranić 2011: 135-223). U morfološkim sustavima svih labinskih govora zabilježeno je šest jednostavnih glagolskih oblika: infinitiv, prezent, imperativ, glagolski pridjev radni, glagolski pridjev trpni i glagolski prilog sadašnji⁷⁶⁶, te šest složenih glagolskih oblika: perfekt, pluskvamperfekt, futur I., futur II., kondicional I. (sadašnji) i kondicional II. (prošli). Među starijim govornicima južnih labinskih idioma još se rabi i svojevrsni relikv imperfekta glagola *bit* koji sudjeluje u tvorbi pluskvamperfekta.

Za glagolske su oblike u labinskim govorima relevantne sljedeće gramatičke kategorije: broj (jednina i množina), lice (prvo, drugo i treće lice za prezent, a prvo i drugo za imperativ), vrijeme (sadašnje, prošla i buduća), djelomice način (imperativ i kondicional), stanje (aktiv i pasiv) i vid. Uporabu glagolskih načina i njihova značenja proučava sintaksa, a svim se glagolskim vremenima u govorima Labinštine izriče indikativ, dok se optativ izriče glagolskim pridjevom radnim svršenih i nesvršenih glagola. Kategorija se stanja u ovom radu dotiče samo pri analizi glagolskoga pridjeva trpnoga. Tvorba je likova kojima se izriču svršeni i nesvršeni glagolski vidovi predmet tvorbe glagola – tu pripadaju imperfektivizacija (*domìslit se / domìslit še / domìslit še : domìšljat se / domìšljat še / domìšjat še / domìšljat še, fermàt /se // še/ / fermàt /še/ : fermìvat /se // še/ / fermìvat /še/, kìhnut / kìhnut : kihàt / kihàt, kupìt / kupìt : kupèvat / kupèvat, oprèt /se // še/ / oprèt /še/ : opìrat /se // še/ / opìrat /še/, pàs / pàs / pàs : pàdat / pàdat, prìt / prìt : pridìvat / pridìvat, sès / sès / sès : sedèt / sedèt / sedèt,*

⁷⁶⁶ Glagolski prilog prošli ne rabi se u labinskim govorima, što je općenito karakteristično za čakavske govore u kojima on više nije živa kategorija (v. Moguš 1966: 84, Finka 1971: 57, Menac-Mihalić 1989: 81, 101). Premda dio autora analizu polaznih oblika glagolskih imenica uključuje u morfološki prikaz glagola, a sve oblike donosi u prikazu imenica (Kalsbeek 1998, Houtzagers 1999, Langston 2006), u ovom su radu one uključene u poglavlje o morfologiji imenica (2. 4. 1.), kao što je to i u npr. Lukežić – Zubčić 2007 (usp. Lukežić – Zubčić 2007: 31) i Vranić 2011 (usp. Vranić 2011: 135).

skòknut / škòknut / škòknut : skokàt / škokàt / škokàt, tornàt /se // še/ / tornàt /še/ : tornìvat /se // še/ / tornìvat /še/ itd.) i perfektivizacija (prefiksi se donose u poglavlju 2. 4. 6. 3. ovoga rada).

Glagoli s istim korijenima koji su zabilježeni s različitim prefiksima ne promatraju se kao zasebni glagoli: *hìtat /se // še/⁷⁶⁷ / hìtat /še/ : rashìtat /se/ / rashìtat /še/ / rashìtat /še/⁷⁶⁸, tûc /se // še/ / tûc /še/ : potûc /se // še/ / potûc /še/, vàdit /se // še/ / vàdit /še/ : navàdit /se // še/ / navàdit /še/ itd. U slučajevima kad osnova nekoga glagola više ne funkcionira kao samostalan glagol, prefigirani se oblici tretiraju kao zasebni glagoli: *dobìt /dobìt : dobìjen /dobìjen 1. 1. jd. prez., razbìt /se/ / razbìt /še/ / razbìt /še/ : razbìjen /se/ / razbìjen /še/ / razbìjen /še/ 1. 1. jd. prez., ubìt /se // še/ / ubìt /še/ : ubìjen /se // še/ / ubìjen /še/ 1. 1. jd. prez., zabìt /se/ / zabìt /še/ / zabìt /še/ : zabìjen /se/ / zabìjen /še/ / zabìjen /še/ 1. 1. jd. prez. Glagoli s različitim sufiksima promatraju se zasebno: *fermàt /se // še/ / fermàt /še/ : fermìvat /se // še/ / fermìvat /še/, hìtit /se // še/ / hìtit /še/ : hìtat /se // še/ / hìtat /še/, kupìt /kupìt : kupèvat /kupèvat, pàs /pàs / pàs : pàdat /pàdat, prìt /prìt : pridìvat /pridìvat, sès /sès / sès : sedèt /sedèt /sedèt, skòknut / škòknut / škòknut : skokàt / škokàt / škokàt itd.***

2. 4. 6. 2. Spregovne vrste

U recentnijoj je čakavološkoj literaturi (Houtzagers 1985: 130-165, Houtzagers – Budovskaja 1996: 152-166, Kalsbeek 1998: 179-254, Vranić 2011: 135-223) uobičajena klasifikacija glagola po spregovnim vrstama definiranim iz odnosa infinitivne osnove i prezentske osnove, tj. dočetnoga vokala infinitivne osnove i početnoga vokala prezentskoga nastavka, uz izdvajanje glagola koji se sprežu po izdvojenim pravilima⁷⁶⁹. Ista će

⁷⁶⁷ Povratna se zamjenica uz glagole koji mogu biti povratni i nepovratni donosi u kosim zgradama.

⁷⁶⁸ Iza primjera ovjerenih u svim labinskim govorima u zgradama se ne donose kratice sviju punktova. Jednom se kosom crtom odvajaju primjeri različita fonološkog sastava kod kojih u obzir valja uzeti sljedeću distribuciju: primjeri s cakavskim fonemima /s/ i /z/ ovjereni su u mjesnim govorima Plomina, Rapca, Raše, Repende, Štrmca i Vineža, a oni bez tih fonema, tj. sa s, š, z, ž u Labinu, Marićima, Molim Goljima, Nedeščini, Presici, Snašićima, Svetom Martinu, Zartinju i Županićima. Također, u svim južnim labinskim govorima zabilježeni su primjeri s fonemima /s/ i /z/. Kad je riječ o primjerima sa zadržanim fonemom /č/ ili njegovom zamjenom s /c/, situacija je sljedeća: primjeri s fonemom /č/ ovjeravaju se u sjevernim govorima Marića i Svetoga Martina te u južnim govorima Brgoda, Drenja i Škvaranske (u potonjem se govoru ponekad č ostvaruje i kao č̣, ali ne sustavno, stoga se dalje u radu na tom mjestu bilježi č̣), a u svim ostalim labinskim govorima bilježe se primjeri sa zamjenom č̣ > c. Primjeri u kojima je *ḷ > j* zabilježeni su u sjeveroistočnom govoru Plomina.

⁷⁶⁹ U gramatikama se hrvatskoga standardnog jezika glagoli klasificiraju u tzv. glagolske vrste i razrede prema nekim zajedničkim osobinama. Tako S. Babić prema infinitivnom završetku i načinu tvorbe prezenta sve glagole hrvatskoga standardnog jezika dijeli u šest vrsta, pri čemu prva vrsta ima još i sedam razreda, a peta vrsta četiri razreda (Babić et al. 1991: 681). Takvu podjelu slijedi i D. Raguž (Raguž 1997: 165-177). M. Lončarić u *Hrvatskoj gramatici* pak „prema infinitivno-aorisnoj osnovi“ glagole dijeli u šest morfoloških vrsta, odnosno sedam s nepravilnim glagolima, pri čemu se prva, treća i peta vrsta dijele na razrede (prva ih ima šest, treća dva,

metodologija biti primijenjena i u ovom radu, pri čemu će biti razlučeno osam spregovnih vrsta, a zasebno će biti prikazani glagoli koji se sprežu prema izdvojenim pravilima.

U labinskim su govorima zabilježene sljedeće glagolske spregovne vrste:

I. vrsta – u nju se ubrajaju glagoli kojima infinitivna osnova završava, a prezentski nastavak počinje vokalom *-a-*, koji je, ako je bio dug, u labinskim govorima bio zamijenjen vokalom *-o-*, npr. *dèlat* (Ma, Mg, Ne, Pl, Pr, Rb, Rš, Sn, Sm, Št, Za, Žu) / *dèlat* (Ba, Br, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Tr) : *dèlan* (Pl, Sn) / *dèlan* (Ba, Br, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Tr) 1. 1. jd. prez., *hìtat* /*se* // *še*/ (Ma, Mg, Ne, Re, Sn, Žu) / *hìtat* /*še*/ (Ba, Br, Dr, Sl, Šk) : *hìtan* /*se* // *še*/ (Ma, Re, Žu) / *hìtan* /*še*/ (Ka, Šk) 1. 1. jd. prez., *kantàt* (La, Pl, Rš, Vi, Žu) / *kantàt* (Ba, Bg, Br, Šv) : *kantôn* (Ne, Rš, Sn, Žu) / *kantôn* (Br, Sl, Tr) 1. 1. jd. prez., *kopàt* (Mg, Vi) / *kopàt* (Ba, Ka, Sl, Šv, Tr) : *kopôn* (Mg, Sm, Za) / *kopôn* (Ba, Ka, Šk, Sl, Tr) 1. 1. jd. prez., *krepàt* (La, Rb, Re) / *krepàt* (Dr, Ka, Sl) : *krepô* (Mg, Rb, Sm, Za) / *krepô* (Sl, Tr) 3. 1. jd. prez., *pàdat* (La, Pr, Rš, Sm, Vi, Za) / *pàdat* (Ka, Tr) : *pàdan* (Št, Vi) / *pàdan* (Sl) 1. 1. jd. prez., *peljät* /*se* // *še*/ (La, Ma, Mg, Pl, Rš, Re, Sm, Za) / *pejät* /*še*/ (Pl) / *peljät* /*še*/ (Ba, Br, Bg, Dr, Ka, Sl) : *peljôn* /*se* // *še*/ (La, Ma, Pr) / *pejôn* /*še*/ (Pl) / *peljôn* /*še*/ (Dr, Ka, Sl) 1. 1. jd. prez., *plàvat* (La, Mg, Pl, Rb, Re) / *plàvat* (Br, Bg, Dr, Šk, Tr) : *plàvan* (La, Re) / *plàvan* (Dr, Tr) 1. 1. jd. prez., *slùšat* (La, Ne, Pr, Za) / *slùšat* (Pl, Rš) / *slùšat* (Br, Šv, Tr) : *slùšan* (Ma, Ne, Za) / *slùšan* (Rš, Vi) / *slùšan* (Br, Sl) 1. 1. jd. prez., *tornàt* /*se* // *še*/ (Mg, Rb, Rš, Re, Sm, Št, Vi, Žu) / *tornàt* /*še*/ (Ba, Dr, Sl, Šk, Šv) / *tornôn* /*se* // *še*/ (La, Ne, Pr, Rš) / *tornôn* /*še*/ (Ba, Dr, Sl, Šv) 1. 1. jd. prez. itd.;

II. vrsta – u nju se ubrajaju glagoli kojima infinitivna osnova završava vokalom *-a-*, a prezentski nastavak počinje vokalom *-e-*, npr. *làjat* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *lájat* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) : *lôje* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *lôje* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) 3. 1. jd. prez., *màzat* /*se*/ (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *màzat* /*še*/ (Pl, Rš) / *mázat* /*še*/ (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) : *môže* /*se*/ (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *môže* /*še*/ (Pl, Rš) / *môže* /*še*/ (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) 3. 1. jd. prez., *mohàt* (Ma, Pr, Sn) / *mohàt* (Ba, Dr, Sl) : *môšen* (Ne, Za, Žu) / *môšen* (Vi) / *mòšen* (Sl) 1. 1. jd. prez., *plàkat* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Re, Za, Žu) / *plàkat* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) : *plôcen* (La, Mg, Ne, Pl, Vi, Za, Žu) / *plôcen* (Ba, Sl, Šk) / *plôčen* (Bg, Dr, Šv) 1. 1. jd. prez.,

---

a peta četiri) (Barić et al. 1997: 235). J. Silić i I. Pranjković u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* prema infinitivnoj i prezentskoj osnovi glagole dijele u šest glagolskih vrsta, pri čemu prva vrsta ima osamnaest razreda, treća i četvrta po tri, a peta i šesta po dva razreda (Silić – Pranjković 2007: 42-48).

U dijelu se naših dijalektoloških radova slijedila takva analiza glagola prema vrstama, npr. M. Moguš prikazuje sedam vrsta glagola u senjskom govoru (Moguš 1966: 85-103), dok I. Lukežić utvrđuje šest glagolskih vrsta u krčkim govorima (Lukežić – Turk 1998: 139). Za razliku od tih pristupa, u grobničkim se govorima detektiraju četiri prezentske sprežbene vrste koje se određuju različitim nastavcima, odnosno paradigmama (Lukežić – Zubčić 2007: 51-56).

puhàt (Pl, Pr, Št) / *puhàt* (Dr, Šv) : *pûše* (Mg, Za) / *pûše* (Pl, Re) / *pûše* (Sl, Šk) 3. 1. jd. prez., *rèzat* (Ma, Mg, Sm) / *rèzat* (Rb) / *režat* (Sl) : *rèžen* (La, Ma) / *rèžen* (Rš, Rb, Re) / *režen* (Ka) 1. 1. jd. prez., *vezàt* /*se*/ (Sn, Žu) / *vezàt* /*še*/ (Vi) / *vezàt* /*še*/ (Ba, Ka, Tr) : *vèžeš* /*se*/ (Sn, Za) / *vèžeš* /*še*/ (Rš, Vi) / *vèžeš* /*še*/ (Sl, Tr) 2. 1. jd. prez. itd.;

III. vrsta – u nju se ubrajaju glagoli kojima infinitivna osnova završava vokalom *-a-*, a prezentski nastavak počinje vokalom *-i-*, npr. *bežàt* (La, Sm, Za) / *bežàt* (Rb, Re, Št) / *bežàt* (Br, Sl) : *bežîn* (La) / *bežîn* (Rb) / *bežîn* (Ba, Tr) 1. 1. jd. prez., *držàt* /*se*/ (Mg, Pr, Sm) / *držàt* /*še*/ (Rš) / *držàt* /*še*/ (Ka, Sl) : *držîn* /*se*/ (Žu) / *držîn* /*še*/ (Pl, Rš) / *držîn* /*še*/ (Šk) 1. 1. jd. prez., *ležàt* (Mg, Ne, Žu) / *ležàt* (Rš, Re, Št) / *ležàt* (Tr) : *ležîn* (Žu) / *ležîn* (Pl) / *ležîn* (Sl, Tr) 1. 1. jd. prez., *mucàt* (La, Mg, Pl) / *mučàt* (Ma) / *mucàt* (Ba, Ka) / *mučàt* (Dr) : *mucîn* (La, Rb, Rš, Sn, Za) / *mucîn* (Br, Sl, Šk, Tr) / *mučîn* (Bg, Šv) 1. 1. jd. prez., *smejàt se* (La, Pr, Sn, Za, Žu) / *smejàt se* (Rš, Re, Vi) / *smejàt se* (Šk, Tr) : *smejîn se* (La, Ma, Ne, Za, Žu) / *smejîn se* (Št) / *smejîn se* (Sl, Šk, Tr) 1. 1. jd. prez., *spàt* (Mg, Sn) / *spàt* (Rš, Vi) / *spàt* (Br, Šk, Šv) : *spîn* (Ma) / *spîn* (Št, Vi) / *spîn* (Sl) 1. 1. jd. prez.;

IV. vrsta – u nju se ubrajaju glagoli kojima infinitivna osnova završava, a prezentski nastavak počinje vokalom *-e-*, npr. *oprèt* /*se* // *še*/ (Pl, Sn, Sm) / *oprèt* /*še*/ (Dr) : *oprèn* /*se* // *še*/ (La, Ne, Pr) / *oprèn* /*še*/ (Dr) 1. 1. jd. prez., *smèt* (La, Pr) / *smèt* (Rš) / *smèt* (Ba) : *smên* (La, Ne, Sm, Za) / *smên* (Št, Vi) / *smèn* (Br, Sl, Šv, Tr) 1. 1. jd. prez., *umèt* (La, Žu) / *umèt* (Br) : *umên* (La, Ma, Pl, Re, Žu) / *umèn* (Bg, Sl, Šk) 1. 1. jd. prez., *umrèt* (Ne, Pl, Rš, Št, Za) / *umrèt* (Sl, Tr) : *umrèn* (Pl) / *umrèn* (Br, Tr) 1. 1. jd. prez., *vìnet* (Ne, Pl, Št) / *vìnet* (Ba, Br, Sl, Šk, Tr) : *vîne* (Mg, Rš, Re, Za) / *vîne* (Br, Ka, Sl) 3. 1. jd. prez.;

V. vrsta – u nju se ubrajaju glagoli kojima infinitivna osnova završava vokalom *-e-*, a prezentski nastavak počinje vokalom *-i-*, npr. *bolèt* (Mg, Pl, Rb, Vi, Žu) / *bolèt* (Br, Sl, Tr) : *bolî* (La, Ma, Ne, Št) / *bolî* (Sl, Šv) 3. 1. jd. prez., *gorèt* (Pl, Rš, Re, Za) / *gorèt* (Tr) : *gorî* (Pl, Rš) / *gorî* (Br) 3. 1. jd. prez., *letèt* (La, Žu) / *letèt* (Tr) : *letî* (Ma, Sn, Št) / *letî* (Šk) 3. 1. jd. prez., *sedèt* (La, Ma, Mg, Za) / *sedèt* (Rb, Re, Vi) / *sedèt* (Ba, Sl, Šv) : *sedî* (La, Za) / *sedî* (Pl, Vi) / *sedî* (Dr, Ka) 3. 1. jd. prez., *trpèt* (Ne, Pl, Vi) / *trpèt* (Sl) : *trpîn* (Sn, Št, Žu) / *trpîn* (Br, Sl, Tr) 1. 1. jd. prez., *vìdet* /*se* // *še*/ (La, Ma, Rš, Re, Št) / *videt* /*še*/ (Ba, Bg, Br, Dr, Sl, Šk) : *vìdin* /*se* // *še*/ (Re, Sm, Za) / *vidin* /*še*/ (Br, Dr, Sl, Tr) 1. 1. jd. prez. itd.;

VI. vrsta – u nju se ubrajaju glagoli kojima infinitivna osnova završava, a prezentski nastavak počinje vokalom *-i-*, npr. *fînit* (Rš, Sn) / *fînit* (Sl) : *fîni* (La, Vi, Za) / *fîni* (Ba, Ka, Šk, Tr) 3. 1. jd. prez., *hlodît* /*se* // *še*/ (Mg, Pl, Ne) / *hlodît* /*še*/ (Šk, Šv) : *hlôdi* /*se* // *še*/ (Ma, Rb,

Sn, Št) / *hlòdi* /*še*/ (Šk) 3. 1. jd. prez., *jodīt* /*se* // *še*/ (Ne, Sn, Št, Za, Žu) / *jodīt* /*še*/ (Br, Sl) : *jòdi* /*se* // *še*/ (Ne, Re, Žu) / *jòdi* /*še*/ (Sl) 3. 1. jd. prez., *nosīt* (La, Pr, Za, Žu) / *nošīt* (Rš, Št, Vi) / *nošīt* (Br) : *nòsin* (La, Ma, Ne, Pr, Sm, Za, Žu) / *nòsin* (Pl, Rš, Vi) / *nòsin* (Ba, Ka, Sl) 1. 1. jd. prez., *sodīt* (Ma, Mg, Sn, Sm) / *śodīt* (Pl, Rb) / *śodīt* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr) : *sòdin* (Mg, Ne) / *sòdin* (Pl) / *śòdin* (Šk, Tr) 1. 1. jd. prez., *teplīt* /*se* // *še*/ (Pl, Pr, Re, Vi) / *teplīt* /*še*/ (Dr, Tr) : *tèplin* /*se* // *še*/ (La, Pl, Za) / *tèplin* /*še*/ (Sl) 1. 1. jd. prez., *trèfit* (La, Pr, Sm, Za) / *trèfit* (Br) : *trèfin* (La, Ma) / *trèfin* (Ka) 1. 1. jd. prez. itd.;

VII. vrsta – u nju se ubrajaju glagoli kojima infinitivna osnova završava vokalom *-u-* koji je dio sufiksa *-nu-*, a prezentski nastavak počinje vokalom *-e-*, npr. *dignut* /*se* // *še*/ (Ma, Ne, Vi) / *dignut* /*še*/ (Br, Sl) : *dignen* /*se* // *še*/ (Re, Žu) / *dignen* /*še*/ (Sl) 1. 1. jd. prez., *kihnut* (Sn) / *kihnut* (Šv) : *kihnen* (Re) / *kihnen* (Ka) 1. 1. jd. prez., *obrnūt* /*se* // *še*/ (La, Ma, Pr, Rš, Re) / *obrnūt* /*še*/ (Ba, Sl, Tr) : *obrñnen* /*se* // *še*/ (La, Ne, Pl, Za, Žu) / *obrñnen* /*še*/ (Bg, Dr, Šv) 1. 1. jd. prez., *opocīnut* (Vi) / *opocīnut* (Ma) / *opocīnut* (Br, Tr) / *opocīnut* (Bg) : *opocīnen* (Št, Vi) / *opocīnen* (Pl) / *opocīnen* (Br, Sl) / *opocīnen* (Bg, Šv) 1. 1. jd. prez., *prkīnut* /*se* // *še*/ (Rb, Re) / *prkīnut* /*še*/ (Ba, Ka) : *prkīnen* /*se* // *še*/ (Ne, Sm, Št) / *prkīnen* /*še*/ (Šk, Tr) 1. 1. jd. prez., *pūknut* (La, Pr, Rš, Re, Za) / *pūknut* (Ba, Br, Bg) : *pūkne* (La, Ma) / *pūkne* (Dr, Šk) 3. 1. jd. prez., *stīšnut* /*se*/ (La, Ne, Žu) / *stīšnut* /*še*/ (Pl, Rš, Vi) / *stīšnut* /*še*/ (Šk, Šv) : *stīšne* /*se*/ (Ne, Sn, Žu) / *stīšne* /*še*/ (Pl) / *stīšne* /*še*/ (Šv, Tr) 3. 1. jd. prez. itd.;

VIII. vrsta – u nju se ubrajaju: 1) glagoli kojima infinitivna osnova završava s *-ć-* (iskonska im je infinitivna osnova završavala velarom *-k-*), a prezentski nastavak počinje vokalom *-e-*, npr. *peč* (Pr, Pl, Sm, Žu) / *peč* (Dr, Sl) : *pecên* (Ne, Vi, Žu) / *pečên* (Pl) / *pecên* (Šk, Tr) / *pečên* (Šv) 1. 1. jd. prez., *rēc* (La, Ma, Ne, Pl, Pr, Rš, Re, Sn, Št, Vi, Za, Žu) / *rēc* (Ba, Bg, Ka, Šk, Šv, Tr) : *recên* (Ne, Rš, Za) / *rečên* (Ma) / *recên* (Ba, Sl, Tr) / *rečên* (Dr) 1. 1. jd. prez., *tēc* (La, Rb, Re, Za) / *tēc* (Br) : *tecên* (La, Pr) / *tečên* (Ma) / *tecên* (Ba) / *tečên* (Bg) 1. 1. jd. prez., *túc* /*se* // *še*/ (Ne, Vi) / *túc* /*še*/ (Bg, Šk, Tr) : *tucên* /*se* // *še*/ (La, Rb, Re, Sm) / *tučên* /*se*/ (Sm) / *tucên* /*še*/ (Ka) / *tučên* /*še*/ (Šv) 1. 1. jd. prez.; 2) glagoli kojima infinitivna osnova završava sa *-s-* / *-ś-* (iskonska im je infinitivna osnova završavala konsonantima *-p-*, *-d-*, *-t-*, *-s-*), a prezentski nastavak počinje vokalom *-e-*, npr. *bòs* (Ne, Žu) / *bòś* (Pl, Št, Vi) / *bòś* (Bg, Sl, Šv) : *bodên* (Mg, Za) / *bodên* (Ba, Šk) 1. 1. jd. prez., *plēs* (Mg, Ne) / *plěś* (Št, Vi) / *plěś* (Bg, Tr) : *pletên* (Mg, Pl, Vi) / *pletên* (Bg) 1. 1. jd. prez., *ròs* (La, Ma, Pr, Sm) / *ròś* (Rš, Re) / *ròś* (Dr, Šv) : *rostên* (Pr) / *roštên* (Re) / *roštên* (Dr) 1. 1. jd. prez., *sòs* (La, Za, Žu) / *sòś* (Rš, Vi) / *śòś* (Br, Sl, Tr) : *sopên* (Za) / *śopên* (Rš) / *śopên* (Ba) 1. 1. jd. prez.; 3) glagoli kojima infinitivna osnova završava korijenskim vokalom, a prezentski nastavak počinje

vokalom *-e-* ispred kojega se umeće *-j-*, npr. *cùt /se // sé/* (La, Rš, Za) / *čùt /se/* (Ma, Pl) / *cùt /sé/* (Br, Sl) / *čùt /sé/* (Dr) : *cùjen /se // sé/* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Vi, Za, Žu) / *čùjen /se/* (Ma) / *cùjen /sé/* (Ba, Br, Sl, Šk) / *čùjen /sé/* (Bg, Dr, Šv) 1. 1. jd. prez.; *dobìt* (La, Ne, Vi, Za) / *dobìt* (Ba, Br) : *dobìjen* (La, Ne, Sn, Za, Žu) / *dobìjen* (Bg, Sl, Tr) 1. 1. jd. prez., *pìt* (La, Mg, Re, Za) / *pìt* (Šk, Tr) : *pijèn* (La, Ma, Pl, Za) / *pijèn* (Ba, Sl, Tr) 1. 1. jd. prez., *razbìt* (La, Ma) / *razbìt* (Rb, Re) / *razbìt* (Ba, Ka) : *razbìjen* (Sn, Za) / *razbìjen* (Re, Št) / *razbìjen* (Ka) 1. 1. jd. prez., *šìt* (Mg, Ma) / *šìt* (Re, Vi) / *šìt* (Ba, Bg) : *šìjen* (Mg, Ne, Sn) / *šìjen* (Št, Vi) / *šìjen* (Bg) 1. 1. jd. prez., *ubìt /se // sé/* (Mg, Rb, Sm) / *ubìt /sé/* (Sl, Ka) : *ubìje /se // sé/* (Mg, Sm) / *ubìje /sé/* (Ka, Šv) 3. 1. jd. prez.; *oglušèt* (La) / *oglušèt* (Št) / *oglušèt* (Sl) : *oglušèje* (La) / *oglušèje* (Rš) / *oglušèje* (Sl) 3. 1. jd. prez., *oslepèt* (Ma, Pr, Žu) / *oslepèt* (Re, Vi) / *oslepèt* (Šk) : *oslepèje* (Pr, Žu) / *oslepèje* (Vi) / *oslepèje* (Ba) 3. 1. jd. prez., *štèt* (La, Za, Žu) / *štèt* (Rš, Vi) / *štèt* (Ba, Sl) : *štèjen* (La, Pr, Za, Žu) / *štèjen* (Rš, Vi) / *štèjen* (Dr, Sl) 1. 1. jd. prez., *živèt* (Ne, Sm, Za) / *živèt* (Rš, Re) / *živèt* (Sl, Šk) : *živèje* (La, Ma, Ne, Sn, Sm, Za) / *živèje* (Re) / *živèje* (Bg, Šk, Tr) 3. 1. jd. prez.

2. 4. 6. 3. Prefiksi u glagola

do-: *doklotìt se* (Vi), *doletèt* (Ka), *dolìt* (Za) / *dolìt* (Ba), *domìslit se* (Za, Žu) / *domìslit se* (Rš, Vi), *donès* (Ma, Ne, Sn) / *donès* (Št) / *donès* (Bg, Šk), *dopeljät* (La, Ne, Rb, Sm, Za) / *dopejät* (Pl) / *dopeljät* (Sl), *dotèc* (Sm) / *dotèc* (Dr), *dozidät* (Ne, Sm, Za) / *dozidät* (Re, Vi) / *dozidät* (Ba, Dr, Ka), *doznät* (La, Pr, Žu) / *doznät* (Rš, Vi) / *doznät* (Br, Sl, Šk), *dozvät* (Rš);

na-: *nabrät* (Mg, Ne, Pl) / *nabrät* (Sl, Šk, Tr), *nadrobìt* (La), *nahronìt* (Mg) / *nahronìt* (Dr), *najèš /sé/* (Rš) / *najèš /sé/* (Bg), *naložìt* (Ma, Pr) / *naložìt* (Rš, Re) / *naložìt* (Šk), *namàzat /se/* (Pr, Sn), *napàtit se // sé* (Ne, Št, Žu) / *napàtit se* (Sl), *napìt /se // sé/* (La, Ma, Rš, Re, Za) / *napìt /sé/* (Ba, Dr), *natôncat se // sé* (Ne, Pl, Vi, Žu) / *natôncat se* (Bg, Tr), *navàdit /se // sé/* (La, Pr, Rb, Rš, Re) / *navàdit /sé/* (Br, Dr, Tr);

nad-: *nadglèdat* (La, Ma, Pr, Rš, Za) / *nadglèdat* (Dr, Ka), *nadzìrat* (La, Pr) / *nadzìrat* (Re) / *nadzìrat* (Dr), *nadživèt* (Ma, Mg, Sn, Žu) / *nadživèt* (Rb, Rš, Št, Vi) / *nadživèt* (Bg, Sl);

o- / u-: *obrìt /se // sé/* (La, Ma, Sm) / *obrìt /sé/* (Dr) // *ubrìt /se // sé/* (Pr, Rb, Rš, Vi) / *ubrìt /sé/* (Ba), *obolèt* (Mg, Ne, Št, Vi) / *obolèt* (Sl), *ocedit* (Šk, Tr), *olupìt* (Bg), *oslepèt* (Ma, Pr, Žu) / *oslepèt* (Re, Vi) / *oslepèt* (Šk), *ošìskat /se/* (Pr, Sn) / *ošìskat /sé/* (Tr), *ozorèt* (Mg,

Žu) / ozorèt (Rb, Re) / ozorèt (Šv), ubelīt (Pr) / ubelīt (Ka), upěc /se // še/ (La, Sm, Št) / upěc /še/ (Ba), uprăt /se // še/ (Rš) / uprăt /še/ (Bg, Šk);

ob- / ub-: obligăt /se // še/ (Pr, Vi) / obligăt /še/ (Bg, Šv, Tr), oblīt (Re), obrězät (Ma, Za) / obrězät (Re) / obrězät (Ba, Ka), ubôc (La, Mg, Rš, Št, Za) / ubôc (Sl, Šk), ubûc /se // še/ (Vi, Žu) / ubûc /še/ (Br, Šk);

od-: odgrīs (Re), odletět (Rš), odmrežät (Pr) / odmrežät (Dr), odrězät (Mg, Ne) / odrězät (Tr), odvädit /se // še/ (La, Sm, Za) / odvädit /še/ (Ba, Sl), odvezät (Za) / odvezät (Ka), othronīt (Mg, Žu), otkopät (Šk, Šv), otocīt (Rš) / otocīt (Sm) / otocīt (Ba, Ka, Sl) / otocīt (Bg, Šv), otpuhät (Žu);

po-: pobrăt (Mg, Re, Vi) / pobrăt (Tr), pobrojīt (Ba), pofolīt /še/ (Rš), pojës (La, Za) / pojës (Pl, Rb, Rš, Re) / pojës (Ba, Šk, Sl, Tr), popīt (La, Mg, Ne, Pl, Št) / popīt (Tr), porězät /se/ (Ne, Žu), pokošit (Ba, Ka), pošodit (Tr), potegnūt (Ne), potopīt (Pr, Rb) / potopīt (Dr), potřt (Šk), potûc (La), pošpijät (Rš), potužīt še (Sl), pozobät (Žu) / pozobät (Vi);

pod-: podbädät (La, Re), podrìgnut (Pr, Za) / podrìgnut (Ka), podlêvat (Pl, Žu), poteplīt (Mg) / poteplīt (Šk), podžidät (Rb) / podžidät (Ba);

pre-: prebìrat (Rš), prebûc /se // še/ (Žu) / prebûc /še/ (Ba), predelat (Rš) / predelat (Br, Šk), pregradīt (Za), prehronīt (Mg) / prehronīt (Šk), prekopät (Sl, Tr), preletět (La) / preletět (Dr), preměstit /se/ (Ma, Sm) / preměstit /še/ (Re) / preměstit /še/ (Bg), prepilīt (Za) / prepilīt (Ba, Ka), pretěc (Pr, Žu) / pretěc (Sl), preživět (La, Mg, Žu) / preživět (Pl, Rš, Re, Vi) / preživět (Br, Sl, Šk);

pri-: prilěc (Pr), prisìlit /se/ (La, Ma), prismrdět (Pr) / prismrdět (Re) / prismrdět (Ka), prišpôrat (Sn, Za) / prišpôrat (Rš, Vi) / prišpôrat (Sl, Tr), pritiskät (Ne, Žu) / pritiskät (Pl) / pritiskät (Šv);

pro-: probädät (Sl), procedīt (Ne, Žu) / procedīt (Šv), procväs (Pl), prokljêt (Rš, Št, Žu) / prokljêt (Pl) / prokljêt (Bg, Sl), prokùhat (Pl, Vi, Žu) / prokùhat (Br, Tr), prolīt /se // še/ (La, Sm, Za) / prolīt /še/ (Ba, Šk), propäs (La, Ma, Sm) / propäs (Rš, Re) / propäs (Bg, Dr), proredīt (Tr), prošět (La, Pr, Za) / prošět (Rš, Vi) / prošět (Sl), protegnūt /se/ (Sn);

raz- / raž-: rašcväs še (Pl) / rašcväs še (Tr), rasěc (Pr) / rasěc (Št), rashitat (Mg, Sm, Žu) / rāshitat (Rb, Vi) / rāshitat (Ba), raskopät (La, Ne, Za) / raskopät (Rb) / raskopät (Ka), rasplës /se/ (Sn), rastrës /se/ (Sm, Žu) / rastrës /še/ (Rš), razbežät še (Br), razdelīt (Ma, Za) /

raždelīt (Pl, Rb) / *raždelīt* (Sl), *razjodīt /se/* (La, Ne, Žu) / *ražjodīt /še/* (Dr, Tr), *razmēstīt* (Pr) / *ražmēstīt* (Bg), *razredīt* (Sn) / *ražredīt* (Št);

sa- / *ša-*: *samlēt* (Mg, Ne, Žu) / *šamlēt* (Pl, Vi) / *šamlēt* (Bg, Šk, Šv, Tr), *savīt /se/* (Pr, Za) / *šavīt /še/* (Re) / *šavīt /še/* (Ka);

u-: *ubòs /se/* (Mg) / *ubòs /še/* (Šk), *ugosīt /se/* (Ma, Sm) / *ugosīt /še/* (Pl) / *ugosīt /še/* (Dr), *ujēs /se/* (Pr, Za) / *ujēs /še/* (Re, Vi) / *ujēs /še/* (Ba), *ukrās* (Ma, Sm) / *ukrās* (Rš, Re) / *ukrās* (Ba, Dr, Ka, Sl), *umesīt* (Ne, Sn, Žu) / *umesīt* (Pl, Št, Vi) / *umesīt* (Br, Tr), *umocīt /se // še/* (La, Rš, Vi, Za) / *umocīt /se/* (Ma) / *umocīt /še/* (Tr), *umrēt* (Ne, Pl, Rš, Št, Za) / *umrēt* (Sl, Tr), *uprīt /se // še/* (Št, Vi) / *uprīt /še/* (Bg, Br, Šk), *usahnūt* (Mg) / *usahnūt* (Rb) / *usahnūt* (Ba), *utopīt* (Pl, Sm) / *utopīt* (Bg, Dr);

va-: *važgāt /se/* (La, Ma, Mg, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *važgāt /še/* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *važgāt /še/* (Ba, Bg, Br, Dr, Ka, Sl, Šk, Šv, Tr);

vi-: *vibrāt* (Vi, Žu), *vīnet* (Ne, Pl, Re, Vi, Za, Žu) / *vīnet* (Ba, Br, Sl, Šk, Tr), *vilēs* (Ne, Žu) / *vilēs* (Pl, Vi) / *vilēs* (Br, Sl, Šk);

z- / *ž-*: *skopāt* (Ma) / *skopāt* (Rb) / *skopāt* (Ka), *smēstīt /se/* (Ne, Sm), *spēc /se/* (Žu) / *spēc /še/* (Pl) / *spēc /še/* (Bg, Tr), *sprāžīt* (Mg, Žu) / *sprāžīt* (Pl) / *sprāžīt* (Šv, Tr), *stūc* (Št), *zbudīt /se/* (La) / *zbudīt /še/* (Rš, Re) / *zbudīt /še/* (Sl), *ždrobīt /še/* (Št), *zgubīt /se/* (Pr, Za) / *žgubīt /še/* (Rš, Re, Vi) / *žgubīt /še/* (Ba, Ka, Sl, Šv), *zlēc /se/* (Mg) / *zlēc /še/* (Vi) / *zlēc /še/* (Tr), *zmērit* (Žu) / *zmērit* (Bg), *zmešāt* (Pr) / *zmešāt* (Vi) / *zmešāt* (Tr), *zmutīt /se/* (La, Ma) / *žmutīt /še/* (Re) / *žmutīt /še/* (Sl);

za- / *ža-*: *žabelīt* (Šk), *zablātīt /se/* (La, Ma) / *žablātīt /še/* (Dr), *žadovīt /se/* (Mg) / *žadovīt /še/* (Ba), *žagnāt* (Bg), *žagošīt* (Pl), *zakrpat* (Sn, Žu) / *žakrpat* (Rb, Št) / *žakrpat* (Šk, Tr), *žakūhat* (Ne) / *žakūhat* (Pl) / *žakūhat* (Šv), *zamoāt* (Pr, Za), *žamešīt* (Šv), *žamšlit /se/* (La), *žapēc* (Bg), *žapisāt* (La, Pr, Za) / *žapisāt* (Rš, Vi) / *žapisāt* (Dr), *žapucat* (Br), *žarôs* (Ma, Sm) / *žarôs* (Re) / *žarôs* (Sl), *žasođīt* (Rš), *žatôncat* (Rš), *žavopīt* (Žu) / *žavopīt* (Ba).

Zabilježene su i kombinacije dvaju prefikasa, no one su mnogo rjeđe: *donalīt* (Ka), *nadozidāt* (Sm) / *nadozidāt* (Rš) / *nadozidāt* (Dr), *poopîrat* (Mg, Ne, Žu), *poprekidāt* (Ba, Šv), *postrugāt* (Re, Vi) / *postrugāt* (Bg, Šk), *pozapîrat* (Pr, Za) / *pozapîrat* (Rb, Rš) / *pozapîrat* (Br, Sl), *predomšlit se* (La) / *predomšlit še* (Dr), *prepoznāt /se/* (Sn, Za, Žu) / *prepoznāt /še/* (Pl, Rš) / *prepoznāt /še/* (Sl, Šv, Tr), *preprodāt* (Pr), *raspodelīt* (Ne), *rasprodāt* (Ma, Sm),

spovêdat /se/ (Žu) / špovêdat /še/ (Vi) / špovêdat /še/ (Br, Sl), sprekidât /se/ (La) / šprekidât /še/ (Re) / šprekidât /še/ (Br, Šv), zapovedât (Pr) / źapovedât (Vi) / źapovedât (Dr, Ka) i sl.

2. 4. 6. 4. Infinitiv

2. 4. 6. 4. 1. Osnova i nastavci

Infinitiv⁷⁷⁰ se tvori od infinitivne osnove i nastavaka *-t* i *-ć*. U glagola kojima osnova završava konsonantima *s / ś* gubi se nastavak *-t* zbog pojednostavnjenja skupina *st / št*, uslijed tendencije slabljenja napetosti šumnika u zatvorenu slogu⁷⁷¹.

Infinitivne osnove koje završavaju vokalom imaju nastavak *-t*, kao i one koje završavaju konsonantom *-s- / -ś-* (kojim se pak razjednačila osnova s dočetnim šumnikom ispred *t*; a kod njih se gubi taj nastavak, kao što je već istaknuto): *bežât / bežât / bežât* (< *beža- / beža-*)⁷⁷², *dêlat / dêlat* (< *dela-*), *nosît / nošît / nošît* (< *nosi- / noši-*), *pùknut / pùknut* (< *puknu-*), *rèzat / rèzat / rèzat* (< *reza- / reza-*), *sedêt / sedêt / sedêt* (< *sede- / sede-*), *umêt / umêt* (< *ume-*); *kràs / kràs / kràs* (< *krad-*), *plès / plès / plès* (< *plet-*), *sòs / sòs / sòs* (< *sop- / sop-*); a tako je i u glagola koji se sprežu po izdvojenim pravilima, npr. *jès / jès / jès*, *zêt / zêt / zêt* i sl. Glagol *třt / se // še / třt / še* također ima nastavak *-t* zbog slogotvornoga *ř*.

Infinitivne osnove koje su u ishodišnom obliku završavale velarima *k* i *g*, a danas završavaju vokalom, imaju nastavak *-ć*: *lèć / lèć* (< *leg-*), *pèć / pèć* (< *pek-*), *rèć / rèć* (< *rek-*), *tèć / tèć* (< *tek-*), a tako je i u glagola *mòć / mòć* (< *mog-*) koji se spreže po izdvojenim pravilima.

⁷⁷⁰ Infinitiv je glagolski oblik kojim se izražava radnja, stanje ili zbivanje, a pritom se ne upućuje na lice i broj, kao ni na vrijeme ni način (Težak – Babić 1996: 122; Silić – Pranjković 2007: 58), odnosno neodređeni glagolski oblik koji kazuje samo pojam radnje (Babić et al. 1991: 678, Barić et al. 1997: 235).

⁷⁷¹ Više v. u poglavlju o konsonantizmu govora Labinštine, posebno u bilješci 409 ovoga rada.

⁷⁷² Primjeri navedeni u ovom poglavlju ovjeravaju se u svim govorima labinske skupine, stoga se iza njih u zagradama ne donose kratice punktova u kojima su zabilježeni. Kosom su crtom odvojeni primjeri iz govora s dvoakcenatskim sustavom od primjera iz govora s jednoakcenatskim sustavom, kao i primjeri s različitim fonološkim sastavom kao posljedicom cakavizma, pri čemu u obzir valja uzeti sljedeću distribuciju: primjeri s cakavskim fonemima */š/ i /ž/* ovjereni su u mjesnim govorima Plomina, Rapca, Raše, Repende, Štrmca i Vineža, a oni bez tih fonema, tj. sa *s, š, z, ž* u Labinu, Marićima, Molim Goljima, Nedešćini, Presici, Snašićima, Svetom Martinu, Zartinju i Županićima. Također, u svim južnim labinskim govorima zabilježeni su primjeri s fonemima */š/ i /ž/*. Kad je riječ o primjerima sa zadržanim fonemom */č/* ili njegovom zamjenom *s /c/*, situacija je sljedeća: primjeri s fonemom */č/* ovjeravaju se u sjevernim govorima Marića i Svetoga Martina te u južnim govorima Brgoda, Drenja i Škvaranske (u potonjem se govoru ponekad *č* ostvaruje i kao *č̣*, ali ne sustavno, stoga se dalje u radu na tom mjestu bilježi *č*), a u svim ostalim labinskim govorima bilježe se primjeri sa zamjenom *č > c*. Primjeri u kojima je *č̣ > j* zabilježeni su u sjeveroistočnom govoru Plomina.

Infinitivnomu nastavku glagola I., II. i III. spregovne vrste prethodi vokal *a*, infinitivnomu nastavku glagola IV. i V. spregovne vrste prethodi vokal *e*, infinitivnomu nastavku glagola VI. spregovne vrste prethodi vokal *i*, dok infinitivnomu nastavku glagola VII. spregovne vrste prethodi vokal *u*. Glagoli VIII. spregovne vrste imaju infinitivni nastavak *-ć* ako im je iskonska infinitivna osnova završavala velarom, a nastavak *-t* imaju oni glagoli te vrste kojima osnova završava nekim drugim konsonantom.

2. 4. 6. 4. 2. Akcentuacija

U prefigiranih infinitiva nastavak ostaje na istom mjestu kao u neprefigiranu liku: *bràt* / *brát* : *nabràt* (Mg, Ne, Pl) / *nabrát* (Sl, Šk, Tr), *cvàs* : *procvàs* (Pl), *dovìt* /*se*/ / *dovít* /*še*/ : *zadovìt* /*se*/ (Mg) / *žadovít* /*še*/ (Ba), *gosìt* /*se*/ / *gošít* /*še*/ / *gošít* /*še*/ : *ugosít* /*se*/ (Ma, Sm) / *ugošít* /*še*/ (Pl) / *ugošít* /*še*/ (Dr), *grìs* : *odgrìs* (Re), *kljèt* / *kjèt* / *kljèt* : *prokljèt* (Rš, Št, Žu) / *prokjèt* (Pl) / *prokljèt* (Bg, Sl), *kopàt* / *kopát* : *skopàt* (Ma) / *škopàt* (Rb) / *škopát* (Ka), *kràs* / *kràs* / *kràs* : *ukràs* (Ma, Sm) / *ukràs* (Rš, Re) / *ukràs* (Ba, Dr, Ka, Sl), *letèt* : *doletèt* (Ka), *ložìt* / *ložít* / *ložít* : *naložít* (Ma, Pr) / *naložít* (Rš, Re) / *naložít* (Šk), *mešàt* / *mešät* / *mešät* : *zmešät* (Pr) / *zmešät* (Vi) / *zmešät* (Tr), *mlèt* / *mlèt* : *samlèt* (Mg, Ne, Žu) / *šamlèt* (Pl, Vi) / *šamlèt* (Bg, Šk, Šv, Tr), *pìt* / *pít* : *popít* (La, Mg, Ne, Pl, Št) / *popít* (Tr), *plès* /*se*/ : *rasplès* /*se*/ (Sn), *pràt* /*se*/ / *prát* /*še*/ : *upràt* /*še*/ (Rš) / *uprát* /*še*/ (Bg, Šk), *rôs* / *rôs* / *rôs* : *zarôs* (Ma, Sm) / *žarôs* (Re) / *žarôs* (Sl), *šìškat* /*se*/ / *šìškat* /*še*/ / *šìškat* /*še*/ : *ošìškat* /*se*/ (Pr, Sn) / *ošìškat* /*še*/ (Tr), *špôrat* / *špôrat* / *špôrat* : *prišpôrat* (Sn, Za) / *prišpôrat* (Rš, Vi) / *prišpôrat* (Sl, Tr), *tèć* / *tèć* : *pretèć* (Pr, Žu) / *pretèć* (Sl), *teplìt* / *teplít* : *poteplìt* (Mg) / *poteplít* (Šk), *toçìt* / *toçít* / *toçít* / *toçít* : *otocìt* (Rš) / *otocít* (Sm) / *otocít* (Ba, Ka, Sl) / *otocít* (Bg, Šv), *très* /*se*/ / *très* /*še*/ : *rastrès* /*se*/ (Sm, Žu) / *rastrès* /*še*/ (Rš), *zidàt* / *zidát* / *zidát* : *dozidàt* (Ne, Sm, Za) / *dozidát* (Re, Vi) / *dozidát* (Ba, Dr, Ka).

U sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom kratki (*ä*) i dugi (*â*) naglasak stoje u jednosložnim infinitivima: *cùt* /*se* // *še*/ (La, Rš, Za) / *čùt* /*se* // *še*/ (Ma, Pl), *grìs* (Pr) / *grìs* (Re), *mlèt* (Mg, Žu), *mòć* (primjer je ovjeren u svim govorima), *pàs* (La, Mg, Za) / *pàs* (Pl, Rš), *pìt* (La, Mg, Re, Za), *šít* (Ma, Mg) / *šít* (Re, Vi), *tèć* (La, Rb, Re, Za), *znàt* (La, Ma, Ne, Pr, Sn, Sm, Za, Žu) / *znàt* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi); *kljèt* (La, Pr, Rš, Re, Vi) / *kjèt* (Pl), *rôs* (La, Ma, Pr, Sm) / *rôs* (Rš, Re), *nôć* (La, Ne, Sm, Št, Vi, Za), *pôć* (La, Ma, Mg, Ne, Pl, Rb, Rš, Re, Sn, Sm, Št, Vi, Za, Žu), *skûs* (Mg, Ne, Žu) / *škûs* (Rb, Št), *stôt* (La, Ma, Ne, Za) / *štôt* (Rš, Re, Št), *très* /*se*/ (Sm, Žu) / *très* /*še*/ (Rš), *túc* /*se* // *še*/ (Ne, Vi), *zêt*

(Ne, Sn) / *žêt* (Rš, Št, Vi), *zlêc* /se/ (Mg) / *žlêc* /še/ (Vi); te u početnom i središnjem slogu infinitivne osnove u višesložnim infinitivima: *blätit* /se/ (La, Ma), *dïmit* /se // še/ (Pr, Rš, Žu), *hïtat* /se // še/ (Ma, Mg, Ne, Re, Sn, Žu), *käpat* (Sm), *kühat* /se // še/ (Mg, Ne, Pl, Št, Žu), *mërit* (Re), *plävat* (La, Mg, Pl, Rb, Re), *püknut* (La, Pr, Rš, Re, Za), *vädit* (La, Rš, Sn, Sm, Vi, Za), *vïdet* /se // še/ (La, Ma, Rš, Re, Št); *grîntat* (Pr), *môrat* (La, Mg, Ne, Rb, Sn, Žu), *môvit* /se // še/ (Ma, Pr, Rš, Št, Za), *pêzat* /se/ (Žu) / *pêzat* /še/ (Pl), *pôrtit* (La, Ma, Rš, Re), *špôrat* (Mg, Sm, Za) / *špôrat* (Pl, Rš, Re), *tëndit* (Mg, Vi), *tôncat* (La, Ne, Pl, Rš, Vi, Žu), *trêbat* (La, Ma, Rb, Rš, Za), *vêrvat* (Pr, Rš, Re, Sm, Št, Žu); *deštrüžit* (Pr) / *deštrüžit* (Re), *korïstit* (Sn) / *korïstit* (Rb), *proklïnjat* (Žu), *prkïnut* (Rb, Re), *zapîrat* /se/ (Ma, Ne, Za) / *zapîrat* /še/ (Rš, Re, Vi), *opocïnut* (Vi) / *opocïnut* (Ma), *pošlühnut* (Rš), *rivënit se* (La, Pr, Re), *zakônit se* (Pr) / *žakônit še* (Št, Vi), *predomïslit se* (La, Ma, Sm); *čepîvat* (La, Rš, Za), *kalîvat* /se // še/ (Ne, Pl, Žu), *kaštigîvat* (Pr) / *kaštigîvat* (Vi), *krepîvat* (La, Mg, Re), *marêndat* (Rb, Sn, Žu), *molîvat* /se // še/ (La, Rš, Za), *pašîvat* (Ma, Ne, Za, Žu) / *pašîvat* (Pl, Re, Št), *piturîvat* (La, Rš, Sm, Za), *prontîvat* /se // še/ (Mg, Ne, Vi, Žu), *ufëndit* /se // še/ (La, Pr, Re, Za). U dočetnom se slogu infinitivne osnove višesložnih infinitiva ovjerava samo kratki naglasak: *bronït* (Rš), *cedït* (Pl), *lizät* (La), *tocït* (Rš) / *točït* (Sm), *maknüt se // še* (Ne, Pl, Žu), *mastït* (Ma, Za) / *maštït* (Re), *mlotït* (Ma, Vi, Žu), *pasät* (La, Mg, Za) / *pašät* (Pl, Vi), *skokät* (La, Sm) / *škokät* (Re, Vi), *tikät* (Ne, Vi, Žu); *čekulät* (Ne, Pl, Sn), *govorït* (Ma, Sm, Žu), *kritikät* (La, Za), *kaštigät* (Ne) / *kaštigät* (Vi), *kreljetät* (La, Re), *kuntentät* /se // še/ (Mg, Št), *litratät se // še* (Pr, Rš, Vi, Žu), *maškarät* /se/ (La, Sn) / *maškarät* /še/ (Rš, Vi), *ordinät* (Ma, Mg), *zapoštät* (La, Za) / *žapoštät* (Rš, Vi); *kalafatät* (Pr, Rb), *kapricijät se // še* (Pr, Vi), *kukurikät* (La), *nadozidät* (Sm) / *nadožidät* (Rš), *rašpalankät* (Ne, Žu) / *rašpalankät* (Pl, Št), *rekuperät se // še* (La, Pr, Re).

2. 4. 6. 5. Present

Present, glagolsko vrijeme kojim se izražava glagolska sadašnjost (Silić – Pranjković 2007: 59), tvori se od prezentske osnove⁷⁷³ i prezentskoga nastavka. U ovom se radu slijedi u

⁷⁷³ U gramatikama se hrvatskoga standardnog jezika govori o različitu broju glagolskih osnova: S. Babić izdvaja infinitivnu, prezentsku, aorisnu i participnu osnovu (Babić et al. 1991: 679), S. Težak i S. Babić pak govore o infinitivnoj i prezentskoj osnovi (Težak – Babić 1996: 122-123), kao i D. Raguž (Raguž 1997: 163-164), dok M. Lončarić u *Hrvatskoj gramatici* razlikuje infinitivnu ili infinitivno-aorisnu i prezentsku osnovu (Barić et al. 1997: 234). Pri obradbi morfologije glagola u ovom se radu međutim polazi od teorijskih postavki Josipa Silića prema kojima svaki glagolski oblik ima svoju osnovu: infinitiv ima infinitivnu osnovu, prezent prezentsku, imperativ imperativnu itd. (usp. Silić 1991, 1998, Silić – Pranjković 2007: 41).

U ranijim se dijalektološkim istraživanjima tumačilo da se i imperativ tvori od prezentske osnove (npr. Kalsbeek 1998: 183, Lukežić 1999b: 196, Vranić 2004: 232), ali recentnije rasprave kreću od Silićeva učenja (usp.

kroatistici uobičajeno tumačenje da se prezentska osnova dobiva odbacivanjem obličnoga nastavka s nekadašnjim tematskim vokalom, no u nekim se dijalektološkim raspravama taj vokal ne uključuje u prezentske nastavke (npr. Menac-Mihalić 1989: 82, Kalsbeek 1998: 183).

Negacija se glagola tvori predmetanjem niječne čestice *ne*, npr. *ne dèlan / ne dèlan* 1. 1. jd. prez., *ne vidiš / ne vidiš / ne vidiš* 2. 1. jd. prez., *ne roštè / ne roštè / ne roštè* 3. 1. jd. prez., *ne gònamo / ne gònamo* 1. 1. mn. prez., *ne pijète / pijète* 2. 1. mn. prez., *ne letô / ne letô // ne letû // ne letê* 3. 1. mn. prez. O zanimanim prezentima glagola *bīt / bīt, utèt / utèt* i *imèt / imèt* koji se sprežu po izdvojenim pravilima v. u poglavlju 2. 4. 6. 5. 3. ovoga rada.

2. 4. 6. 5. 1. Present glagola po spregovnim vrstama

U labinskoj su skupini govora zabilježena tri tipa prezentskih obličnih nastavaka.

	1. tip	2. tip	3. tip
jd.	<i>-ên / -èn // -en⁷⁷⁴</i>	<i>-ôn / -òn // -an</i>	<i>-în / -in // -in</i>
	<i>-ěš / -ěš / -ěš // -eš / -eš</i>	<i>-ôš / -ôš / -ôš // -oš / -oš</i>	<i>-iš / -iš / -iš // -iš / -iš</i>
	<i>-è / -è // -e</i>	<i>-ô / -ò // -o</i>	<i>-î / -î // -i</i>
mn.	<i>-èmo / -èmo // -emo</i>	<i>-ômo / -ômo // -omo</i>	<i>-îmo / -îmo // -imo</i>
	<i>-ète / -ète // -ete</i>	<i>-ôte / -ôte // -ote</i>	<i>-îte / -îte // -ite</i>
	<i>-ô / -ò // -o, -û / -u</i>	<i>-ôjo / -ôjo // -ojo, -ôju // -oju</i>	<i>-ô / -ò // -o, -û // -u, -ê // -e</i>

Lukežić – Zubčić 2007: 110, Vranić 2011: 142) jer takvu podjelu drže funkcionalnom, ponajprije s akcentološkoga aspekta (jer, primjerice, prezentska i imperativna osnova glagola ne moraju imati isti naglasak, pa ni mjesto naglaska, usp. Lukežić – Zubčić 2007: 110, Vranić 2011: 142).

⁷⁷⁴ Nastavci zabilježeni za ovoga istraživanja donose se u kurzivu. Dvjesto kosim crtama odvajaju se alternacije nastavaka koje se razlikuju svojim prozodijskim obilježjima (naglašeni, odnosno nenaglašeni nastavci), dok su jednom kosom crtom odvojeni naglašeni nastavci ovjereni u govorima s dvoakcenatskim, odnosno jednoakcenatskim sustavom, kao i nastavci za tvorbu 2. 1. jd. različita fonološkoga sastava kao posljedice cakavizma. Zarezima se odvajaju alternativni nastavci zabilježeni za tvorbu 3. 1. mn. prez., o kojima će više riječi biti dalje u integralnom tekstu rada.

2. 4. 6. 5. 1. 1. Distribucija alternativnih nastavaka za tvorbu 3. l. mn. prezenta

U govorima je labinske skupine zabilježeno poopćenje, odnosno unifikacija nastavka za 3. l. mn. prezenta na nastavak *-o*, odnosno *-u*, no u sjeveroistočnim je labinskim mjesnim govorima Plomina, Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja takvo poopćenje izostalo, odnosno zadržani su različiti alomorfi, što se očituje u pojavi nastavka *-e* za 3. l. mn. u trećem tipu prezentskih nastavaka (v. tablicu u prethodnom poglavlju). Više o tome v. i u poglavlju 2. 20. ovoga rada.

Do alternacije nastavaka *-o* i *-u*, odnosno *-ojo* i *-oju* u govorima labinske skupine dolazi zbog različitih preoblika općeslavenskoga nazala *o u pojedinim govorima (v. poglavlje 2. 2. 4. ovoga rada). U svim su južnim labinskim mjesnim govorima ovjereni isključivo nastavci *-o* i *-ojo* za 3. l. mn. prezenta, a isto je i u dijelu sjevernih govora, u mjesnim govorima Labina, Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Štrmca, Vineža i Zartinja. U preostalim sjevernim labinskim govorima (Marića, Molih Golja, Nedešćine, Svetoga Martina i Županića koji su bili obuhvaćeni ovim istraživanjem) alterniraju nastavci *-o*, *-ojo* i *-u*, *-oju*, bez nekoga uočljivog pravila ili zakonitosti njihove izmjene (čak i u istom primjeru unutar istoga mjesnoga govora). U sjeveroistočnim su idiomima Plomina, Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja zabilježeni samo nastavci *-u* i *-oju*. Više o tome v. i u poglavlju 2. 2. 4. ovoga rada.

2. 4. 6. 5. 1. 2. Primjeri glagola s prvim tipom prezentskih obličnih nastavaka

a) Primjeri s naglašenim jedinim ili početnim nastavačnim vokalom

1. I. jd. *bodên* (Mg, Za) / *bodèn* (Ba, Šk), *oprên* (La) / *oprèn* (Sl), *pecên* (Ne, Pl, Vi, Žu) / *pečên* (Pl) / *pecèn* (Šk, Tr) / *pečèn* (Šv), *pijên* (La, Mg, Re, Za) / *pijèn* (Ba, Sl, Tr), *pletên* (Mg, Pl, Vi) / *pletèn* (Bg), *recên* (Ne, Rš, Za) / *rečên* (Ma) / *recèn* (Ba, Sl, Tr) / *rečèn* (Dr), *rostên* (Pr) / *roštên* (Re) / *roštèn* (Dr), *smên* (Mg) / *smèn* (Pl) / *smèn* (Br), *sopên* (Za) / *šopên* (Rš) / *šopèn* (Ba), *tecên* (La, Pr) / *tečên* (Ma) / *tecèn* (Ba) / *tečèn* (Bg), *tresên* (La) / *trešên* (Re) / *trešèn* (Sl), *umên* (Ne, Za, Žu) / *umèn* (Šk, Šv), *umrên* (Pl) / *umrèn* (Br, Tr), *zaprên* (Ma, Žu) / *žaprên* (Pl, Št, Vi) / *žaprèn* (Sl, Tr); **2. I. jd.** *oprěš* (Ne, Za) / *oprěš* (Rš) / *oprěs* (Bg), *pecěš* (Ne) / *pecěš* (Pl) / *pecěs* (Sl, Šk) / *pečěs* (Šv), *pijěš* (La, Za) / *pijěš* (Re) / *pijěs* (Ka), *recěš* (Pr) / *recěš* (Rb, Rš) / *rečěš* (Ma) / *recěs* (Ba, Tr) / *rečěs* (Dr), *rostěš* (Sn) / *roštěš* (Vi) / *roštěs* (Bg, Sl), *směš* (Pr, Sn, Sm) / *směs* (Rb, Re) / *směs* (Ba, Sl, Šk), *sopěš* (La, Za) /

šopěš (Rš, Vi) / *šopěš* (Šk), *tresěš* (Sm) / *tresěš* (Pl) / *tresěš* (Br, Tr), *uměš* (Ma, Pr, Žu) / *uměš* (Pl, Re) / *uměš* (Šk, Tr), *umrěš* (Mg, Ma, Ne, Žu) / *umrěš* (Št, Vi) / *umrěš* (Sl, Šv), *zaprěš* (Za) / *zaprěš* (Št) / *zaprěš* (Br); **3. I. jd.** *bodě* (Mg, Za) / *bodě* (Ba, Tr), *oprě* (Pl, Pr, Sn, Žu) / *oprě* (Br, Sl, Šk), *pletě* (Ne, Pl, Žu) / *pletě* (Bg, Šv), *popijě* (Rb, Sm, Za) / *popijě* (Dr, Ka), *rostě* (Mg, Sm) / *rostě* (Pl, Št) / *rostě* (Ba, Bg, Sl), *smě* (La, Ma) / *smě* (Re, Vi) / *smě* (Dr, Tr), *specě* (Mg, Žu) / *specě* (Rš, Vi) / *specě* (Ma) / *specě* (Br, Šk, Tr) / *specě* (Šv), *sopě* (La, Sn, Za, Žu) / *sopě* (Rš, Vi) / *sopě* (Br, Sl), *tresě se* (La, Ma, Sm) / *tresě se* (Rš, Vi) / *tresě se* (Ba, Ka), *umě* (La, Pr, Za) / *umě* (Ba, Dr), *umrě* (Žu) / *umrě* (Sl), *zaprě* (Ne, Sm) / *zaprě* (Rš) / *zaprě* (Bg, Šv); **1. I. mn.** *oprěmo* (Ma, Pl, Sm, Žu) / *oprěmo* (Ka, Tr), *pijěmo* (Mg, Ne, Pl, Re, Za) / *pijěmo* (Ba, Šk, Tr), *směmo* (Pr, Sn) / *směmo* (Rš) / *směmo* (Dr), *specěmo* (Ne) / *specěmo* (Št) / *specěmo* (Pl) / *specěmo* (Tr) / *specěmo* (Šv), *recěmo* (Pr, Rš, Rb, Sn, Za, Žu) / *recěmo* (Sm) / *recěmo* (Ba, Šk, Tr) / *recěmo* (Bg, Dr), *stresěmo* (Sn) / *stresěmo* (Št) / *stresěmo* (Ka), *uměmo* (Rš, Vi) / *uměmo* (Sl, Tr), *umrěmo* (La, Pr, Rš, Vi) / *umrěmo* (Bg, Tr), *zaprěmo* (La, Žu) / *zaprěmo* (Pl) / *zaprěmo* (Šk); **2. I. mn.** *oprěte* (Pr, Sm) / *oprěte* (Br, Sl), *pijěte* (Ma, Za) / *pijěte* (Ba, Dr, Šv), *recěte* (La, Mg, Rš, Žu) / *recěte* (Sm) / *recěte* (Br, Sl, Šk) / *recěte* (Dr), *směte* (Ne, Sn) / *směte* (Re) / *směte* (Ba, Bg), *sopěte* (Pr) / *sopěte* (Št) / *sopěte* (Šv), *tucěte* (La, Re, Za) / *tucěte* (Ma) / *tucěte* (Ka, Šk) / *tucěte* (Bg), *uměte* (La, Sm, Za) / *uměte* (Br, Šk, Šv), *umrěte* (Mg, Sn, Št, Vi, Žu) / *umrěte* (Ba, Šv), *zaprěte* (Ne) / *zaprěte* (Vi) / *zaprěte* (Sl); **3. I. mn.** *oprô* (Sn, Št) / *oprô* (Bg, Sl) // *oprû* (Žu), *potucô* (Re, Vi) / *potucô* (Sm) / *potucô* (Ka, Sl) / *potucô* (Dr), *rostô* (La, Ma, Za) / *rostô* (Rb, Št) / *rostô* (Br, Sl, Tr) // *rostû* (Ne, Žu) / *rostû* (Pl), *sopô* (La, Sn, Za) / *sopô* (Rš, Vi) / *sopô* (Br, Sl) // *sopû* (Ma, Žu), *umrô* (La, Rš, Za) / *umrô* (Dr, Sl, Tr) // *umrû* (Ne), *zaprô* (La) / *zaprô* (Vi) / *zaprô* (Bg) // *zaprû* (Sm) / *zaprû* (Pl), *zbodô* (Mg) / *zbodô* (Rš, Re) / *zbodô* (Sl, Šk, Tr) // *zbodû* (Ne, Žu) / *zbodû* (Pl).

b) Primjeri s naglašenim vokalom osnove

1. I. jd. *dignen se* // *še* (Re, Žu) / *dignen še* (Sl), *dobijen* (La, Ne, Re, Za) / *dobijen* (Ka, Sl, Šv), *išćen* (Mg, Pr, Žu) / *išćen* (Št, Vi) / *išćen* (Br, Šk), *kihnén* (Re) / *kihnén* (Ka), *môšen* (Ne, Za, Žu) / *môšen* (Vi) / *môšen* (Sl), *môžen* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *môžen* (Pl, Rš) / *môžen* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *obrñnen* (La, Ne, Pl, Za, Žu) / *obrñnen* (Bg, Dr, Šv), *opocînen* (Št, Vi) / *opocînen* (Ma) / *opocînen* (Br, Sl) / *opocînen* (Bg, Šv), *pîšen* (La, Pr, Za, Žu) / *pîšen* (Rš, Vi) / *pîšen* (Dr), *plôcen* (La, Mg, Ne, Pl, Vi, Za, Žu) / *plôcen* (Ba, Sl, Šk) / *plôcen* (Bg, Dr, Šv), *pokrîjen se* // *še* (Ne, Sm, Št, Žu) / *pokrîjen še* (Sl, Tr), *potêžen* (La, Za) / *potêžen* (Rb, Re) /

potěžen (Bg), *prkīnen* (Rb, Re) / *prkīnen* (Ba, Ka), *rēžen* (La, Ma) / *rēžen* (Rš, Rb, Re) / *rėžen* (Ka), *rīnen* (Ma, Sn, Za) / *rīnen* (Šk), *skōcen* (La, Žu) / *škōcen* (Rš) / *skōcen* (Sm) / *škōcen* (Ba, Tr) / *škōcen* (Dr), *stīsnen se* (La, Ne, Žu) / *stīsnen še* (Pl) / *stīsnen še* (Šv, Tr), *štējen* (La, Pr, Za, Žu) / *štējen* (Rš, Vi) / *štējen* (Dr, Sl), *vēžen* (Sn, Za) / *vēžen* (Rš, Vi) / *vėžen* (Sl, Tr), *vīnen* (Pr, Žu) / *vīnen* (Sl, Šk), *živējen* (La, Ma, Ne, Sn, Sm, Za) / *živējen* (Re) / *živējen* (Bg, Šk, Tr); **2. I. jd.** *cūješ* (La, Pr, Za, Žu) / *cūješ* (Rb, Rš, Vi) / *čūješ* (Ma) / *cūješ* (Br, Ka, Šk, Tr) / *čūješ* (Bg, Šv), *dobīješ* (La, Ma, Sn) / *dobīješ* (Rš, Št, Vi) / *dobīješ* (Sl), *išćeš* (Mg, Ne, Pr, Za, Žu) / *išćeš* (Pl, Re, Vi) / *išćeš* (Ba, Dr, Šk, Tr), *lăžeš* (Sn, Sm) / *lăžeš* (Re) / *lăžeš* (Bg, Ka), *lôješ* (Mg, Sn, Žu) / *lôješ* (Pl, Št, Vi) / *lôješ* (Ba, Ka, Sl, Tr), *môšeš* (Ne, Za, Žu) / *môšeš* (Vi) / *môšeš* (Sl), *môžeš* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *môžeš* (Pl, Rš) / *môžeš* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *obr̃neš se* (La, Ma, Pr, Za) / *obr̃neš še* (Re, Št) / *obr̃neš še* (Ba, Šk), *pīšeš* (La, Mg, Pr, Za, Žu) / *pīšeš* (Pl, Rš, Re, Vi) / *pīšeš* (Br, Sl, Šk, Šv), *plôceš* (Pr, Za, Žu) / *plôceš* (Rš, Re) / *plôceš* (Ma) / *plôceš* (Br, Sl) / *plôceš* (Bg), *porêžeš se* (Mg, Ne) / *porêžeš še* (Pl, Št) / *porêžeš še* (Šk, Tr), *potêžeš* (La) / *potêžeš* (Re) / *potêžeš* (Dr), *pūšeš* (Mg, Ne, Sn, Sm, Za) / *pūšeš* (Št) / *pūšeš* (Ka), *rīneš* (Pr, Za) / *rīneš* (Rb, Vi) / *rīneš* (Sl), *šcīplješ* (La, Ne) / *šcīplješ* (Re, Vi) / *šcīplješ* (Pl) / *šcīplješ* (Ba, Šk, Tr), *vêžeš* (Sn, Za) / *vêžeš* (Rš, Vi) / *vêžeš* (Sl, Tr), *vīneš* (Ne, Sn) / *vīneš* (Pl, Vi) / *vīneš* (Ba, Šv), *zabīješ* (La, Pr, Za) / *zabīješ* (Re, Št) / *zabīješ* (Ka); **3. I. jd.** *cūje* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Vi, Za, Žu) / *čūje* (Ma, Sm) / *cūje* (Ba, Br, Sl, Šk) / *čūje* (Bg, Dr, Šv), *dobīje* (Pr, Št, Žu) / *dobīje* (Sl, Šv), *išće* (La, Ma, Za, Žu) / *išće* (Rš, Re, Vi) / *išće* (Ba, Dr, Sl, Tr), *lăže* (Ne, Sn, Žu) / *lăže* (Vi) / *lăže* (Dr, Šv), *lôje* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *lôje* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *môše* (Ne, Za, Žu) / *môše* (Vi) / *môše* (Sl), *narêže* (Ma, Ne, Pr, Sn, Za) / *narêže* (Pl, Re, Št, Vi) / *narêže* (Ka, Tr), *obr̃ne* (Mg, Rš, Re, Sm, Za, Žu) / *obr̃ne* (Šk, Šv), *pljěšće* (La, Žu) / *pljěšće* (Rš, Vi) / *pjěšće* (Pl) / *pljěšće* (Bg), *pritišne* (Mg, Ne, Žu) / *pritišne* (Pl, Vi) / *pritišne* (Bg, Šv, Tr), *prkīne se // še* (Ne, Sm, Št) / *prkīne še* (Šk, Tr), *pūše* (Mg, Za) / *pūše* (Pl, Re) / *pūše* (Sl, Šk), *pūkne* (La, Ma) / *pūkne* (Dr, Šk), *skōce* (Pr, Za) / *skōce* (Rš, Št, Vi) / *skōce* (Ma) / *skōce* (Sl) / *škōće* (Šv), *stīsne* (Ne, Sn, Žu) / *stīsne* (Pl) / *stīsne* (Šv, Tr), *vīne* (La, Ma, Re, Št) / *vīne* (Bg, Br, Tr), *vrišće* (La, Sn, Žu) / *vrišće* (Rš, Re, Vi) / *vrišće* (Dr, Ka, Šv), *zarīne* (Pr, Za, Žu) / *zarīne* (Rb, Vi) / *zarīne* (Sl, Šb), *zavêže se* (Mg, Sn, Žu) / *zavêže še* (Pl, Št) / *zavêže še* (Bg, Br, Šk, Tr); **1. I. mn.** *cūjemo* (Pr, Za) / *čūjemo* (Sm) / *cūjemo* (Ba, Ka) / *čūjemo* (Dr), *dobījemo* (La, Rš, Za) / *dobījemo* (Bg, Šk, Tr), *iščemo* (La, Ma, Pr, Sm, Za, Žu) / *iščemo* (Rš, Vi) / *iščemo* (Ka), *môžemo* (Mg, Sn) / *môžemo* (Vi) / *môžemo* (Tr), *obr̃nemo se // še* (Ne, Pr, Žu) / *obr̃nemo še* (Sl), *plôcemo* (La, Rš, Re, Za) / *plôcemo* (Ma, Sm) / *plôcemo* (Ba, Šk, Tr) / *plôcemo* (Bg, Dr), *potêgnemo* (Pr, Za) / *potêgnemo* (Ka, Šv), *pūšemo* (La, Ma, Sn) / *pūšemo* (Pl, Rb, Re) / *pūšemo* (Sl, Tr), *razrêžemo*

(Žu) / *ražrèžemo* (Pl, Vi) / *ražrèžemo* (Šk, Šv, Tr), *skòcemo* (La, Sn) / *škòcemo* (Vi) / *skòčemo* (Ma) / *škòcemo* (Sl) / *škòčemo* (Bg), *stìsnemo* (Mg, Ne) / *stìšnemo* (Pl, Vi) / *stìsnemo* (Šv, Tr), *štêjemo* (Pr, Za, Žu) / *stêjemo* (Rš, Vi) / *stêjemo* (Ba, Dr, Sl), *vînemo* (Pr, Sm, Žu) / *vinemo* (Dr, Šk), *zapîšemo* (La, Pr, Za, Žu) / *zapîšemo* (Rš, Vi) / *zapîšemo* (Ba, Dr), *zarînemo* (Mg, Sn) / *zarînemo* (Re) / *zarînemo* (Sl, Šk); **2. l. mn.** *cûjete* (Pr, Rš, Št) / *čûjete* (Sm) / *cùjete* (Ba, Br, Sl) / *čùjete* (Bg), *dobîjete* (La, Ne, Za) / *dobijete* (Ka), *išćete* (Mg, Pr, Sn, Žu) / *išćete* (Rš, Re, Vi) / *išćete* (Bg, Sl, Tr), *lâžete* (Sn) / *lâžete* (Št) / *lâžete* (Bg), *lôjete* (La, Ma, Žu) / *lòjete* (Sl, Tr), *môšete* (Ne, Za, Žu) / *môšete* (Vi) / *mòšete* (Sl), *napîšete* (La, Pr, Za, Žu) / *napîšete* (Rš, Re, Vi) / *napîšete* (Br, Sl), *obr̂nete* (Mg, Ne, Sm, Za) / *obr̂nete* (Br, Šk, Tr), *opocînete* (Št, Vi) / *opocînete* (Pl) / *opocînete* (Sl, Tr) / *opocînete* (Bg), *pljêšćete* (La, Žu) / *pljêšćete* (Rš) / *pljêšćete* (Pl) / *pljêšćete* (Dr, Sl), *pokrîjete* (Ne, Sn, Vi) / *pokrîjete* (Ba, Sl), *potêžete* (La, Pr, Za) / *potêžete* (Re, Vi) / *potêžete* (Ka), *razrèžete* (Ne, Žu) / *razrèžete* (Pl, Vi) / *razrèžete* (Šv, Tr), *stìsnete* (Sn, Žu) / *stìsnete* (Pl, Vi) / *stìsnete* (Šv, Tr), *vînete* (Rš, Za) / *vinete* (Bg, Šv), *vrîšćete* (La, Za) / *vrîšćete* (Rš, Št) / *vrîšćete* (Dr, Šk), *zabîjete* (Ma, Mg, Pr, Za) / *zabijete* (Rš, Vi) / *zabijete* (Dr); **3. l. mn.** *cûjo* (La, Pr, Rš, Vi, Za) / *čûjo* (Ma) / *cùjo* (Ba, Sl, Šk) / *čùjo* (Bg, Dr) // *cûju* (Mg, Pl, Žu) / *čûju* (Sm), *dobîjo* (Ne, Re) / *dobijjo* (Šk, Tr) // *dobîju* (Ma), *lâžo* (La) / *lâžo* (Št) / *lâžo* (Dr) // *lâžu* (Žu) / *lâžu* (Pl), *lôjo* (La, Pr, Re, Za) / *lòjo* (Ba, Ka, Sl) // *lôju* (Mg, Pl, Žu), *môšo* (La) / *môšo* (Vi) / *mòšo* (Bg, Tr) // *môšu* (Sm, Žu) / *môšu* (Pl), *òbrno* (La, Ne, Rš, Re, Žu) / *òbrnu* (Ba, Sl) // *òbrnu* (Ma), *pîšo* (La, Sn, Za) / *pîšo* (Rb, Rš, Vi) / *pîšo* (Dr, Ka, Sl) // *pîšu* (Ne, Žu) / *pîšu* (Pl), *plôco* (La, Rš, Re, Za) / *plôčo* (Ma) / *plôco* (Ba, Šk, Tr) / *plôčo* (Bg, Dr) // *plôcu* (Ne, Žu) / *plôču* (Pl, Sm), *pokrîjo* (Rb, Za) / *pokrîjo* (Ka, Šv) // *pokrîju* (Sm), *potêžo* (La, Ne, Za) / *potêžo* (Re, Št) / *potêžo* (Ba, Ka, Tr) // *potêžu* (Mg) / *potêžu* (Pl), *rêžo* (Pr, Sn, Za, Žu) / *rêžo* (Rš, Re, Vi) / *rêžo* (Br, Sl, Šk) // *rêžu* (Mg, Sm) / *rêžu* (Pl), *rîno* (Ma, Ne, Sn, Za) / *rîno* (Ba, Ka) // *rînu* (Pl), *stìsno* (Mg, Žu) / *stìšno* (Št, Vi) / *stìšno* (Dr, Sl, Tr) // *stìsnu* (Ne) / *stìšnu* (Pl), *vêžo* (Ma, Za) / *vêžo* (Rš, Re) / *vêžo* (Ba, Ka, Tr) // *vêžu* (Ne) / *vêžu* (Pl), *vîno* (La, Sn, Št) / *vinno* (Šk, Tr) // *vinu* (Pl, Sm), *vrîšćo* (La, Žu) / *vrîšćo* (Rš, Št, Vi) / *vrîšćo* (Sl, Šk) // *vrîšću* (Ma, Sm) / *vrîšću* (Pl), *živêjo* (La, Sn, Sm, Za) / *živêjo* (Re, Rš) / *živêjo* (Bg, Šk, Šv, Tr) // *živêju* (Ma, Ne) / *živêju* (Pl).

2. 4. 6. 5. 1. 3. Primjeri glagola s drugim tipom prezentskih obličnih nastavaka

a) Primjeri s naglašenim jedinim ili početnim nastavačnim vokalom

1. I. jd. *čekulôn* (Ma, Pr, Sn, Za) / *čekulòn* (Br, Sl, Šk, Tr), *čepôn* (Rb, Re) / *čepòn* (Ba, Dr), *dištakôn* (Mg, Sn) / *dištakôn* (Pl, Re) / *dištakòn* (Sl), *fermôn se* (La, Ne, Žu) / *fermòn se* (Ka, Tr), *kalôn* (Pl, Št) / *kalòn* (Br), *kantôn* (Ne, Rš, Sn, Žu) / *kantòn* (Br, Sl, Tr), *kopôn* (Mg, Sm, Za) / *kopòn* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr), *ofregôn* (Ne) / *ofregòn* (Sl), *peljôn* (La, Ma, Pr) / *pejôn* (Pl) / *peljòn* (Dr, Ka, Sl), *pensôn* (La, Pr, Za, Žu) / *pensôn* (Rš, Re, Vi) / *pensòn* (Dr, Sl, Tr), *peštôn* (Ma, Mg, Sn) / *peštôn* (Št) / *peštòn* (Šk, Šv), *piturôn* (Pr, Re, Za) / *pituròn* (Ka), *pošpijôn* (Pr, Žu) / *pošpijôn* (Re, Vi) / *pošpijòn* (Br, Sl, Tr), *raskrcôn* (Ma, Sm) / *raškrčôn* (Re) / *raškrčòn* (Ka), *refôn se // se* (La, Ne, Pr, Rš, Za) / *refòn se* (Ba, Sl, Tr), *špendôn* (Ma, Mg, Ne, Žu) / *špendôn* (Pl, Vi) / *špendòn* (Bg, Sl), *štimôn* (Pr, Za) / *štimôn* (Rš, Re) / *štimòn* (Ba, Šv), *tornôn* (La, Ne, Pr, Rš) / *tornòn* (Ba, Dr, Sl, Šv), *znôn* (La, Ma, Ne, Sn, Sm) / *znôn* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *znòn* (Bg, Br, Ka, Sl, Šv), *užôn* (La, Mg, Ne, Žu) / *užôn* (Rš, Vi) / *užòn* (Bg, Sl), *žbaljôn* (La, Pr, Sn) / *žbaljôn* (Rš, Št) / *žbajôn* (Pl) / *žbaljòn* (Dr, Šk, Tr); **2. I. jd.** *beštimoš* (Pr, Za) / *beštimoš* (Rb, Vi) / *beštimoš* (Ba, Br), *durôš* (Ma, Sn) / *durôš* (Re) / *durôš* (Ka), *fermoš* (Ne, Žu) / *fermoš* (Pl, Rš) / *fermoš* (Sl, Tr), *igrôš* (La, Ne, Sn) / *igrôš* (Re, Vi) / *igrôš* (Dr, Ka), *kalôš* (Mg, Za) / *kalôš* (Št) / *kalôš* (Ba), *kantôš* (Ne, Sn, Žu) / *kantôš* (Rš, Št) / *kantôš* (Bg, Sl, Tr), *krepôš* (La) / *krepôš* (Re) / *krepôš* (Br), *liberôš se* (Mg, Pr) / *liberôš se* (Rš, Vi) / *liberôš se* (Bg, Sl, Šv), *peljôš* (Ma, Sm) / *peljôš* (Rb) / *pejôš* (Pl) / *peljôš* (Bg, Sl, Tr), *pensôš* (Mg, Ne, Pr, Za, Žu) / *pensôš* (Rš, Re, Vi) / *pensôš* (Ba, Br, Šk), *popiturôš* (Ma) / *popiturôš* (Re) / *popiturôš* (Dr), *skopôš* (Ma, Mg, Sm, Za) / *skopôš* (Pl) / *skopôš* (Ba, Ka), *škužôš se* (La, Sn) / *škužôš se* (Št, Vi) / *škužôš se* (Bg), *tornôš se* (La, Sm, Za) / *tornôš se* (Rb, Rš) / *tornôš se* (Dr, Šv), *valjôš* (La, Pr, Žu) / *valjôš* (Rš, Re) / *vajôš* (Pl) / *valjôš* (Br, Sl, Tr), *znôš* (La, Mg, Pr, Sm, Za) / *znôš* (Rš, Re, Vi) / *znôš* (Br, Sl, Šk, Tr), *žbaljôš* (Ma, Sn, Žu) / *žbaljôš* (Rb, Re) / *žbajôš* (Pl) / *žbaljôš* (Ba, Dr, Ka); **3. I. jd.** *abadô* (La, Pr) / *abadô* (Bg, Šv), *čepô* (Mg, Rš, Sm, Št, Žu) / *čepô* (Ba, Šk), *dištakô* (Ma) / *dištakô* (Re) / *dištakô* (Dr), *durô* (Ne, Rb, Vi, Za) / *durô* (Br, Sl, Tr), *fermô* (La, Rš, Sm) / *fermô* (Ba, Dr, Šv), *igrô* (Ma, Ne, Re, Št, Vi) / *igrô* (Bg, Ka, Šk, Šv), *kalô* (Rb) / *kalô* (Dr), *kaštigô* (Pr, Žu) / *kaštigô* (Rš, Vi) / *kaštigô* (Br, Sl), *komodô* (Mg, Pr, Za) / *komodô* (Bg, Tr), *koštô* (Ne, Sm) / *koštô* (Pl, Rš, Vi) / *koštô* (Ba, Ka), *krepô* (La, Mg, Sn, Žu) / *krepô* (Ba, Sl, Tr), *kritikô* (Pr) / *kritikô* (Dr), *lampô* (Ma, Ne, Sn, Vi, Žu) / *lampô* (Bg, Ka, Šv), *nakrcô* (Re) / *nakrcô* (Ba), *pensô* (Mg, Pr, Za) / *pensô* (Pl, Vi) / *pensô* (Br, Sl, Tr), *pošpijô* (La) / *pošpijô* (Rš) / *pošpijô* (Ka), *refô se* (La, Ma, Sm) / *refô se* (Ba, Šv), *speštô* (Žu) / *speštô* (Pl) / *speštô* (Šv), *špendô* (Pr, Sm, Za) / *špendô* (Re) / *špendô* (Tr), *štimô* (La, Za) / *štimô* (Rš, Št, Vi) / *štimô* (Ba, Dr, Tr), *tornô* (Rb, Žu) / *tornô* (Bg), *valjô* (Ma, Rš, Sn, Za) / *vajô* (Pl) / *valjô* (Ba, Br, Sl, Šk), *zakopô* (Mg, Za) / *žakopô* (Št) / *žakopô* (Šv, Tr), *zamatô* (Pr, Žu) / *zamatô* (Rb, Vi) / *zamatô* (Bg), *znô* (Mg, Ne,

Sn, Žu) / *znô* (Pl, Rš, Re) / *znò* (Ka, Sl, Tr), *žbaljô* (La, Pr, Za) / *žbaljô* (Rš, Re, Št, Vi) / *žbajô* (Pl) / *žbaljò* (Ba, Dr, Šv); **1. I. mn.** *čekulômo* (Mg, Pl, Št, Žu) / *čekulòmo* (Br, Sl, Tr), *čepômo* (Rb, Za) / *čepòmo* (Ba, Dr), *fermômo* (Rš, Sm) / *fermòmo* (Bg, Sl), *fumômo* (Mg, Re, Vi) / *fumòmo* (Bg, Šk, Tr), *igrômo* (La, Ne, Rš, Re, Za) / *igròmo* (Ka), *kalômo* (Rb) / *kalòmo* (Dr), *kritikômo* (La, Pr, Za) / *kritikòmo* (Ba, Bg, Tr), *peljômo* (Mg, Sm, Št) / *pejômo* (Pl) / *peljòmo* (Ba, Sl, Tr), *pensômo* (La, Ma, Sm, Žu) / *pensòmo* (Pl, Rš, Re, Vi) / *pensòmo* (Dr, Sl, Šk), *piturômo* (Mg, Za) / *pituròmo* (Bg), *rašpalankômo* (Ne) / *rašpalankòmo* (Št) / *rašpalankòmo* (Br, Tr), *špendômo* (La, Ma, Mg, Pr, Sn, Žu) / *špendòmo* (Pl, Rš, Vi) / *špendòmo* (Ba, Ka, Šv), *tornômo* (Rb, Sm, Za) / *tornòmo* (Bg, Tr), *užômo* (La, Mg, Žu) / *užômo* (Pl, Rš, Re, Vi) / *užòmo* (Bg, Sl, Tr), *zakantômo* (Sn) / *žakantômo* (Rš, Vi) / *žakantòmo* (Br, Tr), *zamacômo* (Mg, Sn) / *žamacômo* (Re) / *žamacòmo* (Bg), *zapoštômo* (Pr, Za) / *žapoštômo* (Rš) / *žapoštòmo* (Br), *znômo* (La, Ma, Sm, Žu) / *znômo* (Pl, Rb, Re, Vi) / *znòmo* (Ba, Tr); **2. I. mn.** *brnôte* (Ne, Za) / *brnôte* (Ka), *čekulôte* (Mg, Ne, Pl) / *čekulôte* (Br, Šv), *čepôte* (La, Pr, Žu) / *čepôte* (Ba, Dr), *dištakôte* (Ne) / *dištakôte* (Vi) / *dištakôte* (Bg), *fumôte* (La, Pl, Sn, Vi, Žu) / *fumôte* (Bg, Tr), *igrôte* (La, Pr, Rš, Za) / *igrôte* (Sl, Šv), *kopôte* (Ma, Mg, Sm) / *kopôte* (Ba, Ka), *meritôte* (La, Pr, Re, Vi, Za) / *meritôte* (Bg, Tr), *odmolôte* (Sn, Žu) / *odmolôte* (Ba), *pasôte* (Mg, Za, Žu) / *pasôte* (Pl, Rš, Re) / *pasôte* (Br, Šk, Tr), *peljôte* (Mg, Sn, Žu) / *pejôte* (Pl) / *peljôte* (Ba, Ka, Tr), *pensôte* (La, Sm) / *pensôte* (Rb, Št) / *pensôte* (Bg, Sl, Šv), *poznôte* (Ma, Ne, Sm, Za) / *poznôte* (Rb, Rš, Vi) / *poznôte* (Bg, Sl), *raskrcôte* (Pr) / *raškrçôte* (Re) / *raškrçôte* (Ka), *rivôte* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *rivôte* (Bg, Sl, Tr), *špendôte* (La, Ne, Sm) / *špendôte* (Pl, Rš, Št) / *špendôte* (Br, Šv), *toçôte* (La, Žu) / *toçôte* (Tr), *tornôte* (Mg, Pl, Sn, Sm, Za, Žu) / *tornôte* (Ba, Ka, Šv), *užôte* (Pr, Sn, Žu) / *užôte* (Rš, Št, Vi) / *užôte* (Br, Šk, Tr), *žbaljôte* (Ma, Mg, Pr, Sm) / *žbaljôte* (Re, Vi) / *žbajôte* (Pl) / *žbaljôte* (Ba, Ka, Šv); **3. I. mn.** *abadôjo* (La, Pr, Rš, Za) / *abadôjo* (Bg, Tr) // *abadôju* (Ne), *dopeljôjo* (Ma, Sn, Žu) / *dopeljôjo* (Ba, Sl) // *dopeljôju* (Ne) / *dopejôju* (Pl), *durôjo* (La, Rš) / *durôjo* (Br) // *durôju* (Mg, Žu), *fermôjo* (Re, Št, Vi) / *fermôjo* (Ka, Šv) // *fermôju* (Sm), *igrôjo se* (La, Sn) // *igrôjo se* (Ka, Šv) // *igrôju se* // *še* (Pl, Sm, Žu), *kantôjo* (La, Rš, Vi) / *kantôjo* (Ba, Br) // *kantôju* (Ne), *komodôjo* (Mg, Vi, Za) / *komodôjo* (Bg, Tr) // *komodôju* (Pl), *krepôjo* (Ne, Pr, Re, Žu) / *krepôjo* (Tr) // *krepôju* (Pl, Sm), *kritikôjo* (La, Pr, Žu) / *kritikôjo* (Dr) // *kritikôju* (Ma), *liberôjo se* // *še* (Mg, Re, Sn, Za) / *liberôjo se* (Ba, Sl) // *liberôju se* (Ne, Sm), *maškarôjo se* (La, Sn) / *maškarôjo se* (Rš, Vi) / *maškarôjo se* (Ka, Sl) // *maškarôju se* (Ma) / *maškarôju se* (Pl), *navigôjo* (La, Rb, Re, Vi, Žu) / *navigôjo* (Ba, Tr) // *navigôju* (Ma), *pasôjo* (Ne, Za) / *pasôjo* (Rš, Št) / *pasôjo* (Ba, Br, Šk) // *pasôju* (Sm, Žu) / *pasôju* (Pl), *poznôjo* (La, Sn, Za) / *poznôjo* (Re, Vi) / *poznôjo* (Šk, Šv) // *poznôju* (Mg, Ne) / *poznôju* (Pl), *rivôjo* (Pr, Rš, Sn, Sm,

Vi, Za) / *rivòjo* (Bg, Sl, Tr) // *rivôju* (Ne, Žu), *škercôjo se* (La) / *škercôjo se* (Re) / *škercòjo se* (Ka) // *škercôju se* (Ma), *štimôjo* (La, Pr, Za) / *štimôjo* (Rb, Rš, Št) / *štimòjo* (Ba, Br, Sl) // *štimôju* (Ne, Sm), *zakopôjo* (Mg, Sn, Žu) / *zakopôjo* (Re, Vi) / *zakopòjo* (Br, Sl, Šk) // *zakopôju* (Ma, Ne) / *zakopôju* (Pl), *zapoštôjo* (Pr, Za) / *zapoštôjo* (Rš, Vi) / *zapoštòjo* (Dr, Šv) // *zapoštôju* (Sm).

b) Primjeri s naglašenim vokalom osnove

1. I. jd. *cèkan* (La, Sn) / *čèkan* (Ma) / *cèkan* (Sl) / *čèkan* (Bg), *cûvan* (Pl, Sn, Št) / *čûvan* (Sm) / *cûvan* (Sl, Tr) / *čûvan* (Šv), *dèlan* (Pl, Sn) / *dèlan* (Ba, Br, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Tr), *frìgan* (Mg, Ne, Pl) / *frìgan* (Sl, Šk), *gònan* (La, Pr, Re, Vi, Za, Žu) / *gònan* (Ba, Sl), *hìtan* (Ma, Re, Žu) / *hìtan* (Ka, Šk), *křpan* (Ne, Št) / *křpan* (Šk), *kùhan* (Mg, Pl, Žu) / *kùhan* (Bg, Tr), *mèšan* (Za) / *mèšan* (Rš) / *mèšan* (Br, Šk), *môran* (La, Sm, Žu) / *mòran* (Ba, Dr, Ka, Sl), *plàvan* (La, Re) / *plàvan* (Dr, Tr), *plôcan* (Ne, Re, Žu) / *plôcan* (Bg, Tr), *rìvan* (Ma, Za) / *rìvan* (Tr), *slùšan* (Ma, Ne, Za) / *slùšan* (Rš, Vi) / *slùšan* (Br, Sl), *spròvljan* (Pr, Za, Žu) / *spròvljan* (Re, Rš, Vi) / *spròvjan* (Pl) / *spròvljan* (Dr), *šcìpan* (Ne) / *šcìpan* (Vi) / *šcìpan* (Sl), *špòran* (Ma, Mg, Sm, Žu) / *špòran* (Rb, Št) / *špòran* (Br, Sl), *tìran* (La, Rš, Za) / *tìran* (Ba, Sl, Šv), *tòncan* (La, Ne, Žu) / *tòncan* (Br), *trèban* (Ma, Pr, Sn, Za) / *trèban* (Dr, Ka), *vèrvan* (La, Rš, Vi, Žu) / *vèrvan* (Sl), *vòljan se* // *se* (La, Sn, Vi, Žu) / *vòljan se* (Pl) / *vòljan se* (Ka), *zrìban* (Mg, Ne) / *zrìban* (Pl) / *zrìban* (Šv, Tr); **2. I. jd.** *dèlaš* (Ne, Sm, Za) / *dèlaš* (Rš, Re, Vi) / *dèlaš* (Ba, Bg, Šv), *gònaš* (Pr, Za) / *gònaš* (Re) / *gònaš* (Ka), *hìtaš* (La, Ne, Sn) / *hìtaš* (Re, Vi) / *hìtaš* (Dr), *kalìvaš* (Žu) / *kalìvaš* (Rš) / *kalìvaš* (Ka), *kambjìvaš* (Pr) / *kambjìvaš* (Rb, Re) / *kambjìvaš* (Ba, Sl), *krepìvaš* (La, Ma) / *krepìvaš* (Pl) / *krepìvaš* (Ka), *kùhaš* (Mg, Ne) / *kùhaš* (Št) / *kùhaš* (Sl), *mèšaš* (Žu) / *mèšaš* (Vi) / *mèšaš* (Tr), *môraš* (La, Pr, Sm, Za) / *môraš* (Pl, Re, Vi) / *môraš* (Br, Sl), *narìbaš* (Žu) / *narìbaš* (Pl) / *narìbaš* (Šv), *plàvaš* (Sn, Žu) / *plàvaš* (Rb) / *plàvaš* (Bg, Dr), *prontìvaš* (La, Mg) / *prontìvaš* (Št, Vi) / *prontìvaš* (Ba), *rìvaš* (La, Pr, Za) / *rìvaš* (Rš) / *rìvaš* (Dr, Sl), *ròmpaš* (Ma) / *ròmpaš* (Re) / *ròmpaš* (Ka), *slùšaš* (La, Ne, Sn) / *slùšaš* (Pl, Re, Št) / *slùšaš* (Br, Sl, Šv), *spròvljaš* (Mg, Sm, Žu) / *spròvljaš* (Rš, Vi) / *spròvjaš* (Pl) / *spròvljaš* (Ba, Dr), *špòraš* (Ma, Ne) / *špòraš* (Re) / *špòraš* (Br, Tr), *trèbaš* (La, Pr, Sn, Za) / *trèbaš* (Pl, Rš, Št) / *trèbaš* (Ba, Sl, Tr), *tòncáš* (Ma, Sm, Žu) / *tòncáš* (Vi) / *tòncáš* (Br), *vèrvaš* (Mg, Ne, Za) / *vèrvaš* (Pl, Re, Vi) / *vèrvaš* (Br, Sl, Tr); **3. I. jd.** *cèka* (La, Pl, Za) / *čèka* (Ma, Sm) / *cèka* (Br, Sl) / *čèka* (Bg, Šv), *cûva* (Rš, Za) / *čûva* (Pl) / *cûva* (Ba, Tr) / *čûva* (Dr), *čepìva* (Rb, Žu) / *čepìva* (Ka, Sl, Šk), *dèla* (Mg, Pl, Re, Sn, Št, Za) / *dèla* (Bg, Šk, Tr), *fermìva* (La) / *fermìva* (Dr), *gòna* (Pr, Re, Vi, Za) / *gòna* (Ba), *hìta se* (Ne, Sm, Žu) / *hìta se* (Br), *krepìva* (Rš, Št) /

krepiva (Sl), *môra* (Mg, Ma, Ne, Rš, Št, Za) / *móra* (Dr, Šk), *pàda* (Re, Št, Žu) / *pàda* (Sl, Tr),
píta (La, Sn, Sm) / *píta* (Bg, Ka, Sl, Šv), *pláva* (Ne, Vi, Žu) / *pláva* (Dr, Šk), *plóca* (Mg, Sn,
Št) / *plóca* (Šk, Tr), *pljüva* (La, Rb) / *pljüva* (Pl) / *pljüva* (Ba), *pomêša* (Mg, Sn) / *pomêša* (Pl,
Rš) / *pomêša* (Šv, Tr), *poslúša* (La, Pr, Za) / *poslúša* (Re) / *poslúša* (Dr), *prôvlja* (Ma, Rš, Sm,
Vi) / *prôvja* (Pl) / *prôvlja* (Br, Tr), *rômpa* (Re, Žu) / *rômpa* (Ka), *sküha* (Mg) / *sküha* (Št) /
sküha (Šk), *šcípa* (La, Pr) / *šcípa* (Re, Vi) / *šcípa* (Br), *šiška* (Mg) / *šiška* (Št) / *šíska* (Bg),
špôra (Ne, Sn) / *špôra* (Pl, Re) / *špôra* (Dr), *tônca* (Rš, Žu) / *tônca* (Sl, Tr), *trêba* (La, Ma, Pr,
Rb, Sm, Št, Vi, Za) / *trêba* (Ba, Ka, Šv), *zamêša se* (Žu) / *zamêša se* (Pl, Vi) / *zamêša se* (Tr);
1. I. mn. *čèkamo* (La, Rš) / *čèkamo* (Ma) / *čèkamo* (Ba) / *čèkamo* (Dr), *dèlamo* (Pr, Sn, Vi) /
dèlamo (Ka, Šv), *fermívamo* (Re) / *fermívamo* (Sl), *gônamo* (Re, Za) / *gônamo* (Ka), *kùhamo*
(Mg, Ne, Pl, Sn) / *kùhamo* (Bg), *môramo* (La, Pr, Rš, Re, Za, Žu) / *môramo* (Br, Sl, Šk, Šv),
naríbamo (Žu) / *naríbamo* (Šv), *pítamo* (Sm) / *pítamo* (Dr), *plávamo* (Mg, Pl, Rb, Re) /
plávamo (Bg, Tr), *plócamo* (Sn, Št) / *plócamo* (Ba), *pomêšamo* (Mg, Za) / *pomêšamo* (Pl, Vi)
/ *pomêšamo* (Šv), *prôvljamo* (Ma, Sn, Žu) / *prôvjamo* (Pl) / *prôvljamo* (Br, Šk), *razvôljamo*
(Žu) / *razvôljamo* (Pl) / *razvôljamo* (Šv, Tr), *slúšamo* (La, Ma, Sm) / *slúšamo* (Vi) / *slúšamo*
(Ka), *sfrìgamo* (Mg) / *sfrìgamo* (Pl) / *sfrìgamo* (Šk), *stävamo* (Pr, Žu) / *stävamo* (Rb, Rš) /
stävamo (Ba), *tìramo* (La, Sm, Za, Žu) / *tìramo* (Dr), *tôncamo* (Rš, Sn) / *tôncamo* (Bg, Tr); **2.**
I. mn. *čèkate* (Vi) / *čèkate* (Ma) / *čèkate* (Sl) / *čèkate* (Dr), *dävate* (Ne, Re) / *dävate* (Ba, Sl),
cúvate (La, Za) / *čúvate* (Pl) / *cúvate* (Šk) / *čúvate* (Bg), *mêšate* (Ne, Žu) / *mêšate* (Vi) /
mêšate (Šv), *môrate* (Rb, Rš, Sm, Št) / *môrate* (Br, Tr), *pítate* (Pr, Sn, Za) / *pítate* (Ba, Ka),
plávate (La, Pl) / *plávate* (Šk), *plócate* (Ma, Vi) / *plócate* (Šv), *pořrìgate* (Pl, Žu) / *pořrìgate*
(Tr), *potìrate* (La, Št) / *potìrate* (Sl), *rívate* (Sm, Vi) / *rívate* (Ba), *rashítate* (Ne) / *rashítate*
(Rš) / *rashítate* (Šk), *rômpate* (Re, Za) / *rômpate* (Tr), *skühate* (Ne, Žu) / *skühate* (Pl, Vi) /
skühate (Šv), *sprôvljate* (Pr) / *sprôvljate* (Rš) / *sprôvjate* (Pl) / *sprôvljate* (Tr), *stävate* (Sm,
Žu) / *stävate* (Pl) / *stävate* (Šv), *tôncate* (La, Rš, Sm, Vi) / *tôncate* (Br), *trêbate* (Ma, Pr, Re) /
trêbate (Ba, Sl, Tr), *vêrvate* (Št) / *vêrvate* (Sl), *vôljate se* (La) / *vôljate se* (Pl) / *vôljate se* (Bg),
zakřpate (Mg, Ne) / *zakřpate* (Vi) / *zakřpate* (Br, Tr); **3. I. mn.** *čèkajo* (La, Rš, Re) / *čèkajo*
(Ba, Tr) / *čèkajo* (Dr) // *čèkaju* (Mg) / *čèkaju* (Sm), *dèlajo* (Ma, Rš, Sn, Št, Žu) / *dèlajo* (Ba,
Dr, Ka, Tr) // *dèlaju* (Mg), *fermívajo* (Re) / *fermívajo* (Bg) // *fermívaju* (Sm), *gônajo* (La, Pr,
Re, Za) / *gônajo* (Ba) // *gônaju* (Ma), *hítajo* (Št, Žu) / *hítajo* (Tr) // *hítaju* (Pl), *kalívajo* (Rb) /
kalívajo (Šv) // *kalívaju* (Ne), *kühajo* (Rš, Sn, Vi) / *kühajo* (Sl, Šk) // *kühaju* (Pl, Žu), *mêšajo*
(La, Za) / *mêšajo* (Re) / *mêšajo* (Dr) // *mêšaju* (Ne) / *mêšaju* (Pl), *môrajo* (La, Mg, Pr, Za) /
môrajo (Bg, Tr) // *môraju* (Žu), *pàdajo* (Rš, Vi) / *pàdajo* (Ba, Sl) // *pàdaju* (Ma), *pítajo* (La,
Ne, Rb, Sm) / *pítajo* (Ka, Sl) // *pítaju* (Pl), *plávajo* (Mg, Rb, Re) / *plávajo* (Sl, Šk) // *plávaju*

(Pl, Žu), *plôcajo* (La, Rš) / *plôcajo* (Bg, Tr) // *plôcaju* (Ma), *slûšajo* (La, Sn, Žu) / *slûšajo* (Re, Vi) / *slûšajo* (Br, Sl) // *slûšaju* (Sm), *šćipajo* (Mg) / *šćipajo* (Št) / *šćipajo* (Bg) // *šćipaju* (Sm), *tôncajo* (Ne, Rš, Za, Žu) / *tôncajo* (Br, Sl, Šv) // *tôncaju* (Pl), *tornîvajo* (La, Pr) / *tornîvajo* (Ba) // *tornîvaju* (Pl, Žu), *vêrvajo* (Ma, Mg, Št, Vi) / *vêrvajo* (Sl) // *vêrvaju* (Ne), *zapîrajo* (Pr, Za) / *zapîrajo* (Re) / *zapîrajo* (Šv) // *zapîraju* (Sm).

2. 4. 6. 5. 1. 4. Primjeri glagola s trećim tipom prezentskih obličnih nastavaka

a) Primjeri s naglašenim jedinim ili početnim nastavačnim vokalom

1. 1. jd. *bežîn* (La) / *bežîn* (Rb) / *bežîn* (Ba, Tr), *blejîn* (Re) / *blejîn* (Dr), *brojîn* (Ma, Pl, Sn, Za) / *brojîn* (Sl), *doletîn* (Mg) / *doletîn* (Ka), *držîn* (Žu) / *držîn* (Pl, Rš) / *držîn* (Šk), *gojîn* (Mg) / *gojîn* (Tr), *ležîn* (Žu) / *ležîn* (Pl) / *ležîn* (Sl, Tr), *mucîn* (La, Rb, Rš, Sn, Za) / *mucîn* (Br, Sl, Šk, Tr) / *mučîn* (Bg, Šv), *sedîn* (La, Ma, Mg, Za) / *sedîn* (Rb, Re, Vi) / *sedîn* (Ba, Sl, Šv), *skrbîn* (Mg, Ne) / *skrbîn* (Pl, Št) / *skrbîn* (Sl), *smejîn se* (La, Ma, Ne, Za, Žu) / *smejîn se* (Št) / *smejîn se* (Sl, Šk, Tr), *smrdîn* (La) / *smrdîn* (Re) / *smrdîn* (Ka), *spîn* (Ma) / *spîn* (Št, Vi) / *spîn* (Sl), *storîn* (Pr, Sn, Za) / *storîn* (Pl, Vi) / *storîn* (Šk), *trepîn* (Žu) / *trepîn* (Sl), *trpîn* (Vi) / *trpîn* (Br), *vrtîn* (Ma, Žu) / *vrtîn* (Šv), *zgorîn* (Mg) / *zgorîn* (Št) / *zgorîn* (Dr); **2. 1. jd.** *bežîš* (Sm, Za) / *bežîš* (Rš) / *bežîš* (Br), *blejîš* (Pr) / *blejîš* (Rš) / *blejîš* (Ka), *brojîš* (Sm) / *brojîš* (Rb) / *brojîš* (Ba), *držîš* (Ne) / *držîš* (Pl) / *držîš* (Šv), *gorîš* (La, Sn, Žu) / *gorîš* (Vi) / *gorîš* (Bg, Tr), *ležîš* (Ma, Sn) / *ležîš* (Št) / *ležîš* (Sl), *mucîš* (Pr, Za) / *mucîš* (Rš, Re) / *mučîš* (Ma) / *mucîš* (Sl, Šk) / *mučîš* (Bg), *sedîš* (Mg, Za) / *sedîš* (Re) / *sedîš* (Dr, Ka), *smejîš se* (La, Pr, Žu) / *smejîš se* (Rš) / *smejîš se* (Sl, Tr), *smrdîš* (Ne) / *smrdîš* (Re, Vi) / *smrdîš* (Br, Sl), *spîš* (Ma, Mg, Sn) / *spîš* (Št) / *spîš* (Sl, Šv), *storîš* (La, Sm) / *storîš* (Pl, Rb) / *storîš* (Šk, Tr), *trepîš* (Žu) / *trepîš* (Rš) / *trepîš* (Ba), *trpîš* (Ne, Za) / *trpîš* (Št, Vi) / *trpîš* (Sl, Šv), *zavrtîš* (Pr) / *zavrtîš* (Re) / *zavrtîš* (Dr), *zvonîš* (La) / *zvonîš* (Rš) / *zvonîš* (Ka); **3. 1. jd.** *bežî* (Mg, Sm) / *bežî* (Rb) / *bežî* (Ba, Dr), *blejî* (Mg) / *blejî* (Tr), *blešćî* (Pr) / *blešćî* (Vi) / *blešćî* (Šk), *bolî* (Ne, Rš, Žu) / *bolî* (Br, Tr), *gorî* (La, Ma, Pl, Za) / *gorî* (Ba, Šk, Tr), *grmî* (Re, Sm, Žu) / *grmî* (Br), *letî* (La, Mg, Sn, Žu) / *letî* (Ba, Ka), *ležî* (Ma, Za) / *ležî* (Pl, Št) / *ležî* (Sl, Šk), *mucî* (Re, Vi) / *mučî* (Sm) / *mucî* (Sl, Tr) / *mučî* (Bg), *smejî se* (Mg, Ne, Pr, Žu) / *smejî se* (Pl, Re, Vi) / *smejî se* (Sl), *spî* (La, Ma, Sn, Žu) / *spî* (Pl, Re, Št) / *spî* (Sl, Šk), *srbî* (Ne, Sm) / *srbî* (Rb) / *srbî* (Bg, Šv), *šumî* (Mg, Pr, Žu) / *šumî* (Vi) / *šumî* (Sl), *trpî* (Mg, Žu) / *trpî* (Ba, Tr), *veselî se* (Pr) / *veselî se* (Vi) / *veselî se* (Tr), *vrtî* (La, Re, Sn) / *vrtî* (Ba, Dr), *zvonî* (Pr, Za) / *zvonî* (Rš, Re) / *zvonî* (Šk, Šv); **1. 1. mn.** *bežîmo* (Sn, Za) / *bežîmo* (Re, Št) / *bežîmo* (Ka), *brojîmo* (La, Re) / *brojîmo* (Dr),

doletîmo (La, Za) / *doletîmo* (Ka), *držîmo* (Mg, Ne, Žu) / *držîmo* (Pl, Rš) / *držîmo* (Br, Tr), *ležîmo* (Ne, Žu) / *ležîmo* (Vi) / *ležîmo* (Bg, Tr), *mučîmo* (La, Pr, Za) / *mučîmo* (Pl, Sm) / *mučîmo* (Ba) / *mučîmo* (Bg), *skrbîmo* (Ma, Žu) / *skrbîmo* (Št) / *skrbîmo* (Bg), *smejîmo se* (La, Sn, Žu) / *smejîmo se* (Re, Vi) / *smejîmo se* (Br, Šk, Tr), *storîmo* (Mg, Ne, Za) / *storîmo* (Rš, Re) / *storîmo* (Bg, Sl, Tr), *trpîmo* (Vi, Žu) / *trpîmo* (Bg, Br), *vrîmo* (Pr, Sm) / *vrîmo* (Dr), *zaspîmo* (Sn, Za) / *zaspîmo* (Št) / *zaspîmo* (Sl), *zgojîmo* (Mg) / *zgojîmo* (Pl) / *zgojîmo* (Tr); **2. I. mn.** *bežîte* (La, Ma, Žu) / *bežîte* (Rš, Re) / *bežîte* (Ba, Sl), *držîte* (Ne, Za) / *držîte* (Rb, Vi) / *držîte* (Ba, Šv), *ležîte* (Mg) / *ležîte* (Št) / *ležîte* (Sl), *mučîte* (Pr, Rš, Žu) / *mučîte* (Ma) / *mučîte* (Sl, Šk) / *mučîte* (Dr), *nasmejîte se* (La, Ma, Sm, Žu) / *nasmejîte se* (Rš) / *nasmejîte se* (Tr), *pobrojîte* (Sn) / *pobrojîte* (Bg), *potrpîte* (Pr, Re) / *potrpîte* (Ba, Ka), *pozvonîte* (Ne) / *pozvonîte* (Št) / *pozvonîte* (Sl), *sedîte* (Mg, Za) / *sedîte* (Pl, Re) / *sedîte* (Br, Tr), *storîte* (La, Mg, Za) / *storîte* (Pl, Rš, Št) / *storîte* (Šk, Šv), *trepîte* (Rš, Vi) / *trepîte* (Bg), *veselîte se* (Sn) / *veselîte se* (Vi) / *veselîte se* (Br), *vrîte* (Ma, Sm) / *vrîte* (Ka), *zasmrđîte* (Pr, Žu) / *zasmrđîte* (Re) / *zasmrđîte* (Ba), *zaspîte* (Sn, Za) / *zaspîte* (Vi) / *zaspîte* (Sl); **3. I. mn.** *bolô* (Pr, Vi, Žu) / *bolô* (Br, Sl, Šv) // *bolû* (Ma) // *bolê* (Pl), *brojô* (La, Sm, Vi) / *brojô* (Ba, Ka) // *brojû* (Ne) // *brojê* (Pl), *držô* (La, Mg, Pr, Sn, Za) / *držô* (Rb, Št) / *držô* (Dr, Šk) // *držû* (Sm) // *držê* (Pl), *letô* (Mg, Ne, Re) / *letô* (Ka, Sl) // *letû* (Ma) // *letê* (Pl), *ležô* (La, Sn, Žu) / *ležô* (Rš, Vi) / *ležô* (Ba, Šv) // *ležê* (Pl), *mučô* (Pr, Re, Vi, Za) / *mučô* (Ma) / *mučô* (Br, Sl, Tr) / *mučô* (Bg, Dr) // *mučû* (Sm) // *mučê* (Pl), *smrdô* (Sn, Sm) / *smrdô* (Re, Vi) / *smrdô* (Dr, Šv) // *smrdû* (Ne) // *smrdê* (Pl), *spô* (La, Pr) / *spô* (Re) / *spô* (Ka, Sl) // *spû* (Ma) // *spê* (Pl), *srbô* (Ma, Za) / *srbô* (Rb, Vi) / *srbô* (Šk, Tr) // *srbû* (Žu) // *srbê* (Pl), *storô* (La, Mg, Za) / *storô* (Rš, Re, Št, Vi) / *storô* (Ba, Šv) // *storû* (Sm) // *storê* (Pl), *trpô* (Št) / *trpô* (Br) // *trpû* (Žu) // *trpê* (Pl).

b) Primjeri s naglašenim vokalom osnove

1. I. jd. *dêlin* (Pr, Rš, Vi) / *dêlin* (Bg, Dr), *fînin* (Mg, Za) / *fînin* (Ba), *cêdin* (La) / *cêdin* (Ka), *domîslin se* (Mg) / *domîslin se* (Rš) / *domîslin se* (Šk), *govôrin* (Ne, Pl, Za, Žu) / *govôrin* (Br, Tr), *hîtin* (Ma, Re, Rb) / *hîtin* (Dr), *hòdin* (Pl, Žu) / *hòdin* (Bg), *hrônin* (La, Ne, Št, Vi) / *hrônin* (Sl, Tr), *jôdin se* (Ma, Sn) / *jôdin se* (Br, Šk), *jôvin* (La, Sm, Za) / *jôvin* (Ba, Dr), *kûpin* (Mg, Ne, Pl, Žu) / *kûpin* (Šk), *mòlin* (Št) / *mòlin* (Sl), *nòsin* (La, Ma, Ne, Pr, Sm, Za, Žu) / *nòsin* (Pl, Rš, Vi) / *nòsin* (Ba, Ka, Sl), *plôtin* (La, Sm) / *plôtin* (Sl, Tr), *pràvin* (Re, Vi) / *pràvin* (Bg), *prêšin* (Pr) / *prêšin* (Vi) / *prêšin* (Ka), *prôšin* (Sn) / *prôšin* (Re) / *prôšin* (Ba), *prîtin se* (La, Za) / *prîtin se* (Ka), *rashlôdin* (Mg, Žu) / *rashlôdin* (Pl) / *rashlôdin* (Tr), *raspîlin* (Sm) / *raspîlin* (Rb) / *raspîlin* (Ba), *sôdin* (Mg, Ne) / *sôdin* (Pl) / *sôdin* (Šk, Tr), *trêfin* (La, Za)

/ *trěfin* (Dr), *vřdin* (Re, Sm, Za) / *vidin* (Br, Dr, Sl, Tr), *zgřbin* (Pr, řu) / *řgřbin* (Rř, řt) / *řgřbin* (Br, Sl), *zřbin* (Ma, Sm, řu) / *řřbin* (Rř, Vi) / *řřbin* (Br, Dr, Sl, řk, Tr); **2. I. jd.** *cřstřř* (Ne) / *cřstřř* (Pl) / *cřstřř* (Sm) / *cřstřř* (řk) / *cřstřř* (řv), *domřřř se* (Mg, řu) / *domřřř ře* (Vi) / *domřřř ře* (Dr), *glřdiř* (Sn) / *glřdiř* (Re) / *glřdiř* (Tr), *hřtiř* (La, Za) / *hřtiř* (Pl) / *hřtiř* (Br), *hřdiř* (Ma, Sm, řu) / *hřdiř* (Rb) / *hřdiř* (Ba), *jřdiř* (Pr) / *jřdiř* (Rř) / *jřdiř* (řk), *jřviř* (Mg, Ne) / *jřviř* (Vi) / *jřviř* (Sl, Tr), *plřtiř* (La, řu) / *plřtiř* (Vi) / *plřtiř* (Sl, řk), *posřdiř* (Mg) / *posřdiř* (Pl, Vi) / *posřdiř* (Tr), *přtiř* (Pr, Za) / *přtiř* (Re) / *přtiř* (Dr), *přtiř* (Ne) / *přtiř* (Rř) / *přtiř* (Br, řk), *tědiř* (Mg) / *tědiř* (Pl) / *tědiř* (Tr), *ufědiř se* (Ne, řu) / *ufědiř ře* (Vi) / *ufědiř ře* (Bg, Sl), *uměřiř* (řu) / *uměřiř* (Pl) / *uměřiř* (řv, Tr), *sprřzniř* (La, Ma) / *sprřzniř* (Rř) / *sprřzniř* (Ka), *směřiř se* (Pr) / *směřiř ře* (Re) / *směřiř ře* (Dr), *vřdiř* (La, Ma, Sn, Za) / *vřdiř* (Rř, Vi) / *vřdiř* (Br, Sl, Tr), *vřdiř* (La, Sm, řu) / *vřdiř* (řt) / *vřdiř* (Bg, Br), *zaběřiř* (řu) / *zaběřiř* (Pl) / *zaběřiř* (řk), *zablřtiř* (Mg) / *zablřtiř* (řt) / *zablřtiř* (Ba), *zbřdiř* (La, Za) / *zbřdiř* (Re) / *zbřdiř* (Sl), *zgřbřiř* (Pr, řu) / *řgřbřiř* (Vi) / *řgřbřiř* (Dr, Tr), *zřbiř* (La, Ma, řu) / *zřbiř* (Rř) / *zřbiř* (Br, řk); **3. I. jd.** *cědi* (La) / *cědi* (Ka), *dřmi* (Pr, řu) / *dřmi* (řk), *fřni* (Ne, Pl, Sn) / *fřni* (Bg), *hlřdi* (Mg) / *hlřdi* (Br), *hřdi* (Mg, Pr, Rř, řt) / *hřdi* (Sl, Tr), *jřdi se* (La, Ma, Za) / *jřdi ře* (Sl, řv), *křri* (La, řu) / *křri* (Bg, Ka), *govřri* (Ne, Pl, Pr, Vi) / *govřri* (Bg), *navřdi* (Re, Sn, Vi) / *navřdi* (Sl), *nřři* (řu) / *nřři* (řt) / *nřři* (Dr, Sl), *přti* (La, Pr, Sm) / *přti* (řk, Tr), *prřvi* (Pl, Rb, Rř, Vi) / *prřvi* (Ba, řk), *prřti se* (La) / *prřti ře* (Ka), *poděli* (La, Mg, řt) / *poděli* (řk), *prehřti* (Sm, řu) / *prehřti* (Ka), *rasřdi* (Ma) / *rasřdi* (Rř) / *rasřdi* (Ba), *spřmeti se* (Pr, Za) / *spřmeti ře* (Rb, Vi) / *spřmeti ře* (Br, Sl), *splřti se* (La, řu) / *splřti ře* (Re) / *splřti ře* (Ba, Br), *střvi* (Ma, Sn) / *střvi* (Pl) / *střvi* (řk, Tr), *tědi* (Mg) / *tědi* (Bg), *těpli* (Pl, řt, Vi) / *těpli* (Sl), *ufědi* (Re, Za) / *ufědi* (Tr), *věři* (La) / *věři* (Rb) / *věři* (Ka), *vřdi* (Pr, řt, řu) / *vřdi* (Ba, řk), *vřli* (Mg, Sn, Za) / *vřli* (Sl, Tr), *zaměři* (Ne, řu) / *zaměři* (Pl) / *zaměři* (řv, Tr), *zgřbi se* (Pr, Sm) / *řgřbi ře* (řt) / *řgřbi ře* (Ka), *zřbi* (Mg, řu) / *zřbi* (Pl, Rř, Vi) / *zřbi* (řk, Tr); **1. I. mn.** *cřřtimo* (Mg) / *cřřtimo* (Pl) / *cřřtimo* (Sm) / *cřřtimo* (Ba, Ka) / *cřřtimo* (Bg), *fřřtimo* (La, Sn) / *fřřtimo* (Bg), *govřřtimo* (Ne, Pl, Rř, Vi) / *govřřtimo* (Br, Sl, Tr), *hřřtimo* (Re, řt, řu) / *hřřtimo* (řk, řv), *hřřtimo* (La, Rř, Sm, Za) / *hřřtimo* (Dr), *jřřtimo* (Sn) / *jřřtimo* (Ba), *křřtimo* (Mg, Pl) / *křřtimo* (řk), *nřřtimo* (Sm, řu) / *nřřtimo* (Rř) / *nřřtimo* (Tr), *plřřtimo* (Pr, Za) / *plřřtimo* (Bg), *přřtimo* (Sn, Vi) / *přřtimo* (Dr, řv), *precěřtimo* (Mg, Ne, řu) / *precěřtimo* (Tr), *raspřřtimo* (La, Za) / *raspřřtimo* (Re) / *raspřřtimo* (Ba, Ka), *razdělřtimo* (Ne, Sm) / *razdělřtimo* (Rř, Vi) / *razdělřtimo* (řk), *střřvřtimo* (Ma, Mg) / *střřvřtimo* (řt) / *střřvřtimo* (Sl), *těřřtimo* (Pl) / *těřřtimo* (Tr), *vřřtimo* (La, Rř, Re, Sn, řu) / *vřřtimo* (Sl), *věřřtimo* (Pr) / *věřřtimo* (Rb) / *věřřtimo* (Ka), *vřřtimo* (Pr, Rř, Sn, Sm, Za) / *vřřtimo* (Ba, Dr, řk, řv), *zgřřvřtimo* (Ma, Za) / *řgřřvřtimo* (Rř) / *řgřřvřtimo* (Ba, řv), *zřřvřtimo* (La, Sn, Sm, Za, řu) / *zřřvřtimo* (Rř, Vi) / *zřřvřtimo* (Br,

Šk, Tr); **2. I. mn.** *domìslite se* (La) / *domìslite se* (Vi) / *domìslite se* (Šv), *govòrite* (Mg, Ne, Pl) / *govòrite* (Ba, Šk), *mêsite* (Žu) / *mêsite* (Pl) / *mešite* (Tr), *mòlite* (Ne) / *mòlite* (Br), *navàdite* (Pr, Za) / *navàdite* (Bg), *pocìstite* (Sn) / *pocìstite* (Vi) / *pocìstite* (Sm) / *pocìstite* (Sl, Tr) / *pocìstite* (Bg), *posòdite* (Mg) / *posòdite* (Pl) / *posòdite* (Tr), *prèšite* (La, Pr) / *prèšite* (Re) / *prèšite* (Šk), *pùstite* (Ma, Za) / *pùstite* (Rš) / *pùstite* (Br, Šv), *razjòdite* (Žu) / *razjòdite* (Rb) / *razjòdite* (Dr), *spàmetite se* (La, Pr, Žu) / *spàmetite se* (Rš, Vi) / *spàmetite se* (Br, Sl), *tèndite* (Ne, Sm) / *tèndite* (Šv), *tèplite* (Mg) / *tèplite* (Sl), *vèšite* (La, Žu) / *vèšite* (Rb) / *vèšite* (Ka), *vìdite* (Mg, Pl, Št) / *vidite* (Bg, Sl, Šv), *vòlite* (Mg, Št, Za) / *vòlite* (Tr), *zapòlite* (Sm) / *zapòlite* (Re) / *zapòlite* (Bg), *zbùdite* (La, Pr) / *zbùdite* (Vi) / *zbùdite* (Šk), *zòbite* (Sn, Za, Žu) / *zòbite* (Rš, Št) / *zòbite* (Ba, Sl), *zrùšite* (Sm, Za) / *zrùšite* (Re) / *zrùšite* (Bg); **3. I. mn.** *govòro* (La, Pr, Re, Št, Za) / *govòro* (Ba, Šv) // *govòru* (Sm) // *govòre* (Pl), *hìto* (Rš) / *hìto* (Ka) // *hìte* (Pl), *hòdo* (Rb, Sn, Vi) / *hòdo* (Sl) // *hòdu* (Ma) // *hòde* (Pl), *jòdo* (La, Rš, Sn, Za) / *jòdo* (Br, Tr) // *jòde* (Pl), *jòvo* (Pr, Št, Žu) / *jòvo* (Šv) // *jòvu* (Mg) // *jòve* (Pl), *mìslo* (La, Ne, Žu) / *mìslo* (Rb, Rš) / *mìslo* (Dr, Šk) // *mìslu* (Sm) // *mìšle* (Pl), *mòlo* (Pr, Vi) / *mòlo* (Sl) // *mòle* (Pl), *navàdo* (Mg, Sn, Vi, Žu) / *navàdo* (Br, Sl, Tr) // *navàdu* (Ma) // *navàde* (Pl), *nòso* (Mg, Za) / *nòso* (Re, Vi) / *nòso* (Ba, Ka) // *nòše* (Pl), *plòto* (Pr, Št, Vi) / *plòto* (Bg, Sl) // *plòtu* (Žu) // *plòte* (Pl), *pòrto* (La, Ne, Sm, Žu) / *pòrto* (Dr, Tr) // *pòrte* (Pl), *pràvo* (La, Re, Za) / *pràvo* (Ba, Šv) // *pràve* (Pl), *spòlo* (Pr, Za) / *spòlo* (Rš, Vi) / *spòlo* (Sl, Šk) // *spòlu* (Ma) // *spòle* (Pl), *tèndo* (Mg, Re, Sm) / *tèndo* (Tr) // *tènde* (Pl), *vìdo* (La, Rb, Žu) / *vìdo* (Dr, Ka) // *vìde* (Pl), *vòlo* (La, Ma, Pr, Sn, Št) / *vòlo* (Sl, Šv) // *vòlu* (Sm) // *vòle* (Pl), *zgùbo* (Mg, Žu) / *zgùbo* (Re) / *zgùbo* (Ba, Tr) // *zgùbu* (Ne) // *zgùbe* (Pl), *zòbo* (Pr, Sn) / *zòbo* (Rb, Vi) / *zòbo* (Tr) // *zòbu* (Žu) // *zòbe* (Pl).

2. 4. 6. 5. 2. Nastavci i spregovne vrste

Prvi se tip prezentskih obličnih nastavaka javlja u glagola II., IV., VII. i VIII. spregovne vrste, drugi je tip prezentskih obličnih nastavaka zabilježen u glagola I. spregovne vrste, a treći je tip prezentskih obličnih nastavaka karakterističan za glagole III., V. i VI. spregovne vrste.

2. 4. 6. 5. 2. 1. Prva spregovna vrsta

1. I. jd. *cèkan* (La, Sn) / *čèkan* (Ma) / *cèkan* (Sl) / *čekan* (Bg), *cùvan* (Pl, Sn, Št) / *čùvan* (Sm) / *cùvan* (Sl, Tr) / *čùvan* (Šv), *dèlan* (Pl, Sn) / *dèlan* (Ba, Br, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Tr), *frìgan* (Mg, Ne, Pl) / *frìgan* (Sl, Šk), *gònan* (La, Pr, Re, Vi, Za, Žu) / *gònan* (Ba, Sl), *hìtan* (Ma, Re, Žu) / *hìtan* (Ka, Šk), *křpan* (Ne, Št) / *krpan* (Šk), *kùhan* (Mg, Pl, Žu) / *kùhan* (Bg, Tr), *mèšan* (Za) / *mèšan* (Rš) / *mèšan* (Br, Šk), *mòran* (La, Sn, Žu) / *mòran* (Ba, Dr, Ka, Sl), *plàvan* (La, Re) / *plàvan* (Dr, Tr), *plòcan* (Ne, Re, Žu) / *plòcan* (Bg, Tr), *rìvan* (Ma, Za) / *rìvan* (Tr), *slùšan* (Ma, Ne, Za) / *slùšan* (Rš, Vi) / *slùšan* (Br, Sl), *spròvljan* (Pr, Za, Žu) / *spròvljan* (Re, Rš, Vi) / *spròvjan* (Pl) / *spròvljan* (Dr), *ščìpan* (Ne) / *ščìpan* (Vi) / *ščìpan* (Sl), *špòran* (Ma, Mg, Sn, Žu) / *špòran* (Rb, Št) / *špòran* (Br, Sl), *tìran* (La, Rš, Za) / *tìran* (Ba, Sl, Šv), *tòncan* (La, Ne, Žu) / *tòncan* (Br), *trèban* (Ma, Pr, Sn, Za) / *trèban* (Dr, Ka), *vèrvan* (La, Rš, Vi, Žu) / *vèrvan* (Sl), *vòljan se // sé* (La, Sn, Vi, Žu) / *vòljan sé* (Pl) / *vòljan sé* (Ka), *zrìban* (Mg, Ne) / *zrìban* (Pl) / *zrìban* (Šv, Tr); *čekulòn* (Ma, Pr, Sn, Za) / *čekulòn* (Br, Sl, Šk, Tr), *cépòn* (Rb, Re) / *cépòn* (Ba, Dr), *dištakòn* (Mg, Sn) / *dištakòn* (Pl, Re) / *dištakòn* (Sl), *fermòn se* (La, Ne, Žu) / *fermòn sé* (Ka, Tr), *kalòn* (Pl, Št) / *kalòn* (Br), *kantòn* (Ne, Rš, Sn, Žu) / *kantòn* (Br, Sl, Tr), *kopòn* (Mg, Sm, Za) / *kopòn* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr), *ofregòn* (Ne) / *ofregòn* (Sl), *peljòn* (La, Ma, Pr) / *pejòn* (Pl) / *peljòn* (Dr, Ka, Sl), *pensòn* (La, Pr, Za, Žu) / *pensòn* (Rš, Re, Vi) / *pensòn* (Dr, Sl, Tr), *peštòn* (Ma, Mg, Sn) / *peštòn* (Št) / *peštòn* (Šk, Šv), *pituròn* (Pr, Re, Za) / *pituròn* (Ka), *pošpijòn* (Pr, Žu) / *pošpijòn* (Re, Vi) / *pošpijòn* (Br, Sl, Tr), *raskrcòn* (Ma, Sm) / *raškrcòn* (Re) / *raškrcòn* (Ka), *refòn se // sé* (La, Ne, Pr, Rš, Za) / *refòn sé* (Ba, Sl, Tr), *špendòn* (Ma, Mg, Ne, Žu) / *špendòn* (Pl, Vi) / *špendòn* (Bg, Sl), *štimòn* (Pr, Za) / *štimòn* (Rš, Re) / *štimòn* (Ba, Šv), *tornòn* (La, Ne, Pr, Rš) / *tornòn* (Ba, Dr, Sl, Šv), *znòn* (La, Ma, Ne, Sn, Sm) / *znòn* (Pl, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *znòn* (Bg, Br, Ka, Sl, Šv), *užòn* (La, Mg, Ne, Žu) / *užòn* (Rš, Vi) / *užòn* (Bg, Sl), *žbaljòn* (La, Pr, Sn) / *žbaljòn* (Rš, Št) / *žbajòn* (Pl) / *žbaljòn* (Dr, Šk, Tr).

2. I. jd. *dèlaš* (Ne, Sm, Za) / *dèlaš* (Rš, Re, Vi) / *dèlaš* (Ba, Bg, Šv), *gònaš* (Pr, Za) / *gònaš* (Re) / *gònaš* (Ka), *hìtaš* (La, Ne, Sn) / *hìtaš* (Re, Vi) / *hìtaš* (Dr), *kalìvaš* (Žu) / *kalìvaš* (Rš) / *kalìvaš* (Ka), *kambjìvaš* (Pr) / *kambjìvaš* (Rb, Re) / *kambjìvaš* (Ba, Sl), *krepìvaš* (La, Ma) / *krepìvaš* (Pl) / *krepìvaš* (Ka), *kùhaš* (Mg, Ne) / *kùhaš* (Št) / *kùhaš* (Sl), *mèšaš* (Žu) / *mèšaš* (Vi) / *mèšaš* (Tr), *mòraš* (La, Pr, Sm, Za) / *mòraš* (Pl, Re, Vi) / *mòraš* (Br, Sl), *narìbaš* (Žu) / *narìbaš* (Pl) / *narìbaš* (Šv), *plàvaš* (Sn, Žu) / *plàvaš* (Rb) / *plàvaš* (Bg, Dr), *prontìvaš* (La, Mg) / *prontìvaš* (Št, Vi) / *prontìvaš* (Ba), *rìvaš* (La, Pr, Za) / *rìvaš* (Rš) / *rìvaš* (Dr, Sl), *rômpaš* (Ma) / *rômpaš* (Re) / *rômpaš* (Ka), *slùšaš* (La, Ne, Sn) / *slùšaš* (Pl, Re, Št) / *slùšaš*

(Br, Sl, Šv), *sprôvljaš* (Mg, Sm, Žu) / *sprôvljaš* (Rš, Vi) / *sprôvjaš* (Pl) / *sprôvljaš* (Ba, Dr), *špôraš* (Ma, Ne) / *špôraš* (Re) / *špôraš* (Br, Tr), *trêbaš* (La, Pr, Sn, Za) / *trêbaš* (Pl, Rš, Št) / *trêbaš* (Ba, Sl, Tr), *tôncaš* (Ma, Sm, Žu) / *tôncaš* (Vi) / *tôncaš* (Br), *vêrvaš* (Mg, Ne, Za) / *vêrvaš* (Pl, Re, Vi) / *vêrvaš* (Br, Sl, Tr); *beštímôš* (Pr, Za) / *beštímôš* (Rb, Vi) / *beštímôš* (Ba, Br), *durôš* (Ma, Sn) / *durôš* (Re) / *durôš* (Ka), *fermôš* (Ne, Žu) / *fermôš* (Pl, Rš) / *fermôš* (Sl, Tr), *igrôš* (La, Ne, Sn) / *igrôš* (Re, Vi) / *igrôš* (Dr, Ka), *kalôš* (Mg, Za) / *kalôš* (Št) / *kalôš* (Ba), *kantôš* (Ne, Sn, Žu) / *kantôš* (Rš, Št) / *kantôš* (Bg, Sl, Tr), *krepôš* (La) / *krepôš* (Re) / *krepôš* (Br), *liberôš se* (Mg, Pr) / *liberôš se* (Rš, Vi) / *liberôš se* (Bg, Sl, Šv), *peljôš* (Ma, Sm) / *peljôš* (Rb) / *pejôš* (Pl) / *peljôš* (Bg, Sl, Tr), *pensôš* (Mg, Ne, Pr, Za, Žu) / *pensôš* (Rš, Re, Vi) / *penšôš* (Ba, Br, Šk), *popiturôš* (Ma) / *popiturôš* (Re) / *popiturôš* (Dr), *skopôš* (Ma, Mg, Sm, Za) / *skopôš* (Pl) / *škopôš* (Ba, Ka), *skužôš se* (La, Sn) / *škužôš se* (Št, Vi) / *škužôš se* (Bg), *tornôš se* (La, Sm, Za) / *tornôš se* (Rb, Rš) / *tornôš se* (Dr, Šv), *valjôš* (La, Pr, Žu) / *valjôš* (Rš, Re) / *vajôš* (Pl) / *valjôš* (Br, Sl, Tr), *znôš* (La, Mg, Pr, Sm, Za) / *znôš* (Rš, Re, Vi) / *znôš* (Br, Sl, Šk, Tr), *žbaljôš* (Ma, Sn, Žu) / *žbaljôš* (Rb, Re) / *žbajôš* (Pl) / *žbaljôš* (Ba, Dr, Ka).

3. I. jd. *čeka* (La, Pl, Za) / *čeka* (Ma, Sm) / *čeka* (Br, Sl) / *čeka* (Bg, Šv), *cûva* (Rš, Za) / *cûva* (Pl) / *cûva* (Ba, Tr) / *čûva* (Dr), *čepîva* (Rb, Žu) / *čepîva* (Ka, Sl, Šk), *dêla* (Mg, Pl, Re, Sn, Št, Za) / *dêla* (Bg, Šk, Tr), *fermîva* (La) / *fermîva* (Dr), *gôna* (Pr, Re, Vi, Za) / *gôna* (Ba), *hîta se* (Ne, Sm, Žu) / *hîta se* (Br), *krepîva* (Rš, Št) / *krepîva* (Sl), *môra* (Ma, Mg, Ne, Rš, Št, Za) / *môra* (Dr, Šk), *pàda* (Re, Št, Žu) / *pàda* (Sl, Tr), *pîta* (La, Sn, Sm) / *pîta* (Bg, Ka, Sl, Šv), *plàva* (Ne, Vi, Žu) / *plàva* (Dr, Šk), *plôca* (Mg, Sn, Št) / *plôca* (Šk, Tr), *pljûva* (La, Rb) / *pljûva* (Pl) / *pljûva* (Ba), *pomêša* (Mg, Sn) / *pomêša* (Pl, Rš) / *pomêša* (Šv, Tr), *poslûša* (La, Pr, Za) / *poslûša* (Re) / *poslûša* (Dr), *prôvlja* (Ma, Rš, Sm, Vi) / *prôvja* (Pl) / *prôvlja* (Br, Tr), *rômpa* (Re, Žu) / *rômpa* (Ka), *skûha* (Mg) / *skûha* (Št) / *skûha* (Šk), *šcîpa* (La, Pr) / *šcîpa* (Re, Vi) / *šcîpa* (Br), *šîška* (Mg) / *šîška* (Št) / *šîška* (Bg), *špôra* (Ne, Sn) / *špôra* (Pl, Re) / *špôra* (Dr), *tônca* (Rš, Žu) / *tônca* (Sl, Tr), *trêba* (La, Ma, Pr, Rb, Sm, Št, Vi, Za) / *trêba* (Ba, Ka, Šv), *zamêša se* (Žu) / *zamêša se* (Pl, Vi) / *zamêša se* (Tr); *abadô* (La, Pr) / *abadô* (Bg, Šv), *čepô* (Mg, Rš, Sm, Št, Žu) / *čepô* (Ba, Šk), *dištakô* (Ma) / *dištakô* (Re) / *dištakô* (Dr), *durô* (Ne, Rb, Vi, Za) / *durô* (Br, Sl, Tr), *fermô* (La, Rš, Sm) / *fermô* (Ba, Dr, Šv), *igrô* (Ma, Ne, Re, Št, Vi) / *igrô* (Bg, Ka, Šk, Šv), *kalô* (Rb) / *kalô* (Dr), *kaštigô* (Pr, Žu) / *kaštigô* (Rš, Vi) / *kaštigô* (Br, Sl), *komodô* (Mg, Pr, Za) / *komodô* (Bg, Tr), *koštô* (Ne, Sm) / *koštô* (Pl, Rš, Vi) / *koštô* (Ba, Ka), *krepô* (La, Mg, Sn, Žu) / *krepô* (Ba, Sl, Tr), *kritikô* (Pr) / *kritikô* (Dr), *lampô* (Ma, Ne, Sn, Vi, Žu) / *lampô* (Bg, Ka, Šv), *nakrcô* (Re) / *nakrcô* (Ba), *pensô* (Mg, Pr, Za) / *pensô* (Pl, Vi) / *pensô* (Br, Sl, Tr), *pošpijô* (La) / *pošpijô* (Rš) / *pošpijô* (Ka), *refô se* (La, Ma,

Sm) / *refò še* (Ba, Šv), *speštô* (Žu) / *špeštô* (Pl) / *špeštò* (Šv), *špendô* (Pr, Sm, Za) / *špendô* (Re) / *špendò* (Tr), *štimô* (La, Za) / *štimô* (Rš, Št, Vi) / *štimò* (Ba, Dr, Tr), *tornô* (Rb, Žu) / *tornò* (Bg), *valjô* (Ma, Rš, Sn, Za) / *vajô* (Pl) / *valjò* (Ba, Br, Sl, Šk), *zakopô* (Mg, Za) / *žakopô* (Št) / *žakopò* (Šv, Tr), *zamatô* (Pr, Žu) / *žamatô* (Rb, Vi) / *žamatò* (Bg), *znô* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *znô* (Pl, Rš, Re) / *znò* (Ka, Sl, Tr), *žbaljô* (La, Pr, Za) / *žbaljô* (Rš, Re, Št, Vi) / *žbajô* (Pl) / *žbaljò* (Ba, Dr, Šv).

1. I. mn. *čəkamo* (La, Rš) / *čəkamo* (Ma) / *čekamo* (Ba) / *čekamo* (Dr), *dělamo* (Pr, Sn, Vi) / *dělamo* (Ka, Šv), *fermívamo* (Re) / *fermívamo* (Sl), *gônamo* (Re, Za) / *gônamo* (Ka), *kùhamo* (Mg, Ne, Pl, Sn) / *kùhamo* (Bg), *môramo* (La, Pr, Rš, Re, Za, Žu) / *mòramo* (Br, Sl, Šk, Šv), *naríbamo* (Žu) / *naríbamo* (Šv), *pítamo* (Sm) / *pítamo* (Dr), *plávamo* (Mg, Pl, Rb, Re) / *plávamo* (Bg, Tr), *plócamo* (Sn, Št) / *plócamo* (Ba), *poměšamo* (Mg, Za) / *poměšamo* (Pl, Vi) / *poměšamo* (Šv), *prôvljamo* (Ma, Sn, Žu) / *prôvjamo* (Pl) / *prôvljamo* (Br, Šk), *razvôljamo* (Žu) / *razvôljamo* (Pl) / *razvôljamo* (Šv, Tr), *slùšamo* (La, Ma, Sm) / *slùšamo* (Vi) / *slùšamo* (Ka), *sfrìgamo* (Mg) / *sfrìgamo* (Pl) / *sfrìgamo* (Šk), *stävamo* (Pr, Žu) / *stävamo* (Rb, Rš) / *stävamo* (Ba), *tìramo* (La, Sm, Za, Žu) / *tìramo* (Dr), *tôncamo* (Rš, Sn) / *tôncamo* (Bg, Tr); *čekulômo* (Mg, Pl, Št, Žu) / *čekulômo* (Br, Sl, Tr), *čepômo* (Rb, Za) / *čepômo* (Ba, Dr), *fermômo* (Rš, Sm) / *fermômo* (Bg, Sl), *fumômo* (Mg, Re, Vi) / *fumômo* (Bg, Šk, Tr), *igrômo* (La, Ne, Rš, Re, Za) / *igrômo* (Ka), *kalômo* (Rb) / *kalômo* (Dr), *kritikômo* (La, Pr, Za) / *kritikômo* (Ba, Bg, Tr), *peljômo* (Mg, Sm, Št) / *pejômo* (Pl) / *peljômo* (Ba, Sl, Tr), *pensômo* (La, Ma, Sm, Žu) / *pensômo* (Pl, Rš, Re, Vi) / *pensômo* (Dr, Sl, Šk), *piturômo* (Mg, Za) / *piturômo* (Bg), *rašpalankômo* (Ne) / *rašpalankômo* (Št) / *rašpalankômo* (Br, Tr), *špendômo* (La, Ma, Mg, Pr, Sn, Žu) / *špendômo* (Pl, Rš, Vi) / *špendômo* (Ba, Ka, Šv), *tornômo* (Rb, Sm, Za) / *tornômo* (Bg, Tr), *užômo* (La, Mg, Žu) / *užômo* (Pl, Rš, Re, Vi) / *užômo* (Bg, Sl, Tr), *zakantômo* (Sn) / *žakantômo* (Rš, Vi) / *žakantômo* (Br, Tr), *zamacômo* (Mg, Sn) / *žamacômo* (Re) / *žamacômo* (Bg), *zapoštômo* (Pr, Za) / *žapoštômo* (Rš) / *žapoštômo* (Br), *znômo* (La, Ma, Sm, Žu) / *znômo* (Pl, Rb, Re, Vi) / *znômo* (Ba, Tr).

2. I. mn. *čəkate* (Vi) / *čəkate* (Ma) / *čekate* (Sl) / *čekate* (Dr), *dävate* (Ne, Re) / *dävate* (Ba, Sl), *cûvate* (La, Za) / *čûvate* (Pl) / *cûvate* (Šk) / *čûvate* (Bg), *měšate* (Ne, Žu) / *měšate* (Vi) / *měšate* (Šv), *môrate* (Rb, Rš, Sm, Št) / *mòrate* (Br, Tr), *pítate* (Pr, Sn, Za) / *pítate* (Ba, Ka), *plávate* (La, Pl) / *plávate* (Šk), *plócate* (Ma, Vi) / *plócate* (Šv), *pofrìgate* (Pl, Žu) / *pofrìgate* (Tr), *potìrate* (La, Št) / *potìrate* (Sl), *rìvate* (Sm, Vi) / *rìvate* (Ba), *rashìtate* (Ne) / *rashìtate* (Rš) / *rashìtate* (Šk), *rômpate* (Re, Za) / *ròmpate* (Tr), *skùhate* (Ne, Žu) / *škùhate* (Pl, Vi) / *škùhate* (Šv), *sprôvljate* (Pr) / *šprôvljate* (Rš) / *šprôvjate* (Pl) / *šprôvljate* (Tr),

stàvate (Sm, Žu) / *stàvate* (Pl) / *stàvate* (Šv), *tôncate* (La, Rš, Sm, Vi) / *tòncate* (Br), *trêbate* (Ma, Pr, Re) / *trêbate* (Ba, Sl, Tr), *vêrvate* (Št) / *vêrvate* (Sl), *vôljate se* (La) / *vôjate se* (Pl) / *vôljate se* (Bg), *zakřpate* (Mg, Ne) / *zakřpate* (Vi) / *zakřpate* (Br, Tr); *brnôte* (Ne, Za) / *brnôte* (Ka), *čekulôte* (Mg, Ne, Pl) / *čekulôte* (Br, Šv), *čepôte* (La, Pr, Žu) / *čepôte* (Ba, Dr), *dištakôte* (Ne) / *dištakôte* (Vi) / *dištakôte* (Bg), *fumôte* (La, Pl, Sn, Vi, Žu) / *fumôte* (Bg, Tr), *igrôte* (La, Pr, Rš, Za) / *igrôte* (Sl, Šv), *kopôte* (Ma, Mg, Sm) / *kopôte* (Ba, Ka), *meritôte* (La, Pr, Re, Vi, Za) / *meritôte* (Bg, Tr), *odmolôte* (Sn, Žu) / *odmolôte* (Ba), *pasôte* (Mg, Za, Žu) / *pasôte* (Pl, Rš, Re) / *pasôte* (Br, Šk, Tr), *peljôte* (Mg, Sn, Žu) / *pejôte* (Pl) / *peljôte* (Ba, Ka, Tr), *pensôte* (La, Sm) / *pensôte* (Rb, Št) / *pensôte* (Bg, Sl, Šv), *poznôte* (Ma, Ne, Sm, Za) / *poznôte* (Rb, Rš, Vi) / *poznôte* (Bg, Sl), *raskrcôte* (Pr) / *raškrcôte* (Re) / *raškrcôte* (Ka), *rivôte* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *rivôte* (Bg, Sl, Tr), *špendôte* (La, Ne, Sm) / *špendôte* (Pl, Rš, Št) / *špendôte* (Br, Šv), *toçôte* (La, Žu) / *toçôte* (Tr), *tornôte* (Mg, Pl, Sn, Sm, Za, Žu) / *tornôte* (Ba, Ka, Šv), *užôte* (Pr, Sn, Žu) / *užôte* (Rš, Št, Vi) / *užôte* (Br, Šk, Tr), *žbaljôte* (Ma, Mg, Pr, Sm) / *žbaljôte* (Re, Vi) / *žbajôte* (Pl) / *žbaljôte* (Ba, Ka, Šv).

3. I. mn. *čekajo* (La, Rš, Re) / *čekajo* (Ba, Tr) / *čekajo* (Dr) // *čekaju* (Mg) / *čekaju* (Sm), *cûjo* (Pr, Rb, Za) / *cûjo* (Sl, Šk) / *čûjo* (Bg) // *cûju* (Ne) / *čûju* (Pl), *dělajo* (Ma, Rš, Sn, Št, Žu) / *dělajo* (Ba, Dr, Ka, Tr) // *dělaju* (Mg), *fermîvajo* (Re) / *fermîvajo* (Bg) // *fermîvaju* (Sm), *gônajo* (La, Pr, Re, Za) / *gônajo* (Ba) // *gônaju* (Ma), *hîtajô* (Št, Žu) / *hîtajô* (Tr) // *hîtajô* (Pl), *kalîvajo* (Rb) / *kalîvajo* (Šv) // *kalîvaju* (Ne), *kûhajo* (Rš, Sn, Vi) / *kûhajo* (Sl, Šk) // *kûhaju* (Pl, Žu), *mêšajo* (La, Za) / *mêšajo* (Re) / *mêšajo* (Dr) // *mêšaju* (Ne) / *mêšaju* (Pl), *môrajo* (La, Mg, Pr, Za) / *môrajo* (Bg, Tr) // *môraju* (Žu), *pàdajo* (Rš, Vi) / *pàdajo* (Ba, Sl) // *pàdaju* (Ma), *pîtajô* (La, Ne, Rb, Sm) / *pîtajô* (Ka, Sl) // *pîtajô* (Pl), *plàvajo* (Mg, Rb, Re) / *plàvajo* (Sl, Šk) // *plàvaju* (Pl, Žu), *plôçajo* (La, Rš) / *plôçajo* (Bg, Tr) // *plôçaju* (Ma), *slûšajo* (La, Sn, Žu) / *slûšajo* (Re, Vi) / *slûšajo* (Br, Sl) // *slûšaju* (Sm), *šcîpajo* (Mg) / *šcîpajo* (Št) / *šcîpajo* (Ng) // *šcîpaju* (Sm), *tôncajo* (Ne, Rš, Za, Žu) / *tôncajo* (Br, Sl, Šv) // *tôncaju* (Pl), *tornîvajo* (La, Pr) / *tornîvajo* (Ba) // *tornîvaju* (Pl), *vêrvajo* (Ma, Mg, Št, Vi) / *vêrvajo* (Sl) // *vêrvaju* (Ne), *zapîrajo* (Pr, Za) / *zapîrajo* (Re) / *zapîrajo* (Šv) // *zapîraju* (Sm); *abadôjo* (La, Pr, Rš, Za) / *abadôjo* (Bg, Tr) // *abadôju* (Ne), *dopeljôjo* (Ma, Sn, Žu) / *dopeljôjo* (Ba, Sl) // *dopeljôju* (Ne) / *dopeljôju* (Pl), *durôjo* (La, Rš) / *durôjo* (Br) // *durôju* (Mg, Žu), *fermôjo* (Re, Št, Vi) / *fermôjo* (Ka, Šv) // *fermôju* (Sm), *igrôjo se* (La, Sn) / *igrôjo se* (Ka, Šv) // *igrôju se* // *se* (Pl, Sm, Žu), *kantôjo* (La, Rš, Vi) / *kantôjo* (Ba, Br) // *kantôju* (Ne), *komodôjo* (Mg, Vi, Za) / *komodôjo* (Bg, Tr) // *komodôju* (Pl), *krepôjo* (Ne, Pr, Re, Žu) / *krepôjo* (Tr) // *krepôju* (Pl, Sm), *kritikôjo* (La, Pr, Žu) / *kritikôjo* (Dr) // *kritikôju* (Ma), *liberôjo se* // *se* (Mg, Re, Sn, Za) / *liberôjo se* (Ba, Sl) // *liberôju se* (Ne, Sm), *maškarôjo se* (La, Sn) / *maškarôjo se* (Rš, Vi) /

maškaròjo še (Ka, Sl) // *maškarôju se* (Ma) / *maškarôju še* (Pl), *navigòjo* (La, Rb, Re, Vi, Žu) / *navigòjo* (Ba, Tr) // *navigôju* (Ma), *pasòjo* (Ne, Za) / *pašòjo* (Rš, Št) / *pašòjo* (Ba, Br, Šk) // *pasôju* (Sm, Žu) / *pašôju* (Pl), *poznòjo* (La, Sn, Za) / *poznòjo* (Re, Vi) / *poznòjo* (Šk, Šv) // *poznôju* (Mg, Ne) / *poznôju* (Pl), *rivòjo* (Pr, Rš, Sn, Sm, Vi, Za) / *rivòjo* (Bg, Sl, Tr) // *rivôju* (Ne, Žu), *škercòjo se* (La) / *škercòjo še* (Re) / *škercòjo še* (Ka) // *škercôju se* (Ma), *štimòjo* (La, Pr, Za) / *štimòjo* (Rb, Rš, Št) / *štimòjo* (Ba, Br, Sl) // *štimôju* (Ne, Sm), *zakopòjo* (Mg, Sn, Žu) / *žakopòjo* (Re, Vi) / *žakopòjo* (Br, Sl, Šk) // *zakopôju* (Ma, Ne) / *žakopôju* (Pl), *zapoštòjo* (Pr, Za) / *žapoštòjo* (Rš, Vi) / *žapoštòjo* (Dr, Šv) // *zapoštôju* (Sm).

2. 4. 6. 5. 2. 2. Druga spregovna vrsta

1. I. jd. *išćen* (Mg, Pr, Žu) / *išćen* (Št, Vi) / *išćen* (Br, Šk), *môšen* (Ne, Za, Žu) / *môšen* (Vi) / *môšen* (Sl), *môžen* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *môžen* (Pl, Rš) / *môžen* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pîšen* (La, Pr, Za, Žu) / *pîšen* (Rš, Vi) / *pîšen* (Dr), *plòcen* (La, Mg, Ne, Pl, Vi, Za, Žu) / *plòcen* (Ba, Sl, Šk) / *plòcen* (Bg, Dr, Šv), *potêžen* (La, Za) / *potêžen* (Rb, Re) / *potêžen* (Bg), *rêžen* (La, Ma) / *rêžen* (Rš, Rb, Re) / *rêžen* (Ka), *skòcen* (La, Žu) / *skòcen* (Rš) / *skòcen* (Sm) / *skòcen* (Ba, Tr) / *skòcen* (Dr), *vêžen* (Sn, Za) / *vêžen* (Rš, Vi) / *vêžen* (Sl, Tr);

2. I. jd. *išćeš* (Mg, Ne, Pr, Za, Žu) / *išćeš* (Pl, Re, Vi) / *išćeš* (Ba, Dr, Šk, Tr), *lâžeš* (Sn, Sm) / *lâžeš* (Re) / *lâžeš* (Bg, Ka), *lôješ* (Mg, Sn, Žu) / *lôješ* (Pl, Št, Vi) / *lôješ* (Ba, Ka, Sl, Tr), *môšeš* (Ne, Za, Žu) / *môšeš* (Vi) / *môšeš* (Sl), *môžeš* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *môžeš* (Pl, Rš) / *môžeš* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *pîšeš* (La, Mg, Pr, Za, Žu) / *pîšeš* (Pl, Rš, Re, Vi) / *pîšeš* (Br, Sl, Šk, Šv), *plòceš* (Pr, Za, Žu) / *plòceš* (Rš, Re) / *plòceš* (Ma) / *plòceš* (Br, Sl) / *plòceš* (Bg), *porêžeš se* (Mg, Ne) / *porêžeš se* (Pl, Št) / *porêžeš se* (Šk, Tr), *potêžeš* (La) / *potêžeš* (Re) / *potêžeš* (Dr), *pûšeš* (Mg, Ne, Sn, Sm, Za) / *pûšeš* (Št) / *pûšeš* (Ka), *šćîplješ* (La, Ne) / *šćîplješ* (Re, Vi) / *šćîplješ* (Pl) / *šćîplješ* (Ba, Šk, Tr), *vêžeš* (Sn, Za) / *vêžeš* (Rš, Vi) / *vêžeš* (Sl, Tr);

3. I. jd. *išće* (La, Ma, Za, Žu) / *išće* (Rš, Re, Vi) / *išće* (Ba, Dr, Sl, Tr), *lâže* (Ne, Sn, Žu) / *lâže* (Vi) / *lâže* (Dr, Šv), *lôje* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *lôje* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv), *môše* (Ne, Za, Žu) / *môše* (Vi) / *môše* (Sl), *narêže* (Ma, Ne, Pr, Sn, Za) / *narêže* (Pl, Re, Št, Vi) / *narêže* (Ka, Tr), *pljêšće* (La, Žu) / *pljêšće* (Rš, Vi) / *pljêšće* (Pl) / *pljêšće* (Bg), *pûše* (Mg, Za) / *pûše* (Pl, Re) / *pûše* (Sl, Šk), *skòce* (Pr, Za) / *skòce* (Rš, Št, Vi) / *skòce* (Ma) / *skòce* (Šk) / *skòce* (Šv), *vrišće* (La, Sn, Žu) / *vrišće* (Rš, Re, Vi) / *vrišće* (Dr, Ka, Šv), *zavêže se* (Mg, Sn, Žu) / *žavêže se* (Pl, Št) / *žavêže se* (Bg, Br, Šk, Tr);

1. I. mn. *išćemo* (La, Ma, Pr, Sm, Za, Žu) / *išćemo* (Rš, Vi) / *išćemo* (Ka), *môžemo* (Mg, Sn) / *môžemo* (Vi) / *môžemo* (Tr), *plôcemo* (La, Rš, Re, Za) / *plôcemo* (Ma, Sm) / *plôcemo* (Ba, Šk, Tr) / *plôcemo* (Bg, Dr), *pûšemo* (La, Ma, Sn) / *pûšemo* (Pl, Rb, Re) / *pûšemo* (Sl, Tr), *razrêžemo* (Žu) / *razrêžemo* (Pl, Vi) / *razrêžemo* (Šk, Šv, Tr), *skôcemo* (La, Sn) / *skôcemo* (Vi) / *skôcemo* (Ma) / *skôcemo* (Sl) / *skôcemo* (Bg), *zapišemo* (La, Pr, Za, Žu) / *zapišemo* (Rš, Vi) / *zapišemo* (Ba, Dr);

2. I. mn. *iščete* (Mg, Pr, Sn, Žu) / *iščete* (Rš, Re, Vi) / *iščete* (Bg, Sl, Tr), *lâžete* (Sn) / *lâžete* (Št) / *lâžete* (Bg), *lôjete* (La, Ma, Žu) / *lôjete* (Sl, Tr), *môšete* (Ne, Za, Žu) / *môšete* (Vi) / *môšete* (Sl), *napîšete* (La, Pr, Za, Žu) / *napîšete* (Rš, Re, Vi) / *napîšete* (Br, Sl), *pljêšćete* (La, Žu) / *pljêšćete* (Rš) / *pljêšćete* (Pl) / *pljêšćete* (Dr, Sl), *potêžete* (La, Pr, Za) / *potêžete* (Re, Vi) / *potêžete* (Ka), *razrêžete* (Ne, Žu) / *razrêžete* (Pl, Vi) / *razrêžete* (Šv, Tr), *vrîšćete* (La, Za) / *vrîšćete* (Rš, Št) / *vrîšćete* (Dr, Šk);

3. I. mn. *lâžo* (La) / *lâžo* (Št) / *lâžo* (Dr) // *lâžu* (Žu) / *lâžu* (Pl), *lôjo* (La, Pr, Re, Za) / *lôjo* (Ba, Ka, Sl) // *lôju* (Mg, Pl, Žu), *môšo* (La) / *môšo* (Vi) / *môšo* (Bg, Tr) // *môšu* (Sm, Žu) / *môšu* (Pl), *pîšo* (La, Sn, Za) / *pîšo* (Rb, Rš, Vi) / *pîšo* (Dr, Ka, Sl) // *pîšu* (Ne, Žu) / *pîšu* (Pl), *plôco* (La, Rš, Re, Za) / *plôco* (Ma) / *plôco* (Ba, Šk, Tr) / *plôco* (Bg, Dr) // *plôcu* (Ne, Žu) / *plôcu* (Pl, Sm), *potêžo* (La, Ne, Za) / *potêžo* (Re, Št) / *potêžo* (Ba, Ka, Tr) // *potêžu* (Mg) / *potêžu* (Pl), *rêžo* (Pr, Sn, Za, Žu) / *rêžo* (Rš, Re, Vi) / *rêžo* (Br, Sl, Šk) // *rêžu* (Mg, Sm) / *rêžu* (Pl), *vêžo* (Ma, Za) / *vêžo* (Rš, Re) / *vêžo* (Ba, Ka, Tr) // *vêžu* (Ne) / *vêžu* (Pl), *vrîšćo* (La, Žu) / *vrîšćo* (Rš, Št, Vi) / *vrîšćo* (Sl, Šk) // *vrîšću* (Ma, Sm) / *vrîšću* (Pl).

2. 4. 6. 5. 2. 3. Treća spregovna vrsta

1. I. jd. *bežîn* (La) / *bežîn* (Rb) / *bežîn* (Ba, Tr), *blejîn* (Re) / *blejîn* (Dr), *brojîn* (Ma, Pl, Sn, Za) / *brojîn* (Sl), *držîn* (Žu) / *držîn* (Pl, Rš) / *držîn* (Šk), *ležîn* (Žu) / *ležîn* (Pl) / *ležîn* (Sl, Tr), *mucîn* (La, Rb, Rš, Sn, Za) / *mucîn* (Br, Sl, Šk, Tr) / *mučîn* (Bg, Šv), *smejîn se* (La, Ma, Ne, Za, Žu) / *smejîn se* (Št) / *smejîn se* (Sl, Šk, Tr), *spîn* (Ma) / *spîn* (Št, Vi) / *spîn* (Sl);

2. I. jd. *bežîš* (Sm, Za) / *bežîš* (Rš) / *bežîš* (Br), *blejîš* (Pr) / *blejîš* (Rš) / *blejîš* (Ka), *brojîš* (Sm) / *brojîš* (Rb) / *brojîš* (Ba), *držîš* (Ne) / *držîš* (Pl) / *držîš* (Šv), *ležîš* (Ma, Sn) / *ležîš* (Št) / *ležîš* (Sl), *mucîš* (Pr, Za) / *mucîš* (Rš, Re) / *mučîš* (Ma) / *mučîš* (Sl, Šk) / *mučîš* (Bg), *smejîš se* (La, Pr, Žu) / *smejîš se* (Rš) / *smejîš se* (Sl, Tr), *spîš* (Ma, Mg, Sn) / *spîš* (Št) / *spîš* (Sl, Šv);

3. I. jd. *beží* (Mg, Sm) / *beží* (Rb) / *beží* (Ba, Dr), *blejí* (Mg) / *blejí* (Tr), *bleščí* (Pr) / *bleščí* (Vi) / *bleščí* (Šk), *leží* (Ma, Za) / *leží* (Pl, Št) / *leží* (Sl, Šk), *mucí* (Re, Vi) / *mučí* (Sm) / *mucí* (Sl, Tr) / *mučí* (Bg), *smejí se* (Mg, Ne, Pr, Žu) / *smejí se* (Pl, Re, Vi) / *smejí se* (Sl), *spí* (La, Ma, Sn, Žu) / *spí* (Pl, Re, Št) / *spí* (Sl, Šk);

1. I. mn. *bežímo* (Sn, Za) / *bežímo* (Re, Št) / *bežímo* (Ka), *brojímo* (La, Re) / *brojímo* (Dr), *držímo* (Mg, Ne, Žu) / *držímo* (Pl, Rš) / *držímo* (Br, Tr), *ležímo* (Ne, Žu) / *ležímo* (Vi) / *ležímo* (Bg, Tr), *mucímo* (La, Pr, Za) / *mučímo* (Pl, Sm) / *mucímo* (Ba) / *mučímo* (Bg), *smejímo se* (La, Sn, Žu) / *smejímo se* (Re, Vi) / *smejímo se* (Br, Šk, Tr), *zaspímo* (Sn, Za) / *zaspímo* (Št) / *zaspímo* (Sl);

2. I. mn. *bežíte* (La, Ma, Žu) / *bežíte* (Rš, Re) / *bežíte* (Ba, Sl), *držíte* (Ne, Za) / *držíte* (Rb, Vi) / *držíte* (Ba, Šv), *ležíte* (Mg) / *ležíte* (Št) / *ležíte* (Sl), *mucíte* (Pr, Rš, Žu) / *mučíte* (Ma) / *mucíte* (Sl, Šk) / *mučíte* (Dr), *nasmejíte se* (La, Ma, Sm, Žu) / *nasmejíte se* (Rš) / *nasmejíte se* (Tr), *pobrojíte* (Sn) / *pobrojíte* (Bg), *zaspíte* (Sn, Za) / *zaspíte* (Vi) / *zaspíte* (Sl);

3. I. mn. *brojó* (La, Sm, Vi) / *brojó* (Ba, Ka) // *brojú* (Ne) // *brojê* (Pl), *držó* (La, Mg, Pr, Sn, Za) / *držó* (Rb, Št) / *držó* (Dr, Šk) // *držú* (Sm) // *držê* (Pl), *ležó* (La, Sn, Žu) / *ležó* (Rš, Vi) / *ležó* (Ba, Šv) // *ležê* (Pl), *mucó* (Pr, Re, Vi, Za) / *mučó* (Ma) / *mucó* (Br, Sl, Tr) / *mučó* (Bg, Dr) // *mučú* (Sm) // *mučê* (Pl), *spó* (La, Pr) / *spó* (Re) / *spó* (Ka, Sl) // *spú* (Ma) // *spê* (Pl).

2. 4. 6. 5. 2. 4. Čtvrtá spregovna vrsta

1. I. jd. *vînen* (Pr, Žu) / *vînen* (Sl, Šk); *oprên* (La) / *oprên* (Sl), *smên* (Mg) / *smên* (Pl) / *smên* (Br), *umên* (Ne, Za, Žu) / *umên* (Šk, Šv), *umrên* (Pl) / *umrên* (Br, Tr), *zaprên* (Ma, Žu) / *zaprên* (Pl, Št, Vi) / *zaprên* (Sl, Tr);

2. I. jd. *vîneš* (Ne, Sn) / *vîneš* (Pl, Vi) / *vîneš* (Ba, Šv); *oprěš* (Ne, Za) / *oprěš* (Rš) / *oprěš* (Bg), *směš* (Pr, Sn, Sm) / *směš* (Rb, Re) / *směš* (Ba, Sl, Šk), *uměš* (Ma, Pr, Žu) / *uměš* (Pl, Re) / *uměš* (Šk, Tr), *umrěš* (Ma, Mg, Ne, Žu) / *umrěš* (Št, Vi) / *umrěš* (Sl, Šv), *zaprěš* (Za) / *zaprěš* (Št) / *zaprěš* (Br);

3. I. jd. *vîne* (La, Ma, Re, Št) / *vîne* (Bg, Br, Tr); *oprè* (Pl, Pr, Sn, Žu) / *oprè* (Br, Sl, Šk), *smê* (La, Ma) / *smê* (Re, Vi) / *smê* (Dr, Tr), *umê* (La, Pr, Za) / *umê* (Ba, Dr), *umrè* (Žu) / *umrè* (Sl), *zaprè* (Ne, Sm) / *zaprè* (Rš) / *zaprè* (Bg, Šv);

1. I. mn. *vînemo* (Pr, Sm, Žu) / *vînemo* (Dr, Šk); *oprèmo* (Ma, Pl, Sm, Žu) / *oprèmo* (Ka, Tr), *smêmo* (Pr, Sn) / *smêmo* (Rš) / *smèmo* (Dr), *umêmo* (Rš, Vi) / *umèmo* (Sl, Tr), *umrèmo* (La, Pr, Rš, Vi) / *umrèmo* (Bg, Tr), *zaprèmo* (La, Žu) / *zaprèmo* (Pl) / *zaprèmo* (Šk);

2. I. mn. *vînete* (Rš, Za) / *vînete* (Bg, Šv); *oprète* (Pr, Sm) / *oprète* (Br, Sl), *smête* (Ne, Sn) / *smête* (Re) / *smète* (Ba, Bg), *umête* (La, Sm, Za) / *umète* (Br, Šk, Šv), *umrète* (Mg, Sn, Št, Vi, Žu) / *umrète* (Ba, Šv), *zaprète* (Ne) / *zaprète* (Vi) / *zaprète* (Sl);

3. I. mn. *vîno* (La, Sn, Št) / *vîno* (Šk, Tr) // *vînu* (Pl, Sm); *oprô* (Sn, Št) / *oprô* (Bg, Sl) // *oprû* (Žu), *umrô* (La, Rš, Za) / *umrô* (Dr, Sl, Tr) // *umrû* (Ne), *zaprô* (La) / *zaprô* (Vi) / *zaprô* (Bg) // *zaprû* (Sm) / *zaprû* (Pl).

2. 4. 6. 5. 2. 5. Peta spregovna vrsta

1. I. jd. *vîdin* (Re, Sm, Za) / *vidin* (Br, Dr, Sl, Tr); *dolefîn* (Mg) / *dolefîn* (Ka), *sedîn* (La, Ma, Mg, Za) / *sedîn* (Rb, Re, Vi) / *sedîn* (Ba, Sl), *skrbîn* (Mg, Ne) / *skrbîn* (Pl, Št) / *skrbîn* (Sl), *smrdîn* (La) / *smrdîn* (Re) / *smrdîn* (Ka), *trepîn* (Žu) / *trepîn* (Sl), *trpîn* (Vi) / *trpîn* (Br), *vrtîn* (Ma, Žu) / *vrtîn* (Šv), *zgorîn* (Mg) / *zgorîn* (Št) / *zgorîn* (Dr);

2. I. jd. *vîdiš* (La, Sm, Žu) / *vidiš* (Št) / *vidiš* (Bg, Br); *goriš* (La, Sn, Žu) / *goriš* (Vi) / *goriš* (Bg, Tr), *sediš* (Mg, Za) / *sediš* (Re) / *sediš* (Dr, Ka), *smrdiš* (Ne) / *smrdiš* (Re, Vi) / *smrdiš* (Br, Sl), *trepiš* (Žu) / *trepiš* (Rš) / *trepiš* (Ba), *trpîš* (Ne, Za) / *trpîš* (Št, Vi) / *trpîš* (Sl, Šv), *zavrtîš* (Pr) / *zavrtîš* (Re) / *zavrtîš* (Dr);

3. I. jd. *vîdi* (Pr, Št, Žu) / *vidi* (Ba, Šk); *bolî* (Ne, Rš, Žu) / *bolî* (Br, Tr), *gorî* (La, Ma, Pl, Za) / *gorî* (Ba, Šk, Tr), *grmî* (Re, Sm, Žu) / *grmî* (Br), *letî* (La, Mg, Sn, Žu) / *letî* (Ba, Ka), *srbî* (Ne, Sm) / *srbî* (Rb) / *srbî* (Bg, Šv), *šumî* (Mg, Pr, Žu) / *šumî* (Vi) / *šumî* (Sl), *trpî* (Mg, Žu) / *trpî* (Ba, Tr), *vrtî* (La, Re, Sn) / *vrtî* (Ba, Dr);

1. I. mn. *vidimo* (Pr, Rš, Sn, Sm, Za) / *vidimo* (Ba, Dr, Šk, Šv); *dolefîmo* (La, Za) / *dolefîmo* (Ka), *skrbîmo* (Ma, Žu) / *skrbîmo* (Št) / *skrbîmo* (Bg), *trpîmo* (Vi, Žu) / *trpîmo* (Bg, Br), *vrtîmo* (Pr, Sm) / *vrtîmo* (Dr);

2. I. mn. *vidite* (Mg, Pl, Št) / *vidite* (Bg, Sl, Šv); *potrpîte* (Pr, Re) / *potrpîte* (Ba, Ka), *sedîte* (Mg, Za) / *sedîte* (Pl, Re) / *sedîte* (Br, Tr), *trepîte* (Rš, Vi) / *trepîte* (Bg), *vrtîte* (Ma, Sm) / *vrtîte* (Ka), *zasmrđîte* (Pr, Žu) / *zasmrđîte* (Re) / *zasmrđîte* (Ba);

3. 1. mn. *vìdo* (La, Rb, Žu) / *vìdo* (Dr, Ka) // *vìde* (Pl); *bolô* (Pr, Vi, Žu) / *bolô* (Br, Sl, Šv) // *bolû* (Ma) // *bolê* (Pl), *letô* (Mg, Ne, Rš) / *letô* (Ka, Sl) // *letû* (Ma) // *letê* (Pl), *smrdô* (Sn, Sm) / *smrdô* (Re, Vi) / *smrdô* (Dr, Šv) // *smrdû* (Ne) // *smrdê* (Pl), *srbô* (Ma, Za) / *srbô* (Rb, Vi) / *srbô* (Šk, Tr) // *srbû* (Žu) // *srbê* (Pl), *trpô* (Št) / *trpô* (Br) // *trpû* (Žu) // *trpê* (Pl).

2. 4. 6. 5. 2. 6. Šesta spregovna vrsta

1. 1. jd. *dêlin* (Pr, Rš, Vi) / *dêlin* (Bg, Dr), *fînin* (Mg, Za) / *fînin* (Ba), *cêdin* (La) / *cêdin* (Ka), *domîslin se* (Mg) / *domîslin še* (Rš) / *domîslin še* (Šk), *govôrin* (Ne, Pl, Za, Žu) / *govôrin* (Br, Tr), *hîtin* (Ma, Re, Rb) / *hîtin* (Dr), *hòdin* (Pl, Žu) / *hòdin* (Bg), *hrônin* (La, Ne, Št, Vi) / *hrônin* (Sl, Tr), *jôdin se* (Ma, Sn) / *jôdin še* (Br, Šk), *jôvin* (La, Sm, Za) / *jôvin* (Ba, Dr), *kûpin* (Mg, Ne, Pl, Žu) / *kûpin* (Šk), *mòlin* (Št) / *mòlin* (Sl), *nòsin* (La, Ma, Ne, Pr, Sm, Za, Žu) / *nòsin* (Pl, Rš) / *nòsin* (Ba, Ka, Sl), *plôtin* (La, Sm) / *plôtin* (Sl, Tr), *pràvin* (Re, Vi) / *pràvin* (Bg), *prêšin* (Pr) / *prêšin* (Vi) / *prêšin* (Ka), *prôšin* (Sn) / *prôšin* (Re) / *prôšin* (Ba), *přtin se* (La, Za) / *přtin še* (Ka), *sôdin* (Mg, Ne) / *sôdin* (Pl) / *sôdin* (Šk, Tr), *rashlôdin* (Mg, Žu) / *rashlôdin* (Pl) / *rashlôdin* (Tr), *raspîlin* (Sm) / *raspîlin* (Rb) / *raspîlin* (Ba), *trêfin* (La, Za) / *trêfin* (Dr), *zgûbin* (Pr, Žu) / *zgûbin* (Rš, Št) / *zgûbin* (Br, Sl), *zôbin* (Ma, Sm, Žu) / *zôbin* (Rš, Vi) / *zôbin* (Br, Dr, Sl, Šk, Tr); *gojîn* (Mg) / *gojîn* (Tr), *storîn* (Pr, Sn, Za) / *storîn* (Pl, Vi) / *storîn* (Šk);

2. 1. jd. *cîstîš* (Ne) / *cîstîš* (Pl) / *cîstîš* (Sm) / *cîstîš* (Šk) / *čîstîš* (Šv), *domîslîš se* (Mg, Žu) / *domîslîš še* (Vi) / *domîslîš še* (Dr), *glâdiš* (Sn) / *glâdiš* (Re) / *glâdiš* (Tr), *hîtiš* (La, Za) / *hîtiš* (Pl) / *hîtiš* (Br), *hòdiš* (Ma, Sm, Žu) / *hòdiš* (Rb) / *hòdiš* (Ba), *jôdiš* (Pr) / *jôdiš* (Rš) / *jôdiš* (Šk), *jôviš* (Mg, Ne) / *jôviš* (Vi) / *jôviš* (Sl, Tr), *plôtiš* (La, Žu) / *plôtiš* (Vi) / *plôtiš* (Sl, Šk), *posôdiš* (Mg) / *posôdiš* (Pl, Vi) / *posôdiš* (Tr), *pôrtiš* (Pr, Za) / *pôrtiš* (Re) / *pôrtiš* (Dr), *pûstiš* (Ne) / *pûstiš* (Rš) / *pûstiš* (Br, Šk), *têndiš* (Mg) / *têndiš* (Pl) / *têndiš* (Tr), *ufêndiš se* (Ne, Žu) / *ufêndiš še* (Vi) / *ufêndiš še* (Bg, Sl), *umêsiš* (Žu) / *umêsiš* (Pl) / *umêsiš* (Šv, Tr), *sprôzniš* (La, Ma) / *sprôzniš* (Rš) / *sprozniš* (Ka), *smèstiš se* (Pr) / *smèstiš še* (Re) / *smèstiš še* (Dr), *vâdiš* (La, Ma, Sn, Za) / *vâdiš* (Rš, Vi) / *vâdiš* (Br, Sl, Tr), *zabêliš* (Žu) / *zabêliš* (Pl) / *zabêliš* (Šk), *zablâtiš* (Mg) / *zablâtiš* (Št) / *zablâtiš* (Ba), *zbûdiš* (La, Za) / *zbûdiš* (Re) / *zbûdiš* (Sl), *zgûbiš* (Pr, Žu) / *zgûbiš* (Vi) / *zgûbiš* (Dr, Tr), *zôbiš* (La, Ma, Žu) / *zôbiš* (Rš) / *zôbiš* (Br, Šk); *storîš* (La, Sm) / *storîš* (Pl, Rb) / *storîš* (Šk, Tr), *zvonîš* (La) / *zvonîš* (Rš) / *zvonîš* (Ka);

3. 1. jd. *cêdi* (La) / *cêdi* (Ka), *dîmi* (Pr, Žu) / *dîmi* (Šk), *fîni* (Ne, Pl, Sn) / *fîni* (Bg), *hlôdi* (Mg) / *hlôdi* (Br), *hòdi* (Mg, Pr, Rš, Št) / *hòdi* (Sl, Tr), *jôdi se* (La, Ma, Za) / *jôdi še* (Sl,

Šv), *kûri* (La, Žu) / *kûri* (Bg, Ka), *govòri* (Ne, Pl, Pr, Vi) / *govòri* (Bg), *navàdi* (Re, Sn, Vi) / *navàdi* (Sl), *nòsi* (Žu) / *nòsi* (Št) / *nòsi* (Dr, Sl), *pòrti* (La, Pr, Sm) / *pòrti* (Šk, Tr), *pràvi* (Pl, Rb, Rš, Vi) / *pràvi* (Ba, Šk), *přti se* (La) / *přti še* (Ka), *podèli* (La, Mg, Št) / *podèli* (Šk), *prehìti* (Sm, Žu) / *prehìti* (Ka), *rasòdi* (Ma) / *rasòdi* (Rš) / *rasòdi* (Ba), *spàmeti se* (Pr, Za) / *spàmeti še* (Rb, Vi) / *spamèti še* (Br, Sl), *splòti se* (La, Žu) / *splòti še* (Re) / *splòti še* (Ba, Br), *stàvi* (Ma, Sn) / *stàvi* (Pl) / *stàvi* (Šk, Tr), *tèndi* (Mg) / *tèndi* (Bg), *tèpli* (Pl, Št, Vi) / *tèpli* (Sl), *ufèndi* (Re, Za) / *ufèndi* (Tr), *vèsi* (La) / *vèsi* (Rb) / *vèsi* (Ka), *vòli* (Mg, Sn, Za) / *vòli* (Sl, Tr), *zamèsi* (Ne, Žu) / *zamèsi* (Pl) / *zamèsi* (Šv, Tr), *zgûbi se* (Pr, Sm) / *zgûbi še* (Št) / *zgûbi še* (Ka), *zòbi* (Mg, Žu) / *zòbi* (Pl, Rš, Vi) / *zòbi* (Šk, Tr); *veselì se* (Pr) / *veselì še* (Vi) / *veselì še* (Tr), *zvonî* (Pr, Za) / *zvonî* (Rš, Re) / *zvonî* (Šk, Šv);

1. I. mn. *cìstimo* (Mg) / *cìstimo* (Pl) / *cìstimo* (Sm) / *cìstimo* (Ba, Ka) / *čìstimo* (Bg), *fìnimo* (La, Sn) / *fìnimo* (Bg), *govòrimo* (Ne, Pl, Rš, Vi) / *govòrimo* (Br, Sl, Tr), *hìtimo* (Re, Št, Žu) / *hìtimo* (Šk, Šv), *hòdimó* (La, Rš, Sm, Za) / *hòdimó* (Dr), *jòvimo* (Sn) / *jòvimo* (Ba), *kùpimo* (Mg, Pl) / *kùpimo* (Šk), *nòsimo* (Sm, Žu) / *nòsimo* (Rš) / *nòsimo* (Tr), *plòtimo* (Pr, Za) / *plòtimo* (Bg), *pòrtimo* (Sn, Vi) / *pòrtimo* (Dr, Šv), *precèdimó* (Mg, Ne, Žu) / *precèdimó* (Tr), *raspîlimó* (La, Za) / *raspîlimó* (Re) / *raspîlimó* (Ba, Ka), *razdèlimó* (Ne, Sm) / *razdèlimó* (Rš, Vi) / *razdèlimó* (Šk), *stàvimo* (Ma, Mg) / *stàvimo* (Št) / *stàvimo* (Sl), *tèndimo* (Pl) / *tèndimo* (Tr), *vàdimó* (La, Rš, Re, Sn, Žu) / *vàdimó* (Sl), *vèsimo* (Pr) / *vèsimo* (Rb) / *vèsimo* (Ka), *zgûbimo* (Ma, Za) / *zgûbimo* (Rš) / *zgûbimo* (Ba, Šv), *zòbimo* (La, Sn, Sm, Za, Žu) / *zòbimo* (Rš, Vi) / *zòbimo* (Br, Šk, Tr); *storîmo* (Mg, Ne, Za) / *storîmo* (Rš, Re) / *storîmo* (Bg, Sl, Tr), *zgojîmo* (Mg) / *zgojîmo* (Pl) / *zgojîmo* (Tr);

2. I. mn. *domìslite se* (La) / *domìslite še* (Vi) / *domìslite še* (Šv), *govòrite* (Mg, Ne, Pl) / *govòrite* (Ba, Šk), *mèsite* (Žu) / *mèsite* (Pl) / *mešite* (Tr), *mòlite* (Ne) / *mòlite* (Br), *navàdite* (Pr, Za) / *navàdite* (Bg), *pocìstite* (Sn) / *pocìstite* (Vi) / *počìstite* (Sm) / *pocìstite* (Sl, Tr) / *počìstite* (Bg), *posòdite* (Mg) / *posòdite* (Pl) / *pošòdite* (Tr), *prèšite* (La, Pr) / *prèšite* (Re) / *prèšite* (Šk), *pùstite* (Ma, Za) / *pùstite* (Rš) / *pùstite* (Br, Šv), *razjòdite* (Žu) / *razjòdite* (Rb) / *razjòdite* (Dr), *spàmetite se* (La, Pr, Žu) / *spàmetite še* (Rš, Vi) / *spàmetite še* (Br, Sl), *tèndite* (Ne, Sm) / *tèndite* (Šv), *tèplite* (Mg) / *tèplite* (Sl), *vèsite* (La, Žu) / *vèsite* (Rb) / *vèsite* (Ka), *vòlite* (Mg, Št, Za) / *vòlite* (Tr), *zapòlite* (Sm) / *zapòlite* (Re) / *zapòlite* (Bg), *zbùdite* (La, Pr) / *zbùdite* (Vi) / *zbùdite* (Šk), *zòbite* (Sn, Za, Žu) / *zòbite* (Rš, Št) / *zòbite* (Ba, Sl), *zrùšite* (Sm, Za) / *zrùšite* (Re) / *zrùšite* (Bg); *pozvonîte* (Ne) / *požvonîte* (Št) / *požvonîte* (Sl), *storîte* (La, Mg, Za) / *storîte* (Pl, Rš, Št) / *storîte* (Šk, Šv), *veselîte se* (Sn) / *veselîte še* (Vi) / *veselîte še* (Br);

3. I. mn. govòro (La, Pr, Re, Št, Za) / govóro (Ba, Šv) // govòru (Sm) // govòre (Pl), hìto (Rš) / hìto (Ka) // hìte (Pl), hòdo (Rb, Sn, Vi) / hòdo (Sl) // hòdu (Ma) // hòde (Pl), jòdo (La, Rš, Sn, Za) / jòdo (Br, Tr) // jòde (Pl), jòvo (Pr, Št, Žu) / jòvo (Šv) // jòvu (Mg) // jòve (Pl), mšlo (La, Ne, Žu) / mšlo (Rb, Rš) / mšlo (Dr, Šk) // mšlu (Sm) // mšle (Pl), mòlo (Pr, Vi) / mòlo (Sl) // mòle (Pl), navàdo (Mg, Sn, Žu) / navàdo (Br, Sl, Tr) // navàdu (Ma) // navàde (Pl), nòso (Mg, Za) / nòso (Re, Vi) / nòso (Ba, Ka) // nòse (Pl), plòto (Pr, Št, Vi) / plòto (Bg, Sl) // plòtu (Žu) // plòte (Pl), pôrto (La, Ne, Sm, Žu) / pôrto (Dr, Tr) // pôrte (Pl), pràvo (La, Re, Za) / právo (Ba, Šv) // pràve (Pl), spòlo (Pr, Za) / spòlo (Rš, Vi) / spòlo (Sl, Šk) // spòlu (Ma) // spòle (Pl), têndo (Mg, Re, Sm) / têndo (Tr) // tênde (Pl), vòlo (La, Ma, Pr, Sn, Št) / vòlo (Sl, Šv) // vòlu (Sm) // vòle (Pl), zgùbo (Mg, Žu) / zgùbo (Re) / zgùbo (Ba, Tr) // zgùbu (Ne) // zgùbe (Pl), zòbo (Pr, Sn) / zòbo (Rb, Vi) / zòbo (Tr) // zòbu (Žu) // zòbe (Pl); storò (La, Mg, Za) / storò (Rš, Re, Št, Vi) / storò (Ba, Šv) // storù (Sm) // storê (Pl).

2. 4. 6. 5. 2. 7. Sedma spregovna vrsta

1. I. jd. dīgnen se // še (Re, Žu) / dīgnen še (Sl), kīhnen (Re) / kīhnen (Ka), obr̃nen (La, Ne, Pl, Za, Žu) / obr̃nen (Bg, Dr, Šv), opocīnen (Št, Vi) / opocīnen (Ma) / opocīnen (Br, Sl) / opocīnen (Bg, Šv), prkīnen (Rb, Re) / prkīnen (Ba, Ka), rīnen (Ma, Sn, Za) / rīnen (Šk), stīsnen se (La, Ne, Žu) / stīsnen še (Pl) / stīsnen še (Šv, Tr);

2. I. jd. obr̃neš se (La, Ma, Pr, Za) / obr̃neš še (Re, Št) / obr̃neš še (Ba, Šk), rīneš (Pr, Za) / rīneš (Rb, Re) / rīneš (Sl);

3. I. jd. obr̃ne (Mg, Rš, Re, Sm, Za, Žu) / obr̃ne (Šk, Šv), pretīsne (Mg, Ne, Žu) / pretīsne (Pl, Vi) / pretīsne (Bg, Šv, Tr), prkīne se // še (Ne, Sm, Št) / prkīne še (Šk, Tr), pūkne (La, Ma) / pūkne (Dr, Šk), stīsne (Ne, Sn, Žu) / stīsne (Pl) / stīsne (Šv, Tr), zarīne (Pr, Za, Žu) / zarīne (Rb, Vi) / zarīne (Sl, Šk);

1. I. mn. obr̃nemo se // še (Ne, Pr, Žu) / obr̃nemo še (Sl), potēgnemo (Pr, Za) / potēgnemo (Ka, Šv), stīsneto (Mg, Ne) / stīsneto (Pl, Vi) / stīsneto (Šv, Tr), zarīnemo (Mg, Sn) / zarīnemo (Re) / zarīnemo (Sl, Šk);

2. I. mn. obr̃nete (Mg, Ne, Sm, Za) / obr̃nete (Br, Šk, Tr), opocīnete (Št, Vi) / opocīnete (Pl) / opocīnete (Sl, Tr) / opocīnete (Bg), stīsnete (Sn, Žu) / stīsnete (Pl, Vi) / stīsnete (Šv, Tr);

3. I. mn. *obr̃no* (La, Ne, Rš, Re, Žu) / *obr̃no* (Ba, Sl) // *obr̃nu* (Ma), *r̃no* (Ma, Ne, Sn, Za) / *r̃no* (Ba, Ka) // *r̃nu* (Pl), *st̃sno* (Mg, Žu) / *st̃šno* (Št, Vi) / *st̃šno* (Dr, Sl, Tr) // *st̃šnu* (Ne) / *st̃šnu* (Pl).

2. 4. 6. 5. 2. 8. Osma spregovna vrsta

1. I. jd. *dobijen* (La, Ne, Re, Za) / *dobijen* (Ka, Sl, Šv), *pokr̃jen se* // *še* (Ne, Sm, Št, Žu) / *pokr̃jen še* (Sl, Tr), *št̃jen* (La, Pr, Za, Žu) / *št̃jen* (Rš, Vi) / *št̃jen* (Dr, Sl), *žiṽjen* (La, Ma, Ne, Sn, Sm, Za) / *žiṽjen* (Re) / *žiṽjen* (Bg, Šk, Tr); *bod̃en* (Mg, Za) / *bod̃en* (Ba, Šk), *pec̃en* (Ne, Pl, Vi, Žu) / *pec̃en* (Pl) / *pec̃en* (Šk, Tr) / *pec̃en* (Šv), *pij̃en* (La, Mg, Re, Za) / *pij̃en* (Ba, Sl, Tr), *plet̃en* (Mg, Pl, Vi) / *plet̃en* (Bg), *rec̃en* (Ne, Rš, Za) / *rec̃en* (Ma) / *rec̃en* (Ba, Sl, Tr) / *rec̃en* (Dr), *rost̃en* (Pr) / *rost̃en* (Re) / *rost̃en* (Dr), *sop̃en* (Za) / *sop̃en* (Rš) / *sop̃en* (Ba), *tec̃en* (La, Pr) / *tec̃en* (Ma) / *tec̃en* (Ba) / *tec̃en* (Bg), *tres̃en* (La) / *tres̃en* (Re) / *tres̃en* (Sl);

2. I. jd. *c̃uješ* (La, Pr, Za, Žu) / *c̃uješ* (Rb, Rš, Vi) / *c̃uješ* (Ma) / *c̃uješ* (Br, Ka, Šk, Tr) / *c̃uješ* (Bg, Šv), *dob̃iješ* (La, Ma, Sn) / *dob̃iješ* (Rš, Št, Vi) / *dob̃iješ* (Sl), *zab̃iješ* (La, Pr, Za) / *zab̃iješ* (Re, Št) / *zab̃iješ* (Ka); *pec̃eš* (Ne) / *pec̃eš* (Pl) / *pec̃eš* (Sl, Šk) / *pec̃eš* (Šv), *pij̃eš* (La, Za) / *pij̃eš* (Re) / *pij̃eš* (Ka), *rec̃eš* (Pr) / *rec̃eš* (Rb, Rš) / *rec̃eš* (Ma) / *rec̃eš* (Ba, Tr) / *rec̃eš* (Dr), *rost̃eš* (Sn) / *rost̃eš* (Vi) / *rost̃eš* (Bg, Sl), *sop̃eš* (La, Za) / *sop̃eš* (Rš, Vi) / *sop̃eš* (Šk), *tres̃eš* (Sm) / *tres̃eš* (Pl) / *tres̃eš* (Br, Tr);

3. I. jd. *c̃uje* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Vi, Za, Žu) / *c̃uje* (Ma, Sm) / *c̃uje* (Ba, Br, Sl, Šk) / *c̃uje* (Bg, Dr, Šv), *dob̃ije* (Pr, Št, Žu) / *dob̃ije* (Sl, Šv); *bod̃e* (Mg, Za) / *bod̃e* (Ba, Tr), *plet̃e* (Ne, Pl, Žu) / *plet̃e* (Bg, Šv), *popij̃e* (Rb, Sm, Za) / *popij̃e* (Dr, Ka), *rost̃e* (Mg, Sm) / *rost̃e* (Pl, Št) / *rost̃e* (Ba, Bg, Sl), *spec̃e* (Mg, Žu) / *spec̃e* (Rš, Vi) / *spec̃e* (Ma) / *spec̃e* (Br, Šk, Tr) / *spec̃e* (Šv), *sop̃e* (La, Sn, Za, Žu) / *sop̃e* (Rš, Vi) / *sop̃e* (Br, Sl), *tres̃e se* (La, Ma, Sm) / *tres̃e še* (Rš, Vi) / *tres̃e še* (Ba, Ka);

1. I. mn. *c̃ujemo* (Pr, Za) / *c̃ujemo* (Sm) / *c̃ujemo* (Ba, Ka) / *c̃ujemo* (Dr), *dob̃ijemo* (La, Rš, Za) / *dob̃ijemo* (Bg, Šk, Tr), *št̃ejemo* (Pr, Za, Žu) / *št̃ejemo* (Rš, Vi) / *št̃ejemo* (Ba, Dr, Sl); *pij̃emo* (Mg, Ne, Pl, Re, Za) / *pij̃emo* (Ba, Šk, Tr), *spec̃emo* (Ne) / *spec̃emo* (Št) / *spec̃emo* (Pl) / *spec̃emo* (Tr) / *spec̃emo* (Šv), *rec̃emo* (Pr, Rš, Rb, Sn, Za, Žu) / *rec̃emo* (Sm) / *rec̃emo* (Ba, Šk, Tr) / *rec̃emo* (Bg, Dr), *stres̃emo* (Sn) / *stres̃emo* (Št) / *stres̃emo* (Ka);

2. I. mn. *c̃ujete* (Pr, Rš, Št) / *c̃ujete* (Sm) / *c̃ujete* (Ba, Br, Sl) / *c̃ujete* (Bg), *dob̃ijete* (La, Ne, Za) / *dob̃ijete* (Ka), *pokr̃ijete* (Ne, Sn, Vi) / *pokr̃ijete* (Ba, Sl), *zab̃ijete* (Ma, Mg, Pr,

Za) / *žabîjete* (Rš, Vi) / *žabîjete* (Dr); *pijète* (Ma, Za) / *pijète* (Ba, Dr, Šv), *recète* (La, Mg, Rš, Žu) / *recète* (Sm) / *recète* (Br, Sl, Šk) / *recète* (Dr), *sopète* (Pr) / *šopète* (Št) / *šopète* (Šv), *tucète* (La, Re, Za) / *tučète* (Ma) / *tucète* (Ka, Šk) / *tučète* (Bg);

3. 1. mn. *cûjo* (La, Pr, Rš, Vi, Za) / *čûjo* (Ma) / *cûjo* (Ba, Sl, Šk) / *čûjo* (Bg, Dr) // *cûju* (Mg, Pl, Žu) / *čûju* (Sm), *dobîjo* (Ne, Re) / *dobîjo* (Šk, Tr) // *dobîju* (Ma), *pokrîjo* (Rb, Za) / *pokrîjo* (Ka, Šv) // *pokrîju* (Sm), *živêjo* (La, Sn, Sm, Za) / *živêjo* (Re, Rš) / *živêjo* (Bg, Šk, Šv, Tr) // *živêju* (Ma, Ne) / *živêju* (Pl); *potucô* (Re, Vi) / *potučô* (Sm) / *potucô* (Ka, Sl) / *potučô* (Dr), *rostô* (La, Ma, Za) / *roštô* (Rb, Rš) / *roštô* (Br, Sl, Tr) // *rostû* (Ne, Žu) / *roštû* (Pl), *sopô* (La, Sn, Za) / *šopô* (Rš, Vi) / *šopô* (Br, Sl) // *sopû* (Ma, Žu), *zbodô* (Mg) / *žbodô* (Rš, Re) / *žbodô* (Sl, Šk, Tr) // *zbodû* (Ne, Žu) / *žbodû* (Pl).

2. 4. 6. 5. 3. Glagoli koji se sprežu po izvojenim pravilima

2. 4. 6. 5. 3. 1. Glagoli sa supletivnim osnovama

a) Glagol *bît* / *bit*⁷⁷⁵

Svršeni prezent: *bûden* / *bûden*, *bûdeš* / *bûdeš* / *bûdeš*, *bûde* / *bûde*, *bûdemo* / *bûdemo*, *bûdete* / *bûdete*, *bûdo* / *bûdo* // *bûdu*.

U govorima se labinske skupine rabe isključivo kratki oblici nesvršenoga prezenta glagola *bît* / *bit*, što se drži arealnom značajkom i vlastitom unutarčakavskom inovacijom (usp. Lukežić 2012: 230), a takvi oblici mogu biti naglašeni i nenaglašeni: *sôn* / *šôn* / *šôn*, *sî* / *šî* / *šî*, *jê* / *jê*, *smô* / *šmô* / *šmô*, *stê* / *štê* / *štê*, *sô* / *šô* / *šô* // *sû* / *šû*; *son* / *šon*, *si* / *ši*, *je*, *smo* / *šmo*, *ste* / *šte*, *so* / *šo* // *su* / *šu*.

Zanijekani prezent: *nesôn* / *nešôn* / *nešôn*, *nesî* / *nešî* / *nešî*, *nî* / *ni*, *nesmô* / *nešmô* / *nešmô*, *nestê* / *neštê* / *neštê*, *nesô* / *nešô* / *nešô* // *nesû* / *nešû*.

b) Prefigirani oblici izvedeni od glagola **iti*⁷⁷⁶

⁷⁷⁵ Svi oblici prezenta glagola *bit* koji se donose u ovom poglavlju ovjereni su u svim labinskim govorima, stoga se ne donose kratice punktova u zagradama. Distribucija je oblika s obzirom na akcentuaciju i konsonantski inventar onakva kakva je već bila isticana više puta u ovom radu (v., primjerice, bilješku 772), a o alternacijama vezanima uz različite gramatičke nastavke za pojedina lica više je riječi bilo u poglavlju 2. 4. 6. 5. 1. 1. ovoga rada.

⁷⁷⁶ U čakavskim i kajkavskim govorima te dijelu govora današnjega štokavskog narječja tijekom starojezičnoga razdoblja u osnovama se složenica izvedenih od glagola **iti* razvio diftong od dvaju vokala na granici morfema (Lukežić 2012: 199-200) – dočetni su se samoglasnik prefiksa i početni vokal korijena stopili u diftonšku

*nôc / nôc*⁷⁷⁷: *nôjden / nôjden, nôjdeš / nôjdeš / nôjdeš, nôjde / nôjde, nôjdemo / nôjdemo, nôjdetete / nôjdetete, nôjdo / nôjdo // nôjdu*;

pôc / pôc: *pôjen / pôjen, pôješ / pôješ / pôješ, pôje / pôje, pôjemo / pôjemo, pôjete / pôjete, pôjo / pôjo // pôju*;

prît / prît: *prîden / prîden, prîdeš / prîdeš / prîdeš, prîde / prîde, prîdemo / prîdemo, prîdetete / prîdetete, prîdo / prîdo // prîdu*;

snôc se (La, Ma, Pr) / snôc še (Rš, Vi) / snôc še (Br, Dr): snôjden se (La) / snôjden še (Vi) / snôjden še (Šk), snôjdeš se (Žu) / snôjdeš še (Št) / snôjdeš še (Bg), snôjde se (La, Pr, Sn) / snôjde še (Pl) / snôjde še (Br), snôjdemo se (La, Sm) / snôjdemo še (Rb) / snôjdemo še (Ka), snôjdetete se (Ne) / snôjdetete še (Vi) / snôjdetete še (Ba), snôjdo se (La, Za) / snôjdo še (Rš) / snôjdo še (Sl) // snôjdu se (Sm);

ubôc (La, Ne, Rš, Sm) / ubôc (Sl, Šv): ubôjden (Št) / ubôjden (Ba), ubôjdeš (Pr) / ubôjdeš (Re) / ubôjdeš (Dr), ubôjde (Sn, Vi) / ubôjde (Šk), ubôjdemo (Rš, Žu) / ubôjdemo (Ka), ubôjdetete (Mg) / ubôjdetete (Bg), ubôjdo (La, Ne, Za) / ubôjdo (Tr) // ubôjdu (Pl);

ûc / ûc: *ûjden / ûjden, ûjdeš / ûjdeš / ûjdeš, ûjde / ûjde, ûjdemo / ûjdemo, ûjdetete / ûjdetete, ûjdo / ûjdo // ûjdu*.

c) Present glagola **grest*⁷⁷⁸

U labinskim se govorima rabi jedino present ovoga glagola, a infinitiv i ostali oblici nisu zabilježeni: *(g)rên / (g)rên*⁷⁷⁹, *(g)rêš / (g)rêš / (g)rêš, (g)rê / (g)rê, (g)rêmo / (g)rêmo, (g)rête / (g)rête // (g)rêšte / (g)rêšte*⁷⁸⁰, *(g)rêdo / (g)rêdo // (g)rêdu*.

---

sekvenciju *jt* u infinitivima te u sekvenciju *jd* u prezentima spomenutih glagola. Više o tome v. u Lukežić 1998a: 93-94, Vranić 2002b: 63.

⁷⁷⁷ Svi oblici prezenta glagola *noć, poć, prît* i *uc* ovjereni su u svim govorima labinske skupine. O distribuciji oblika v. bilješku 772 ovoga rada.

⁷⁷⁸ Svi oblici prezenta glagola *grest ovjereni su u svim govorima labinske skupine. O distribuciji oblika v. bilješku 772 ovoga rada.

⁷⁷⁹ U svim su mjesnim govorima labinske skupine zabilježeni oblici s početnim konsonantom *g* i bez njega, koji alterniraju i u idiomu istoga govornika.

⁷⁸⁰ Potonja su dva oblika sporadično ovjereni isključivo kod starijih govornika, a mlađi govornici rabe jedino one bez konsonanta *-s-* / *-s-*, kakvi se sve češće bilježe i kod starijega stanovništva.

2. 4. 6. 5. 3. 2. Glagoli s prezentskim nastavkom *-u* za 1. l. jd.

Prezentski se oblični nastavak *-u* u 1. l. jd. kao relikat nekadašnjega tematskog prezenta⁷⁸¹ u labinskim govorima ovjerava još samo u prezentu glagola *utèt / utèt'*⁷⁸². U govorima se labinske skupine rabe isključivo kratki oblici prezenta glagola *utèt / utèt'*, što se drži arealnom značajkom i vlastitom unutarčakavskom inovacijom (usp. Lukežić 2012: 230), a takvi oblici mogu biti naglašeni i nenaglašeni: *ćù / ćù', cěš / cěš' / cěs', cè / cè', cèmo / cèmo', cète / cète', cò / cò' // ćù // cè; ću, cěš / cěs', cè, cemo, cete, cò / ću / cè'*⁷⁸³. Za 1. l. jd. zabilježeni su i oblici *ćûn / ćûn', ćun* koji se obično rabe kad se oblik javlja naglašen, a isti govornici ovjeravaju i oblik s nastavkom *-u* i oblik s dočelnim *n* koji je analoški dodan prema nastavku za 1. l. jd. prezenta svijuju ostalih glagola. Takvi se oblici s dočelnim *n* češće ovjeravaju u govornika starije životne dobi, ali ne isključivo kod njih, a uvijek je prisutna alternacija oblika s obama nastavcima. U 3. l. mn. u svim je labinskim idiomima, izuzev onih u kojima nije provedena unifikacija nastavaka za 3. l. mn. (v. poglavlje 2. 4. 6. 5. 1. 1. ovoga rada) pretežit oblik s nastavkom *-o*, odnosno *-u*, ali kod mlađih je govornika zamijećena i nešto frekventnija uporaba oblika s nastavkom *-e*, koji se kod starijih govornika bilježi jako rijetko. Povremeno je u uporabi, ponovno u starijoj populaciji, i oblik *cějo / cějo', cèjo* za 3. l. mn. prezenta.

Zanijekani prezent: *něcu / nēcun' (nēcun / nēcun'; o ovim oblicima v. ranije u tekstu), nēcš / nēcš' / nēcš', nèce / nèce', nēcemo / nēcemo', nēcete / nēcete', nēcò / nēcò' // nēcun // nèce (nècejo / nècejo'; o ovim oblicima v. ranije u tekstu).*

2. 4. 6. 5. 3. 3. Glagoli s dvosložnim infinitivom

*imèt / imèt'*⁷⁸⁴: *ìman / ìman', ìmaš / ìmaš' / ìmaš', ìma / ìma', ìmamo / ìmamo', ìmate / ìmate', ìmajo / ìmajo' // ìmaju'*⁷⁸⁵; zanijekani prezent: *nìman / nìman', nìmaš / nìmaš' / nìmaš', nìma / nìma', nìmamo / nìmamo', nìmate / nìmate', nìmajo / nìmajo' // nìmaju'*.

⁷⁸¹ Više v. u Damjanović 2000: 125-126, Matasović 2008: 303-304. Stari je nastavak *-u* za 1. l. jd. prezenta zadržan kao relikat u ponekim glagolima, „obično u štokavskim i južnočakavskim glagolima: ja *hoću, mogu*; u sjevernočakavskim samo: ja *ću*; u kajkavskim nema takva relikta ni u jednoga glagola“ (Lukežić 1996a: 134).

⁷⁸² Sporadično su zabilježeni i oblici bez zamjene prenaslagnoga vokala *o > u* u oblicima ovoga glagola, npr. *otê* (Ne) pr. r. m. jd., *otèli* (Br) pr. r. m. mn., no ispitanici su odbijali oblike s početnim *o* kad bi im bili ponuđeni, opisujući ih kao netipične za labinske govore. V. i poglavlje 2. 2. 7. ovoga rada.

⁷⁸³ Svi su ovi oblici prezenta glagola *utet*, kao i zanijekanoga prezenta toga glagola o kojem će biti riječi dalje u integralnom tekstu rada, ovjereni u svim govorima labinske skupine. O distribuciji oblika v. bilješku 772 ovoga rada.

⁷⁸⁴ Svi oblici prezenta glagola *imet* ovjereni su u svim govorima labinske skupine. O distribuciji oblika v. bilješku 772 ovoga rada.

2. 4. 6. 5. 3. 4. Glagoli s jednosložnim infinitivom osnova kojih završava konsonantom -s- / -ś- ili s nastavkom -ć

a) *jěs* / *jěś* / *jěś*⁷⁸⁶: *jîn* / *jîn*, *jîš* / *jîś* / *jîś*, *jî* / *jî*, *jîmo* / *jîmo*, *jîte* / *jîte*, *jidô* / *jidô* // *jidû*; *najěs* /*se*/ / *najěś* /*śe*/ / *najěś* /*śe*/; *pojěs* / *pojěś* / *pojěś*; *prejěs se* / *prejěś śe* / *prejěś śe*; *ujěs* /*se*/ / *ujěś* /*śe*/ / *ujěś* /*śe*/.

b) *mōć* / *mōć*⁷⁸⁷: *mōren* / *mōren*, *mōreš* / *mōreś* / *mōreś*, *mōre* / *mōre*, *mōremo* / *mōremo*, *mōrete* / *mōrete*, *mōro* / *mōro* // *mōru*; *pomōć* / *pomōć*.

2. 4. 6. 5. 3. 5. Glagoli s jednosložnim infinitivom osnova kojih završava vokalom

a) *brăt* / *brăt*: *bëren* (Mg, Ne, Pl) / *bëren* (Sl, Šk, Tr), *bëreš* (Sn) / *bëreś* (Pl) / *bëreś* (Sl, Šk), *bëre* (La, Mg, Žu) / *bëre* (Ka), *bëremo* (Mg, Pl) / *bëremo* (Tr), *bërete* (Pr) / *bërete* (Dr), *bëro* (Pl, Re, Za, Žu) / *bëro* (Ba, Sl, Šk) // *bëru* (Ne, Pl, Sm); *nabrăt* / *nabrăt*, *pobrăt* / *pobrăt*, *ubrăt* / *ubrăt*;

b) *dăt* / *dăt*⁷⁸⁸: *dôn* / *dôn*, *dôš* / *dôś* / *dôś*, *dô* / *dô*, *dômo* / *dômo*, *dôte* / *dôte*, *dôjo* / *dôjo* // *dôju*; *prodăt* / *prodăt*, *preprodăt* / *preprodăt*, *rasprodăt* / *rasprodăt* / *rasprodăt*;

c) *drăt* (Rb) / *drăt* (Ka): *dëren* (Pr) / *dëren* (Dr), *dëreš* (Ma) / *dëreś* (Re) / *dëreś* (Ba), *dëre* (Re, Vi) / *dëre* (Tr), *dëremo* (Pl) / *dëremo* (Ka), *dërete* (Sn, Vi) / *dërete* (Sl), *dëro* (Sm, Za) / *dëro* (Bg) // *dëru* (Pl); *odrăt* / *odrăt*;

d) *klăt* /*se* // *śe*/ (La, Rš, Za) / *klăt* /*śe*/ (Bg, Ka): *kōljen* (Ma) / *kōjen* (Pl) / *kōljen* (Ka), *kōlješ* (Pr) / *kōljeś* (Št) / *kōjeś* (Pl) / *kōljeś* (Sl), *kōlje* (Rš, Št) / *kōje* (Pl) / *kōlje* (Dr, Šv), *kōljemo* (Mg, Sm) / *kōjemo* (Pl) / *kōljemo* (Ka), *kōljete* (Ne, Žu) / *kōjete* (Pl) / *kōjete* (Bg), *kōljo* (La, Rb, Vi) / *kōljo* (Ba, Sl) // *kōlju* (Sm) / *kōju* (Pl); *poklăt* / *poklăt*, *priklăt* / *priklăt*; *zaklăt* /*se*/ / *zaklăt* /*śe*/ / *zaklăt* /*śe*/;

⁷⁸⁵ U ovoga su glagola zabilježeni oblici s protetskim sonantom *j* (isključivo u starijih govornika južnih labinskih govornika, a većinom u starijih govornika u ostalim govorima labinske skupine) i oblici bez toga protetskog sonanta, često s alternacijom takvih oblika i u govoru istoga ispitanika. Više v. u poglavlju 2. 2. 12. ovoga rada.

⁷⁸⁶ Svi oblici prezenta glagola *jes* / *jeś* ovjereni su u svim govorima labinske skupine. O distribuciji oblika v. bilješku 772 ovoga rada.

⁷⁸⁷ Svi oblici prezenta glagola *moć* ovjereni su u svim govorima labinske skupine. O distribuciji oblika v. bilješku 772 ovoga rada.

⁷⁸⁸ Svi oblici prezenta glagola *dat* ovjereni su u svim govorima labinske skupine. O distribuciji oblika v. bilješku 772 ovoga rada.

e) *kljêt* (Mg, Re, Vi, Žu) / *kjêt* (Pl) / *kljêt* (Br, Sl, Tr): *kunên* (La, Za) / *kunèn* (Sl, Tr), *kuněš* (Ma, Sn) / *kuněs* (Rš, Št) / *kuněs* (Bg, Ka), *kunè* (La, Pr, Vi) / *kunè* (Ba, Dr), *kunèmo* (Žu) / *kunèmo* (Šv), *kunète* (Pr, Vi) / *kunète* (Šk), *kunô* (Rš, Št) / *kunò* (Ka) // *kunû* (Ne, Pl); *prokljêt* / *prokjêt* (Pl) / *prokljêt*, *zakljêt* /*se*/ / *zakljêt* /*še*/ / *zakjêt* /*se*/ (Pl) / *zakljêt* /*še*/;

f) *mlèt* (Ma, Vi, Žu) / *mlèt* (Bg, Šk, Šv): *mèljen* (La, Mg) / *mèjen* (Pl) / *mèljen* (Br, Tr), *mèlješ* (Pr, Za) / *mèlješ* (Re) / *mèješ* (Pl) / *mèlješ* (Dr), *mèlje* (Št, Vi) / *mèje* (Pl) / *mèlje* (Br, Sl, Tr), *mèljemo* (Mg) / *mèjemo* (Pl) / *mèljemo* (Ba, Šk), *mèljete* (Ma, Za) / *mèjete* (Pl) / *mèljete* (Šv), *mèljo* (Mg, Žu) / *mèljo* (Ka, Šk) // *mèlju* (Ne) / *mèju* (Pl); *namlèt* / *namlèt*; *samlèt* / *šamlèt* / *šamlèt*; *zmlèt* / *zmlèt* / *zmlèt*;

g) *nacèt* (Mg, Pr, Re) / *načèt* (Ma) / *nacèt* (Šk) / *načèt* (Šv)⁷⁸⁹: *nacmên* (Št) / *načmên* (Pl) / *našmên* (Ne) / *našmên* (Št) / *nacmên* (Tr) / *načmên* (Šv) / *našmên* (Sl)⁷⁹⁰, *nacměš* (Pr) / *nacměš* (Re) / *načměš* (Ma) / *našměš* (La) / *našměš* (Vi) / *nacměs* (Ka) / *načměs* (Dr) / *našměs* (Šk), *nacmè* (Mg) / *načmè* (Sm) / *našmè* (Ne) / *našmè* (Rš) / *nacmè* (Sl) / *načmè* (Bg) / *našmè* (Šk), *nacmèmo* (Pr) / *načmèmo* (Pl) / *našmèmo* (La) / *našmèmo* (Re) / *nacmèmo* (Sl) / *načmèmo* (Bg) / *našmèmo* (Tr), *nacmète* (Mg) / *načmète* (Ma) / *našmète* (Žu) / *našmète* (Vi) / *nacmète* (Br) / *načmète* (Šv) / *našmète* (Ba), *nacmô* (Sn) / *načmô* (Sm) / *našmô* (Za) / *našmô* (Re) / *nacmò* (Šk) / *načmò* (Dr) / *našmò* (Tr) // *nacmû* (Žu) / *našmû* (Ma) / *našmû* (Pl); *pocèt* (Pr) / *počèt* (Pl) / *počèt* (Sl) / *počèt* (Dr)⁷⁹¹: *pòšnen* (La, Mg, Sn, Za) / *pòšnen* (Rš, Št, Vi) / *pòšnen* (Ba, Tr)⁷⁹², *pòšneš* (Sn, Žu) / *pòšneš* (Pl, Rb) / *pòšneš* (Br), *pòšne* (La, Ne, Za) / *pòšne* (Re) / *pòšne* (Ba, Ka), *pòšnemo* (La, Mg, Sm) / *pòšnemo* (Rš) / *pòšnemo* (Dr, Šv), *pòšnete* (Ma, Pr) / *pòšnete* (Rš) / *pòšnete* (Šk), *pòšno* (La, Žu) / *pòšno* (Rb, Št) / *pòšno* (Ba, Dr, Sl) // *pòšnu* (Ma, Sm) / *pòšnu* (Pl);

h) *nadèt* (Ne, Pl, Št, Vi) / *nadèt* (Sl, Šk): *nadènen* (Mg, Pl) / *nadènen* (Bg, Sl), *nadèneš* (Žu) / *nadèneš* (Vi) / *nadèneš* (Tr), *nadène* (Pr, Vi) / *nadène* (Šv), *nadènemo* (Sn) / *nadènemo* (Šk), *nadènete* (Ne) / *nadènete* (Br), *nadèno* (Ma, Mg, Vi) / *nadèno* (Bg, Sl, Tr) // *nadènu* (Pl, Žu); *zadèt* / *žadèt* / *žadèt*;

⁷⁸⁹ U labinskim je govovima zabilježen, premda nešto rjeđe, i infinitiv ovoga glagola *nacmêt* / *načmêt* / *našmêt* / *našmêt* / *nacmêt* / *načmêt* / *našmêt*, u kojem se obliku on pribraja IV. spregovnoj vrsti.

⁷⁹⁰ Različiti oblici zabilježeni u ovoga glagola posljedica su cakavizma, ali i mehanizma slabljenja napetosti šumnika koji je mogao rezultirati zamjenom konsonanta *č* konsonantom *š* / *s*, no iz primjera je vidljivo da se ta zamjena nije morala provesti, tj. ovjereni su i primjeri bez nje.

⁷⁹¹ U labinskim se govovima češće ovjerava infinitiv ovoga glagola *pošnêt* / *pošnêt* / *pošnêt*, u kojem se obliku on pribraja IV. spregovnoj vrsti.

⁷⁹² Za razliku od oblika prezenta glagola *nacèt* / *načèt* / *nacèt* / *načèt*, u oblicima se glagola *pocèt* / *počèt* / *pocèt* / *počèt* (ili *pošnêt* / *pošnêt* / *pošnêt*) redovito provodi zamjena konsonanta *č* konsonantom *š* / *s* uslijed slabljenja napetosti šumnika u zatvorenu slogu. Usp. bilješku 790 ovoga rada.

i) *nadūt se* (La, Žu) / *nadūt še* (Sl): *nadmên se // še* (Ne, Št) / *nadmèn še* (Br), *nadměš se* (Ma) / *nadměš še* (Pl) / *nadměš še* (Šk), *nadmě se* (Pr, Za) / *nadmě še* (Ba, Šv), *nadměmo se* (Mg) / *nadměmo še* (Tr), *nadměte se* (Žu) / *nadměte še* (Bg), *nadmô se // še* (La, Rš, Sm) / *nadmô še* (Šk) // *nadmû se // še* (Ne, Pl);

j) *prät /se/* (La, Sn, Za) / *prät /še/* (Šk): *përen* (Ne) / *përen* (Tr), *përeš* (Mg) / *përeš* (Št) / *përeš* (Bg), *përe* (Ma, Vi) / *përe* (Sl), *përemo* (Za) / *përemo* (Ka), *përete* (Re) / *përete* (Br), *përo* (Rš, Sm) / *përo* (Sl, Tr) // *përu* (Pl, Žu); *naprät /se // še/* / *naprät /še/*; *preprät /se // še/* / *preprät /še/*; *sprät /se/* / *šprät /še/* / *šprät /še/*; *uprät /se // še/* / *uprät /še/*;

k) *slät* (La, Žu) / *slät* (Vi) / *slät* (Bg, Šk, Tr): *säljen* (Mg, Za) / *säljen* (Re, Št) / *säjén* (Pl) / *säljen* (Sl), *sälješ* (La, Sn) / *sälješ* (Rš) / *säjés* (Pl) / *sälješ* (Br), *sälje* (Pr, Za) / *sälje* (Re) / *säje* (Pl) / *sälje* (Ba, Šk, Šv), *säljemo* (Mg, Sm) / *säljemo* (Re, Vi) / *säjemo* (Pl) / *säljemo* (Šk), *säljete* (Ma, Žu) / *säljete* (Št) / *säjete* (Pl) / *säljete* (Sl), *säljo* (La, Za) / *säljo* (Rb, Vi) / *säljo* (Bg, Šv) // *sälju* (Ne, Sm) / *sāju* (Pl); *poslät* / *pošlät* / *pošlät*;

l) *srät* (Pr) / *srät* (Rš) / *srät* (Ka): *sëren* (La) / *sëren* (Re) / *sëren* (Ka), *sëreš* (Ma) / *sëreš* (Rš) / *sëreš* (Ka), *sëre* (Pr) / *sëre* (Vi) / *sëre* (Dr), *sëremo* (La) / *sëremo* (Re) / *sëremo* (Ba), *sërete* (Ma) / *sërete* (Rš) / *sërete* (Ka), *sëro* (La) / *sëro* (Rš, Re) / *sëro* (Ba) // *sëru* (Ma); *nasrät /se/* / *nasrät /še/* / *nasrät /še/*; *posrät /se/* / *pošrät /še/* / *pošrät /še/*; *zasrät* / *žasrät* / *žasrät*;

m) *stät /se/* (Mg, Sn) / *stät /še/* (Št, Vi) / *stät /še/* (Br, Sl): *stônen* (Ne, Žu) / *stônen* (Pl) / *stônen* (Sl), *stôneš* (Za) / *stôneš* (Rb) / *stôneš* (Šk), *stône* (La, Mg) / *stône* (Pl) / *stône* (Ka), *stônemo* (Sn) / *stônemo* (Pl) / *stônemo* (Tr), *stônete* (Pr, Za) / *stônete* (Pl, Vi) / *stônete* (Ba, Šk), *stôno* (La, Ma, Žu) / *stôno* (Rš) / *stôno* (Bg, Šk) // *stônu* (Ma) / *stônu* (Pl); *ostät* / *ostät* / *ostät* // *ustät* / *ustät* / *ustät* // *zustät* / *žuštät* / *žuštät*;

n) *stôt* (La, Mg, Sm, Za) / *stôt* (Rš, Št) / *stôt* (Sl, Šk): *stojîn* (Ne, Za) / *stojîn* (Re, Št) / *stojîn* (Bg, Dr), *stojîš* (Ma) / *stojîš* (Rb) / *stojîš* (Ba), *stojî* (Pr, Sn) / *stojî* (Pl, Št) / *stojî* (Sl, Šv), *stojîmo* (Sm) / *stojîmo* (Pl) / *stojîmo* (Tr), *stojîte* (Mg) / *stojîte* (Vi) / *stojîte* (Št), *stojô* (La, Ma, Pr, Za) / *stojô* (Rš, Vi) / *stojô* (Br, Šk, Šv) // *stojû* (Žu) / *stojû* (Pl);

o) *trt /se // še/* (Ne, Št) / *trt /še/* (Šk): *târen* (Mg, Vi) / *târen* (Br), *târeš* (Ne) / *târeš* (Št) / *târeš* (Bg), *târe* (Pl, Žu) / *târe* (Sl, Šk), *târemo* (Mg) / *târemo* (Tr), *târete* (Sn) / *târete* (Šv), *târo* (Pr, Št, Žu) / *târo* (Br, Sl) // *târu* (Pl); *otr̥t* / *otr̥t* // *utr̥t* / *utr̥t*; *potr̥t* / *potr̥t*; *sitr̥t* / *st̥r̥t* / *st̥r̥t*; *zatr̥t /se/* / *zatr̥t /še/* / *zatr̥t /še/*;

p) *zêt / zêt / zêt*⁷⁹³: *zàmen / zàmen / zàmen, zàmes / zàmes / zàmes, zàme / zàme / zàme, zàmemo / zàmemo / zàmemo, zàmete / zàmete / zàmete, zàmo / zàmo / zàmo // zàmù / zàmù;*

r) *zvàt /se/ (Mg, Ne, Vi) / zvàt /se/ (Pl, Št) / zvàt /se/ (Bg, Sl, Šk): zovên (La, Sm, Za) / zovên (Št, Vi) / zovên (Sl), zověš (Ma, Sn) / zověš (Pl, Re) / zověš (Ba, Ka), zově (Pr, Za, Žu) / zově (Pl, Rb) / zově (Dr, Šv), zověmo (La, Sn) / zověmo (Rš) / zověmo (Tr), zověte (Ma, Za) / zověte (Re) / zověte (Ba, Bg), zovô (La, Pr, Sm) / zovô (Rš, Re, Št) / zovô (Br, Sl) // zovû (Ne) / zovû (Pl); dozvàt / dozvàt / dozvàt, nazvàt /se/ / nazvàt /se/ / nazvàt /se/, pozvàt / pozvàt / pozvàt, prizvàt / prizvàt / prizvàt, zazvàt / zázvàt / zázvàt;*

s) *žèt (Mg, Sm) / žèt (Rš) / žèt (Ka): žànjen (Pr) / žànjen (Re) / žànjen (Ka), žànješ (La) / žànješ (Rb) / žànješ (Ba), žànje (Mg) / žànje (Vi) / žànje (Dr), žànjemo (Mg, Sm) / žànjemo (Vi) / žànjemo (Ka), žànjete (Ma) / žànjete (Rš) / žànjete (Bg), žànjo (Sn) / žànjo (Št) / žànjo (Ka, Tr) // žànju (Žu) / žànju (Pl); nažèt / nažèt / nažèt, požèt / požèt / požèt.*

2. 4. 6. 5. 4. Morfonološke alternacije

U prezentskim oblicima glagola u govorima su Labinštine ovjerene sljedeće promjene konsonanata na dočetku osnove:

k > č, odnosno c uslijed cakavizma: *plàkat / plàkat (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) : plôcen (La, Mg, Pl, Vi, Za, Žu) / plôcen (Ba, Sl, Šk) / plôcen (Bg, Dr, Šv) 1. l. jd. prez.; skokàt / skokàt / skokàt : skôce (Pr, Za) / skôce (Rš, Št, Vi) / skôce (Ma) / skôce (Sl) / skôće (Šv) 3. l. jd. prez.;*

g > ž / ž: *làgat / làgat : làže (Ne, Sn, Žu) / làže (Vi) / làže (Dr, Šv) 3. l. jd. prez.;*

h > š / š: *mohàt / mohàt : môšen (Ne, Za, Žu) / môšen (Vi) / môšen (Sl) 1. l. jd. prez.; puhàt / puhàt : pûše (Mg, Za) / pûše (Pl, Re) / pûše (Sl, Šk) 3. l. jd. prez.;*

s > š u govorima bez cakavizma (jer je u cakavskim govorima *s, š > š*): *pisàt : pîšen (La, Pr, Za, Žu) 1. l. jd. prez.;*

⁷⁹³ Svi oblici prezenta glagola *zet / zet* ovjereni su u svim govorima labinske skupine. O distribuciji oblika v. bilješku 772 ovoga rada.

z > ź u govorima bez cakavizma (jer je u cakavskim govorima *z, ź > ž*): *màzat* : *môžen* (La, Mg, Ne, Za, Žu) 1. 1. jd. prez., *potèzat* : *potèžen* (La, Za) 1. 1. jd. prez.; *rèzat* : *rèžen* (La, Ma) 1. 1. jd. prez., *vezàt* : *vèžen* (Sn, Za) 1. 1. jd. prez.

Skupina se *sk / šk* mijenja u *šč / śc*: *iskàt / iškàt / iškàt* : *išćen* (Mg, Pr, Žu) / *išćen* (Št, Vi) / *išćen* (Br, Šk) 1. 1. jd. prez.; *pljèskat / pljèskat / pjèskat / pljèskat* : *pljèšće* (La, Žu) / *pljèšće* (Rš, Vi) / *pljèšće* (Pl) / *pljèšće* (Bg) 3. 1. jd. prez.; *vriskàt / vrisàt / vrisàt* : *vrišće* (La, Sn, Žu) / *vrišće* (Rš, Re, Vi) / *vrišće* (Dr, Ka, Šv) 3. 1. jd. prez..

Infinitivna osnova glagola koji završavaju labijalnim konsonantima alternira s prezentskom osnovom u kojoj se ovjerava epentezom dobiveno *í* iza takvih konsonanata, odnosno *j* u sjeveroistočnim labinskim govorima (u kojima *í > j*): *ščìpat / ścìpat / ścìpat* : *ščìplje* (La, Ne) / *ščìplje* (Re, Vi) / *ščìpje* (Pl) / *ščìplje* (Ba, Šk, Tr).

U prezentskim oblicima glagola VII. spregovne vrste izostavlja se dočetak nerelacijskoga morfema *-nu-*: *dìgnut /se // še/ / dìgnut /še/ : dìgnen /se // še/* (Re, Žu) / *dìgnen /še/* (Sl) 1. 1. jd. prez.; *obr̀nut /se // še/ / obr̀nut /še/ : obr̀nen /se // še/* (La, Ne, Pl, Za, Žu) / *obr̀nen /še/* (Bg, Dr, Šv) 1. 1. jd. prez.; *pùknut / pùknut : pùkne* (La, Ma) / *pùkne* (Dr, Šk) 3. 1. jd. prez.; *stìsnut /se/ / stìšnut /še/ / stìšnut /še/ : stìsne /se/* (Ne, Sn, Žu) / *stìšne /še/* (Pl) / *stìšne /še/* (Šv, Tr) 3. 1. jd. prez.

U dijelu glagola VIII. spregovne vrste kojima osnova završava vokalom, a prezentski nastavak počinje vokalom *e*, na osnovu se dodaje sonant *-j-*: *cùt / cùt / cùt / cùt* : *cùjen* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Vi, Za, Žu) / *čùjen* (Ma) / *cùjen* (Ba, Br, Sl, Šk) / *čùjen* (Bg, Dr, Šv) 1. 1. jd. prez.; *dobìt / dobìt : dobìjen* (La, Ne, Sn, Za, Žu) / *dobìjen* (Bg, Sl, Tr) 1. 1. jd. prez.; *pìt / pìt : pijèn* (La, Ma, Pl, Za) / *pijèn* (Ba, Sl, Tr) 1. 1. jd. prez.; *razbìt /se/ / razbìt /še/ / razbìt /še/ : razbìjen /se/* (Sn, Za) / *razbìjen /še/* (Re, Št) / *razbìjen /še/* (Ka) 1. 1. jd. prez.; *šìt / šìt / šìt : šìjen* (Mg, Ne, Sn) / *šìjen* (Št, Vi) / *šìjen* (Ba, Bg) 1. 1. jd. prez., *zabìt / zabìt / zabìt : zabìješ* (La, Pr, Za) / *zabìješ* (Re, Št) / *zabìješ* (Ka) 2. 1. jd. prez.

U dijelu glagola VIII. spregovne vrste zadržava se u prezentu ishodišni dočetni konsonant (za razliku od infinitiva, gdje su se konsonanti razjednačili pred nastavkom *-t* u *-s-* / *-ś-*, a zatim je *i t* ukinut uslijed slabljenja napetosti šumnika; v. i poglavlja 2. 4. 6. 2. i 2. 4. 6. 4. 1. ovoga rada): *bòs / bòs / bòs : bodèn* (Mg, Za) / *bodèn* (Ba, Šk) 1. 1. jd. prez.; *plès / plès / plès : pletèn* (Mg, Pl, Vi) / *pletèn* (Bg) 1. 1. jd. prez.; *ròs / ròs / ròs : rostèn* (Pr) / *roštèn* (Re) / *roštèn* (Dr) 1. 1. jd. prez.; *sòs / sòs / sòs : sopèn* (Za) / *sopèn* (Rš) / *sopèn* (Ba) 1. 1. jd. prez.

2. 4. 6. 5. 5. Akcentuacija

U glagolima svih spregovnih vrsta (izuzev III.) ovjereni su prezentski oblici s naglaskom na istom vokalu osnove kao i u infinitivima tih glagola: *cèkat* / *čèkat* / *cèkat* / *čèkat* : *cèkan* (La, Sn) / *čèkan* (Ma) / *cèkan* (Sl) / *čèkan* (Bg) 1. 1. jd. prez.; *cùt* /*se* // *še*/ / *čùt* /*se*/ / *cùt* /*še*/ / *čùt* /*še*/ : *cùje* /*se* // *še*/ (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Vi, Za, Žu) / *čùje* /*se*/ (Ma, Sm) / *cùje* /*še*/ (Ba, Br, Sl, Šk) / *čùje* /*še*/ (Bg, Dr, Šv) 3. 1. jd. prez.; *dèlat* / *dèlat* : *dèlan* (Pl, Sn) / *dèlan* (Ba, Br, Bg, Dr, Ka, Sl, Šk, Tr) 1. 1. jd. prez.; *dìgnut* /*se* // *še*/ / *dìgnut* /*še*/ : *dìgnen* /*se* // *še*/ (Re, Žu) / *dìgnen* /*še*/ (Sl) 1. 1. jd. prez.; *dobìt* / *dobìt* : *dobìjen* (La, Ne, Re, Za) / *dobìjen* (Ka, Sl, Šv) 1. 1. jd. prez.; *domìslit se* / *domìslit še* / *domìslit še* : *domìslin se* (Mg) / *domìslin še* (Rš) / *domìslin še* (Šk) 1. 1. jd. prez.; *fìnit* / *fìnit* : *fìni* (Ne, Pl, Sn) / *fìni* (Bg) 3. 1. jd. prez.; *glàdit* / *glàdit* : *glàdiš* (Sn) / *glàdiš* (Re) / *glàdiš* (Tr) 2. 1. jd. prez.; *hìtat* / *hìtat* : *hìtan* (Ma, Re, Žu) / *hìtan* (Ka, Šk) 1. 1. jd. prez.; *kùhat* / *kùhat* : *kùhan* (Mg, Pl, Žu) / *kùhan* (Bg, Tr) 1. 1. jd. prez.; *làjat* / *làjat* : *lòje* (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) / *lòje* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) 3. 1. jd. prez.; *màzat* / *màzat* / *màzat* : *môžen* (La, Mg, Ne, Za, Žu) / *môžen* (Pl, Rš) / *môžen* (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) 1. 1. jd. prez.; *môrat* / *môrat* : *môran* (La, Sm, Žu) / *môran* (Ba, Dr, Ka, Sl) 1. 1. jd. prez.; *plàkat* / *plàkat* : *plôcen* (La, Mg, Ne, Pl, Vi, Za, Žu) / *plôcen* (Ba, Sl, Šk) / *plôcen* (Bg, Dr, Šv) 1. 1. jd. prez.; *plàvat* / *plàvat* : *plàvan* (La, Re) / *plàvan* (Dr, Tr) 1. 1. jd. prez.; *pljèskat* / *pljèskat* / *pljèskat* : *pljèšće* (La, Žu) / *pljèšće* (Rš, Vi) / *pljèšće* (Pl) / *pljèšće* (Bg) 3. 1. jd. prez.; *pòrtit* / *pòrtit* : *pòrtiš* (Pr, Za) / *pòrtiš* (Re) / *pòrtiš* (Dr) 2. 1. jd. prez.; *prkìnut* / *prkìnut* : *prkìnen* (Rb, Re) / *prkìnen* (Ba, Ka) 1. 1. jd. prez.; *přtit se* / *přtit še* : *přtin se* (La, Za) / *přtin še* (Ka) 1. 1. jd. prez.; *pùknut* / *pùknut* : *pùkne* (La, Ma) / *pùkne* (Dr, Šk) 3. 1. jd. prez.; *rèzat* / *rèzat* / *rèzat* : *rèžen* (La, Ma) / *rèžen* (Rš, Rb, Re) / *rèžen* (Ka) 1. 1. jd. prez.; *rìnut* / *rìnut* : *rìnen* (Ma, Sn, Za) / *rìnen* (Šk) 1. 1. jd. prez.; *rìvat* / *rìvat* : *rìvan* (Ma, Za) / *rìvan* (Tr) 1. 1. jd. prez.; *slùšat* / *slùšat* / *slùšat* : *slùšan* (Ma, Ne, Za) / *slùšan* (Rš, Vi) / *slùšan* (Br, Sl) 1. 1. jd. prez.; *spàmetit se* / *spàmetit še* / *spàmetit še* : *spàmeti se* (Pr, Za) / *spàmeti še* (Rb, Vi) / *spàmeti še* (Br, Sl) 3. 1. jd. prez.; *stìsnut* / *stìsnut* / *stìsnut* : *stìsnen* (La, Ne, Žu) / *stìsnen* (Pl) / *stìsnen* (Šv, Tr) 1. 1. jd. prez.; *špôrat* / *špôrat* / *špôrat* : *špôran* (Ma, Mg, Sm, Žu) / *špôran* (Rb, Št) / *špôran* (Br, Sl) 1. 1. jd. prez.; *štèt* / *štèt* / *štèt* : *štêjen* (La, Pr, Za, Žu) / *štêjen* (Rš, Vi) / *štêjen* (Dr, Sl) 1. 1. jd. prez.; *tèndit* / *tèndit* : *tèndi* (Mg) / *tèndi* (Bg) 3. 1. jd. prez.; *tìrat* / *tìrat* : *tìran* (La, Rš, Za) / *tìran* (Ba, Sl, Šv) 1. 1. jd. prez.; *tôncat* / *tôncat* : *tônčan* (La, Ne, Žu) / *tônčan* (Br) 1. 1. jd. prez.; *trèbat* / *trèbat* : *trèban* (Ma, Pr, Sn, Za) / *trèban* (Dr, Ka) 1. 1. jd. prez.; *trèfit* / *trèfit* : *trèfin* (La, Za) / *trèfin* (Dr) 1. 1. jd. prez.; *vàdit* / *vàdit* : *vàdiš* (La, Ma, Sn, Za) / *vàdiš* (Rš, Vi) / *vàdiš* (Br, Sl, Tr) 2. 1. jd. prez.; *vêrvat* / *vêrvat* : *vêrvan* (La, Rš, Vi, Žu) / *vêrvan* (Sl) 1. 1. jd. prez.; *vìdet* /*se* // *še*/ / *vìdet* /*še*/ : *vìdin* /*se* // *še*/ (Re, Sm, Za) / *vìdin* /*še*/

(Br, Dr, Sl, Tr) 1. 1. jd. prez.; *vìnēt / v̇inēt : v̇ine* (La, Ma, Re, Št) / *v̇ine* (Bg, Br, Tr) 3. 1. jd. prez. Isto je zabilježeno i u glagolu *mòc / ṁoc* koji se spreže po izdvojenim pravilima (: *mòren / ṁoren* 1. 1. jd. prez.).

U dijelu glagola I., IV., V. i VII. vrste naglasak je u prezentskoj osnovi na dočetnom vokalu, a naglasak je istih glagola na dočetnom vokalu i u infinitivnoj osnovi, dok u glagola III. vrste jedino ta mogućnost i postoji: *bežàt / bež̇at / bež̇at : bež̇in* (La) / *bež̇in* (Rb) / *bež̇in* (Ba, Tr) 1. 1. jd. prez.; *bolèt / bolèt : bol̇i* (Ne, Rš, Žu) / *bol̇i* (Br, Tr) 3. 1. jd. prez.; *čekulàt / čekul̇at : čekul̇ôn* (Ma, Pr, Sn, Za) / *čekul̇ôn* (Br, Sl, Šk, Tr) 1. 1. jd. prez.; *držàt / drž̇at / drž̇at : drž̇in* (Žu) / *drž̇in* (Pl, Rš) / *drž̇in* (Šk) 1. 1. jd. prez.; *duràt / duṙat : duṙô* (Ne, Rb, Vi, Za) / *duṙô* (Br, Sl, Tr) 3. 1. jd. prez.; *goj̇it / goj̇it : goj̇in* (Mg) / *goj̇in* (Tr) 1. 1. jd. prez.; *igṙat / se // sé / igṙat / sé / igṙôš / se / igṙôš / sé / igṙôš / sé / igṙôš / sé* (La, Ne, Sn) / *igṙôš / sé / igṙôš / sé / igṙôš / sé* (Dr, Ka) 2. 1. jd. prez.; *kanṫat / kanṫat : kanṫôn* (Ne, Rš, Sn, Žu) / *kanṫôn* (Br, Sl, Tr) 1. 1. jd. prez.; *koṗat / koṗat : koṗôn* (Mg, Sm, Za) / *koṗôn* (Ba, Ka, Sl, Šk, Tr) 1. 1. jd. prez.; *košṫat / košṫat / košṫat : košṫô* (Ne, Sm) / *košṫô* (Pl, Rš, Vi) / *košṫô* (Ba, Ka) 3. 1. jd. prez.; *leṫet / leṫet : leṫi* (La, Mg, Sn, Žu) / *leṫi* (Ba, Ka) 3. 1. jd. prez.; *lež̇at / lež̇at / lež̇at : lež̇iš* (Ma, Sm) / *lež̇iš* (Št) / *lež̇iš* (Sl) 2. 1. jd. prez.; *muċat / muċat / muċat / muċat : muċin* (La, Rb, Rš, Sn, Za) / *muċin* (Br, Sl, Šk, Tr) / *muč̇in* (Bg, Šv) 1. 1. jd. prez.; *pelj̇at / pej̇at / pelj̇at : pelj̇ôn* (La, Ma, Pr) / *pej̇ôn* (Pl) / *pelj̇ôn* (Dr, Ka, Sl) 1. 1. jd. prez.; *penṡat / penṡat / penṡat : penṡôn* (La, Pr, Za, Žu) / *penṡôn* (Rš, Re, Vi) / *penṡôn* (Dr, Sl, Tr) 1. 1. jd. prez.; *reḟat se // sé / reḟat sé : reḟôn se // sé* (La, Ne, Pr, Rš, Za) / *reḟôn sé* (Ba, Sl, Tr) 1. 1. jd. prez.; *seḋet / seḋet / seḋet : seḋiš* (Mg, Za) / *seḋiš* (Re) / *seḋiš* (Dr, Ka) 2. 1. jd. prez.; *skrḃet / skrḃet / skrḃet : skrḃin* (Mg, Ne) / *skrḃin* (Pl, Št) / *skrḃin* (Sl) 1. 1. jd. prez.; *smej̇at se / smej̇at sé / smej̇at sé : smej̇in se* (La, Ma, Ne, Za, Žu) / *smej̇in sé* (Št) / *smej̇in sé* (Sl, Šk, Tr) 1. 1. jd. prez.; *smrḋet / smrḋet / smrḋet : smrḋin* (La) / *smrḋin* (Re) / *smrḋin* (Ka) 1. 1. jd. prez.; *stoṙit / stoṙit / stoṙit : stoṙiš* (La, Sm) / *stoṙiš* (Pl, Rb) / *stoṙiš* (Šk, Tr) 2. 1. jd. prez.; *škuž̇at se / skuž̇at sé / skuž̇at sé : skuž̇ôš se* (La, Sn) / *skuž̇ôš sé* (Št, Vi) / *skuž̇ôš sé* (Bg) 2. 1. jd. prez.; *štiṁat / štiṁat / štiṁat : štiṁôn* (Pr, Za) / *štiṁôn* (Rš, Re) / *štiṁôn* (Ba, Šv) 1. 1. jd. prez.; *torṅat / torṅat : torṅôn* (La, Ne, Pr, Rš) / *torṅôn* (Ba, Dr, Sl, Šv) 1. 1. jd. prez.; *trṗet / trṗet : trṗin* (Vi) / *trṗin* (Br) 1. 1. jd. prez.; *umṙet / umṙet : umṙěš* (Ma, Mg, Ne, Žu) / *umṙěš* (Št, Vi) / *umṙěš* (Sl, Šv) 2. 1. jd. prez.; *użat / użat / użat : użôn* (La, Mg, Ne, Žu) / *użôn* (Rš, Vi) / *użôn* (Bg, Sl) 1. 1. jd. prez.; *vrṫet / vrṫet : vrṫin* (Ma, Žu) / *vrṫin* (Šv) 1. 1. jd. prez.; *zgoṙet / zgoṙet / zgoṙet : zgoṙin* (Mg) / *zgoṙin* (Št) / *zgoṙin* (Dr) 1. 1. jd. prez.; *zvoṅit / zvoṅit : zvoṅi* (Pr, Za) / *zvoṅi* (Rš, Re) / *zvoṅi* (Šk, Šv) 3. 1. jd. prez.; *žbalj̇at / žbalj̇at / žbalj̇at / žbalj̇at : žbalj̇ôn* (La, Pr, Sn) / *žbalj̇ôn* (Rš, Št) / *žbalj̇ôn* (Pl) / *žbalj̇ôn* (Dr, Šk, Tr) 1. 1. jd. prez.

U sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom kod glagola II., VII. i VIII. vrste s vokalom osnove naglašenim kratkim naglaskom (ä) u prezentskoj se osnovi javlja dugi naglasak (â) na istom vokalu: *cüt /se // sé/ / cüt /se // sé/ : cûješ /se/ (La, Pr, Za, Žu) / cûješ /sé/ (Rb, Rš, Vi) / cûješ /se/ (Ma) 2. 1. jd. prez.; lăjat : lôje (La, Mg, Ne, Pl, Rš, Za, Žu) 3. 1. jd. prez.; măzat /se/ / măzat /sé/ : môžen /se/ (La, Mg, Ne, Za, Žu) / môžen /sé/ (Pl, Rš) 1. 1. jd. prez.; plăkat : plôcen (La, Mg, Ne, Pl, Vi, Za, Žu) 1. 1. jd. prez.; pûknut : pûkne (La, Ma) 3. 1. jd. prez.; rëzat / rëžat : rëžen (La, Ma) / rëžen (Rš, Rb, Re) 1. 1. jd. prez. itd.; što je pojava poznata kao sjevernočakavska metatonija (više o tome v. u poglavlju 2. 2. 14. 5. ovoga rada). U dubinskoj su strukturi i u južnim govorima Labinštine s jednoakcenatskim sustavom vidljivi tragovi sjevernočakavske metatonije, preciznije, u kvaliteti vokala *a*, odnosno *o*: *lăjat : lôje (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) 3. 1. jd. prez., măzat /se/ : môžen /sé/ (Ba, Bg, Dr, Sl, Šk, Šv) 1. 1. jd. prez., plăkat : plôcen (Ba, Sl, Šk) / plôčen (Bg, Dr, Šv) 1. 1. jd. prez. itd.**

2. 4. 6. 6. Glagolski prilog

Kao što je istaknuto u uvodnom dijelu poglavlja o glagolima, u labinskim je govorima zabilježen samo glagolski prilog sadašnji, dok glagolski prilog prošli više nije živući oblik. Glagolskim se prilogom sadašnjim (participom prezenta)⁷⁹⁴ izražava „glagolska radnja kao pratnja radnje izražene predikatnim glagolom“ (Silić – Pranjković 2007: 93).

2. 4. 6. 6. 1. Osnova i nastavci

Glagolski se prilog u labinskim govorima tvori od osnove lika 3. 1. mn. prezenta i trima tipovima nastavaka s formantom *-ć*: *-ajoć / -ojoć // -ajuć / -ojuć, -oć // -uć ili -eć*.

U prvom i drugom tipu nastavka alternirajući se likovi *-ajoć / -ojoć // -ajuć / -ojuć te -oć // -uć* javljaju zbog različitih preoblika općeslavenskoga nazala *ǫ u pojedinim govorima (v. poglavlje 2. 2. 4. ovoga rada). U svim su južnim labinskim mjesnim govorima ovjereni isključivo nastavci *-ajoć / -ojoć i -oć*, a isto je i u dijelu sjevernih govora, u mjesnim govorima Labina, Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Štrmca, Vineža i Zartinja. U preostalim sjevernim labinskim govorima (Marića, Molih Golja, Nedešćine, Svetoga Martina i Županića koji su bili obuhvaćeni ovim istraživanjem) alterniraju nastavci *-ajoć / -ojoć, -oć* i nastavci

⁷⁹⁴ Usp. Babić et al. 1991: 713, Težak – Babić 1996: 128; Barić et al. 1997: 244.

-ajuć / -ojuć, -uć bez nekoga uočljivog pravila ili zakonitosti njihove izmjene (čak i u istom primjeru unutar istoga mjesnoga govora). U sjeveroistočnim su idiomima Plomina, Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja zabilježeni samo nastavci *-ajuć / -ojuć* i *-uć*. Više o tome v. i u poglavljima 2. 2. 4. te 2. 4. 6. 5. 1. 1. ovoga rada. Ovjera likova *-ajoć // -ajuć*, odnosno *-ojoć // -ojuć* povezana je s kvantitetom prvoga vokala nastavka, gdje je vokal *a* kad je bio dug zamijenjen vokalom *o*, što je već više puta isticano kao specifikum labinske skupine govora.

Nastavak *-eć* zabilježen je ponajprije u govorima sjeveroistočne labinske podskupine, ali sporadično i u ostalim labinskim govorima, južnima i sjevernima, premda je u njima provedena unifikacija nastavka za 3. l. mn. prezenta na nastavak *-o*, odnosno *-u* i nastavak se *-e* u tim govorima ne ovjerava u liku 3. l. mn. prezenta (v. poglavlja 2. 2. 20. i 2. 4. 6. 5. 1. 1. ovoga rada).

Za glagole I. spregovne vrste u tvorbi glagolskoga priloga zabilježen je nastavak *-ajoć / -ojoć*: *čəkajojć* (Pr) / *čəkajojć* (Sl) / *čəkajojć* (Dr) // *čəkajujć* (Žu) / *čəkajujć* (Ma), *čekulôjajć* (La, Pr) / *čekulôjajć* (Bg) // *čekulôjajć* (Pl), *dělajojć* (Re, Za) / *dělajojć* (Ka) // *dělajujć* (Ne), *fermîvajojć* (Rb) / *fermîvajojć* (Ba) // *fermîvajujć* (Ma), *gônajojć* (Pr, Vi) / *gônajojć* (Ba) // *gônajujć* (Žu), *hîtajojć* (Re) / *hîtajojć* (Dr) // *hîtajujć* (Mg), *kopôjajć* (Mg) / *kopôjajć* (Tr) // *kopôjajć* (Sm), *peljôjajć* (Št) / *peljôjajć* (Šk) // *peljôjajć* (Ma) / *pejôjajć* (Pl), *plâvajojć* (La, Rb) / *plâvajojć* (Br) // *plâvajujć* (Pl), *tôncajajć* (Ne, Rš) / *tôncajajć* (Br, Tr) // *tôncajajć* (Žu), *vôljajajć* (La, Sn) / *vôljajajć* (Sl) // *vôljajajć* (Ma) / *vôljajajć* (Pl).

Glagolima II. spregovne vrste pri tvorbi glagolskoga priloga svojstven je nastavak *-oć // -uć*: *išćojć* (Pr) / *išćojć* (Rš) / *išćojć* (Sl) // *išćujć* (Ne) / *išćujć* (Pl), *lôjajć* (La, Mg) / *lôjajć* (Sl) // *lôjajć* (Ma), *plôćojć* (La, Za) / *plôćojć* (Ka) / *plôćojć* (Dr) // *plôćujć* (Mg) / *plôćujć* (Pl), *potêzôć* (Sn) / *potêzôć* (Rb, Re) / *potêzôć* (Ba) // *potêzujć* (Sm) / *potêzujć* (Pl), *rêzôć* (Pr) / *rêzôć* (Vi) / *rêzôć* (Tr) // *rêzujć* (Ma).

U glagola III. spregovne vrste u tvorbi glagolskoga priloga zabilježeni su nastavci *-oć // -uć* i *-eć*: *bežôć* (La) / *bežôć* (Re) / *bežôć* (Bg) // *bežujć* (Ne) // *bežêć* (Žu) / *bežêć* (Pl) / *bežêć* (Bg), *držôć* (Sn, Žu) / *držôć* (Vi) / *držôć* (Šv) // *držujć* (Sm) // *držêć* (Ma) / *držêć* (Pl) / *držêć* (Dr), *ležôć* (La, Pr, Za) / *ležôć* (Rš, Re) / *ležôć* (Sl, Šk, Tr) // *ležujć* (Žu) // *ležêć* (Sn) / *ležêć* (Pl) / *ležêć* (Br), *spôć* (Pr) / *spôć* (Vi) / *spôć* (Šv) // *spêć* (Ne) / *spêć* (Pl, Št) / *spêć* (Sl, Tr).

Kod glagola V. vrste pri tvorbi glagolskoga priloga ovjereni su nastavci *-oć // -uć* i *-eć*: *gorôć* (Rb) / *gorôć* (Ba) // *gorujć* (Žu) // *gorêć* (Ne, Pl, Vi) / *gorêć* (Šk), *letôć* (La, Ma, Re, Za)

/ *letóć* (Ba, Ka, Tr) // *letûć* (Ma) // *letêć* (Pl, Št) / *letèć* (Bg), *sedôć* (La, Mg, Sm) / *sedôć* (Rš, Št, Vi) / *sedòć* (Br, Sl, Šk) // *sedêć* (Mg, Ne, Žu) / *sedêć* (Pl, Vi) / *sedèć* (Dr, Šv), *vrtôć* (Pr) / *vrtóć* (Ba) // *vrtûć* (Sm) // *vrtêć* (La, Sn, Za) / *vrtèć* (Sl).

Za glagole VI. vrste u tvorbi glagolskoga priloga zabilježeni su nastavci *-oć* // *-uć* i *-eć*: *cìstoć* (La) / *cìstoć* (Vi) / *cìstoć* (Ka) / *čìstoć* (Bg) // *cìstuć* (Sn) / *čìstuć* (Ma) // *cìsteć* (Pr) / *cìsteć* (Re) / *čìsteć* (Sm) / *čìsteć* (Pl) / *cišteć* (Sl) / *čišteć* (Bg), *hòdoć* (La, Ma, Rb, Re, Sn, Št, Za) / *hòdoć* (Ba, Br, Sl, Tr) // *hòdeć* (Mg, Pl, Pr, Sm, Žu) / *hòdeć* (Bg, Šk, Šv), *jòdoć* (Pr) / *jòdoć* (Dr) // *jòduć* (Žu) // *jòdeć* (Ne, Pl, Za) / *jòdeć* (Ba), *nòsoć* (Mg) / *nòsoć* (Vi) / *nòsoć* (Br, Šk) // *nòsuć* (Sm) // *nòseć* (Ma) / *nòseć* (Pl) / *nòseć* (Bg).

Glagolima VIII. spregovne vrste pri tvorbi glagolskoga priloga svojstven je nastavak *-oć* // *-uć*: *pecôć* (Št) / *pecòć* (Tr) / *pečòć* (Bg) // *pecûć* (Ne) / *pečûć* (Pl), *pijôć* (La, Pr, Rb, Re) / *pijòć* (Ba, Sl) // *pijûć* (Pl), *pletôć* (La, Ma, Ne) / *pletòć* (Šk, Šv) // *pletûć* (Žu), *sopôć* (La, Za) / *sopôć* (Rš, Vi) / *šopòć* (Sl, Šk, Tr) // *sopûć* (Žu) / *šopûć* (Pl), *tecôć* (La, Ne, Rš, Št, Za) / *tečôć* (Ma) / *tecòć* (Ba, Ka) / *tečòć* (Dr) // *tecûć* (Pl) / *tečûć* (Sm).

Kod glagola koji se sprežu po izdvojenim pravilima u tvorbi glagolskoga priloga ovjereni su nastavci *-oć* // *-uć* i *-eć*: *bèroć* (Ne, Žu) / *bèroć* (Sl, Šk, Tr) // *bèruć* (Mg, Pl), *mèljoć* (La, Pr, Re, Za) / *mèljoć* (Br, Tr) // *mèljuć* (Ma, Ne, Sm) / *mèjuć* (Pl) / *mèljuć* (Bg, Sl, Šv), *pèroć* (Sn, Št) / *pèroć* (Bg) // *pèruć* (Ne, Pl).

Za glagole koji pripadaju IV. i VII. spregovnoj vrsti u govorima Labinštine nisu ovjereni glagolski prilozici.

2. 4. 6. 6. 2. Akcentuacija

Kao što je vidljivo iz primjera navedenih u prethodnom poglavlju, naglasak glagolskoga priloga može stajati na osnovi ili na nastavku, pri čemu je naglasak na osnovi podudaran s onim u prezentu istoga glagola, a naglasak je na nastavku u govorima s dvoakcenatskim sustavom uvijek dug (što je u dubinskoj strukturi, tj. iz vokalske kvalitete, vidljivo i u govorima s jednoakcenatskim sustavom u primjerima s naglašenim vokalom *a*, odnosno *o* u nastavku).

2. 4. 6. 7. Glagolski pridjev radni

2. 4. 6. 7. 1. Osnova i nastavci

Glagolski se pridjev radni⁷⁹⁵ tvori prema infinitivnoj osnovi (izuzev glagola koji se sprežu po izdvojenim pravilima) kojoj se, osim u jd. m. r., dodaje sufiks *-l-* te nastavak kojim se iskazuje rod i broj.

U govorima labinske skupine zabilježeni su sljedeći nastavci za tvorbu glagolskoga pridjeva radnoga: *-ø* u jd. m. r., *-a* u jd. ž. r., *-o* u jd. s. r., *-i* u mn. m. r., *-e* u mn. ž. r. te *-e* ili *-a*⁷⁹⁶ u mn. s. r.

Neizmijenjena infinitivna osnova u glagolskom pridjevu radnom zabilježena je u većini glagola koji se sprežu po izdvojenim pravilima: *bīt / bīt : bī / bī, bilà / bilà, bilò / bilò, bilī / bilī, bilè / bilè, bilè / bilè // bilà / bilà*⁷⁹⁷; *mlèt / mlèt : mlê (Ma, Št) / mlè (Ba, Sl), mlèla (Mg) / mlèla (Šk), mlèlo (Re) / mlèlo (Ba), mlèli (Pl) / mlèli (Ka), mlèle (Žu) / mlèle (Šk), mlèle (Ne) / mlèle (Tr) // mlèla (Mg) / mlèla (Dr); slàt / slàt / slàt : slô (La, Ma, Pr) / slô (Rš, Re) / slô (Dr), slàla (Mg) / slàla (Pl) / slàla (Sl), slàlo (Sn, Za) / slàlo (Vi) / slàlo (Šk), slàli (La, Mg) / slàli (Rb, Št) / slàli (Br, Tr), slàle (Pr, Sm, Žu) / slàle (Re) / slàle (Bg, Šv), slàle (La) / slàle (Pl) / slàle (Sl) // slàla (Ma) / slàla (Rš) / slàla (Ka); utèt / utèt: utê / utê, utèla / utèla, utèlo / utèlo, utèli / utèli, utèle / utèle, utèle / utèle // utèla / utèla*⁷⁹⁸; *zvàt / zvàt / zvàt : zvô (Sm, Za) / zvô (Pl, Rb) / zvô (Bg, Br, Sl, Tr), zvolà (Mg, Sn, Za, Žu) / zvolà (Pl, Re, Št, Vi) / zvolà (Bg, Sl, Šk), zvolò (Mg, Ma, Ne, Pr, Žu) / zvolò (Rš) / zvolò (Br), zvolī (La, Sm, Za, Žu) / zvolī (Pl, Rb, Rš) / zvolī (Bg, Sl, Tr), zvolè (La, Sn) / zvolè (Re, Vi) / zvolè (Bg, Sl, Šv), zvolè (Pr) / zvolè (Vi) / zvolè (Tr) // zvolà (Ma, Sm) / zvolà (Pl) / zvolà (Bg).*

Prefigirani oblici izvedeni od glagola **iti* tvore glagolske pridjeve radne formantom *-š-* / *-š-*⁷⁹⁹: *nôc / se // se / / nôc / se / : nôša (La, Pr) / nôša (Vi) / nôša (Br, Šv), nôšla (Mg, Ne, Sn) / nôšla (Pl, Št, Vi) / nôšla (Br, Sl, Šk, Šv, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); póc / póc*⁸⁰⁰: *šô / šô / šô, šlà / šlà / šlà, šlò / šlò / šlò, šlī / šlī / šlī, šlè / šlè / šlè, šlè / šlè / šlè // šlà / šlà / šlà; prīt / prīt : prīša / prīša / prīša, prīšla / prīšla / prīšla (-lo, -li, -le, -le // -la); snôc / se / / snôc / se / /*

⁷⁹⁵ Naziva se još i particip aktivni (Babić et al. 1991: 707), glagolski pridjev aktivni (Težak – Babić 1996: 126), particip perfekta II (Barić et al. 1997: 245), particip perfekta aktivni (Šilić – Pranjković 2007: 76).

⁷⁹⁶ Stariji govornici u mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju nastavak jednak onomu mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban nastavak za srednji rod *-a*.

⁷⁹⁷ Svi su oblici glagolskoga pridjeva radnoga glagola *bit* ovjereni u svim labinskim govorima.

⁷⁹⁸ Svi su oblici glagolskoga pridjeva radnoga glagola *utet* ovjereni u svim labinskim govorima.

⁷⁹⁹ Iva Lukežić takve oblike drži vlastitom unutarčakavskom inovacijom (Lukežić 2012: 230).

⁸⁰⁰ Svi su oblici glagolskoga pridjeva radnoga glagola *poć* i *prīt* ovjereni u svim labinskim govorima.

snòc /še/ : snòša (La, Pr) / snòša (Re) / snòša (Ba, Dr), snòšla (Ne, Žu) / snòšla (Pl, Vi) / snòšla (Br, Sl, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); ubòc / ubòc : ubòša (La, Ma, Sn, Žu) / ubòša (Rb, Rš, Re) / ubòša (Ka, Sl), ubòšla (Pr, Sm, Za) / ubòšla (Pl, Vi) / ubòšla (Bg, Šv, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); ûc / ûc : ûša (Sm) / ûša (Re) / ûša (Sl), ûšla (La) / ûšla (Pl) / ûšla (Ba, Šk) (-lo, -li, -le, -le // -la).

Glagol *mòc / mòc* tvori glagolski pridjev radni od ishodišne osnove *mog-*: *mòga / mogle, mogle / mogle, mogle / mogle, mogle / mogle, mogle // mogle / mogle*⁸⁰¹.

Glagol *jès / jès / jès* ima sljedeće oblike glagolskoga pridjeva radnoga: *jò / jò, jàla / jàla, jàla / jàlo, jàli / jàli, jàle / jàle, jàle / jàle // jàla / jàla*⁸⁰².

Glagolski pridjev radni glagola *zêt / zêt / zêt* glasi: *zê / zê / zê, zêla / zêla / zêla, zêlo / zêlo / zêlo, zêli / zêli / zêli, zêle / zêle / zêle, zêle / zêle // zêla / zêla / zêla*⁸⁰³.

Glagoli *nabrät / nabrät, oprèt / oprèt, pabrät / pabrät, umrèt / umrèt, zaprèt / zaprèt / zaprèt* koji na dočetu osnove imaju slogotvorno *r* u jd. m. r. glagolskoga pridjeva radnoga dobivaju paradigmatički analoški vokal *a*: *nàbra / nàbra*⁸⁰⁴, *nàbrla / nàbrla (-lo, -li, -le, -le // -la), òpra / òpra, òprla / òprla (-lo, -li, -le, -le // -la); pòbra / pòbra, pòbrla / pòbrla (-lo, -li, -le, -le // -la), ùmra / ùmra, ùmra / ùmra (-lo, -li, -le, -le // -la); zàpra / zàpra / zàpra, zàprla / zàprla / zàprla (-lo, -li, -le, -le // -la). Glagol *třt / třt* i njegovi prefigurirani oblici *potřt / potřt, střt / střt, zatřt / zatřt / zatřt* čuvaju takvo dočetno slogotvorno *r* u jd. m. r. glagolskoga pridjeva radnoga: *tř / tř, třla / třla (-lo, -li, -le, -le // -la); potř / potř, potřla / potřla (-lo, -li, -le, -le // -la); stř / stř / stř, střla / střla / střla (-lo, -li, -le, -le // -la); zatř / zatř / zatř, zatřla / zatřla / zatřla (-lo, -li, -le, -le // -la).**

U jd. m. r. glagolskoga pridjeva radnoga jednak je lik glagola *stät / stät* i *stôt / stôt*: *stô (La, Za) / stô (Rš) / stô (Ba, Dr), a u ostalim se rodovima jd. i u mn. njihovi oblici razlikuju: stàla / stàla / stàla (-lo, -li, -le, -le // -la) naspram stolà (Mg, Ne, Za) / stolà (Pl, Št) / stolà (Sl), stolì (La, Ma, Ne, Sm, Za) / stolì (Rb, Rš, Št) / stolì (Dr, Sl, Šk) itd.*

⁸⁰¹ Svi su oblici glagolskoga pridjeva radnoga glagola *moć* ovjereni u svim labinskim govorima.

⁸⁰² Takvi su oblici glagolskoga pridjeva radnoga posljedica prijeglasi *ě > a* iza palatala, o čemu više v. u poglavlju 2. 2. 3. ovoga rada.

Svi su oblici glagolskoga pridjeva radnoga glagola *jes / ješ* ovjereni u svim labinskim govorima.

⁸⁰³ Svi su oblici glagolskoga pridjeva radnoga glagola *zet / zêt* ovjereni u svim labinskim govorima.

⁸⁰⁴ Svi su primjeri koji slijede u ovom ulomku ovjereni u svim labinskim govorima. O distribuciji oblika v. bilješku 772 ovoga rada.

2. 4. 6. 7. 2. Morfonološke alternacije

U glagolskim pridjevima radnim dijela glagola VIII. spregovne vrste izostavlja se dočetni konsonant *d* ili *t* ishodišne osnove: *bòs* / *bòš* / *bòś* (< *bod-*) : *bô* (La, Mg, Žu) / *bò* (Šk, Tr), *bolà* (Ma, Re, Za) / *bolà* (Bg, Sl), *bolò* (Rš, Št, Žu) / *bolò* (Ka) itd.; *mès* / *měš* / *měś* (< *met-*) : *mê* (Pr, Vi) / *mè* (Dr), *mèla* (Mg, Ne, Pl) / *mèla* (Br, Tr) (-*lo*, -*li*, -*le*, -*le* // -*la*), *pàs* / *pàs* / *pàs* (< *pad-*) : *pô* (Re, Sn) / *pò* (Dr), *pàla* (Pl, Sn, Žu) / *pàla* (Sl) (-*lo*, -*li*, -*le*, -*le* // -*la*), *plès* / *plěš* / *plěś* (< *plet-*): *plê* (Ma, Re) / *plè* (Bg), *plelà* (Mg, Vi) / *plelà* (Sl), *plelè* (Ma, Mg, Pr, Re, Sm) / *plelè* (Ba, Tr) itd.

Glagolski pridjevi radni glagola VIII. spregovne vrste koji u infinitivu imaju nastavak -*ć* zadržavaju ishodišni dočetni velarni konsonant osnove *k*: *pěc* / *pěć* (< *pek-*) : *pèka* (Ma, Pl) / *pèka* (Ba, Ka), *peklà* (Mg, Ne, Re, Za, Žu) / *peklà* (Šk, Tr), *peklì* (La, Žu) / *peklì* (Br, Šv) itd.; *rěc* / *rěć* (< *rek-*) : *rèka* (La, Ma, Pl, Pr, Rš, Re, Št, Vi, Za) / *rèka* (Ba, Br, Dr, Sl, Tr), *reklà* (Mg, Ne, Pl, Sn, Št, Vi, Žu) / *reklà* (Bg, Br, Sl, Šk, Šv, Tr), *reklì* (La, Ma, Pl, Pr, Sm, Žu) / *reklì* (Ba, Dr, Sl, Šk, Tr) itd.; *túc* / *túć* (< *tuk-*) : *túka* (La, Re) / *túka* (Šk), *túkla* (Rb, Sm, Za) / *túkla* (Bg, Šk, Tr) (-*lo*, -*li*, -*le*, -*le* // -*la*).

U glagolskim pridjevima radnima glagola *nabrät* / *nabrát*, *oprèt* / *oprèt*, *pobrät* / *pobrát*, *umrèt* / *umrèt*, *zaprèt* / *zaprèt* / *zaprèt* primarnomu se slogotvornom *r* dodaje paradigmatski analoški vokal *a* i u jd. m. r.: *nàbra* / *nàbra*, *òpra* / *òpra*, *pòbra* / *pòbra*, *ùmra* / *ùmra*, *zàpra* / *zàpra* / *zàpra* : *nàbrla* / *nàbrla* (-*lo*, -*li*, -*le*, -*le* // -*la*), *òprla* / *òprla* (-*lo*, -*li*, -*le*, -*le* // -*la*), *pòbrla* / *pòbrla* (-*lo*, -*li*, -*le*, -*le* // -*la*), *ùmrla* / *ùmrla* (-*lo*, -*li*, -*le*, -*le* // -*la*), *zàprla* / *zàprla* (-*lo*, -*li*, -*le*, -*le* // -*la*); više o tome v. i u prethodnom poglavlju ovoga rada.

2. 4. 6. 7. 3. Akcentuacija

Jednak naglasak na istom slogu osnove ili prefiksa u likovima glagolskoga pridjeva radnoga svih rodova i brojeva zabilježen je u dijelu glagola svih spregovnih vrsta (izuzev III.): *cèka* (Mg) / *čèka* (Pl) / *cèka* (Šk) / *čèka* (Dr), *cèkala* (Re, Za, Žu) / *čèkala* (Sm) / *cèkala* (Sl) / *čèkala* (Šv) (-*lo*, -*li*, -*le*, -*le* // -*la*); *cìsti* (Za) / *cìsti* (Pl) / *čìsti* (Ma) / *cišti* (Ba) / *čìsti* (Dr), *cìstila* (Ne, Žu) / *cištila* (Št) / *cištila* (Šk, Tr) / *čìstila* (Bg, Šv) (-*lo*, -*li*, -*le*, -*le* // -*la*); *dàva* (Sm) / *dàva* (Bg), *dàvala* (La, Pr, Sn, Št, Vi) / *dàvala* (Ka, Sl, Šk) (-*lo*, -*li*, -*le*, -*le* // -*la*); *dèla* (Ma, Ne, Pl, Pr, Rb, Re, Vi) / *dèla* (Ba, Bg, Br, Šv) *dèlala* (Mg, Ne, Pl, Rš, Sn) / *dèlala* (Bg, Šk) (-*lo*, -*li*, -*le*, -*le* // -*la*); *domìsli* (La, Za) / *domìsli* (Rš, Re) / *domìsli* (Ba), *domìslila* (Pr) /

domšlila (Vi) / *domšlila* (Šv) (-lo, -li, -le, -le // -la); *hiti* (Pr, Žu) / *hiti* (Bg, Tr), *hìtila* (Mg, Št) / *hìtila* (Bg, Br, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *křpa* (Ma) / *křpa* (Dr), *křpala* (La, Za) / *křpala* (Bg, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *kùha* (Pl, Re, Vi) / *kùha* (Šk), *kùhala* (La, Mg, Pl, Sn, Št) / *kùhala* (Br, Šk) (-lo, -li, -le, -le // -la); *lāja* (Re) / *lāja* (Ka), *lājala* (Sn) / *lājala* (Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *môra* (Ma, Sm, Vi, Za) / *môra* (Ba), *môrala* (Ma, Ne, Pl, Sn, Žu) / *môrala* (Br, Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *napřti* (La) / *napřti* (Ka), *napřtila* (Za) / *napřtila* (Šk) (-lo, -li, -le, -le // -la); *narība* (Pl) / *narība* (Šv), *narібala* (Žu) / *narібala* (Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *prkīnu* (Pl, Sm, Št) / *prkīnu* (Ba), *prkīnula* (Ne, Pl) / *prkīnula* (Br, Šk) (-lo, -li, -le, -le // -la); *plāka* (Re) / *plāka* (Dr), *plākala* (Št, Žu) / *plākala* (Br, Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *plāva* (Pl, Rb, Žu) / *plāva* (Ba), *plāvāla* (Pl, Vi) / *plāvāla* (Bg Br) (-lo, -li, -le, -le // -la); *pōrti* (Vi) / *pōrti* (Tr), *pōrti* (La, Ma) / *pōrti* (Sl, Šv) (-lo, -li, -le, -le // -la); *prāvi* (Pr, Rb, Sm, Za) / *prāvi* (Ka, Sl), *prāvila* (Ne, Sn, Žu) / *prāvila* (Br) (-lo, -li, -le, -le // -la); *rēza* (Ma, Mg) / *rēza* (Vi) / *rēza* (Dr), *rēzala* (La, Sm) / *rēzala* (Rš) / *rēzala* (Ba) (-lo, -li, -le, -le // -la); *rīnu* (Re, Št, Vi) / *rīnu* (Ba, Br), *rīnula* (Mg, Ne, Pr, Za) / *rīnula* (Sl, Šv) (-lo, -li, -le, -le // -la); *rīva* (La, Rb, Št) / *rīva* (Dr), *rīvala* (Žu) / *rīvala* (Šk) (-lo, -li, -le, -le // -la); *sōpa* (Za) / *sōpa* (Vi) / *sōpa* (Bg), *sōpla* (La) / *sōpla* (Rš) / *sōpla* (Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *spāmeti* (Za) / *spāmeti* (Re) / *spāmeti* (Sl, Šk), *spāmeti* (Ne, Žu) / *spāmeti* (Pl, Št) / *spāmeti* (Šv, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *stāva* (Pr) / *stāva* (Rš) / *stāva* (Šk, Tr), *stāvāla* (Mg, Ne, Žu) / *stāvāla* (Pl, Re, Vi) / *stāvāla* (Šk) (-lo, -li, -le, -le // -la); *stīšnu* (La, Za) / *stīšnu* (Rš) / *stīšnu* (Dr), *stīšnula* (Mg) / *stīšnula* (Pl) / *stīšnula* (Šv, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *šī* (Ma) / *šī* (Rš) / *šī* (Ba), *šīla* (Ne, Žu) / *šīla* (Vi) / *šīla* (Bg) (-lo, -li, -le, -le // -la); *špōra* (Pr) / *špōra* (Re) / *špōra* (Bg), *špōrala* (La, Ma, Sn, Za) / *špōrala* (Rb, Vi) / *špōrala* (Bg, Šk, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *tēndi* (Mg, Št) / *tēndi* (Ka), *tēndila* (La, Ma, Pl, Re, Sm, Za) / *tēndila* (Sl, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *tōnca* (Žu) / *tōnca* (Br), *tōncala* (Ne, Rš, Sm, Vi) / *tōncala* (Bg, Br, Sl, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *trēba* (Re, Vi) / *trēba* (Ka, Šk), *trēbala* (Mg, Ne, Pl, Pr, Re, Št, Vi) / *trēbala* (Bg, Sl, Šk, Šv, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *trēfi* (Pr) / *trēfi* (Dr), *trēfila* (Ne) / *trēfila* (Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *ufēndi* (Ne) / *ufēndi* (Šk), *ufēndila* (Ma, Žu) / *ufēndila* (Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *vādi* (La, Rb, Rš, Re, Za) / *vādi* (Ka), *vādila* (Mg, Sn, Žu) / *vādila* (Br, Šv) (-lo, -li, -le, -le // -la); *vērvā* (Pr, Re, Sm) / *vērvā* (Dr), *vērvāla* (Ma, Pl, Sn, Za) / *vērvāla* (Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *vēsi* (La) / *vēsi* (Re) / *vēsi* (Ka), *vēsila* (Ne) / *vēsila* (Vi) / *vēsila* (Ba) (-lo, -li, -le, -le // -la); *vīde* (La, Pr, Re, Sn, Sm, Št, Za) / *vīde* (Ba, Dr, Ka, Sl, Tr), *vīdela* (Mg, Ne, Pl, Sn, Št, Žu) / *vīdela* (Br, Sl, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *vīne* (Pr, Sm, Za) / *vīne* (Bg, Šv), *vīnela* (La, Ma, Pl, Za) / *vīnela* (Ka, Šk, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *zablāti* (Mg) / *zablāti* (Vi) / *zablāti* (Sl, Šv), *zablātīla* (Ne, Žu) / *zablātīla* (Rš) / *zablātīla* (Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *zapīra* (Pr, Za) /

žapîra (Pl, Vi) / *žapîra* (Ba, Dr), *zapîrala* (Ma, Žu) / *žapîrala* (Re) / *žapîrala* (Sl, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); a isto je i u glagola koji se sprežu po izdvojenim pravilima: *nôša* (La, Pr) / *nôša* (Vi) / *nôša* (Br, Šv), *nôšla* (Mg, Ne, Sn) / *nôšla* (Pl, Št, Vi) / *nôšla* (Br, Sl, Šk, Šv, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *prîša* / *prîša* / *prîša*, *prîšla* / *prîšla* / *prîšla* (-lo, -li, -le, -le // -la); *ubôša* (La, Ma, Sn, Žu) / *ubôša* (Rb, Rš, Re) / *ubôša* (Ka, Sl), *ubôšla* (Pr, Sm, Za) / *ubôšla* (Pl, Vi) / *ubôšla* (Bg, Šv, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *ûša* (Sm) / *ûša* (Re) / *ûša* (Sl), *ûšla* (La) / *ûšla* (Pl) / *ûšla* (Ba, Br, Šk) (-lo, -li, -le, -le // -la); *pôce* (La, Rb, Rš, Vi, Za, Žu) / *pôce* (Pl, Sm) / *pôce* (Sl) / *pôce* (Bg), *pôcela* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *pôcela* (Ma) / *pôcela* (Šk) / *pôcela* (Bg) (-lo, -li, -le, -le // -la).

Gore navedeni primjeri pokazuju da takav jednak naglasak koji se javlja na istom slogu infinitivne osnove i glagolskoga pridjeva radnoga ostaje neizmijenjen.

U jd. m. r. glagolskoga pridjeva radnoga ispred nastavka - $\emptyset$ obvezno je duljenje naglašenoga dočetnog vokala u svim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom⁸⁰⁵: *abadät* : *abadô* (Pr), ali *abadàla* (Žu) (-lo, -li, -le, -le // -la); *bežät* / *bežät* : *bežô* (Pr) / *bežô* (Re), ali *bežàla* (Sn) / *bežàla* (Pl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *bolët* : *bolê* (Ne), ali *bolèla* (Št) (-lo, -li, -le, -le // -la); *brnät* : *brnô* (Vi), ali *brnàla* (Ma) (-lo, -li, -le, -le // -la); *ćepät* : *ćepô* (Ne, Re), ali *ćepàla* (Rš) (-lo, -li, -le, -le // -la); *držät* / *držät* : *držô* (Ma) / *držô* (Pl), ali *držàla* (Mg, Za) / *držàla* (Št) (-lo, -li, -le, -le // -la); *durät* : *durô* (La), ali *duràla* (Žu) (-lo, -li, -le, -le // -la); *fermät* : *fermô* (Pr), ali *fermàla* (Sn) (-lo, -li, -le, -le // -la); *govorît* : *govorî* (Sm), ali *govorîla* (Re, Žu) (-lo, -li, -le, -le // -la); *hodît* : *hodî* (Ma, Pr, Rb, Re, Sn, Št, Vi, Žu), ali *hodîla* (Mg, Ne, Pl, Re, Za) (-lo, -li, -le, -le // -la); *igrät* : *igrô* (La, Ma), ali *igràla* (Ma, Sn) (-lo, -li, -le, -le // -la); *iskät* / *iskät* : *iskô* (La, Žu) / *iskô* (Rš), ali *iskàla* (Mg, Sm, Za) / *iskàla* (Pl, Vi) (-lo, -li, -le, -le // -la); *jodît* : *jodî* (Št), ali *jodîla* (Žu) (-lo, -li, -le, -le // -la); *kantät* : *kantô* (Pr), ali *kantàla* (Rš) (-lo, -li, -le, -le // -la); *kopät* : *kopô* (Vi), ali *kopàla* (Ma, Mg) (-lo, -li, -le, -le // -la); *krepät* : *krepô* (Ne), ali *krepàla* (Pr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *letët* : *letê* (La, Re), ali *letèla* (Sn, Žu) (-lo, -li, -le, -le // -la); *ležät* / *ležà* : *ležô* (Sm) / *ležô* (Vi), ali *ležàla* (Ne) / *ležàla* (Št, Vi) (-lo, -li, -le, -le // -la); *mešät* / *mešät* : *mešô* (La, Za) / *mešô* (Pl), ali *mešàla* (Mg, Za) / *mešàla* (Pl, Rb, Št) (-lo, -li, -le, -le // -la); *mohät* : *mohô* (Re), ali *mohàla* (Sn) (-lo,

⁸⁰⁵ To je duljenje dijelom zajedničkih položajnih duljenja pred „slabim“ fonemom šva koja su se dogodila u štokavskoj, kajkavskoj i čakavskoj protojedinici (Lukežić 2012: 60). Radi se o produljivanju iskonski kratkih i pokraćenih vokala pred svakim „slabim“ šva u riječi kojemu je prethodio sonant, bilo u početnom, bilo u središnjem slogu riječi, a takvo je duljenje najdosljednije provedeno u sjeverozapadnom dijelu čakavske protojedinice gdje je zabilježeno u NA jd. imenica i pridjeva m. r., u nastavku I jd. o-osnova, u oblicima I. I. jd. prezenta te na početku oblika jd. m. roda aktivnih i pasivnih participia, tj. glagolskih pridjeva radnih i trpnih. Usp. Lukežić 2012: 61. To se duljenje dakle dogodilo ispred dočetnoga / u jd m. r. glagolskoga pridjeva radnoga, a u labinskim je govorima vidljivo i nakon za njih specifična razvoja dočetnoga / > $\emptyset$ (o kojem više v. i u poglavlju 2. 2. 13. ovoga rada).

-li, -le, -le // -la); *mucàt* / *mučàt* : *mucò* (La, Za) / *mučò* (Sm), ali *mucàla* (Ne, Št, Vi, Žu) / *mučàla* (Ma) (-lo, -li, -le, -le // -la); *peljät* / *pejät* : *peljò* (Ma, Rb, Rš, Re, Št, Vi) / *pejò* (Pl), ali *peljàla* (Ma, Ne, Re, Žu) / *pejàla* (Pl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *pensät* / *pensät* : *pensò* (Za) / *pensò* (Vi), ali *pensàla* (Mg, Žu) / *pensàla* (Pl, Vi) (-lo, -li, -le, -le // -la); *pisät* / *pišät* : *pisò* (Pr) / *pišò* (Rš), ali *pisàla* (Žu) / *pišàla* (Pl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *puhät* : *puhò* (La, Pl), ali *puhàla* (Mg, Pl, Sm, Vi) (-lo, -li, -le, -le // -la); *sedèt* / *sedèt* : *sedê* (Sm, Za) / *sedê* (Pl, Rš), ali *sedèla* (Ne, Žu) / *sedèla* (Pl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *sodīt* / *sodīt* : *sodī* (Mg) / *sodī* (Rb, Rš), ali *sodīla* (Pr, Žu) / *sodīla* (Pl, Št, Vi) (-lo, -li, -le, -le // -la); *škercät* / *škercät* : *škercò* (La) / *škercò* (Re), ali *škercàla* (Sn, Žu) / *škercàla* (Rš) (-lo, -li, -le, -le // -la); *tornät* : *tornò* (Rš, Sm, Za), ali *tornàla* (Ne, Sn, Žu) (-lo, -li, -le, -le // -la); *uzät* / *uzät* : *uzò* (Pr, Za) / *uzò* (Rš, Re), ali *uzàla* (La, Ma, Sm) / *uzàla* (Pl, Vi) (-lo, -li, -le, -le // -la); *valjät* / *vajät* : *valjò* (Mg, Za) / *vajò* (Pl), ali *valjàla* (Rš, Žu) / *vajàla* (Pl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *vezät* / *vezät* : *vezò* (La, Ma, Mg) / *vezò* (Rb, Re), ali *vezàla* (Ne, Žu) / *vezàla* (Pl, Vi) (-lo, -li, -le, -le // -la); *vrtèt* : *vrtê* (Vi), ali *vrtèla* (Za) (-lo, -li, -le, -le // -la); *zamoät* / *zamoät* : *zamoät* (Pr) / *zamoät* (Rš), ali *zamoätàla* (Sn) / *zamoätàla* (Št) (-lo, -li, -le, -le // -la); *žbaljät* / *žbaljät* / *žbajät* : *žbaljò* (Pr, Za) / *žbaljò* (Rš, Št) / *žbajò* (Pl), ali *žbaljàla* (Mg, Ne, Žu) / *žbaljàla* (Rš, Vi) / *žbajàla* (Pl) (-lo, -li, -le, -le // -la). U dubinskoj je strukturi, tj. u kvaliteti vokala *a*, odnosno *o*, taj tip duljenja vidljiv i u labinskim govorima s jednoakcenatskim sustavom: *abadät* : *abadò* (Ba, Dr, Tr), ali *abadàla* (Bg) (-lo, -li, -le, -le // -la); *bezät* : *bezò* (Dr, Sl), ali *bezàla* (Br, Šk) (-lo, -li, -le, -le // -la); *brnät* : *brnò* (Šv), ali *brnàla* (Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *čepät* : *čepò* (Ka), ali *čepàla* (Br, Šv) (-lo, -li, -le, -le // -la); *držät* : *držò* (Br, Ka, Sl), ali *držàla* (Sl, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *durät* : *durò* (Šk, Šv), ali *duràla* (Ba) (-lo, -li, -le, -le // -la); *fermät* : *fermò* (Sl, Šv), ali *fermàla* (Sl, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *igrät* : *igrò* (Ka, Šk), ali *igràla* (Bg, Br) (-lo, -li, -le, -le // -la); *iskät* : *iskò* (Ka), ali *iskàla* (Br, Sl, Šk, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *kantät* : *kantò* (Ba), ali *kantàla* (Br, Sl, Šv) (-lo, -li, -le, -le // -la); *krepät* : *krepò* (Sl, Tr), ali *krepàla* (Bg) (-lo, -li, -le, -le // -la); *ležät* : *ležò* (Dr), ali *ležàla* (Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *mešät* : *mešò* (Ba, Šv), ali *mešàla* (Br) (-lo, -li, -le, -le // -la); *mohät* : *mohò* (Bg, Tr), ali *mohàla* (Sl, Šk) (-lo, -li, -le, -le // -la); *mucät* / *mučät* : *mucò* (Ba, Ka) / *mučò* (Dr), ali *mucàla* (Br, Sl) / *mučàla* (Bg, Šv) (-lo, -li, -le, -le // -la); *peljät* : *peljò* (Ba, Br, Šk), ali *peljàla* (Bg, Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *pensät* : *pensò* (Dr), ali *pensàla* (Br, Sl, Šk, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *pisät* : *pišò* (Bg), ali *pišàla* (Br, Šv) (-lo, -li, -le, -le // -la); *puhät* : *puhò* (Sl, Šk), ali *puhàla* (Sl, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *škercät* : *škercò* (Tr), ali *škercàla* (Bg) (-lo, -li, -le, -le // -la); *tornät* : *tornò* (Ba, Dr, Šv), ali *tornàla* (Bg, Sl, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *uzät* : *uzò* (Ba, Sl), ali *uzàla* (Bg, Šk, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *valjät* : *valjò* (Ka), ali *valjàla* (Šv) (-lo, -li, -le, -le // -la); *vezät* : *vezò* (Dr, Sl),

ali *vezàla* (Br, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *zamotoàt* : *zamoto* (Ba), ali *zamotoàla* (Šk) (-lo, -li, -le, -le // -la); *zbaljàt* : *zbaljò* (Br), ali *zbaljàla* (Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la).

U dijelu je glagola VIII. spregovne vrste zabilježen regresivni pomak siline s vokala osnove na vokal prefiksa u glagolskoga pridjeva radnoga: *nalit* / *nalit* : *nàli* (La, Pr, Sm, Za) / *nàli* (Ka), *nàlila* (Ma) / *nàlila* (Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *napit* / *napit* : *nàpi* (La, Ma, Re, Žu) / *nàpi* (Bg, Dr), *nàpila* (Pl, Vi) / *nàpila* (Šk, Šv) (-lo, -li, -le, -le // -la); *popit* / *popit* : *pòpi* (Mg, Št) / *pòpi* (Bg, Dr), *pòpila* (Sn, Št) / *pòpila* (Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la); *prolit* / *prolit* : *pròli* (Pr, Vi) / *pròli* (Ka), *pròlila* (Mg, Re, Žu) / *pròlila* (Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la); *zaktat* / *zaktat* : *zàkla* (Rb) / *zàkla* (Pl) / *zàkla* (Ka), *zàklala* (Mg) / *zàklala* (Pl) / *zàklala* (Sl) (-lo, -li, -le, -le // -la); a u dijelu je glagola iste vrste takav regresivni pomak zabilježen samo u jd. m. r. glagolskoga pridjeva radnoga: *dobit* / *dobit* : *dòbi* (Pl, Re, Vi, Za) / *dòbi* (Ba, Dr), ali *dobila* (Ma, Ne, Pr, Žu) / *dobila* (Br, Sl, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la), *zobit* / *zobit* / *zobit* : *zòbi* (La, Sm, Za) / *zòbi* (Rš, Re) / *zòbi* (Ka, Tr), ali *zobila* (Ne, Sn, Žu) / *zobila* (Pl, Št, Vi) / *zobila* (Bg, Sl, Šk, Šv, Tr) (-lo, -li, -le, -le // -la).

2. 4. 6. 8. Glagolski pridjev trpni

2. 4. 6. 8. 1. Osnova i nastavci

Glagolski je pridjev trpni⁸⁰⁶ zabilježen uglavnom kod glagola svršenoga vida. Tvori se prema infinitivnoj osnovi na koju se domeću sufiksi *-n-*, *-jen-*, *-t-*, *-et-* ili prema prezentskoj osnovi kojoj se domeće sufiks *-en-*, a u oba se slučaja dodaju još i sljedeći nastavci: *-ø* u N jd. m. r., *-a* u N jd. ž. r., *-o* u N jd. s. r., *-i* u N mn. m. r., *-e* u N mn. ž. r. te *-e* // *-a*⁸⁰⁷ u N mn. s. r.

Glagolski pridjev trpni iskazuje gramatičke kategorije roda (muški, ženski i srednji), broja (jedinu i množinu), padeža te u NV (i A za 'neživo') i kategoriju određenosti, odnosno neodređenosti⁸⁰⁸.

Sufiksom *-n-* prema infinitivnoj osnovi glagolski pridjev trpni tvore glagoli I. spregovne vrste: *čepat* / *čepat* : *čepôn* (Pr) / *čepòn* (Ka), *čepàna* (Za) / *čepàna* (Sl); *fermat* / *fermat* : *fermôn* (Ma) / *fermòn* (Ba), *fermàna* (Pl) / *fermàna* (Dr); *kalat* / *kalat* : *kalôn* (Re) /

⁸⁰⁶ Naziva se još i glagolski pridjev pasivni (Težak – Babić 1996: 126), particip pasivni (Barić et al. 1997: 246), particip perfekta pasivni (Silić – Pranjković 2007: 81).

⁸⁰⁷ Stariji govornici u mn. s. r. gotovo redovito ovjeravaju nastavak *-e* jednak onomu mn. ž. r., a mlađi govornici takve sinkretizirane oblike rabe izrazito rijetko ili ih uopće ne rabe – kod njih je zabilježen, vrlo vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika, poseban nastavak za srednji rod *-a*.

⁸⁰⁸ V. i u poglavlju 2. 4. 5. 1. ovoga rada.

kalòn (Šk), *kalàna* (Sm) / *kalàna* (Ka); *krepàt* / *krepàt* : *krepôn* (Mg, Za) / *krepòn* (Bg, Sl), *krepàna* (Sn, Vi) / *krepàna* (Br); *pituràt* / *pituràt* : *piturôn* (La, Rš, Re) / *pituròn* (Šv), *pituràna* (Žu) / *pituràna* (Tr); *pofrìgat* / *pofrìgat* : *pofrìgan* (Pl) / *pofrìgan* (Bg, Šk), *pofrìgana* (Mg) / *pofrìgana* (Šk); *pofumàt* / *pofumàt* : *pofumôn* (Ma, Vi, Za) / *pofumòn* (Ba, Bg), *pofumàna* (Ne) / *pofumàna* (Br); *pokr̀pat* / *pokr̀pat* : *pokr̀pan* (Re) / *pokr̀pan* (Tr), *pokr̀pana* (Sn, Št) / *pokr̀pana* (Sl); *skopàt* / *skopàt* / *skopàt* : *skopôn* (Mg, Sm) / *skopôn* (Rš) / *skopòn* (Šk), *skopàna* (Ma) / *skopàna* (Pl) / *skopàna* (Tr); *skùhat* / *skùhat* / *skùhat* : *skùhan* (La, Re, Žu) / *skùhan* (Pl, Vi) / *skùhan* (Sl, Šk), *skùhana* (Mg, Ne, Sn) / *skùhana* (Pl, Št, Vi) / *skùhana* (Bg, Šv); *stìrat* / *stìrat* / *stìrat* : *stìran* (Pr) / *stìran* (Rb) / *stìran* (Dr), *stìrana* (Žu) / *stìrana* (Rš) / *stìrana* (Bg); *zahìtat* / *zahìtat* / *zahìtat* : *zahìtan* (La, Za) / *zahìtan* (Re, Vi) / *zahìtan* (Bg, Sl), *zahìtana* (Sm, Žu) / *zahìtana* (Pl) / *zahìtana* (Šk, Tr); *zapeljàt* / *zapeljàt* / *zapejàt* / *zapeljàt* : *zapeljôn* (Ma, Ne) / *zapeljôn* (Rš) / *zapejôn* (Pl) / *zapeljòn* (Ka), *zapeljàna* (Pr, Za) / *zapeljàna* (Rb, Št) / *zapejàna* (Pl) / *zapeljàna* (Ba, Šv); te glagol *dàt* / *dàt* koji se spreže po izdvojenim pravilima: *dôn* (La, Pr, Sm, Žu) / *dòn* (Sl), *dôna* (Vi) / *dòna* (Bg, Tr).

Sufiksom *-en-* prema prezentskoj osnovi glagolski pridjev trpni tvore glagoli sljedećih spregovnih vrsta: V. spregovne vrste: *zgorèt* / *zgorèt* / *zgorèt* : *zgorèn* (La, Sm, Za) / *zgorèn* (Pl) / *zgorèn* (Dr, Sl), *zgorèna* (Mg, Ne) / *zgorèna* (Re) / *zgorèna* (Šk, Šv); *zmucìt* / *zmucìt* / *zmucìt* : *zmùcen* (La, Za) / *zmùcen* (Re, Vi) / *zmùcen* (Sm) / *zmùcen* (Ba, Ka, Šk) / *zmùcen* (Bg, Dr), *zmùcena* (Ne) / *zmùcena* (Št) / *zmùcena* (Ma) / *zmùcena* (Sl, Tr) / *zmùćena* (Šv); VI. spregovne vrste: *storìt* / *storìt* / *storìt* : *storèn* (La, Mg, Ne, Pr, Sm, Za, Žu) / *storèn* (Rš, Re, Vi) / *storèn* (Br, Sl, Šv), *storèna* (Ma, Sn, Sm) / *storèna* (Pl, Rš) / *storèna* (Bg, Šk, Tr); *zrùšit* / *zrùšit* / *zrùšit* : *zrùšen* (Pr, Sm, Za) / *zrùšen* (Rb) / *zrùšen* (Br, Ka, Sl), *zrùšena* (Ma, Ne, Žu) / *zrùšena* (Pl, Št) / *zrùšena* (Ba, Šk, Šv, Tr); VIII. spregovne vrste: *pomèš* / *pomèš* / *pomèš* : *pometèn* (Mg) / *pometèn* (Bg), *pometèna* (Žu) / *pometèna* (Šk); *strès* / *strès* / *strès* : *stresèn* (La, Sm) / *stresèn* (Rš) / *stresèn* (Dr, Šv), *stresèna* (Mg, Za) / *stresèna* (Št) / *stresèna* (Tr); *uplès* / *uplès* / *uplès* : *upletèn* (Rš, Re, Žu) / *upletèn* (Ba, Sl, Šk), *upletèna* (Ne, Pl, Vi) / *upletèna* (Bg, Tr); *zbòs* / *zbòs* / *zbòs* : *zbodèn* (La) / *zbodèn* (Re) / *zbodèn* (Dr), *zbodèna* (Sn) / *zbodèna* (Vi) / *zbodèna* (Sl, Šk); te dio glagola koji se sprežu po izdvojenim pravilima: *nôc* / *nôc* : *nôjden* (Pr, Rš) / *nòjden* (Ba), *nôjdena* (Žu) / *nòjdena* (Šv); *odràt* / *odràt* : *odèren* (La, Za) / *odèren* (Ka), *odèrena* (Pl, Vi) / *odèrena* (Sl); *pobràt* / *pobràt* : *pobèren* (Mg) / *pobèren* (Ba), *pobèrena* (Rb) / *pobèrena* (Bg); *posràt* / *posràt* / *posràt* : *posèren* (La) / *posèren* (Rš) / *posèren* (Ka), *posèrena* (Pr) / *posèrena* (Vi) / *posèrena* (Dr); *potr̀t* / *potr̀t* : *potàren* (Ne) / *potàren* (Tr), *potàrena* (Pl) / *potàrena* (Šv); *samlèt* / *samlèt* : *samèljen* (Pr) / *samèljen* (Rš) / *samèljen* (Pl) / *samèljen* (Dr), *samèljena* (Ma, Sn, Žu) / *samèljena* (Re, Vi) /

šamějena (Pl) / *šaměljena* (Šk); *střt* / *štřt* / *štřt* : *stären* (Ne, Sm) / *štären* (Rš) / *štären* (Bg, Br), *stärena* (La) / *štärena* (Pl) / *štärena* (Šv); *upràt* / *upràt* : *upèren* (Mg, Sn, Žu) / *upèren* (Dr, Sl), *upèrena* (Št, Vi) / *upèrena* (Šk, Tr); *zaklàt* / *zaklàt* / *zaklàt* : *zakòljen* (Pr) / *zakòljen* (Št) / *zakòjen* (Pl) / *zakòljen* (Ka), *zakòljena* (Mg) / *zakòljena* (Vi) / *zakòjena* (Pl) / *zakòljena* (Bg).

Istim sufiksom glagolski pridjev trpni tvori i dio glagola s alternantom polazišne osnove, i to: glagoli II. spregovne vrste: *namàzat* / *namàzat* / *namàzat* : *namòžen* (La) / *namòžen* (Re) / *namòžen* (Ba), *namòžena* (Pr) / *namòžena* (Št) / *namòžena* (Dr); *ostrgàt* / *ostrgàt* / *ostrgàt* : *ostržèn* (Ma) / *ostržèn* (Pl) / *ostržèn* (Bg), *ostržena* (Sm, Žu) / *ostržena* (Rb, Vi) / *ostržena* (Šk); *razrèzat* / *razrèzat* / *razrèzat* : *razrèžen* (Mg, Pr, Sn) / *razrèžen* (Re) / *razrèžen* (Ka), *razrèžena* (Ne, Žu) / *razrèžena* (Rš, Št) / *razrèžena* (Br); *zapisàt* / *zapisàt* / *zapisàt* : *zapišèn* (La, Ma, Sm, Za) / *zapišèn* (Pl) / *zapišèn* (Dr), *zapišena* (Sn, Žu) / *zapišena* (Vi) / *zapišena* (Sl, Šk); *zavezàt* / *zavezàt* / *zavezàt* : *zavèžen* (La, Mg, Ne) / *zavèžen* (Pl, Rb, Vi) / *zavèžen* (Sl, Tr), *zavèžena* (Sn, Za, Žu) / *zavèžena* (Vi) / *zavèžena* (Bg, Sl); glagoli VI. spregovne vrste: *hìtit* / *hìtit* : *hìcèn* (Pr) / *hìcèn* (Dr), *hìcena* (Žu) / *hìcena* (Bg); *kupìt* / *kupìt* : *kupljèn* (Mg, Ne, Št, Za) / *kupljèn* (Pl) / *kupljèn* (Sl, Tr), *kupljèna* (Pr, Sn) / *kupljèna* (Pl) / *kupljèna* (Šk); *ocìstit* / *ocìstit* / *ocìstit* / *ocìstit* / *ocìstit* : *ocìšcèn* (Ne) / *ocìšcèn* (Rb) / *ocìšcèn* (Sm) / *ocìšcèn* (Ba, Tr) / *ocìšcèn* (Bg), *ocìšcena* (Sn, Žu) / *ocìšcena* (Rš, Vi) / *ocìšcena* (Pl) / *ocìšcena* (Sl, Šk) / *ocìšcena* (Šv); *plotìt* / *plotìt* : *placèn* (La, Pr, Re, Št, Za) / *placèn* (Ka), *placèna* (Pl, Žu) / *placèna* (Br, Sl); *podelìt* / *podelìt* : *podèljen* (Mg, Ne, Rš, Žu) / *podèjen* (Pl) / *podèljen* (Br, Sl, Šv), *podèljena* (La, Za) / *podèjena* (Pl) / *podèljena* (Ba, Ka); *posodìt* / *posodìt* : *posòjen* (Ma, Pr) / *posòjen* (Št, Vi) / *posòjen* (Ba, Šk, Tr), *posòjena* (Ma, Sn, Žu) / *posòjena* (Rb, Re) / *posòjena* (Šk, Tr); *pustìt* / *puštìt* / *puštìt* : *pušcèn* (La, Sm, Žu) / *pušcèn* (Rš, Vi) / *pušcèn* (Br, Dr), *pušcèna* (Ne, Pr) / *pušcèna* (Št) / *pušcèna* (Ba, Sl, Tr); *razdelìt* / *razdelìt* / *razdelìt* : *razdèljen* (La, Ma, Za) / *razdèljen* (Rb, Rš, Vi) / *razdèjen* (Pl) / *razdèljen* (Ka, Šv), *razdèljena* (Ne, Sm, Žu) / *razdèljena* (Re) / *razdèjena* (Pl) / *razdèljena* (Sl); *rodìt* / *rodìt* : *rojèn* (La, Pr, Za) / *rojèn* (Ba, Ka), *ròjena* (Mg, Št, Žu) / *ròjena* (Br, Sl, Šk, Šv); *upřtìt* / *upřtìt* : *upřcèn* (Sm) / *upřcèn* (Ka), *upřcena* (Št, Vi) / *upřcena* (Bg, Šk); *zapustìt* / *zapustìt* / *zapustìt* : *zapùšcèn* (Ma, Pr, Žu) / *zapùšcèn* (Rš, Št) / *zapùšcèn* (Ba, Tr), *zapùšcena* (Sm, Za) / *zapùšcena* (Vi) / *zapùšcena* (Šk); *zgubìt* / *zgubìt* / *zgubìt* : *zgùbljen* (La, Ma, Za) / *zgùbljen* (Rš, Re) / *zgùbjen* (Pl) / *zgùbljen* (Ba, Ka), *zgùbljena* (Sn, Žu) / *zgùbljena* (Št) / *zgùbjena* (Pl) / *zgùbljena* (Sl, Tr); *zobìt* / *zobìt* / *zobìt* : *zòbljen* (Ma, Ne, Pr, Sm) / *zòbljen* (Rš, Re) / *zòbjen* (Pl) / *zòbljen* (Dr, Sl), *zòbljena* (La, Za, Žu) / *zòbljena* (Št, Vi) / *zòbjena* (Pl) / *zòbljena* (Ba, Šv); glagoli VII. spregovne vrste: *dìgnut* / *dìgnut* : *dìgnjen* (Rš, Za) / *dìgnjen*

(Ba, Dr), *dignjena* (Sn) / *dignjena* (Bg); *obrnūt* / *obrnūt* : *obrnjen* (La, Re, Št, Žu) / *obrnjen* (Šk, Šv), *obrnjena* (Ma, Pl, Sm) / *obrnjena* (Br, Dr, Sl, Tr); *opocinut* / *opocinut* / *opocinut* / *opocinut* : *opocinjen* (Pr, Za) / *opocinjen* (Ma) / *opocinjen* (Ba) / *opocinjen* (Dr), *opocinjena* (Mg, Ne, Št, Vi) / *opocinjena* (Pl) / *opocinjena* (Šk, Tr) / *opocinjena* (Bg, Šv); *prkinut* / *prkinut* : *prkinjen* (La, Ma, Re, Za) / *prkinjen* (Ka, Šk, Tr), *prkinjena* (Mg, Pl, Sn, Žu) / *prkinjena* (Sl, Šk); *puknut* / *puknut* : *puknjen* (Pr, Žu) / *puknjen* (Ka), *puknjena* (Vi) / *puknjena* (Ba); *stisnut* / *stisnut* / *stisnut* : *stisnjen* (La, Ma, Sm, Za) / *stisnjen* (Pl, Rš) / *stisnjen* (Dr, Šk, Šv), *stisnjena* (Ne, Žu) / *stisnjena* (Rb, Vi) / *stisnjena* (Sl, Tr); glagoli VIII. spregovne vrste: *obuc* / *obuc* : *obucen* (La, Za) / *obucen* (Ma) / *obucen* (Ka) / *obucen* (Dr), *obucena* (Ne, Št, Žu) / *obucena* (Pl) / *obucena* (Br, Šk) / *obucena* (Bg); *pec* / *pec* : *pecen* (La, Re, Za) / *pecen* (Ma) / *pecen* (Tr) / *pecen* (Šv), *pecena* (Mg, Pr, Vi) / *pecena* (Sm) / *pecena* (Ba, Sl) / *pecena* (Bg); *prebuc* / *prebuc* : *prebucen* (Št, Vi) / *prebucen* (Sm) / *prebucen* (Šk, Tr) / *prebucen* (Dr), *prebucena* (Mg, Pr, Rš, Žu) / *prebucena* (Pl) / *prebucena* (Br, Sl) / *prebucena* (Šv); *spec* / *spec* / *spec* : *specen* (Pr, Žu) / *specen* (Rš, Re, Vi) / *specen* (Ma) / *specen* (Tr) / *specen* (Bg), *specena* (Mg, Sm) / *specena* (Pl, Vi) / *specena* (Ka, Šk) / *specena* (Dr, Šv); *stuc* / *stuc* / *stuc* : *stucen* (La, Za) / *stucen* (Rš) / *stucen* (Pl) / *stucen* (Ba, Sl) / *stucen* (Bg, Šv), *stucena* (Ne) / *stucena* (Št) / *stucena* (Sl, Tr) / *stucena* (Šv); *zlac* / *zlac* / *zlac* : *zlazen* (Ma, Sm, Za) / *zlazen* (Rb, Vi) / *zlazen* (Bg, Ka, Šv), *zlazena* (La, Sn, Žu) / *zlazena* (Rš) / *zlazena* (Tr); te dio glagola koji se spreže po izdvojenim pravilima: *nadet* / *nadet* : *nadenjen* (Pl, Št) / *nadenjen* (Bg, Šv), *nadenjena* (Ne, Žu) / *nadenjena* (Br, Sl, Šk); *zadet* / *zadet* / *zadet* : *zadenjen* (Ma, Pr, Sm) / *zadenjen* (Re) / *zadenjen* (Ba, Sl), *zadenjena* (Sn, Žu) / *zadenjena* (Rš) / *zadenjena* (Bg).

Sufiksom *-jen-* prema infinitivnoj osnovi glagolski pridjev trpni tvori dio glagola VIII. spregovne vrste: *dobit* / *dobit* : *dobijen* (Mg, Vi) / *dobijen* (Ba), *dobijena* (Rš, Za) / *dobijena* (Br); *navit* / *navit* : *navijen* (La, Žu) / *navijen* (Ka, Sl, Tr), *navijena* (Mg, Ne, Št) / *navijena* (Sl); *pokrit* / *pokrit* : *pokrijen* (Pr, Sm) / *pokrijen* (Bg, Sl), *pokrijena* (Sn, Vi) / *pokrijena* (Br, Šv); *prolit* / *prolit* : *prolijen* (Rš, Za) / *prolijen* (Ba), *prolijena* (Ma, Pl) / *prolijena* (Bg, Sl); *razbit* / *razbit* / *razbit* : *razbijen* (La, Ne, Za) / *razbijen* (Pl, Re, Št) / *razbijen* (Ka, Šk, Šv), *razbijena* (Ma, Pr, Vi) / *razbijena* (Rb, Rš) / *razbijena* (Šk, Tr); *savit* / *savit* / *savit* : *savijen* (La, Sm) / *savijen* (Re) / *savijen* (Ka), *savijena* (Ma, Ne) / *savijena* (Vi) / *savijena* (Ba); *skrit* / *skrit* / *skrit* : *skriven* (Za) / *skriven* (Pl) / *skriven* (Dr), *skrivena* (Žu) / *skrivena* (Vi) / *skrivena* (Sl); *ubit* / *ubit* : *ubijen* (Mg, Pr, Žu) / *ubijen* (Bg), *ubijena* (La, Re) / *ubijena* (Šv); *usit* / *usit* / *usit* : *usijen* (Žu) / *usijen* (Pl) / *usijen* (Šk), *usijena* (Ne) / *usijena* (Št) / *usijena* (Bg); *zabit* / *zabit* : *zabijen* (Pr) / *zabijen* (Re) / *zabijen* (Ka), *zabijena* (Ma) / *zabijena* (Pl, Vi) / *zabijena* (Ba, Šv); *zalit* / *zalit* / *zalit* : *zalijen* (Mg) / *zalijen* (Pl) / *zalijen* (Šk), *zalijena* (Za,

Žu) / *žalijena* (Rb) / *žalijena* (Sl, Tr); *zašit* / *žasit* / *žasit* : *zašijen* (Ne, Sn) / *žasijen* (Št) / *žasijen* (Bg), *žasijena* (La, Žu) / *žasijena* (Vi) / *žasijena* (Sl).

Sufiksom *-t-* prema infinitivnoj osnovi glagolski pridjev trpni tvori dio glagola IV. spregovne vrste: *oprêt* / *oprêt* : *òprt* (Mg, Ne, Pr, Rš, Sm, Vi) / *òprt* (Br, Sl, Šk, Tr, Šv), *òprta* (Ma, Rb, Re, Za, Žu) / *òprta* (Ba, Bg, Sl, Šk, Tr); *zaprêt* / *zaprêt* / *žaprêt* : *zàprt* (Pr, Sm) / *zàprt* (Rb, Re) / *žàprt* (Dr, Sl), *zàprta* (La, Ma, Za) / *žàprta* (Rš) / *žàprta* (Br, Šk); te dio glagola koji se spreže po izdvojenim pravilima: *nacêt* / *načêt* / *nacêt* / *načêt* : *nàcet* (Ne, Sn) / *nàcet* (Ma) / *nàcet* (Šk, Tr) / *nàcet* (Bg), *nàceta* (Mg, Za) / *nàceta* (Pl) / *nàceta* (Sl) / *nàceta* (Dr); *nadùt* / *nadùt* : *nàdut* (La, Ne) / *nàdut* (Ka), *nàduta* (Pl, Vi) / *nàduta* (Bg, Tr); *požèt* / *požèt* : *pòžeta* (Ma) / *pòžeta* (Rš) / *pòžeta* (Šv), *pòžeto* (Sm) / *pòžeto* (Rb) / *pòžeto* (Ba); *prokljêt* / *prokjêt* / *prokljêt* : *pròkljet* (Mg, Ne, Št, Žu) / *pròkjet* (Pl) / *pròkljet* (Dr), *pròkljeta* (La, Pr, Sn, Za) / *pròkjeta* (Pl) / *pròkljeta* (Ba, Tr).

2. 4. 6. 8. 2. Morfonološke alternacije

U glagolskih pridjeva trpnih ispred sufiksa *-en-* gubi se dočetni vokal osnove.

U dijela glagola VIII. spregovne vrste zadržani su ishodišni dočetni konsonanti osnove *t*, *d* u svim likovima glagolskoga pridjeva trpnoga (naspram konsonanta *-s-* / *-š-* u infinitivu nastala razjednačavanjem ispred nastavka *-t*): *pomès* / *pomès* / *pomès* : *pometèn* (Mg) / *pometèn* (Bg), *pometèna* (Žu) / *pometèna* (Šk); *uplès* / *uplès* / *uplès* : *upletèn* (Rš, Re, Žu) / *upletèn* (Ba, Sl, Šk), *upletèna* (Ne, Pl, Vi) / *upletèna* (Bg, Tr); *zbòs* / *žbòs* / *žbòs* : *zbodèn* (La) / *žbodèn* (Re) / *žbodèn* (Dr), *zbodèna* (Sn) / *žbodèna* (Vi) / *žbodèna* (Sl, Šk).

U dijela glagola II., VI., VII. i VIII. spregovne vrste te dijela glagola koji se sprežu po izdvojenim pravilima provode se sljedeće glasovne mijene u glagolskom pridjevu trpnom:

a) palatalizacija: *k > č*, odnosno *c* uslijed cakavizma: *obûc* / *obûc* : *obùcen* (La, Za) / *obùcen* (Ma) / *obùcen* (Ka) / *obùčen* (Dr), *obùcena* (Ne, Št, Žu) / *obùčena* (Pl) / *obùcena* (Br, Šk) / *obùčena* (Bg); *pèc* / *pèc* : *pecèn* (La, Re, Za) / *pečèn* (Ma) / *pecèn* (Tr) / *pečèn* (Šv), *pecèna* (Mg, Pr, Vi) / *pečèna* (Sm) / *pecèna* (Ba, Sl) / *pečèna* (Bg); *prebûc* / *prebûc* : *prebùcen* (Št, Vi) / *prebùčen* (Sm) / *prebùcen* (Šk, Tr) / *prebùčen* (Dr), *prebùcena* (Mg, Pr, Rš, Žu) / *prebùčena* (Pl) / *prebùcena* (Br, Sl) / *prebùčena* (Šv); *spèc* / *spèc* / *spèc* : *specèn* (Pr, Žu) / *specèn* (Rš, Re, Vi) / *spečèn* (Ma) / *specèn* (Tr) / *spečèn* (Bg), *specèna* (Mg, Sm) / *specèna* (Pl, Vi) / *specèna* (Ka, Šk) / *spečèna* (Dr, Šv); *stûc* / *stûc* / *stûc* : *stùcen* (La, Za) /

stùcen (Rš) / *stùčen* (Pl) / *stucèn* (Ba, Sl) / *stùčen* (Bg, Šv), *stúcena* (Ne) / *stùcena* (Št) / *stucèna* (Sl, Tr) / *stùcèna* (Šv); *g > ž / ž*: *ostrgàt* / *ostrgàt* / *ostrgàt* : *ostržen* (Ma) / *ostržen* (Pl) / *ostržen* (Bg), *ostržena* (Sm, Žu) / *ostržena* (Rb, Vi) / *ostržena* (Šk); *zléc / žléc / žléc* : *zlèžen* (Ma, Sm, Za) / *zlèžen* (Rb, Vi) / *zlèžen* (Bg, Ka, Šv), *zlèžena* (La, Sn, Žu) / *zlèžena* (Rš) / *zlèžena* (Tr);

b) jotacija: *s > š* u govorima bez cakavizma (jer je u cakavskim govorima *s, š > s*): *zapisàt* : *zapišen* (La, Ma, Sm, Za), *zapišena* (Sn, Žu); *z > ž* u govorima bez cakavizma (jer je u cakavskim govorima *z, ž > ž*): *namàzat* : *namôžen* (La), *namôžena* (Pr); *razrèzat* : *razrèžen* (Mg, Pr, Sn), *razrèžena* (Ne, Žu); *zavežat* : *zavèžen* (La, Mg, Ne), *zavèžena* (Sn, Za, Žu); *t > ć*: *hìtit / hìtit* : *hìcen* (Pr) / *hìcen* (Dr), *hìcena* (Žu) / *hìcena* (Bg); *plotìt / plotìt* : *placèn* (La, Pr, Re, Št, Za) / *placèn* (Ka), *placèna* (Pl, Žu) / *placèna* (Br, Sl); *pustìt / pušìt / pušìt* : *pušcèn* (La, Sm, Žu) / *pušcèn* (Rš, Vi) / *pušcèn* (Br, Dr), *pušcèna* (Ne, Pr) / *pušcèna* (Št) / *pušcèna* (Ba, Sl, Tr); *upr̀tit / upr̀tit* : *upr̀cen* (Sm) / *upr̀cen* (Ka), *upr̀cena* (Št, Vi) / *upr̀cena* (Bg, Šk); *zapustìt / zápušìt / zápušìt* : *zapûšcèn* (Ma, Pr, Žu) / *zapûšcèn* (Rš, Št) / *zapûšcèn* (Ba, Tr), *zapûšcèna* (Sm, Za) / *zapûšcèna* (Vi) / *zapûšcèna* (Šk); *d > j*: *posodìt / pošodìt / pošodìt* : *posôjen* (Ma, Pr) / *posôjen* (Št, Vi) / *posôjen* (Ba, Šk, Tr), *posôjena* (Ma, Sn, Žu) / *posôjena* (Rb, Re) / *posôjena* (Šk, Tr); *rodìt / rodìt* : *rojèn* (La, Pr, Za) / *rojèn* (Ba, Ka), *ròjena* (Mg, Št, Žu) / *ròjena* (Br, Sl, Šk, Šv); *n > ñ*: *dìgnut / dìgnut* : *dìgnjen* (Rš, Za) / *dìgnjen* (Ba, Dr), *dìgnjena* (Sn) / *dìgnjena* (Bg); *nadèt / nadèt* : *nadènjen* (Pl, Št) / *nadènjen* (Bg, Šv), *nadènjena* (Ne, Žu) / *nadènjena* (Br, Sl, Šk); *obr̀nut / obr̀nut* : *obr̀njen* (La, Re, Št, Žu) / *obr̀njen* (Šk, Šv), *obr̀njena* (Mal, Pl, Sm) / *obr̀njena* (Br, Dr, Sl, Tr), *opocìnut / opočìnut / opocìnut / opočìnut* : *opocìnjen* (Pr, Za) / *opocìnjen* (Ma) / *opocìnjen* (Ba) / *opocìnjen* (Dr), *opocìnjena* (Mg, Ne, Št, Vi) / *opocìnjena* (Pl) / *opocìnjena* (Šk, Tr) / *opocìnjena* (Bg, Šv); *prkìnut / prkìnut* : *prkìnjen* (La, Ma, Re, Za) / *prkìnjen* (Ka, Šk, Tr), *prkìnjena* (Mg, Pl, Sn, Žu) / *prkìnjena* (Sl, Šk); *pùknut / pùknut* : *pùknjen* (Pr, Žu) / *pùknjen* (Ka), *pùknjena* (Vi) / *pùknjena* (Ba); *stìsnut / štìsnut / štìsnut* : *stìšnjen* (La, Ma, Sm, Za) / *stìšnjen* (Pl, Rš) / *stìšnjen* (Dr, Šk, Šv), *stìšnjena* (Ne, Žu) / *stìšnjena* (Rb, Vi) / *stìšnjena* (Sl, Tr); *zadèt / žadèt / žadèt* : *zadènjen* (Ma, Pr, Sm) / *žadènjen* (Re) / *žadènjen* (Ba, Sl), *zadènjena* (Sn, Žu) / *žadènjena* (Rš) / *žadènjena* (Bg); *l > l̂*, odnosno *j* u sjeveroistočnim labinskim govorima (gdje je *l̂ > j*): *podelìt / podelìt* : *podèljen* (Mg, Ne, Rš, Žu) / *podèjen* (Pl) / *podèljen* (Br, Sl, Šv), *podèljena* (La, Za) / *podèjena* (Pl) / *podèljena* (Ba, Ka); *razdelìt / raždelìt / raždelìt* : *razdèljen* (La, Ma, Za) / *raždèljen* (Rb, Rš, Vi) / *raždèjen* (Pl) / *raždèljen* (Ka, Šv), *razdèljena* (Ne, Sm, Žu) / *raždèljena* (Re) / *raždèjena* (Pl) / *raždèljena* (Sl); *l > l̂*, odnosno *j* u sjeveroistočnim labinskim govorima iza *p, b* uslijed epenteze: *kupìt / kupìt* : *kupljèn* (Mg, Ne, Št, Za) / *kupjèn* (Pl) /

kupljèn (Sl, Tr), *kupljèna* (Pr, Sn) / *kupjèna* (Pl) / *kupljèna* (Šk); *zgubìt* / *žgubìt* / *žgubìt* : *zgùbljen* (La, Ma, Za) / *žgùbljen* (Rš, Re) / *žgùbjen* (Pl) / *žgùbljen* (Ba, Ka), *zgùbljena* (Sn, Žu) / *žgùbljena* (Št) / *žgùbjena* (Pl) / *žgùbljena* (Sl, Tr); *zobìt* / *žobìt* / *žobìt* : *zòbljen* (Ma, Ne, Pr, Sm) / *žòbljen* (Rš, Re) / *žòbjen* (Pl) / *žòbljen* (Dr, Sl), *zòbljena* (La, Za, Žu) / *žòbljena* (Št, Vi) / *žòbjena* (Pl) / *žòbljena* (Ba, Šv);

c) jednačenje po mjestu tvorbe: *s > š* ispred *ć, ñ* u govorima bez cakavizma (jer je u cakavskim govorima *s, š > ś*): *ocìstít* / *ocìstít* : *ocìšćen* (Ne) / *ocìšćen* (Sm), *ocìšćena* (Sn, Žu); *pustìt* : *pušćèn* (La, Sm, Žu), *pušćèna* (Ne, Pr); *stìsnut* : *stìšnjen* (La, Ma, Sm, Za), *stìšnjena* (Ne, Žu); *zapustìt* : *zapûšćen* (Ma, Pr, Žu), *zapûšćena* (Sm, Za).

2. 4. 6. 8. 3. Akcentuacija

Jednak naglasak na istom slogu osnove zabilježen je u likovima glagolskoga pridjeva trpnoga svih rodova i brojeva⁸⁰⁹: *dìgnut* / *dìgnut* : *dìgnjen* (Rš, Za) / *dìgnjen* (Ba, Dr), *dìgnjena* (Sn) / *dìgnjena* (Bg); *hìtit* / *hìtit* : *hìćen* (Pr) / *hìćen* (Dr), *hìćena* (Žu) / *hìćena* (Bg); *nôć* / *nôć* : *nòjden* (Pr, Rš) / *nòjden* (Ba), *nòjdena* (Žu) / *nòjdena* (Šv); *obûć* / *obûć* : *obùcen* (La, Za) / *obùćen* (Ma) / *obùcen* (Ka) / *obùćen* (Dr), *obùćena* (Ne, Št, Žu) / *obùćena* (Pl) / *obùćena* (Br, Šk) / *obùćena* (Bg); *pokr̂pat* / *pokr̂pat* : *pokr̂pan* (Re) / *pokr̂pan* (Tr), *pokr̂pana* (Sn, Št) / *pokr̂pana* (Sl); *prk̂nut* / *prk̂nut* : *prk̂njen* (La, Ma, Re, Za) / *prk̂njen* (Ka, Šk, Tr), *prk̂njena* (Mg, Pl, Sn, Žu) / *prk̂njena* (Sl, Šk); *skùhat* / *škùhat* / *škùhat* : *skùhan* (La, Re, Žu) / *škùhan* (Pl, Vi) / *škùhan* (Sl, Šk), *skùhana* (Mg, Ne, Sn) / *škùhana* (Pl, Št, Vi) / *škùhana* (Bg, Šv); *stìrat* / *stìrat* / *stìrat* : *stìran* (Pr) / *stìran* (Rb) / *stìran* (Dr), *stìrana* (Žu) / *stìrana* (Rš) / *stìrana* (Bg); *stìsnut* / *stìšnjen* / *stìšnjen* : *stìšnjen* (La, Ma, Sm, Za) / *stìšnjen* (Pl, Rš) / *stìšnjen* (Dr, Šk, Šv), *stìšnjenja* (Ne, Žu) / *stìšnjenja* (Rb, Vi) / *stìšnjenja* (Sl, Tr); *upr̂tit* / *upr̂tit* : *upr̂ćen* (Sm) / *upr̂ćen* (Ka), *upr̂ćena* (Št, Vi) / *upr̂ćena* (Bg, Šk); *zahìtat* / *žahìtat* / *žahìtat* : *zahìtan* (La, Za) / *žahìtan* (Re, Vi) / *žahìtan* (Bg, Sl), *zahìtana* (Sm, Žu) / *žahìtana* (Pl) / *žahìtana* (Šk, Tr).

U dijela primjera koji tvore glagolski pridjev trpni prema infinitivnoj osnovi zabilježen je u oblicima sviju rodova i brojeva naglasak na istom slogu sufiksa: *pokr̂t* / *pokr̂t* : *pokr̂jen* (Pr, Sm) / *pokr̂jen* (Bg, Sl), *pokr̂jena* (Sn, Vi) / *pokr̂jena* (Br, Šv); *razbìt* / *ražbìt* / *ražbìt* : *razbìjen* (La, Ne, Za) / *ražbìjen* (Pl, Re, Št) / *ražbìjen* (Ka, Šk, Šv), *razbìjena* (Ma, Pr, Vi) /

⁸⁰⁹ Dakako, u govorima s jednoakcenatskim sustavom može se govoriti samo o naglasku koji se ostvaruje na istom slogu, tj. vokalu, a ne i o jednaku naglasku.

razbĭjena (Rb, Rš) / *razbĭjena* (Šk, Tr); *ubĭt* / *ubĭt* : *ubĭjen* (Mg, Pr, Źu) / *ubĭjen* (Bg), *ubĭjena* (La, Re) / *ubĭjena* (Šv); *zašĭt* / *zašĭt* / *zašĭt* : *zašĭjen* (Ne, Sn) / *zašĭjen* (Št) / *zašĭjen* (Bg), *zašĭjena* (La, Źu) / *zašĭjena* (Vi) / *zašĭjena* (Sl).

Ovjereni su i primjeri s naglaskom koji se ostvaruje na istom slogu, ali različite je kvantitete (u govorima s dvoakcenatskim sustavom, ali je u dijelu primjera to uočljivo u dubinskoj strukturi i u govorima s jednoakcenatskim sustavom) – riječ je o glagolima koji glagolski pridjev trpni tvore prema prezentskoj osnovi, a u toj se osnovi kod njih provodi duljenje, tj. sjevernočakavska metatonija (v. poglavlje 2. 2. 14. 5. ovoga rada): *namàzat* / *namàzat* / *namàzat* : *namôžen* (La) / *namôžen* (Re) / *namòžen* (Ba), *namôžena* (Pr) / *namôžena* (Št) / *namòžena* (Dr); *razrèzat* / *razrèzat* : *razrêžen* (Mg, Pr, Sn) / *razrêžen* (Re), *razrêžena* (Ne, Źu) / *razrêžena* (Rš, Št).

U glagola *dàt* / *dàt* koji se spreže po izdvojenim pravilima na mjestu kratkoga vokala infinitivne osnove u glagolskom pridjevu trpnom zabilježen je dugi vokal: *dôn* (La, Pr, Sm, Źu) / *dôn* (Sl), *dôna* (Vi) / *dôna* (Bg, Tr).

Najveći broj akcenatskih alternacija u oblicima glagolskoga pridjeva trpnoga zabilježen je u labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom u primjerima s naglašenim istim vokalom sufiksa tvorenima sufiksima *-n-* i *-en-* gdje se u liku N jd. m. r. ovjerava dugi naglasak uvjetovan duljenjem u slogu zatvorenu sonantom, a u likovima ostalih rodova i brojeva naglasak je na istom vokalu kratak⁸¹⁰: *ćepàt* : *ćepôn* (Pr), *ćepàna* (Za); *fermàt* : *fermôn* (Ma), *fermàna* (Pl); *kalàt* : *kalôn* (Re), *kalàna* (Sm); *krepàt* : *krepôn* (Mg, Za), *krepàna* (Sn, Vi); *kupĭt* : *kupljĕn* (Mg, Ne, Št, Za) / *kupjĕn* (Pl), *kupljĕna* (Pr, Sn) / *kupjĕna* (Pl); *peč* : *pecĕn* (La, Re, Za) / *pečĕn* (Ma), *pecĕna* (Mg, Pr, Vi) / *pečĕna* (Sm); *pituràt* : *piturôn* (La, Rš, Re), *pituràna* (Źu); *pofumàt* : *pofumôn* (Ma, Vi, Za), *pofumàna* (Ne); *pomĕš* / *pomĕš* : *pometĕn* (Mg), *pometĕna* (Źu); *skopàt* / *skopàt* : *skopôn* (Mg, Sm) / *skopôn* (Rš), *skopàna* (Ma) / *skopàna* (Pl); *spĕc* / *spĕc* : *specĕn* (Pr, Źu) / *specĕn* (Rš, Re, Vi) / *spečĕn* (Ma), *specĕna* (Mg, Sm) / *specĕna* (Pl, Vi); *storĭt* / *storĭt* : *storĕn* (La, Mg, Ne, Pr, Sm, Za, Źu) / *storĕn* (Rš, Re, Vi), *storĕna* (Ma, Sn, Sm) / *storĕna* (Pl, Rš); *strĕs* / *strĕs* : *stresĕn* (La, Sm) / *stresĕn* (Rš), *stresĕna* (Mg, Za) / *stresĕna* (Št); *uplĕs* / *uplĕs* : *upletĕn* (Rš, Re, Źu), *upletĕna* (Ne, Pl, Vi); *zapeljàt* / *zapeljàt* / *zapejàt* : *zapeljôn* (Ma, Ne) / *zapeljôn* (Rš) / *zapejôn* (Pl), *zapeljàna* (Pr, Za) / *zapeljàna* (Rb, Št) / *zapejàna* (Pl); *zbòs* / *zbòs* : *zbodĕn* (La) / *zbodĕn* (Re), *zbodĕna* (Sn) / *zbodĕna* (Vi); *zgorĕt* / *zgorĕt* : *zgorĕn* (La, Sm, Za) / *zgorĕn* (Pl), *zgorĕna*

⁸¹⁰ O podrijetlu toga duljenja v. u bilješci 805 ovoga rada.

(Mg, Ne) / *žgorèna* (Re). U dubinskoj su strukturi, u kvaliteti vokala *a*, odnosno *o*, tragovi te alternacije vidljivi i u govorima s jednoakcenatskim sustavom: *ćepàt* : *ćepòn* (Ka), *ćepàna* (Sl); *fermàt* : *fermòn* (Ba), *fermàna* (Dr); *kalàt* : *kalòn* (Šk), *kalàna* (Ka); *krepàt* : *krepòn* (Bg, Sl), *krepàna* (Br); *pituràt* : *pituròn* (Šv), *pituràna* (Tr); *pofumàt* : *pofumòn* (Ba, Bg), *pofumàna* (Br); *žapeljàt* : *žapeljòn* (Ka), *žapeljàna* (Ba, Šv).

Zabilježen je i regresivni pomak siline s dočelnoga vokala osnove na prethodni slog u svim oblicima glagolskoga pridjeva trpnoga: *nacèt* / *načèt* / *nacèt* / *načèt* : *nàcet* (Ne, Sn) / *năčet* (Ma) / *nàcet* (Šk, Tr) / *náčet* (Bg), *năceta* (Mg, Za) / *năceta* (Pl) / *nàceta* (Sl) / *náčeta* (Dr); *obrnùt* / *obrnút* : *obrñjen* (La, Re, Št, Žu) / *obrñjen* (Šk, Šv), *obrñjena* (Ma, Pl, Sm) / *obrñjena* (Br, Dr, Sl, Tr); *oprèt* / *oprèt* : *òprt* (Mg, Ne, Pr, Rš, Sm, Vi) / *òprt* (Br, Sl, Šk, Tr, Šv), *òprta* (Ma, Rb, Re, Za, Žu) / *òprta* (Ba, Bg, Sl, Šk, Tr); *podelìt* / *podelìt* : *podêljen* (Mg, Ne, Rš, Žu) / *podêljen* (Pl) / *podêljen* (Br, Sl, Šv), *podêljena* (La, Za) / *podêljena* (Pl) / *podêljena* (Ba, Ka); *prokljêt* / *prokjêt* / *prokljêt* : *pròkljet* (Mg, Ne, Št, Žu) / *pròkjjet* (Pl) / *pròkljet* (Dr), *pròkljeta* (La, Pr, Sn, Za) / *pròkjeta* (Pl) / *pròkljeta* (Ba, Tr); *zapisàt* / *zapisàt* / *zapisàt* : *zapišen* (La, Ma, Sm, Za) / *zapisen* (Pl) / *zapisen* (Dr), *zapišena* (Sn, Žu) / *zapisena* (Vi) / *zapisena* (Sl, Šk); *zgubìt* / *zgubìt* / *zgubìt* : *zgùbljen* (La, Ma, Za) / *zgùbljen* (Rš, Re) / *zgùbjjen* (Pl) / *zgùbljen* (Ba, Ka), *zgùbljena* (Sn, Žu) / *zgùbljena* (Št) / *zgùbjjena* (Pl) / *zgùbljena* (Sl, Tr); *zobìt* / *zobìt* / *zobìt* : *zòbljen* (Ma, Ne, Pr, Sm) / *zòbljen* (Rš, Re) / *zòbjjen* (Pl) / *zòbljen* (Dr, Sl), *zòbljena* (La, Za, Žu) / *zòbljena* (Št, Vi) / *zòbjjena* (Pl) / *zòbljena* (Ba, Šv).

2. 4. 6. 9. Imperativ

2. 4. 6. 9. 1. Osnova i nastavci

Imperativ ili zapovjedni način⁸¹¹ tvori se od imperativne osnove i nastavaka za imperativ u 2. l. jd. te 1. i 2. l. mn., a za 3. l. jd. i mn. rabe se oblici složeni od čestice *neka* i prezenta glagola. Uporaba pojedinih nastavaka imperativa ovisi o spregovnoj vrsti glagola.

Glagoli I. spregovne vrste tvore imperativ nastavcima *-ø* za 2. l. jd., *-mo* za 1. l. mn. i *-te* za 2. l. mn.⁸¹²: *ćepàt* / *ćepàt* : *ćepòj* (Ma) / *ćepòj* (Ka), *dèlat* / *dèlat* : *dèlaj* (Pr, Re) / *dèlaj*

⁸¹¹ Imperativom se „prikazuje djelovanje kao takvo koje se treba ili ne treba ostvariti po volji druge osobe kao potreba, poticaj ili odlučna molba“ (Babić et al. 1991: 673), odnosno izriče se zapovijed, zabrana, savjet, opomena, poticaj, molba, želja itd. (Težak – Babić 1996: 268, Silić – Pranjković 2007: 74).

(Ba, Dr), *fermät / fermät : fermôj (La) / fermôj (Sl), hîtat / hîtat : hîtaj (Št) / hîtaj (Tr), kalät / kalät : kalôj (Rb) / kalôj (Šk), kantät / kantät : kantôj (Rš, Za) / kantôj (Br), kopät / kopät : kopôj (Mg) / kopôj (Bg), krepät / krepät : krepôj (Vi) / krepôj (Šv), peljät / pejät / peljät : peljôj (Št) / pejôj (Pl) / peljôj (Ka), plävät / plävät : plävaj (Pl, Re) / plävaj (Bg, Tr), pošpijät / pošpijät : pošpijôj (Sm, Žu) / pošpijôj (Rš) / pošpijôj (Br, Sl), rîvat / rîvat : rîvaj (La) / rîvaj (Dr), rivät / rivät : rivôj (Mg, Ne) / rivôj (Šk), slûšat / slûšat / slûšat : slûšaj (Sn) / slûšaj (Št) / slûšaj (Bg, Br), škužät / škužät / škužät : škužôj (Mg, Ne, Za) / škužôj (Pl, Št) / škužôj (Bg, Sl, Tr), tornät / tornät : tornôj (Re, Vi) / tornôj (Dr, Sl).*

Za glagole II. spregovne vrste imperativni su nastavci *-î / -î / -i // -ø* za 2. l. jd., *-îmo / -îmo // -mo* za 1. l. mn. i *-îte / -îte / -ite // -te* za 2. l. mn.: *iskät / iskät / iskät : išci (La, Pr) / išci (Rš) / išci (Tr), lâjat / lâjat : lôj (Mg, Sn) / lôj (Sl), mohät / mohät : moši (Ma) / moši (Rb) / moši (Ka), namâzat / namâzat / namâzat : namâzi (Sn) / namâzi (Pl) / namâzi (Bg), napisät / napisät / napisät : napiši (Pr, Za) / napiši (Rš, Vi) / napiši (Dr), pljêskat / pljêskat / pljêskat / pljêskat : pljêšci (La) / pljêšci (Rš) / pljêšci (Pl) / pljêšci (Sl), potêzat / potêzat / potêzat : potêzi (Za) / potêzi (Re) / potêzi (Ba), rëzat / rëzat / rëzat : rëzi (Žu) / rëzi (Pl) / rëzi (Šv), skokät / skokät / skokät : skoci (Ne) / skoci (Št) / skoci (Šk), spuhät / spuhät / spuhät : spuši (Sn) / spuši (Rš) / spuši (Tr), vezät / vezät / vezät : veži (La) / veži (Rb) / veži (Dr), vriškät / vriškät / vriškät : vrišci (Žu) / vrišci (Rš) / vrišci (Ka).*

U III. spregovnoj vrsti glagoli u imperativu imaju nastavke *-î / -î / -i // -ø*⁸¹³ za 2. l. jd., *-îmo / -îmo // -mo* za 1. l. mn. i *-îte / -îte / -ite // -te* za 2. l. mn.: *bežät / bežät / bežät : beži / beži / beži // biži / biži / biži // biš / biš / biš*⁸¹⁴, *brojät / brojät : broji (Žu) / broji (Br), držät / držät / držät : drži (La, Sm) / drži (Re) / drži (Sl, Šk, Tr) // dřiš / dřiš / dřiš*⁸¹⁵, *ležät /*

⁸¹² Za glagole I., ali i nekih drugih spregovnih vrsta (o tome više v. dalje u integralnom tekstu rada) u tvorbi se imperativa rabe oblični nastavci bez početnoga vokala. Osnove glagola I. spregovne vrste „postale su od osnova strukturiranih od korijena i tvorbenoga nastavka *-a-*, koje je s prezentskim obličnim nastavcima povezivao tematski samoglasnik *-e-*, a u imperativu im se dodavao oblični nastavak *-i*“ (Lukežić 1999b: 207). U oblicima je imperativa „dočetni samoglasnik osnove tvorio samoglasnički slijed s *-i* (jedinim ili početnim) samoglasnikom obličnoga nastavka koji se kao drugi član samoglasničkoga slijeda ostvarivao kao polusuglasnik *-i-* i potom fonologizirao kao suglasnik *-j-*. Novonastali je suglasnik prionuo osnovi, a oblični su nastavci imperativa ostali bez početnoga samoglasnika“ (Lukežić 1999b: 208; usp. i Vranić 2011: 179).

⁸¹³ V. prethodnu bilješku ovoga rada.

⁸¹⁴ U svim oblicima glagola *bežät / bežät / bežät* u govorima Labinstine zabilježen je ekavski odraz jata (v. u poglavlju 2. 2. 2. ovoga rada), jedino su oblici imperativa kojima je naglašen početni slog i jednosložni imperativni oblici ovjereni s ikavskom zamjenom jata.

U svim su labinskim idiomima zabilježeni trojaki oblici imperativa glagola *bežät / bežät / bežät*, pri čemu su oni s ikavskim odrazom jata i naglašenim početnim slogom stilski obilježeni i rabe se prilikom jačega izricanja zapovijedi, a oblici s ekavskom zamjenom jata i naglašenim dočetnim slogom uobičajeni su u stilski neutralnoj uporabi. Oblici *biš / biš / biš* za 2. l. jd., *bišmo / bišmo / bišmo* za 1. l. mn. te *bište / bište / bište* za 2. l. mn. imaju snažnije izraženu zapovjednost.

⁸¹⁵ U svim su govorima labinske skupine moguća oba lika imperativa glagola *držät / držät*, pri čemu se kraći (s nastavkom *-ø*) rabi prilikom izricanja izraženije zapovijedi.

ležàt / ležàt : ležì (Ne) / ležì (Št) / ležì (Sl), mucàt / mucàt / mucàt / mucàt : mucì (La, Pr, Za) / mucì (Ma, Pl) / mucì (Br, Šk, Tr) / muči (Bg, Šv), nasmejàt /se/ / našmejàt /še/ / našmejàt /še/ : nasmejì (La) / našmejì (Re) / našmeji (Ka), spàt / spàt / spàt : spi (Sn, Žu) / spi (Vi) / spi (Ba).

Glagoli IV. spregovne vrste tvore imperativ nastavcima -ì / -ì / -i za 2. l. jd., -ìmo / -ìmo / -imo za 1. l. mn. i -ìte / -ìte / -ite za 2. l. mn.: *oprèt / oprèt : oprì (Mg, Pl, Za) / oprì (Šk, Šv), umrèt / umrèt : umrì (Pr) / umrì (Sl), vìnèt / vìnèt : vìnì (Ne, Sn) / vìnì (Ba, Tr), zaprèt / zaprèt / zaprèt : zaprì (La, Sm) / zaprì (Rš) / zaprì (Br, Sl).*

Za glagole V. spregovne vrste imperativni su nastavci -ì / -ì / -i za 2. l. jd., -ìmo / -ìmo / -imo za 1. l. mn. i -ìte / -ìte / -ite za 2. l. mn.: *bolèt / bolèt : bolì (La) / bolì (Dr), letèt / letèt : letì (Rš, Sm, Vi) / letì (Ka), potrpèt / potrpèt : potrpì (Žu) / potrpì (Sl), sedèt / sedèt / sedèt : sedì (Za) / sedì (Št) / sedì (Tr), trepèt / trepèt : trepì (Rš, Žu) / trepì (Bg), vìdet / vìdet : vìdi (Ma, Pl, Pr, Žu) / vìdi (Bg) // vìš / vìš / vìš⁸¹⁶, vrtèt / vrtèt : vrtì (Rš, Vi, Žu) / vrtì (Šk), zasmrdèt / zasmrdèt / zasmrdèt : zasmrdì (La) / zasmrdì (Re) / zasmrdì (Ka).*

U VI. spregovnoj vrsti glagoli u imperativu imaju nastavke -ì / -ì / -i za 2. l. jd., -ìmo / -ìmo / -imo za 1. l. mn. i -ìte / -ìte / -ite za 2. l. mn.: *domìslit /se/ / domìslit /še/ / domìslit /še/ : domìsli (Pr) / domìsli (Vi) / domìsli (Šv), fìnìt / fìnìt : fìnì (Rb) / fìnì (Šv), govorìt / govorìt : govorì (Ma, Sm, Za) / govorì (Br, Tr), hodìt / hodìt : hodì (Ne, Št, Žu) / hodì (Br, Sl, Šk), jodìt / jodìt : jodì (Pr, Sn) / jodì (Šv), jovìt / jovìt : jovì (La, Mg, Za) / jovì (Ba, Bg), plotìt / plotìt : plotì (Ne, Re) / plotì (Ka), podelìt / podelìt : podelì (Sm) / podelì (Sl), pôrtìt / pôrtìt : pôrtì (Mg) / pôrtì (Dr), posodìt / posodìt / posodìt : posodì (Žu) / posodì (Pl) / posodì (Tr), pràvit / pràvit : pràvi (La, Re, Sn, Za) / pràvi (Br, Sl), pustìt / pustìt / pustìt : pustì (Pr, Sm) / pustì (Rb, Št) / pustì (Bg, Tr), spàmetìt / spàmetìt / spàmetìt : spàmetì (Za, Žu) / spàmetì (Rš, Vi) / spàmetì (Ba), stàvit / stàvit / stàvit : stàvi (Mg) / stàvi (Pl) / stàvi (Bg), steplìt / steplìt / steplìt : steplì (Ma) / steplì (Re) / steplì (Šk), storìt / storìt / storìt : storì (La, Ma, Pr, Žu) / storì (Pl, Rš, Re) / storì (Br, Sl, Šk, Šv), tëndìt / tëndìt : tëndì (Mg) / tëndì (Tr), ufèndìt / ufèndìt : ufèndì (Št) / ufèndì (Sl), vàdit / vàdit : vàdi (La, Ma, Re, Za) / vàdi (Dr, Ka).*

Glagoli VII. spregovne vrste tvore imperativ nastavcima -ì / -ì / -i za 2. l. jd., -ìmo / -ìmo / -imo za 1. l. mn. i -ìte / -ìte / -ite za 2. l. mn.: *dìgnut / dìgnut : dìgni (Sm) / dìgni (Ka),*

⁸¹⁶ U labinskim su se govorima kao relikti održali i oblici *vìš / vìš / vìš* za 2. l. jd. i *vìšte / vìšte / vìšte* za 2. l. mn. imperativa glagola *vìdet / vìdet*. Značajka je to autohtonih sjevernočakavskih govora i takvi se oblici rabe „za izricanje ublažene zapovijedi, a sa zamjenicama u dativu služe za iskazivanje blagoga upozorenja, skretanja pozornosti sugovorniku na ono što traži a ne zamjećuje“ (Lukežić 1999b: 219).

obrnùt / obrnùt : obrnì (Rš, Vi, Žu) / obrnì (Br, Sl), opocìnut / opočìnut / opocìnut / opočìnut : opocìni (Mg, Za) / opočìni (Pl, Sm) / opocìni (Sl, Šk) / opočìni (Šv), potegnùt / potegnùt : potegnì (La, Re) / potegnì (Ba), prkìnut / prkìnut : prkìni (Ne, Sn) / prkìni (Tr), puhnùt / puhnùt : puhnì (Žu) / puhnì (Bg), pùknut / pùknut : pùkni (Re, Vi) / pùkni (Ka), rastegnùt / raštegnùt / raštegnùt : rastegnì (Pr, Sm) / raštegnì (Pl, Št) / raštegnì (Sl, Šk, Tr), stìsnut / stìsnut : stìsni (La, Žu) / stìsni (Pl, Vi) / stìsni (Šv, Tr), zarìnut / žarìnut / žarìnut : zarìni (La, Ne, Za) / žarìni (Rb, Št) / žarìni (Br, Sl).

Za glagole VIII. spregovne vrste imperativni su nastavci *-ì / -ì / -i // -ø*⁸¹⁷ za 2. l. jd., *-ìmo / -ìmo / -imo // -mo* za 1. l. mn. i *-ìte / -ìte / -ite // -te* za 2. l. mn.: *bòs / bòs / bòs : bodì (Žu) / bodì (Tr), cùt / cùt / cùt / cùt : cùj (Pr, Žu) / cùj (Ma) / cùj (Ka) / cùj (Dr), lèc / lèc : lèzi (Sn) / lèzi (Vi) / lèzi (Bg), pèc / pèc : pecì (Pl, Sm) / pecì (Šk), pīt / pīt : pī (La, Rš, Re, Za) / pī (Br, Sl, Šk, Tr), plès / plès / plès : pletì (Rš, Vi) / pletì (Bg), razbīt / razbīt / razbīt : razbì (Pr) / razbì (Rb) / razbì (Ka), rèc / rèc : recì (Ma, Pr, Za, Žu) / recì (Ba, Tr), sès / sès / sès : sèdi (Ne) / sèdi (Št) / sèdi (Bg), sòs / sòs / sòs : sopì (Za, Žu) / sopì (Rš, Vi) / sopì (Br, Tr), šīt / šīt / šīt : šī (Ma) / šī (Vi) / šī (Tr), tèc / tèc : tecì (Mg, Rb, Sn) / tecì (Ba, Dr, Sl), túc / túc : tucì (Rš, Vi, Žu) / tucì (Br, Šk), ubīt / ubīt : ubì (Re) / ubì (Bg), udrīt / udrīt : udrì (Mg, Pl, Sm) / udrì (Ba, Sl), zabīt / žabīt / žabīt : zabì (La, Ma) / žabì (Re) / žabì (Ka).*

U glagola koji se sprežu po izdvojenim pravilima potvrđeni su za tvorbu imperativa nastavci *-ì / -ì / -i // -ø*⁸¹⁸ za 2. l. jd., *-ìmo / -ìmo / -imo // -mo* za 1. l. mn. i *-ìte / -ìte / -ite // -te* za 2. l. mn.: *bīt / bīt : bùdi / bùdi, dàt / dàt : dàj / dàj, *grest : hòj / hòj, hòmo / hòmo, hòte / hòte, jès / jès / jès : jī / jī*⁸¹⁹, *kljēt / kjēt / kljēt : kunì (Ne, Pl, Št) / kunì (Bg, Sl), nacēt / nacēt / nacēt / nacēt : nacmì (Ma, Žu) / nacmì (Pl) / nacmì (Br) / nacmì (Bg), nabràt / nabràt : naberì (La, Sn) / naberì (Sl, Tr), nòc / nòc : nojdì (La, Pr, Rš, Za) / nojdì (Dr, Sl, Šv), pobràt / pobràt : poberì (Rb, Sm, Št) / poberì (Ba, Ka), pocēt / pocēt / pocēt / pocēt / pošnēt / pošnēt / pošnēt : pošnì (La, Ne, Za) / pošnì (Rš, Vi) / pošnì (Šk, Šv), pomòc / pomòc : pomorì (Mg, Ne, Sn, Žu) / pomorì (Br, Sl, Tr), posràt / posràt / posràt : poserì (Pr) / pošerì (Rš) / pošerì (Ka), potřt / potřt : potarì (Ne, Pl) / potarì (Sl, Šv), prīt / prīt : prìdi / prìdi*⁸²⁰, *samlèt / samlèt / samlèt : sameljì (Ma) / sameljì (Št) / samejì (Pl) / sameljì (Br), slàt / slàt / slàt : šàlji (La, Žu) / šàlji (Rb) / šàji (Pl) / šàlji (Bg, Dr), stàt / stàt / stàt : stàni (La, Sn) / stàni (Pl) / stàni (Sl), stôt / stôt / stôt : stôj (Ma, Mg, Sm) / stôj (Re) / stôj (Šk), ùc / ùc : ùjdi (La, Rš, Za) / ùjdi (Ba, Tr), upràt*

⁸¹⁷ Glagolima s ovim imperativnim nastavkom dočetni je vokal osnove kontrahirao s vokalom nastavka te je dobiven dugi dočetni vokal, a oblični je nastavak bez početnoga vokala. V. također i bilješku 812 ovoga rada.

⁸¹⁸ V. bilješku 812 ovoga rada.

⁸¹⁹ Oblici imperativa glagola *bit, dat, *grest i jes / ješ* ovjereni su u svim govorima labinske skupine.

⁸²⁰ Oblici imperativa glagola *priti* ovjereni su u svim govorima labinske skupine.

/ *uprăt* : *uperi* (Ne, Rš, Vi) / *uperi* (Br), *zaklăt* / *žaklăt* / *žaklăt* : *zakolji* (Mg) / *žakolji* (Št) / *žakolji* (Pl) / *žakolji* (Ka), *zêt* / *žêt* / *žêt* : *zami* / *žami* / *žami* // *zàmi* / *žàmi* / *žàmi*⁸²¹, *zvăt* / *žvăt* / *žvăt* : *zovi* (La, Mg, Ne, Pr, Za) / *žovi* (Pl, Rš, Re) / *žovi* (Ba, Bg, Sl, Tr), *žèt* / *žèt* / *žèt* : *žanjì* (Sm) / *žanjì* (Vi) / *žanjì* (Bg). Poseban se oblik *nemôj* / *nemôj* u konstrukciji s infinitivom u svim labinskim govorima rabi za izricanje zabrane.

2. 4. 6. 9. 2. Morfonološke alternacije

U labinskim su govorima u oblicima imperativa glagola ovjerene sljedeće mijene konsonanata na dočetu osnovne:

k > c: *pěc* / *pěc* : *peci* (Pl, Sm) / *peci* (Šk), *rěc* / *rěc* : *reci* (Ma, Pr, Za, Žu) / *reci* (Ba, Tr), *skokăt* / *škokăt* / *škokăt* : *skoci* (Ne) / *škoci* (Št) / *škoci* (Šk), *těc* / *těc* : *teci* (Mg, Rb, Sn) / *teci* (Ba, Dr, Sl), *túc* / *túc* : *tuci* (Rš, Vi, Žu) / *tuci* (Br, Šk);

g > z / *ž*: *lěc* / *lěc* : *lezi* (Sn) / *lezi* (Vi) / *lezi* (Bg);

h > s / *š*: *mohăt* / *mohăt* : *moši* (Ma) / *moši* (Rb) / *moši* (Ka), *spuhăt* / *špuhăt* / *špuhăt* : *spuši* (Sn) / *špuši* (Rš) / *špuši* (Tr);

s > š u govorima bez cakavizma (jer je u cakavskim govorima *s*, *š* > *š*): *napisăt* : *napiši* (Pr, Za);

z > ž u govorima bez cakavizma (jer je u cakavskim govorima *z*, *ž* > *ž*): *namàzat* : *namàži* (Sn), *potèzat* : *potèži* (Za), *rèzat* : *rèži* (Žu), *vezăt* : *veži* (La).

Skupina *sk* / *šk* zamijenjena je skupinom *šč* / *šć*: *iskăt* / *iskăt* / *iskăt* : *išci* (La, Pr) / *išci* (Rš) / *išci* (Tr), *pljèskat* / *pljèskat* / *pljèskat* / *pljèskat* : *pljèšci* (La) / *pljèšci* (Rš) / *pljèšci* (Pl) / *pljèšci* (Sl), *vriškăt* / *vriškăt* / *vriškăt* : *vrišci* (Žu) / *vrišci* (Rš) / *vrišci* (Ka).

U glagola VII. spregovne vrste izostavlja se dočetak nerelacijskoga morfema *-nu-*: *dignut* / *dignut* : *digni* (Sm) / *digni* (Ka), *obrnūt* / *obrnūt* : *obri* (Rš, Vi, Žu) / *obri* (Br, Sl), *opocinut* / *opocinut* / *opocinut* / *opocinut* : *opocini* (Mg, Za) / *opocini* (Pl, Sm) / *opocini* (Sl, Šk) / *opocini* (Šv), *prkīnut* / *prkīnut* : *prkīni* (Ne, Sn) / *prkīni* (Tr), *potegnūt* / *potegnūt* : *potegni* (La, Re) / *potegni* (Ba), *puhnūt* / *puhnūt* : *puhnī* (Žu) / *puhnī* (Bg), *pūknut* / *pūknut* :

⁸²¹ Oblici imperativa glagola *zet* / *žet* ovjereni su u svim govorima labinske skupine. Likovima s naglaskom na vokalu nastavka izražava se izričitija zapovijed. O distribuciji oblika v. u bilješci 772 ovoga rada.

pùkni (Re, Vi) / *pùkni* (Ka), *rastegnùt* / *raštegnùt* / *raštegnùt* : *rastegnì* (Pr, Sm) / *raštegnì* (Pl, Št) / *raštegnì* (Sl, Šk, Tr), *stìsnut* / *štísnut* / *štísnut* : *stìsni* (La, Žu) / *štísnì* (Pl, Vi) / *štísnì* (Šv, Tr), *zarìnut* / *zarìnut* / *zarìnut* : *zarìni* (La, Ne, Za) / *zarìni* (Rb, Št) / *zarìni* (Br, Sl).

U dijela glagola VIII. spregovne vrste zadržani su ishodišni dočetni konsonanti osnove *d*, *t*, *p* u imperativu (naspram konsonanta *-s-* / *-š-* u infinitivu nastala razjednačavanjem ispred nastavka *-t*): *bòs* / *bòs* / *bòs* : *bodì* (Žu) / *bodì* (Tr), *plès* / *plès* / *plès* : *pletì* (Rš, Vi) / *pletì* (Bg), *sès* / *sès* / *sès* : *sèdi* (Ne) / *sèdi* (Št) / *sèdi* (Bg), *sòs* / *sòs* / *sòs* : *sopì* (Za, Žu) / *sopì* (Rš, Vi) / *sopì* (Br, Tr).

2. 4. 6. 9. 3. Akcentuacija

Svi su likovi imperativa pojedinih glagola jednako naglašeni, oni s naglaskom na vokalu osnove, kao i oni s naglašenim vokalom nastavka.

Glagoli sviju spregovnih vrsta (izuzev III.), kao i dio glagola koji se spreže po izdvojenim pravilima, mogu u imperativnim oblicima imati naglasak na istom vokalu osnove kao u infinitivu: *dèlat* / *dèlat* : *dèlaj* (Pr, Re) / *dèlaj* (Ba, Dr), *dìgnut* / *dìgnut* : *dìgni* (Sm) / *dìgni* (Ka), *fìnit* / *fìnit* : *fìni* (Rb) / *fìni* (Šv), *hìtat* / *hìtat* : *hìtaj* (Št) / *hìtaj* (Tr), *lèc* / *lèc* : *lèzi* (Sn) / *lèzi* (Vi) / *lèzi* (Bg), *namàzat* / *namàzat* / *namàzat* : *namàži* (Sn) / *namàži* (Pl) / *namàži* (Bg), *plàvat* / *plàvat* : *plàvaj* (Pl, Re) / *plàvaj* (Bg, Tr), *pljèskat* / *pljèskat* / *pljèskat* / *pljèskat* : *pljèšci* (La) / *pljèšci* (Rš) / *pljèšci* (Pl) / *pljèšci* (Sl), *pòrtit* / *pòrtit* : *pòrti* (Mg) / *pòrti* (Dr), *potèzat* / *potèzat* / *potèzat* : *potèži* (Za) / *potèži* (Re) / *potèži* (Ba), *prkìnut* / *prkìnut* : *prkìni* (Ne, Sn) / *prkìni* (Tr), *pùknut* / *pùknut* : *pùkni* (Re, Vi) / *pùkni* (Ka), *rèzat* / *rèzat* / *rèzat* : *rèzi* (Žu) / *rèzi* (Pl) / *rèzi* (Šv), *sèd* / *sèd* / *sèd* : *sèdi* (Ne) / *sèdi* (Št) / *sèdi* (Bg), *slàt* / *slàt* / *slàt* : *šàlji* (La, Žu) / *šàlji* (Rb) / *šàji* (Pl) / *šàlji* (Bg, Dr), *slùšat* / *slùšat* / *slùšat* : *slùšaj* (Sn) / *slùšaj* (Št) / *slùšaj* (Bg, Tr), *stàt* / *stàt* / *stàt* : *stàni* (La, Sn) / *stàni* (Pl) / *stàni* (Sl), *stìsnut* / *stìsnut* / *stìsnut* : *stìsni* (La, Žu) / *stìsni* (Pl, Vi) / *stìsni* (Šv, Tr), *vàdit* / *vàdit* : *vàdi* (La, Ma, Re, Za) / *vàdi* (Dr, Ka), *vìdet* / *vìdet* : (Ma, Pl, Pr, Žu) / *vìdi* (Bg) // *vìš* / *vìš* / *vìš*, *vìnet* / *vìnet* : *vìni* (Ne, Sn) / *vìni* (Ba, Tr).

Dio glagola s naglaskom na dočetnom vokalu infinitivne osnove ima u imperativu naglasak na vokalu nastavka: *brojàt* / *brojàt* : *brojì* (Žu) / *brojì* (Br), *držàt* / *držàt* / *držàt* : *držì* (La, Sm) / *držì* (Re) / *držì* (Sl, Šk, Tr), *govorìt* / *govorìt* : *govorì* (Ma, Sm, Za) / *govorì* (Br, Tr), *iskàt* / *iskàt* / *iskàt* : *iščì* (La, Pr) / *iščì* (Rš) / *iščì* (Tr), *jodìt* / *jodìt* : *jodì* (Pr, Sn) / *jodì*

(Šv), *letèt / letèt : letì* (Rš, Sm, Vi) / *leti* (Ka), *mohàt / mohàt : mošì* (Ma) / *mošì* (Rb) / *mošì* (Ka), *mucàt / mucàt / mucàt / mucàt : mucì* (La, Pr, Za) / *mučì* (Ma, Pl) / *muci* (Br, Šk, Tr) / *muči* (Bg, Šv), *nacèt / nacèt / nacèt / nacèt : nacmì* (Ma, Žu) / *načmì* (Pl) / *nacmì* (Br) / *načmì* (Bg), *nasmejàt / nasmejàt / nasmejàt : nasmejì* (La) / *našmejì* (Re) / *našmejì* (Ka), *obrnùt / obrnùt : obrnì* (Rš, Vi, Žu) / *obrnì* (Br, Sl), *oprèt / oprèt : oprì* (Mg, Pl, Za) / *opri* (Šk, Šv), *pomòc / pomòc : pomori* (Mg, Ne, Sn, Žu) / *pomori* (Br, Sl, Tr), *potegnùt / potegnùt : potegnì* (La, Re) / *potegnì* (Ba), *potrpèt / potrpèt : potrpì* (Žu) / *potrpi* (Sl), *puhnùt / puhnùt : puhnì* (Žu) / *puhni* (Bg), *rastegnùt / rastegnùt / rastegnùt : rastegnì* (Pr, Sm) / *raštegnì* (Pl, Št) / *raštegnì* (Sl, Šv, Tr), *samlèt / samlèt / samlèt : sameljì* (Ma) / *sameljì* (Št) / *samejì* (Pl) / *sameljì* (Br), *sedèt / sedèt / sedèt : sedì* (Za) / *sedì* (Št) / *sedì* (Tr), *spuhàt / spuhàt / spuhàt : spuši* (Sn) / *spuši* (Rš) / *spuši* (Tr), *steplìt / steplìt / steplìt : steplì* (Ma) / *steplì* (Re) / *šteplì* (Šk), *storìt / storìt / storìt : storì* (La, Ma, Pr, Žu) / *storì* (Pl, Rš, Re) / *stori* (Br, Sl, Šk, Šv), *umrèt / umrèt : umrì* (Pr) / *umri* (Sl), *vriškàt / vriškàt / vriškàt : vrišcì* (Žu) / *vrišcì* (Rš) / *vrišcì* (Ka), *vrtèt / vrtèt : vrtì* (Rš, Vi, Žu) / *vrtì* (Šk).

Imperativ glagola *bežàt / bežàt / bežàt* ovjeren je u svim govorima labinske skupine s naglaskom na vokalu nastavka: *bežì / bežì / bežì*, ali i s naglaskom na vokalu osnove: *bìži / bìži / bìži*. Potonji su likovi stilski obilježeni, odnosno rabe se pri snažnijem izricanju zapovijedi, dok su prvi likovi stilski neutralniji. Ista je situacija i s imperativima glagola *zèt / zèt / zèt*: u svim su govorima Labinštine zabilježeni likovi *zàmi / zàmi / zàmi* i *zamì / zamì / zamì*, pri čemu se potonjima, s naglaskom na vokalu nastavka, izražava izričitija zapovijed.

U sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom naglašeni je dočetni vokal osnove ispred sonanta *j*⁸²² i *-ø* nastavka u oblicima imperativa dijela glagola dug: *cùt / cùt : cùj* (Pr, Žu) / *cùj* (Ma), *cépàt : cépôj* (Ma), *fermàt : fermôj* (La), *kalàt : kalôj* (Rb), *kopàt : kopôj* (Mg), *krepàt : krepôj* (Vi), *pošpijàt / pošpijàt : pošpijôj* (Sm, Žu) / *pošpijôj* (Rš), *škužàt / skužàt : skužôj* (Mg, Ne, Za) / *škužôj* (Pl, Št), *tornàt : tornôj* (Re, Vi); ali i *dàt : dáj*. U dubinskoj je strukturi to duljenje vidljivo i u govorima s jednoakcenatskim sustavom u kvaliteti vokala *a*, odnosno *o*: *cépàt : cépôj* (Ka), *fermàt : fermôj* (Sl), *kalàt : kalôj* (Šk), *kopàt : kopôj* (Bg), *krepàt : krepôj* (Šv), *pošpijàt : pošpijôj* (Br, Sl), *škužàt : skužôj* (Bg, Sl, Tr), *tornàt : tornôj* (Dr, Sl); ali i *dàt : dáj*.

Dugi se naglasak javlja u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom i u dijela glagola VIII. spregovne vrste kojima je dočetni vokal osnove kontrahirao s vokalom nastavka (v. ranije u ovom radu): *pìt : pî* (La, Rš, Re, Za),

⁸²² Više o tome v. u bilješci 812 ovoga rada.

razbīt / raz̀bīt : razbī (Pr) / raz̀bī (Rb), šīt / š̀īt : šī (Ma) / š̄ī (Vi), ubīt : ubī (Re), udrīt : udrī (Mg, Pl, Sm), zabīt / zábīt : zabī (La, Ma) / zábī (Re).

2. 4. 6. 10. Relikti imperfekta glagola *bit* u južnim govorima Labinštine

U idiomima starijega stanovništva južnih govora labinske skupine (konkretno, mjesnih govora Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara obuhvaćenih ovim istraživanjem⁸²³) ovjeren je poseban oblik glagola *bit*, svojevrsni relikv imperfekta s razvijenim nastavcima prezenta (usp. i Finka 1971: 60), koji se javlja u sljedećim likovima: *běšen* 1. l. jd., *běšes* 2. l. jd., *běše* 3. l. jd., *běšemo / běšmo* 1. l. mn., *běšete* 2. l. mn., *běšo / běšejo* 3. l. mn. Zabilježena je međutim i uporaba ujednačena lika *běše* za sva lica jednine i množine u svim spomenutim punktovima.

Relikt imperfekta glagola *bit* u južnim se labinskim govorima nikad ne rabi samostalno već je zabilježen samo u tvorbi pluskvamperfekta (uz tvorbu toga složenoga glagolskog vremena i od nesvršenoga prezenta glagola *bit* i glagolskoga pridjeva radnoga, v. poglavlje 2. 4. 6. 11. 4. ovoga rada), i to za one radnje koje su se ponavljale u prošlosti ili bile na neki način uobičajene, tj. za učestale ili iterativne radnje⁸²⁴. Mlađi govornici južnih labinskih govora⁸²⁵ taj oblik glagola *bit* ne rabe.

U sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima, uključujući i govor Kapelice koji je dio južne podskupine govora Labinštine, nije zabilježen taj glagolski oblik, no ispitanici su potvrdili da se ranije upotrebljavao i u njihovim mjesnim govorima (u idiomima njihovih baka i djedova i starijih članova obitelji).

---

⁸²³ Prema informacijama mojih sugovornika, tako je i u ostalim susjednim im mjesnim govorima: Brega, Crnih, Koromašna, Rovnih, Salakovaca, Stanišova, Svete Marine, Trgeta i Viškovića.

⁸²⁴ Ovdje se može uključiti i dio definicije uporabe imperfekta u paškim govorima H. P. Houtzagersa – da se taj glagolski oblik koristi za izražavanje „uzualnosti u prošlosti“ (Houtzagers 1987: 85, 1991: 80); pri čemu dakako treba uzeti u obzir da se u labinskim govorima to primjenjuje isključivo na oblik pluskvamperfekta tvoren posebnim relikvom imperfekta glagola *bit* i glagolskim pridjevom radnim, a ne na imperfekt općenito.

⁸²⁵ Dobna bi se granica, na temelju ispitanika uključenih u ovo istraživanje, mogla postaviti na 70-ak godina – ispitanici mlađi od te dobi ne ovjeravaju taj glagolski oblik.

2. 4. 6. 11. Složeni glagolski oblici

2. 4. 6. 11. 1. Futur I.

Futur I., glagolski oblik kojim se izražava buduće vrijeme (Babić et al. 1991: 716, Težak – Babić 1996: 130, Silić – Pranjković 2007: 91), tvori se od prezenta glagola *utèt / utèt* (v. poglavlje 2. 4. 6. 5. 3. 2. ovoga rada) i infinitiva glagola koji se spreže.

2. 4. 6. 11. 2. Futur II.

Futur II. (egzaktni), glagolski oblik kojim se izražava predbuduće nesvršeno vrijeme (Babić et al. 1991: 717, Težak – Babić 1996: 131, Silić – Pranjković 2007: 92), tvori se od svršenoga prezenta glagola *bīt / bīt* (v. poglavlje 2. 4. 6. 5. 3. 1. ovoga rada) i glagolskoga pridjeva radnoga glagola koji se spreže.

2. 4. 6. 11. 3. Perfekt

Perfekt, glagolski oblik kojim se izražava prošlo svršeno i nesvršeno vrijeme (Silić – Pranjković 2007: 88)⁸²⁶, tvori se od nesvršenoga prezenta glagola *bīt / bīt* (v. poglavlje 2. 4. 6. 5. 3. 1. ovoga rada) i glagolskoga pridjeva radnoga glagola koji se spreže.

2. 4. 6. 11. 4. Pluskvamperfekt

Pluskvamperfekt, glagolski oblik kojim se izražava pretprošlo nesvršeno ili svršeno vrijeme (Silić – Pranjković 2007: 91)⁸²⁷, tvori se od perfekta glagola *bīt / bīt* i glagolskoga pridjeva radnoga glagola koji se spreže.

U južnim labinskim govorima (izuzev govora Kapelice) starije stanovništvo ovjerava i pluskvamperfekt tvoren od posebnoga oblika glagola *bīt* (svojevrsnoga relikta imperfekta; v. poglavlje 2. 4. 6. 10. ovoga rada) i glagolskoga pridjeva radnoga glagola koji se spreže, a takav se pluskvamperfekt rabi za izricanje radnji koje su se ponavljale ili su bile uobičajene u prošlosti, tj. za učestale ili iterativne radnje.

---

⁸²⁶ Definiira se i kao prošlo vrijeme, usp. Težak – Babić 1996: 129.

⁸²⁷ Definiira se i kao pretprošlo vrijeme, usp. Babić et al. 1991: 716, Težak – Babić 1996: 130.

2. 4. 6. 11. 5. Kondicional I.

Kondicional I. ili sadašnji, glagolski oblik kojim se izražava način vršenja glagolske radnje (odnosno izražava se želja; Silić – Pranjković 2007: 92-93) ili se izriče pogodba (Težak – Babić 1996: 131)⁸²⁸, tvori se od posebnoga oblika glagola *bīt / bīt* (*bin* 1. l. jd., *biš / biš* 2. l. jd., *bi* 3. l. jd., *bimo* 1. l. mn., *bite* 2. l. mn., *bi* 3. l. mn.)⁸²⁹ i glagolskoga pridjeva radnoga glagola koji se spreže.

2. 4. 6. 11. 6. Kondicional II.

Kondicional II. ili prošli, glagolski oblik kojim se izražava način vršenja glagolske radnje (odnosno, izražava se „uvjet ostvarenja glagolske radnje koji prethodi mogućnosti ostvarenja glagolske radnje (...) Taj se uvjet ostvaruje u prošlosti.“ (Silić – Pranjković 2007: 93)) tvori se od kondicionala I. glagola *bīt / bīt* i glagolskoga pridjeva radnoga glagola koji se spreže.

2. 4. 7. Zaključak o morfologiji čakavskih ekavskih govora Labinštine

Na fonološkoj su razini u govorima Labinštine tijekom ovoga, kao i ranijih istraživanja, uočene međusobne diferencijacije na temelju kojih su u ovoj skupini govora izdvojena po dva različita vokalska i prozodijska sustava, kao i tri različita konsonantska sustava (v. poglavlje 2. 3. ovoga rada). Na morfološkoj pak razini labinski govori u velikoj mjeri pokazuju ujednačenost, s tek ponekim diferencijacijama, te je na temelju toga za sve te govore pretpostavljen jedan jedinstveni morfološki sustav. Prikaz toga morfološkoga sustava uključio je analizu promjenjivih vrsta riječi u govorima Labinštine: deklinaciju imenica, zamjenica, brojeva i pridjeva te konjugaciju glagola. Osim prikaza načina tvorbe pojedinih oblika promjenjivih riječi, analiza je uključila i prikaz morfonoloških alternacija u oblicima u

---

⁸²⁸ Kondicional ili pogodbeni način „prikazuje radnju kao moguću, pretpostavljenu ili poželjnu“ (Babić et al. 1991: 673).

⁸²⁹ Taj poseban oblik pomoćnoga glagola *bit* koji sudjeluje u tvorbi kondicionala u čakavskim govorima jedna je od očuvanih morfoloških značajki kojom se potvrđuje arhaičnost i konzervativnost čakavskoga narječja. Velik broj čakavskih idioma čuva naime stari oblik toga glagola koji je postojao i u praslavenskom i prahrvatskom jeziku, a koji su ostali slavenski jezici i drugi sustavi hrvatskoga jezika znatno izmijenili (Lukežić 1998a: 41). Uporaba se takvih oblika glagola *bit* drži kriterijem za određivanje pripadnosti mjesnih govora čakavskomu narječju, odnosno razlikovnom činjenicom najvišega ranga toga narječja (usp. Moguš 1977a: 100, Lukežić 1996a: 159, Lukežić 1998a: 41-42, Pliško 2000: 156, Peršić 2002: 69, Lisac 2009: 17, 27), pa čak i najznačajnijom i najkarakterističnijom čakavskom osobinom u morfologiji (Finka 1971: 60, Brozović – Ivić 1988: 84).

kojima su one zabilježene te prikaz osnovnih akcenatskih obilježja i promjena ovjerenih u pojedinim oblicima (pri čemu je ovom prigodom izostavljena analiza naglasnih tipova promjenjivih vrsta riječi).

Unatoč već spomenutoj pretežitoj ujednačenosti u morfološkim značajkama, ne može se govoriti o apsolutnoj podudarnosti svih govora Labinštine u svim segmentima njihova morfološkoga sustava.

U sklonidbi se labinski govori međusobno diferenciraju nastavkom za A jd. ž. r. imenica, zamjenica koje se mijenjaju prema drugoj zamjениčkoj sklonidbi, glavnoga broja *jedon* i pridjeva (što je posljedica zapravo fonološkoga stanja, odnosno različita odraza stražnjega nazalnog vokala u toj kategoriji (v. u poglavlju 2. 2. 4. ovoga rada), ali je vidljivo i na morfološkoj razini): u svim je južnim labinskim govorima, poimence mjesnim govorima Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara koji su bili obuhvaćeni ovim istraživanjem, te u sjevernim mjesnim govorima Labina, Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Štrmca, Vineža i Zartinja u tom padežu zabilježen isključivo nastavak *-o*, dok je u preostalim labinskim mjesnim govorima – sjevernih Marića, Molih Golja, Nedešćine, Svetoga Martina i Županića te sjeveroistočnoga Plomina – ovjerena alternacija nastavaka *-o* i *-u* u istom padežu, bez mogućnosti određivanja neke zakonitosti ili pravilnosti njihove izmjene. Druga se zamijećena razlika u sklonidbi tiče nastavka I jd. ž. r. imenica, zamjenica koje se mijenjaju prema drugoj zamjениčkoj sklonidbi, glavnoga broja *jedon* i pridjeva: u južnim je labinskim govorima Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara te sjevernim govorima Labina, Presike, Rapca, Raše, Snašića, Vineža i Zartinja ovjeren samo nastavak *-o*, a u preostalim je sjevernim govorima Marića, Molih Golja, Nedešćine, Repende, Svetoga Martina, Štrmca i Županića prisutna alternacija nastavaka *-o* i *-u* i u tom padežu. U sjeveroistočnom su pak govoru Plomina zabilježena čak četiri nastavka za taj padež: *-o*, *-u*, *-on* i *-un* (više v. i u poglavlju 2. 2. 15. ovoga rada). Spomenuti se govor Plomina, zajedno s ostalim sjeveroistočnim labinskim govorima Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja, diferencira od ostalih labinskih govora i morfemima s naveskom *n* potvrđenima u L i I mn. ž. r. imenica, u I mn. ž. r. zamjenica koje se mijenjaju prema drugoj zamjениčkoj sklonidbi, u I zamjenica *mi* i *vi* koje se sklanjaju prema prvoj zamjениčkoj sklonidbi, u I mn. ž. r. glavnoga broja *jedan* te u I glavnih brojeva *dvo*, *tri*, *četiri* / *četiri*, kao i u I mn. pridjeva (ponajviše ž. r., ali zabilježen je i u oblicima m. i s. r.). Takvi se morfemi s naveskom *n* u istim padežima nikad ne ovjeravaju u južnim i sjevernim govorima Labinštine.

Kad je riječ o sprezanju glagola, u većini je labinskih govora provedena unifikacija nastavka za 3. l. mn. prezenta na *o* ili *u*, no to je ujednačavanje izostalo u sjeveroistočnim govorima Plomina, Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja u kojima su zadržani različiti alomorfi (*-u* i *-e*) u 3. l. mn. prezenta. Osim što je važan u kontekstu ovakva izdvajanja sjeveroistočnih labinskih govora u odnosu na južne i sjeverne, nastavak za tvorbu 3. l. mn. prezenta različit je u dijelovima podsustava govora Labinštine: u svim je južnim govorima (mjesnim govorima Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara koji su bili obuhvaćeni ovim istraživanjem) te sjevernim govorima Labina, Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Štrmca, Vineža i Zartinja ovjeren isključivo nastavak *-o* u 3. l. mn. prez., a u preostalim je sjevernim govorima Marića, Molih Golja, Nedešćine, Svetoga Martina i Županića prisutna alternacija nastavaka *-o* i *-u* u istom licu, bez mogućnosti određivanja neke zakonitosti ili pravilnosti njihove izmjene. Ponovno se, kao i kod nastavka za A jd. ž. r. imeničkih riječi, radi o fonološkoj značajci – odrazu stražnjega nazala – koja se reflektira na morfološkom planu (v. i poglavlje 2. 2. 4. ovoga rada). Kao što je već istaknuto, u sjeveroistočnim se govorima u tvorbi 3. l. mn. prez. rabe nastavci *-u* i *-e*. Južni se pak labinski idiomi (izuzev govora Kapelice) diferenciraju od sjevernih i sjeveroistočnih ovjerom u idiomima starijih govornika specifična relikta imperfekta glagola *bit* koji se rabi u tvorbi pluskvamperfekta.

Te će malobrojne, ali ipak zamjetne neujednačenosti govora Labinštine u morfološkom sustavu prezentirane u ovom poglavlju biti rabljene pri klasifikaciji ove skupine govora u jedinice dijalektološki nižega hijerarhijskog ranga – podskupine govora, zajedno s dijelom fonoloških kriterija koji su bili predstavljeni u poglavljima 2. 2. i 2. 3. ovoga rada.

3. ZAKLJUČAK

3. 1. Klasifikacija čakavskih ekavskih govora Labinštine

Govori su Labinštine predmetom dijalektoloških istraživanja već cijelo stoljeće: prvi zapis spoznaja o nekim njihovim jezičnim značajkama potječe iz pera Aleksandra Belića, a objavljen je 1912. godine (v. Belić 1912). Termin *labinski tip govora*, koji se odnosi na čakavske ekavske govore Labinštine, inaugurirao je Mieczysław Małecki 1930. godine (usp. Małecki 2002: 48), ukazujući time na povezanost tih govora te ujedno na njihovo diferenciranje od ostalih tipova govora (preciznije, žminjsko-pazinskoga i boljenskoga tipa; usp. Małecki 2002: 48) koji pripadaju istomu istarskomu čakavskom dijalektu, odnosno centralnim govorima (uz koje je autor detektirao još i istarske čakavske liburnijske, čepičke i ćičke govore; usp. Małecki 2002: 43). Nakon osamdesetih godina 20. stoljeća termin je *labinska skupina govora* postao uvriježen u hrvatskoj dijalektologiji za čakavske ekavske govore Labinštine (usp. Kalsbeek 1983, Vranić 1997, 2001, 2002a, 2005, Zubčić 2006a, 2006b, Vranić – Nežić 2008, Lisac 2009: 73, Nežić 2010, 2012 itd.), a uporabom se toga termina iskazuje svijest o koherentnosti tih govora i o opravdanosti njihova povezivanja u jezičnu cjelinu.

Pored cjelovite analize čakavskih ekavskih govora Labinštine na fonološkoj i morfološkoj razini, zadatak je ovoga rada bilo i argumentiranje opravdanosti izdvajanja te skupine govora unutar središnjega istarskog poddijalekta ekavskoga čakavskog dijalekta (pored žminjske, pazinske, motovunske i boljunske skupine; usp. Vranić 2005: 37-44), kao i objedinjavanja svih tih mjesnih govora u jednu cjelinu. Prikazom nekih jezičnih značajki provjerenih *Terenskim upitnikom za ispitivanje čakavskih ekavskih govora Labinštine* (usp. poglavlje 2. 2. ovoga rada) te raščlambom fonoloških (usp. poglavlje 2. 3. ovoga rada) i morfološkoga sustava te skupine govora (usp. poglavlje 2. 4. ovoga rada) podastri su dokazi koji upućuju na dubinsku povezanost svih labinskih govora ne samo geografski, prostornim smještajem na istom dijelu istarskoga poluotoka, nego i mnogobrojnim jezičnim značajkama.

Na fonološkoj razini svim je labinskim govorima zajednički specifičan odraz zapadnojužnoslavenskoga fonema šva koji je zamijenjen vokalom *a* u svim primjerima izuzev jednoga, priloga u značenju 'gdje', u kojem je zabilježen odraz *e* (usp. poglavlje 2. 2. 2. ovoga rada). Osim što govori Labinštine time međusobno konvergiraju, takvim su višeznačnim odrazom fonema šva ujedno podudarni i s dijelom drugih govora čakavskoga ekavskog dijalekta, ponajprije s creskima i sjevernoločinskim te s govorom Brdca, koji su

temeljem te karakteristike definirani kao rubni (usp. Vranić 2005: 173-176). Refleks je jata još jedna značajka u kojoj su labinski govori apsolutno podudarni jer se u njima bilježe praktički identični tzv. stalni leksički ekavizmi u korijenskim morfemima riječi, jednako su u njima distribuirani i ekavski i ikavski odrazi jata u tvorbenim morfemima, a u gramatičkim morfemima prisutni su isključivo ekavski odrazi jata (usp. poglavlje 2. 2. 3. ovoga rada). U dvojnosti zamjene prednjega nazala *ɛ u identičnim primjerima (usp. poglavlje 2. 2. 3. ovoga rada), kao i u jednoznačnom refleksu slogotvornoga sonanta *ʎ (usp. poglavlje 2. 2. 5. ovoga rada), također se ogleda podudarnost govora ove skupine. Činjenice poput pojave povećanoga broja vokalskih jedinica, ponajprije alofona (usp. poglavlje 2. 2. 6. ovoga rada), zatvaranja kratkoga vokala *o* pred akcentom (usp. poglavlje 2. 2. 7. ovoga rada), rezultata jotacije dentala *d* (usp. poglavlje 2. 2. 9. ovoga rada), prijelaza *g > ɣ* (usp. poglavlje 2. 2. 11. ovoga rada), nedosljednoga ovjeravanja protetskih sonanata *j* i *v* (usp. poglavlje 2. 2. 12. ovoga rada) te dvojakoga razvoja dočetnoga slogovnog *l* (utrnuće u jd. m. r. glagolskoga pridjeva radnoga, a zadržavanje u svim ostalim kategorijama; usp. poglavlje 2. 2. 13. ovoga rada), argumenti su koji dalje potvrđuju opravdanost povezivanja ovih govora u cjelinu, ali su također i potvrde njihove podudarnosti s dijelovima drugih sustava čakavskoga ekavskog dijalekta (usp. Vranić 2005: 199-217, 285-287, 265-269, 242-248).

Na morfološkom planu govori Labinštine pokazuju još i veću sukladnost i ujednačenost na temelju koje je pretpostavljen jedan zajednički morfološki sustav za sve ove govore, s tek ponekim razilaženjima i odstupanjima (v. poglavlje 2. 4. ovoga rada). Djelomičnim održanjem deklinacije nepalatalnih osnova (usp. poglavlje 2. 2. 16. ovoga rada), prisutnošću ništičnoga gramatičkog morfema u G mn. imenica svih triju rodova (usp. poglavlje 2. 2. 17. ovoga rada), ovjerenošću morfema *-i* u G mn. imenica m. r. (usp. poglavlje 2. 2. 18. ovoga rada) te nejednakošću gramatičkih morfema DLI mn. imenica svih triju rodova (usp. poglavlje 2. 2. 19. ovoga rada) labinski govori pokazuju podudarnost s dijelovima drugih sustava čakavskoga ekavskog dijalekta (usp. Vranić 2005: 289-296, 303-307, 309-316).

Osim svega nabrojenoga, govori labinske skupine dijelom se svojih karakteristika uklapaju među govore nadređenih im sustava – čakavskoga ekavskog dijalekta te središnjega istarskog poddijalekta, ali se istim tim svojim značajkama međusobno diferenciraju. Riječ je ponajprije o različitim preoblikama stražnjega nazala *ɔ koje ovise o kategoriji u kojoj se on pojavljuje (usp. poglavlje 2. 2. 4. ovoga rada), o statusu fonema /*ʎ*/ (usp. poglavlje 2. 2. 8. ovoga rada), akcenatskom sustavu (usp. poglavlje 2. 2. 14. ovoga rada) te gramatičkom

morfemu za I jd. imeničkih riječi ž. r. (usp. poglavlje 2. 2. 15. ovoga rada) koji se u oblicima koji su zabilježeni u govorima Labinštine nahode i u nekim drugim ekavskim čakavskim organskim idiomima (usp. Vranić 2005: 183-191, 249-253, 225-239, 297-302). Pojava čakavizma, ali u nekoliko različitih modifikacija (usp. poglavlje 2. 2. 10. ovoga rada), te provedba unifikacije *o* ili *u* na dočetu gramatičkoga morfema 3. 1. mn. prezenta (usp. poglavlje 2. 2. 20. ovoga rada) također su značajke koje svojom prisutnošću istovremeno i povezuju labinske govore kao sustav, ali ih ujedno i odjeljuju zbog nejedinstvenih rezultata u svim idiomima te skupine.

Budući da je već od najranijih istraživanja čakavskih ekavskih govora Labinštine bilo zamijećeno i da oni nisu posve monolitna cjelina ukupnošću svojih jezičnih značajki (v., primjerice, Belić 1912, Maček 2002, Vermeer 1982, Kalsbeek 1983, Vranić 2005, Zubčić 2006a, 2006b itd.), jedan je od ciljeva ovoga rada bio i na temelju cjelokupne prikupljene građe i njezine analize definirati i opisati određene sustave nižega dijalektološkog ranga unutar labinske skupine govora: podskupine govora.

Osnovni je kriterij potencijalne daljnje klasifikacije labinskih govora bio naznačen već u istraživanjima koja su prethodila ovom (usp. npr. Kalsbeek 1983, Vranić 2005, Zubčić 2006a): radi se o akcentuaciji. Na temelju akcenatskoga kriterija, preciznije, prisutnosti jednoakcenatskoga ili dvoakcenatskog sustava (usp. poglavlje 2. 2. 14. ovoga rada), jasno su i precizno odijeljeni južni labinski govori od onih sjevernih. Novina je u ovom istraživanju definiranje točne granice ovih dvaju akcenatskih sustava i samim tim podskupina labinskih govora: jednoakcenatski se sustav nahodi u mjesnim govorima smještenima na prostoru od Kapelice kao najsjevernijega punkta, preko istočnih punktova Svete Marine, Crnih, Drenja, Rovnih i Škvaranske do najjužnijega punkta Koromašna, preko zapadnih punktova Svetoga Lovreca, Trgetara, Trgeta i Brgoda ponovno do Kapelice, uključujući i dio punktova koji se nalazi unutar toga teritorija: Salakovce, Bartiće, Brgod, Stanišove, Viškoviće, Škitacu i Brovinje. Svi su ti govori dijelom južne podskupine labinskih govora, a na sjeveru su njihova inače kompaktnoga teritorija i mjesni govori Kranjaca, Rogocane, Gondolića i Presike koji imaju dvoakcenatski sustav te su na temelju toga pridruženi drugoj, sjevernoj podskupini labinskih govora, zajedno sa svim preostalim labinskim govorima koje karakterizira isti takav akcenatski sustav. Akcenatsko je diferenciranje bilo i razlogom za pretpostavku i opis dvaju različitih vokalskih i prozodijskih sustava u govorima Labinštine, jednih karakterističnih za južne labinske govora (vokalski sustav V_1 i prozodijski sustav P_1) i drugih specifičnih za

preostale labinske govore (vokalski sustav V₂ i prozodijski sustav P₂) (više o tome v. u poglavljima 2. 3. 2. o vokalizmu i 2. 3. 4. o prozodiji čakavskih ekavskih govora Labinštine).

Izoglosa odraza stražnjega nazalnog vokala *ɔ u govorima Labinštine ne podudara se s onom akcenatskom. Dvojak je refleks *ɔ prisutan u svim govorima labinske skupine i to je ono što argumentira njihovu cjelovitost i povezanost, no različita je distribucija tih dvaju odraza u pojedinim govorima ove skupine. U svim je labinskim govorima stražnji nazal *ɔ zamijenjen vokalom *u* u korijenskim morfemima, u infinitivnim osnovama glagola s nerelacijskim morfemom *nɔ* te u osnovi svršenoga prezenta glagola *bit*, a različito su distribuirani odrazi stražnjega nazala u određenim gramatičkim kategorijama. U svim govorima koji su na osnovi akcenatskoga kriterija pridruženi južnoj labinskoj podskupini *ɔ je u gramatičkim morfemima A jd. imeničkih riječi ž. r. te 3. l. mn. prezenta glagola zamijenjen isključivo vokalom *o*, a tako je i u mjesnim govorima Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Vineža i Zartinja, koji su ipak temeljem akcenatskoga kriterija koji je procijenjen primarnim pridruženi sjevernoj labinskoj podskupini. U preostalim je govorima Labinštine u spomenutim gramatičkim morfemima prisutna dvojaka zamjena *ɔ vokalima *o* i *u*, bez neke uočljive zakonitosti ili pravilnosti njihova ostvarivanja ili izmjene (više v. u poglavlju 2. 2. 4. ovoga rada).

Premda se tijekom ranijih istraživanja pretpostavljalo da bi kriterijem pri klasifikaciji labinskih govora mogao biti i čakavizam, zbog različitih se njegovih modifikacija i njihove disperzije na labinskom teritoriju pokazalo da ta jezična činjenica nije prikladna za definiranje konkretnih podskupina labinske skupine govora. Tomu svakako pridonosi i izrazita generacijska raslojenost vezana uz ovu konsonantsku jezičnu značajku prisutna kod izvornih govornika, koja još više usložnjava ionako kompleksnu sliku (više v. u poglavlju 2. 2. 10. ovoga rada). Stoga je zaključeno da čakavizam ne može biti klasifikacijskim kriterijem za određivanje podskupina unutar labinske skupine govora, ali može biti eventualno rabljen za određivanje određenih podpodskupina u podskupinama definiranim pomoću drugih kriterija. S obzirom na postojanje nekoliko tipova, odnosno modifikacija čakavizma, pa čak i njegovu odsutnost u određenim tipovima govora stanovništva mlađe životne dobi, uz još jedan dodatni kriterij, status fonema /*l̥*/, o kojem će uskoro biti više riječi, definirana su tri različita konsonantska sustava koja se ovjeravaju u govorima Labinštine – sustavi K₁, K₂ i K₃, svaki s po dvama podustavima (imenovanima *a* i *b*) tipičnima za govornike starije, odnosno mlađe životne dobi (više o tome v. u poglavlju 2. 2. 3. ovoga rada).

S izoglosom odraza stražnjega nazala *o većim je dijelom u labinskim govorima podudarna i izoglosa gramatičkoga morfema za I jd. imeničkih riječi ž. r. U svim južnim labinskim govorima ovjerava se isključivo morfem *-o* u tom padežu, a tako je i u idiomima Presike, Rapca, Raše, Snašića i Vineža koji su na osnovi akcentuacije kao važnijega kriterija priključeni sjevernim govorima, dok je u svim preostalim labinskim govorima u ovom padežu zamijećena uporaba morfema *-o* i *-u*, također bez nekoga jasnog pravila njihova pojavljivanja i izmjenjivanja. K tomu, u mjesnim su govorima Plomina, Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja u I jd. imeničkih riječi ž. r. ovjereni i morfemi *-on* i *-un*, koji su mnogo frekventniji od morfema *-o* i *-u*, također zabilježenih (više v. u poglavlju 2. 2. 15. ovoga rada). Ovjerom morfema *-o* i *-u* ti mjesni govori konvergiraju s ostalim govorima matične labinske skupine, a morfemima *-on* i *-un* približavaju se govorima sjeveroistočnoga istarskoga ekavskoga čakavskog poddijalekta s kojima neposredno graniče. Ovime se ujedno potvrđuje i rubnost tih govora, zamijećena i utvrđena već za ranijih istraživanja (usp. npr. Vranić 2005), a koja se ogleda još u nekim njihovim jezičnim značajkama.

Dok većina labinskih govora veoma dobro čuva fonem /*l*/ koji je stabilnim članom njihova konsonantskog inventara, uz rijetke primjere u kojima je on depalataliziran ili delateraliziran, u već izdvojenim mjesnim govorima Plomina, Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja taj fonem ima samo periferan status jer se ovjerava gotovo isključivo u onomastičkoj građi, a u svim je drugim primjerima zamijenjen s *j*, odnosno delateraliziran (više v. u poglavlju 2. 2. 8. ovoga rada). To je još jedna činjenica zamijećena tijekom istraživanja koja su prethodila ovomu, a kojom se ti govori ponovno približavaju susjednim im sjeveroistočnim istarskim ekavskim čakavskim govorima.

Osim tih činjenica, mjesni se govori Plomina, Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja diferenciraju od ostalih govora labinske skupine još jednom svojom značajkom: čuvanjem različitih alomorfa, *-u* i *-e*, u 3. l. mn. prezenta glagola, dok je u svim ostalim govorima Labinštine provedena unifikacija *o* ili *u* (ovisno o odrazu stražnjega nazala, o čemu je ranije bilo riječi) na dočetu gramatičkoga morfema 3. l. mn. prezenta (više v. i u poglavlju 2. 2. 20. ovoga rada). Zadržavanjem različitih alomorfa u 3. l. mn. prezenta ovi govori ponovno konvergiraju s govorima sjeveroistočnoga istarskog poddijalekta s kojima graniče te se i u tom ogleda njihova rubnost i posebnost u okviru labinske skupine.

S druge strane, s ostalim su govorima Labinštine ovi govori čvrsto povezani drugim svojim jezičnim značajkama koje nisu zabilježene u sjeveroistočnim istarskim govorima: ranije opisanim odrazom fonema šva, refleksom jata, dvojakim odrazom stražnjega nazala *o

(*u* i *o*, pri čemu je potonji zabilježen u gramatičkom morfemu A jd. imeničkih riječi ž. r.), dvojakim razvojem dočetnoga slogovnog *l* (utrnućem u jd. m. r. glagolskoga pridjeva radnoga te neizmijenjenim stanjem u ostalim pozicijama), kao i cakavizmom. Unatoč tomu, ti se govori ipak razlikuju od ostalih govora sjeverne labinske podskupine kojima su bili pridruženi na temelju akcenatskoga kriterija te se stoga drži opravdanim njihovo izdvajanje u zasebnu labinsku podskupinu koja je na osnovi njihova geografskoga položaja nazvana sjeveroistočnom.

Dolazi se tako do trodiobe labinske skupine govora na *južnu*, *sjevernu* i *sjeveroistočnu labinsku podpodskupinu*.

Južnoj podskupini pripadaju mjesni govori (navedeni abecednim redoslijedom) Bartića, Brgoda, Brovinja, Drenja, Kapelice, Svetoga Lovreca, Škitace, Škvaranske i Trgetara koji su bili izravno obuhvaćeni ovim istraživanjem, kao i njima blizi mjesni govori Brega, Crnih, Koromašna, Rovnih, Salakovaca, Stanišova, Svete Marine, Trgeta i Viškovića. Za te su govore tipični vokalski sustav V_1 s pet vokalskih jedinica (*a*, *e*, *i*, *o*, *u*) i jednim slogotvornim sonantom (*r*), pri čemu svaka od tih jedinica može biti naglašena i nenaglašena (u prednaglasnom i zanaglasnom položaju) (više v. u poglavlju 2. 3. 2. 1. ovoga rada). Odras je stražnjega nazala $*\varrho$ u ovim govorima dvojak: $*\varrho$ je zamijenjen vokalom *u* u korijenskim morfemima, u infinitivnim osnovama glagola s nerelacijskim morfemom *n\varrho* te u osnovi svršenoga prezenta glagola *bit*, a u gramatičkim je morfemima A jd. ž. r. imeničkih riječi i 3. l. mn. prezenta glagola na mjestu $*\varrho$ zabilježen isključivo vokal *o*. Za sve je govore južne labinske podskupine karakterističan prozodijski sustav P_1 , odnosno jednoakcenatski sustav (više v. u poglavlju 2. 3. 4. 1. ovoga rada). U južnim se govorima Labinštine ovjeravaju konsonantski sustavi K_1 i K_2 s odgovarajućim podsustavima (više v. u poglavljima 2. 3. 3. 1. i 2. 3. 3. 2. ovoga rada), ovisno o provođenju cakavizma i njegovim modifikacijama, a fonem je /*l*/ dijelom konsonantskoga inventara obaju ovih sustava i njihovih podsustava. Na morfološkom je planu u ovoj labinskoj podskupini važno istaknuti dosljednu ovjeru morfema *-o* u I jd. ž. r. imeničkih riječi te provedenu unifikaciju na dočetku gramatičkoga morfema 3. l. mn. prezenta, kao i pojavu specifična relikta imperfekta glagola *bit* koji je zabilježen u idiomima starijih govornika.

Sjevernu podskupinu čine mjesni govori (navedeni abecednim redoslijedom) Labina, Marića, Molih Golja, Nedešćine, Presike, Rapca, Raše, Repende, Snašića, Svetoga Martina,

Štrmca, Vineža, Zartinja i Županića koje je ovo istraživanje izravno obuhvatilo, te njima blizi mjesni govori Borbića, Cera, Eržišća, Gondolića, Jurazina, Kranjaca, Kroj Drage, Kunja, Letajca, Marceljana, Markoca, Molih Turina, Paradiža, Prtloga, Rogocane, Ružića, Santaleza, Svetoga Bortula, Velih Golja, Velih Turina i Vrečara. Za sve je te govore karakterističan vokalski sustav V_2 s pet vokalskih jedinica (a, e, i, o, u) i jednim slogotvornim sonantom (r), pri čemu svaka od tih jedinica može biti naglašena i nenaglašena (u prednaglasnom i zanaglasnom položaju). Vokali e, i, o, u u naglašenom položaju mogu biti kratki i dugi, a u nenaglašenom položaju samo kratki, dok vokal a i slogotvorno r i u naglašenom i u nenaglašenom položaju mogu biti samo kratki (više v. u poglavlju 2. 3. 2. 2. ovoga rada). Odras stražnjega nazala $*\varrho$ dvojak je i u govorima sjeverne labinske podskupine. U svim je tim govorima $*\varrho$ zamijenjen vokalom u u korijenskim morfemima, u infinitivnim osnovama glagola s nerelacijskim morfemom $n\varrho$ te u osnovi svršenoga prezenta glagola *bit*. U mjesnim govorima Borbića, Gondolića, Kranjaca, Kunja, Letajca, Marceljana, Molih Turina, Presike, Prtloga, Rapca, Raše, Repende, Rogocane, Snašića, Svetoga Bortula, Velih Turina, Vineža i Zartinja u gramatičkim je morfemima A jd. ž. r. imeničkih riječi i 3. l. mn. prezenta zabilježen isključivo odras o stražnjega nazala, dok je u preostalim govorima ove podskupine prisutna alternacija refleksa o i u u navedenim gramatičkim morfemima. U svim se sjevernim labinskim govorima nahodi prozodijski sustav P_2 , odnosno dvoakcenatski sustav (više v. u poglavlju 2. 3. 4. 2. ovoga rada). U tim su govorima zabilježeni konsonantski sustavi K_1 i K_2 sa svojim podsustavima (više v. u poglavljima, 2. 3. 3. 1. i 2. 3. 3. 2. ovoga rada), ovisno o provođenju cakavizma i njegovim modifikacijama, a fonem je / $\acute{I}$ / dijelom konsonantskoga inventara obaju ovih sustava i njihovih podsustava. Na morfološkom planu za ove je govore specifična unifikacija na dočetu gramatičkoga morfema 3. l. mn. prezenta (o ili u , ovisno o odrasu stražnjega nazala). U I jd. ž. r. imeničkih riječi u mjesnim je govorima Borbića, Gondolića, Kranjaca, Kunja, Letajca, Marceljana, Molih Turina, Presike, Prtloga, Rapca, Raše, Rogocane, Snašića, Svetoga Bortula, Velih Turina, Vineža i Zartinja dosljedno ovjeren morfem $-o$, a u svim ostalim govorima sjeverne labinske skupine u tom padežu alterniraju morfemi $-o$ i $-u$.

Dijelom su *sjeveroistočne labinske podskupine*, kao što je istaknuto, mjesni govori (navedeni abecednim redoslijedom) Plomina, Plomin Luke, Stepčića, Vozilića i Zagorja. U njima se nahodi vokalski sustav V_2 s pet vokalskih jedinica (a, e, i, o, u) i jednim slogotvornim sonantom (r), pri čemu svaka od tih jedinica može biti naglašena i nenaglašena (u prednaglasnom i zanaglasnom položaju). Vokali e, i, o, u u naglašenom položaju mogu biti kratki i dugi, a u nenaglašenom položaju samo kratki, dok vokal a i slogotvorno r i u

naglašenom i u nenaglašenom položaju mogu biti samo kratki (više v. u poglavlju 2. 3. 2. 2. ovoga rada). Stražnji je nazal * ϱ u sjeveroistočnim labinskim govorima zamijenjen dvojako: vokalom *u* u korijenskim morfemima, u infinitivnim osnovama glagola s nerelacijskim morfemom *n ϱ* te u osnovi svršenoga prezenta glagola *bit*, a u gramatičkim je morfemima A jd. ž. r. imeničkih riječi i 3. l. mn. prezenta glagola na mjestu * ϱ zabilježen alternacija vokala *o* i *u*, pri čemu je potonji ipak nešto frekventniji. U svim je govorima te labinske podskupine zabilježen prozodijski sustav P₂, odnosno dvoakcenatski sustav (više v. u poglavlju 2. 3. 4. 2. ovoga rada). Za te je govore karakterističan konsonantski sustav K₃ s odgovarajućim podsustavima (više v. u poglavljima 2. 3. 2. 2. i 2. 3. 3. 3. ovoga rada), ovisno o provođenju cakavizma, a fonem /*l*/ u tom konsonantskom sustavu i njegovim podsustavima ima samo periferan status jer se, izuzev u onomastičkoj građi, zamjenjuje s *j*, odnosno delateralizira. Na morfološkom planu sjeveroistočni se labinski govori odlikuju ovjeravanjem čak četiriju morfema u I jd. ž. r. imeničkih riječi: *-o*, *-u*, *-on* i *-un*, morfemima I mn. ž. r. imeničkih riječi te I mn. prve i druge zamjeničke sklonidbe s naveskom *n* (kakvi se ne ovjeravaju o ostalim labinskim govorima), a u 3. l. mn. prezenta u njima su zadržani različiti alomorfi, *-e* i *-o*, odnosno nije provedena unifikacija na dočetu toga gramatičkog morfema.

Ovime su postignuti ciljevi i ispunjeni zadatci predviđeni doktorskim radom *Fonologija i morfologija čakavskih ekavskih govora Labinštine*: detaljno su istražene i analizirane njihove fonološke i morfološke značajke i prezentiran je opis u njima opserviranih fonoloških sustava i morfološkoga sustava; potvrđena je opravdanost izdvajanja tih govora u zasebnu skupinu i utvrđena njihova precizna stratifikacija, čime se popunjava dijalektološka slika kako središnjega istarskog poddijalekta, tako i ekavskoga dijalekta čakavskoga narječja kojih su ovi govori dio; i naposljetku, definirana su na temelju niza kriterija tri sustava nižega dijalektološkoga ranga koji se izdvajaju unutar čakavskih ekavskih govora Labinštine: južna, sjeverna i sjeveroistočna podskupina labinske skupine govora. Za potpun gramatički opis labinske skupine govora trebalo bi još istražiti, analizirati i opisati njihovu akcenatsku tipologiju, tvorbu riječi i sintaksu, a za cjelovitu jezičnu sliku nedostaju još i valjana leksikološka i leksikografska obradba labinskoga leksičkog fonda. Sve to, kao i proučavanje pojedinih jezičnih značajki iz nekih drugih perspektiva i nekom drugom metodologijom izuzev one tradicionalne dijalektologije kakva je primijenjena u ovom radu (ponajprije onom sociolingvističkom) ostaje zadatcima za buduća istraživanja i radove.

4. SAŽETAK

Labinski su govori jedna od četiriju skupina središnjega istarskog poddijalekta ekavskoga čakavskog dijalekta koja je predmetom dijalektoloških istraživanja već cijelo jedno stoljeće. U ovom su radu detaljno analizirane fonološke i morfološke značajke ove skupine govora te je predstavljen njihov detaljan opis na fonološkoj i morfološkoj razini. Fonološki opis uključuje prikaz dvaju opserviranih vokalskih i prozodijskih sustava (specifičnima za govore s jednoakcenatskim, odnosno dvoakcenatskim sustavom) te triju različitih konsonantskih sustava s po dvama podsustavima u svakomu od njih (koji se međusobno razlikuju prisutnošću i modifikacijama čakavizma te statusom fonema /l/). Morfološki opis obuhvaća prikaz promjenjivih vrsta riječi: sklonidbe imenica, zamjenica, brojeva i pridjeva te spreznja glagola, obuhvaćajući pritom i morfonološku problematiku. Tim se raščlambama i njihovim rezultatima opravdava povezivanje labinske skupine govora u zasebnu dijalekatnu jedinicu, odnosno argumentira se njihovo izdvajanje u zasebnu skupinu ili tip govora. Osim što je utvrđena precizna stratifikacija čakavskih ekavskih govora Labinštine, na temelju cjelokupne prikupljene građe i njezine analize ponuđena je i njihova klasifikacija u sustave nižega dijalektološkog ranga – podskupine govora. Polazišni je klasifikacijski kriterij pritom bio onaj akcenatski (prisutnost jednoakcenatskoga ili dvoakcenatskoga sustava), a pridodani su i neki drugi fonološki i morfološki kriteriji (odraz stražnjega nazalnog vokala *ɔ, status fonema /l/, gramatički morfem za I jd. imeničkih riječi ž. r., provedba unifikacije na početku gramatičkoga morfema 3. l. mn. prezenta glagola), pomoću kojih su unutar labinske skupine govora, koju čini ukupno 58 mjesnih govora, definirane tri podskupine: južna (u koju se ubraja 18 mjesnih govora s jednoakcenatskim sustavom), sjeverna (koja predstavlja jezgru ove skupine i obuhvaća 35 mjesnih govora s dvoakcenatskim sustavom) i sjeveroistočna (u koju ulazi 5 mjesnih govora, a koja se dijelom svojih značajki približava govorima sjeveroistočnoga istarskoga ekavskoga čakavskog poddijalekta s kojima graniči, no glavninom je svojih značajki podudarna s ostalim govorima labinske skupine). Ovim se radom i dijalektološkim opisom labinskih govora nastojalo doprinijeti popunjavanju dijalektološke slike ne samo središnjega istarskoga poddijalekta već i ekavskoga dijalekta čakavskoga narječja u cjelini, a samim time pridonijeti i hrvatskoj čakavologiji.

Ključne riječi: čakavsko narječje, ekavski dijalekt, središnji istarski poddijalekt, labinska skupina govora, fonologija, vokalizam, konsonantizam, prozodija, morfologija, morfonologija, južna labinska podskupina govora, sjeverna labinska podskupina govora, sjeveroistočna labinska podskupina govora

4. 1. Summary

Labin idioms are one of the four groups of central Istrian subdialect of the Ekavian Čakavian dialect, which has been the subject of dialectological researches for a century. In this thesis, the phonological and morphological features of this group are analysed in detail as well as presented with their detailed phonological and morphological descriptions. The phonological description includes a representation of the two observed vowel and prosodic systems (specific to speeches with one- or two-accent system) and three different consonant systems with two subsystems in each of them (which differ by the presence and modifications of cakavism and the status of the phoneme /ǃ/). The morphological description comprises a display of open-class words: declension of nouns, pronouns, adjectives and numbers as well as conjugation of verbs, taking into account the morphonological issues. These analyses and their results are used to justify the linking of Labin group of idioms to a separate dialectal unit, i. e. argument their separation as a distinguished group or type of idioms. Besides the precise stratification of Čakavian Ekavian idioms of Labin, on the basis of all the collected data and its analysis, the paper offers the classification into systems of dialectologically lower rank – subgroups of idioms. The starting classification criterion was the accentual one (the presence of one- or two-accent system). Some other phonological and morphological criteria were added (the reflection of the back nasal vowel *ǃ, the status of the phoneme /ǃ/, the grammatical morpheme for the instrumental singular of feminine noun words, the implementation of unification at the final position of the grammatical morpheme for the 3rd person plural of the present tense of verbs). Taking into account the mentioned criteria, three subgroups were defined within the Labin group of idioms, which comprises 58 local idioms: Southern (comprising 18 local idioms with one-accent system), Northern (representing the core of this group and comprising 35 local idioms with two-accent system) and Northeastern (comprising 5 local idioms, and becoming closer to the idioms of the Northeastern Istrian Ekavian Čakavian subdialect which it borders in a part of its features, but the majority of them are congruous with other idioms of the Labin group). The intention of this research and the dialectological description of Labin idioms is to contribute to complementing dialectological

mappings of not only the central Istrian subdialect, but also the Ekavian Čakavian dialect in whole, thus contributing to the Croatian Čakavology.

Key words: Čakavian group of dialects, Ekavian dialect, Central Istrian subdialect, Labin group of idioms, phonology, vocalism, consonantism, prosody, morphology, morphonology, Southern Labin subgroup of idioms, Northern Labin subgroup of idioms, Northeastern Labin subgroup of idioms

5. LITERATURA

1. Anić, Vladimir (2003), *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb.
2. Babić, Stjepan i dr. (1991), *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*, HAZU, Zagreb.
3. Babić, Stjepan (1998), *Sročnost u hrvatskome književnome jeziku*, Matica hrvatska, Zagreb.
4. Barac-Grum, Vida (1993), *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka.
5. Barić, Eugenija i dr. (1997), *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb.
6. Belić, Aleksandar (1909), Zamětki po čakavskimъ govoramъ, *Izvēstija Imper. akad. naukъ*, 14, 2, str. 181-266.
7. Belić, Aleksandar (1912), Izveštaj Državnom Savetu o pribiranju dijalektološke građe, potpomognutom sredstvima iz „Velimirijanuma“, *Godišnjak SKA*, 26, str. 221-259.
8. Blažeka, Đuro (2008), *Međimurski dijalekt. Hrvatski kajkavski govori Međimurja*, Matica hrvatska, Čakovec.
9. Brabec, Ivan – Hraste, Mate – Živković, Sreten (1956), *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
10. Brozović, Dalibor (1960), O strukturalnim i genetskim kriterijima u klasifikaciji hrvatskosrpskih dijalekata, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, 3, str. 68-88.
11. Brozović, Dalibor (1963), O rekonstrukciji predmigracionog mozaika hrvatskosrpskih dijalekata, *Filologija*, 4, str. 45-55.
12. Brozović, Dalibor (1970a), *Standardni jezik*, Matica hrvatska, Zagreb.
13. Brozović, Dalibor (1970b), Dijalekatska slika hrvatskosrpskog jezičnog prostora, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 8, str. 5-32.
14. Brozović, Dalibor – Ivić, Pavle (1988), *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb.

15. Damjanović, Stjepan (2000), *Staroslavenski glasovi i oblici*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
16. Derksen, Rick (2008), *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*, Koninklijke Brill NV, Leiden – Boston.
17. Diminić, Lucijan (2003), *Sveti Lovreč Labinski i okolica*, Mathias Flacius, Labin.
18. Dornik, Silvia (2007), *Sklonidba u mjesnome govoru Vozilića*, diplomatska radnja u rukopisu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
19. Drpić, Irena – Vranić, Silvana (2000), Jezične značajke mjesnoga govora Lipe, *Fluminensia*, 12, 1-2, str. 17-36.
20. Finka, Božidar (1965), Čakavsko narječje, u: Babić, Stjepan, *Jezik*, Panorama, Zagreb, str. 29-34.
21. Finka, Božidar (1971), Čakavsko narječje, *Čakavska rič*, 1, str. 11-71.
22. Finka, Božidar (1972), O govorima na zadarskom otočju, *Ljetopis JAZU*, 76, str. 261-268.
23. Finka Božidar (1973a), O čakavskom identitetu, *Suvremena lingvistika*, 7/8, str. 11-16.
24. Finka, Božidar (1973b), Naputak za ispitivanje i obrađivanje čakavskih govora, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 3, str. 5-76.
25. Finka, Božidar (1974), O govorima zadarskog otočja, *Zadarsko otočje*, 76, str. 261-268.
26. Finka, Božidar – Moguš, Milan (1977), Karta čakavskog narječja, u: Moguš, Milan, *Čakavsko narječje. Fonologija*, Školska knjiga, Zagreb, str. 99-104.
27. Finka, Božidar – Moguš, Milan (1981), Karta čakavskog narječja, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 5, str. 49-58.
28. Finka, Božidar (1979), O novim tendencijama i pojavama u čakavskom narječju, *Filologija*, 9, str. 145-148.
29. Hamm, Josip (1971), *Staroslavenska čitanka*, Školska knjiga, Zagreb.

30. Holzer, Georg (2011), *Glasovni razvoj hrvatskoga jezika*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
31. Houtzagers, Hubrecht Peter (1985), *The Čakavian Dialect of Orlec on the Island of Cres*, Rodopi, Amsterdam.
32. Houtzagers, Hubrecht Peter (1987), On the phonology and morphology of the čakavian dialects spoken on the Island of Pag, *Dutch Studies in South Slavic and Balkan Linguistics* (= *Studies in Slavic and General Linguistics*), 10, str. 69-90.
33. Houtzagers, Hubrecht Peter (1991), Imperfekt v čakavskih govorah ostrova Pag, *Sovetskoe slavjenovedenie*, 5, str. 77-82.
34. Houtzagers, Hubrecht Peter – Budovskaja, Elena (1996), Nominal and verbal inflexion in the Čakavian dialect of Kali on the Island of Ugljan, *Studies in South Slavic and Balkan Linguistics* (= *Studies in Slavic and General Linguistics*), 23, str. 143-166.
35. Houtzagers, Hubrecht Peter (1999), *The Kajkavian Dialect of Hidegség and Fertőhomok*, Rodopi, Amsterdam – Atlanta.
36. Hozjan, Snježana (1990), Fonološki prikaz mjesnoga govora Krasa (reprezentanta dobrinjskoga govornog tipa), *Rasprave Zavoda za jezik*, 16, str. 45-66.
37. Hozjan, Snježana (1992), Govor Krasa na otoku Krku (deklinacija), *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, 18, str. 43-55.
38. Hozjan, Snježana (1993), Govor Krasa na otoku Krku (glagolski oblici), *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, 19, str. 113-125.
39. Hraste, Mate (1956), Bibliografija radova iz dijalektologije, antroponimije, toponimije i hidronimije na području hrvatskoga ili srpskog jezika, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 1, str. 387-479.
40. Hrženjak, Juraj (1983), *Društvena struktura naselja u SR Hrvatskoj*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb.
41. Hrženjak, Juraj (1993), *Lokalna samouprava i uprava u Republici Hrvatskoj*, Informator, Zagreb.

42. Hrženjak, Juraj (2004), *Lokalna i regionalna samouprava u Republici Hrvatskoj*, Informator, Zagreb.
43. *Istarska enciklopedija* (2005), ur. Miroslav Bertoša i Robert Matijašić, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb.
44. Ivić, Pavle (1961), Prilozi poznavanju dijalekatske slike zapadne Hrvatske, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, 6, str. 191-211.
45. Ivšić, Stjepan (1911), Prilog za slavenski akcenat, *Rad JAZU*, 187, str. 133-207.
46. Jelaska, Zrinka (2004), *Fonološki opisi hrvatskoga jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
47. Junković, Zvonimir (1973), Prilog za suvremenu čakavsku dijalektologiju, *Čakavska rič*, 1, str. 7-37.
48. Jurišić, Blaž (1956), Opažanja o govornim osobinama zapadne Istre s otocima, *Ljetopis JAZU*, 61, str. 396-407.
49. Kalsbeek, Janneke (1983), Prilog proučavanju vokalnih sustava sjeverozapadnočakavskih govora u Istri, *Dutch Contributions to the Ninth International Congress of Slavists (Studies in Slavic and General Linguistics 3)*, str. 247-264.
50. Kalsbeek, Janneke (1998), *The Čakavian Dialect of Orbanici near Žminj in Istria*, Rodopi, Amsterdam – Atlanta.
51. Kapović, Mate (2007a), Naglasne paradigme o-osnova muškoga roda u hrvatskom, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 32, str. 169-172.
52. Kapović, Mate (2007b), Naglasne paradigme imeničnih i-osnova u hrvatskom, *Croatica et Slavica Iadertina*, 3, str. 71-79.
53. Kapović, Mate (2008), Razvoj hrvatske akcentuacije, *Filologija*, 52, str. 1-39.
54. Kapović, Mate (2010), Naglasak o-osnova muškoga roda u hrvatskom – povijesni razvoj, *Filologija*, 54, str. 51-109.
55. Kapović, Mate (2011a), Naglasak imenica srednjeg roda u hrvatskom – povijesni razvoj, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 17, str. 109-146.

56. Kapović, Mate (2011b), Naglasak a-osnova u hrvatskom – povijesni razvoj, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 17, str. 147-172.
57. Klaić, Bratoljub (1983), *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.
58. Kopečný, František (1981), *Základní všeslovanská slovní zásoba*, Academia, Praha.
59. Langston, Keith (2006), *Čakavian Prosody. The Accentual Patterns of the Čakavian Dialects of Croatian*, Slavica, Bloomington, Indiana.
60. Lenček, Rado Ludovik (1989), Notes on the evolution patterns of the Common Slavic * $g > \gamma$ and $-g > -x$ in Slovene dialects, *Slavistična revija*, 1/3, str. 219-231.
61. Lisac, Josip (1996), *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*, Matica hrvatska, Zagreb.
62. Lisac, Josip (2001), Fonološke značajke buzetskoga dijalekta, *Čakavska rič*, 29, 2, str. 13-22.
63. Lisac, Josip (2003), *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskoga narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
64. Lisac, Josip (2009), *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
65. Lončarić, Mijo (1996), *Kajkavsko narječje*, Školska knjiga, Zagreb.
66. Lukežić, Iva (1987), Čakavština u pjesmama Drage Gervaisa, *Dometi*, 7/8/9, str. 587-599.
67. Lukežić, Iva (1990), *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*, ICR Rijeka, Rijeka.
68. Lukežić, Iva (1996a), *Trsatsko-bakarska i crikvenička čakavština*, ICR Rijeka, Rijeka.
69. Lukežić, Iva (1996b), Prilog raspravi o genezi hrvatskih narječja, *Fluminensia*, 8, 1-2, str. 223-236.
70. Lukežić, Iva – Turk, Marija (1998), *Govori otoka Krka*, Libellus, Crikvenica.
71. Lukežić, Iva (1998a), *Govori Klane i Studene*, Libellus, Crikvenica.

72. Lukežić, Iva (1998b), Štokavsko narječje (Nacrt sveučilišnih predavanja), *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 32, str. 117-135.
73. Lukežić, Iva (1999a), Razvoj i uspostava hrvatskoga jezika u starijim razdobljima, *Fluminensia*, 11, 1-2, str. 101-142.
74. Lukežić, Iva (1999b), Razvoj imperativa i prezenta u čakavskome narječju, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 25, str. 195-222.
75. Lukežić, Iva (2000), Lične zamjenice u čakavskome narječju (sinkronijski i dijakronijski uvid), *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 26, str. 99-128.
76. Lukežić, Iva (2001), Odnosno-upitne i neodređene zamjenice za značenja 'neživo' i 'živo' u čakavskome narječju, *Čakavska rič*, XXIX, 1, str. 21-37.
77. Lukežić, Iva – Zubčić, Sanja (2007), *Grobnički govor XX. stoljeća (gramatika i rječnik)*, Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine, Rijeka.
78. Lukežić, Iva (2012), *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*, Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine, Rijeka.
79. Małecki, Mieczysław (1929), *Cakawizm z uwzględnieniem zjawisk podobnych (z mapą)*, Prace komisji językowej, 14, Polska Akademia umiejętności, Kraków.
80. Małecki, Mieczysław (1930), *Przegląd słowiańskich gwar Istrii*, Prace komisji językowej, 17, Polska Akademia umiejętności, Kraków.
81. Małecki, Mieczysław (1935), Slavenski govori u Istri, *Jadranski kalendar*, str. 23-26.
82. Małecki, Mieczysław (2002), *Slavenski govori u Istri*, Hrvatsko filološko društvo, Rijeka.
83. Małecki, Mieczysław (2007), *Čakavske studije*, Maveda, Rijeka.
84. Malnar, Marija – Vukša, Perina (2012), Postoje li čakavski elementi u fonologiji čabarskih govora?, *Zbornik radova Petoga hrvatskog slavističkog kongresa. Knjiga 1.*, str. 339-348.
85. Marković, Ivan (2012), *Uvod u jezičnu morfologiju*, Disput, Zagreb.

86. Matasović, Ranko (2008), *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*, Matica hrvatska, Zagreb.
87. Menac-Mihalić, Mira (1989), Glagolski oblici u čakavskom narječju i u hrvatskom književnom jeziku, *Filologija*, 17, str. 81-109.
88. Menac-Mihalić, Mira (1993), Naglasak imperativa u čakavskom narječju, *Fluminensia*, 5, 1-2, str. 125-137.
89. Menac-Mihalić, Mira (1995), Naglasak glagolskog pridjeva radnog u čakavskom narječju, *Filologija*, 24-25, str. 247-251.
90. Menac-Mihalić, Mira (1996), Naglasni odnosi infinitiva i prezenta u čakavskom narječju, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 30-31, str. 9-42.
91. Milevoj, Marijan (1988), *Kartulini z Labinščini*, Labinska komuna, Labin.
92. Milevoj, Marijan (1992), *Gonan po nase. Rječnik labinskog govora*, vlastita naklada autora, Labin.
93. Milevoj, Marijan (1994), *Vadin po nase. Rječnik labinskog govora*, Mathias Flacius Illyricus, Labin.
94. Milevoj, Marijan (2003), *Labinade*, Mathias Flacius, Labin.
95. Milevoj, Marijan (2006), *Gonan po nase. Rječnik labinske čakavice*, Mathias Flacius, Labin.
96. Moguš, Milan (1966), Današnji senjski govor, *Senjski zbornik*, II, str. 1-152.
97. Moguš, Milan (1967a), Za novu akcenatsku klasifikaciju u dijalektologiji, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, 10, str. 125-132.
98. Moguš, Milan (1967b), O navodnim štokavizmima u sjevernih čakavaca, *Filologija*, 5, str. 75-81.
99. Moguš, Milan (1969), Jezični elementi Držićeva „Dunda Maroja“, *Zbornik radova o Marinu Držiću*, str. 269-281.
100. Moguš, Milan (1971), O jedinstvu čakavske akcentuacije, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 12, str. 7-12.

101. Moguš, Milan (1973), Fonološki kriteriji za određivanje čakavskoga narječja, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 13, str. 23-36.
102. Moguš, Milan (1977a), *Čakavsko narječje. Fonologija*, Školska knjiga, Zagreb.
103. Moguš, Milan (1977b), Je li Nazorova čakavska poezija kastavska, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 15, str. 115-120.
104. Moguš, Milan (1982), Čakavština Opatijskog krasa, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 17, str. 1-14.
105. Moguš, Milan (1987), O relativnoj kronologiji u toponimiji, *Zbornik šeste jugoslavenske onomastične konferencije*, SANU, str. 97-100.
106. Moguš, Milan (1993), *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*, Globus, Zagreb.
107. Moguš, Milan (2010), *Povijesna fonologija hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
108. Muljačić, Žarko (1972), *Opća fonologija i fonologija suvremenog talijanskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
109. Nežić, Ivana (2010), Romanizmi u frazemima južnih labinskih govora, *Riječki filološki dani. Zbornik radova 8*, str. 613-630.
110. Nežić, Ivana (2012), Romanizmi u semantičkoj sferi domaćinstva i gastronomije u južnim labinskim govorima, *Zbornik radova Petoga hrvatskog slavističkog kongresa. Knjiga 1.*, str. 339-348.
111. Peršić, Nada (2002), *Govor Kršana*, Grafrade, Rijeka.
112. Peršić, Nada (2011), *Jezične značajke južne skupine govora čepićkoga tipa*, magistarska radnja u rukopisu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
113. Pliško, Lina (2000), *Govor Barbanštine*, Filozofski fakultet u Puli, Pula.
114. Poldrugovac, Karla (2012), *Govor Svetoga Bortula kraj Labina*, diplomatska radnja u rukopisu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
115. Raguž, Dragutin (1997), *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb.
116. Repac, Ivana (2007), *Fonologija govora Brovinja*, diplomatska radnja u rukopisu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.

117. Ribarić, Josip (1940), Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri, *Srpski dijalektološki zbornik*, 9, str. 1-207.
118. Ribarić, Josip (2002), *O istarskim dijalektima. Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri s opisom vodičkog govora*, Josip Turčinović d. o. o., Pazin.
119. *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije* (1991-1996), Staroslavenski zavod Hrvatskoga filološkoga instituta, Zagreb.
120. Silić, Josip (1991), Ustrojstvo glagolske osnove, *Suvremena lingvistika*, 31-32, str. 3-12.
121. Silić, Josip (1998), Morfonologija hrvatskoga glagola – tipovi osnova, *Riječki filološki dani. Zbornik radova 2*, str. 241-274.
122. Silić, Josip – Pranjković, Ivo (2007), *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb.
123. Skok, Petar (1971-1974), *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, JAZU, Zagreb.
124. Stang, Christian (1965), *Slavonic accentuation*, Universitetsforlaget, Oslo.
125. Stankiewicz, Edward (1993), *The Accentual Patterns of Slavic Languages*, Stanford University Press, Stanford.
126. Šimunović, Petar (1970), Dijalekatske značajke buzetske regije, *Istarski mozaik*, 5, str. 35-49.
127. Šimunović, Petar – Olesch, Reinhold (1983), *Čakavisches-deutsches Lexicon, Teil III, Čakavisches Texte*, Böhlau-Verlag, Köln/Wien.
128. Šimunović, Petar (1985), Mozaik istarskih govora, *Istra*, 3-4, str. 66-73.
129. Tafra, Branka (1989), Što su brojevi? (gramatički i leksikografski problem), *Rasprave Zavoda za jezik*, 15, 219-237.
130. Tafra, Branka (2005), *Od riječi do rječnika*, Školska knjiga, Zagreb.
131. Tafra, Branka (2007), Broj i rod ispočetka, *Filologija*, 49, str. 211-233.

132. Tenčić, Jelena (2007), *Fonologija govora Zartinja kraj Labina*, diplomatska radnja u rukopisu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
133. Težak, Stjepko – Babić, Stjepan (1996), *Gramatika hrvatskoga jezika: priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, Školska knjiga, Zagreb.
134. Turk, Marija (1992), *Fonologija hrvatskoga jezika*, ICR Rijeka – Tiskara Varaždin, Rijeka – Varaždin.
135. *Upitnik za srpskohrvatski/hrvatskosrpski dijalektološki atlas Jugoslovenskog komiteta za dijalektološke atlase: Gornji Rabac* (1966) (ispitivač: Milan Moguš).
136. Vermeer, Willem Roelof (1982), On the Principal Sources for the Study of Čakavian Dialects with Neocircumflex in Adjectives and e-Presents, *Studies in Slavic and General Linguistics*, 2, Leiden, str. 279-341.
137. Vranić, Silvana (1997), Realizacija finalnoga slogovnog /l/ u govorima čakavskoga narječja, *Hrvati i Mađari u svjetlu prožimanja kultura i jezika. Priopćenja hrvatskih sekcija III. međunarodnog slavističkog skupa pod naslovom „Teorija i praksa nastave slavenskih jezika“*, Bibliotheca Croatica Hungariae, 2, str. 275-292.
138. Vranić, Silvana (1999a), *Čakavski ekavski dijalekt: sustav i podsustavi*, doktorska disertacija u rukopisu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka.
139. Vranić, Silvana (1999b), O lokativu i instrumentalu jednine m. i s. r. zamjeničke deklinacije u čakavskim ekavskim govorima, *Riječ*, 2, str. 80-90.
140. Vranić, Silvana (1999c), Neke morfonološke (i morfološke) značajke sjeverozapadnočakavskih rubnih govora, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 11, str. 49-61.
141. Vranić, Silvana (2001), Podsustavi unutar čakavskoga ekavskoga dijalekta, *Drugi hrvatski slavistički kongres, Zbornik radova I.*, str. 651 – 657.
142. Vranić, Silvana (2002a), Općehrvatska jednaždba /q/ > V < /ǰ/ u govorima ekavskoga dijalekta čakavskoga narječja, *Riječki filološki dani. Zbornik radova 4*, str. 555-570.
143. Vranić, Silvana (2002b), *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu. 1. Fonologija*, Matica hrvatska Novalja, Rijeka.

144. Vranić, Silvana (2004), Glagolski oblici u govoru Metajne na otoku Pagu, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 30, str. 203-241.
145. Vranić, Silvana – Drpić, Irena (2004), O kontaktu hrvatskih čakavskih i slovenskih južnonotranjskih idioma u graničnome području, *Riječki filološki dani. Zbornik radova 5*, str. 567-577.
146. Vranić, Silvana (2005), *Čakavski ekavski dijalekt: sustav i podsustavi*, Biblioteka časopisa Fluminensia, Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za kroatistiku, Rijeka.
147. Vranić, Silvana (2006a), Odnos infinitivne i prezentske osnove u govorima sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu, *Croatica et Slavica Iadertina*, II, str. 57-72.
148. Vranić, Silvana (2006b), Prilog istraživanju govora Obrova, *Obdobja: slovenska narečja med sistemom in rabo*, 26, str. 109-118.
149. Vranić, Silvana (2007), Rubnost kao kriterij u klasifikaciji čakavskoga ekavskoga dijalekta, u: *U službi jezika. Zbornik u čast Ivi Lukežić*, str. 33-45.
150. Vranić, Silvana – Nežić, Ivana (2008), Fonološke napomene o govoru Brovinja u Istri, *Fluminensia*, 20, 2, str. 39-50.
151. Vranić, Silvana (2011), *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu. 2. Morfologija*, Matica hrvatska Ogranak Novalja – Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka.
152. Zubčić, Sanja (2001), *Akcenatski tipovi u grobničkoj skupini govora*, magistarska radnja u rukopisu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka.
153. Zubčić, Sanja (2006a), *Akcenatski tipovi imenica i glagola u sjeverozapadnim čakavskim govorima (dijakronijski i sinkronijski aspekt)*, doktorska disertacija u rukopisu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka.
154. Zubčić, Sanja (2006b), Duljenja naglašenoga vokala u sjeverozapadnim čakavskim govorima, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, knj. 32, str. 327-348.

6. PRILOZI

6. 1. Popis obavjesnika koji su sudjelovali u istraživanju za potrebe doktorskoga rada

Bartići: Vitorio Hrvatini (rođ. 1932.) i Đordano Bučić (rođ. 1939.)

Brgod: Lucija Milevoj (rođ. 1931.)

Brovinje: Albina Diminić (rođ. 1927.)

Drenje: Aldo Blažina (rođ. 1953.)

Kapelica: Lino Juričić (rođ. 1964.)

Koromašno: Viktorija Repac (rođ. 1954.)

Labin: Darko Batelić (rođ. 1951.)

Marići: Tedi Miletić (rođ. 1958.)

Moli Golji: Ivan Zaneto Vidas (rođ. 1939.) i Davorka Prskalo (rođ. 1965.)

Nedeščina: Nerina Bertoša (rođ. 1947.)

Plomin: Nada Janjić (rođ. 1946.)

Presika: Marijan Milevoj (rođ. 1946.)

Rabac: Lučano Škopac (rođ. 1949.)

Raša: Josip Pino Knapić (rođ. 1950.)

Rependa: Zdenko Faraguna (rođ. 1952.)

Rovni: Paola Blažina (rođ. 1926.)

Snašići: Zdenka Načinović (rođ. 1955.)

Stanišovi: Elda Dobrić (rođ. 1956.)

Sveti Lovrec Labinski: Laura Juretić (rođ. 1931.)

Sveti Martin: Rinaldo Radičanin (rođ. 1954.)

Škitaca: Lidija Basaneže (rođ. 1940.)

Škvaranska: Nina Bastijanić (rođ. 1922.)

Štrmac: Milka Stepčić (rođ. 1929.)

Trget: Mirjana Dobrić (rođ. 1952.)

Trgetari: Marinela Gobo (rođ. 1938.)

Vinež: Daniel Zuliani (rođ. 1922.) i Rina Miletić (rođ. 1935.)

Viškovići: Marija Lanča (rođ. 1934.)

Zartinj: Rino Martinčić (rođ. 1949.)

Županići: Malvina Mileta (rođ. 1955.)

6. 2. Ogledi govora čakavskih ekavskih govora Labinštine

6. 2. 1. Ogled govora Bartića

Razgovor Đordana Bučića i Vitorija Hrvatina

Đordano: A cá će naš, koliko će naš bit šada? Jenò pedesét, jè? Ši Bartići?

Vitorio: Čes hi láchko pobrojít. Poli Niti šo dvò, je právo? Cetiri šo ot Āndrijāncića, ali jedòn je oženjen i vòn je cá. Štāvimo – tri. Oni dvò šada šo šòmi, màt i otàc, jer jedòn navigò, jedòn še ožení, òn je cá.

Đordano: Ondà poli Kljunić šo dvò.

Vitorio: Poli Kljunić šo dvò. Ferúco je šòm, Valèrija še mòre rēc da je šòma. Hći nje ž mužen i šinon, tò šo tri. Marica Ānicina je šòma.

Đordano: Ēcijo je šòm.

Vitorio: Jedino cá šmo já i ti uděka, je právo, je málo věca fameja.

Đordano: Náš je šés.

Vitorio: I poli náš ísto takoreć šés.

Đordano: I tù mi je šeštrà, šo tri, cetiri. Njò šo ti búbregi boléli. Āna mi je šeštrà, i Milèna, i jenà mi je o Frāncuške, jenà je o Njěmačke. Šàki dòn žovò, kòko da na pòšte dèlan!

Vitorio: A kvarnòr i pètega lèta šámo Bontāulići šo iméli dèvet ot njih! A ni jedinega!

Đordano: Ma i Tešćići je bilò jenò pèt-šés. Lino pokòjni tàmò, onè kùće, šo bili tri, cetiri.

Vitorio: A tri, cetiri šo bili, ša štòren.

Đordano: Tàmò ni jedinega, poli Blòža ni jedinega, poli Banići šada je ùmrla Nādija ànke mlodà.

Vitorio: Tàmò je òpet záprto.

Đordano: Ni jedinega! A koliko govět...! Já šon njen peljò séno, a šada ni više jedinega... Ma ne vidiš jedinega, kòko da ší o žùngle dòle! A cá je và štòri poli Bontāulić, kùći, ovò, onò; òn navigò... a nic! Štòri je kùco ža hčer, a hći mu je dòhtorica va Milàne, dòle va Tòlije nèdere. Vràga će onà prit štòt tù, kòko i já.

Vitorio: A cà ce, bëci ìma.

Dordano: Peštò ùlik je pošòdi!

Vitorio: Je stòri kùco vèlo, tò je strahòta! (...)

Dordano: A tù so ljuđi najviše bili po kòve. Nàši so bili tù kòvari, a Muràti so še s kampànjo bāvili pròpijo. Oni so imèli kampànjo i ti si sò tàmo dèlat, si dèla sà dòn i onapùt si sò po karbòn na Pòco dòle z tèmi volàmi, i si mòra dèlat dòkle got neši žvézdi vide. Mòrati so imèli jenò ósan, dèšet govèt, síguro?

Vitorio: A jenò sèdan govèt so imèli garantirano.

Dordano: Ma so i više, so imèli sàmo voli cetiri-pèt.

Vitorio: I onipùt so imèli jenò pedesèt ovòc. Je bi hlòpac i slùskinja. Slùskinja je bilà D'ùlija. Ma je pòkle bilà ovà Škitacònka cà je bilà oženjena za... od Màrija màt, cà je dèla dòle va fàbrike. Viko, cà mu je bilò ime? Viko, jà.

Dordano: Jedòn višòki? Onà vèli? Òn je već bi z Bròvnji; otkùdar je òn bi?

Vitorio: Jà, ondèka pòda je stò, prvo nego cà prides poli Štanišovi.

Dordano: Ma cà Màrio Vèli?

Vitorio: Ma ne Màrio Vèli, tò je Màrio cà je dèla dòle, mà mi še vidi da još dèla. Njegòva màt je bilà Kàtica. A mùs nje je, mi še vidi, Viko. Nešòn síguran. A onà vèli, òn je jánke čekulò sòm sòbon. Òn dèla dòle va Koromàšnen.

6. 2. 2. Ogled govora Brgoda

Monolog Lucije Milevoj

Nàs je bilò pèt živeh o famèje. Četire šeštri i bràt. Jedòn bràt še je ubi na štrùjo kàt je imè dèvet lèt, a jedòn je zàjno mići ùmra. Tà je bi prvi i žvò še je Primo. A tà od dèvet lèt še je žvò Tito. Jà sòn najzàdnja, jà sòn najmlàja. I udèka ot pokojnega mùža je bilò pèt bràti i šeštrà, a dvè šeštri so ùmrle miće, ne znòn koliko mòle. (...)

Mòj otàc vàlda je pòče dòšta kasnjeje dèlat, ali òn je dèla trísti pèt lèt sèjno, ali je imè šeždesèt i pèt lèt kad je sò o pènžijo. Ljuđi so živèli ot kampànji, čà so hodili po žrnòdah, a za

moje pàmeti več so hodili va indùstrijo. Ali najmànje o kòve! Koromàšno so tù nèki hodili, tù pokójni štòri Šipe. Nèkat se dèlalo dvanàjs ùr za žrnòdo, a òn da je hodi hòdec va Koromàšno, sèmo i tàmo, s poštoli na ràmenu, prkè hi je spòra, prkè se ni hi moglò kupit. Ànke já son nošila za pòj na Trgèt va tánac, son nošila škrpèti i škrivàla hi pot smréko, i bi nan hi bili žèli, i takò. (...) Še čà je bilò prvo, je bilò jòs hùje. Še je živèlo, životàrilo. Dèlalo se kampànjo, a tò se žàdnjeh trišti lét sè mánje, sè mánje... I danàs málo ki dèla, tò je sè večinon zápušceno. Blòga višè ni, a bilò je ovòc i kràv, bilò je pùno kràvi od Štònja do nàs, do Štèpančič, prkè mi smo najžàdnji tàmo poli Vlàški. I mi smo hi imèli, bòrba i mi, smo imèli nèki pùt tri-četiri, a bòrba hi je imè i sès-sèdan. A sadà hi ne nòjdes fòrši tri-četire sà vaišti kròj Labinscìni! Àku i toliko. I já son kràvi čuvàla. Ot sès lét se je hodilo škòlo, jùsto ne žnòn koliko son imèla, ali prvo nego čà son hodila škòlo son hodila kràvi žagnàt jùtro. A pòkle son hi čuvàla dòkle son rivàla, takorec dok son se oženila, a i kašnjeje. (...)

Škòlo smo imèli tù, o Brýode, va Špòri, i tù gòre, udèka čà so žvòli Merikòn – va prva kùca gòre, udèka, na lévo. Tù smo ànke hodili škòlo, jenò i drùgo. Já son finila ósnovno taljònško. A pòkle so jeni hodili va Ràšo, a drùgi Labin. Dòkle Tryèt i dòleka onašti so hodili va Ràšo s treninon, a gòreka Pèrčiči i Trgetàri so hodili Švéti Lovrèč. Nàši Brgojàni udèka nèki so hodili va Ràšo, a nèki so hodili Labin. Tù ot Štònja nèki ki so imèli bičiklèti so hodili z bičiklèto. Ànka mòj bràt, vòn je hodi Labin, je štòri četire lèta, ma je hodi z bičiklèto, po sàkukoven vrèmenu. Ili hòdec, ili z bičiklèto, tù ni bilò drùge. Kašnjeje kat so bili moji decà, onpùt se hodilo i s korjèro. Korjèra je bilà na sès i dvàjsti i so mòrali čekàt, ali takò je bilò.

6. 2. 3. Oglèd govora Brovinja

Monolog Albine Diminić

Šon se rodila širomàšno jer menè je màma ùmrla, son imèla dvè lèta. Menè se je otàc oženi, son imèla sèdan lét, za drùgo žènsko. Mát mi je bilà udovica i je imèla jòs dvò decà. A i pòkle je otàc zuštò sòm s nàmi i me je nùna želà poli njè. A o famèje poli nùni hi je bilò dèvet od njih jer bràt je bi oženjen. Já son bilà vèla širota jer sí so imèli milòsti, a já nesòn od jedinega. I pòkle otàc mi se oženi za tò màceho, a màceha kako màceha, nikat nìma šca dobrèga kako jenà màt. Já son pòkle zròšla, ali milòsti nesòn imèla nìkat od njè.

I sòn òvce cuvàla, bèsmo šli z ovcàmi obavèžno sàki dòn o krùhe i o smòkvah, bèsmo òvce pošinule zot kùci po štronè i gi cèkale na brzino da ne grèdo na njivo na intròdo. Intròda

je bilo žito, cenica, trukinja i kumpir. Dokle so ovce prišle do vrhá do štrmin, béšemo púten prišle poli Vèlega kòla. I na Vèlen kòle, tù béšmo še sè správile. A med námi je bi jedòn muški i šmo mu rekli: „Mirko, teci gòre prké tvoje ovce čo prit na Vèli kòl na njivo, na trukinjo!“ „A vráh mi zè máter i oca ku čo moje, nešò nánka premýšlile za póc!“ A mi púcale! I vájka to ponávljamo, tò bešédo, kada gòt něšto govòrimo za ófce, recémo za tò: „A něčo moje, nešò nánka premišlile za póc!“

I dobro je, mi šmo še tù správile, tù nan je bilo trdo lèpo i bóh. I pòkle tèga béšmo námo bilé do dèset, jedanájs, kakò je bilá teplina, pa béšmo ovce pòbrli i dòma šlé o mužo. Vádne béšmo záprle ovce i pomúžli gi, odvojili od jònci, raštrkali šmo, za mlekò zèt za šir štorit. I pòkle tèga béšmo nòpet šlé ili Švétemu Ivánu z ovcámi popólne ili na Priponji dòle. Ali béšmo šlé na Priponji prké nan je bilo za plávat. Tù béše nan se klápa ópet správila vèla, béšmo plávali i ovce so še sènilé do kášno. Kát so še ófce molále po štroné gòre, onipút šmo hi cèkale na Gólen brège. Na Gólen brège náš je bilo, i mladíci i mlòde, sè púno, tò je bilo sè jedòn smèh i jedòn kánat.

I večer béšmo šli lèpo šáki svoje dòma i brže-bòlje kí će še prontát za pój o tánac Koromášno. Tánac je bi Koromášnen, *Dopolavòr* še je žvò. Tò je bilo žájno z bòndi ménzi, i onámo je bilá šála, onámo šmo tóncali kí će bòlje. Áli ne do kášno però o pól nóci ši mórala dòma bit! Prké ku ši kášno slá, ši še jùtro šéjno ráno dignula.

Ku je bilá nedèlja, ši slá h máše, a od máši ši slá, ši zúkla onò ròbo, neši slá o tánac Koromášno z onò lèpo bladónjsko ròbo cá ši bilá h máše. Ši zúkla i drùgo šlabèjo ròbo obúkla za tánac. A ši mlòda, te je sròn bilo póc!

6. 2. 4. Ogléd govora Drenja

Monolog Alda Blažine

Poli náš še štrášno tèško živèlo jer ni bilo štrúji do kášno. Kedè son já živè, so bilé kúci va blòke, jenà do drùge, a mi šmo bili na šred, znači, pròstora nimaš. Otác mi je navigò, pridèva je dòma šákeh pòr mešéci, bi tri-čétiri mešéci, kakò je rivò. Mát je bila šòma s námi, bili šmo tri bráti: štarèji, já son bi šrédnji, i mláji. Mučili šmo še na kampánje, imèli jenèga továra. Kòkoši dok son já bi mići šmo imèli, pòh več nešmò. Míca kúca, širomášcina. Vájka je néki bi bólan. Mòj brát je imè kad je bi mići, và mláji, rušo. Tò so ti onè rúnji po licu. Ondà je štarèji brát štòri škúlji na žikve, vezáli šmo mu rúki da še ne gratò jer mu je kríf letèla gòre ku

nè. I plàka je dùron, tò je bilò grdo. Pòkle já sòn bi vājka, ili sòn pò, ili sòn bi... problèmi čà sòn imè úroki. Nèki ne vèrva, ali mòre vèro vèrvat i va tò! Ondà je bilò ljùdi ki so ti slàbo dèlali zajikon, takòf je bi mentalitèt. Ondà sòn pòkle bi va bòlnice, sòn pò preko nèkega žida, sòn bi ičàši kùk, i takò dälje. Bilò je tèsko, mojè màme, normálno, i sèn.

Prvi četiri rázredi sòn stòri va Drènju, a srédnjo jenò va Rovinje, jenò o Lovràne. Inače do četiri rázredi je ondà bilà va Drènju. A fòrši je bilò prvo ànke sèh ósan rázredi. A sè je dèlala jenà náštavnica, sí rázredi. Žamišli ti kà kapacitèt je tà zènska! Onà je sadà o Pulè, va Válbandone, Marija se zovè. Šàko sèlò je prvo imèlo škòlo: va Škvàranske je bilà škòla, na Junčè je bilà škòla, va Marine va onè kùce čà je támò bilà, na Škitàče da ne govòrimo... Je bilò čùda decèh.

Ondà pèti rázred sòn več sò Labìn, i tò na pèt i kvàrat s korjèro, rádniška je bilà. I ondà sèprèda sí vèši, najprvo va *Mòlo kafè*. Tàmò je nivò ljùdi bi dòšti nižak. Bìtno je bilò koliko je ki pofumò i koliko je ki pòpi, tò je bilò najvažnjeje, po tèn so ga stímali, a ne čà je stòri. Bilò je dobrò ku neši tò ùpi, ku sí se tèga óslobòdi. Imèli smo pòkle nèko učiónico va škòle, i ondà támò sí bi va teplèn, sí pišò žadačo, sí mòya navádit – tò je bi več jedòn drugi nivò. Pòkle škòli sòn sò va srédnjo škòlo, tò sòn ópet s korjèro, i ondà sòn bi so na bròd.

Tèsko je bilò. A ljùdi nešò ználi. Prké onipùt, jánka va srédnje škòle, já sòn vājka onakò bi málo dälje i gljèda ljùdi, ku sòn rivò čò videt. D'ornál ni jedini kùpi, ali ópet, cigarèti, pit i tò, tò je bilà tèma. Nešò imèli ljùdi va sèbè vízijo da trèba škòla, onà opira ti pùt, láglje ti je... Ondà nešò ljùdi toliko... Bilò je nèkeh, ali so bili rètki. A kat sí mlòt, neši načísto kèmu vèrvat, da li onèmu ki ti právo govòri ili kà te krivo pùti. Kat ti nèki pokòže pròvi pùt, ondà ti je pùno láglje: tù hodí nàpred i rivát céš nèkamor. A kù te upùti krivo, hòdiš, i sè sí dälje od pròvega cilja.

6. 2. 5. Ogled govora Kapelice

Monolog Lina Juričiča

Mòj nòno, pranòno, sí so oni tù od Kapèlice. Kapèlica ti je támò od Dùndeti, tò ti je támò kedè je onà ayràrija, odonùda. Ne támò kedè je *Oázà*, támò ni Kapèlica. Od Dùndeti do Mòrcak je bilò. Brèh Ivánovci več ne sèpada va Kapèlico, tò je drùgo. Tò ti je podèljeno. Po starine, stávimo rèc, dòle so bili Dùndeti. Udè so Lukèži kedè sòn já; já sòn Lukèž. Pa so Čòži, pa so Mòrcaki támò gòre. Tò so stòre famèji, po tèn se dèlilo sè. Tri ovaísti so: Dùndeti,

Lukézi, vi Čózi so udé góre. Oni imajo séjno prézime kako i já, ali so Čózi, hi žovó Čózi. Tò je oná Bèpi, Ívo, Nèviija, i takò dálje. I tàmò góre so Mòrcaki.

Mi kràvi držimo. Dòšta je dèla kole tèga. Ma tò je takò; ti ne mòres držàt kràvi ku nesí navàdan s tèn dèlat. Mòraš imèt tò ràdi da biš hi držò, prké ku nè, hi nèces držàt. Šè da ti dòjo ne žnòn koliko, hi nèces držàt ku gi nimaš ràdi. A imaš i nèko koriš od tèga, síguro nèšto jimaš. Ímaš męšo domóce, i takò. Mi še ne bávimo bás ž mlekèn nègo še bávimo bás ž męson. Ženà je bilà kà še bávila s tèn, a já son šámo koší ovò... Ženà je sóma še bávila s tèn. Íman i málo třiši. Štávimo mi za nás i kumpir i še vò, štávimo cà je za naše potrebi, ali ne dèlamo za prodàt. Ímamo žbùlo, cęšan, cà got cęs; tò cà proižvòdimo dòma, pomidòri, i takò. Mí še bávimo s tèn, bimo reklí, èkološken úžgojen. Nàše kràvi so šád molàne na šlobòde; šés mešeci vájk molàne. Tàmò góre šát so, tàmò prema Pręsike. A inače búdo vájle va Rogocàno tàmò. Še sélimo málo s njimi vàmò-tàmò, kàmò je više jęš.

Breki obavézno ímamo. Tri breki! Và štòri, òn je već òtpa, je štòri i više ne mòre dèlat. Ali žatò ímamo jenęga dobręga za dèlat kà je vēzen. Prké da je molòn, òn tecè, kat je dòma, òn tecè žad viturami. Pa šadá je vēzen. A inače kat so kràvi, ondà hòdi žad njimi, hòdi cuvàt. Òn dèla, òn je još va fòrme. I và mića, cà je tù šprèda, onà se vadi. Tò imaš vakò poli blòga: kàt sí na óbuke, je dvè lèta; nàkon óbuki dèla sés-sédan lęt; kat pride na dèvet-déset lęt, je štòri i gré va pęnzijo. Òn je švojò odradi! A ímamo i máško, takòvo nimate ni vi Koromášnen, só Koromášno je nima! Ne žnòn kàmò je nęstala; škríje še, já. Žnòs cà, kat pride vakò nèki, onà ima štòroha. Prké prvo je bilà diva, i son nje mòra dávàt, son je mòra lovít va klòpko, bás va štorèno gójbo, kápiš? Kat potęgne jęš, jednòn kuš męša son nje štávi, bištęko, i kad tò potęgne, da še vròta žaprò, kápiš? Vís je, jo vidiš kàmò je nùtra?! Jo vidiš ti kàmò onà újde?! Ž oné bòndi tàmò rè nùtra. E šadá sí videla kàmò íman máško, šá sí videla cà jiman! Žoda tebé je. Špòda, kápiš, rè pòda, i tàmò ima lùfta žòda, toliko da mòre pašàt jer škafetin je nízi, i pa rè nùtra i škríje še. Šmo je mi íškàli jedòn dòn, cèli dòn son íškò kedè je tà máška, kat son je cępò, kad je bilà diva. Šadá već je dobrà, šát še pušti glàdit. Ne rè onà vònka, onà je tù, a breki so tàmò vané. Onà je vájk tuka. Ímamo još jenęga vēlega, šámo njegà šát ne vidiš. Òn je ràca! Òn je nédere va d'ire, já.

6. 2. 6. Ogled govora Labina

Monolog Darka Batelića

Prôpijo sàkega tō interešò! Sàki d'ornalìsta kà je s mǎnon cékulò, p̄rvo cà je pitò: „Kedè si tō ìme – Pìpica – nôša?“ I tō zaspròvega, je vèra ìstina, mī nèkad va Vilètah – tvòj otàc se spàmeti, koko i va Nòveh Zgràdah – sī smo imèli tē kòkoši poli kùci. Jà mīslin da je tō bilò šezdesèt i sèdmege lèta, pokòjni Tìto je pridèva va Labìn, i ondà sī kī so imèli tē kòkoši blīzu cèsti, so mòrali tē kòkoši dešvāt. A sī ovī, deçà o Vilètah, sī so pridèvali poli menè. Vājka so reklī: „Rèmo se igrāt poli Dàrijetoveh pìpic, poli Dàrijetoveh pìpic!“ I ondà sè tē kòkoši je trèbalo dešvāt, a jenà pìpica je zustàla i još vājka kreljetò Labine. Tèga nesò rivàli cépāt, se je skrī va dvoriçe nèdere! I nàša fèšta se zovè *Pìpica*. Tō je pòcelo osandesèt i drùge, jùšto na dvò òsmega jer ondà se je bàš rodī tā pulàštar, pred nècu rēc kolìko lèt, ne dàj Bòh tō da se cūje! I takò da smo pòceli tō lèto i tō je prīšlo ànke takò: čakula va oštarije, kedè se vājka dèla, bi reklī, bīznis i takò dālje. I tō pomàlo smo pòceli jenà kompanija od dvadesetāk od njih i, mǎlo-pomàlo, sàko lèto sè vīše, sè vīše... So pòceli pridèvat i nàši Merikàni, pa nàši ljūdi ot Austràliji, pa od Tòliji, pa od Nèmciji... Takò da sadà nas būde i do osandesèt. Èko tō lèto bàš smo imèli trīsti lèt fèšti *Pìpica*! I cà je nèšto pòsebno va tē fèšte, jà mīslin, fòrši kat bi se po cèlen svète glèdalo, ne vèrvan da bi se nôšlo, da sàko lèto je drùga majèta. Drùgi dišènj je gòre, ali però vājka pulàštar je gòre, a pòkle nèšto drùgo, polìtika i takò. Vājka igròmo tā nògomet tǎmo, pa ondà kambjívamo mǎlo tē starìnske ìgri. Pa ondà hītamo s fjòndu, pa na šcīnki, škātuli-barātuli, pa ondà peljòmo čerçòr oko bandjèrah, pa se hīta čerçòr na kolác, ondà se hīta s frècu... Znòš cà je tō frèca? Tō je lúk i strèla. Takò so ànke jenèga pitàli nàšega: „Bèn, kakò biš rèka lúk i strèla po domòce?“ Je rèka: „Žbòla i strèla!“ I takò, tō se potèže vec trīsti lèt. Tō je zaspròvega jenà lèpa fèšta, vèsela. Tō je prôpijo jenà fèšta za cèli dòn, bi se moglò rēc. Popòlne pòšne nèdere oko pèt ùr i do drùgi dòn jùtro, koko kī zdurò: nèki do trī-cetīre, a pulàštar mòra vājka zàdnji pòc cà. Tō būde harmònika, mēh, sopèla... Nī vājka, ali mǎnje-vīše vājka doletī nèki od sopcī. Je rèka jedòn, òn je sàko lèto tū, vec dvājsti lèt je va Labinè, nèki Škòt, je rèka da òn ne mòre zamīslit da jenà kompanija od osandesèt ljūdi, da pasò cèla fèšta, a da se ne potucò! A još jenà stvòr cà je pòsebna: žènske nīmajo dirèta prīt tǎmo. Tō je sǎmo fèšta od mùškeh. So provàle nèke, ali so zduràle pòl ùri i so se pòbrle cà: tòka je vīdet da nī mèsta za nàs! I fòrši jànka radi tèga se mùški ne potucò. Ràdi žènskeh bi se moglī potúc!

6. 2. 7. Ogled govora Marića

Monolog Tedija Miletića

Jä son od Märić, ali bäš od Fränčić. Tô je jenö môlo selö jenö ösan kilömetar čä od Labinä. Jedön kûs selä je Fränčići. Säka kûca ìma svojè jìme. Sö selö se zovè Märići, ali pöšno Kroljìci, Fränčići, Brñjci, Marköci i Žigöčići. A po starínski tô se zvölo Skröjnji. Tô son vïde na störeh hõrtah od Äustriji, son hi nõša na ìnternete, pïše baš Skröjnji. I tûda pasö jenä cèsta, da se möre sè navökolo, ozgöra lûya, poli tñh Žigöčići va strön, i se prïde Paradiš, i od Paradiža... Tô je nëka störa äustrijska cèsta, vâlje je hodila do Šûmbera tämo. Sämo sadä tê stäzi so zaröse, ne möreš pasät. Ali kî znö, se möre pasät z biciklëtu. Je bilä stäza kedè so peljälì vözi, krävi, konjì i takö. Tô je hodìlo čak od Kunjä, pa Möli Turîni, Vëli Turîni, Märići, Fränčići, Paradiš, Šûmber...

O tñn selè bilä so prëzimana Batëlić, Brënciç, Miletic i Gölja. A sadä, još kakövo lëto, vïše tñh prëzimenah ne bûde tämo. Tô se vëc zatřlo. Sè se zmešälo. Selö Žigöčići so sï bilì Gölji, sï do jedön. Tô je bilö pôr bräti, so bilì Gölji. Taïsti kî so hi, njìhovi sîni, i cä so bilì, onì ìmajo sè hcëri, i adïjo, nîma vïše... Sämo jedön je ustö! Znöš čä? Selö Märići je bilö pûno ljûdi, mi se parö da je oko trïsto ljûdi živëlo, ili vïše. Tï nesï möga pasät po selè kolïko je bilö ljûdi, biš vïde trïsti-kvarnör ljûdi... a tä kûs selä sä je prözan. Poli näs na vřh selä još dösta je ljûdi ustälö. Tämo so prïšle nëke hcëri od nëkeh ljûdi, napravile kûci, ìmajo po dvö-trì decä... i tô däj, däj. (...)

Ljûdi so sï dëlali mänje-vïše o köve, o Räše ili kedè je bilö. So hodìli hòdoç. I imëli su kampånjo. Držälì su kampånju, vöšce, krävi, közi, pröscì... i kumpîra, takö, kampånjo, bimo mî reklì. Tämo je zemljì, kokö bin rëka, dösta je škřta zemljä, kamënita. A zatö je dobrä za dobrö vinö, i smökvah je bilö pûno, i segä. Bilö je pûno gröjza, pûno trïsi. Sadä ìma mälo ki trïsi, jöš so fõrši dvë-trì famëji ustälë. Änke jä jïman još ösan rëdi trïsi. I so imëli čenïcu, kumpîra, sè. A onö vrëme je bï jedön störi kî je bï jöko... jenö päd'ino näpret od näs. Ön je imë frantöjo, tô je mäkina za makinät čenïcu. Imë je änke za pilìt, pilänu. Ön je bï bäš, šlovëk je bï mälo zbûjen. I takö je ön makinö po cëlen kräje: od Märić, Kûnj, Šûmber; pïtaj Bögä kämo je sè hodì. Onapût so makinälì čenïce, čä ja znön këga vräga jöš, šegölo, žëto... Od šegöli so se dëlali snopì za pokrívät trtöjo i štälì. Jä se spämetin da i näšen selè je bilä slömna kûca. Uzidana je normälno, kamënje, i pokrïjena s tû šegölu. Danäs nëkemu recëš cä je šegöla, nëce znät sïguro! (...) Žënske so bilë vecïnon döma z decämi, nî se dëlalo. Ljûdi so bilì si jöko dobrì med söbun. Väjka so jedön drügemu pomoglì dëlat. Sï so skûpa dëlali:

sprovljali sêno, drêvo peljali, küci dëlali... I väjka so ljüdi bilì jedôn poli drügega. Pa so večer kantäli i šcôrice provljäli poli ugnjîšca, pa su trukinju mülili, cä se jä spämetin. Žênske su pahljäle i prêle z onü prëslicu i vretenö...

6. 2. 8. Ogléd govora Molih Golja

Razgovor Davorka Prskalo i Zaneta Vidasa

Davorka: Môj otäc je od Paradîža, onì so kosìli va lûge...

Zaneto: Pod Švetivänac!

Davorka: A jä, so imëli... koliko krävah?

Zaneto: A jä, onapût še dëlalo. I šî môrala pôc dôle za vödo i šë, nî bilö ni vodi.

Davorka: Välje na Šîpski je bî nëki ìzvor. Tô je pot Paradîš.

Zaneto: Je bî Šîpski i Rocïc.

Davorka: Ma tämo je bilö mälo.

Zaneto: Tämo je mälo, mälo teklä. Vödo šmo za jëš nosìli, ni bilö kalänice. Kôl je bî udëka jedôn i tämo. Tô je bilö cüda blôga, tô se pôpilo. I po lëte kat ni bilö cö...

Davorka: Mî smo tû, cä jä znôn, smo imëli trî kôli. I po lëte kad bi bilö presušilo, toliko blôga, tô popijë... Onapût bimo bilì välje tämo šli blizu Snäšic napojît, je bî jedôn vëli kôl. Välje tämo, së navökole...

Zaneto: Välje tämo na Štônje šmo hodìli, znôs. I tämo dôle kedë je tô, kedë šo tí Šîpski, šmo hodìli po vödo i za jëš. I žênske šo hodìle va brêntah.

Davorka: Otüda so hodÿle, od Gôlji so žênske hodìle pod Paradîš, tô je va strönë. Nî bilö lähko, në. A i drêvo, së se je brnälo...

Zaneto: Šäki je imë pärat, švôj pärat.

Davorka: A onì so od Paradîža së kosìli, lûg dôle...

Zaneto: I krävi cuväli. Jütro šî slä, večer šî prîšla. I tämo šî jäla onë brömbulji ljüte i onì jäbucici këšeli. Nî bilö krüha. Krüh je bî od trukinji. Šmo imëli kampänjo, a otäc nan je dëla o

kôve. Dëvet decë je bilò poli nàs. I pòkle pod Tìton je prìsa jedòn dešëti. Dëset: òsan bràti i dvë šëstrì. I tò je trëbalo hronìt. Brìzan otàc je dëla o kôve o Ràse. Tò cà je, nëšto sí je jòs pòpi po pùte... Šàki dòn hodìt ot Ràsi žgòrun i ždòlun na nògi, tò ni bilò kòrjèri...

Davorka: I dëvet ùs je trëbalo nahrònìt.

Zaneto: I jòs tète je bilà s nàmi jedanàjšta. I Marija ž otrokòn... Trinàjś od nàs je bilò va jenë famëje. Takò vëli lonàc je kùha na komòštrah, i bòh... I dvë kàmari...

Davorka: Tò se jàlo! Tù ni imë sàki svòj pijät ni mižòl...

Zaneto: Manëštra i palënta i krùh od trukìnji. Ni bilò bëci... Nèki kvòś še je dëlalò onipùt. Sí ga na pòl porëžala, a këšel je bì... Da sí hìtila onà krùh od trukìnji va slovëka, bis ga bilà ubìla. Od širkà šmo imëli krùh!

Davorka: A cà ceš, mòra si nëšto jës. Cà ceš jës? A mojà mät, onë so bilë sàmo dvë i so imëli vājka pùno tēga blōga i otàc je dëla va kôve i takò, njìn je bilò drugòšlje. A onì so bilì, dëset decëh kad jìmaš...

Zaneto: I pòkle je prìšla vòjska, onipùt bràti štarëji so slì sí va vòjsku i mì mlàji šmo mòrali dëlat. I ni bilò dìnara nego cà je pokòjni otàc ž Ràsi donëša. Nèki pùt sí mòrala pòc na dùh štorìt Šnàšicén ili Švëtemu Martìnu, i na mēsec dòn kad je bì dòbi, sí plòtila.

Davorka: Z vòzon so hodìli, znòš, jà se domýslin! Z vòzon so hodìli po špëžo. Lēpo so zëli kràvi i vòs i Snàšicén po špëžo kad je bilà pēnzija. I za mēsec dòn si mòra glëdat kakò ée prìt na kròj...

Zaneto: A šadà še vīše krùha hìti cà nego cà še onipùt pojàlo! Klòsí od cenìce šmo pobìrali, znòš, kad še žëlo. Onipùt še žëlo na rùki i šàki klòś cà je pò, pòkle mì decà šmo slì pobýrat. I pòkle je pokòjna mät ga štùkla, njëna mät je imëla onà žrìnoh, mälín, i vëcer je hodìla, po nòce je hodìla mlèt. Ža tolìki decà!

Davorka: A sàmo recì tí da je sàki jedòn mižòl vodì pòpi, tolìki decà! A kedë upràt?! A kedë se je tò pròlo?

Zaneto: Mòrali šmo cëkat dòkle nan še ròba ošúsi. Na poštëlje sí cëka kad bi brìzna mät òprla i cëkala dòkle še ošúšýlo.

6. 2. 9. Oglad govora Nedešćine

Monolog Nerine Bertoša

Recìmo, mî ìmamo tù nùtra Vêlo Indrôkovico, takò je zovèmo. Da rêš tí... da jà rên nùtra, jà se vîše ne tornôn. Jà rên vājka kad rên po sějne stāze jer ku nê, ne tornôn. Tò je jòko vêlo... A recìmo nêki poznô sàki kāmíc... jà ne jô. I nānke ne bin šlà! Jòš mojì decà, kad rêmo mî va bòšak, mî smo jòko pùno hodìli, vājka kad so prîšli z Labinà. „Nôna, rêmo o bòšak?“ Jà! I lèpo rùcak, marèndu zêt sòbon, koserìcu ili škôrice, i hòmo va bòšak. I smo šli. Ali prvo ni bilò mòbitela, nesì imê mòbitel. Sadà ti decà ìmajò mòbitel. Jedôn, onà vèci, òn ìma strôha pøj va bòšak. Onà mîci tecè sprêda. „Nôna, vîš kàmo je šò Èrik, vîš kàmo je šò Èrik!“, òn govòri. Ja govòrin: „Tecì i tí zad njîn!“ „Nê, jà te cùvan.“ „Ne cùvaš tí menè, nego tí ìmaš strôha“, son reklà. Son reklà: „Cà biš tí, sîn môj, dèla da menè slābo cépô?“ „Ìman mòbitel.“ „Jà, a kadà je tvôj tàta bî s nāmi va bòške? Nìkat! Tvojà māmà? Nìkat! Alôra, mî bimo tù sedèli i cèkali...“ „Mà, bi helikòpter...“ Son reklà: „A Rôni môj, kedè vîdiš nèbo? Gùsto je.“ I òn se smejì. „Ma jà, nôna, onì bi cépāli šenjôl od mòbitela.“ Decà! Ondà se sèdemo na jedôn zidìc, marèndu... „Nôna, cà si prneslà?“ Pa marèndamo. „Si doneslà vodi?“ I ondà se sè obāvi i ondà rêmo pomālo nāzad. Ma sād so već vèli, sadà ìmajò svojè stvôra, a nājvîše njin je – kompjüter. (...)

Ìman dvô sîna i dvô nùka, āli od jenèga. A ovaìsti ìma trîsti pêt lêt, ali òn ne bûde nìkad... Òn je vêlo detè. Jà mu vîše pùti recèn: „Maksimîlijan môj, Èrik – tà môj starèji nùk – te mòre prešyškāt!“ Njegà ne brìga nìc! A cà da ga brìga, prkè son jà tùka, prkè dôle stojì tù z mlôdo. Ku ti fāli lîtra mlekà, prîdeš. „Ìmaš mlèkà? Mi dôš?“ Mā da si va Zāgrebe, va Rikè, biš vîde kakò biš pòšne mìslit s tvøjû glôvu. A je rëka: „Māmà, jà znôn da cú sè poli tebè nôc!“ „Sè poli māmì, ma māmì ti ne bûde vājka“, son mu reklà. I mî se jòko mālo vîdimo. Već jenò šês lêt je tà otrocìca tùka. Jà jòko, jòko mālo grên dôle. Ku me zovô, ku me obligôjo cò... Jà ìman lāzno storìt, ali ku nêcete... Nêcun da bûden krìva. Ku cete bît skùpa, bûdite; ku nê, hòte pòsebe. Menè je sějno! Ma nî mi sějno, kokò bin reklà... Ka pût je prôvo, ka pût je krìvo; ka pût nêšto cùješ, ka pût nêšto vîdiš... Bòže môj, ideālno nî nìdere... I takò ìman sāmò ovì dvô nùka od starèjega sîna. Pa recèn ovèmu: „Šù, Maksimîlijan, dòkle mòren!“ Bin tùka magàri prošecāla po Nedèšćine mālo. Ne bîn ga moglà dîgnut fôrši, ali bîn mu magàri kantāla i govorìla... A òn recè: „Tāmò ìmaš sîna, mu recì neka stòri još jenèga!“ A nê, òn je stòri dōsta. Ma āku ée, Bòh mu dāj; jà mu yi hronìt nêcu. Jenò je imèt nùki, jenò je imèt svojì decà!

6. 2. 10. Ogled govora Plomina

Monolog Nade Janjić

Mojî so dôle od Ivãnici. Mojã mãma je ot Ivãnici, a otãc je od Krsãana. I kãt su se oženili, su stõli dôle poli Ivãnici i pòkle tẽga su slî stõt na Põrat, va jenù kùćicu ot Kalavãnice. I pòkle tẽga, mõi otãc je dẽla, õn je dẽla kako mãjstor, tõ za võjsku i sè, a mojã mãt je bilã domãćica, je rodila sèstrù i menè. I pòkle, pedesèt i drùgega lèta, je zelã ostarìju, na Põrte dôle, i dôle je imèla ostarìju do pedesèt i sèstega lèta. I ondã su jo zvoli da mõra prît tù gõre Plomîn oprèt ostarìju jer tù je fãlilo. I ondã, od pedesèt i sèstega lèta, sèstrã je dèlala i mojã mãt, gõre Plominè i na Põrte su imèli ostarìju. I pòkle smo tẽga lèta prîšli tù Plomîn stõt.

Jã son hodila škõlo od Plominã, trî lèta son hodila, kokò bin reklã, od Põrta vãje Plomîn, sî smo hodili Plomîn, po brèye zýõrun, gõre po brègah, i dõma. A kat je mãma tuka õprla ostarìju, son sèstrè nošila kad son prîšla dõma ot škõli, son sèstrè nošila gõre ubèt. Ubèt son njè nošila, da Dorîna tuka pojî. I ondã son slã dõma, onapût son pisãla zãdaçu i cã je bilò ot škõli. Ondã smo se igrãli vanè decã, sãkega smo se igrãli. I smo slî tãmo gõre, je nẽka livãda bilã pa je bilã jenã... kamenjõr je bî, i tãmo su bilè nẽke škùji. I mî smo ondã nošyli padèlice, loncì, mãme smo zamèvali cã da ne vidi, pa smo mešili krùh i ugõnj smo stõrili pa smo stõrili kako pod crèpnjun, va padèlicu... pa tõ nan je bilò se zgorèlo koliko pûti. Son bilã jã, je bilã dôle ovã Lučãna, onã je slã pòkle va Rekù stõt, pa je bilã Lorèta, onî su slî pòkle va Šavõnu, Nèla dôle od Klõvra, nẽka Gõlja, i tõ smo se mî igrãle tù dôle, mî cetýre. I lèpo smo hodile va tã kamenjõr, kako mèsto je bilò. Ondã smo se igrãle z kamènjami, pîki-pãki, tõ smo igrãli ãnke. Tãmo dôle su bilè lîpi, pa smo bilî po lîpah, pa smo se cõmbali; otãc pokõjni je stõri cõmbalicu pa smo se cõmbali na tẽh vèleh lîpah cã so bilè tãmo dôle. I takò nan je bilò vãvek. I vècer, ku je mãma imèle vrèmena, smo dõma cõ molîli. Onã naš je vãdila, ma jã son sè pozãbila. I ondã smo mõrali hodît h mãse sãku nedèju, obavèzno, na luntrînu se hodilo tuka. I mî smo mõrali póc sãko nedèjo, a ne kãko danãš, obavèzno sãku nedèju h mãse. Ali nî se pisãlo, a sã se pîše, pa ìmajo decã tẽ ovè... Tõ je trèbalo prît h mãse, jer ku nešî bilã, te je prîša iskãt pòp. Pòp je prîša i mãt je mõrala rèc ku sî bilã bolnã ili cõ. (...)

Otãc nî dèla va ostarìje, õn je dèla Labinè, tãmo je bî... õn je sè dèla. Pa je bî pitõr dõma pòkle ùri. Sèstrã je hodila, jã neõn, tõ je bilò kvarnõr i sèdme, õsme, je imèla õsan-dèvet lèt. Òn je pòkle dèla pitorîva po Cèpicah, po Krsãane, a onã je dvõ-trî dnî bilã s njîn. Onã sèh poznõ Krsãane, jã ne poznõn jedìnega. Onã je hodila s njîn sãkamor òkole. I hòdoç, sèmo i tãmo, ili z biciklèton. Z biciklèto je hodî, ni bilõ motõra ni vožica. Takò je tõ bilò.

6. 2. 11. Ogled govora Presike

Monolog Marijana Milevoja

Otãc mi je Presikôr, a mãt mi je ot Větvi, ot Žnjĩdari. Tõ je poli Světëga Martĩna, Světĩ Martĩn je sret Větvi. A dõma smo po nãše vãjka govorĩli. Nesmõ nĩ po taljõnski ni nĩš, po nãše smo, ali tõ ni bilõ od strõha, nego takõ so mãt i otãc i sĩ. (...)

Nõvinarsko dëlo mi je bilõ mãlo zamãrajuće, pa so mi tẽ besëdi põstale divertimënt. Jã son se s tẽn põce bãvit. Tõ je jenõ dëlo kẽmu se mõraš posvõtĩt, a jã son prësta tõ dëlat zãdnjeh põr lêt jer ne mõreš nĩš... Jã son imẽ pũni žepĩ papĩri i onapũt son pisõ kedẽ je kĩ cõ rëka, kedẽ got son cũ... Põrvo son sẽ tẽ knjĩgi sprõvlja, jer ne smẽ tõ bĩt fõlšo, mõra bĩt jũšto. Da son bĩ põce dëset lêt ranẽje, bin bĩ vĩše stõri tẽga. Jã son tõ sprõvljõ i sãka besëda mi je bilã gũšt. Nẽke son põkle i žbaljõ, ma tõ je normãlno, ne mõreš sẽ znãt. Kedẽ got son bĩ, son pisõ! (...)

Gõnan po nãse, ja son klõ *po nãse*, ali mĩ recẽmo *po nãse* danãš. Mãlo ki recẽ *po nãse*, tõ je bilõ ranẽje – kĩ so škõlo pasãli va Tõlije, pod Tõlijo, kĩ ìmajõ preko sedandesõt lêt, tũ vec cũješ tõ. (...) Da je tã rjẽčnik menẽ bĩ cëlo dëlo, jã bin bĩ tõ dëla pedãntno, ali jã nesõn imẽ vrẽmena, uz sẽ stvõri cã son dëla: jã son pisõ i drũge knjĩgi, a tõ biš trẽba sãki dõn dëlat. (...)

Cã bin ti utẽ rëc, cã son vĩde... Ljũdi kĩ so žĩvëli na selë, onĩ so rëtko va Labĩn pridëvali. Onĩ nesõ imëli kontakt z Labinõn. Kat so mõrali prĩt ili poli mẽdiga, ili põc o pržõn, ili võjsko ili nẽšto – jõko rëtko. Sẽ cã so ljũdi bilĩ bliže grõdu, ili kedẽ je bilã põšta, ili oštarija, ili so imëli d'ornãl, ili so dëlalĩ va nẽkeh slũžbah, tõ je sẽ bilõ vĩše taljõnski... ali tõ so sẽ danãš nãše besëdi. (...)

Kad son põce sprõvljãt, pĩvi dõn, cã mi je najlãkše bilõ: põce son ot svojëga tëla. Õce, ùho, lëvo, dësno... onõ cã smo prneslĩ sa sõbon kad smo prĩšli tũka. I tũ je sẽ štĩmalo vĩše-mãnje, jer je dobõto sějno koko va hrvõsken zajĩke: rukã, nogã, lãkat, vlõsi... (...) I kakõ so nãši ljũdi, kad nesõ imëli nẽke besëdi, cã so dëlalĩ? Onĩ nesõ znãli za rãk, tõ je bilã hũda bõl. A za kõvo, tõ ìma cũda njëmačkëh besët. Recĩmo, obahãjar; ali tõ je fõrši dirëktno od Austrijãnci. Ili frlëzung – tõ je prõzivka sãko jũtro. Tĩ znõš da so kõvari prozĩvalĩ prkẽ ku hi je stõ šlõ nũtra, stõ se hi mõralo tornãt, prkẽ ku je jedõn ustõ, nẽdere se nẽšto trëfilo. Onapũt, žõjfa; znõš cã je žõjfa? Sapũn. Tĩ nesĩ njëmački vãdila? Vĩš, tõ ti je žõjfa. Ili drũga besëda; mojã mãt je reklã da je trẽbalo pëc nahãjcat. Znõš cã je tõ nahãjcat? Naložyt da trõdo gorĩ. A

käpit? Otkùdar tà besèda – käpit? Je tō taljōnski ili njēmački? Ili plāca...? (...) Po tēn so Labinjāni bilī pōsebni, mī smo vājka bilī pōsebni, a drūgi so nās ānke zafrkāvāli radi tēga jer jedīni ne vōli drugōšlje. Šumberci ĩmajo pak besēdi drugōšlje, a Kršōnci, mā, nānke ne rēc...

6. 2. 12. Oglèd govora Rapca

Monolog Lučana Škopca

Mōj nōno je p̄rvo bī poštolōr, je dēla nēšto ś poštolāmi, ali pōkle śe je bāvi ś kampānjo. A nēki śo dēlali na ribāricah, brōdi śo imēli. Mōj nōno je śāmo kampānjo dēla. Imē je t̄rši, imē je... a śo imēli trukīnji, pa ovō, pa onō... Tō śo śē śōmi ljūdi dēlali, śē na rūki. Jā znōn kat śon jā njīn pomōga kopāt i dēlat, śmo kopāli pot t̄rši i śē. Śē na rūki śe dēlalo, a jedōn drūgemu śe pomōglo. Nōno je imē krāvi, ōn je ime vōlī; ōn je bī koko mālo bogatēji. Barōncići śo žvōli tō mēšto baś kedē śmo mī, jōś od Tōliji. I ōn je pomōga drūgemi, orāt i nēšto, a onī śo njemū pomōgli kopāt, t̄rgat kat je trēbalo, i takō. A kad śe dēlalo, jā znōn da śon jedonūt pomōga śēno peljāt, śon bi mōli, cà ja znōn, jenō lēto, śē śmo jā i ōn bilī dopeljāli dōma od Tōpīda. Udēka prema Repēnde śmo imēli nēšto, a nājviśe žājno poli Kroljci, tāmō nēdere, Nēgri śe žvōlo. Je bilā nēka vāla, ōn je bi kūpi od tēh bogatūni cà śo bilī... Onī śo imēli tō zemljō i pōkle śo bilī propāli, i ondā śo kupēvali ljūdi śē njīhovo. Ōn je imē tāmō, je imē jenō... ōn je bi kūpi bōška jenō dvājstī hēktar ili kolīko, cà ja znōn, i tē kampānji dvō-trī hēktari, i tāmō śmo imēli nājviśe. A pōkle je māt bilā dōbila od jenēga cījeta cà śo imēli nōneta vēga, pa od cīji, pa od ovēga, pa od onēga drūgega... pa je tō prīślo do śē vēcēga. A otāc je bi dēla tū, otāc je bi pōce o kōve dēlat. Onī śo imēli śē. Mī śmo dēlali kampānjo dō, cà je bilō, dok nī māt bilā obolēla nēšto, i onapūt śon bī i tō prōda, krāvi i śē. I onī śo dēlali takō, pomōgli, ōn je vājka peljō, nōno, jer nī bilō nānke tolīko kamjōni ni vitūri. I Rābac bi bilī prodāli drēvo, o Rābac dōle drēvo śo peljāli ž vōzami, i onipūt bi bilī dōbili nēki bēci pa ža tō śe moglō kupīt... A drūgo śē je dōma bilō cà je trēbalo. Mī śmo imēli jenō dvō-trī volā i jōś jenō pēt-śēs krāvi je bilō. Kat śon jā bī mājji, nī bilō onipūt, volī nī bilō, jenō dvō-trī śo imēli, a pōkle je śē mājje bilō. Pōk śo bilē śāmo krāvi, po pēt krāvah bi imēli. Mōj nōno nīkat nī bi bōlan, nīkat nī bi nīc... Kolīko je imē, devedesēt i trī-cetīre, kat je ūmra. Je bī kūk i nōgi pretēgnu, i onapūt je pōrti. ĩnače ōn je śtālno dēla, vājka je dēla. I ōn ni znō kokōv je gūst od vodī, ōn je bī śāmo vinā pī c̄rnegā. Vinā je bilō, a vodī... Ma mī śmo imēli vōdovod kā śo Taljōni jōś śtāvili. Je bilā śpīna ovā na śrēt śelā, jōś je bilā onō... baś njīhova pōmpa i jōś je imēla od fašīsti onō, onā śenjōl, pa śo tō bilī porēžali cā. Tō śo bilē onē vēle... Bilā je i udēka,

i o Repênde jenà. Pòkle smo bilì dopeljãli do vërta, tò je bilò dobrò kad ší vèc imè sprêda kùci. I onapût so pòceli dèlat bãnji po kùcah i takò, pa so peljãli i o kùco. Përvo nì bilò bãnji po kùce.

6. 2. 13. Oglèd govora Raše

Monolog Josipa Knapica

Vò je Ràsa. Mèsto je zgròjeno za kòvari. Onà je naprãvljena va peštò kvarnòr i sèdan dòn. Mìšlin da je tò jedìni gròt poli nàs za kêga se znò kadà je pòce i kadà se je fini. Veç pùti mì ki smo z Ràsi recèmo da je Ràsa zbaljòn gròd. Përva stvòr je da je Ràsa uzìdana, a nèka scòrica i govòri tò, da je zbaljò inzinjèr kà je ordinò kedè ce se zidàt Ràsa. Ne kukò i na kò fòzo, nego kedè, mèsto kedè ce se zidàt. Je zbaljò jer je stãvi Ràso va jenò skùljo, va jenò dolìno, kedè je bilò nèkat mòre. Alòra mòre so mòrali osúsyt i stýsnut dãlje, i na tèn mèste se je uzidò jednòn gradìc od dvò miljãra i pòl ljùdi. Magãri, va sèh dokumèntah, kãd bimo glèdali tè pãd'ini i tò, pìse da je tò mèsto za pèt miljãri ljùdi. Da bi tù trèbalo živèt pèt miljãri ljùdi. Ma kedè?! Šì gròdi kì so do sãdã nõjdeni cã so se zidãli tèga vrèmèna – tò hi je nèdere va Tòlije dvanãjs – onì so ší vùse-mãnje zgròjeni na jenèn takòven mèste kedè se pòkle moglò jòs širit. Nèki je rëka, i tò nèdere pìse, da se trèbalo dèlat tù na vè bõnde ot Kapèlice, a nèki je rëka da je tò trèbalo bit na Špèharice. Tò je jenò mèsto uzgòra Ràsi, na vè drùge bõnde, jedòn vèli kršìn, i da je tù trèbala bit Ràsa. Ràsa ili Àrsia, kakò se taljònski zovè. Nì se zvolà zãjno takò, nesò nje zdèli takò jìme, nego so zdèli ìme tèmù gradìcu Libùrnija. Ali govòri se da tò nèkega nì kuntentìvalo i da nèka se zovè Ràsa ili Àrsia. Kakò got bilò da bilò, jã vèrvan, kì je utè da se zdène ìme Libùrnija, je tò utè jer je tò zãdnji gradìc va libùrnijške Ìstre. Libùrnija ìma svòj kunfìn kako hòdi kanòl ot Ràsi. Šlovèk danãška zaspròvlje prìde do tèga da je zbaljãno zidàt Ràso prkè vi drùgi gradìci po Tòlije, onì so se pòkle dozidãli, a Ràsa ni imèla kãmo. (...)

Mòj otãc je tèško mùko sò va kòvo. Nì utè, ali onèga vrèmèna je mòra pòc, prkè iskãli so da decã ot kòvara mòrajo pòc òpet o kòvo. Žòc? Onapût ni bilò librèti, ni bilò tolìko skòlah... ni bilò tolìko librèt pa je se racunãlo da je kòvar sè onò cã je znò kokò je va kòve prenošì na svòjèga sìna ili ànke na svòjèga nùka. Takò da so sìni pridèvali na jedòn položãj kako cã je bì otãc. Mòj nõno je bì stòri kòvar. Òn je dèla va Njèmačke, dèla je va Frãncije, va Bèlgije... i kãt se je tornò pòkle Drùge gvèri vãmo, onapût je sò o kòvo. I poh so iskãli njegòvega sìna, tò je bì mòj otãc, da i vòn prìde. Prkè òn je, mòj nõno, magãri bes skòli i sè,

ali već je dëla ko obahäjar. Alôra, tô obahäjar, tô prïde vônka od nëke njëmačke bešëdi, jã ne znôn jùsto kako še tã bešëda recë, ali tô bi bilò žäjno pòkle inžinjëra. Jã nešôn nïkat bï va kôve, mišlin, bï son va kôve, ali nešôn nïkad dëla o kôve, ali bit dețë jenëga kôvara je tëško bilò.

6. 2. 14. Ogled govora Repende

Monolog Zdenka Faragune

Mï smo bilï poli Kôši. Imëli smo blïžu môre, pa smo imëli rïbi, i drëvo, i kampãnjo. I doh nï bilò kôvi, tô je bilò glãvno. Va Repënde je bilã vëla šíromãšćina. Pališki so imëli ot Klãvara dôle, kokò še žovë, od Plominã pa do Rãpca, šë je bilò njïhovo. A vï drugi so dëlali jùsto ža prezivët. Dòk ni pòcela kôva, tũ je bilã trãda šíromãšćina. Nï bilò drùgega! Mï smo imëli kùco slãmnato, pukrïjeno. Jã je ne pãmetin, ali brãt nãvodno jô, na onë starëje, jer òn je trïšti prëvega rojën. Òn pãmeti da je kùca bilã slãmo pokrïjena.

Va mojë generãcije naš nãnke ni bilò takò mirãkuli pũno. Mï smo žãdnja generãcija kã je imëla škòlo va Repënde. Do cetřtega rãzreda je bilã škòla tu prëku, kokò mi žovëmo, poli Bòrtul. Viš, tãmo je tô. A va pëti rãzred še hodïlo Labïn. Takò da jã son fini do cetřtega va Repënde, a pòkle menë so vïše šï hodïli va Labïn. Vïše ni bilò decëh. A prvo so bilï dvò rãzreda, i tò krcãto, tò nešï moglã... cã je bilò pũno decëh. A šëzdesëteh lët kat je onò pòcela kôva slabëje i takò, onapût je pũno ljũdi slò vônka. Še slò va Mëriko, uglãvnon va Mëriko. Jïma pũno famëjah kë so cã. A i pũno ljũdi od Repëndi je bilò na bròdah, pogòtovo gòre ot Kôši. Takò je i Rãbac nãsta od tëh ljũdi ot Kôši jer so še Škòpci i Kôši kalãli dòleka. (...)

Va kôvo so ljũdi hodïli hòdoć. Menë je otãc va Rãšo hòdec hodï od Repëndi, i na Štrmac. Na Štrmac mu je jòš bilò blïžu, ali i va Rãšo je hodï, ni bilò drùgega. Kôvarice so tek kašněje pòcele. Ali prvo so hòdec hodïli, šë: snëh, lët... A pòkle je kôvarica peljãla, od këga lëta ne znôn jùsto. A kat son jã bï mlòt, jenò cetřri-pët pũti na dòn je peljãla korjëra nëka... *Žlãtica* še žvolã, jenã mòla korjëra kã je peljãla od Labinã va Repëndo. Ne znôn ko je dvãjšti ljũdi moglã, ali onã je sãke dvë-trï ùri hodïla vãmo. Mï smo va škòlo uglãvnon hòdec. Jë, jenò vrëme je bilã korjëra, ali valjã še nï šplotïla pa je ni bilò, a sadã jë, sadã peljò decã jùtro. A mï smo dũgo hodïli hòdec. Šãt, jùsto ne mòren rëć kòliko, ali dvë-trï lëta son jã hodï Labïn hòdoć, a jenò lëto već pòkle je bilã korjëra, takò nëšto. Ža dõma smo vïše-mãnje vãjka hòdec, i kad je bilã korjëra. Fïni šï okolo pòlne, i onipût šï šëba dõma hòdec. Dolënja i Gorënja

Repênda, mî nesmò šì škùpa hodìli. Nesmò po šêjne cêšte hodìli dõma. Onì so hodìli preko Štreljãni, a mî vûda. A nèki put smo mî znãli pòc s njìmi tàmo pa ondã preku brêga dõma. Ali uglãvnon smo se šprovljãli mî tûka, Kõsi, i Gorènji Rãbac. Poli spîni smo se nõšli i tàmo smo se tûkli, kî ce do spîni prît. Kî je prîša prîvi, je osvõji spîno, pa smo se mõçili... Põkle šì prîša šã mòkar dõma. (...)

A kat je prîšla televîzija, onapût smo zêli škanjètiç i poli šusêda smo šlì, prîvi kî je imê va šelè. Tõ je... kõko va çine kad šì hodìla, šêjno: škanjètiç od dõmi i „Dõbar vècer, jã son prîša!“ Menè je lèpo danãš šrõn kad se špãmetin! Poli šusêda, nèkega Zùpiciça, õn je prîvi imê televîzijo, i vãjka smo mu vèšili tàmo.

6. 2. 15. Ogled govora Snašića

Monolog Zdenke Načinović

Jã son od Mõleh Turîn. Tãmo mi je bilò jòko lèpo, jõš lèpše nego poli Snãšić. Kad son bilã ja mîca, ondã smo se pûno igrãli. Nesmò imèli ìgraçki kako decã sadã nego smo imèli... jenò pûpo son imèla, jenò mîco boršètico... i takò i mojè prèteliçe. Jedõn lèpi rikõrd ìman kad smo kühali va jenèn dolcè. Ondã mi je tàmo têta Tõnka dolã pijãti prõvi i lonãc za kühat. Kühali smo manèštro, kumpîr smo rëzali, peštãli špèh i tõ sè kühali. Smo imèli nèki prèteli, brîžni, dvõ siromãha, nesõ imèli dõma, i onì so tõ jãli, tõ manèštro. A jedonpût, kat smo kühali, jã i nèke prèteliçe kê so se pòkle oženìle o Pulè i jõš nèka od Turîn, têta Tõnka mi je dolã pijãti za sèh nãš, mãlo dãlje od njène kùci, i sì pijãti so mi šlì o dolãc! A nãnke jedõn se nî razbî! Tõ još pãmetin ko da je sadã, èko. Ondã son rõsla... Imèla son mãlo... Od õsan i pól lèt mi je ùmrla mãma pa son bilã mãlo sa nõno i sa tãton. A pòkle son upoznãla mojèga mùza, Brãnketa. Kad smo se oženìli, jõš smo stõli poli Turîn, poli mojèga tãta, a pòkle smo prîšli stõt tù poli Snãšić. Dèlali smo kùco. Brãnko je utè dèlat kùco, jã nesõn. Jã bin bilã šlã o stõn, ali õn je utè kùco. Prîšli smo poli Snãšić jer poli Turîn nesmò smèli dèlat. Ne mòre se dèlat kùci nego sãmo dozidãt, a mî nesmò imèli kamo širît, takò da smo prîšli tù. Smo kupìli od õpcini terèn i tù je õn pòce dèlat kùco, i dèlali smo je jenò jedanãjs lèt. I ondã smo prîšli tù; veç son imèla dvè otrociçe, Natãlijo i Lùcijo. I od onapût vèka smo tù poli Snãšić, a tàmo mi je poli Turîn tãta, takò da smo sãki dõn ãnke tàmo. Mõj mùš vèka, sãki dõn rê obavèzno, a jã jenò četìri-pèt pûti na šetemõno. Ìmamo kampãnjo, ìmamo ùliki tàmo. Brãnko ìma pûno ùlikah, ìma tñsi... Prvo smo imèli krãvi, vîše nîmamo. Mõj tãta vîše ne mòre, mìslin, õn mòre i bî, ali nèkukor smo ga zmutìli da sè tõ vîše prodõ. Je imê na krãje jenò, ali sadã vîše nîmamo

njš nego kôkoši. Sêjno tâmo vëka dëlajo. Verdûri ïmamo: mâlo blitvi, mâlo salôti... sêga ïmamo tâmo... mřkvi, kumpîra, i takô dâlje.

Prvo su ljûdi hodili va kôvo, sï mûški. Nôno môj je hodï va kôvo i sï njegôvi susëdi. Sï so hodili va kôvo, i tô hodoç. Ôn je hodï na Štalije, a nêki so hodili va Râšo, nêki so hodili Labîn, nêki na Vïnež, i vëka hodoç. Ku je bilâ kâ oštarïja, so se mâlo fermâli. Poli Snâšic tù je bilâ vëka oštarïja, so fermâli kat so se tornivali dôma. Brîžni, nesô imëli... va škrpëtah so hodili, ili va nêkeh škôrnjah ili takô... a škrpëti, najviše so bilë škrpëti, škôrnji so bilë fôrši pökle, kašnëje, a ne kâd je môj nôno bï. Ali najviše so ljûdi dëlali na zemljë. Sï so imëli onapût krâvi, sï so se mûcili mâlo zemljï dëlat. Žënske so bilë dôma. Nôna mi je bilâ dôma. Nôna mi je bilâ najbolja na svëte, kako i sâkemu. Onâ me je najviše gojila. Imëla je devedesët i jenô lëto kat je ùmrla. Takô da je rivâla pûno... skôro je Mârina od Natâliji docëkala. Pranûki ôbe dvë je docëkala, a jöš da je i Mârina, ondâ bi bilâ... nânke ne znôn câ bi ondâ bilâ! Nï mi bilö jôko gřdo, ali gřdo je kad nïmaš mâmi jer onâ ti najviše trëba, i va sâken menûte, vëka – kad si mïci i kad si vëli, kad si stôr... vëka je jenâ mâma.

6. 2. 16. Oglad govora Svetoga Lovreca

Monolog Laure Juretić

Ne znôn ku še ti domišliš, ja bësen prodâvala verdûro. Kat so otrociçe hodile o škôlo Koromâšno, ja son gi vâvek peljala jutro, jer nekukor so trôpo gubile, jutro nešö mogle pöç onoliko rano s kurjéro od dëlovci, jer so çelo ùro çekale. Ondâ bi njïn rano finila, a dvë ùri, tri ùri popölne njïn je bilö dugo za çekat pa bësen slâ pö njeh. Pa bin njïn reklâ: „Ja çun prit Koromâšno, çun bit dôle poli kûc (kâmo ïma šadâ butëgo ovâ).“ Ja bësen napûnila vitûro, bësen napûnila kašëti. Šon imëla fažolëti, broškvah, blitvi, së verdûri, biži, mřkvo, pomidôri... pûno tëga. Änd'ela Šarta bëse vâjk žëla za klâš va škrinjo pomidôri. Nikat ne žöbin, jedonput je prišla, brîžna, danâš še domišlin, mi je dëlala milo, Äna od Bôžeta ženâ. Šë je špijala brîžna i së. Je reklâ: „Bite mi mogle dât dôkle pride plöça na düh? Bin žëla mâlo fažolëti za živo žëljo; ki lépi fažolëti jimate...“ „A vëro çun, mojâ Äna! Žamite câ çëte. Kat budete mogle, çete mi plotit.“ I štvârno je bilâ žëla, kolike štvôri, takô jenô bôršo. Ma kadâ je prišla plöça, onâ je bilâ poštëna, je prišla žâjno plotit! A znôs câ so dëlale Mëri i Šûzi kad bëšo dôle priše? Kad bësen pëzala: „Mâma, hiti jös mâlo!“ Onë bëšo jös užgôra... Štvârno so imële jenô šrce, so bilë pröve i dobre. (...) A së son tö va vrte imëla. Šöma son kopâla. A göre smo imëli cenice, tïši, ùliki... Prvo lëto câ smo prevôrali, preôra nan je s onën vëlen trahtôron Marino, i

mùs je s tèn mánjen žagrñù, i smo pošéjali trukinjo. Tò son sé na rùki kopála. Ma klósi, takò vèli...! Žnós, zemljà opocinjena. I ti klósi, žènske kad béšo pasále na mášo i od máši, lépo já vónke béšen imèla pèžo i béšo prišli kupévat.

I kunići son držála. Pedesèt kunić jedonpùt mi je žaklò za gùt oni brèk od pokójnega Ànd'ela Pèreta. Òn je imè jenèga breká, kokò poli vrága se žvò... ne žnòn víše. Mu še je molò, je úsa. I kunići son gòre imèla, so bili o žápren, ma je ražbi zico. I já jùtro rèn njin dát jés... Aj máma mòja, kedè so ti kunići?! Sé žakòljeni: nekemu je pojò nògo, nekemu za vròt ili nèšto, toliko da ni bi jedini cèl. Tri kunići so bili uštáli. Dvò gòre so se pot štuk škrili, a jedòn je úsa, son ga pòkle drùgi dòn nòšla o šmrèkah. I nikat ni utè prižnat. A dvè žènske so vídele breká da je pašò sprèda kùci. Dvè žènske so se dòle poli kùci govorile, so bilè na cèste, i onè so vídele tèga breká da je šà okrvòvljen kakò je tò žaklò i sé, i kadèno... Já son videla breká, mi je pašò sprèda kùci, tù po vrte vónke. Ma cà je tò, cegòf je tà brèk? Ma cà je tò, kadèna? Jer je bilò cùt. Šon se štála, žájno son pòcela pensát, ma da ni bi òn fòrsi gòre menè o dvorè? Jer i Medànciçu poli Viškòvić hi je bi žaklò i pokójnemu Romànu Paviću, ànke òn je držò kunići. I nikat ni utè jedinemu prižnat. Nešòn pitála ni da mi plòti ili nèšto, šámo reci, neši krif, še je molò, neši ga pošlò... Àli da tò njegov brèk ni štòri. Ma víš kokò pòkle plòto! I òn je njegovò plòti, onakò mlòt je bi šò finit...

6. 2. 17. Oglèd govora Svetoga Martina

Monolog Rinalda Radičanina

Jà son bàš ot Svètega Marína. Rojèn son Labinè, ali va Svèten Martíne od vājka. Màt mi je dòle s Paradíža, i sà famèja je tàmo. Sàt smo se máló raštřkali, ali mojà famèja jê, i bràt mi je tàmo z njegovu famèju va selè. Mí smo četřiri bràti: jedòn je va Mèrike, jedòn je va Rápce i dvò smo Svèten Martíne.

Svèti Martín je nèkat nàvodno bì òpcína, já se ne spàmetin, i bòlje da nè. Ali já se šperòn da cé i jùtre òpet bìt òpcína. Přvo se zvò Svèti Martín, ondà so bili kambjáli va Martínski, i sàt so tò òpet tornàli, Svèti Martín. Tà svetàc, svèti Martín, po tèn se dòbilo ìme. Ìmamo dvè crèkvi. Va jenè, je vèla crèkva od svète Àni, a nùtre je je jedòn svetàc ànke tà svèti Martín. A mícà crèkva je máló starèja, onà je Svèta Marija. Svèta Àna je na dvàjsti šès sèdmege, je blàydan, i vāj so bilè tè fèšti va crèkve i sprèda crèkvi, i takò. Bì je nèki samònj, pridèvali su, nèšto cà je bilò tò dòba... Pridèvali su, kad son bì mòli, gòre od Brsečà s tèmi

někemi hrůšvicami... i črěšnji su već nēke finjīvale, nēke su bilē još ovē zādņje, i takò. I pòkle se je mǎlo stòrila tà fěšta, pogòtovo sadà tèh zādņeh lēt, fěšta od vinà i turizma, tàmo o kòrte od baròna. Nūtra būde tà fěšta i takò, dòsta ljūdi, degustàcija vinà, nēko jēs se nūdi domòco, i takò. (...)

Tàmo je živē baròn Mikùla, kakò so ga zvòli. Òn je imē ta kòrt. Tò je bilà famēja, čà so bilì trī bràti, onì so imēli Labinē, kedē je muzēj sadà, tò je njìhovo bilò. Tàmo na Dubròve sē so imēli, sē je bilò njìhovo od starīni. I ondà so ljūdi dēlali poli njegà. Imēli su kampǎnju, a vaīsti su pridēvali na žrnòdi, i mužki i žēnske. Jòko lēpe besēdi so ljūdi govorìli za tēga baròna, a bilà je i tà ljūbavna šcòrica jòko lēpa: je oženì jenù udovìcu z dvēmi decàmi, i pok je imē još trī decà, i jòko srěčno so živēli. (...) A baròn je sòdi trīsi, kampǎnjo je dēla. Jà ne znòn ko so imēli na pòl, kò... znàči, kokò so dēlìli: ku je imē proscà, koliko je kēmu pripàdalo. Ljūdi so dēlali poli njegà, njīn je dāva marēndi, dāva njīn je i vinò: pòl lìtri mužskemu, a kvartīn žēnske. Dēlalo se sē, od Dubròvi do Svētega Martīna, je bilà dòsta dobrà zemljà. So bilē drugòšlje vremēna, nesò fòrši toliko šūši bilē... a fòrši je bilò i hùje?! Krvòva zemljà, tà boksīt, onà je dobrà ku je vodì. Ku je sūša, ondà nī nīš. Trīsi su dēlali, imēli su tī vòcnjaki, sodìli su kumpīr... Pòkle je bilà vòjska, a òn je p̄rvo vòjski tò pròda, i pòkle so tī ljūdi, kī so dēlali, so dobìli kùcu i kampǎnjo i dālje. Kampǎnja je tàmo još mǎlo ostàla, vēcì kūs se ne dēla. Sād tù i tàmo nēki dēla. (...) A tàmo so ljūdi imēli, sàmo Martīnski s òkolico je imē preko dvò miljāri krāvah. Danàs ja mīslin da na Labīnšcīne sē, fòrši i s fārmo, da nīmajo dvò miljāri krāvah. Jà znòn da smo mī imēli dēsēt krāvah, da smo imēli dvājsti prosòc, ovòc... da so susēdi imēli dēsēt krāvah, nòno mi je imē dēsēt, dvājsti krāvah... Ni bilò kùci kà ni imēla krāvico-dvē. Dēlali so kampǎnjo sī. Dēlalo se je na rūki. I kī je imē srēcì da ìma mǎlo tēga blòga, krāvi ili volì, ondà se tò voràlo š njìmi, dok nesò prīšli tràhtori. Ali onapūt so i volì nēstali. Vīše nesù bilì potrēbni, a čùda su jāli; vēle špēži, a korīs mòla.

6. 2. 18. Ogled govora Škitace

Monolog Lidije Basaneže

Nàs je bilò dēvet decēh, já sòn bilà nājstarēja, i otàc i māt – nàs je bilò jedanājš. I tù je trēbalo sàki dòn pūno kùhat. Jùtro ni bilò kafē i mlekò nego je bilà jùha brstulàna ali panòda. Jùha brstulàna še dēlala, še stāvilo mǎlo ùlja i na ùlje sí stāvila mukò, sí mukò mǎlo šprázila, mǎlo sòli, i sàmo pòdlila ž vòdo. I tò ti je bilò jùtro za pojēs, namēscto kafē i mlekà. A vādne, ali s̄mo palēnto, ili brudēt ot kumpīra še dēlalo. Še na ùlju kumpīr prázilo, še ga je pòdlilo,

málo kunšervi, i tó ti je bilò za žabelit palénto. Ali srdélo slóno i palénto. Ili pašutice, palénto ili pašutice, šáki dón. Ili ribi ku je bilò. Ribi šmo kupili, ili šmo hodili, mój otác je žnò hodit na ribi. I večer, šáki večer, maněstro. Jedón vèli lavec maněstri. I tó ši móra šáki dón jěs takò. I ložánji šon dóna mešila; šon hi umešila, ne bi štòli o mojé kúće! Mića šon bilá i nájstarěja, i já šon vèka mešila za só famejo. I krùh šon pot crěpnjo peklá, vèka, oné vèle štruci krùha, kokò šon nánke rivála takò... Šon pócela krùh mešit, šon imèla sédan lét. Kat je mojá šeštrá, Milica, še rodila, mojá māt je bilá o bólnice, i mój otác je cěka jenò tétu da će krùh mu umešit, ali nikad da príde. I òn mi je štávi jedón štolić i prontò vòdo i šè, i kvòš, še je kvòš dóna dèlalo, i šon umešila krùh ot sédan lét. I od ona pùt šon ga vèka mešila, ni uté krùh jedini mešit nego já. A je bilá vèca štruca nego já debòto! Tò ti je pròva íština, šè cá govòrin.

Ža palénto šmo imèli trukinjo dóna, tò šmo ošúšili i šmo mlèli na žrnof. Imèli šo ljúdi žrnof, mi nešmò ga imèli. Je imèla šušéda, mi šmo támo vèka mlèli. A živèli šmo ot kampànji, slovèk je imè dóna. Góre še kumpir šodilo, i cenico, i trukinjo, šè! Úliki je bilò, še je úliki pobiralo kí je imè. Gròjže prvo ljúdi nešò dèlali. Úlik je bilò, šmòkvi, tèga šo imèli, ali gròjža jòko málo. Mójá nùna běše imèla támo něko gròjže, a mi šmo vèka dèlali bevòndo. Prké tò je bilò šáke fòži gròjže grěšto i tò še dèlalo bevòndo. A Žváne dòle pokójni je dèla za pit ot šmrěkovnic. Je tùka šmrěkovnice i štávi mocit o bácvo i pòkle je prišlo vónke kako pašarèta, tò je hodilo na nòš... Ní bilò viná po Škitáce niš. Imè je oštarijo Kárlo Škútić, je prodáva vinò támo i biro. (...)

Drevo šmo po žimè šèkli i nošili dóna na ràmene, oné vèle bakèti. I bremèna šmo nošili. Vòdo še hodilo žèt na Vèli kòl, a mi šmo imèli kalánico. Náša fameja je imèla kalánico. Šo bilè tri kalánice na Škitáce někadar, a pòh še gi je štòrilo. Tvojá nùna je bilá pòkle štòrila kalánico, i pùno od njih. A kí ni imè, je po vòdo hodi na Vèli kòl. Brènto, plašćenico nò še – tò je ženška nošila na životé. Od blòga šmo někadar imèli šámo proscá, šmo proscá držáli dóna. Š tèn proscèn šmo še dòšta hronili: za měšo, za špèh, za mās... Jedonùt šmo jenò kòžo imèli, otác je bi nabávi jenò kòžo nédere. I kat je priša pòp na Škitáco ž dèklo, mój otác je dò njemù kòžo, da oni imajo mlekò, a ne mi kí šmo decá... mi šmo júho brštuláno! Šmo plákali žat kòžo. Tò ti je íština! Pòp i šeštrá šo bili, dèkla; šo vèka govorili da pòp ima dèklo. I òn je, pòp, mùža kòžo, i kat šon já hodila nùne támo, mića, vèka tà kòža je blejála. A já šon vèka je gljédala, mi je dèlala mìlo da je poli njih, da ni poli náš dóna.

6. 2. 19. Ogled govora Škvaranske

Monolog Nine Bastijanić

Šelò je danàs pròžno. A šine mòj, bilò gi je! Kući inšòma šo bilè sé pùne, najmanje četiri-pèt o fameje je bilò, a sedomnàjs kùc. Nèki je bi mrnòr, nèki je živè sàmo od zemlji, i nèki je hodi ànke Koromàšno na dèlo. Bèšo šli na vrh Škitaći gljèdat, tò je ànka mòj bràt, ja lèpo pàmetin, ku je priša kokòf bròt, za pòj krcàt cimènt na rùki. I ku ni bròda bilò, je tornò nàzat. Ne sàmo òn, nego jòš i drùgi. Jànka od Ròvan šo hodili Koromàšno jenò vrème, sé na nògi. Še je hodilo i Labìn hòdoć, però, nikat sòm jedòn. Vàjk bèsemo še dogovorili za pòj Labìn, šušèdi, ali nikat jedòn sòm ni šò prkè je bilò tri ùri za pòj Labìn i tri ùri za nàzat. (...)

Šàki je imè òvce, nèki je imè i kràvi. Šàka fameja je imèla kòkoši, òvce, a tovòr je bi vèla laginja: še je gonylo pròšće, sé... Ši živèla ot kampànji, i ku ši pròda kakòvega jònca ili čà je bilò... Ku ši ti prvo požèla, najprvo šmo šli poli tebè, pa šmo šli poli njè, i takò dälje. Ši nòša šlovèka ki ti je vòra, ki ni imè, koko mòj otàc. Òn ni imè, mi šmo sàmo òfce držàli, a mòj šèkrof je, dòkle je mòya, je hodi oràt, i takò i drùgi. Većinon še je kopàlo, šo ljùdi kopàli sòmi čà šo više mogli. Ž vòžon še je drèvo peljàlo od dùgega. Ki je imè bliže, je ž tovàron. Većinon šo žènske hodile za blògo, a muški šo dèlali va kampànje. Žènske bèšo žèle prèšlico, bèšo prèle, plelè... A kampànja, še je šodilo i trukinjò, i pažul, i kumpir, sé tò. Ni bilò tèga koko danàs čà šòdo, tè verdùri, prkè ni bilò vodi. Ki je imè kalànico, ma je bilò máló i kalànic. Jedòn kòl je bi žòda kući, ne žnòn ku žnòš kedè je štò Bòriš, najprva kùca, onà vèla, kat še pride va Škvarànske. Dubòk je bi, še žvò Živi, i nùtre je bilà vodà kako ž kalànice. Tà kòl še je rižervàlo, tò še je držàlo sàmo za ljùdi za pít, a drùgi kòl je bi za blògo. Va brènte še nošilo, jòš šadà jiman jenò brènto dòma. Ž vèlen trbùhon šon nošila vòdo, i brèmen! Danàs bi žàjno utròk š njih škoči! Pòkle šmo štòrili mi kalànico, ma prvo ne. (...)

Po žimè še pobiralo ùliki lèpo. Ni še pobýralo koko šadà ràno, nego ot Švète Katarini dälje. Tò je bilò ùlik da šte željili da gi nimate! Ondà še dèlalo ùlje. Dòma še maštýlo lèpo, va vrèće, i ljùdi šo maštili... Ùliki šo bilè va vrèće i ti šo hitala nùtra kùhano vòdo, i onapùt bèše š tèn poštolòn, da ne ljùdi žgorò nògo. Kad bi prišlo vònka, bèše še ga štàvilo va jenò vèlo làto i tò bèše ùlje prišlo na vrh, a vodà bèše še otočilo čà. I ùlje je bilò, a neši ga moglà prodàt prkè šo ga ši imèli. Ùlje še držàlo va kamènice, ot kàmika lèpo. Trši šo ànke imèli ljùdi, ali pùno mánje nego danàs. Šo še bávili više ž vùlikami i ž tò drùgo kampànjo. Máló trš, máló. Neši smèla nánke jedòn gròš žèt, sé puštit za vinò. (...)

Nì se dèlalo va nedèlje. Šo hodili ljuđi h màse, bèses gi videla hodit od vrhà, na vrh Škitáci. Na Škitáco šo hodili većinon, prké hi je interesívalo, prké je bilà uštarija poli Kàrla, je bilà oštarija poli Škutića. Ljuđi šo hodili pit, igràlo se na hòrti, mòro... kantàlo se... ànke jès. Kada bèsò šli h màse, bèsò se fermàli. A ženske šo slé svòj pùt dòma. Mús i ženà málo šo hodili, fòrsi ki ni imè decè. Ki je imè dòma, ti šì imèla škúhat i prontát...

6. 2. 20. Oglèd govora Štrmca

Monolog Milke Stepčić

Kat šo se môj otàc i mojà mät oženìli, onì šo tàmo štòli kedè je fàbrica sàdà, tàmo onà kùca od Jurìni kà je žrùsena. Onì šo tàmo štòli i odonùda môj otàc je prìša štòt na Vìnez. I kad šmo mì prìšli štòt na Vìnez, valjà jà šon se imèla ža rodýt, a tà kùca je bilà pres brkòni, pres vròt, sàmo žít. I tò šo sè nèšto škřpali i šmo ondèka, pa šon se jà rodìla. Jà šon ròjena na Vèneze petnàjs pètega dvàjsti devètega lèta. A na Štrmce šon od kvarnòr i sèdmega lèta. Šon imèla ošomnàjs lèt kat šon se oženýla. (...)

Mojà mät je petnàjs pùti rodìla. Ne jedòn pùt, petnàjs! I šì decà šo umìrali. Šì! Rodìla je, je ùmra, i fàla Bògu. I pòkle, mojà mät je žgubýla vèrico od žakòna. I nìkat ne žnò ni da njè je bilà vèla ni önò; žgubìla jo je i bòh. I pòkle je tò vèrico žgubìla, šì šmo zuštàli žìvi. Šì! I nìkat ne žnò... I onà je tò vèrico žgubìla i štròha je imèla mojèmu ocù pràvit. I jedòn dòn da mu je reklà: „Žnòš, Mòrko, da jà šon žgubìla vèricu.“ „A kedè, Ivòna?“ „Mà, jà ne žnòn!“ je reklà. „Jà ne mòren rèc kedè šon je žgubìla.“ A òn je rèka: „Kù šì jo žgubìla, cemo kupìt drùgo!“ (...)

Šìn môj, nàs je bilò sès. Pèt bròt i jà sòma seštrà nàjstarèja. Vrème vòjski je bilò. Jà šon hodìla va cavàtah Švète Katarìne, na Picònsćino, va Gràcišće, va Ceròvlje, va Štòri Pàžin... iskàt intròdo. I tò šì lèpo nošìla na životè: trukìnjo, cenìco, cà je bilò. I šmo jo lèpo mlèli dòma i kùhali. Nèki put je bì škřòp, nèki pùti je bilà palènta, nèki pùti je bì krùh od trukìnji. Žnòš, jà nìkat nešòn plàvala ni ne žnòn plàvat. A Ràša je bilà kako vidiš tàmo, sè pòplava, ma nešì imèla škřòs tavalòn ža pašàt ž vrèco ot petnàjs-dvàjsti kíl na životè. Ku bis bilà slà nùtra, šì bilà slà nùtra. Kàt šì pres pàmeti, šì pres pàmeti! Žnòš kat šon se od ošomnàjs lèt oženìla da šon bilà pres pàmeti! Jà bin ti danàs pokozàla va Picnè kedè šon jà špòla, va jenè kùce razrùsena, a dòs je pàda i lèvàlo i grmèlo nèka te Bòh ocùva... Takò je bilò, jòko tèško. Ne dàj nan Bòh onakò docèkat, ali ne prontùje nan se jòko lèpo! (...)

Ali nìkat mojã pokôjna mãt nì prnešlã jenò brèmen intrôdi dõma va vrême vòjški, ku ne šè jã i môj brãt ovã štarèji. Mì šmo hodìli po intrôdo prèk, i môj pokôjni otãc. Môj otãc, lãhka mu zemljã bilã, ma dõkle got šon jã žìvã, jã ÷un tõ pãmetit, prkè bòljega ocã nì rõbìlo! Òn bi rëka: „Decã mojì, ku van krùh dišì i ku vì prìdete va tõ kùco, da ne bìte nìkat ž vãsemi rukãmi tikãli jedìnemu nìc ni va tõ jìme pitãli da bite žèli!“ Tõ je njegõva bešèda bilã. A môj otãc je bì i jõko od škêrca, i jedõn šlovèk kã še ni nìkat jõdi. A mojì brãti šo ga imèli štrõha! Òn je šõ na kalãnico, õn je žãšvikõ, i onì šo bilì koko pulãstri o kùce. I õn je vãjka govori: „Decã mojì, šãkemu recìte lèpo i kedè got mòrete, ljubõf štorìte!“

6. 2. 21. Ogled govora Trgetara

Monolog Marinele Gobo

Mì imamo mãlo dãlje od dõmi kampãnjo, trši. Però, vò lèto, šon bilã kuntènta prkè, pòh gi môj šìn dèla, jõš nìkat ni bilò toliko cùda grõjza. Nìkat toliko! I jõš šmo še jã i õn govori: „Vìš kè lèpo, ÷e bit Tèodor kuntènat!“ Vinã ne bimo imèli nìkat toliko. Magãri ni jedini jõko žã pit, ma šèjno ti je drõgo da imãš kad dèlaš. Alõra, šo prìšli divi prosci, je šlõ še. Žnõš cã ÷e rèc, šè! Takò da nìma nìš. Jã iman udè jenò mrvico vrtiça, tõ šì dèlan žã pašãt vrême, jer me pježõ. Jã mòren bit jõdna, jã mòren bit dešperãna, cã ÷eš, ma kãt priden o vrt, jã šè žõbin. I ondã jutro grèn glèdat ku je pòcelo viložãt, šãki drùgi dõn, i š tèn še žãbãvin. I oškùš travico, pa nãnke ne rèn žã tèn da bùden jenò pòr ùr va vrte. Tõ jõš šadã dõkle šmo mì dvò, pòkle ÷e še i vrt žãtrt. A kì ÷e dèlat?! Tõ pòšneš šè... Recimo, ti šmèta dã ti je grdo poli kùci, i tũ ÷eš pòsodit rõzico. Pa rès jõš mãlo dãlje. Štãviš dvò radiça. Pa ti še vidi lèpo da imãš, pa jõš mãlo dãlje... i takò da tã vrt ti pòštõne kao nèki... žãbava, cã ja žnõn. Vò lèto je bilã vèla šùša, zemljã je bilã teplã, i šadã je bi dõš, še je namocilo i šã õpet šè cvatè: jãbuki, ciburi, jõrgovan... Ænke špãruh jè! Koliko špãruh še nõjde. Nè da ÷u še folit kì žnò koliko, ma pèt-šes špãruh ÷eš nõc ku pòješ tũ bližu žãjno. (...)

Mì šmo imèli proscã, tovarã, šmo imèli kõži, õvce, šè tõ šmo imèli. Ni tõ bilò nèšto vèlega. Šãka kùca je imèla ili krãvo, ili takò. Šì imèla domõco mlekò, prkè šì kupila poli ljùdi. Šì kupila mlekò ot krãvi i je bilò lèpo onèmu kì ga je prodò i onèmu kì ga je kupi. Prosci šmo žã mèšo... ma nešmò imèli, bimo bilì jenèga, nèki put dvò, ali rètke dvò. Mì šmo imèli švõj pršùt, šmo imèli švõjè kobašice, šè šmo imèli dõma švõjò domõco. Šìr od uvòc, pokõjna mãt je dèlala šìr. Nõn beše dolã mlekò od kõži o kafè, a mlekò od uvòc je bilò žã nũno i žã šìr. A mì mlekò ot kõži, jer od ovòc je bilò bòlje žã šìr. Tovãra šon imèla jõš, šo onì veç bilì vèli,

son hodila na njivi. Továra i vožíč smo iméli i mi smo hodili po drévo, pa smo na njivah košili tróvo, da ni poli trš trovi. Bimo bili pokošili pa bimo žéli z vožíčon dóna za továra. Bimo stóрили kópo. Danáška mené pježò, já bin továra žéla, ma zò me više ni. Já iman léta kat ne mòren zò njega délat, áli da bi me pježálo, bi. Já bin še lépo séla, udé góre na židíce, i lépo me je peljó na njivi, i gonila še góre i dôle... Tò je bilò áltroke motór danáška! Ku sí jóš kéga inkontrò takóvega, je bi káko i ti, ni te bilò srón. A kòkoši iman i danáška. Ánke puráni smo iméli. Já son lóne ubila dvò purána, je imé šáki dvájsti kil cištega méša. Vèci négo kožlíc ot mojéga Žòrana! Od Žòrana kožlíc je imé trinájš kil, a mój purón je imé dvájsti. Já volin blógo. Já kat iman, ondà cú ili drzát, ili nécu. Kad še navádiš na néšto, ti je lépo. Kad búden jedón dón kòkoši ubila, ce mi bit zól, prké son navádna imét. Ne toliko da iman néšto ot njih, négo mi je grdo videt próžno gunò.

6. 2. 22. Ogled govora Vineža

Monolog Daniela Zulianija

Mój otác je príša kedè je bî njegòv otác. Òn je ùmra, nòno je ùmra. Nóna je uštála udovica z dvèmi šíni i jenò hcér. Tà hcí še oženíla, normálno, a otác, òn je bî va àustríjske vòjske i prvo tēga je navigò jenò pēt lét, i ondà je mōra puštít. Jòš jedón brät je bî, òn ni bî va vòjske nego je dēla dōle na Štalíjah. Pòkle je finilo sē tō, bilò je, kî ce oštät z māter. Tà mläjji brät, òn ni imé toliko mīlošti, òn je pòrti... Je zé o facól nekòliko ròbi i je sò va Plomîn i tàmo je sò na bròt i pomàlo še inbarkò, i takò. A otác je uštò z nòno. Òn še je ožení poli Tomažíc. Príšla je španjòla, va trī dnī so slī dvò decà i ženà. Pòkle še je prežení òn. Mī smo šī po ovē drùge māme, náš sēs. Jenà štrnišna, Ûlika še je zvéla, je uštála pres māteri i otác jo je zé s nāmi. Náš je bilò jedanājš va famēje.

O Labinè i poli náš je bilò pēt rāzredi škòli. Nākon tēga še Labinè òprla nēka škòla, avjamēto, kà je prontívala ljūdi za dēlo. A bilà je i jenà drùga škòla, večernja. Já son kat son imé več petnājš lét sò poli nēkeh Blažini udè, so iméli kovacjjo, i otác me je dō tàmo da še vādin. Ali prvo tēga, kad son fini pēti rāzred, son sò va tà avjamēto. Mój otác nī bi pīšmen, ali še snòša. Še znò i potpisät i ànka pročítat onà d'ornál taljònski. I já son stòri dvò rāzreda tà avjamēto i pòkle so me zápòslili va Krāpne. I son fini večernjo škòlo jóš dvē lēta Labinè, takò da več trīšti òsmega lēta son imé škòlo finjeno.

Pòkle je prîšla vòjska, kvarnòr i i drùgega lèta, i so me pòzvali nùtra. Na dèset avrîla sòn se mòra jovìt. Sòn stòri cèlo vòjsko, jenò trî lèta i pòl. Jà sòn bì na bròde. I mì smo imèli nèko havàrijo i pòl pòsadi bròda je hodìlo dòma, petnàjs dòn so jenì slì, petnàjs dòn drùgi. Jà sòn bì na lište, ali kadà je taìsti tò čìta, menè nî... Jà sòn bì va màkine, i sòn pitò, sòn prîša do tēga diretòra ot màkini, jà sòn mu dojàdi, i mi je rēka da so poli nàs partizàni. A sòn mu rēka: „I ko sò, jà ìman pràvo prît dòma!“ Ondà sòn dòbi tò ličēncò kako i sì drùgi, i ondà so me poslālì na kròj. Sòn prîša va Venēcijo, a udēka so bilì karabinjēri, i ondà so trēbale informàciji ku će te puštìt. Ku so bilè dobrè, so te puštìli; ku nè, nešì mòga. Menè so prîšle dobrè i sòn prîša dòma. Pòkle tēga sòn òpet na bròt... Dvè lèta nesòn nìc znò ot famèji. I jenò lèkcijo kat sòn bì na bròde sòn dòbi. Nèki komešàr ot bròda je rēka: „Hòte kalàt onè bandjēri!“, a jà sòn mu stòri takò... Mi je rēka: „Ìmaš kēga dòma?“ Sòn rēka: „Sòn pùsti, ma ne znòn ku je jòs kî. Màmà mi je ùmrla jòs kvarnòr i drùgega lèta.“ Je rēka: „Ku željìs pòc dòma, nemòj tò dèlat.“ Jà sòn kako taljònski bòrac, kako kombatēt, jer sòn cèlo vrēme bì na bònde od tēh Šàvezniki.

6. 2. 23. Ogled govora Zartinja

Monolog Rina Martinčiča

Tò je jenà cùdna šcòrica, bimo reklì, pòkle je prîšla và nòva država. Nòn so stàvili jìme Topìt. E sàt, tà Topìt ti je jedòn širòki kròj od sòmega tēga Zartìnja do Hnàpić, pa tàmo do Snàšić, pa tàmo do Mòleh i Vèleh Gòlji i sè òkole do Becìc. Tò je pròpijo na stòreh hòrtah, tò son jà vède na gruntòvnice. Menè va legitimàcije pìše Tòpìt. Ali jà vājka recēn da tò je Zartìnj, i tò je jèdini pròvi i stòri nàziv. Dòle selò se zovè Hnàpići po ljùdi kî so tàmo stòli i jìmajò jànka tò prèzime. Pòkle ìmaš tutè nèkolike kùci preko pùta, tò so Letišì. Dòle so Škrpocì, pa so Šcurkì, pa so Flòki, pa so tì Hnàpići. Ali Hnàpići, kako selò, bi se moglò rēc da je nòn nàjbliže. Zàdnje selò, nàpret se vīše ne mòre, je Letàjac. Zartìnj i Letàjac nìmajò jìme po nèkeh od selà. Ma nànke Svèti Bòrtul nìma. Udēka je Pustìc, dobrò, tò je jenà kùca, a sadà je prîšlo selò vònka. Becìci bi bilì med srèd tēga Topìda. Drùgeh selàh tutēka nì. Nèkad nan je poštìn hodì od Ràši zgòrun. Tù je zazdòlun fòrši petnàjs menùti do Ràši, a zazgòrun trēba mào vīše. Je pùt kēga so bilì nèkad kòvari dèlali. Nì pùt da bi mòga vīše vòs pasìvat, a nèkat je pasìva vòs. (...)

Jà son se tornò va stòri kròj. Mojà famèja je prîšla vàmò, ali jà son se tornò, prkè onì nesò nìkat tutè živèli, mojà ženà i tò. Jà son tù kùco stòri jer je menè tò mèsto pježàlo. Sìguro

son je mòga storìt kako i drùgi, va Ràpce, ili ne znôn kedè, ali tò je mòj kròj. Tù jà živèjen, tù son se rodì. Jà željìn tutèka i umrèt. Mojà stòra kùca je tutèka nižè, pròpijo va selè, jenò stò mètar otùda. Jà son stòri kùco na svojèn terène. Tò je bì nèki strnić ot mojèga pokòjnega ocà, nânke nì bi náš, da je menè otàc pustì terèn. Nesôn utè pòc ñikamor. I ženò je pježàlo. Da nì ženò pježàlo, ne bin bì prìša. Kat son pòce dèlat kùco, udèka je bì vèli mîr. Jùtro so šlè dvè-trì vetùri na dèlo i dvè-trì so tornàle z dèla, i fòrši je nèki šò popòlne va Labîn, i takò. A sadà je to pršèšjòn od vitùrah. Sàka kùca ìma dvè-trì vetùri, ànke cetìre. Mì smo jenò pèt kilòmetar od Labinà, a vùše nì užònce pòc hòdoć, ni z biciklèto, ni z motòron, nego rèš z vitùro. (...)

Ljùdi so se prvo vùše držàli skùpa jer je tò bilà jenà potreba njìhova. Šlovèk je storèn da bùde va nèke kumpanije. Nì šlovèk storèn da bùde sòm. Kat so nèšto dèlali, so dèlali cùda stvòri skùpa. Zòc so dèlali skùpa? Prkè sòmì nesò nì mogli. Je bilò: jùtre rèmo kosìt Jòcetu (tò je bì mòj otàc pokòjni), i ondà se je šlò kosìt Jòcetu. Ta drùgi dòn se je šlò Jòcetu, kad je sèno ošušylo, se ga je šlò spràvit. Ali takò se hodìlo i Matìcu Vicànu, ondà se je hodìlo poli drùgeh susèt... i radi tèga so se ljùdi držàli nèkukor skùpa. So prìšli vècer sedèt pot mùrvo, pot ladònjo, pot urèh... so ékulàli, kantàli. Jà son imè jenò srèco, tò son rèka ànke ocù ti, da va naše kùce so se sprovljàli, sì susèdi so prìšli vècer tàmo. Ne znôn da li smo bilì dobrì ljùdi ili hòrši njìn je bilò teplò... I bi ékulàli, tò je menè dòsta pježàlo, ali bì i prìšli dèlat. Žènske bi bilè s pletìlon prìšle, ili křpale cà got, ili dèlale prèjo. Mùški bi bilì igràli na hòrti. Tò hi je prìšlo ot Šcùròk, od Letìši, udèka od nõveh kùc... Nàs je bilò po šesnàjs!

6. 2. 24. Ogled govora Županića

Monolog Malvine Mileta

Jà son mojè detìnjstvo pasàla na Vèneže. Tò je rùdarsko mèsto, kao cà je bì cèli Labîn jenò rùdarsko mèsto. Mi je pùno tèga ustàlo va pamecè od tèga vrèmena. I pùno grèdh stvòrah. Zatò son jà napisàla prvi romàn na labìnske càkavice kà se zovè *Cřni snèh*. Vì cete se pitàt, zòš *Cřni snèh*. Nàs snèh Labinè ñikat nì bi bèli. Òn je bì bèli sàmo onà momènat kada je pàda. Vèc kad su se vàžgali prvi kamìni, òn vùše nì bi bèl. Jà son tolìko željìla da òstòne bèli da van tò ne mòren nânke pràvit. Tò je bilò bàš zboy kòvi kà je bilà udèka. Va tèn romàne jà son napisàla sè kakò se je živèlo, kakò so se feštad'àli blàydani kì so pridìvali, va tè siromàšcìne cà je bilà, va onèn krùhe cřnen cà smo jàli, va stròhe kèga smo pasìvali... Jer dok je kòva bilà, stàlno je trèslò. I vùše pùti, teh smo šlì spàt, smo se mòrali dìynut jer je jòko nan trèslò. Mì smo imèli stròha da ne propòdemo va kòvo. Ìli pak smo znàli da se je va kòve nèšto

jôko gr̥do dogodÿlo i dâ ce se dr̥gi dôn znât da hi je cûda poginulo. Jedonpût je bilò sèdan kâsah mÿtveh na plâce Labinè kad je bî škôpjo va kôve. I tekli smo vônka ot škôli, i sâki je iskô poli sâke kâsi da li je nûtra njegôv otâc. Bilò je jôko gr̥deh menûtah. Ali bilî smo sêjno koko famêje jôko povêzane. Deļli smo kôricu krûha. Smo jenò jôje deļli cetÿri od nâs kî smo bilî va kûce. Môj papâ je nosî marêndo o kôvo, a ôbîčno je tô bî panîn, z jôjen pljèhtanen naprâvljen panîn, i ga je zê o kôvo. Magâri, ôn ga va kôve nî pojô jer je znô da mî fôrši dôma smo lâšni. Ot kôvi ga je nâzat donësa dôma da bîmo ga mî pojâle. Ali ôn je bî tolîko dôbar, ôn je imê jedôn takò dôbar gûšt, gûšt udôra karbôna i têga jôja... tô je bilò nëšto pòsebno. Takôvega panîna vîše nîkad nesôn jâla. (...)

Mî smo imèli špâhar o kûce na krbôn okole kêga bimo vècer jâ, mojâ sestrâ i mâma, sî bimo sedèli. Televîziji nesmò imèli. Bilâ je sâmo jenâ lampadîna na jenên pjâte, pa si vîde tek tolîko undè kedè si bî. Nesî mòga nîš dr̥go. I ondâ bi tâta nan provljîva štôriji ot kôvi. Takò mi je jenâ štôrija ostâla jôko va pamecè. Otâc je provljîva da ôn îma vèli prèteli, kako i sî kôvari, va kôve. Vî cete se zapitât, kakôvi prèteli mòru bît va kôve? Jâ, onaîsti kî su dèlali š njîn. Ali tô su bilî nèki dr̥gi. Tô su bilî mîši! A zôš mÿši? Jër kad je pòce, trêba prît kakôv škôpjo ili plîni, mîši su hi uvizâli da je perikulo i da je nâjbolje da ûjdo. I tô menè kako otrocice ni bilò còro. Ma câ, kokò so mîši mògli znât dâ ce se nëšto dogodÿt? Âli je bilò takò. I onî kad su marêndali, onî nîkat nesû... i onò mâlo marêndi, câ su imèli va kôve, nesû pojâli nëgo su ot tê mîce marêndi hÿtili još mîšu jer su znâli dâ ce hi ôn jedôn dôn škapulât. (...)

6. 3. Popis nepoznatih i manje poznatih riječi i izraza

Ovaj popis sadrži lekseme govora Labinštine koji se javljaju u doktorskom radu *Fonologija i morfologija čakavskih ekavskih govora Labinštine* i za koje je procijenjeno da njihovo značenje nije posve transparentno. Radi se o leksemima koji se svojim izrazom ili značenjem znatnije razlikuju od onoga standardnojezičnoga, a ponekad i uobičajenoga čakavskoga. Uključeni su tako i leksemi s izmijenjenim fonološkim sastavom uslijed raznih vokalskih i konsonantskih mijena. Ponegdje je bilo teško procijeniti do koje bi se mjere u uključivanju leksema u ovaj popis trebalo ići, stoga se može dogoditi da je tumačenje ponekoga leksema zalihosno, no pokušalo se uključiti sve one lekseme za koje se pretpostavljalo da bi mogli biti nerazumljivi i slabije poznati ponajprije onima kojima labinski govori, ali i istarska čakavština općenito, nisu bliski i poznati.

U popisu se abecednim redoslijedom navode leksemi u kanonskom obliku: imenice u nominativu jednine (izuzev imenica *pluralia tantum* koje se donose u nominativu množine), pridjevi u nominativu jednine muškoga roda (uključujući i glagolske pridjeve trpne; izuzev pridjeva koji se ovjeravaju samo u nekom drugom obliku, primjerice, isključivo u ženskom ili srednjem rodu), a glagoli u infinitivu; dok se nepromjenjive riječi donose u jedinom svom obliku. Nakon toga, odvojene zarezom, u kurzivu se donose gramatičke odrednice kojima se upućuje na vrstu riječi.

Iza imenica navodi se kratica kojom se označuje rod (*m.*, *ž.* i *s.*), a kod imenica *pluralia tantum* i kratica *mn.* koja upućuje na to da one imaju samo množinski oblik. Iza pridjeva navodi se kratica *pridj.* te kratica kojom se definira njihov lik: *odr.*, odnosno *neodr.* (pri čemu se pridjev donosi u onom vidu u kojem je zabilježen u ovom radu, bez obzira na to javlja li se on u labinskim govorima i u drugom vidu koji se ne navodi), te kratica *nepromj.* za nesklonjive pridjeve. Iza glagola donosi se kratica *gl.* te kratica kojom se definira glagolski vid: *svrš.*, odnosno *nesvrš.* Kod glagola koji mogu i ne moraju biti povratni povratna se zamjenica navodi u obliku zagrada. Iza (glavnih) brojeva stoji kratica *br.*, iza priloga *pril.*, iza prijedloga *prij.*, a iza veznika *vez.* Nakon gramatičkih odrednica navodi se standardnojezična istoznačnica leksema ili leksikografska definicija u slučajevima kad ne postoji odgovarajući sinonim.

Budući da se ovdje radi o fondu riječi zajedničkom svim govorima labinske skupine, ne donose se kratice pojedinih punktova u kojima je koji primjer zabilježen, a svi se leksemi bilježe u svim fonološkim inačicama, međusobno odvojenima kosom crtom, u kojima se

mogu ovjeriti u pojedinim labinskim govorima. Prvi se navode oblici kakvi se ovjeravaju u sjevernim i sjeveroistočnim labinskim govorima s dvoakcenatskim sustavom, a nakon njih oblici kakvi se ovjeravaju u južnim labinskim govorima s jednoakcenatskim sustavom. U slučaju postojanja različitih oblika s obzirom na cakavizam, odnosno prisutnost fonema /š/, /ž/, tj. fonema /s/, /š/, /z/, /ž/, najprije se navode oblici bez cakavizma, a zatim oni s cakavskim glasovima (u govorima s dvoakcenatskim sustavom, dok su za govore s jednoakcenatskim sustavom specifični isključivo cakavski oblici). Isti je slučaj i s primjerima koji se bilježe s fonemom /č/ i njegovom zamjenom s /c/: najprije se navode primjeri u kojima je č > c (jer se to karakteristično za veći dio labinskih govora), a nakon njih primjeri sa zadržanim č; najprije oni zabilježeni u govorima s dvoakcenatskim sustavom pa zatim oni iz govora s jednoakcenatskim sustavom. Nakon primjera koji sadrže fonem /í/ (i ovjeravaju se u većini govora labinske skupine) navode se primjeri u kojima je í > j, kakvi se ovjeravaju u sjeveroistočnim labinskim govorima.

A

abadàt / abadàt, *gl. nesvrš.* – mariti, obraćati pozornost

alôra / alôra, *vez.* – dakle

ältroke / áltroke, *pril.* – i te kako, još i više, više nego, nego što, sigurno, svakako

angûrija / angûrija, *ž.* – lubenica

änke / änka / änke / änka, *vez.* – i

ärija / ärija, *ž.* – zrak

armarôn / armarôn, *m.* – ormar

B

bàc / bäch / bác / báč, *m.* – rudarski vagon

bacilät / bacilät, *gl. nesvrš.* – 1. mariti, brinuti se; 2. obraćati pozornost

bakalôj / bakalôj, *m.* – bakalar

bakëta / bakëta, ž. – kolac, prut

bäla / bäla, ž. – lopta

balarîn / balarin, m. – plesač

bälica / bälica, m. – loptica

balinjêra / balinjêra, ž. – kuglični ležaj

balôn / balôn, m. – 1. vrsta tradicionalnoga istarskog plesa; 2. lopta; 3. nogomet

bandjêra / bandjêra, ž. – 1. zastava; 2. stup

bankîna / bankina, ž. – rubnik, ivičnjak

bänja / bänja, ž. – kupaonica

bänjak / bänjak, m. – drvena klupa

barùfa / barùfa, ž. – svađa

barufânt / barufânt, m. – svađalica, osoba sklona incidentima

batîć / batić, m. – čekić

bêci / bêči / bëci / bëči, m. mn. – novci

bêlj / bêj / bëlj, m. – vuneni pokrivač

besëda / besëda / besëda, ž. – riječ

bëštija / bëštija / bëštija, ž. – životinja

beštímät / beštímät / beštímät, gl. nesvrš. – psovati

biciklëta / bičiklëta / biciklëta / bičiklëta, ž. – bicikl

biljèt / bijèt / biljèt, m. – karta, ulaznica

bîra / bira, ž. – pivo

biškvît / biškvît / biškvît, m. – tradicionalna torta s nadjevom

bištëka / bištëka / bištëka, ž. – odrezak

bîži / bîži / bîži, *m. mn.* – grašak

bladônjski / bladônjski / bladônjski, *pridj.* – blagdanski

blätan / blätan, *pridj. neodr.* – prljav

blenac / blenac, *m.* – uštipak

blôgo / blôgo, *s.* – stoka

bogatîja / bogatîja, *ž.* – bogatstvo

bôlan / bôlan, *pridj. neodr.* – bolestan

bônda / bônda, *ž.* – strana

bôrba / bôrba, *m.* – 1. stric, ujak, tetak; 2. odrasla muška osoba

bôrša / bôrša / bôrša, *ž.* – torba

boršeta / boršeta / boršeta, *ž.* – torbica

bôšak / bôšak / bôšak, *m.* – šuma

bravînac / bravînac, *m.* – mrav

brëk / brëk, *m.* – pas

brênta / brênta, *ž.* – bremenica: duga i uska drvena posuda za nošenje vode na leđima

brgëši / brgëši / brgëši, *ž. mn.* – hlače

brîžan / brîžan / brîžan, *pridj. neodr.* – jadan

brkôn / barkôn / brkôn / barkôn, *m.* – prozor

brkonić / barkonić / brkonić / barkonić, *m.* – prozorčić

brnät (se // še) / brnät (še), *gl. nesvrš.* – vući (se)

brôjda / brôjda, *ž.* – 1. vinograd; 2. stupovi s poprečnim žicama po kojima se penje vinova loza

brômbulj / brômbulj / brômbulj, *m.* – plod gloga, gloginja

bròskva / bròškva / bròškva, ž. – kelj

brštulīn / brštulīn / brštulin, *m.* – posuda za prženje kave

brštulôn / brštulôn / brštulôn, *pridj. neodr.* – pržen

brudēt / brudēt, *m.* – vrsta ribljega jela: umak od ribe

budônti / budônti, ž. *mn.* – gaće

büğnut (*se // še*) / büğnut (*še*), *gl. svrš.* – udariti (*se*), lupiti (*se*)

bukalēta / bukalēta, ž. – glineni vrč s jednim uhom

bukôn / bukôn, *m.* – komad

bukonīć / bukonić, *m.* – komadić

būs / būs / bús, *m.* – grm

büşić / büšić / büšić, *m.* – poljubac

bušnūt / bušnūt / bušnūt, *gl. svrš.* – poljubiti

büşta / büšta / büšta, ž. – 1. omotnica, kuverta; 2. plaća

butêga / butêga, ž. – trgovina

butôn / butôn, *m.* – dugme

C

cavàta / čavàta / cavàta / čavàta, ž. – papuča

cedīlo / cedīlo, *s.* – cjediljka

cên / cên, *pridj. neodr.* – jeftin

cenīca / čenića / šenića / šenića / cenīca / čenića / šenića, ž. – pšenica

cêra / čêra / cêra / čêra, *pril.* – jučer

cěsan / cěsan / čěsan / cěsan / čěsan, *m.* – češnjak

cĩbur / cĩbur, *m.* – vrsta šljiva: sve šljive osim plavih

cĩja / cĩja, *ž.* – teta, ujna, strina

cĩjo / cijo, *m.* – stric, ujak, tetak

cimĩtar / cimitar, *m.* – groblje

cõk / cõk, *m.* – panj

cõmbalica / cõmbalica, *ž.* – ljuljačka

cõmbat (se / še) / cõmbat (še), *gl. nesvrš.* – ljuljati (se)

crẽpnja / črẽpnja / crẽpnja / črẽpnja, *ž.* – peka, crepulja

crẽšnja / crẽšnja / črẽšnja / crẽšnja / črẽšnja, *ž.* – trešnja

cũda / čũda / cũda / čũda, *pril.* – mnogo

cũkar / cũkar, *m.* – šećer

cũra / cũra, *ž.* – tava

Č

čelẽste / čelẽšte / čelẽšte, *pridj. nepromj.* – svjetloplav

čẽnto in bõka / čẽnto in bõka – vrsta ribe: mali incuni, papaline

čẽtrĩn / čẽtrin, *m.* – malen, obično čipkani stolnjak

čercõr / čercõr, *m.* – željezni obruč

čĩne / čĩne, *s.* – kino

čokolatĩn / čokolatĩn, *m.* – čokoladni bombon, pralina

Ć

ćekulät / ćekulät, *gl. nesvrš.* – razgovarati, čavrljati

ćepät (se // še) / ćepät (še), *gl. svrš.* – uhvatiti (se), uloviti (se)

ćepîvat (se // še) / ćepivat (še), *gl. nesvrš.* – hvatati (se), loviti (se)

ćepòn / ćepòn, *pridj. neodr.* – uhvaćen, ulovljen

ćïka / ćïka, *ž.* – opušak

ćïkarica / ćïkarica, *ž.* – šalica

ćïkarîñ / ćïkarin, *m.* – šalica

ćôndul / ćôndul, *m.* – privjesak (obično na ogrlici, lančiću)

ćôri / ćôri, *pridj. odr.* – svjetli

ćôro / ćôro, *pril.* – jasno

D

dêbul / dêbul, *pridj. neodr.* – slab

dëkla / dëkla, *ž.* – sluškinja

dëlat / dëlat, *gl. nesvrš.* – raditi

delikâti / delikâti, *pridj. odr.* – 1. fini, nježni, osjetljivi; 2. izbirljivi

dëlo / dëlo, *s.* – posao

dëlovac / dëlovac, *m.* – radnik

depòšti / depòšti / depòšti, *pril.* – namjerno, upravo zato

dešperàni / dešperàni / dešperàni, *pridj. odr.* – žalosni, nesretni, tužni

dešperïja / dešperïja / dešperïja, *ž.* – žalost, nesreća, tuga

deštîñ / deštîñ / deštîñ, *m.* – sudbina

dešvät / dešvät / dešvät, *gl. svrš.* – ubiti, riješiti se čega ubijanjem (odnosi se na životinje)

detëšnji / detëšnji / detëšnji, *pridj.* – djetinji

deštrùžít / deštrùžít / deštrùžít, *gl. svrš.* – uništiti, razoriti, razrušiti, razbiti

diràka / diràka, *ž.* – bagrem, akacija

dišênj / dišênj / dišênj, *m.* – uзорak, dizajn

dišët / dišët / dišët, *gl. nesvrš.* – mirisati

dišpèt / dišpèt / dišpèt, *m.* – nepodopština, zločestoća, prkos, inat

dišpetljîv / dišpetljîv / dišpetjîv / dišpetljîv, *pridj. neodr.* – sklon nepodopštinama i nestašlucima

dištakät / dištakät / dištakät, *gl. svrš.* – isključiti, odvojiti, razdvojiti, odlijepiti

divertimênt / divertimênt, *m.* – zabava, razbibriga

dîvi / divi, *pridj. odr.* – divlji

dobòto / dobòto, *pril.* – skoro

doklotît (se // še) / doklotît (še), *gl. svrš.* – dolutati, dovući se

domîslit (se) / domîslit (še) / domîslit (še), *gl. svrš.* – sjetiti (se)

domîšljat (se) / domîšljat (še) / domîšjat (še) / domîšljat (še), *gl. nesvrš.* – sjećati (se)

dopeljät / dopejät / dopeljät, *gl. svrš.* – dovesti

dôš / dôš / dôš, *m.* – kiša

dòta / dòta, *ž.* – miraz

dotëć / dotëć, *gl. svrš.* – dotrčati

drenjùla / drnjùla / drenjùla / drnjùla, *ž.* – plod drena, drenjina

drîti / drîti, *pridj. odr.* – ravni

drôh / drôh, *pridj. neodr.* – skup

dròzga / dròzga / dròzga, *ž.* – vrsta ptice: drozd

drugòšlji / drugòšlji / drugòšji / drugòšlji, *pridj.* – drugačiji

drvenjôk / drvenjók, *m.* – vrsta drvene obuće

duperät / duperät, *gl. svrš.* – upotrijebiti, iskoristiti

duperîvat / duperîvat, *gl. nesvrš.* – rabiti, upotrebljavati, koristiti

durät / durät, *gl. nesvrš.* – trajati

düron / düron, *pril.* – stalno, neprestano, cijelo vrijeme

dväjsti / dväjšti / dväjšti, *br.* – dvadeset

dvôr / dvôr, *m.* – 1. staja; 2. dvorište

D'

d'äka / d'äka, *ž.* – jakna

d'ardîn / d'ardîn, *m.* – vrt

d'eläto / d'eläto, *m.* – sladoled

d'elôz / d'elôz / d'elôz, *pridj. neodr.* – ljubomoran

d'elozija / d'elozija / d'elozija, *ž.* – ljubomora

d'inästika / d'inästika / d'inästika, *ž.* – tjeľovježba, gimnastika

d'îr / d'îr, *m.* – 1. zavoj; 2. krug

d'îta / d'îta, *ž.* – izlet

d'ôg / d'ôg, *m.* – igralište za boćanje

d'ogätol / d'ogätol, *m.* – igračka

d'ordäna / d'ordäna, *ž.* – vrsta gljive: blagva

d'ornäl / d'ornäl, *m.* – novine

d'ornälîsta / d'ornälîsta / d'ornälîsta, *m.* – novinar

F

fàbrika / fàbrika, ž. – tvornica

fabrikàt / fabrikàt, *gl. svrš.* – napraviti glupost ili nepodopštinu

facôl / facôl, *m.* – marama, rubac

facolić / facolić, *m.* – maramica, rupčić

fàlda / fàlda, ž. – nabor na tkanini

famèja / famèja, ž. – obitelj, porodica

farabùto / farabùto, *m.* – 1. mangup, obješenjak, vjetropir; 2. probisvijet, lupež, propalica

fažolèti / fažolèti / fažolèti, *m. mn.* – mahune

fèbra / fèbra, ž. – povišena tjelesna temperatura, vrućica

fèca / fèca, ž. – kvasac

fermàt (se // še) / fermàt (še), *gl. svrš.* – zaustaviti (se)

fermîvat (se // še) / fermîvat (še), *gl. nesvrš.* – zaustavljati (se)

fermôn / fermôn, *pridj. neodr.* – zaustavljen

ferôl / ferôl, *m.* – prenosiva svjetiljka

fešad'ât / fešad'ât / fešad'ât, *gl. nesvrš.* – slaviti

fèta / fèta, ž. – kriška

fîla / fîla, ž. – red (obično se odnosi na ljude)

finit / finit, *gl. svrš.* – završiti

finjen / finjen, *pridj. neodr.* – završen, gotov

finjîvat / finjîvat, *gl. nesvrš.* – završavati

fitàni / fitàni, *pridj. odr.* – unajmljeni

fjônda / fjônda, ž. – praćka

fòj / fòj, *m.* – list

fòlš / fòlš / fòlš, *pridj. neodr.* – lažan, nevaljao, pogrešan

folsarija / folsarija / folsarija, *ž.* – nešto lažno, nevaljano, pogrešno

fôrca / fôrca, *ž.* – snaga

fôrši / fôrši / fôrši, *pril.* – možda

fört / fört, *pridj. neodr.* – jak

fôza / fôza / fôza, *ž.* – 1. način; 2. vrsta

frantôja / frantôja, *ž.* – drobilica

frëca / frëca, *ž.* – strelica

frëzak / frëzak / frëzak, *pridj. neodr.* – svjež

frîgat / frîgat, *gl. nesvrš.* – pržiti

frlêzung / frlêzung / frlêzung, *m.* – prozivka (u rudniku)

frminônt / farminônt / frminônt / farminônt, *m.* – šibica, žigica

früt / früt, *m.* – plod

fumät / fumät, *gl. nesvrš.* – pušiti

fundamênt / fundamênt, *m.* – temelj

funerôl / funerôl, *m.* – sprovod, sahrana

fûrbo / fûrbo, *pridj. nepromj.* – lukav

furëš / furëš / furëš, *pridj. neodr.* – stranac, došljak, pridošlica

fûži / fûži / fûži, *m. mn.* – vrsta istarske tjestenine

G

göbas / göbaš / göbaš, *pridj. neodr.* – grbav

gôjba / gójba, ž. – krletka

gonàt / gonát, *gl. nesvrš.* – govoriti

gratàt (se // še) / gratát (še), *gl. nesvrš.* – grebati (se), češati (se)

gřdi / gřdi, *pridj. odr.* – ružni

grêš / grêš / grês, *pridj. neodr.* – zelen, nezreo

grîntat / grîntat, *gl. nesvrš.* – zanovijetati, prigovarati, čangrizati

gřm / gřm, *m.* – hrast

gũšt / gũst / gúst, *m.* – 1. okus; 2. užitak

gût / gût, *m.* – grlo

gvêra / gvêra, ž. – rat

H

hàlja / hálja, ž. – sako

hïcén / hícén, *pridj. neodr.* – bačen

hìtat (se // še) / hítat (še), *gl. nesvrš.* – bacati (se)

hìtit (se // še) / hítit (še), *gl. svrš.* – baciti (se)

hlòpac / hlòpac, *m.* – seoski sluga

hòljova / hòjova / hòljova, ž. – čarapa

hòrta / hòrta, ž. – 1. papir; 2. karta

hùdi / hùdi, *pridj. odr.* – zločesti

I

inbarkàt se // še / inbarkát še, *gl. svrš.* – ukrcati se na brod

intrôda / intrôda, ž. – 1. posjed, obrađena zemlja; 2. urod, prinos s poljoprivrednih površina

ingordĭcija / ingordĭcija, ž. – pohlepa

inkonträt (se // še) / inkonträt (še), *gl. svrš.* – susresti (se)

inšöma / inšöma / inšöma, *pril.* – dakle, konačno, najzad

iskät (se) / iškät (še) / iškät (še), *gl. nevrš.* – tražiti (se)

J

jäbuciĭ / jäbuĭciĭ / jäbuciĭ / jäbuĭciĭ, *m. mn.* – vrsta malih divljih jabuka

jädro / jädro, *s.* – 1. jedro; 2. cerada

jägurika / jägurinka / jägurika / jägurinka, ž. – lovor

jëšmik / jëšmik / jëšmik, *m.* – ječmenac

jöd / jöd, *m.* – ljutnja, bijes

jödän / jödän, *pridj. neodr.* – ljut, bijesan

jodĭt (se // še) / jodĭt (še), *gl. nesvrš.* – ljutiti (se)

jopnö / jopnö, *s.* – vapno

jüšto / jüšto / jüšto, *pril.* – točno

jütre / jütre, *pril.* – sutra

K

kacjöl / kacjöl, *m.* – zaimača

kadêna / kadêna, ž. – lanac

kadĭn / kadĭn, *m.* – lavor, umivaonik

kafè / kafè, *s.* – kava

kalafatât / kalafatât, *gl. nesvrš.* – začepljivati pukotine na drvenim oplatama brodova, šuperiti

kalànica / kalànica, *ž.* – cisterna

kalât (se // še) / kalât (še), *gl. svrš.* – spustiti (se)

kalimâr / kalimâr, *m.* – lignja

kalîvat (se // še) / kalivat (še), *gl. nesvrš.* – spuštati (se)

kalkûn / kalkûn, *m.* – veliki čep na bačvi

kalôn / kalôn, *pridj. neodr.* – spušten

kalôta / kalôta, *ž.* – cjepanica

kâmara / kâmara, *ž.* – soba

kambjât (se // še) / kambjât (še), *gl. svrš.* – promijeniti (se)

kambjîvat (se // še) / kambjivat (še), *gl. nesvrš.* – mijenjati (se)

kamènica / kamènica, *ž.* – kamena posuda za ulje

kâmik / kâmić / kâmik, *m.* – kamen

kamîn / kamîn, *m.* – dimnjak

kampànja / kampànja, *ž.* – imanje, polje, zemlja

kampanjôla / kampanjôla, *ž.* – terensko vozilo

kânat / kânat, *m.* – pjesma

kanavâca / kanavâča / kanavâca / kanavâča, *ž.* – kuhinjska krpa

kandèla / kandèla, *ž.* – svijeća

kandèlica / kandèlica, *ž.* – svjećica

kandrêga / kandrêga, *ž.* – stolica

kantadôr / kantadôr, *m.* – pjevač

kantât / kantât, *gl. nesvrš.* – pjevati

kantûn / kantùn, *m.* – kut, ugao

kantunić / kantunić, *m.* – kutić

kăpit / kâpit, *gl. svrš.* – shvatiti, razumjeti

kăpo / kâpo, *m.* – šef

kapòt / kapòt, *m.* – kaput

kapricijăt se // še / kapricijăt še, *gl. nesvrš.* – inatiti se

karabinjêr / karabinjêr, *m.* – žandar, talijanski policajac

karbôn / krbôn / karbôn / krbôn, *m.* – ugljen

karôca / karôca, *ž.* – kočija

kăsa / kâsa / kâsa, *ž.* – lijes

kasëla / kasëla / kasëla, *ž.* – drveni sanduk

kasëlica / kasëlica / kasëlica, *ž.* – drveni sandučić, škrinjica

kašëta / kašëta / kašëta, *ž.* – plitki otvoreni sanduk

kăška / kâška / kâška, *ž.* – zmija

kaštigăt / kaštigăt / kaštigăt, *gl. svrš.* – kazniti

kaštigîvat / kaštigîvat / kaštigîvat, *gl. nesvrš.* – kažnjavati

kăul / kâul, *m.* – cvjetača

kedë / kedë, *pril.* – gdje

kîta / kîta, *ž.* – pletenica

kläs / kläs / kläs, *gl. svrš.* – staviti

kläsa / kläsa / kläsa, *ž.* – razred

kljèpnut (se // še) / kjèpnut (še) / kljèpnut (še), *gl. svrš.* – udariti (se)

kôgoma / kôguma / kôgoma / kôguma, *ž.* – lončić za kuhanje kave

kôl / kól, *m.* – lokva, bara

kolàna / kolána, *ž.* – ogrlica, lančić

kolèt / kolét, *m.* – ovratnik

kolôr / kolór, *m.* – boja

koltrîna / koltrina, *ž.* – zavjesa

kômba / kômba, *ž.* – spona kojom se goveda spajaju sa zapregom prilikom vuče jarma

kombatênt / kombatént, *m.* – borac, vojnik

kombinät / kombinát, *gl. svrš.* – 1. složiti, spojiti; 2. napraviti nepodopštinu

komodät / komodát, *gl. svrš.* – zadovoljiti (se), udovoljiti, ugodno se smjestiti, prilagoditi se

komòštra / komòštra / komòštra, *ž. mn.* – lanac nad ognjištem

kòmotan / kòmotan, *pridj. neodr.* – nesputan, opušten, udoban, lagodan, spor

kompanĳa / kumpanĳa / kompanija / kumpanija, *ž.* – društvo

komùška / komùška / komùška, *pridj.* – općinska, zajednička (odnosi se na cisternu)

konšeljät / konšeljät / konšejät / konšeljät, *gl. nesvrš.* – pogovarati se

kônta / kônta, *ž.* – pjesma

köpa / kôpa, *ž.* – stog sijena

kopîšće / kopîšće / kopíšće, *s.* – mjesto na kojem se oblikuje stog sijena

korjêra / kurjêra / korjêra / kurjêra, *ž.* – autobus

korênt / kurênt / korént / kurént, *m.* – struja

kôrt / kôrt, *m.* – dvorište

koserica / kuserica / košerica / kušerica / košerica / kušerica, *ž.* – vrsta noža

kòšta / kòšta / kòšta, *ž.* – vrsta podstanarstva koja je uključivala i prehranu

kôtula / kòtula, *ž.* – suknja

kôva / kôva, ž. – rudnik

kovacija / kovačija / kovacija / kovačija, ž. – 1. kovačnica; 2. kovački zanat

kôvar / kôvar, m. – rudar

kôvarica / kôvarica, m. – kamion koji je prevezio rudare

kôvarski / kôvarski / kôvarski, *pridj.* – rudarski

kozät (se) / kožät (še) / kožät (še), *gl. nesvrš.* – pokazivati (se)

křba / křba, ž. – koš od pruća

krabùlja / krabùja / krabùlja, ž. – maskirana osoba

kràfi / kràfi, ž. *mn.* – vrsta istarske tjestenine

kràsa / kràša / kràša, ž. – livada

kràsica / kràsica / kràsica, ž. – livadica

krecit / krecit / krecit / krecit, *gl. nesvrš.* – lomiti, razbijati

kreljetät / krejetät / kreljetät, *gl. nesvrš.* – lamatati krilima

krèpak / krèpak, *pridj. neodr.* – jak, čvrst

krijôncija / krijôncija, ž. – obzir, pristojnost, uljudnost

kritikät / kritikät, *gl. nesvrš.* – kritizirati

krmežljiv / krmežljiv / krmežljiv / krmežljiv, *pridj. neodr.* – krmeljiv

krpànica / krpànica, ž. – vrsta popravljane (pokrpane) obuće

kršîn / kršîn / kršîn, m. – livada

krvôv / krvôv, *pridj. neodr.* – crven

krvôvi / krvôvi, *pridj. odr.* – crveni

kumpanjivat (se // še) / kumpanjivat (še), *gl. nesvrš.* – pratiti (se)

kuharîn / kuharîn, m. – 1. kuhinjica; 2. ljetna kuhinja

kunfĭn / kunfĭn, *m.* – granica

kunšĕrva / kunšĕrva / kunšĕrva, *ž.* – koncentrat rajčice

kuntĕnat / kuntĕnat, *pridj. neodr.* – zadovoljan

kuntentāt (se // še) / kuntentāt (še), *gl. svrš.* – zadovoljiti (se)

kuntentĕca / kuntentĕca, *ž.* – zadovoljstvo

kuntentĭvat (se // še) / kuntentĭvat (še), *gl. nesvrš.* – zadovoljavati (se)

kũnja / kũnja, *ž.* – dunja

kunjōda / kunjōda, *ž.* – šogorica

kunjōdo / kunjōdo, *m.* – šogor

kũrit / kũrit, *gl. nesvrš.* – 1. dimiti; 2. pušiti

kurnĕt / kurnĕt, *m.* – 1. kukuruz kokičar; 2. kokica

kurōj / kurōj, *m.* – 1. nada; 2. volja; 3. hrabrost

kūs / kūs / kūs, *m.* – komad

kuscĭć / kuscĭć / kuščĭć / kuścĭć / kuščĭć, *m.* – komadić

kusĕr / kusĕr / kusĕr, *m.* – vrsta obla noža

kušĕt / kušĕt / kušĕt, *m.* – but, bedro

kušĭn / kušĭn / kušĭn, *m.* – jastuk

kvàrat / kvàrat, *m.* – četvrtina

kvôs / kvôs / kvôs, *m.* – kvasac

L

lăcan / lăcan / lăcan / lăcan, *pridj. neodr.* – gladan

ladõnja / ladõnja, *ž.* – koprivić

lagînja / laginja, ž. – 1. olakšanje; 2. pripomoč

lähki / lähki, *pridj. odr.* – lagani

lampadîna / lampadina, ž. – žarulja

lampät / lampät, *gl. nesvrš.* – sijevati

lancûn / lancun, *m.* – plahta

läpiš / läpiš / läpiš, *m.* – olovka

läta / läta, ž. – limena posuda, limenka

lätica / lätica, ž. – manja limena posuda, limenka

läzno / läzno / läžno, *pril.* – slobodno (odnosi se na vrijeme)

lenobîja / lenobija, ž. – 1. lijenost; 2. lijenčina

letričîsta / letričišta / letričišta, *m.* – električar

lëtrika / lëtrika, ž. – električna struja

liberät (se // še) / liberät (še), *gl. svrš.* – osloboditi (se)

librèt / librèt, *m.* – knjiga

ličênca / ličênca, ž. – dozvola

lîjak / lijak, *m.* – lijevak

lîš / lîš / liš, *pridj. neodr.* – 1. gladak; 2. ravan

liträt / liträt, *m.* – slika, fotografija

litratät (se // še) / litratät (še), *gl. svrš.* – fotografirati (se)

lômnică / lômnică, ž. – stog sijena

lône / lône, *pril.* – lani

lôvcar / lôvčar / lóvcar / lóvčar, *m.* – lovac

lovèc / lovèč / lovèc / lovèč, *m.* – lonac za kuhanje na ognjištu, kotao

ložànji / ložànji / ložànji, *ž. mn.* – vrsta tjestenine: domaći rezanci

lûg / lûg, *m.* – 1. močvarna dolina; 2. šuma

lûh / lûh, *m.* – lukšija: voda s prokuhanim pepelom

lumbrèla / lumbrèla, *ž.* – kišobran

lupîna / lupîna, *ž.* – 1. ljuska jajeta i nekih plodova; 2. kora; 3. komušina

lüş / lüş / lüş, *pridj. neodr.* – luksuzan

lušèca / lušèca / lušèca, *ž.* – luksuz

lùštar / lùštar / lùštar, *pridj. neodr.* – sjajan, svjetlucač

lužêr / lužêr / lužêr, *m.* – ruža

LJ

ljuböf / juböf / ljuböf, *ž.* – 1. ljubav; 2. usluga, uslužnost

M

măća / măća, *ž.* – mrlja

maçôn / maçôn, *pridj. neodr.* – umrljan

magàri / magàri, *pril.* – makar, mada, iako, premda

majèštar / majèštar / majèštar, *m.* – učitelj, nastavnik

majèštra / majèštra / majèštra, *ž.* – učiteljica, nastavnica

majèta / majèta, *ž.* – majica

măkina / măkina, *ž.* – 1. stroj, sprava; 2. motorno vozilo

makinät / makinät, *gl. nesvrš.* – mljeti, vršiti žito

manèštra / manèštra / manèštra, *ž.* – gusta juha od povrća

màrča / màrča, ž. – stupanj brzine (u automobilu)
 marênda / marênda, ž. – doručak, užina, obrok između zajutarka i ručka
 marêndat / marêndat, *gl. nesvrš.* – doručkovati, užinati
 maršôn / maršôn / maršôn, *m.* – vrsta noža
 mastît / maštît / maštît, *gl. nesvrš.* – gaziti
 màša / màša / màša, ž. – misa
 maškarät (se) / maškarät (še) / maškarät (še), *gl. nesvrš.* – maskirati (se)
 med, *prij.* – između
 mêdih / mêdih, *m.* – liječnik
 mëkak / mëkak, *pridj. neodr.* – mekan
 mêndula / mêndula, ž. – badem
 meritât / meritât, *gl. svrš.* – zavrijediti, zaslužiti
 mëštar / mëštar / mëštar, *m.* – učitelj, nastavnik
 mîći / mići, *pridj. odr.* – maleni
 mihurîca / mihurîca, ž. – žulj
 miljôr / mijôr / miljôr, *m.* – tisuća
 miräkuli / miräkuli, *pril.* – mnogo
 mižôl / mižôl / mižôl, *m.* – čaša
 molät (se // še) / molät (še), *gl. svrš.* – odvezati (se), otkačiti (se), otpustiti
 molîvat (se // še) / molîvat (še), *gl. nesvrš.* – odvezivati (se), otpuštati
 molôn / molôn, *pridj. neodr.* – odvezan
 môra / môra, ž. – vrsta nekad veoma popularne muške igre
 motorîn / motorîn, *m.* – motocikl

môvit se // še / mòvit še, *gl. nesvrš.* – micati se, gibati se, pokretati se

mòžljeni / mòžljeni / mòžjeni / mòžljeni, *m. mn.* – mozak

mrkàt / markàt / mrkàt / markàt, *m.* – tržnica

mrnôr / mrnôr, *m.* – mornar

mřt / mřt, *pridj. neodr.* – mrtav

mucàt / mučàt / mucàt / mučàt, *gl. nesvrš.* – šutjeti

mukà / mukà, *ž.* – brašno

mulřt (se // še) / mulřt (še), *gl. nesvrš.* – mrviti (se)

munêda / munêda, *ž.* – sitniš

mûnjen / mûnjen, *pridj. neodr.* – lud

mûrva / mûrva, *ž.* – dud

mustàci / muštàci / muštàci, *m. mn.* – brkovi

mùšica / mùšica / mùšica, *ž.* – pčela

mùža / mùža / mùža, *ž.* – mužnja

N

nadênjen / nadênjen, *pridj. neodr.* – udjenut (odnosi se na konac u igli, ili na iglu u koju je udjenut konac)

nadèt / nadèt, *gl. svrš.* – udjenuti (konac u iglu)

nahàjcat / nahàjcat, *gl. svrš.* – dobro naložiti pec

najodřt (se // še) / najodřt (še), *gl. svrš.* – naljutiti (se)

nànke / nànka / nànke / nànka, *vez.* – ni, niti

napeštôn / napeštôn / napeštôn, *pridj. neodr.* – naguran, natučen

napřtít (se // še) / napřtít (še), *gl. svrš.* – natovariti (se), opteretiti (se)

nasřät se / nařät še / nařät še, *gl. svrš.* – napiti se

natõncat se // še / natõncat še, *gl. svrš.* – naplesati se

navàdan / navàdan, *prid. neodr.* – naučen, navikao

navàdit (se // še) / navàdit (še), *gl. svrš.* – naučiti (se)

navigät / navigät, *gl. nesvrš.* – ploviti

nèdere / nèdere, *pril.* – negdje

nèkukor / nèkukor, *pril.* – nekako

nêmški / nêmški / nêmški, *pridj.* – njemački

nìdere / ìdere, *pril.* – nigdje

nìkukor / ìkukor, *pril.* – nikako

nõna / nõna / nõna, *ž.* – baka

nõno / nõno / nõno, *m.* – djed

NJ

njozlò / njozlò / njozlò, *s.* – gnijezdo

O

obahàjar / obahàjar, *m.* – predradnik u rudniku

obligät (se // še) / obligät (še), *gl. svrš.* – obavezati (se) komu, zadužiti koga

obrnüt (se // še) / obrnüt (še), *gl. svrš.* – okrenuti (se)

obrñjen / obrñjen, *pridj. neodr.* – okrenut

odmolät (se // še) / odmolät (še), *gl. svrš.* – odvezati (se), otkačiti (se), otpustiti

odmrežàt (se) / odmrežàt (še) / odmrežàt (še), *gl. svrš.* – razmrsiti (se)

odvãdit (se // še) / odvãdit (še), *gl. svrš.* – odučiti (se)

ofregàt / ofregàt, *gl. svrš.* – izribati

olupìt (se // še) / olupìt (še), *gl. svrš.* – oguliti (se)

ònjel / ònjel, *m.* – anđeo

opîrat (se // še) / opîrat (še), *gl. nesvrš.* – otvarati (se)

opocìnut / opočìnut / opocìnut / opočìnut, *gl. svrš.* – odmoriti

opocìnjen / opočìnjen / opocìnjen / opočìnjen, *pridj. neodr.* – odmoren

oprèt (se // še) / oprèt (še), *gl. svrš.* – otvoriti (se)

òprt / òprt, *pridj. neodr.* – otvoren

ordinàt / ordinàt, *gl. svrš.* – naručiti

oskûs / oškûs / oškuš, *gl. svrš.* – počupati

osnožit / ósnožit / ósnožit, *gl. svrš.* – očistiti

ostrgàt / oštrgàt / óštrgat, *gl. svrš.* – ostrugati, izribati

ostržèn / oštržèn / oštržèn, *pridj. neodr.* – ostrugan, izriban

ošpidòl / óšpidòl / óšpidòl, *m.* – bolnica

oštarìja / oštarìja / oštarìja, *ž.* – gostionica

òšto / ôšto / óšto, *vez.* – jer

oštôr / oštôr / oštôr, *m.* – gostioničar

otrocìca / otročìca / otrocica / otročìca, *ž.* – djevojčica

otrocìc / otročìc / otrocìc / otročìc, *m.* – dječaćić

otròk / utròk / otròk / utròk, *m.* – 1. dijete; 2. dječak

otrìt (se // še) / otrìt (še), *gl. svrš.* – obrisati (se)

Ozôm / Ožom / Ožòm / Uzôm / Užôm / Vazôm / Važôm, *m.* – Uskrs

ozorèt / ožorèt / ožorèt, *gl. svrš.* – dozrijeti, sazrijeti

P

padèlica / padèlica, *ž.* – lončić, zdjelica

pad'èla / pad'èla, *ž.* – svjedodžba

päd'ina / päd'ina, *ž.* – stranica

pahljät / pahjät / pahljät, *gl. nesvrš.* – čupkati vunu

pajäc / pajäc, *m.* – slamarica

pajarica / pajarica, *ž.* – slamarica

pakljunäca / pakljunäca / pakljunäca / pakljunäca, *ž.* – valjak za tijesto

päl / päl, *m.* – stup

paläc / paläc, *m.* – 1. palača; 2. velika kuća

pandešpänja / pandešpänja / pandešpänja, *ž.* – tradicionalna torta bez nadjeva

panîn / panîn, *m.* – sendvič

panôda / panôda, *ž.* – popara, juha s ukuhanim kruhom i uljem

panjarôl / panjarôl, *m.* – daska za valjanje tijesta

päpart / päpart, *m.* – paprat

pärat / pärat, *m.* – dio, udio

parät se // še / parät še, *gl. nesvrš.* – činiti se, izgledati

pasät / pašät / pašät, *gl. svrš.* – proći

pasîvat / pašîvat / pašîvat, *gl. nesvrš.* – prolaziti

pasutice / pašutice / pašutice, *ž. mn.* – vrsta istarske tjestenine

pašarèta / pašarèta / pašarèta, ž. – gazirano piće crvene boje, crvena oranžada

pàšta / pàšta / pàšta, ž. – tjestenina

paštîna / paštîna / paštîna, ž. – keks

patimênt / patimênt, *m.* – stradanje, patnja

pažûl / pažûl / pažûl, *m.* – grah

pecûrba / pecûrva / pečûrba / pečûrva / pecûrba / pecûrva / pečûrba / pečûrva, ž. – gljiva

peljät (se // še) / pejät (še) / peljät (še), *gl. nesvrš.* – 1. voziti (se); 2. voditi

pensät / pensät / pensät, *gl. nesvrš.* – misliti

pensêr / pensêr / pensêr, *m.* – misao

pênzija / pênzija / pênzija, ž. – mirovina

perikulo / perikulo, *pril.* – opasno

përo / përo, *s.* – list

però / però, *vez.* – ali, jer

pêša / pêša / pêša, ž. – vrsta repe koja se koristi za ishranu stoke

peščica / peščica / peščica, ž. – 1. šačica; 2. koštica

peštät / peštät / peštät, *gl. nesvrš.* – tući, mlatiti, udarati, gnječiti

petëh / petëh, *m.* – pijetao

petešić / petešić / petešić, *m.* – pjetlić

petrôljka / petrôjka / petrôljka, ž. – petrolejka, petrolejska svjetiljka

pêza / pêza / pêza, ž. – vaga

pêzat (se) / pêzat (še) / pêzat (še), *gl. nesvrš.* – vagati (se)

pijät / pjät / pijät / pjät, *m.* – tanjur

pijôda / pijôda, ž. – velika zdjela

pikulèca / pikuléca, ž. – sitnica

pînja / pîna / pinja, ž. – bor

pîpa / pîpa, ž. – lula

pîpica / pîpica, ž. – kokoš

pirôn / pirôn, m. – viljuška

pitôr / pitôr, m. – ličilac

piturät / piturät, gl. svrš. – obojiti

piturîvat / piturivat, gl. nesvrš. – bojiti

piturôn / piturôn, pridj. neodr. – obojen

pježät (se) / pježät (še) / pježät (še), gl. nesvrš. – svidati (se)

pläca / pläca, ž. – trg

pläschënica / pläschënica / pläschënica, ž. – dugi platneni ili vuneni šal kojim se brenta pričvrščivala oko tijela

plovanija / plovanija, ž. – 1. župa; 2. župni dvor

pljèhtano / pjèhtano / pljèhtano, pridj. – istučeno, umučeno (odnosi se na jaje, tj. omlet)

pofrîgat / pofrigat, gl. svrš. – popržiti

pofrîgan / pofrigan, pridj. neodr. – popržen

pofumät / pofumät, gl. svrš. – popušiti

pofumôn / pofumôn, pridj. neodr. – popušen

pogäca / pogäca / pugäca / pugäca / pugäca / pugäca, ž. – slatki uskršnji kruh

pogütnut / pogütnut, gl. svrš. – progutati

pojîdat se // še / pojîdat še, gl. nesvrš. – brinuti se

pökke / pökke, pril. – poslije

poli, *prij.* – kod

pomidôr / pomidôr, *m.* – rajčica

põnat / pónat, *m.* – bod (pri šivanju)

ponùjat / ponùjat, *gl. nesvrš.* – nuditi

poopîrat (se // še) / poopirat (še), *gl. svrš.* – pootvarati (se)

põpel / pòpel, *m.* – pepeo

popiturät / popiturát, *gl. svrš.* – pobjiti

poprekidät / poprekidát, *gl. svrš.* – polomiti

põrat / pòrat, *m.* – luka

põredan / pòredan, *pridj. neodr.* – 1. loš; 2. pokvaren; 3. neukusan

põrtit / pòrtit, *gl. svrš.* – krenuti

pošpijät (se) / pošpijät (še) / pošpijät (še), *gl. svrš.* – pogledati (se), promotriti (se)

poštîn / poštîn / poštîn, *m.* – poštar

potahnüt / potahnüt, *gl. svrš.* – naložiti vatru

potären / potären, *pridj. neodr.* – obrisan

poteplît / poteplit, *gl. svrš.* – podgrijati

potèpljen / potèpjen / potèpljen, *pridj. neodr.* – podgrijan

potřt / potřt, *gl. svrš.* – obrisati

pozabît / požabît / požabît, *gl. svrš.* – zaboraviti

pozapîrat / požapîrat / požapîrat, *gl. svrš.* – pozatvarati

pràvit / pràvit, *gl. svrš.* – reći

prečîži / prečîži / prečîži, *pridj. odr.* – isti, jednaki

predelat / predelat, *gl. svrš.* – prepraviti

prehìtit (se // še) / prehìtit (še), *gl. svrš.* – prebaciti (se)
 prešìškat / prešìškat / prešìškat, *gl. svrš.* – prestići, nadmašiti
 prèšit / prèšit / prešít, *gl. nesvrš.* – žuriti
 pretèć / pretèć, *gl. svrš.* – preteći, prestići
 prêtel / prêtel, *m.* – prijatelj
 prêtelica / prêtelica, *ž.* – prijateljica
 prfûm / prfûm, *m.* – miris, parfem
 pridêvat / pridêvat, *gl. nesvrš.* – dolaziti
 prihjät / prihjät, *gl. nesvrš.* – dolaziti
 prišpôrat / prišpôrat / prišpôrat, *gl. svrš.* – uštedjeti
 prît / prît, *gl. svrš.* – doći
 prkè / prkè, *vez.* – jer
 prkînut (se // še) / prkînut (še), *gl. svrš.* – razbiti (se), slomiti (se)
 prkînjen / prkînjen, *pridj. neodr.* – razbijen, slomljen
 prnèš / prnèš / prnèš, *gl. svrš.* – donijeti
 prônät / prônät, *pridj. neodr.* – spreman
 prontät (se // še) / prontät (še), *gl. svrš.* – spremi (se), pripremi (se)
 prontîvat (se // še) / prontîvat (še), *gl. nesvrš.* – spremati (se), pripremati (se)
 prôpijo / prôpijo, *pril.* – baš, upravo, taman
 prôšće / prôšće / prôšće, *s.* – pruce, tanko suho granje za potpalu vatre
 proštèt / proštèt / proštèt, *gl. svrš.* – pročitati
 prôvi / prôvi, *pridj. odr.* – 1. vrijedni, marljivi; 2. desni
 provljät / provjät / provljät, *gl. nesvrš.* – govoriti, pripovijedati

provljîvat / provjîvat / provljîvat, *gl. nesvrš.* – govoriti, pripovijedati

pršešjôn / prošešjôn / pršešjôn / prošešjôn / pršešjôn / prošešjôn, *m.* – procesija

přtit se // še / přtit še, *gl. nesvrš.* – penjati se

pržôn / pržôn / pržôn, *m.* – zatvor

puhôlnica / puhólnica, *ž.* – duga tanka cijev za pospješivanje vatre na ognjištu

pulăštar / pulăštar / pulăštar, *m.* – pile

pûnat / pûnat, *m.* – bod u igri

pûpa / pûpa, *ž.* – lutka

pûpica / pûpica, *ž.* – lutkica

R

rabašpänja / rabašpänja/ rabašpänja, *ž.* – djetelina

răca / răca, *ž.* – 1. vrsta, rasa, pasmina; 2. porodična loza

rančăta / rančăta, *ž.* – oranžada

rashîtat / rašhîtat / rašhîtat, *gl. svrš.* – razbacati

rasodît (se) / rašodît (še) / rašodît (še), *gl. svrš.* – rasklimati (se)

răšpa / răšpa / răšpa, *ž.* – vrsta nekad popularna plesa

rašpalankăt / rašpalankăt / rašpalankăt, *gl. svrš.* – širom rastvoriti (prozore, vrata i sl.)

răšpašti / răšpašti / răšpašti, *pridj. odr.* – hrapavi

razjodît (se) / ražjodît (še) / ražjodît (še), *gl. svrš.* – razljutiti (se)

recëta / recëta, *ž.* – recept

red'ipèt / red'ipèt, *m.* – grudnjak

refăt se // še / refăt še, *gl. svrš.* – oporaviti se

regòl / regól, *m.* – poklon, dar

rekuperàt se // še / rekuperát še, *gl. svrš.* – oporaviti se

rĕga / rĭga, *ž.* – crta

rĕgica / rĭgica, *ž.* – crtica

rikòrd / rikòrd, *m.* – uspomena

rĭlica / rĭlica, *m.* – usnica

rimûc / rimûc, *m.* – prikolica

rĭnut (se // še) / rĭnut (še), *gl. svrš.* – gurnuti (se)

rĭvat (se // še) / rĭvat (še), *gl. nesvrš.* – gurati (se)

rivàt / rivát, *gl. svrš.* – stići

rivènit se // še / rivènit še, *gl. svrš.* – oporaviti se, doći k sebi

ròba / ròba, *ž.* – 1. odjeća; 2. tkanina

robĭt / robĭt, *gl. nesvrš.* – trebati

ròmpat / ròmpat, *gl. nesvrš.* – lupati, razbijati

ròšto / ròšto / ròšto, *pridj. nepromj.* – pečen

ròžica / ròžica / ròžica, *ž.* – cvijet

rubĭda / rubĭda, *ž.* – kupina

rùlo / rùlo, *s.* – valjak

rùnja / rùnja, *ž.* – krasta

rùša / rùša / rùša, *ž.* – vrsta bolesti, najčešće u djece, koja se manifestira osipom i krastama po cijelom tijelu

ruvinòn / ruvinòn, *pridj. neodr.* – uništen

S / Š

sàdere / šàdere / šàdere, *pril.* – svugdje

sàja / šàja / šàja, *ž.* – čađa

sakidônji / šakidônji / šakidônji, *pridj.* – svakidašnji

sàkukor / šàkukor / šàkukor, *pril.* – svakako

sakramênski / šakramênski / šakramênski, *pridj.* – dovitljiv, lukav, prepreden, sklon nestašlucima

samônj / šamônj / šamônj, *m.* – sajam

sapôn / šapôn / šapôn, *m.* – motika

sêjni / šêjni / šêjni, *pridj. odr.* – isti, jednaki

sèkrva / šèkrova / šèkrva / šèkrova / šèkrva / šèkrova, *ž.* – svekrva

sèmo / šèmo / šèmo, *pril.* – ovdje

sênit se / šênit se / šênit se, *gl. nesvrš.* – odmarati se u hladu

sès / šès / šès, *gl. svrš.* – sjesti

sfrìgat / šfrìgat / šfrìgat, *gl. svrš.* – ispržiti

sìč / šìč / šìč, *m.* – vjedro, kanta

sìrota / šìrota / šìrota, *ž.* – siročè

skûs / škûs / škûs, *gl. nesvrš.* – čupati

smrèkovnica / šmrèkovnica / šmrèkovnica, *ž.* – plod smreke

sopàc / šopàc / šopàc, *m.* – svirač

sopèla / šopèla / šopèla, *ž.* – tradicionalni puhaći drveni instrument

sòs / šòs / šòs, *gl. nesvrš.* – svirati

spàmetit (se) / špàmetit (se) / špàmetit (se), *gl. svrš.* – sjetiti (se)

speštät / speštät / speštät, *gl. svrš.* – razbiti, zgnječiti, istući

sprävít (se) / sprävít (še) / sprävít (še), *gl. svrš.* – spremiti (se)

sprekidät (se) / sprekidät (še) / sprekidät (še), *gl. svrš.* – slomiti (se)

sprovljät (se) / sprovljät (še) / sprovjät (še) / sprovljät (še), *gl. nesvrš.* – spremati (se)

stahnüt / stahnüt / stahnüt, *gl. svrš.* – naložiti vatru

stären / stären / stären, *pridj. neodr.* – pregažen, zgažen

stëlja / stëlja / stëja / stëlja, *ž.* – prostrto sijeno kao ležaj za stoku

stepīt (se) / šteplīt (še) / šteplīt (še), *gl. svrš.* – ugrijati (se)

stīrat / stīrat / stīrat, *gl. svrš.* – otjerati

stomänja / stomänja / stomänja, *ž.* – košulja

storên / storên / storên, *pridj. neodr.* – napravljen

storīt / storīt / storīt, *gl. svrš.* – napraviti, učiniti

stòžar / stòžar / stòžar, *m.* – drveni stup oko kojega se slaže sijeno

strnič / strnič / strnič, *m.* – bratić, rođak

strnišna / strnišna / strnišna, *ž.* – sestrična, rođakinja

strôn / strôn / strôn, *ž.* – obronak, padina

střt / střt / střt, *gl. svrš.* – pregaziti, zgaziti

sûdi / sûdi / sûdi, *m. mn.* – posuđe

Š / Š

šälša / šälša / šälša, *ž.* – umak od rajčice

šärta / šärta / šärta, *ž.* – krojačica

ščînka / ščînka / ščînka, *ž.* – špekula; kuglica od stakla kojom su se igrala djeca

šcōrica / ścōrica / ścōrica, *ž.* – priča, pripovijetka, anegdota

šegōla / śegōla / śegōla, *ž.* – raž

šenàc / śenàc / śenàc, *m.* – uš

šenjōl / śenjōl / śenjōl, *m.* – znak, signal

ščšula / śčšula / śčšula, *ž.* – velika drvena žlica za brašno

šetemōna / śetemōna / śetemōna, *ž.* – tjedan

škafetīn / śkafetīn / śkafetīn, *m.* – ladica

škalfīn / śkalfīn / śkalfīn, *m.* – stepenica

škancija / śkancija / śkancija, *ž.* – polica

škanjèt / śkanjèt / śkanjèt, *m.* – drvena klupica bez naslona

škanjètić / śkanjètić / śkanjètić, *m.* – mala drvena klupica bez naslona

škapulät (se) / śkapulät (še) / śkapulät (še), *gl. svrš.* – spasiti (se)

škapulīvat (se) / śkapulīvat (še) / śkapulīvat (še), *gl. nesvrš.* – spašavati (se)

škarpôn / śkrpôn / śkarpôn / śkrpôn / śkarpôn / śkrpôn, *m.* – visoka cipela

škartōc / śkartōc / śkartōc / śkartōc / śkartōc / śkartōc, *m.* – manja papirnata vrećica

škätula / śkätula / śkätula, *ž.* – kutija

škërac / śkërac / śkërac, *m.* – šala

škercät se / śkercät še / śkercät še, *gl. nesvrš.* – šaliti se

škōda / śkōda / śkōda, *ž.* – šteta

škōpjo / śkōpjo / śkōpjo, *m.* – potres u rudniku, gorski udar

škōrnja / śkōrnja / śkōrnja, *ž.* – čizma

škovāca / śkovāca / śkovāca, *ž.* – otpadak, smeće

škovacīn / śkovacīn / śkovacīn, *m.* – smetlar

škrīla / škrīla / škrīla, ž. – 1. stijena; 2. plosnat kamen, kamena ploča

škrpěta / škarpěta / škrpěta / škarpěta / škrpěta / škarpěta, ž. – vrsta obuće kućne izrade

škuděla / škuděla / škuděla, ž. – zdjela

škŭlja / škŭlja / škŭja / škŭlja, ž. – rupa

škŭri / škŭri / škŭri, *pridj. odr.* – tamni

škužät (se) / škužät (še) / škužät (še), *gl. svrš.* – ispričati (se), opravdati (se)

škvàdra / škvàdra / škvàdra, ž. – društvo, družina

šlověk / šlověk / šlověk, *m.* – čovjek

šòht / šòht / šòht, *m.* – 1. okno; 2. toranj

šòldi / šòldi / šòldi, *m. mn.* – novci

šoldŭn / šoldŭn / šoldŭn, *m.* – novčić

šòntul / šòntul / šòntul, *m.* – kum na krštenju i krizmi

šòntula / šòntula / šòntula, ž. – kuma na krštenju i krizmi

šòri / šòri / šòri, *pridj. odr.* – šareni

špàhar / špàhar / špàhar, *m.* – štednjak

španjòla / španjòla / španjòla, ž. – bolest: španjolska gripa

španjolèt / španjolèt / španjolèt, *m.* – cigareta

špèh / špèh / špèh, *m.* – slanina

špendät / špendät / špendät, *gl. svrš.* – potrošiti

šperät se / šperät se / šperät se, *gl. nesvrš.* – nadati se

šperònce / šperònce / šperònce, ž. – nada

špěža / špěža / špěža, ž. – 1. namirnice, potrepštine za kućanstvo; 2. trošak, izdatak

špijät (se // še) / špijät (še) / špijät (še), *gl. nesvrš.* – gledati (se), promatrati (se)

špîna / špîna / špina, ž. – slavina

špirôn / špirôn / špirón, *m.* – bodlja, bodljika

špjegät / špjegät / špjegät, *gl. svrš.* – objasniti

špôh / špôh / špôh, *m.* – uže, špaga

špôrat / špôrat / špôrat, *gl. nesvrš.* – štedjeti

špôrki / špôrki / špôrki, *pridj. odr.* – prljavi

štâbil / štâbil / štâbil, *pridj. neodr.* – 1. stabilan, čvrst, dobar; 2. naočit

štajôn / štajôn / štajôn, *m.* – 1. godišnje doba; 2. vrijeme, sezona

štët / štët / štët, *gl. nesvrš.* – čitati

štimät / štimät / štimät, *gl. nesvrš.* – cijeniti, poštivati

štöhnja / štöfnja / štöhnja / štöfnja / štöhnja / štöfnja, ž. – trag, otisak stopala

štômih / štômih / štômih, *m.* – želudac

šträca / šträca / šträca, ž. – krpa

šträmica / šträmica / šträmica, ž. – strana zaprežnih kola u obliku drvenih ljestava

štrîga / štrîga / štrîga, ž. – vještica

štrmàc / štrmàc / štrmàc / štrmàc / štrmàc / štrmàc, *m.* – madrac

štrmàcić / štrmàcić / štrmàcić / štrmàcić / štrmàcić / štrmàcić / štrmàcić / štrmàcić /
štrmàcić / štrmàcić / štrmàcić / štrmàcić, *m.* – madračić

štrüca / štrüca / štrüca, ž. – kruh izdužena oblika (za razliku od npr. okrugloga), hljeb

štüf / štüf / štüf, *pridj. neodr.* – prezasićen, sit čega

štufät (se) / štufät (še) / štufät (še), *gl. svrš.* – umoriti se, zasititi se čega, ispuniti se dosadom

štük / štük / štük, *m.* – strop

štupidästi / štupidästi / štupidästi, *pridj. odr.* – glupi

štupidèca / štupidèca / štupidèca, ž. – glupost

štrùto / štrùto / štrùto, s. – svinjska mast

šùgo / šùgo / šùgo, s. – gulaš, umak od mesa

švikät / švikät / švikät, gl. nesvrš. – zviždati

T

tabäk / tabäk, m. – duhan

tänac / tänac, m. – ples

tavàja / tavàja, ž. – stolnjak

tavalôn / tavalôn, m. – debela daska (najčešće kakva se koristi u građevinarstvu)

tavêrsa / tavêrsa / tavêrsa, ž. – pregača

tèc / tèc, gl. nesvrš. – trčati

telefonîn / telefonîn, m. – mobilni telefon

têndit / têndit, gl. nesvrš. – njegovati, održavati, paziti

tèpal / tèpal, pridj. neodr. – topao

teplît (se // še) / teplît (še), gl. nesvrš. – grijati (se)

tèšara / tèšera / tèšara / tèšera / tèšara / tèšera, ž. – 1. iskaznica; 2. mjesečna karta

teštamênt / teštamênt / teštamênt, m. – oporuka

tikät / tikät, gl. nesvrš. – dirati

toçät / toçät, gl. nesvrš. – umakati

tôncat / tôncat, gl. nesvrš. – plesati

tornät (se // še) / tornät (še), gl. svrš. – vratiti (se)

tornîvat (se // še) / tornîvat (še), gl. nesvrš. – vraćati (se)

tovàrica / továr¹ica, ž. – magarica

tovôr / tovô¹r, m. – magarac

trëfit / trëf¹it, gl. svrš. – sresti

trëfit se // še / trëf¹it še, gl. svrš. – dogoditi se

trenîn / tren¹in, m. – rudarski električni vlakić koji je vozio od Krapna preko Raše do Štalija

trepët / trepët¹, gl. nesvrš. – 1. bojati se, strepiti; 2. drhtati, tresti se

trîsti / trîš¹ti / triš¹ti, br. – trideset

trôpo / trôp¹o, pril. – jako, mnogo, poprilično

třgat / třg¹at, gl. nesvrš. – brati grožđe

trpîja / trp¹ija, ž. mn. – tronožac koji se koristi na ognjištu

třt (se // še) / třt (še), gl. nesvrš. – brisati (se)

třta / třta, ž. – usukana vrba pogodna za vezivanje

trtôja / trtô¹ja, ž. – nadstrešnica za sijeno

trudôn / trudô¹n, pridj. neodr. – umoran

trukînja / truk¹inja, ž. – kukuruz

trukînjišće / trukînj¹išće / trukinj¹išće, s. – kukuruzovina, posječene stabljike s kojih su obrani klipovi kukuruza

tonelôda / tonelô¹da, ž. – tona

tôs / tôs¹ / tôs¹, m. – punac

tûs / tûs¹ / tûs¹, pridj. neodr. – mastan

tutë(ka) / tutë¹(ka), pril. – tu

U

ubelìt / ubelít, *gl. svrš.* – oličiti

ubèt / ubét, *m.* – objed, ručak

ubôc / ubóc, *gl. svrš.* – obići

ucìrak / ucírak, *m.* – čvarak

učinèta / učinéta, *ž.* – igla za kukičanje

ûc / úc, *gl. svrš.* – pobjeći

udè(ka) / udé(ka), *pril.* – ovdje

udôr / udór, *m.* – miris

ufèndit (se // še) / uféndit (še), *gl. svrš.* – uvrijediti (se)

ugônj / ugónj, *m.* – vatra, oganj

ujès / ujěš / ujěs, *gl. svrš.* – ugristi

ùlika / ùlika, *ž.* – maslina

Ûlišnica / Ûlišnica / Ûlišnica, *ž.* – Cvjetnica, Cvjetna nedjelja

umrškan / umrškan / umrškan, *pridj. neodr.* – uprljan

uprčén / uprčen, *pridj. neodr.* – natovaren

utèt / utét, *gl. nesvrš.* – htjeti

uvižàt / uvižàt / uvižàt, *gl. svrš.* – obavijestiti

uzdôla / úzdôla / úzdôla, *pril.* – odozdo, ispod

uzgôra / úzgôra / úzgôra, *pril.* – odozgo, iznad

užàt / užàt / užàt, *gl. nesvrš.* – običavati

užônca / užônca / užônca, *ž.* – običaj

V

vădit (se // še) / vâdit (še), *gl. nesvrš.* – učiti (se)

vădne / vâdne, *pril.* – danju

vagonët / vagonët, *m.* – mali rudarski vagon

văjk(a) / vâvek / vâjk(a) / vâvek, *pril.* – uvijek

valîža / valîža / valiža, *ž.* – putni kovčeg

valôr / valôr, *m.* – vrijednost

vâlje / vâje / vâlje, *pril.* – 1. ubrzo, uskoro; 3. čak, sve do

vapôr / vapôr, *m.* – parobrod

vašêl / vašêl / vašêl, *m.* – bačva

vășka / vășka / vășka, *ž.* – korito, kada

važgât (se) / važgât (se) / važgât (še), *gl. svrš.* – zapaliti (se), upaliti

vêje / vêje, *s.* – lišće

vêka / vêka, *pril.* – uvijek

vêli / vêli, *pridj. odr.* – veliki

verdûra / verdûra, *ž.* – povrće

vêri / vèri, *pridj. odr.* – pravi

vèrica / vèrica, *ž.* – vjenčani prsten

vëro / vëro, *pril.* – baš

vêrvat / vèrvat, *gl. nesvrš.* – vjerovati

veštîd / veštîd / veštîd, *m.* – odijelo

vetûra / vitûra / vetûra / vitûra, *ž.* – automobil

vibrât / vibrât, *gl. svrš.* – odabrati

vîda / vîda, ž. – vijak

vîja / vîja, ž. – ulica

vijôlica / vijôlica, ž. – ljubičica

vilês / vilês / vilês, *gl. svrš.* – niknuti

vilozät / vilozät / vilozät, *gl. nesvrš.* – nicati

vîñč / vîñč, *m.* – dizalo, brodsko vitlo za dizanje i spuštanje sidra

vînet / vînet, *gl. svrš.* – izvaditi

vôjska / vôjska / vôjska, ž. – 1. rat; 2. služenje vojnoga roka; 3. vojska

vôlarica / vôlarica, ž. – vrsta drvenoga puhaćeg instrumenta

vôlta / vôlta, ž. – oblo nadsvode na građevinama

vônka / vônke / vônka / vônke, *pril.* – vani

vôz / vôž / vôž, *m.* – zaprežna kola

vrêda / vrêda, *pril.* – brzo, žurno

Z / Ž

zabelît / zabelît / zabelît, *gl. svrš.* – začiniti

zablätit (se) / zablätit (še) / zablätit (še), *gl. svrš.* – zaprljati (se)

zadênjen / zadênjen / zadênjen, *pridj. neodr.* – pogođen, zakačen

zadèt / zadèt / zadèt, *gl. svrš.* – pogoditi, zakačiti, zapeti

zagnät / zagnät / zagnät, *gl. svrš.* – otjerati, potjerati (odnosi se na stoku)

zahïtan / zahïtan / zahïtan, *pridj. neodr.* – zabačen, zakrčen

zahïtat / zahïtat / zahïtat, *gl. svrš.* – nabacati, zakrčiti

zajïk / zajïk / zajïk, *m.* – jezik

zäjno / žäjno / žájno, *pril.* – odmah

zakantät / žakantät / žakantät, *gl. svrš.* – zapjevati

zakôn / žakôn / žakôn, *m.* – 1. brak; 2. vjenčanje

zakônit se / žakônit še / žakônit še, *gl. svrš.* – vjenčati se

zamacät / žamacät / žamacät, *gl. svrš.* – zaprljati

zämat / žämat / žämat, *gl. nesvrš.* – uzimati

zapeljôn / žapeljôn / žapejôn / žapeljôn, *pridj. neodr.* – 1. doveden; 2. dovezen

zapîrat (se) / žapîrat (še) / žapîrat (še), *gl. nesvrš.* – zatvarati (se)

zapoštät / žapoštät / žapoštät, *gl. svrš.* – zapamtiti, upamtiti

zaprèt (se) / žaprèt (še) / žaprèt (še), *gl. svrš.* – zatvoriti (se)

zäprt / žäprt / žäprt, *pridj. neodr.* – zatvoren

zarînut (se) / žarînut (še) / žarînut (še), *gl. svrš.* – zaključati (se)

zarôs / žarôs / žarôs, *gl. svrš.* – zarasti

zasôs / žasôs / žasôs, *gl. svrš.* – zasvirati

zasprôvlje / žasprôvlje / žasprôvje / žasprôvlje, *pril.* – uistinu, stvarno, doista, zaista

zašvikät / žašvikät / žašvikät, *gl. svrš.* – zazviždati

zatřt (se) / žatřt (še) / žatřt (še), *gl. svrš.* – 1. upropastiti, uništiti (se); 2. nestati

zavopît / žavopît / žavopît, *gl. svrš.* – povikati

zazdôlun / žazdôlun / žazdôlun, *pril.* – nizbrdo

zdèt / ždèt / ždèt, *gl. svrš.* – nadjenuti ime, dati ime

zdôlun(ka) / ždôlun(ka) / ždôlun(ka), *pril.* – dolje, nizbrdo

zdurät / ždurät / ždurät, *gl. svrš.* – izdržati

zïkva / žïkva / žïkva, *ž.* – zipka, kolijevka

zmutìt / źmutìt / źmutit, *gl. svrš.* – smotati, uvjeriti koga

zobìt / źobìt / źobit, *gl. svrš.* – zaboraviti

zòbljen / źòbljen / źòbjen / źòbljen, *pridj. neodr.* – zaboravljen

zvrnùt (se) / źvrnùt (še) / źvrnùt (še), *gl. svrš.* – prevrnuti (se)

Ž / Ž

žarnôda / žrnôda / žarnôda / žrnôda / žarnôda / žrnôda, *ž.* – nadnica, dnevnic

žbaljät / źbaljät / źbajät / źbaljät, *gl. svrš.* – pogriješiti

žbaljôn / źbaljôn / źbajôn / źbaljôn, *prid. neodr.* – pogrešan, onaj kod kojega je nešto pogrešno

žbica / źbica / źbica, *ž.* – tanak prut, šiba

žbûla / źbûla / źbûla, *ž.* – crveni luk

žbûlica / źbûlica / źbûlica, *ž.* – crveni luk manjih glavica

žêja / źêja / źêja, *ž.* – žeđ

žejôn / źejôn / źejôn, *pridj. neodr.* – žedan

živica / źivica / źivica, *ž.* – teška, neizlječiva bolest, rak

živòt / źivòt / źivòt, *m.* – leđa

žlebàc / źlebàc / źlebàc, *m.* – zaobljeni crijep, kanalic

žòjfa / źòjfa / źòjfa, *ž.* – sapun

žrnòf / žrnòh / žrnòf / žrnòh / žrnòf, *m.* – žrvanj, mlin na ručno okretanje

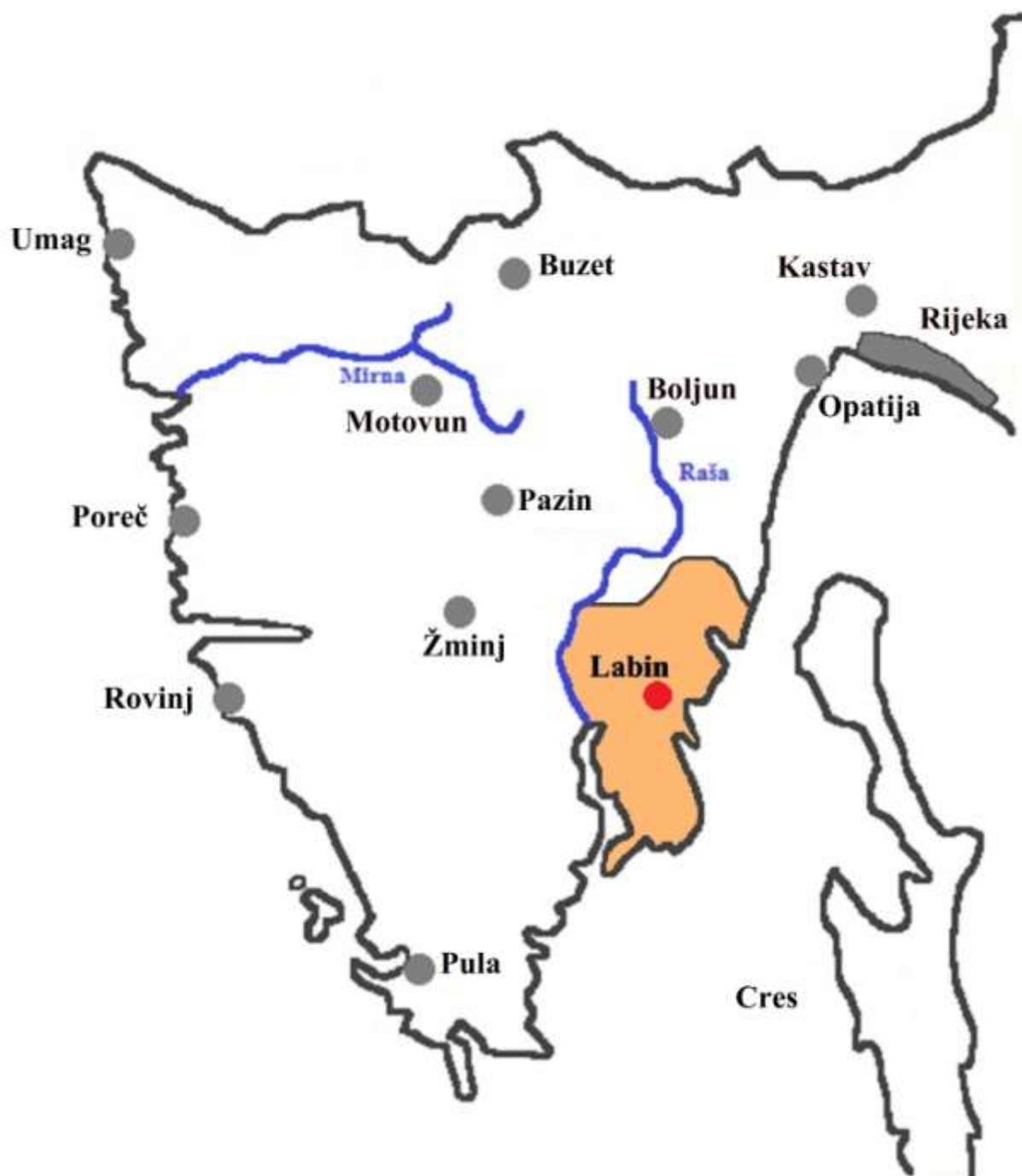
žükak / źükak / źükak, *pridj. neodr.* – gorak

žükva / źükva / źükva, *ž.* – vrba

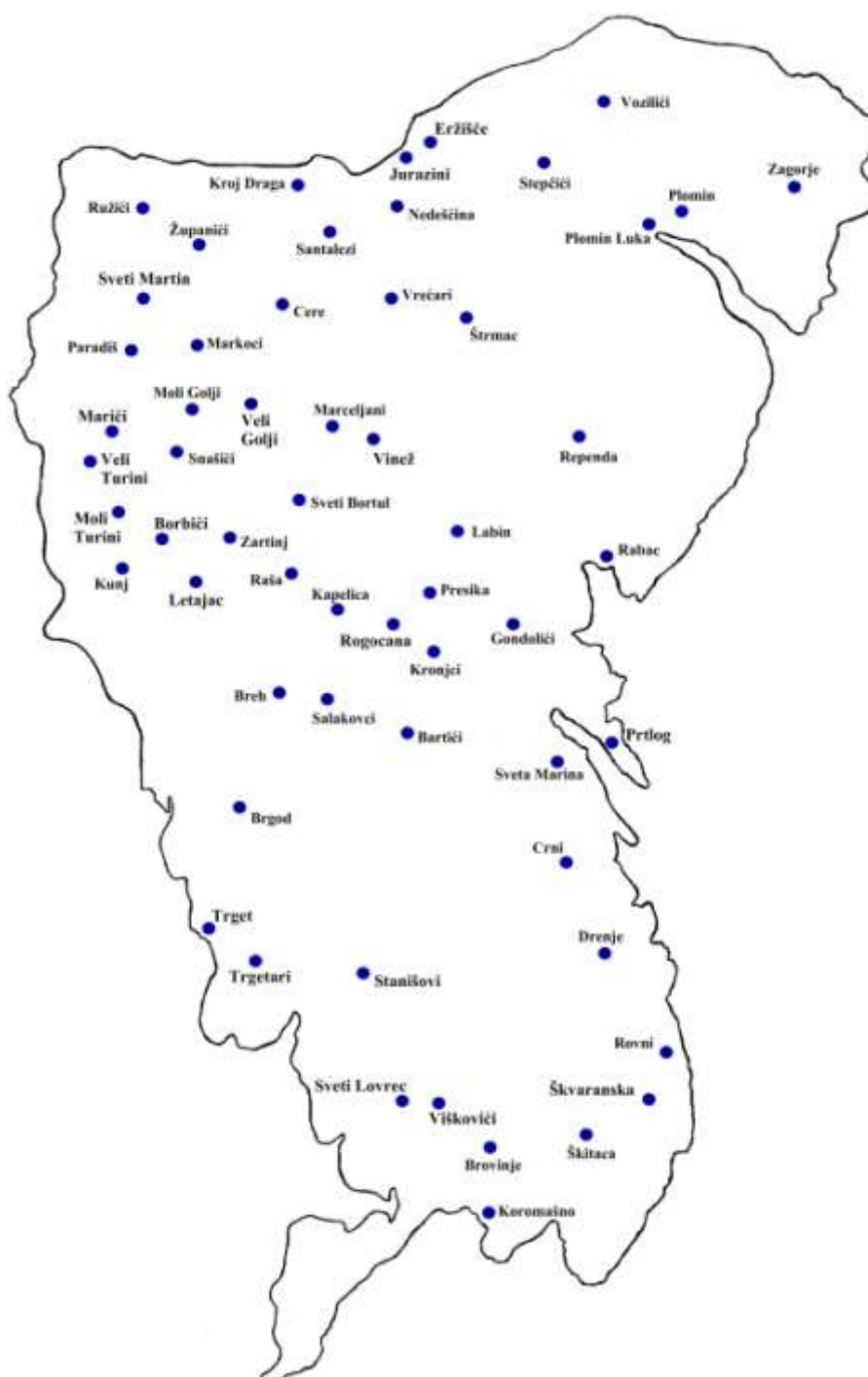
žvêlt / źvêlt / źvêlt, *pridj. neodr.* – brz, hitar, okretan, spretan

6. 4. Karte

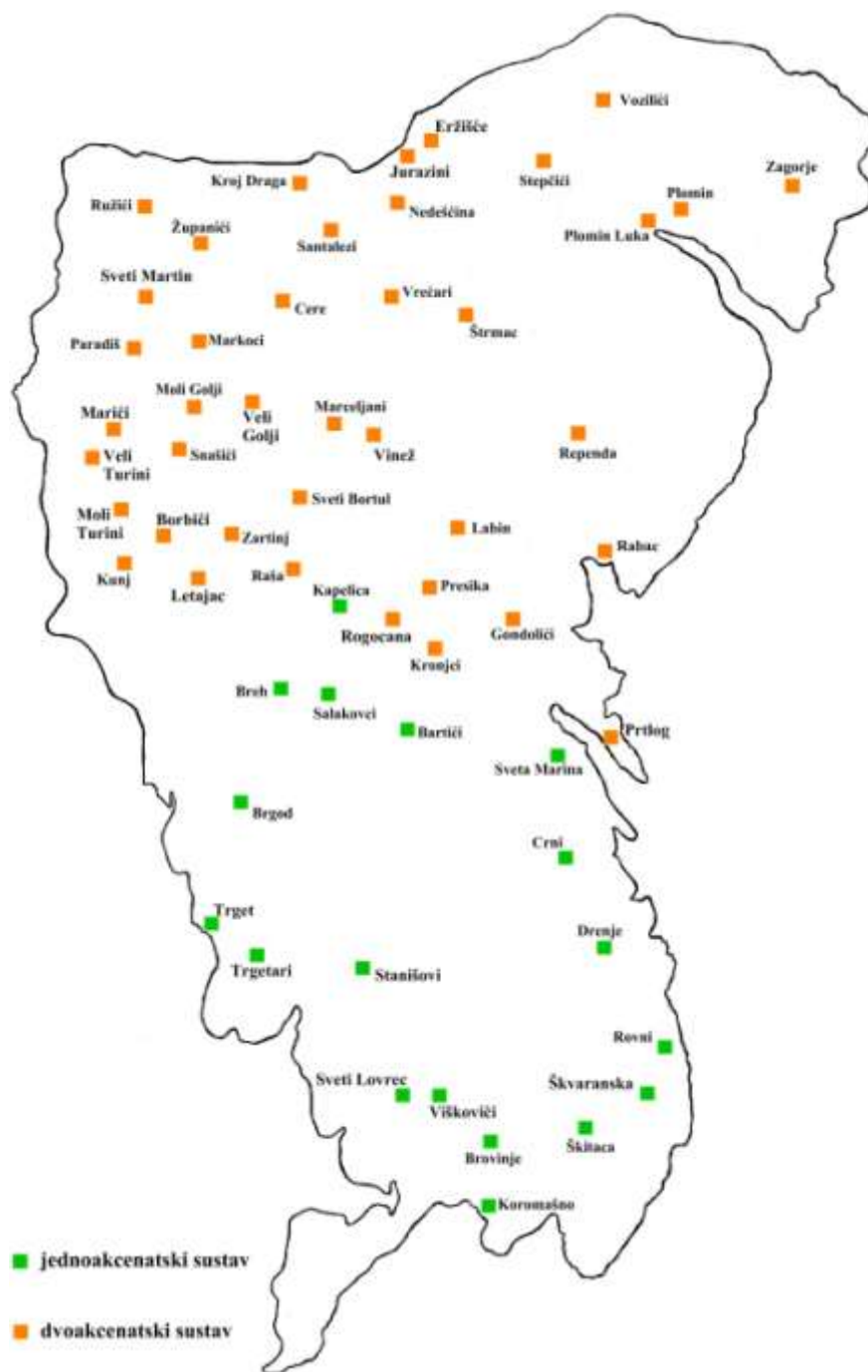
6. 4. 1. Položajno-dijalektološka karta čakavskih ekavskih govora Labinštine

6. 4. 2. Čakavski ekavski govori Labinštine

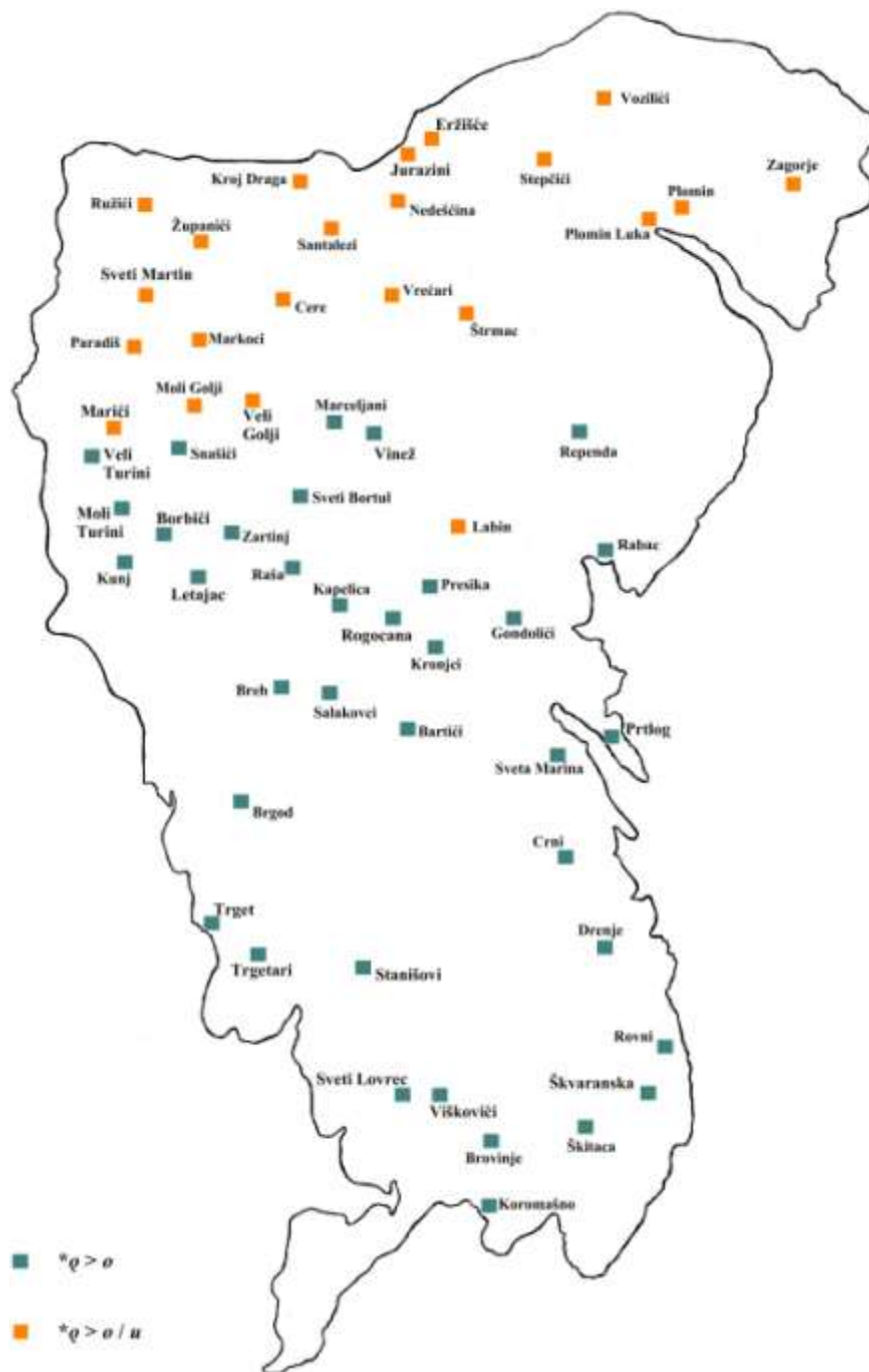

6. 4. 3. Naglasni sustavi u labinskim govorima

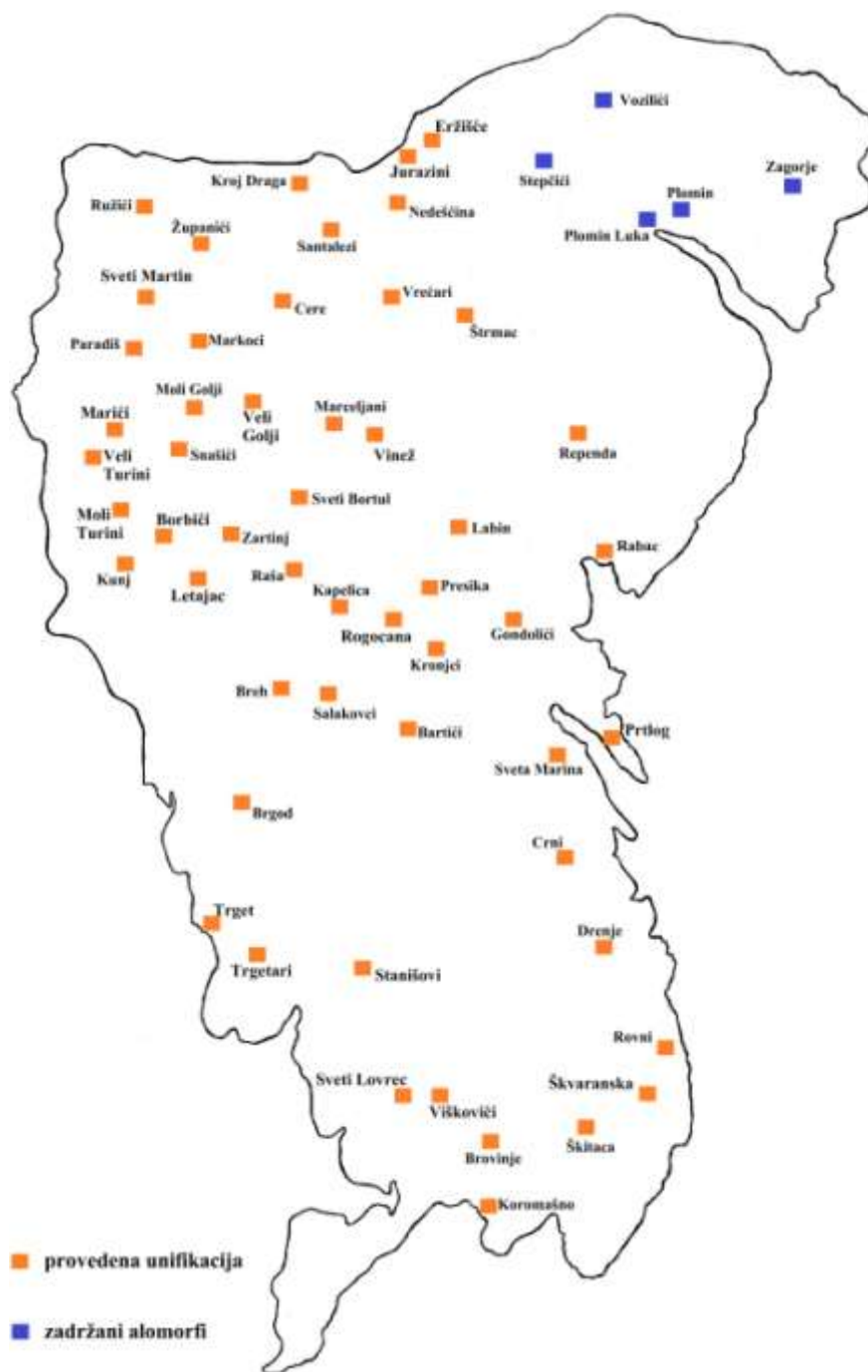
6. 4. 5. Odras stražnjega nazala *q u A jd. ž. r. imeničkih riječi i 3. l. mn. prez. glagola u labinskim govorima

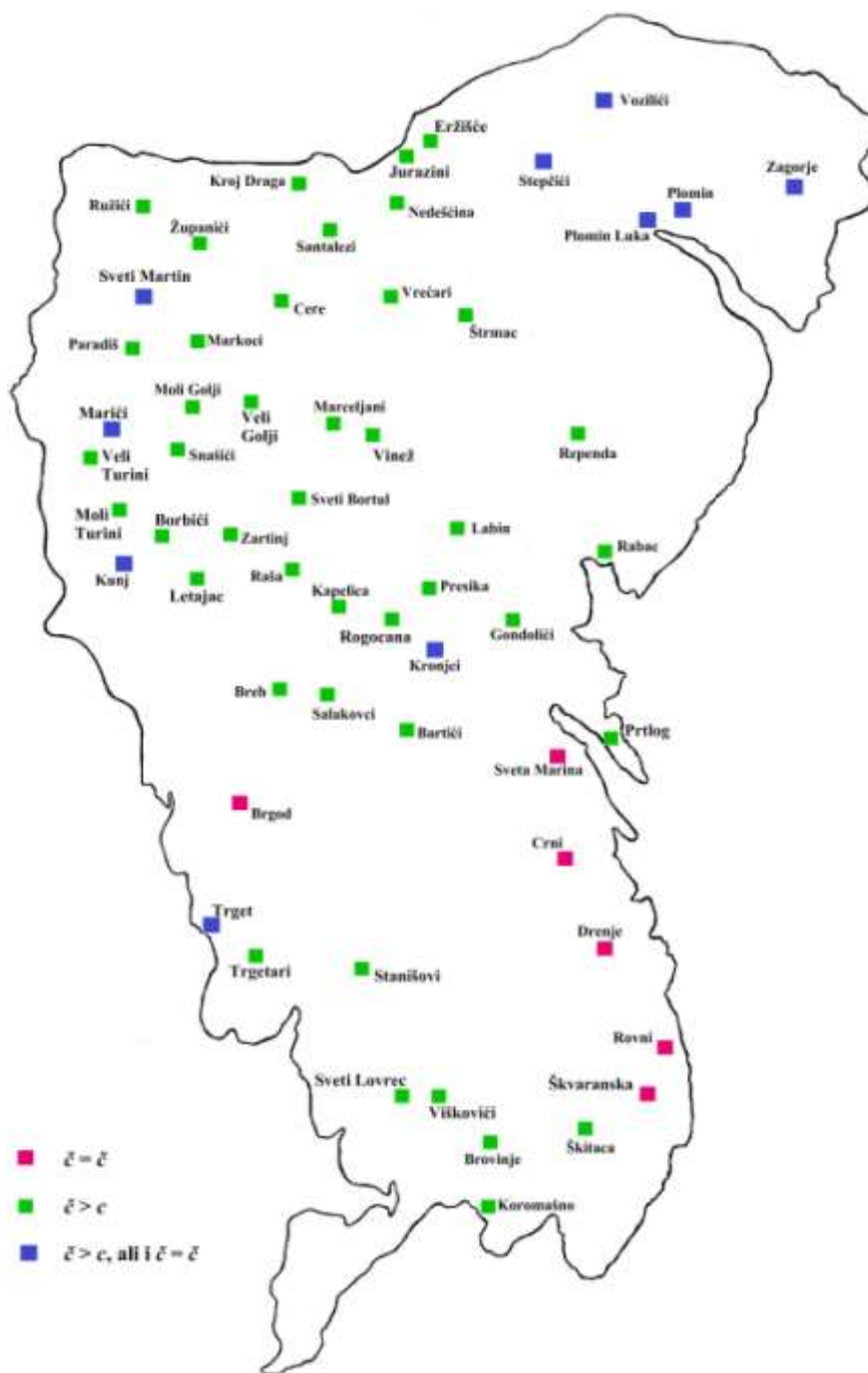

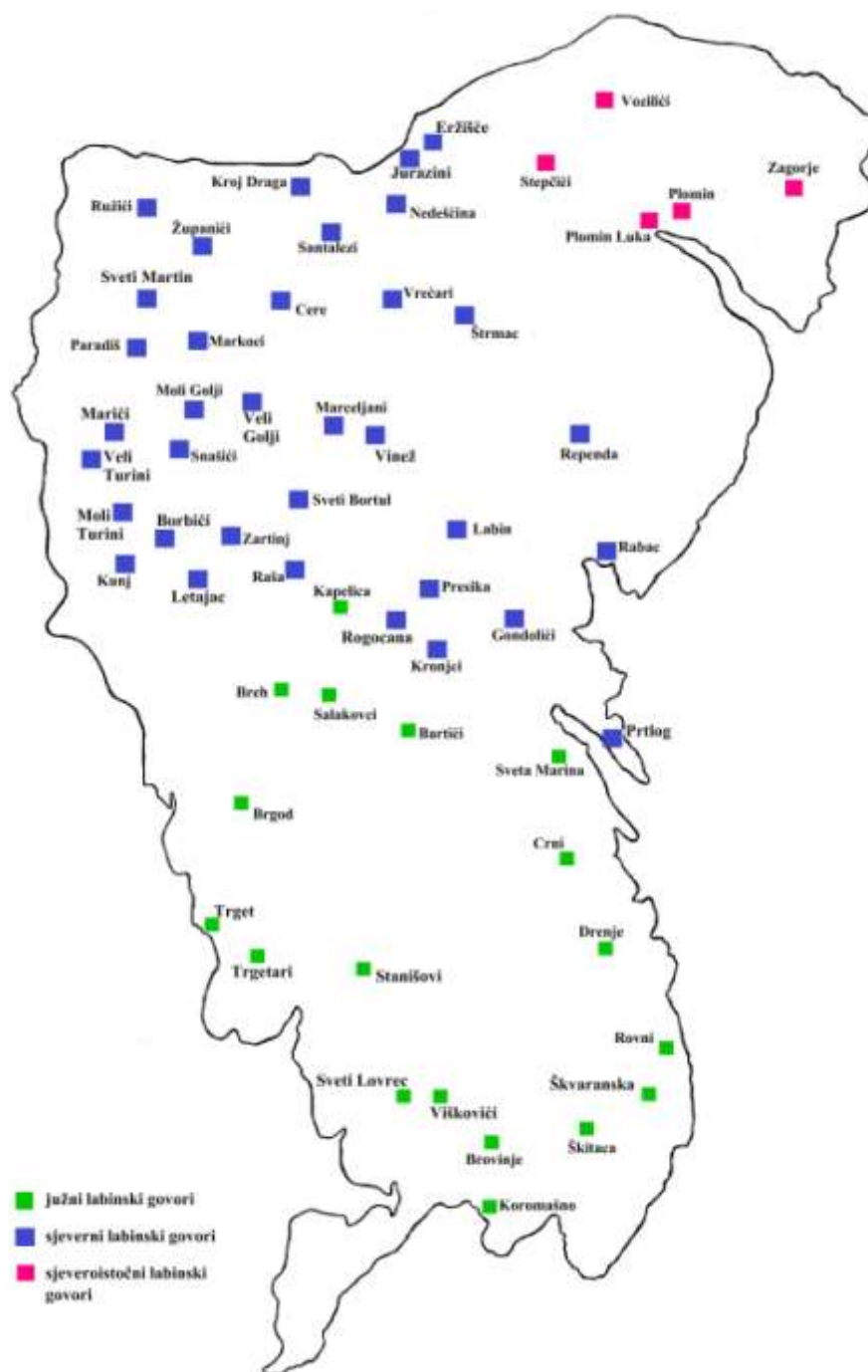
6. 4. 7. Unifikacija morfema za 3. l. mn. prez. glagola u labinskim govorima

6. 4. 8. Status fonema /č/ u labinskim govorima

6. 4. 9. Klasifikacija čakavskih ekavskih govora Labinštine

6. 5. Terenski upitnik za ispitivanje čakavskih ekavskih govora Labinštine

FONOLOGIJA

Refleks fonema šva

dan, danas, danju (vadne), daska, dobar, gdje (kede), ja I jd. (manon / manun), jedan, kiša (doš), lako, misa (maša), mlin, ogranj, osam, otac, ovca G mn. (ovoc), prasac, sedam, Uskrs (Ozom, Uzom, Vazom), uvijek (vajk(a), vavek), zapaliti/upaliti (važgat)

Zamjena prednjega nazala *ɛ

deset, ječam/ječmenac (ješmik), jetra, jezik, meso, pet, žeđ, žeti

---

Preoblike stražnjega nazala *ɔ

a) *komad, muž, put, ruka, suđe (sudi), susjed, zub*

---

b) *svršeni prezent glagola biti*

---

c) *A jd. ž. r. imeničkih riječi*

beseda, bonda, borka, bukaleta, butega, cenica, crekva, fameja, glova, introda, kalanica, kamara, kampanja, kova, krava, kuća, maneštra, nedelja, nevesta, noga, oštarija, palenta, ruka, sestra, subota, suseda, šetemon, škola, špeža, trukinja, vetura / vitura, voda, vojska, zemlja, želja, žena

---

---

d) 3. l. mn. prez. glagola

abadat, bolet, brojat, cekat / čekat, cut / čut, delat, dobit, dopeljat, držat, durat, feramat, fermivat, gonat, govorit, hitat, hitit, hodit, igrat, jodit, jovit, kalivat, kantat, krepat, kuhat, lagat, lajat, letet, ležat, liberat se, maškarat, mešat, mislit, mohat, molit, morat, mucat / mučat, navadit, navigat, nosit, obrnut, opret, padat, pasat, pisat, pitat, plakat, plavat, plotit, pokrit, portit, potezat, potuč, poznat, pravit, rezat, rinut, rivat, ros, slušat, smrdet, sos, spat, spolit, srbet, stisnut, storit, šćipat, škercat se, štimat, tendit, toncat, tornivat, trpet, umret, vervat, vezat, videt, vinet, volit, vriskat, zakopat, zapirat, zapoštat, zapret, zbos, zgubit, zobit, živet

---

Refleks slogotvornoga sonanta *!

buha, jabuka, musti, puž, sunce, suza, vuk, vuna

Fonem /ǃ/

govoriti/pripovijedati (provljat), ključ, ljudi, maslina (ulika), nedjelja, obitelj/porodica (fameja), prijatelj, prijateljica, rupa (škulja), tisuću (miljor), zemlja, želja

---

Protetski sonanti j i v

a) *i* (*anke / anka*), *igla*, *imati* (+ pr. r. m. jd.), *ime*, *Ive*

---

b) *maslina* (*ulika*), *oko*, *on*, *orati*, *ovca* (+ N mn.), *sat* G mn. (*ur*)

Čakavizam (status fonema /č/)

crn, *čekati*, *četiri*, *čuti*, *čuvati*, *jučer*, *ključ*, *što* (*ca / ča*), *trešnja*, *večer*

Refleks jata

a) korijenski morfemi

cjedilo, *lijevak*, *lijevati*, *ljevi*, *mjehur*, *nalijevo*, *procijediti*, *Rijeka*, *svjedok*, *tjerati*

---

b) tvorbeni morfemi

boljeti, *dimiti*, *gorjeti*, *imati*, *htjeti*, *misliti*, *nedostajati* (*falit*), *ostarjeti*, *požaliti*, *vidjeti*, *zagrijati*, *živjeti*

---

c) prijeglas *ě > a* iza palatala

gnijezdo, *jedro* (+ N mn.), *ljut*, *ljutiti se*, *njedra*

Jotacija dentala *d*

grožđe, između, kiša G jd. (*dožlja / dožja*), *mlađi, radije, rođen, slađe, suđe, žeđ*

Akcentuacija

A) sjevernočakavska metatonija

čuti : čujem (1. l. jd. prez.), *dignuti : digne* (3. l. jd. prez.), *lajati : laje* (3. l. jd. prez.), *leći : legnem* (1. l. jd. prez.), *mazati : maže* (3. l. jd. prez.), *plakati : plače* (3. l. jd. prez.), *potezati : potežem* (1. l. jd. prez.), *rezati : reže* (3. l. jd. prez.), *sjesti : sjedne* (3. l. jd. prez.), *stati : stane* (3. l. jd. prez.), *šiti : šije* (3. l. jd. prez.)

B) naglasni tipovi

a) *drvo, lice, rebro, selo*

---

b) *brijeg* (+ L jd.), *brod* (+ L jd.), *glas* (+ L jd.), *nos* (+ L jd.), *snijeg* (+ L jd.), *svijet* (+ L jd.), *vrat* (+ L jd.)

---

c) *gospodar* (+ G jd.), *ključ* (+ N mn.), *kolač* (+ N mn.), *puž* (+ G jd.), *rukav* (+ N mn.), *smijeh* (+ G jd.), *špag* (+ G jd.), *zub* (+ G jd.), *žulj* (+ G jd.)

---

d) *daska, gora, igla, koza, magla, noga, ovca, sramota, strijela, voda, zemlja, želja*

---

e) *brada, duša, glava, grana, juha, muka, peta, Rijeka, ruka (+ N mn.), srijeda, suza (+ N mn.), svijeća, trava*

---

f) *bosti (+ pr. r. ž. jd.), kleti (+ pr. r. ž. jd.), peći (+ pr. r. ž. jd.), piti (+ pr. r. ž. jd.), plesti (+ pr. r. ž. jd.), početi (+ pr. r. ž. jd.), prati (+ pr. r. ž. jd.), stajati (+ pr. r. ž. jd.), tresti (+ pr. r. ž. jd.), tući (+ pr. r. ž. jd.), umrijeti (+ pr. r. ž. jd.), zvati (+ pr. r. ž. jd.)*

---

g) *pir (+ G mn.), sin (+ G mn.), pasti (+ 1. l. jd. prez.), piti (+ 1. l. jd. prez.), prati (+ 1. l. jd. prez.), umrijeti (+ 1. l. jd. prez.), zvati (+ 1. l. jd. prez.)*

Izostavljanje inicijalnih vokala

ako, Amerika, Italija, onamo, ovaj, ovamo, ovo, struja (letrika)

Zamjene vokala

krilo (krela), šešir (klobuk)

Slogotvorno r

a) *opret* (pr. r. m. i ž. jd.), *umret* (pr. r. m. i ž. jd.), *zapret* (pr. r. m. i ž. jd.)

---

b) *cetrtek / četrtak, prvi, srdela, trsi*

---

c) *pržiti* (+ pr. r.)

Zijev

a) *onaista, onaisti, paucina / paučina, pauk, taista, vaisti*

---

b) *četrnaest, dvanaest, jedanaest, petnaest, šesnaest, trinaest, uvijek (vajk(a))*

Obezvučenja dočetnih konsonanata te zamjene dočetnih $v > f$ i $g > h$

a) *beseda* G mn., *brod, govedo* G mn., *grad, grob, jež, kiša (doš), križ, led, mraz, muž, nikad, objed/ručak, puž, susjed, zub*

---

b) *krov, krv, njegov, ovca, živ*

---

c) *Bog, brijeg, rog, snijeg, špag, vrag, želudac*

Konsonantske skupine

a) *gnijezdo, gnjaviti, gnjusno*

---

b) *dimnjak, sumnjati*

---

c) *gumno, osamnaest, sedamnaest*

---

d) *glad, glas, gledati, hlad, klas, klepnuti, kleti, kliješta, klin N mn., kruh (hljeb)*

---

e) *čist, donijeti, dvanaest, grbav (gobast), grozd, jedanaest, jesti, kiša (dažd), mast, nezreo (grešt), petnaest, plesti, ponijeti, prenijeti, prst, sjesti, stranac (furešt), svirati (sos), šesnaest, šest, Trst, tust*

MORFOLOGIJA

IMENICE

Gramatički morfem za I jd. ž. r. imeničkih riječi

bicikleta / bičikleta, borša, cenica, fameja, forca, harmonika, kampanja, kompanija / kumpanija, korjera / kurjera, koza, krava, mama, mloda, nona, nuka, pretelica, roba, ruka, sestra, suseda, trukinja, vetura / vitura, voda, zemlja, žena, ženska

---

Održanje deklinacije nepalatalnih osnova u G jd., NAV mn. imenica ž. r.

a) *beseda, bonda, butega, cesta, crekva, fameja, glova, kampanja, kokoš, korjera / kurjera, krava, kuća, maneštra, mat, noga, oštarija, pustelja, Raša, Reka, riba, roba, ruka, sestra, suza, škola, trukinja, vetura / vitura, voda, zemlja, zima, žena*

---

b) *cenica / čenica, kalanica, Kapelica, karoca, kobasica, kovarica, kućica, lušeca, otrocica / otročica, ovca, padelica, pikuleca, pretelica, rožica, šćorica, Škitaca / Skitača, štraca, štruca, štupideca, užonca, vijolica*

Gramatički morfem G mn. imenica svih triju rodova

a) *beci / beči, delovac, don, kilometar, kol, kraj, menut, mesec, metar, mladić, nuk, prosac, put, sin, sused, šlovek, šoldi, tanac, trs, vol, zajik*

---

b) *beseda, butega, fameja, kamara, kila, kokoš, korjera / kurjera, krava, kuća, litra, noga, otrocica / otročica, ovca, rožica, smokva, suza, štipideca, ulika, ura, vetura / vitura*

---

c) *govedo, leto, vrotá*

Gramatički morfemi DLI mn. imenica svih triju rodova

a) *beci / beči, bošak, breh, brkon, dolac, grm, gušt, kantun, kovar, nuk, postol, pretel, prosac, put, rukov, sin, sused, šlovek, tanac, telac, vol, voz*

---

b) *beseda, bicikleta / bičikleta, brenta, brgeši, brojda, cavata, hćer, horta, kokoš, kos, krava, kuća, noć, noga, njiva, oštarija, otrocica / otročica, ovca, ruka, sestra, smokva, sten, suseda, suza, škrpeta / škarpeta, ulika, vetura / vitura, vrs, žena*

---

c) *bremen, drevo, govedo, joja, leto, mesto, njadra, pluća, selo, telo, usta, vrotá*

Imenice *i*-vrste ž. r.

bol, boles, kos, krv, mladost, noć, pamet, peć, sol, sten, stron, vrs

---

Nepravilne imenice

a) *deca, don, doš, hći, mat, stvor*

---

b) *oko, uho*

---

c) *šlovek*

---

d) *borba, teta*

---

e) *čine, kafe*

Imenice s proširenom osnovom

a) *kunjodo, nono*

---

b) *Bepo, Mote, Tone, Sipe*

---

c) *Luce, Kote*

---

d) *ime, prezime, vrijeme*

Imenice s nepostojanim -a-

a) *banjak* (+ G jd., N mn.), *barufant* (+ G jd., N mn.), *bošak* (+ G jd., N mn.), *bravinac* (+ G jd., N mn.), *centimetar* (+ G jd., N mn.), *cesan / česan* (+ G jd., N mn.), *cešalj / češalj* (+ G jd., N mn.), *cetrtak / četrtak* (+ G jd., N mn.), *ciment* (+ G jd., N mn.), *dolac* (+ G jd., N mn.), *fundament* (+ G jd., N mn.), *janjac* (+ G jd., N mn.), *kabol* (+ G jd., N mn.), *kanat* (+ G jd., N mn.), *kilometar* (+ G jd., N mn.), *korent / kurent* (+ G jd., N mn.), *kosac* (+ G jd., N mn.), *kotol* (+ G jd., N mn.), *kvarat* (+ G jd., N mn.), *lakat* (+ G jd., N mn.), *lonac* (+ G jd., N mn.), *metar* (+ G jd., N mn.), *mocak / močak* (+ G jd., N mn.), *nokat* (+ G jd., N mn.), *ocat* (+ G jd., N mn.), *opanak* (+ G jd., N mn.), *otac* (+ G jd., N mn.), *Ozom / Uzom / Vazom* (+ G jd., N mn.), *palac* (+ G jd., N mn.), *parat* (+ G jd., N mn.), *patiment* (+ G jd., N mn.), *petak* (+ G jd., N mn.), *pocetak / početak* (+ G jd., N mn.), *ponat* (+ G jd., N mn.), *ponedeljak* (+ G jd., N mn.), *popor* (+ G jd., N mn.), *porat* (+ G jd., N mn.), *prosac* (+ G jd., N mn.), *punat* (+ G jd., N mn.), *Rabac* (+ G jd., N mn.), *robac* (+ G jd., N mn.), *samonj* (+ G jd., N mn.), *sopac* (+ G jd., N mn.), *starac* (+ G jd., N mn.), *šenac* (+ G jd., N mn.), *škerac* (+ G jd., N mn.), *utorak* (+ G jd., N mn.), *tanac* (+ G jd., N mn.), *telac* (+ G jd., N mn.), *teštament* (+ G jd., N mn.), *ugonj* (+ G jd., N mn.), *vetar* (+ G jd., N mn.), *žlebac* (+ G jd., N mn.)

---

b) *rebro* (+ G mn.)

---

c) *bacva / bačva* (+ G mn.), *crešnja / črešnja* (+ G mn.), *daska* (+ G mn.), *drozga* (+ G mn.),
komoštra (+ G mn.), *litra* (+ G mn.), *ovca* (+ G mn.), *smokva* (+ G mn.), *zikva* (+ G mn.)

ZAMJENICE

Sklonidba ličnih zamjenica za 1. i 2. lice i povratne zamjenice

ja _____

ti _____

mi _____

vi _____

se _____

Upitne i odnosne zamjenice za 'živo' i 'neživo'

a) sklonidba zamjenica:

ca / ča _____

ki _____

b) sklonidba zamjenica:

nic / nič / niš _____

nešto _____

svašta _____

neki _____

niki _____

saki _____

Lične zamjenice za 3. lice

sklonidba zamjenica u jd. i mn.:

on _____

_____

ono _____

_____

ona _____

_____

Upitno-odnosna pridjevska zamjenica *ki*

a) sklonidba zamjenica u jd. i mn.:

ki _____

_____

ka _____

_____

ko _____

_____

b) *Koji lijepi mladić!* _____

Koja dobra kava! _____

Koje velike noge imaš! _____

Ako je koje dijete dobro, njeno je bolje. _____

Koju bi riječ rekao, svaka mu je valjala. _____

c) sklonidba zamjenica:

neki _____

_____

saki _____

_____

Posvojne i neodređene zamjenice

sklonidba zamjenica u jd. i mn.:

a)

moj _____

_____

mojo/moje _____

_____

moja _____

_____

b)

naš _____

_____

našo/naše _____

_____

naša _____
_____

c)
njegov _____
_____

njegovo _____
_____

njegova _____
_____

Pokazne zamjenice

a) sklonidba zamjenica u jd. i mn.:

ta _____
_____

to _____
_____

ta _____
_____

b) sklonidba zamjenica u jd i mn.:

A)
taisti _____
_____
_____

taisto _____
_____
_____

taista _____

_____

_____

B)

ovaisti _____

_____

_____

ovaisto _____

_____

_____

ovaista _____

_____

_____

C)

onaisti _____

_____

_____

onaisto _____

_____

_____

onaista _____

_____

_____

Zamjenica *sa* 'sav' i samostalan lik *se*

a) sklonidba zamjenica u jd. i mn.:

sa _____

_____

so _____

_____

sa _____

_____

b) sklonidba samostalnoga lika *se*

_____

Zamjenički pridjev *som*

sklonidba zamjeničkih pridjeva u jd. i mn.:

som _____

_____

somo _____

_____

soma _____

_____

BROJEVI

Glavni brojevi

a) sklonidba broja u jd. i mn.:

jedon _____

_____

jeno _____

_____

jena _____

_____

b) *Imao sam jedne hlače.* _____

Kupila sam samo jedne gaće. _____

Imam samo jedna usta. _____

c) *Jedno dva-tri sata moraš hodati do tamo.* _____

Stavim jedno pola litre ulja za prženje. _____

Bio je jedno šest godina u Italiji. _____

d) sklonidba brojeva:

dvo _____

dve _____

tri _____

četiri / četiri _____

četire / četire _____

e) NAV *dvo* + m. i s. r. (G jd.: *sina, sela*) _____

NAV *dve* + ž. r. (N mn.: *sestri*) _____

NAV *tri, četiri/četiri, četire/četire* + m., ž. r. (N mn.: *brati, sestri*)

_____

_____

f) *Jeste li vas dvojica sve vidjeli?* _____

Mi tri smo zajedno radile. _____

One dvije djevojke su velike prijateljice. _____

Njima dvojici treba pet puta reći da bi razumjeli. _____

Plesale su cijelo vrijeme s njima dvojicom. _____

g) sklonidba brojeva:

oba dvo _____

oba dve _____

Brojevni pridjevi

a) sklonidba brojevnik pridjeva:

dvoji _____

dvoje _____

troji _____

troje _____

b) *dvoje cipele, dvoje hlače, dvoje čarape, dvoja vrata, troji svatovi, troje gaće*

_____
_____

PRIDJEVI

Poimeničeni pridjevi

a) *Lovreceva / Lovrečeva, Petrova, Tijelovo*

_____

b) *dječak, djevojčica, djevojka, mladić, mrak, muškarac, siročje, večernja (misa), žena*

_____
_____

Nesklonjivi pridjevi

a) *čeleste, lešo, rošto, roza*

_____

b) *furbo, furba*

_____

Morfonološke alternacije u pozitivu

blatan (+ ž. r. ili s. r.), *bolan* (+ ž. r. ili s. r.), *boležljiv* (+ ž. r. ili s. r.), *cis / čis* (+ ž. r. ili s. r.), *dobar* (+ ž. r. ili s. r.), *droh* (+ ž. r. ili s. r.), *duh* (+ ž. r. ili s. r.), *dužan* (+ ž. r. ili s. r.), *frežak* (+ ž. r. ili s. r.), *fureš* (+ ž. r. ili s. r.), *gladak* (+ ž. r. ili s. r.), *gobas* (+ ž. r. ili s. r.), *greš* (+ ž. r. ili s. r.), *hlodan* (+ ž. r. ili s. r.), *jodan* (+ ž. r. ili s. r.), *krepak* (+ ž. r. ili s. r.), *kriv* (+ ž. r. ili s. r.), *krotak* (+ ž. r. ili s. r.), *kuntenat* (+ ž. r. ili s. r.), *lacan / lačan* (+ ž. r. ili s. r.), *luštar* (+ ž. r. ili s. r.), *mekak* (+ ž. r. ili s. r.), *miran* (+ ž. r. ili s. r.), *mlot* (+ ž. r. ili s. r.), *mokar* (+ ž. r. ili s. r.), *mrt* (+ ž. r. ili s. r.), *mucan / mučan* (+ ž. r. ili s. r.), *nizak* (+ ž. r. ili s. r.), *pametan* (+ ž. r. ili s. r.), *poredan* (+ ž. r. ili s. r.), *pronat* (+ ž. r. ili s. r.), *prozan* (+ ž. r. ili s. r.), *redak* (+ ž. r. ili s. r.), *sladak* (+ ž. r. ili s. r.), *slap* (+ ž. r. ili s. r.), *srećan* (+ ž. r. ili s. r.), *šporak* (+ ž. r. ili s. r.), *tanak* (+ ž. r. ili s. r.), *tepal* (+ ž. r. ili s. r.), *težak* (+ ž. r. ili s. r.), *trudon* (+ ž. r. ili s. r.), *tus* (+ ž. r. ili s. r.), *uzak* (+ ž. r. ili s. r.), *zdrov* (+ ž. r. ili s. r.), *žalosan* (+ ž. r. ili s. r.), *žukak* (+ ž. r. ili s. r.), *žvelt* (+ ž. r. ili s. r.)

Prozodijske alternacije u pozitivu

debel (+ ž. r. ili s. r.), *dešperon* (+ ž. r. ili s. r.), *dišpetljiv* (+ ž. r. ili s. r.), *krmežljiv* (+ ž. r. ili s. r.), *moli* (+ ž. r. ili s. r.), *nov* (+ ž. r. ili s. r.), *pošten* (+ ž. r. ili s. r.), *provi* (+ ž. r. ili s. r.), *pun* (+ ž. r. ili s. r.), *zrel* (+ ž. r. ili s. r.), *željan* (+ ž. r. ili s. r.)

Komparativi

bel, bistar, blatan, bogat, bolan, brz, ceni, cis / čis, crn / črn, ćori, debel, debul, dobar, droh, dubok, duh, fin, fort, grd, grub, gus, hlodan, kasan, krotak, krvov, kuntenat, lahki, lep, luš, mekak, miran, mlod, moderan, mokat, moli, mići, nov, pametan, poredan, pošten, pun, redak, ron, sladak, slap, slon, srećan, stor, suh, svetal, širok, škur, štabil, tanak, tepal, težak, trd, uzak, važan, veli, vesel, visok, zdrov, zelen, žalosan, žedan

---

Superlativi

dobar, debel, debul, fort, lep, mlod, pametan, sladak, srećan, stor, važno

---

GLAGOLI

Spregovne vrste

a) *delat (+ prez.), hitat (+ prez.), kantat (+ prez.), kopat (+ prez.), krepat (+ prez.), padat (+ prez.), peljat (+ prez.), plavat (+ prez.), slušat (+ prez.), tornat (+ prez.)*

---

b) *lajat (+ prez.), mazat (+ prez.), mohat (+ prez.), plakat (+ prez.), puhat (+ prez.), rezat (+ prez.), vezat (+ prez.)*

---

c) *bežat* (+ prez.), *držat* (+ prez.), *ležat* (+ prez.), *mucat / mučat* (+ prez.), *smejat se* (+ prez.), *spat* (+ prez.)

---

d) *opret* (+ prez.), *smet* (+ prez.), *umet* (+ prez.), *umret* (+ prez.), *vinet* (+ prez.)

---

e) *bolet* (+ prez.), *goret* (+ prez.), *letet* (+ prez.), *sedet* (+ prez.), *trpet* (+ prez.), *videt* (+ prez.)

---

f) *finit* (+ prez.), *hlodit* (+ prez.), *jodit* (+ prez.), *nosit* (+ prez.), *sodit* (+ prez.), *teplit* (+ prez.), *trefit* (+ prez.)

---

g) *dignut* (+ prez.), *kihnut* (+ prez.), *obrnut* (+ prez.), *opocinut / opočinut* (+ prez.), *prkinut* (+ prez.), *puknut* (+ prez.), *stisnut* (+ prez.)

---

h) *bos* (+ prez.), *cut / čut* (+ prez.), *dobit* (+ prez.), *oglušet* (+ prez.), *oslepet* (+ prez.), *peč* (+ prez.), *pit* (+ prez.), *ples* (+ prez.), *razbit* (+ prez.), *reć* (+ prez.), *ros* (+ prez.), *sos* (+ prez.), *šit* (+ prez.), *štet* (+ prez.), *teć* (+ prez.), *tuć* (+ prez.), *ubit* (+ prez.), *živet* (+ prez.)

Prezent glagola koji se sprežu po izdvojenim pravilima

a) *bit*

svršeni prezent: _____

nesvršeni prezent: _____

zanimekani prezent: _____

b) *noć* _____

poć _____

prit _____

snoć se _____

uboć _____

uć _____

c) **grest* _____

d) *utet*

prezent: _____

zanimekani prezent: _____

e) *imet*

prezent: _____

zanimekani prezent: _____

f) *jes* _____

moć _____

g) *brat* _____

dat _____

drat _____

nadut se _____

klat _____

kljet _____

mlet _____

nacet / načet _____

nadet _____

pocet / počet _____

prat _____

slat _____

srat _____

stat _____

stot _____

trt _____

zet _____

zvat _____

žet _____

Glagolski prilog

a) *cekat / čekat, čekulat, delat, fermivat, gonat, hitat, kopat, peljat, plavat, toncat, voljat*

_____
_____

b) *iskat, lajat, plakat, potezat, rezat*

_____

c) *bežat, držat, ležat, spat*

---

d) *goret, letet, sedet, vrtet*

---

e) *cistit / čistit, hodit, jodit, nosit*

---

f) *peč, pit, ples, sos, teč*

---

g) *brat, mlet, prat*

Glagolski pridjev radni

a) *bit, mlet, slat, utet, zvat*

---

b) *noč, poč, prit, snoč se, uboč, uč*

---

c) *moč*

---

d) *jes*

---

e) *zet*

Imperativ

a) *ćepat, delat, fermat, hitat, kalat, kantat, kopat, krepat, peljat, plavat, pošpijat, rìvat, rivàt, slušat, škužat, tornat*

---

b) *iskat, lajat, mohat, namazat, napisat, pljeskat, potezat, rezat, skokat, spuhat, vezat, vriskat*

---

c) *bežat, brojat, držat, ležat, mucat / mučat, nasmejat, spat*

---

d) *opret, umret, vinet, zapret*

---

e) *bolet, letet, potrpet, sedet, trepet, videt, vrtet, zasmrdet*

---

f) *domislit, finit, govorit, hodit, jodit, jovit, plotit, podelit, portit, posodit, pravit, pustit, spametit, stavit, steplit, storit, tendit, ufendit, vadit*

---

g) *dignut, obrnut, opocinut / opočinut, potegnut, prkinut, puhnut, puknut, rastegnut, stisnut, zarinut*

---

h) *bos, cut / čut, leć, peć, pit, ples, razbit, reć, ses, sos, šit, teć, tuć, ubit, uđrit, zabit*

---

i) *bit, dat, *grest, jes, kljet, nabrat, nacet / načet, noć, pobrat, pocet / počet / pošnet, pomoć, posrat, potrt, prit, samlet, slat, stat, stot, uć, uprat, zaklat, zet, zvat, žet*
